# ΔΙΩΝΟΣ ΚΑΣΣΙΟΥ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

# ΡΩΜΑΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

---

# DIONIS CASSII COCCEIANI

# HISTORIA ROMANA.

CUM ANNOTATIONIBUS

**LUDOVICI DINDORFII.**

---

VOL. II.

LIPSIAE.
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXIII.

LIPSIAE TYPIS B. G. TEUBNERI.

# ΔΙΩΝΟΣ

## ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΑ.

Τότε μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἔπραξε, μετὰ δὲ τοῦτο γράμ-
ματα παρὰ τοῦ Καίσαρος πρὸς τὴν βουλὴν λαβὼν
ἦλθέ τε ἐς τὴν Ῥώμην ἐν αὐτῇ τῇ νουμηνίᾳ ἐν ᾗ ὅ
τε Λέντουλος ὁ Κορνήλιος καὶ ὁ Κλαύδιος ὁ Γάιος a. u.
τὴν ἀρχὴν ἐνεστήσαντο, καὶ οὐ πρότερον τοῖς ὑπά- 705
τοις αὐτὰ ἀπέδωκε πρὶν ἐς τὸ συνέδριόν σφας ἀφι-
κέσθαι, μὴ καὶ ἔξω που λαβόντες αὐτὰ ἀποκρύψων-
ται. ἐπὶ πολὺ μὲν γὰρ καὶ ὣς ἀνέσχον, οὐκ ἐθελή- 2
σαντές σφας ἀναλέξασθαι· τέλος δὲ ὑπό τε Κυΐντου
Κασσίου Λογγίνου καὶ ὑπὸ Μάρκου Ἀντωνίου δη-
μαρχούντων ἠναγκάσθησαν αὐτὰ δημοσιεῦσαι. Ἀν- 3
τώνιος μὲν οὖν ἐν τούτῳ τότε τὸν Καίσαρα εὐεργε-
τήσας ἀντιλήψεσθαί τε πολλὰ καὶ ἐπὶ μεγάλων καὶ
αὐτὸς αἰωρηθήσεσθαι ἔμελλεν· ἐν δὲ τῇ ἐπιστολῇ τά
τε ἄλλα ὅσα ποτὲ καλῶς τὸ κοινὸν ὁ Καῖσαρ ἐπεποιή-
κει ἐνεγέγραπτο, καὶ ἀπολογισμὸς ὑπὲρ ὧν ᾐτιάζετο.
καταλύσειν τε τὰ στρατόπεδα καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκστή- 4
σεσθαι ὑπισχνεῖτο, ἂν καὶ ὁ Πομπήιος τὰ αὐτά οἱ
ποιήσῃ· ἐκείνου γὰρ τὰ ὅπλα ἔχοντος οὐδὲ ἑαυτὸν
δίκαιον εἶναι ἀναγκασθῆναι αὐτὰ ἀφεῖναι ἔλεγεν, ἵνα
μὴ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐκδοθῇ. διαψηφίσεως δὲ ἐπὶ τού- 2
τοις οὐ κατ᾽ ἄνδρα, μὴ καὶ δι᾽ αἰδῶ ἢ καὶ φόβον
τινὰ παρὰ τὰ δοκοῦντά σφισιν ἀποφήνωνται, ἀλλ᾽

ἐν τῇ ἐπὶ τάδε καὶ ἐπ᾽ ἐκεῖνα τοῦ βουλευτηρίου μετα-
στάσει γενομένης, τὸν μὲν Πομπήιον οὐδεὶς ἀπαλλαγῆ-
ναι ἐκ τῶν ὅπλων ἐψηφίσατο, ἐν γὰρ τῷ προαστείῳ τὰς
δυνάμεις εἶχε, τὸν δὲ δὴ Καίσαρα πάντες πλὴν Μάρ-
κου τέ τινος Καιλίου καὶ τοῦ Κουρίωνος τοῦ τὰ γράμ-
2 ματα αὐτοῦ κομίσαντος. περὶ γὰρ τῶν δημάρχων οὐ-
δὲν λέγω, ὅτι μηδὲ ἐν ἀνάγκῃ τινὶ μεταστῆναι ἐποι-
ήσαντο, ἅτε καὶ ἐξουσίαν ἔχοντες εἴτε ἐβούλοντό τινα
γνώμην συμβαλέσθαι εἴτε καὶ μή. ἔδοξε μὲν οὖν
ταῦτα, οὐ μὴν καὶ κυρωθῆναί τι αὐτῶν οὔτε ἐν
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὔτε ἐν τῇ ὑστεραίᾳ ὅ τε Ἀντώνιος
3 καὶ ὁ Λογγῖνος ἐπέτρεψαν. ἀγανακτησάντων δὲ ἐπὶ
τούτῳ τῶν ἄλλων καὶ ψηφισαμένων τὴν ἐσθῆτα ἀλ-
λάξασθαι, κῦρος μὲν οὐδὲ τοῦθ᾽ ὑπὸ τῶν αὐτῶν
ἔλαβεν, ἡ μέντοι γνώμη συνεγράφη καὶ τὸ ἔργον τὸ
ἀπ᾽ αὐτῆς ἐγένετο· πάντες γὰρ παραχρῆμα ἐξελθόν-
τες ἐκ τοῦ συνεδρίου καὶ τὴν στολὴν μεταβαλόντες
ἐσῆλθον αὖθις καὶ περὶ τιμωρίας αὐτῶν ἐβουλεύοντο.
2 ἰδόντες δὲ τοῦτ᾽ ἐκεῖνοι τὰ μὲν πρῶτα ἀντέπραττον,
ἔπειτα δὲ φοβηθέντες, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ὁ Λέν-
τουλος ὑπεξελθεῖν σφισι πρὶν τὰς ψήφους διενεχθῆ-
ναι παρῄνεσεν, εἶπόν τε πολλὰ καὶ ἐμαρτύραντο,
κἀκ τούτου μετὰ τοῦ Κουρίωνος καὶ μετὰ τοῦ Και-
λίου ἀπῆραν πρὸς τὸν Καίσαρα, βραχὺ φροντίσαντες
3 ὅτι ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ διεγράφησαν. τότε μὲν οὖν
τοῦτ᾽ ἐγνώσθη, καὶ τοῖς ὑπάτοις ταῖς τε ἄλλαις ἀρ-
χαῖς ἡ φυλακὴ τῆς πόλεως, ὥσπερ που εἰώθει γίγνε-
σθαι, ἐπετράπη· ὕστερον δὲ ἔξω τοῦ πωμηρίου πρὸς
αὐτὸν τὸν Πομπήιον ἐλθόντες ταραχήν τε εἶναι ἔγνω-
4 σαν, καὶ ἐκείνῳ μὲν καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς στρατιώ-
τας ἔδωκαν, τὸν δὲ δὴ Καίσαρα τήν τε ἀρχὴν τοῖς
διαδόχοις παραδοῦναι καὶ τὰ στρατεύματα ἐντὸς ῥητῆς

ἡμέρας ἀφεῖναι, ἢ πολέμιον ὡς καὶ τἀναντία τῇ πα-
τρίδι ποιοῦντα εἶναι ἐψηφίσαντο.
πυθόμενος οὖν ταῦτ' ἐκεῖνος ἔς τε Ἀρίμινον ἦλ- 4
θεν, ἔξω τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς τότε πρῶτον προχωρή-
σας, καὶ συναγαγὼν τοὺς στρατιώτας ἐκέλευσε τόν
τε Κουρίωνα καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐλ-
θόντας σφίσι τὰ πραχθέντα διηγήσασθαι. γενομένου
δὲ τούτου προσπαρώξυνεν αὐτούς, ἐπειπὼν ὅσα ὁ
καιρὸς ἀπῄτει. καὶ μετὰ τοῦτο ἄρας ἐπ' αὐτὴν ἄντι- 2
κρυς τὴν Ῥώμην ἤλασε, πάσας τὰς ἐν ποσὶ πόλεις
ἀμαχὶ προστιθέμενος, τῶν φρουρῶν τῶν μὲν ἐκλι-
πόντων αὐτὰς ἀσθενείᾳ, τῶν δὲ τὰ ἐκείνου ἀνθαι-
ρουμένων. αἰσθόμενος δὲ τοῦτο ὁ Πομπήιος, καὶ ἅμα
καὶ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πᾶσαν παρὰ τοῦ Λαβιήνου
μαθών, ἔδεισεν. οὗτος γὰρ ἐγκαταλιπὼν τὸν Καί- 3
σαρα ἐξηυτομόλησε καὶ πάντα οἱ τὰ ἀπόρρητα αὐτοῦ
ἐξήγγειλε. θαυμάσειε μὲν οὖν ἄν τις ὅτι ἐς τὰ πρῶτα
ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀεί ποτε τιμηθείς, ὥστε καὶ πάν-
των τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις στρατοπέδων, ὁπότε ἐκεῖ-
νος ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εἴη, ἄρχειν, ἐποίησε τοῦτο· αἴτιον 4
δὲ ὅτι αὐτός τε καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν περιβαλόμε-
νος ὀγκηρότερον τῆς ἡγεμονίας διάγειν ἤρξατο, καὶ
ὁ Καῖσαρ παρισούμενόν οἱ αὐτὸν ἰδὼν οὐκέθ' ὁμοίως
ἠγάπα. τήν τε οὖν μεταβολὴν μὴ φέρων καὶ φοβη-
θεὶς ἅμα μὴ πάθῃ τι, μετέστη.
ὁ οὖν Πομπήιος ἔκ τε τῶν περὶ τοῦ Καίσαρος 5
αὐτῷ λεχθέντων, καὶ ὅτι ἰσχὺν ἀξιόμαχον οὔπω παρε-
σκεύαστο, καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει, τούς τε ἄλλους καὶ
αὐτοὺς μάλιστα τοὺς στασιώτας, τόν τε πόλεμον
ὀκνοῦντας μνήμῃ τῶν τε τοῦ Μαρίου καὶ τῶν τοῦ
Σύλλου ἔργων καὶ ἀπαλλαγῆναι ἀσφαλῶς αὐτοῦ βου-
λομένους εἶδε, μετεβάλετο, καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν 2

Καίσαρα Λούκιόν τε Καίσαρα συγγενῆ αὐτῷ ὄντα
καὶ Λούκιον Ῥώσκιον στρατηγοῦντα αὐτεπαγγέλτους
ἀπέστειλεν, εἴ πως τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἐκφυγὼν ἔπειτ'
3 ἐπὶ μετρίοις τισὶ συμβαίη. ἀποκριναμένου δὲ ἐκεί-
νου τά τε ἄλλα ἅπερ ἐπεστάλκει, καὶ ὅτι αὐτὸς τῷ
Πομπηίῳ διαλεχθῆναι ἐθέλοι, τοῦτο μὲν οὐχ ἡδέως
οἱ πολλοὶ ἤκουσαν, δείσαντες μὴ καὶ κατὰ σφῶν τι
4 σύνθωνται· ἐπεὶ μέντοι οἱ πρέσβεις ἄλλα τε πολλὰ
ἐπαινοῦντες τὸν Καίσαρα ἔλεγον, καὶ τέλος οὔτε τι
κακὸν ὑπ' αὐτοῦ πείσεσθαί τινα καὶ τὰ στρατεύματα
αὐτίκα ἀφεθήσεσθαι προσυπισχνοῦντο, ἥσθησαν, καὶ
πρός τε ἐκεῖνον τοὺς αὐτοὺς αὖθις πρέσβεις ἔπεμψαν,
καὶ ἠξίουν ἐπιβοῶντες ἀεὶ καὶ πανταχοῦ καὶ ἀμφοτέ-
6 ρους ἅμα αὐτοὺς τὰ ὅπλα καταθέσθαι. φοβηθεὶς οὖν
διὰ ταῦθ' ὁ Πομπήιος, καὶ γὰρ εὖ ἠπίστατο ὅτι πολὺ
τοῦ Καίσαρος, ἄν γε ἐπὶ τῷ δήμῳ γένωνται, ἐλατ-
τωθήσεται, αὐτός τε ἐς Καμπανίαν πρὶν τοὺς πρέ-
2 σβεις ἐπανελθεῖν, ὡς καὶ ῥᾷον ἐκεῖ πολεμήσων, προ-
απῆρε, καὶ τὴν βουλὴν ἅπασαν μετὰ τῶν τὰς ἀρχὰς
ἐχόντων ἀκολουθῆσαί οἱ ἐκέλευσεν, ἄδειάν τέ σφισι
δόγματι τῆς ἐκδημίας δούς, καὶ προειπὼν ὅτι τὸν
ὑπομείναντα ἔν τε τῷ ἴσῳ καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ τοῖς τὰ
3 ἐναντία σφίσι πράττουσιν ἕξοι. πρὸς δ' ἔτι καὶ τὰ
χρήματα τὰ δημόσια τά τε ἀναθήματα τὰ ἐν τῇ πό-
λει πάντα ἀναιρεθῆναι προσέταξεν αὐτοῖς ψηφίσα-
σθαι, ἐλπίζων παμπληθεῖς ἀπ' αὐτῶν στρατιώτας
ἀθροίσειν. τοσαύτην γὰρ εὔνοιαν αὐτοῦ πᾶσαι ὡς
εἰπεῖν αἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πόλεις εἶχον ὥστε, ἐπειδὴ
ἤκουσαν αὐτὸν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐπικινδύνως νο-
σοῦντα, σωτήρια αὐτοῦ δημοσίᾳ θύσειν εὔξασθαι.
4 καὶ ὅτι μὲν μέγα καὶ λαμπρὸν τοῦτ' αὐτῷ ἔδοσαν,
οὐδ' ἂν εἷς ἀντιλέξειεν· οὐ γάρ ἐστιν ὅτῳ ποτὲ ἄλλῳ,

ἔξω τῶν μετὰ ταῦτα τὸ πᾶν κράτος λαβόντων, τοιοῦ-
τόν τι ἐψηφίσθη· οὐ μὴν καὶ ἀκριβῆ πίστιν τοῦ μὴ
οὐκ ἐγκαταλείψειν αὐτὸν πρὸς τὸν ἐκ τοῦ κρείττονος
φόβον εἶχεν. ἐγνώσθη μὲν δὴ ταῦτα περί τε τῶν 5
χρημάτων καὶ περὶ τῶν ἀναθημάτων, οὐκ ἐκινήθη
δὲ οὐδέτερα· πυθόμενοι γὰρ ἐν τούτῳ τόν τε Καί-
σαρα μήτε τι εἰρηναῖον τοῖς πρέσβεσιν ἀποκεκρίσθαι
καὶ προσεγκαλεῖν σφισιν ὡς καὶ καταψευσαμένοις τινὰ
αὐτοῦ, καὶ τοὺς στρατιώτας πολλούς τε καὶ θρασεῖς 6
εἶναι καὶ πᾶν ὁτιοῦν, οἷά που φιλεῖ περὶ τῶν τοιού-
των ἐπὶ τὸ φοβερώτερον ἀγγέλλεσθαι, κακουργήσειν,
ἐφοβήθησαν, καὶ σπουδῇ τὴν ἔξοδον, πρὶν ἅψασθαί
τινος αὐτῶν, ἐποιήσαντο.

κἀκ τούτου καὶ ἐς τὰ ἄλλα ὁμοίως πάντα θορυ- 7
βώδης σφῶν καὶ ταραχώδης ἡ ἀνάστασις ἐγένετο. οἵ
τε γὰρ ἐξιόντες, ἦσαν δὲ πάντες ὡς εἰπεῖν οἱ πρῶτοι
καὶ τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἱππάδος καὶ προσέτι καὶ τοῦ
ὁμίλου, λόγῳ μὲν ἐπὶ πολέμῳ ἀφωρμῶντο, ἔργῳ δὲ 2
τὰ τῶν ἑαλωκότων ἔπασχον· τήν τε γὰρ πατρίδα καὶ
τὰς ἐν αὐτῇ διατριβὰς ἐκλιπεῖν καὶ τὰ ἀλλότρια τείχη
οἰκειότερα τῶν σφετέρων νομίζειν ἀναγκαζόμενοι δει-
νῶς ἐλυποῦντο. οἵ τε γὰρ πανοικησίᾳ ἀνιστάμενοι 3
τὰ ἱερὰ καὶ τοὺς οἴκους τό τε ἔδαφος τὸ πατρῷον ὡς
καὶ τῶν ἀντιστασιωτῶν εὐθὺς ἐσόμενα ἀπέλειπον, καὶ
αὐτοὶ οὕτω τὴν γνώμην, ἄν γε καὶ περισωθῶσιν,
εἶχον ὡς κἀν τῇ Μακεδονίᾳ τῇ τε Θρᾴκῃ κατοική-
σοντες· τὴν γὰρ τοῦ Πομπηίου διάνοιαν οὐκ ἠγνόουν.
καὶ οἱ κατὰ χώραν τούς τε παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας 4
τά τε ἄλλα τὰ τιμιώτατα καταλείποντες ἔχειν μέν τινα
ἐλπίδα τῆς πατρίδος ἐδόκουν, πολὺ δὲ δὴ τῶν ἑτέ-
ρων, ἅτε καὶ ἀπὸ τῶν φιλτάτων ἀπαρτώμενοι, διττῇ
τε τῇ τύχῃ καὶ ἐναντιωτάτῃ παραβαλλόμενοι, χαλε-

5 ποτέρως ἀπήλλασσον· τὰ γὰρ οἰκειότατα τῷ πολε-
μιωτάτῳ σφῶν ἐκδόντες ἔμελλον ἐθελοκακοῦντες μὲν
αὐτοὶ κινδυνεύσειν, προθυμούμενοι δὲ ἐκείνων στε-
ρηθήσεσθαι, καὶ προσέτι φίλον μὲν μηδέτερον,
ἐχθροὺς δὲ ἀμφοτέρους ἕξειν, Καίσαρα μὲν ὅτι μὴ
καὶ αὐτοὶ κατέμειναν, Πομπήιον δὲ ὅτι μὴ καὶ ἐκεῖνα
6 συνεπηγάγοντο. ὥστε καὶ ἐς ἀμφίβολον καὶ ταῖς γνώ-
μαις καὶ ταῖς εὐχαῖς ταῖς τε ἐλπίσι καθιστάμενοι τοῖς
τε σώμασιν ἅμα ἀπὸ τῶν οἰκειοτάτων σφίσιν ἀπ-
εσπῶντο καὶ τὰς ψυχὰς δίχα διῃροῦντο.
8 ταῦτα μὲν οὖν οἱ ἐξορμώμενοι ἔπασχον, οἱ δ'
ὑπολειπόμενοι διαφόροις μὲν ἀντιπάλοις δέ τισι καὶ
αὐτοὶ παθήμασι συνεφέροντο. οἵ τε γὰρ ἀπὸ τῶν
προσηκόντων σφίσιν ἀποζευγνύμενοι, οἷα τῶν τε
προστατῶν στερισκόμενοι καὶ ἐπαμῦναι αὑτοῖς ἥκι-
2 στα δυνάμενοι, τῷ τε πολεμίῳ ἐκδιδόμενοι καὶ ἐν τῇ
ἐξουσίᾳ τοῦ τῆς πόλεως κρατήσοντος ἐσόμενοι, αὐτοί
τε ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ τῶν ὕβρεων καὶ τῶν σφαγῶν
ὡς καὶ γιγνομένων ἤδη ἐταλαιπώρουν, καὶ περὶ ἐκεί-
νων οἵ τε ὀργήν σφισιν ὅτι ἐγκατελείφθησαν ἔχοντες
τὰ αὐτὰ ἐπηρῶντο καὶ οἱ συγγνώμην τῆς ἀνάγκης
3 ποιούμενοι τὰ αὐτὰ ἐδεδίεσαν. καὶ τὸ λοιπὸν πλῆ-
θος σύμπαν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μηδεμία αὐτοῖς συγ-
γένεια πρὸς τοὺς ἀφορμωμένους ἦν, ὅμως ἐλυποῦντο
μὲν καὶ ἐπ' ἐκείνοις, οἱ μὲν γείτονας οἱ δὲ ἑταίρους
πολύ τε ἀπὸ σφῶν ἀφήξειν καὶ πολλὰ καὶ ἄτοπα καὶ
δράσειν καὶ πείσεσθαι ἐλπίζοντες, πολλῷ δὲ δὴ μά-
4 λιστα ἑαυτοὺς ὠλοφύροντο· τάς τε γὰρ ἀρχὰς καὶ
τὴν βουλὴν τούς τε ἄλλους τούς τι δυναμένους πάν-
τας, οὐ γάρ πω εἴ γέ τις αὐτῶν ὑπολειφθήσεται ᾔδε-
σαν, τῆς τε πατρίδος ἅμα καὶ σφῶν ἐξισταμένους
ὁρῶντες, καὶ μήτ' ἂν ἐκείνους, εἰ μὴ πάνυ πολλὰ

καὶ δεινὰ αὐτῇ ἐπήρτητο, φυγεῖν ποτε ἐθελῆσαι λο-
γιζόμενοι, καὶ αὐτοὶ ἔρημοι μὲν ἀρχόντων, ἔρημοι δὲ 5
συμμάχων γιγνόμενοι, πρός τε τὰ ἄλλα πάντα παισί
τέ τισιν ὀρφανοῖς καὶ γυναιξὶ χήραις ἐῴκεσαν, καὶ
τὰς ὀργὰς τάς τε ἐπιθυμίας τῶν ἐπιόντων καὶ πρῶ-
τοι ... τῆς τῶν προτέρων παθημάτων μνήμης, οἱ μὲν
αὐτοὶ πειραθέντες, οἱ δὲ καὶ ἐκείνων ἀκούοντες ὅσα
καὶ οἷα ὅ τε Μάριος καὶ ὁ Σύλλας ἐξειργάσαντο, μέ- 6
τριον οὐδὲν οὐδὲ ἐς τὸν Καίσαρα ὑπώπτευον, ἀλλὰ
καὶ πολὺ πλείω καὶ δεινότερα, ἅτε καὶ βαρβαρικοῦ
τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ὄντος, πείσεσθαι
προσεδόκων.

οὕτως οὖν δὴ πάντων αὐτῶν διακειμένων, καὶ 9
μηδενός, ἔξω τῶν προσφιλῶν πῃ τῷ Καίσαρι δοκούν-
των εἶναι, ἐν ἐλαφρῷ τὸ πρᾶγμα ποιουμένου, καὶ
ἐκείνων δὲ πρὸς τὰς μεταβολὰς τῶν τρόπων, ἃς οἱ
πλείους πρὸς τὰ παρόντα σφῶν λαμβάνουσιν, οὐ φε-
ρεγγύῳ πίστει θαρσούντων, οὐδ' ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον
ὅση μὲν ταραχή, ὅσον δὲ καὶ πένθος ἐν τῇ τῶν τε
ὑπάτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν συνεξορμωμένων σφίσιν
ἐξόδῳ ἐγένετο. τήν τε γὰρ νύκτα πᾶσαν ἀναγκαζό- 2
μενοι καὶ περιφοιτῶντες ἐθορύβουν, καὶ ὑπὸ τὴν ἕω
πολὺς μὲν πρὸς τοῖς ἱεροῖς οἶκτος, καὶ γὰρ ἑκαστα-
χόθι περιιόντες εὐχὰς ἐποιοῦντο, πάντας αὐτοὺς ἐλάμ-
βανε· τούς τε γὰρ θεοὺς ἀνεκάλουν καὶ τὰ δάπεδα
κατεφίλουν, ὁσάκις τε ἐξ οἵων περιεγένοντο ἀνηριθ-
μοῦντο, καὶ ὅτι τὴν πατρίδα, ὃ μηπώποτε ἐτετόλ-
μητό σφισιν, ἐξέλειπον ὠδύροντο· πολὺς δὲ καὶ περὶ 3
τὰς πύλας θρῆνος ἦν· οἱ μὲν γὰρ ἀλλήλους τε ἅμα
καὶ ἐκείνην ὡς καὶ τελευταῖον ὁρῶντες ἠσπάζοντο,
οἱ δὲ ἑαυτούς τε ἐθρήνουν καὶ τοῖς ἐξιοῦσι συνηύ-
χοντο, καὶ οἵ γε πλείους ὡς καὶ προδιδόμενοι κατη-

ρῶντο· πάντες γὰρ καὶ οἱ ὑπομένοντες παμπαιδὶ καὶ
4 παγγυναικὶ παρῆσαν. καὶ μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἐξωρ-
μῶντο, οἱ δὲ προέπεμπόν σφας· ἄλλοι τε ἐνεχρόνιζον
καὶ πρὸς τῶν γνωρίμων κατείχοντο, καί τινες περι-
βάλλοντες ἀλλήλους ἐπὶ πλεῖστον συνηρτῶντο. ἀκο-
λουθοῦντές τε τοῖς ἐξορμωμένοις οἱ ὑπομένοντες ἐπὶ
μακρότατον ἐπεβοῶντό τε ἅμα αὐτοὺς καὶ κατῴκτι-
ζον, ἄγειν τέ σφας ἢ καὶ ἐκείνους οἴκοι μένειν ἀξι-
5 οῦντες ἐπεθείαζον. κἂν τούτῳ ὀλολυγὴ ἐφ' ἑκάστῳ
αὐτῶν πολλὴ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων καὶ δάκρυα ἄπλετα
ἐγίγνετο· τὴν μὲν γὰρ τοῦ κρείττονος ἐλπίδα ἥκιστα,
ἅτε ἐν τοῖς τοιούτοις ὄντες, τὰ δὲ δὴ πάθη πρότερον
μὲν οἱ καταλειπόμενοι, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἀφορμώμε-
6 νοι προσεδέχοντο. εἴκασε δ' ἄν τις αὐτοὺς ἰδὼν δύο
τε δήμους καὶ δύο πόλεις ἐκ μιᾶς γίγνεσθαι, καὶ τὴν
μὲν ἀνίστασθαί τε καὶ φεύγειν, τὴν δὲ ἐγκαταλεί-
πεσθαί τε καὶ ἁλίσκεσθαι.

7 Πομπήιος μὲν οὖν οὕτω τὸ ἄστυ ἐξέλιπε, συχνοὺς
τῶν βουλευτῶν ἐπαγόμενος, ὑπελείφθησαν γάρ τινες,
οἱ μὲν τὰ τοῦ Καίσαρος φρονοῦντες, οἱ δὲ καὶ ἐκ
μέσου ἀμφοῖν ἱστάμενοι, καὶ καταλόγους τε ἐκ τῶν
πόλεων σπουδῇ ἐποιεῖτο καὶ χρήματα ἐξέλεγε, φρου-
10 ράς τε ὡς ἑκασταχόσε ἔπεμπε· Καῖσαρ δὲ ἐπειδὴ
ταῦτα ἔμαθε, πρὸς μὲν τὴν Ῥώμην οὐκ ἠπείχθη,
ἆθλόν τε γὰρ αὐτὴν ᾔδει τοῖς κρατήσουσι προκειμέ-
νην, καὶ οὐκ ἐπ' ἐκείνην ὡς καὶ πολεμίαν οἱ οὖσαν,
ἀλλ' ἐπὶ τοὺς ἀντιστασιώτας ὑπὲρ αὐτῆς δῆθεν ἐπι-
2 στρατεύειν ἔλεγε, γράμματα δὲ ἐς πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν
πέμψας, δι' ὧν τόν τε Πομπήιον ἐς δίκην τινὰ προε-
καλεῖτο καὶ τοῖς ἄλλοις θαρσεῖν παρῄνει, κατὰ χώραν
τε αὐτοῖς μένειν ἐκέλευε, καὶ ὑπισχνεῖτο πολλὰ αὐ-
τοῖς. καὶ ἐπὶ Κορφίνιον, ἐπειδή οἱ ὑπὸ Λουκίου Δο-

μιτίου κατεχόμενον οὐ προσεχώρει, ὥρμησε, καί τινας
ἀπαντήσαντας μάχῃ κρατήσας ἐς πολιορκίαν τοὺς λοι-
ποὺς κατέκλεισεν. ὁ οὖν Πομπήιος, ἐπειδὴ οὗτοί τε 3
ἐπολιορκοῦντο καὶ τῶν ἄλλων πολλοὶ πρὸς τὸν Καί-
σαρα ἀπέκλινον, τῆς μὲν Ἰταλίας οὐδεμίαν ἔτ' ἐλ-
πίδα ἔσχεν, ἐς δὲ δὴ τὴν Μακεδονίαν τήν τε Ἑλλάδα
καὶ τὴν Ἀσίαν περαιωθῆναι ἔγνω· τῇ τε γὰρ μνήμῃ
ὧν ἐκεῖ ἐπεπράχει, καὶ τῇ τῶν δήμων τῇ τε τῶν βα-
σιλέων φιλίᾳ πολὺ ἐθάρσει. ἦν μὲν γὰρ καὶ ἡ Ἰβη- 4
ρία αὐτῷ πᾶσα οἰκεία, οὐκ ἐδύνατο δὲ ἐς αὐτὴν
ἀσφαλῶς, ἅτε καὶ τοῦ Καίσαρος τὰς Γαλατίας ἔχον-
τος, κομισθῆναι. πρὸς δ' ἔτι καὶ ἐλογίζετο ὅτι, ἂν
ἀποπλεύσῃ, οὔτε ἐπιδιώξει τις αὐτὸν διά τε τὴν τῶν
πλοίων ἀπορίαν καὶ διὰ τὸν χειμῶνα, ἤδη γὰρ ἐκ
μετοπώρου ἦν, κἀν τούτῳ κατὰ σχολὴν πολλὰ μὲν ἐκ
τοῦ ὑπηκόου, πολλὰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ συμμαχικοῦ καὶ
χρήματα καὶ στρατεύματα ἀθροίσει. αὐτός τε οὖν ἐπὶ 11
τούτοις ἐς τὸ Βρεντέσιον ἀφωρμήθη, καὶ τὸν Δομί-
τιον ἐκλιπόντα τὸ Κορφίνιον ἀκολουθεῖν οἱ ἐκέλευσε.
καὶ ὅς, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἰσχύν τέ τινα εἶχε καὶ ἐπ'
αὐτῇ ἐπήλπιζε, καὶ γὰρ τοὺς στρατιώτας τά τε ἄλλα
ἐτεθεραπεύκει καὶ χώρας ὑποσχέσει ὑπῆκτο· τῶν τε 2
γὰρ Συλλείων ἐγεγόνει καὶ πολλὴν ἐκ τῆς δυναστείας
ἐκείνης ἐκέκτητο, ὅμως ἐπειθάρχησε. καὶ ὁ μὲν παρε-
σκευάζετο ὅπως δι' ἀσφαλείας τινὸς ἐκχωρήσει· μα-
θόντες δὲ τοῦθ' οἱ συνόντες οἱ, καὶ κατοκνήσαντες
τὴν ἄφοδον ὡς καὶ φυγὴν οὖσαν, προσέθεντο τῷ
Καίσαρι. καὶ οἱ μὲν συνεστρατεύοντο αὐτῷ, Δομί- 3
τιος δὲ καὶ οἱ ἄλλοι βουλευταὶ ᾐτιάθησαν μὲν ὑπ'
αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀντιτάξει, ἀπελύθησαν δὲ καὶ πρὸς
τὸν Πομπήιον ἀπῆλθον.

ὁ δ' οὖν Καῖσαρ σπουδὴν μὲν εἶχε συμμῖξαι τε 12

αὐτῷ πρὶν ἐκπλεῦσαι, κἂν τῇ Ἰταλίᾳ διαπολεμῆσαι, καταλαβεῖν τε αὐτὸν ἐν τῷ Βρεντεσίῳ ἔτ᾽ ὄντα· ἐπειδὴ γὰρ τὰ πλοῖα οὐκ ἐξήρκεσέ σφισι, προέπεμψεν ἄλλους τε καὶ τοὺς ὑπάτους, μὴ καὶ νεοχμώσωσί τι κατὰ
2 χώραν ὑπομείναντες· ἰδὼν δὲ τὸ δυσάλωτον τοῦ χωρίου προεκαλέσατο αὐτὸν ἐς συνθήκας ὡς καὶ τὴν εἰρήνην τήν τε φιλίαν ἀποληψόμενον. ἀποκριναμένου τε αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι τοῖς ὑπάτοις ἃ λέγει κοινώσεται, ἐπειδὴ ἐδέδοκτό σφισι μηδένα τῶν πολιτῶν τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὄντων ἐς λόγους δέχεσθαι,
3 προσέβαλε τῇ πόλει. καὶ αὐτὸν ὁ Πομπήιος ἡμέρας μέν τινας ἠμύνατο, μέχρις οὗ τὰ πλοῖα ἐπανῆλθε· διοικοδομήσας δὲ ἐν τούτῳ καὶ ἀποφράξας τὰς ἐς τὸν λιμένα ὁδούς, μὴ καὶ ἐπίθηταί τις αὐτῷ ἐκπλέοντι, ἔπειτα νυκτὸς ἐξανήχθη. καὶ ὁ μὲν ἀσφαλῶς ἐς τὴν Μακεδονίαν ἐπεραιώθη, τὸ δὲ δὴ Βρεντέσιον δύο τε ἐν αὐτῷ πλοῖα μεστὰ ἀνδρῶν ἑάλω.

13 Πομπήιος μὲν οὖν τήν τε πατρίδα καὶ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν οὕτως ἐξέλιπε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα τοῖς πρόσθεν, ὅτε ἐς αὐτὴν ἐκ τῆς Ἀσίας κατέπλευσε, καὶ ἑλόμενος καὶ πράξας· ἀφ᾽ ὧνπερ καὶ τὴν τύχην καὶ
2 τὴν δόξαν ἀντίπαλον ἐκτήσατο. τά τε γὰρ στρατόπεδα πρότερον εὐθὺς ἐν τῷ Βρεντεσίῳ, ἵνα μή τι τοὺς πολίτας λυπήσῃ, ἀφείς, ἕτερα δι᾽ αὐτοῦ τότε ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπ᾽ αὐτοὺς ἐξήγαγε· καὶ τοὺς πλούτους τῶν βαρβάρων ἐς τὴν Ῥώμην ἀγαγών, πάνθ᾽ ὅσα ἠδυ-
3 νήθη τότε ἐξ αὐτῆς ἑτέρωσε ἐκόμισε· καὶ τῶν μὲν οἴκοι πάντων ἀπέγνω, τοῖς δ᾽ ἀλλοτρίοις καὶ τοῖς γε ὑφ᾽ ἑαυτοῦ ποτε δουλωθεῖσι συμμάχοις κατὰ τῆς πατρίδος χρήσασθαι ἐνόει, καὶ ἐν αὐτοῖς πολὺ πλείω ἐλπίδα καὶ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς δυναστείας ἢ ἐν
4 τοῖς εὐεργετηθεῖσιν ἐποιεῖτο. καὶ διὰ ταῦτα ἀντὶ μὲν

τῆς λαμπρότητος ἣν ἐκ τῶν πολέμων ἐκείνων κτησάμενος ἀφίκετο, ταπεινότητα πρὸς τὸν παρὰ τοῦ Καίσαρος φόβον ἀντιλαβὼν ἀπῆρεν, ἀντὶ δὲ τῆς εὐκλείας ἣν ἐκ τοῦ τὴν πατρίδα αὐξῆσαι ἔσχε, δυσκλεέστατος ἐπὶ τῇ τότε ἐκλείψει αὐτῆς ἐγένετο.

καὶ εὐθύς γε καταίρων ἐς τὸ Δυρράχιον ἔμαθεν 14
ὅτι οὐ καλῶς ἀπαλλάξει· στρατιώτας τε γὰρ κεραυνοὶ ἐν αὐτῷ τῷ πρόσπλῳ ἔφθειραν, καὶ τὰ σημεῖα τὰ στρατιωτικὰ ἀράχναι κατέσχον, ἐκβάντος τε ἐκ τῆς νεὼς αὐτοῦ ὄφεις τὸν στίβον ἐπισπόμενοι συνέχεον. ἐκείνῳ μὲν δὴ ταῦτα τὰ τέρατα ἐγένετο, συνεβεβή- 2
κει δὲ καὶ πάσῃ τῇ πόλει τούτῳ τε τῷ ἔτει καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἕτερα. ὄντως γάρ που ἀμφοτέρωθεν ἐν ταῖς στάσεσι τὸ κοινὸν βλάπτεται· καὶ διὰ τοῦτο λύκοι τε καὶ βύαι πολλοὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἄστει ὤφθησαν, καὶ σεισμοὶ συνεχεῖς μετὰ μυκηθμῶν ἐγένοντο, 3
πῦρ τε ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς διῇξε, καὶ ἕτερον ἄλλα τε καὶ τὸν τοῦ Κυρίνου ναὸν κατέφλεξεν. ὅ τε ἥλιος σύμπας ἐξέλιπε, καὶ κεραυνοὶ σκῆπτρόν τε Διὸς καὶ ἀσπίδα κράνος τε Ἄρεος, ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ἀνακείμενα, καὶ προσέτι καὶ τὰς στήλας τὰς τοὺς νόμους ἐχούσας ἐλυμήναντο. ζῷά τε πολλὰ ἔξω τῆς 4
ἑαυτῶν φύσεως ἐγέννησέ τινα, καὶ λόγιά τινα ὡς καὶ τῆς Σιβύλλης ὄντα ᾔδετο, κάτοχοί τέ τινες γιγνόμενοι συχνὰ ἐθείαζον. καὶ πολίαρχος οὐδεὶς ἐς τὰς ἀνοχάς, ὥσπερ εἴθιστο, ᾑρέθη, ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ πάντα τὰ ἐπιβάλλοντα αὐτῷ, ὥς γέ τισι δοκεῖ, διῴκησαν· ἕτεροι γὰρ ἐν τῷ ὑστέρῳ ἔτει φασὶν αὐτοὺς τοῦτο ποιῆσαι. καὶ ἐκεῖνο μὲν καὶ αὖθις ἐγένετο, τούτῳ 5
δὲ καὶ ὁ Περπέρνας ὁ μετὰ τοῦ Φιλίππου ποτὲ τιμητεύσας ἀπέθανεν, ὡς ἔφην, τελευταῖος πάντων τῶν ἐν τῇ τιμητείᾳ αὐτοῦ βουλευσάντων, καὶ ἐδόκει καὶ

6 τοῦτό τι νεοχμώσειν. ἐταράττοντο μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς
τέρασιν, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, οἰόμενοι δὲ δὴ καὶ ἐλπίζον-
τες ἑκάτεροι ἐς τοὺς ἀντιστασιώτας σφῶν πάντα αὐτὰ
ἀποσκήψειν οὐδὲν ἐξεθύσαντο.
15 ὁ οὖν Καῖσαρ ἐς μὲν τὴν Μακεδονίαν οὐδὲ ἐπεί-
ρασε τότε πλεῦσαι, πλοίων τε γὰρ ἠπόρει ἅμα καὶ
περὶ τῇ Ἰταλίᾳ ἐδεδίει, μὴ αὐτὴν ἐκ τῆς Ἰβη-
ρίας οἱ τοῦ Πομπηίου ὑποστράτηγοι ἐπελθόντες κα-
τάσχωσι, τὸ δὲ δὴ Βρεντέσιον διὰ φυλακῆς, τοῦ μή
2 τινα τῶν ἀπηρκότων ἀναπλεῦσαι, ποιησάμενος πρός
τε τὴν Ῥώμην ἦλθε, καὶ τῆς γερουσίας οἱ ἔξω τοῦ
πωμηρίου ὑπό τε τοῦ Ἀντωνίου καὶ ὑπὸ τοῦ Λογγί-
νου παρασκευασθείσης, ἐκπεσόντες γὰρ ἐξ αὐτῆς τότε
αὐτὴν ἤθροισαν, ἐδημηγόρησε πολλὰ καὶ ἐπιεικῆ,
ὅπως πρός τε τὸ παρὸν εὔνοιαν αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸ
3 μέλλον ἐλπίδα χρηστὴν λάβωσιν. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς τε
γιγνομένοις ἀχθομένους καὶ ἐς τὸ στρατιωτικὸν πλῆ-
θος ὑποπτεύοντας αὐτοὺς ἑώρα, παραμυθήσασθαι
καὶ τιθασεῦσαί σφας τρόπον τινὰ ἠθέλησεν, ἵνα τά
γε ἐκείνων, ἕως ἂν διαπολεμήσῃ, ἐν ἡσυχίᾳ μείνῃ.
4 καὶ διὰ τοῦτ᾽ οὔτ᾽ ᾐτιάσατό τινα οὔτ᾽ ἠπείλησέ τινι
οὐδέν, ἀλλὰ καὶ καταδρομὴν κατὰ τῶν πολεμεῖν πο-
λίταις ἐθελόντων οὐκ ἄνευ ἀρῶν ἐποιήσατο, καὶ τὸ
τελευταῖον πρέσβεις ὑπέρ τε τῆς εἰρήνης καὶ ὑπὲρ
τῆς ὁμονοίας σφῶν παραχρῆμα πρός τε τοὺς ὑπάτους
16 καὶ πρὸς τὸν Πομπήιον πεμφθῆναι ἐσηγήσατο. τὰ
δ᾽ αὐτὰ ταῦτα καὶ πρὸς τὸν δῆμον, καὶ αὐτὸν ἔξω
τοῦ πωμηρίου συνελθόντα, εἰπὼν σῖτόν τε ἐκ τῶν
νήσων μετεπέμψατο καὶ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα δρα-
χμὰς ἑκάστῳ δώσειν ὑπέσχετο. καὶ ὁ μὲν τούτοις
αὐτοὺς δελεάσειν ἤλπιζεν, οἱ δ᾽ ἄνθρωποι λογιζόμε-
νοι ὅτι οὔτε φρονοῦσιν οὔτε πράττουσι τὰ αὐτὰ οἵ τε

ἐφιέμενοί τινων καὶ οἱ τυχόντες, ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς 2
ἀρχαῖς τῶν ἔργων πάντα τὰ ἥδιστα προβάλλουσι τοῖς
ἀντιπρᾶξαί τι δυναμένοις, ἐπειδὰν δὲ κατορθώσωσιν
ὅσα βούλονται, οὔτε τινὸς αὐτῶν μνημονεύουσι καὶ
ἐπ' αὐτοὺς ἐκείνους ταῖς δυνάμεσιν ἃς παρ' αὐτῶν
ἔλαβον χρῶνται, μεμνημένοι δὲ καὶ τὸν Μάριον τόν
τε Σύλλαν, ὡς πολλὰ καὶ φιλάνθρωπα πολλάκις σφί- 3
σιν εἰπόντες οἷα ἀνθ' οἵων ἔδρασαν, καὶ προσέτι καὶ
τὴν τοῦ Καίσαρος χρείαν αἰσθόμενοι, τά τε ὅπλα αὐ-
τοῦ πολλὰ καὶ πανταχοῦ τῆς πόλεως ὁρῶντες ὄντα,
οὔτε πιστεύειν τοῖς λεγομένοις οὔτε θαρρεῖν ἐδύ-
ναντο, ἀλλ' ἔναυλον τὸν ἐκ τοῦ πρὶν φόβον ἔχοντες 4
καὶ ἐκεῖνον ὑπετόπουν, καὶ μάλισθ' ὅτι οἱ πρέσβεις
οἱ τὰς καταλλαγὰς δῆθεν πρυτανεύσοντες ᾑρέθησαν
μέν, οὐκ ἐξῆλθον δέ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐμνήσθη ποτὲ περὶ
αὐτῶν ὁ Πίσων ὁ πενθερὸς αὐτοῦ αἰτίαν ἔσχε. τοσού- 17
του τε ἐδέησαν τὰ χρήματα ἃ ὑπέσχετό σφισι τότε γε
λαβεῖν, ὥστε καὶ τἄλλα οἱ πάνθ' ὅσα ἐν τῷ δημοσίῳ
ἦν πρὸς τὴν τῶν στρατιωτῶν, οὓς ἐφοβοῦντο τροφὴν
ἔδοσαν. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὡς καὶ ἀγαθοῖς οὖσι
τὴν ἐσθῆτα τὴν εἰρηνικὴν μετημπίσχοντο· οὐδέπω
γὰρ αὐτὴν μετειλήφεσαν. ἀντεῖπε μὲν οὖν πρὸς τὴν 2
περὶ τῶν χρημάτων ἐσήγησιν Λεύκιός τις Μέτελλος
δήμαρχος, καὶ ἐπειδὴ μηδὲν ἐπέρανε, πρός τε τοὺς
θησαυροὺς ἦλθε καὶ τὰς θύρας αὐτῶν ἐν τηρήσει
ἐποιήσατο· σμικρὸν δὲ δὴ καὶ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ,
ὥσπερ που καὶ τῆς παρρησίας, οἱ στρατιῶται φρον-
τίσαντες τήν τε βαλανάγραν διέκοψαν, τὴν γὰρ κλεῖν
οἱ ὕπατοι εἶχον, ὥσπερ οὐκ ἐξόν τισι πελέκεσιν ἀντ'
αὐτῆς χρήσασθαι, καὶ πάντα τὰ χρήματα ἐξεφόρη-
σαν. καὶ μέντοι καὶ τὰ ἄλλα τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥς 3
μοι πολλαχόθι εἴρηται, ὀνόματι μὲν ἰσονομίας, καὶ

γὰρ διὰ τοῦ Ἀντωνίου τὰ πλείω αὐτῶν ἐσεφέρετο, ἔργῳ δὲ δυναστείας καὶ ἐψηφίζετο καὶ ἐπράττετο. τούς τε γὰρ ἀντιστασιάζοντάς σφισι πολεμίους ἑκάτεροι τῆς πατρίδος ὀνομάζοντες, καὶ ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῶν κοινῶν πολεμεῖν λέγοντες, τά τε ἴδια μόνα ηὖξον, κἀκεῖνα ὁμοίως ἀμφότεροι ἔφθειρον.

18 ὁ δ' οὖν Καῖσαρ ταῦτά τε οὕτως ἐποίησε, καὶ τὴν Σαρδὼ τήν τε Σικελίαν ἀμαχὶ κατέσχεν, ἐκχωρησάντων τῶν τότε ἐν αὐταῖς ἀρχόντων. τόν τε Ἀριστόβουλον οἴκαδε ἐς τὴν Παλαιστίνην, ὅπως τῷ Πομ-
2 πηίῳ τι ἀντιπράξῃ, ἔστειλε· καὶ τοῖς παισὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Σύλλου ἐπικηρυχθέντων ἀρχὰς αἰτεῖν ἐφῆκε, τά τε ἄλλα πάντα, καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ, πρὸς τὸ ἐπιτηδειότατον ἑαυτῷ ὡς ἐκ τῶν
3 παρόντων κατέστησε. καὶ ἐκεῖνα μὲν τῷ Ἀντωνίῳ ἐπέτρεψεν, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Ἰβηρίαν, τά τε τοῦ Πομπηίου ἰσχυρῶς αἱρουμένην καὶ ἐς δέος αὐτόν, μὴ καὶ τὰς Γαλατίας προσαποστήσῃ, καθιστᾶσαν, ὥρμησε.
4 κἀν τούτῳ ἄλλοι τε βουλευταὶ καὶ ὁ Κικέρων, μηδὲ ἐς ὄψιν τῷ Καίσαρι ἐλθών, πρὸς τὸν Πομπήιον ὥς γε τά τε δικαιότερα πράττοντα καὶ τῷ πολέμῳ κρα-
5 τήσοντα ἀπεχώρησεν. οἵ τε γὰρ ὕπατοι, πρὶν ἐκπλεῖν, καὶ ἐκεῖνος, ἅτε ἀντὶ ὑπάτου ἄρχων, πάντας αὐτοὺς ἐκέλευσαν ἐς Θεσσαλονίκην ἀκολουθῆσαι, ὡς τοῦ μὲν ἄστεως πρὸς πολεμίων τινῶν ἐχομένου, αὐτοὶ δὲ ἥ τε γερουσία ὄντες καὶ τὸ τῆς πολιτείας πρό-
6 σχημα, ὅπου ποτ' ἂν ὦσιν, ἕξοντες. καί σφισι διὰ ταῦτα τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων οἱ πλείους, οἱ μὲν εὐθὺς τότε, οἱ δὲ καὶ ὕστερον, καὶ αἱ πόλεις πᾶσαι, ὅσαι μὴ ὑπὸ τῶν τοῦ Καίσαρος ὅπλων κατείργοντο, προσεχώρησαν.

19 οἱ μέντοι Μασσαλιῶται μόνοι τῶν ἐν τῇ Γαλατίᾳ

οἰκούντων οὔτε συνήραντο τῷ Καίσαρι οὔτε ἐς τὴν
πόλιν ἐσεδέξαντο, ἀλλὰ καὶ ἀπόκρισιν αὐτῷ ἀξιομνη-
μόνευτον ἔδοσαν· τῷ τε γὰρ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων 2
συμμαχεῖν καὶ ἐκείνοις ἐπιτηδείως ἀμφοτέροις ἔχειν,
καὶ μήτε πολυπραγμονεῖν τι μήθ' ἱκανοὶ διακρῖναι
πότερος αὐτῶν ἀδικεῖ εἶναι ἔφασαν, ὥστε εἰ μέν τις
ὡς φίλος ἐθέλοι πρὸς σφᾶς ἐλθεῖν, καὶ ἀμφοτέρους
αὐτοὺς ἄνευ τῶν ὅπλων δέξεσθαι ἔλεγον, ἐπὶ πο-
λέμῳ δὲ οὐδέτερον. καταστάντες τε ἐς πολιορκίαν 3
αὐτόν τε ἐκεῖνον ἀπεκρούσαντο, καὶ τῷ Τρεβωνίῳ
τῷ τε Βρούτῳ τῷ Δεκίμῳ μετὰ τοῦτο προσεδρεύσασί
σφισιν ἐπὶ πλεῖστον ἀντέσχον. ὁ γὰρ Καῖσαρ χρόνον
μέν τινα, ὡς καὶ ῥᾳδίως αὐτοὺς αἱρήσων, προσεκαρ-
τέρησε, καὶ γὰρ αὐτῷ δεινὸν ἐδόκει εἶναι ὅτι καὶ τῆς
Ῥώμης ἀμαχὶ κρατήσας ὑπὸ Μασσαλιωτῶν οὐκ ἐδέ-
χετο, ἔπειτα ἐπειδὴ ἀντήρκουν, ἐκείνους μὲν ἑτέροις 4
προσέταξεν, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Ἰβηρίαν ἠπείχθη. ἐπε- 20
πόμφει μὲν γὰρ ἐς αὐτὴν Γάιον Φάβιον, δείσας δὲ
μὴ καθ' ἑαυτὸν ἀγωνισάμενος πταίσῃ, καὶ αὐτὸς
ἐστράτευσεν. εἶχον δὲ τότε τὰ πράγματα τὰ περὶ τὸν
Ἴβηρα ὅ τε Ἀφράνιος καὶ ὁ Πετρήιος, καὶ φυλακὴν
μὲν καὶ τῆς ὑπερβολῆς τῶν ὀρῶν ἐπεποίηντο, τὸ δ'
ὅλον ἐς Ἰλέρδαν τὰς δυνάμεις ἀθροίσαντες ἐνταῦθα
τοὺς ἐπιόντας ὑπέμενον. καὶ τῷ μὲν Φαβίῳ τήν τε 2
ἐπὶ τοῦ Πυρηναίου φρουρὰν ποιησαμένῳ καὶ τὸν πο-
ταμὸν τὸν Σίκοριν διαβαίνοντι προσπεσόντες ἐξαί-
φνης πολλοὺς ἀπέκτειναν ἀποληφθέντας· ἡ γὰρ γέ-
φυρα πρὶν διελθεῖν αὐτοὺς καταρραγεῖσα πλεῖστόν
σφισι συνήρατο· τῷ δὲ δὴ Καίσαρι ἐπελθόντι τε οὐ 3
πολλῷ ὕστερον καὶ τὸν ποταμὸν καθ' ἑτέραν γέφυ-
ραν διαβάντι, προκαλουμένῳ τε αὐτοὺς ἐς μάχην οὐκ
ἐτόλμησαν ἐπὶ πάνυ πολλὰς ἡμέρας συμβαλεῖν, ἀλλ'

4 ἀντιστρατοπεδευσάμενοι αὐτῷ ἡσύχαζον. θαρσήσας
οὖν ἐκ τούτου καταλαβεῖν τὸ χωρίον τὸ μεταξὺ τοῦ
τε ταφρεύματός σφων καὶ τῆς πόλεως καρτερὸν ὂν
ἐπεχείρησεν, ὡς καὶ τῶν τειχῶν αὐτοὺς ἀποκλείσων.
αἰσθόμενοι δὲ τοῦτο οἱ περὶ τὸν Ἀφράνιον προκατέ-
5 σχον αὐτό, καὶ τούς τε προσβάλλοντάς σφισιν ἀπεώ-
σαντο, καὶ φεύγουσιν αὐτοῖς ἐπισπόμενοι τοὺς ἀντ-
επεξελθόντας ἐκ τοῦ ἐρύματος ὑπέστησαν, ἐνδόντες
τε ἐξεπίτηδες ὑπηγάγοντό σφας ἐς χωρία ἑαυτοῖς
ἐπιτήδεια, κἀνταῦθα πολλῷ πλείους ἐφόνευσαν. κἀκ
τούτων ἐπιθαρσήσαντες τοῖς τε προνομεύουσιν αὐ-
τῶν ἐπετίθεντο καὶ τοὺς ἀποσκεδαννυμένους ἐλύ-
6 πουν· καί ποτε διαβάντων τινῶν ἐς τὰ ἐπέκεινα τοῦ
ποταμοῦ, κἀν τούτῳ χειμῶνός τε πολλοῦ γενομένου
καὶ τῆς γεφύρας ᾗ ἐκέχρηντο διαφθαρείσης, ἐπιδιέ-
βησαν κατὰ τὴν ἑτέραν γέφυραν τὴν πρὸς τῇ πόλει
οὖσαν καὶ πάντας αὐτοὺς ἀνάλωσαν, μηδενός σφισιν
ἐπαμῦναι δυνηθέντος.

21 ὁ οὖν Καῖσαρ, ὡς ταῦτ' ἐγίγνετο καὶ οὔτε τῶν
συμμάχων τις ἐπεκούρει οἱ, ἐκδεχόμενοι γὰρ αὐτοὺς
οἱ ἐναντίοι, ὡς ἑκάστους αἴσθοιντο προσιόντας, ...,
τά τ' ἐπιτήδεια, ἅτε ἔν τε ἀλλοτρίᾳ ὢν καὶ πταίων,
2 χαλεπῶς ἐπορίζετο, ἐν παντὶ ἐγένετο. πυνθανόμενοι
δὲ ταῦθ' οἱ ἐν οἴκῳ Ῥωμαῖοι ἐκείνου τε ὡς οὐκέτι
πλείω χρόνον περιοίσοντος ἀπέγνωσαν καὶ πρὸς τὸν
Πομπήιον ἀπέκλιναν· καί τινες καὶ τότε πρὸς αὐτὸν
3 ἄλλοι τε καὶ βουλευταὶ ἀπῆραν. καὶ εἴ γε μὴ οἱ Μασ-
σαλιῶται ἐν τούτῳ ναυμαχίᾳ πρὸς τοῦ Βρούτου τῷ
τε μεγέθει τῶν νεῶν αὐτοῦ καὶ τῇ ῥώμῃ τῶν ἐπι-
βατῶν, καίπερ καὶ τῷ Δομιτίῳ συμμάχῳ χρώμενοι
καὶ τῇ ἐμπειρίᾳ τῶν ναυτικῶν προέχοντες, ἡττήθη-
σαν κἀκ τούτου παντελῶς ἀπεκλείσθησαν, οὐδὲν ἂν

ἐκώλυσε πάντα τὰ πράγματα αὐτοῦ φθαρῆναι. νῦν 4
δὲ ἐπὶ τὸ μεῖζον ἐκ παρασκευῆς τοῖς Ἴβηρσιν ἀγγελ-
θέντα ταῦτα οὕτως ἠλλοίωσέ τινας αὐτῶν ὥστε καὶ
τὰ τοῦ Καίσαρος φρονῆσαι. καὶ αὐτοὺς παραλαβὼν
τῆς τε τροφῆς ηὐπόρησε καὶ γεφύρας κατεσκεύασε,
τούς τε ἐναντίους ἐλύπει, καί ποτε συχνοὺς αὐτῶν
αἰφνίδιον ἐν τῇ χώρᾳ πλανωμένους ἀπολαβὼν ἀπώ-
λεσεν.

ὁ οὖν Ἀφράνιος ἀθυμήσας ἐπὶ τούτοις, καὶ τὰ 22
ἐν Ἰλέρδᾳ οὔτε ἀσφαλῆ οὔτε ἐπιτήδεια πρὸς χρό-
νιον διατριβὴν ἰδὼν ὄντα, ἀναχωρῆσαι πρός τε τὸν
Ἴβηρα καὶ πρὸς τὰς ἐκεῖ πόλεις ἔγνω, καὶ νυκτός,
ὡς λήσων ἢ φθάσων τοὺς ἐναντίους, ἄρας ἐπορεύετο.
καὶ οὐκ ἔλαθε μὲν ἀνιστάμενος, οὐ μέντοι καὶ εὐθὺς 2
ἐπεδιώχθη· ὁ γὰρ Καῖσαρ οὐχ ἡγήσατο ἀσφαλὲς εἶ-
ναι ἐν σκότῳ πολεμίοις ἐμπείροις τῆς χώρας μετὰ
ἀπείρων ἐπακολουθῆσαι. ὡς μέντοι ἡ ἡμέρα διέ-
λαμψεν, ἠπείχθη, καὶ αὐτοὺς ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ κατα-
λαβὼν πανταχόθεν ἐξαπίνης πόρρωθεν περιεστοιχί-
σατο· τῷ τε γὰρ πλήθει πολὺ περιῆν καὶ τὸ χωρίον
κοῖλον ὂν συμμαχοῦν ἔσχεν. ὁμόσε γὰρ οὐκ ἠθέλησέ 3
σφισι χωρῆσαι, τὸ μέν τι φοβηθεὶς μὴ καὶ ἐς ἀπό-
νοιαν καταστάντες ἐξεργάσωνταί τι δεινόν, τὸ δὲ καὶ
ἄλλως ἀκοντί σφας παραστήσεσθαι ἐλπίσας. ὃ καὶ
ἐγένετο· ὡς γὰρ πολλαχῇ πειράσαντες οὐδαμῇ δια-
πεσεῖν ἠδυνήθησαν, καὶ ἔκ τε τούτου καὶ ἐκ τῆς
ἀγρυπνίας τῆς τε πορείας ἐκεκμήκεσαν, καὶ προσέτι
οὔτε τροφὴν εἶχον, αὐθημερὸν γὰρ τὸν σταθμὸν δια- 4
τελέσειν προσδοκήσαντες οὐδὲν ἐπηνέγκαντο, οὔθ'
ὕδατος εὐπόρουν, τὰ γὰρ χωρία ἐκεῖνα δεινῶς ἐστιν
ἄνυδρα, παρέδοσάν σφας, ἐφ' ᾧ μήτε τι δεινὸν πά-
θωσι μήτε ἐπὶ τὸν Πομπήιον ἀναγκασθῶσίν οἱ συ-

23 στρατεῦσαι. καὶ αὐτοὺς ἀκριβῶς ἑκάτερον ὁ Καῖσαρ
ἐφύλαξεν· οὔτε γὰρ ἀπέκτεινε τὸ παράπαν τῶν ἐν
τούτῳ τῷ πολέμῳ ἁλόντων οὐδένα, καίτοι ἐκείνων
ποτὲ ἐν ἀνοχῇ τινι ἀφυλάκτως τινὰς τῶν ἑαυτοῦ ἔχον-
τας φθειράντων, οὔτε τῷ Πομπηίῳ ἀντιπολεμῆσαι
ἐξεβιάσατο, ἀλλὰ τοὺς μὲν λογιμωτάτους ἠφίει, τοῖς
δ' ἄλλοις ἐθελονταῖς συμμάχοις διά τε τὰ κέρδη καὶ
2 διὰ τὰς τιμὰς ἐχρῆτο. καὶ οὐκ ἐλάχιστά γε ἐκ τού-
των οὔτε ἐς τὴν δόξαν οὔτε ἐς τὰ πράγματα ἀπώ-
νατο· τάς τε γὰρ πόλεις τὰς ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ πάσας καὶ
τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐκεῖ πάντας, ἦσαν δὲ ἄλλοι τε
ἐν τῇ Βαιτικῇ καὶ μετὰ Μάρκου Τερεντίου Οὐάρρω-
24 νος ὑποστρατήγου συχνοί, προσεποιήσατο. παραλαμ-
βάνων τε οὖν ἅμα αὐτοὺς καὶ καθιστάμενος διέδραμε
μέχρι Γαδείρων. καὶ ἐλύπησε μὲν οὐδένα οὐδὲν πλὴν
χρημάτων ἐκλογῆς, ταῦτα γὰρ παμπληθῆ ἐσέπραξεν,
ἐτίμησε δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ πολλούς, καὶ τοῖς γε
Γαδειρεῦσι πολιτείαν ἅπασιν ἔδωκεν, ἣν καὶ ὁ δῆ-
2 μός σφισιν ὕστερον ἐπεκύρωσε. τοῦτο δὲ ἐποίησεν
ἀμειβόμενός σφας τῆς τοῦ ὀνείρου ὄψεως, δι' ἧς ἐν-
ταῦθα, ὅτε ἐταμίευσε, συγγεγονέναι τῇ μητρὶ ἔδοξε,
καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς μοναρχίας, ὥσπερ
εἶπον, ἔλαβε. πράξας δὲ ταῦτα τὸ μὲν ἔθνος ἐκεῖνο
τῷ Λογγίνῳ τῷ Κασσίῳ προσέταξεν, ἐπειδὴ συνήθης
αὐτοῖς ἐκ τῆς ταμιείας ἣν ὑπὸ τῷ Πομπηίῳ ἐτετα-
3 μιεύκει ἦν· αὐτὸς δὲ μέχρι Ταρρακῶνης πλοίοις ἐκο-
μίσθη. ἐντεῦθεν δὲ διὰ τοῦ Πυρηναίου προχωρῶν
τρόπαιον μὲν οὐδὲν ἐπ' αὐτοῦ ἔστησεν, ὅτι μηδὲ τὸν
Πομπήιον καλῶς ἀκούσαντα ἐπὶ τούτῳ ᾔσθετο, βω-
μὸν δὲ δὴ ἐκ λίθων ξεστῶν συνῳκοδομημένον μέγαν
οὐ πόρρω τῶν ἐκείνου τροπαίων ἱδρύσατο.
25 ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, οἱ Μασσαλιῶται νεῶν

σφισι παρὰ τοῦ Πομπηίου αὖθις πεμφθεισῶν ἀνεκινδύνευσαν. καὶ ἡττήθησαν μὲν καὶ τότε, διεκαρτέρουν δέ, καίτοι καὶ τὴν Ἰβηρίαν ἤδη τὸν Καίσαρα ἔχοντα πυνθανόμενοι, καὶ τάς τε προσβολὰς ἰσχυρῶς 2
ἀπεκρούοντο, καὶ διοκωχήν τινα ὡς καὶ τῷ Καίσαρι, ἐπειδὰν ἔλθῃ, προσχωρήσοντες ποιησάμενοι τόν τε Δομίτιον ὑπεξέπεμψαν, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπιθεμένους σφίσιν ἐν ταῖς σπονδαῖς νυκτὸς οὕτω διέθεσαν ὥστε μηδὲν ἔτι τολμῆσαι. τῷ μέντοι Καίσαρι 3
αὐτῷ ἐλθόντι ὡμολόγησαν· καὶ ὃς ἐκείνων τότε μὲν τά τε ὅπλα καὶ τὰς ναῦς τά τε χρήματα ἀφείλετο, ὕστερον δὲ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα πλὴν τοῦ τῆς ἐλευθερίας ὀνόματος. ἀνθ' ὧν ἡ Φώκαια ἡ μητρόπολίς σφων ἐλευθέρα ὑπὸ τοῦ Πομπηίου ἀφείθη.

καὶ στρατιωτῶν τινων ἐν Πλακεντίᾳ στασιασάν- 26
των καὶ μηκέτ' ἀκολουθῆσαί οἱ ἐθελόντων, πρόφασιν μὲν ὡς τεταλαιπωρημένων, τὸ δ' ἀληθὲς ὅτι μήτε τὴν χώραν διαρπάζειν μήτε τἆλλα ὅσα ἐπεθύμουν ποιεῖν αὐτοῖς ἐπέτρεπε, καὶ γὰρ ἤλπιζον οὐδενὸς ὅτου οὐ τεύξεσθαι παρ' αὐτοῦ ἅτε καὶ ἐν χρείᾳ τοσαύτῃ σφῶν ὄντος, οὐχ ὑπεῖξεν, ἀλλὰ συγκαλέσας 2
καὶ ἐκείνους καὶ τοὺς ἄλλους, τῆς τε παρ' αὐτῶν ἀσφαλείας ἕνεκα, καὶ ἵνα τῶν τε λεγομένων ἀκούσαντες καὶ τοὺς κολαζομένους ἰδόντες μηδὲν ἔξω τῶν καθηκόντων ἐθελήσωσι πρᾶξαι, ἔλεξε τάδε.

"ἐγώ, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, βούλομαι μὲν φι- 27
λεῖσθαι ὑφ' ὑμῶν, οὐ μέντοι καὶ συνεξαμαρτάνειν ἂν ὑμῖν διὰ τοῦθ' ἑλοίμην· ἀγαπῶ τε γὰρ ὑμᾶς, καὶ ἐθέλοιμ' ἄν, ὡς πατὴρ παῖδας, καὶ σώζεσθαι καὶ εὐθενεῖν καὶ εὐδοξεῖν. μὴ γάρ τοι νομίσητε φιλοῦντος 2
ἔργον εἶναι τὸ συγχωρεῖν τισιν ἃ μὴ προσήκει πράττειν, ἐξ ὧν καὶ κινδύνους καὶ ἀδοξίας ἀνάγκη πᾶσα

2*

αὐτοῖς συμβαίνειν, ἀλλὰ τό τε τὰ ἀμείνω αὐτοὺς δι-
δάσκειν καὶ τὸ τῶν χειρόνων ἀπείργειν καὶ νουθε-
3 τοῦντα καὶ σωφρονίζοντα. γνώσεσθε δὲ ὅτι τἀληθῆ
λέγω, ἂν μήτε πρὸς τὸ αὐτίκα ἡδὺ τὸ συμφέρον κρί-
νητε μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ ἀεὶ ὠφέλιμον, μήτε τὸ τὰς
ἐπιθυμίας ἐκπιμπλάναι γενναῖον μᾶλλον ἢ τὸ κρα-
τεῖν αὐτῶν νομίσητε εἶναι. αἰσχρὸν μὲν γὰρ παρα-
χρῆμά τι ἡσθέντας ὕστερον μεταγνῶναι, δεινὸν δὲ
τὸ τῶν πολεμίων κρατοῦντας ἡδονῶν τινων ἡττᾶσθαι.

28 πρὸς οὖν τί ταῦτα λέγω; ὅτι τὰ ἐπιτήδεια ἀφθό-
νως ἔχοντες, λέξω γὰρ μετὰ παρρησίας, μηδὲν ὑπο-
στειλάμενος· τήν τε γὰρ μισθοφορὰν ἐντελῆ καὶ κατὰ
καιρὸν λαμβάνετε, καὶ τῆς τροφῆς ἀεὶ καὶ πανταχοῦ
πολλῆς ἐμπίμπλασθε· καὶ μήτε πόνον τινὰ ἄδοξον μήτε
κίνδυνον ἀνωφελῆ ὑπομένοντες, καὶ προσέτι τῆς μὲν
ἀνδραγαθίας πολλὰ καὶ μεγάλα γέρα καρπούμενοι,
τῶν δ' ἁμαρτημάτων σμικρὸν οὐδὲ ἐπιτιμώμενοι, οὐκ
2 ἀξιοῦτε τούτοις ἀρκεῖσθαι. λέγω δὲ ταῦτα οὐ πρὸς
πάντας ὑμᾶς, οὐδὲ γάρ τοιοῦτοί ἐστε, ἀλλὰ πρὸς
ἐκείνους μόνους οἵτινες τῇ ἑαυτῶν πλεονεξίᾳ καὶ
τοὺς ἄλλους διαβάλλουσιν. ὑμεῖς μὲν γὰρ οἱ πολλοὶ
καὶ πάνυ ἀκριβῶς καὶ καλῶς τοῖς τε παραγγέλμασι
τοῖς ἐμοῖς πείθεσθε καὶ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις ἐμ-
μένετε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ χώραν τοσαύτην καὶ πλοῦ-
τον καὶ δόξαν ἐκτήσασθε· ὀλίγοι δὲ δή τινες πολλὴν
αἰσχύνην καὶ ἀδοξίαν ἅπασιν ἡμῖν προστρίβονται.
3 καίτοι ἔγωγε πρότερον σαφῶς ἐπιστάμενος τοιούτους
αὐτοὺς ὄντας, οὐδὲν γάρ μοι τῶν ὑμετέρων ἀμελές
ἐστιν, οὐ προσεποιούμην εἰδέναι, νομίζων σφᾶς ἀμεί-
νους ἐκ τοῦ λαθεῖν ἂν δοκεῖν ἁμαρτόντας τινὰ γε-
νήσεσθαι, τοῦ μὴ πλεονάσαντάς ποτε καὶ ἐφ' οἷς
4 συνεγνώσθησαν κολασθῆναι· ἐπεὶ μέντοι αὐτοί τε

ὡς καὶ ἐξόν σφισι πάνθ' ὅσα βούλονται πράττειν, ὅτι μὴ κατὰ πρώτας εὐθὺς ἐδικαιώθησαν, ὑπερθρασύνονται, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μηδὲν πλημμελοῦντας προσστασιάζειν ἐπιχειροῦσιν, ἀναγκαῖόν ἐστί μοι θεραπείαν τέ τινα καὶ ἐπιστροφὴν αὐτῶν ποιήσασθαι.
οὔτε γὰρ ἄλλο τι σύστημα ἀνθρώπων συμμεῖναι καὶ 29
σωθῆναι δύναται, ἂν μὴ τὸ κακουργοῦν σωφρονίζηται· τὸ γάρ τοι νοσῆσαν ἂν μὴ τὴν προσήκουσαν ἴασιν λάβῃ, συγκάμνειν καὶ τὸ λοιπὸν πᾶν ὥσπερ ἐν
τοῖς σώμασι ποιεῖ· ἐν δὲ δὴ ταῖς στρατιαῖς οὐχ ἥκι- 2
στα, διότι αὐτοί τε ἰσχὺν ἔχοντες τολμηρότεροι γίγνονται, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς προσδιαφθείρουσιν, ἀθυμοτέρους ποιοῦντες ὡς οὐδὲν ὄφελος ἐκ τοῦ δικαιοπραγεῖν ἕξοντας. παρ' οἷς γὰρ ἂν τὸ θρασυνόμενον πλεονεκτῇ, παρὰ τούτοις ἀνάγκη τὸ ἐπιεικὲς ἐλαττοῦσθαι· καὶ ἐν οἷς ἂν ἀδικία ἀτιμώρητος ᾖ, καὶ τὸ
σωφρονοῦν ἀγέραστον γίγνεται. τί μὲν γὰρ ἂν ὑμεῖς 3
ἀγαθὸν ποιεῖν φήσαιτε, εἰ μηδὲν οὗτοι κακὸν δρῶσι; πῶς δ' ἂν εἰκότως τιμᾶσθαι ἐθελήσαιτε, ἂν μὴ τὴν δικαίαν οὗτοι τιμωρίαν ὑπόσχωσιν; ἢ ἀγνοεῖτε τοῦθ' ὅτι ἂν τὸ μὲν τῶν φόβων τῆς δίκης ἐλευθερωθῇ, τὸ δὲ τῆς ἐλπίδος τῶν ἄθλων στερηθῇ, ἀγα-
θὸν μὲν οὐδέν, κακὰ δὲ μυρία ἀπεργάζεται; ὥστ' εἴ- 4
περ ἀρετὴν ὄντως ἀσκεῖτε, μισήσατε μὲν τούτους ὡς πολεμίους, οὐ γάρ που φύσει τινὶ τὸ φίλιον ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ διακέκριται, ἀλλὰ τοῖς τε τρόποις καὶ ταῖς πράξεσι διορίζεται, ὧν ἀγαθῶν μὲν ὄντων πᾶν καὶ τὸ ἀλλότριον οἰκειοῦται, πονηρῶν δὲ πᾶν καὶ τὸ συγ-
γενὲς ἀλλοτριοῦται, ἀπολογήσασθε δὲ ὑπὲρ ὑμῶν 30
αὐτῶν. ἀνάγκη γὰρ καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοὺς πάντας κακῶς ἀκούειν, καὶ εἰ μηδὲν ἀδικοῦμεν· πᾶς γάρ τις πυνθανόμενος τό τε πλῆθος ἡμῶν καὶ τὴν ὁρμήν, ἐς

πάντας ἡμᾶς καὶ τὰ τοῖς ὀλίγοις πλημμελούμενα ἀνα-
φέρει καὶ οὕτω τῶν πλεονεξιῶν οὐ συμμετέχοντες
2 αὐτοῖς τῶν ἐγκλημάτων τὸ ἴσον φερόμεθα. τίς γὰρ
ἂν οὐκ ἀγανακτήσειεν ἀκούων ὄνομα μὲν ἡμᾶς Ῥω-
μαίων ἔχοντας, ἔργα δὲ Κελτῶν δρῶντας; τίς δ' οὐκ
ἂν ὁρῶν ὀδύραιτο τὴν Ἰταλίαν ὁμοίως τῇ Βρεττανίᾳ
πορθουμένην; πῶς δ' οὐ δεινὸν τὰ μὲν τῶν Γαλα-
τῶν τῶν καταπολεμηθέντων μηκέθ' ἡμᾶς λυπεῖν, τὰ
δὲ ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ὥς τινας Ἠπειρώτας ἢ Καρ-
3 χηδονίους ἢ Κίμβρους πορθεῖν; πῶς δ' οὐκ αἰσχρὸν
σεμνύνεσθαι μὲν ἡμᾶς καὶ λέγειν ὅτι ἡμεῖς πρῶτοι
Ῥωμαίων καὶ τὸν Ῥῆνον διέβημεν καὶ τὸν ὠκεανὸν
ἐπλεύσαμεν, τὴν δὲ οἰκείαν ἀπαθῆ κακῶν ἀπὸ τῶν
πολεμίων οὖσαν διαρπάσαι, καὶ ἀντὶ μὲν ἐπαίνου
μέμψιν, ἀντὶ δὲ τιμῆς ἀτιμίαν, ἀντὶ δὲ κερδῶν ζη-
31 μίας, ἀντὶ δὲ ἄθλων τιμωρίας λαβεῖν; μὴ γάρ τοι
νομίσητε μήθ', ὅτι στρατεύεσθε, κρείττους παρὰ
τοῦτο τῶν οἴκοι πολιτῶν εἶναι· Ῥωμαῖοι γάρ ἐστε
ἀμφότεροι, καὶ ὁμοίως ὑμῖν καὶ ἐκεῖνοι καὶ ἐστρα-
τεύσαντο καὶ στρατεύσονται· μήθ', ὅτι ὅπλα ἔχετε,
ἐξεῖναι ὑμῖν κακουργεῖν· οἵ τε γὰρ νόμοι κυριώτε-
ροι ὑμῶν εἰσι, καὶ πάντως ποτὲ καὶ ταῦτα καταθή-
2 σεσθε. μὴ μέντοι μηδὲ τῷ πλήθει θαρσεῖτε· πολὺ
γὰρ πλείους ὑμῶν οἱ ἀδικούμενοι, ἄν γε καὶ συστρα-
φῶσιν, εἰσί. συστραφήσονται δέ, ἂν τοιαῦτα ποιῆτε.
μηδ' ὅτι τοὺς βαρβάρους ἐνικήσατε, καὶ τούτων κα-
ταφρονεῖτε ὧν οὐδὲν κατὰ γένος οὐδὲ κατὰ παιδείαν,
οὐκ ἐκ τῆς τροφῆς, οὐκ ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων, δια-
3 φέρετε· ἀλλ' ὥσπερ που καὶ προσῆκον καὶ συμφέ-
ρον ἐστὶν ὑμῖν, μήτε βιάζεσθέ τινα αὐτῶν μήτ' ἀδι-
κεῖτε, ἀλλὰ τά τε ἐπιτήδεια παρ' ἑκουσίων σφῶν
λαμβάνετε καὶ τὰ γέρα παρ' ἑκόντων προσδέχεσθε.

πρὸς γὰρ δὴ τοῖς εἰρημένοις, τοῖς τε ἄλλοις ὅσα ἄν 32
τις μηκύνων περὶ τῶν τοιούτων διεξέλθοι, καὶ ἐκεῖνο
δεῖ ὑμᾶς προσλογίζεσθαι, ὅτι νῦν ἡμεῖς ἐνταῦθ' ἥκο-
μεν ἵνα τῇ τε πατρίδι ἀδικουμένῃ βοηθήσωμεν καὶ
τοὺς κακουργοῦντας αὐτὴν ἀμυνώμεθα, ἐπεὶ εἴ γε 2
ἐν μηδενὶ δεινῷ ἦν, οὔτ' ἂν ἐς τὴν Ἰταλίαν μετὰ
τῶν ὅπλων ἤλθομεν, οὐ γὰρ ἔξεστιν, οὔτ' ἂν τά τε
τῶν Κελτῶν καὶ τὰ τῶν Βρεττανῶν ἀτέλεστα κατε-
λίπομεν, δυνηθέντες ἂν καὶ ἐκεῖνα προσκατεργάσα-
σθαι. οὐκοῦν πῶς μὲν οὐκ ἄτοπον ἐπὶ τῇ τῶν ἀδι- 3
κούντων τιμωρίᾳ παρόντας ἡμᾶς μηδὲν ἧττον πλεο-
νεκτοῦντας ἐκείνων φανῆναι; πῶς δ' οὐ σχέτλιον
πρὸς ἐπικουρίαν τῆς πατρίδος ἀφιγμένους συμμάχων
αὐτὴν ἑτέρων ἀναγκάσαι καθ' ἡμῶν δεηθῆναι; καί- 4
τοι ἔγωγε τοσοῦτον περιεῖναι τοῖς δικαιώμασι τοῦ
Πομπηίου νομίζω ὥστε καὶ ἐς δίκην πολλάκις αὐτὸν
προκαλέσασθαι, καὶ ἐπειδή γε μὴ ἠθέλησεν εἰρηνι-
κῶς ὑπὸ τοῦ συνειδότος διακριθῆναι, πάντα μὲν τὸν
δῆμον, πάντας δὲ τοὺς συμμάχους ἐλπίσαι διὰ τοῦτο
προσθήσεσθαι. ἀλλὰ νῦν, ἄν γε καὶ τοιαῦτα ποιῶ- 5
μεν, οὔτ' αὐτὸς ἐπιτήδειόν τι ἕξω προΐσχεσθαι οὔτ'
ἐκείνοις ἀνεπιεικὲς ἐγκαλέσαι. δεῖ δὲ δὴ καὶ τοῦ δι-
καίου πᾶσαν ἡμᾶς πρόνοιαν ποιεῖσθαι· μετὰ μὲν γὰρ
τούτου καὶ ἡ παρὰ τῶν ὅπλων ἰσχὺς εὔελπίς ἐστιν,
ἄνευ δ' ἐκείνου βέβαιον οὐδέν, κἂν παραυτίκα τις
κατορθώσῃ τι, ἔχει.

καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτω πέφυκε καὶ ὑμῶν οἱ πλείους 33
ἐπίστανται· πάντα γοῦν τὰ προσήκοντα ἀπαράκλητοι
πράττετε. ὅθεν που καὶ ἐγὼ συνεκάλεσα ὑμᾶς, ἵνα
καὶ μάρτυρας καὶ ἐπόπτας τῶν τε λεγομένων καὶ τῶν
πραττομένων ποιήσωμαι. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν οὐ τοιοῦ- 2
τοί ἐστε, καὶ διὰ ταῦτα καὶ ἐπαινεῖσθε· ὀλίγοι δὲ

δή τινες ὁρᾶτε ὅπως πρὸς τῷ πολλὰ κεκακουργηκέ-
ναι καὶ μηδεμίαν αὐτῶν δίκην δεδωκέναι καὶ προσεπ-
απειλοῦσιν ἡμῖν. οὐ μέντοι καὶ ἐγὼ οὔτ' ἄλλως κα-
λὸν εἶναι νομίζω ἄρχοντά τινα τῶν ἀρχομένων ἡττᾶ-
3 σθαι, οὔτ' ἂν σωτήριόν τι γενέσθαι ποτέ, εἰ τὸ τα-
χθὲν ὑπηρετεῖν τινι κρατεῖν αὐτοῦ ἐπιχειρήσειε.
σκέψασθε δέ, ποῖος μὲν ἂν κόσμος οἰκίας γένοιτο,
ἂν οἱ ἐν τῇ ἡλικίᾳ ὄντες τῶν πρεσβυτέρων καταφρο-
νήσωσι, ποῖος δὲ διδασκαλείων, ἂν οἱ φοιτῶντες τῶν
παιδευτῶν ἀμελήσωσι; τίς ὑγίεια νοσοῦσιν, ἂν μὴ
πάντα τοῖς ἰατροῖς οἱ κάμνοντες πειθαρχῶσι, τίς δὲ
ἀσφάλεια ναυτιλλομένοις, ἂν οἱ ναῦται τῶν κυβερ-
4 νητῶν ἀνηκουστῶσι; φύσει τε γὰρ ἀναγκαίᾳ τινὶ
καὶ σωτηρίᾳ τὸ μὲν ἄρχειν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, τὸ δὲ
ἄρχεσθαι τέτακται, καὶ ἀδύνατόν ἐστιν ἄνευ αὐτῶν
καὶ ὁτιοῦν καὶ ἐφ' ὁποσονοῦν διαγενέσθαι. προσή-
κει τε τῷ μὲν ἐπιστατοῦντί τινος ἐκφροντίζειν τε τὰ
δέοντα καὶ ἐπιτάττειν, τῷ δὲ ὑποτεταγμένῳ πειθαρ-
χεῖν τε ἀπροφασίστως καὶ ἐκπονεῖν τὸ κελευόμενον·
5 ἐξ οὗ καὶ μάλιστα τό τε ἔμφρον τοῦ ἄφρονος καὶ τὸ
ἐπιστῆμον τοῦ ἀνεπιστήμονος ἐν παντὶ προτετίμηται.

34 οὕτω δὴ οὖν τούτων ἐχόντων οὐκ ἄν ποτε οὔτε
συγχωρήσαιμί τι τούτοις τοῖς θορυβήσασιν ἀναγκα-
2 σθεὶς οὔτ' ἂν ἐπιτρέψαιμι βιασθείς. ἢ τί μὲν ἀπό τε
τοῦ Αἰνείου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰούλου γέγονα, τί δὲ ἐστρα-
τήγησα, τί ὑπάτευσα, ἐπὶ τί δὲ ὑμᾶς τοὺς μὲν οἴκο-
θεν ἐξήγαγον, τοὺς δ' ὕστερον προσκατέλεξα, ἐπὶ τί
τοσοῦτον ἤδη χρόνον τὴν ἐξουσίαν τὴν ἀνθύπατον
3 ἔχω λαβών, ἄν γε δουλεύσω τινὶ ὑμῶν καὶ νικηθῶ
τινος ὑμῶν ἐνταῦθα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, πρὸς τὴν Ῥώμην,
δι' οὗ καὶ Γαλάτας ἐχειρώσασθε καὶ Βρεττανῶν ἐκρα-
4 τήσατε; τί δείσας καὶ τί φοβηθείς; μή μέ τις ὑμῶν

ἀποκτείνῃ; ἀλλ' εἰ μὲν πάντες ταῦτ' ἐφρονεῖτε, ἑκὼν ἂν ἀποθανεῖν εἱλόμην ἢ τό τε ἀξίωμα τῆς ἡγεμονίας καταλῦσαι καὶ τὸ φρόνημα τὸ τῇ προστατείᾳ προσῆκον ἀπολέσαι· πολὺ γάρ που πλείω πόλει κινδυνεύε- 5
ται τοῦ ἕνα ἄνδρα ἀδίκως ἀποθανεῖν, ἂν ἐθισθῶσιν οἱ στρατιῶται τοῖς τε στρατηγοῖς σφων προστάττειν τινὰ καὶ τὰ δίκαια τὰ τῶν νόμων ἐν ταῖς χερσὶ ποιεῖσθαι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐδὲ ἐπηπείληκέ τις αὐτῶν, 35
καὶ γὰρ ἂν καὶ παραχρῆμα εὖ οἶδ' ὅτι πρὸς ὑμῶν τῶν ἄλλων ἀπέσφακτο, τὴν δὲ δὴ στρατείαν ὡς κεκμηκότες ἐξίστανται καὶ τὰ ὅπλα ὡς καὶ πεπονημένοι κατατίθενται, καὶ πάντως, ἄν γε μὴ παρ' ἑκόντος μου τούτου τύχωσι, καὶ τὴν τάξιν ἐκλείψουσι καὶ πρὸς τὸν Πομπήιον μεταστήσονται· ἅπερ που καὶ παραδηλοῦσί τινες. καὶ τίς μὲν οὐκ ἂν ἐθελήσειε 2
τοιούτων ἀνθρώπων στερηθῆναι, τίς δ' οὐκ ἂν εὔξαιτο τοιούτους ἐκείνῳ στρατιώτας ὑπάρξαι, οἵτινες μήτε τοῖς διδομένοις ἀρκοῦνται μήτε τοῖς προσταττομένοις πείθονται, ἀλλ' ἐν ἡλικίᾳ γῆρας καὶ ἐν ἰσχύι ἀσθένειαν προβαλλόμενοι δεσπόζειν τε τῶν ἀρχόντων καὶ τυραννεῖν τῶν ἡγουμένων σφῶν ἀξιοῦσιν; ἐγὼ 3
γὰρ μυριάκις ἂν καὶ πρὸς τὸν Πομπήιον ὁπωσδήποτε καταλλαγῆναι καὶ ἄλλο ὁτιοῦν παθεῖν ἑλοίμην ἤ τι ἀνάξιον τοῦ τε πατρίου φρονήματος καὶ τῆς ἐμαυτοῦ προαιρέσεως πρᾶξαι. ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι οὔτε δυναστείας οὔτε πλεονεξίας ἐπιθυμῶ, οὐδέ μοι πρόκειται πάν- 4
τως τι καὶ ἐκ παντὸς τρόπου καταπρᾶξαι, ὥστε τι ἐπὶ τοῦτο καὶ ψεύσασθαι καὶ θωπεῦσαι καὶ κολακεῦσαί τινας; παύσεσθε μὲν δὴ διὰ ταῦτα τῆς στρατείας, ὢ τί ἂν ὑμᾶς ὀνομάσαιμι; οὐ μέντοι ὡς καὶ αὐτοὶ καὶ βούλεσθε καὶ φατέ, ἀλλ' ὡς τῷ κοινῷ καὶ ἐμοὶ συμφέρει."

5 ταῦτ' εἰπὼν ἐκλήρωσεν αὐτοὺς ἐπὶ θανάτῳ, καὶ τοὺς μὲν θρασυτάτους, οὗτοι γὰρ ἐκ παρασκευῆς ἔλαχον, ἐδικαίωσε, τοὺς δ' ἄλλους ὡς οὐδέν σφων δεόμενος διῆκε. καὶ ἐκεῖνοι μὲν μετανοήσαντες ἐφ'
36 οἷς ἔπραξαν ἀναστρατεύεσθαι ἔμελλον· ἐν ὁδῷ δὲ ἔτ' ὄντος αὐτοῦ Μάρκος Αἰμίλιος Λέπιδος, οὗτος ὁ καὶ ἐν τῇ τριαρχίᾳ ὕστερον γενόμενος, τῷ τε δήμῳ συνεβούλευσε στρατηγῶν δικτάτωρα τὸν Καίσαρα προχειρίσασθαι καὶ εὐθὺς εἶπεν αὐτὸν παρὰ τὰ πά-
2 τρια. καὶ ὃς ὑπέστη μὲν τὴν ἀρχήν, ἐπειδὴ πρῶτον ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθεν, οὐ μέντοι καὶ φοβερὸν οὐδὲν ἐν αὐτῇ ἔπραξεν, ἀλλὰ τοῖς τε ἐκπεπτωκόσι κάθοδον πᾶσι πλὴν τοῦ Μίλωνος ἔδωκε, καὶ τὰς ἐς νέωτα ἀρχὰς ἀπέδειξεν· ἐς γὰρ τὸ παρὸν τότε οὐδένα ἀντὶ
3 τῶν ἀπόντων ἀνθείλοντο· καίτοι μηδενὸς ἀγορανόμου ἐπιδημοῦντος οἱ δήμαρχοι πάντα τὰ ἐπιβάλλοντα αὐτοῖς διήγαγον· ἱερέας τε ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ἀντικατέστησεν, οὐ πάντα τὰ κατ' αὐτοὺς ἐν τῷ τοιούτῳ νενομισμένα τηρήσας, καὶ τοῖς Γαλάταις τοῖς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ὑπὲρ τὸν Ἠριδανὸν οἰκοῦσι τὴν
4 πολιτείαν, ἅτε καὶ ἄρξας αὐτῶν, ἀπέδωκε. ποιήσας δὲ ταῦτα καὶ τὸ ὄνομα τῆς δικτατωρείας ἀπεῖπε· τὴν γὰρ δὴ δύναμιν τό τε ἔργον αὐτῆς καὶ πάνυ ἀεὶ διὰ χειρὸς ἔσχε. τῇ τε γὰρ παρὰ τῶν ὅπλων ἰσχύι ἐχρῆτο, καὶ προσέτι καὶ ἐξουσίαν ἔννομον δή τινα παρὰ τῆς ἐκεῖ βουλῆς προσέλαβε· πάντα γὰρ μετ' ἀδείας ὅσα ἂν βουληθῇ πράττειν οἱ ἐπετράπη.

37 τυχὼν δὲ τούτου μέγα εὐθὺς καὶ ἀναγκαῖον πρᾶγμα διώρθωσεν. ἐπειδὴ γὰρ οἵ τε δεδανεικότες τισὶ πικροτάτας τὰς ἐσπράξεις, ἅτε καὶ πολλῶν χρημάτων διά τε τὰς στάσεις καὶ διὰ τοὺς πολέμους προσδεόμενοι, ἐποιοῦντο, καὶ τῶν ὀφειλόντων συχνοὶ

οὐδὲ ἐθέλοντες ἀποδοῦναί τι ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐδύναντο, οὔτε γὰρ ἀποδόσθαι τι οὔτε ἐπιδανείσασθαι 2
ῥᾴδιον αὐτοῖς ἐγίγνετο, κἀκ τούτου πολλὰ μὲν ἄπιστα, πολλὰ δὲ καὶ δολερὰ πρὸς ἀλλήλους ἔπραττον,
καὶ δέος ἦν μὴ καὶ ἐς ἀνήκεστόν τι κακὸν προχωρήσωσιν, ἐμετριάσθη μὲν καὶ πρὸ τούτου πρὸς δημάρχων τινῶν τὰ κατὰ τοὺς τόκους, ἐπεὶ δ' οὐδ' ὣς 3
ἀπεδίδοντο, ἀλλ' οἱ μὲν τῶν ἐνεχύρων ἐξίσταντο, οἱ δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐν ἀργυρίῳ ἀπῄτουν, ἀμφοτέροις τότε ὁ Καῖσαρ ὡς οἷόν τε ἦν ἐπεκούρησε· τά τε γὰρ ἐνέχυρα πρὸς τὴν ἀξίαν ἐναποτιμηθῆναι ἐκέλευσε, καὶ δικαστὰς αὐτῆς τοῖς ἀμφισβητοῦσί τι ἀποκληροῦσθαι προσέταξεν. ἐπειδή τε συχνοὶ πολλὰ χρή- 38
ματα ἔχειν καὶ πάντα αὐτὰ ἀποκρύπτειν ἐλέγοντο, ἀπηγόρευσε μηδένα πλεῖον πεντακισχιλίων καὶ μυρίων δραχμῶν ἐν ἀργυρίῳ ἢ καὶ χρυσίῳ κεκτῆσθαι, οὐχ ὡς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον τοῦτον τιθείς, ἀλλ' ὡς καὶ πρότερόν ποτε ἐσενεχθέντα ἀνανεούμενος, εἴτ' 2
οὖν ἵνα τοῖς τε δανεισταῖς οἱ ὀφείλοντές τι ἐκτίνωσι καὶ τοῖς δεομένοις οἱ ἄλλοι δανείζωσιν, εἴτε καὶ ὅπως οἵ τε εὐποροῦντες ἔκδηλοι γένωνται καὶ χρήματα μηδεὶς αὐτῶν ἀθρόα ἔχῃ, μὴ καὶ ἀπόντος τι νεωτερισθῇ. ἐπαρθέντος δὲ ἐπὶ τούτῳ τοῦ πλήθους, καὶ 3
ἀξιοῦντος καὶ τοῖς οἰκέταις μήνυτρα ἐπ' αὐτῷ κατὰ τῶν δεσποτῶν προτεθῆναι, οὔτε προσέγραψεν αὐτὸ τῷ νόμῳ, καὶ προσέτι καὶ ἐξώλειαν ἑαυτῷ προσεπηράσατο, ἄν ποτέ τι δούλῳ κατὰ τοῦ δεσπότου εἰκόντι πιστεύσῃ.

Καῖσαρ μὲν δὴ ταῦτά τε πράξας καὶ τὰ ἀναθή- 39
ματα, τά τε ἄλλα καὶ τὰ ἐκ τοῦ Καπιτωλίου πάντα, ἀνελόμενος ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους, καὶ πρὶν ἐς τὴν ὑπατείαν ἐς ἣν ἐκεχειροτόνητο ἐσελ-

2 θεῖν, ἐξώρμησε. καὶ αὐτοῦ τὰ τῆς ἐκστρατείας ποι-
οῦντος ἴκτινος ἐν τῇ ἀγορᾷ κλωνίον δάφνης ἑνὶ τῶν
συμπαρόντων οἱ ἐπέρριψε· καὶ μετὰ τοῦτο τῇ τύχῃ
θύοντος ὁ ταῦρος ἐκφυγὼν πρὶν τιτρώσκεσθαι, ἔξω
τε τῆς πόλεως ἐξεχώρησε καὶ πρὸς λίμνην τινὰ ἐλ-
3 θὼν διενήξατο αὐτήν. κἀκ τούτων ἐπὶ πλέον θαρ-
σήσας ἠπείχθη, καὶ μάλισθ' ὅτι οἱ μάντεις μένοντι
μὲν αὐτῷ οἴκοι ὄλεθρον, περαιωθέντι δὲ τὴν θάλασ-
4 σαν καὶ σωτηρίαν καὶ νίκην ἔσεσθαι ἔφασαν. ἀφορ-
μηθέντος δὲ αὐτοῦ οἱ παῖδες οἱ ἐν τῇ πόλει ὄντες
διχῇ τε ἐνεμήθησαν αὐτοκέλευστοι, καὶ οἱ μὲν Πομ-
πηιείους σφᾶς, οἱ δὲ Καισαρείους ὀνομάσαντες ἐμαχέ-
σαντο τρόπον τινὰ ἄνευ ὅπλων ἀλλήλοις, καὶ ἐπεκρά-
τησαν οἱ τῇ τοῦ Καίσαρος προσωνυμίᾳ χρώμενοι.
40 ἐν ᾧ δὲ δὴ ταῦτ' ἔν τε τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ Ἰβη-
ρίᾳ ἐγίγνετο, Μάρκος μὲν Ὀκταούιος καὶ Λούκιος
Σκριβώνιος Λίβων Πούπλιον Κορνήλιον Δολοβέλ-
λαν, τά τε τοῦ Καίσαρος πράττοντα καὶ ἐν τῇ Δελ-
ματίᾳ ὄντα, ἐξήλασαν ἐξ αὐτῆς τῷ τοῦ Πομπηίου
2 ναυτικῷ χρώμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο Γάιον Ἀντώνιον
ἐπαμῦναί οἱ ἐθελήσαντα ἔς τε νησίδιόν τι κατέκλει-
σαν, κἀνταῦθα πρός τε τῶν ἐπιχωρίων ἐγκαταλει-
φθέντα καὶ λιμῷ πιεσθέντα πασσυδὶ πλὴν ὀλίγων
εἷλον· ἔς τε γὰρ τὴν ἤπειρον ἔφθησάν τινες αὐτῶν
διαφυγόντες, καὶ ἕτεροι ἐν σχεδίαις διαπλέοντες καὶ
41 ἁλισκόμενοι σφᾶς αὐτοὺς ἀπεχρήσαντο. Κουρίων δὲ
Σικελίαν μὲν ἀμαχὶ παρεστήσατο· ὁ γὰρ Κάτων ἄρ-
χων αὐτῆς, ὡς οὔτε ἀξιόμαχός οἱ ἦν οὔτε τὰς πόλεις
ἐς κίνδυνον μάτην ἐμβαλεῖν ἠθέλησε, προεξεχώρησε
πρὸς τὸν Πομπήιον· ἐς δὲ δὴ τὴν Ἀφρικὴν περαιω-
2 θεὶς ἀπώλετο. ὁ μὲν γὰρ Καῖσαρ ὁ Λούκιος τὴν
Ἀσπίδα τὴν πόλιν, ἐν ᾗ κατὰ τύχην ἄλλως ἦν, πρὸς

τὸν ἐπίπλουν αὐτοῦ ἐξέλιπε, καὶ Πούπλιος Ἄττιος
Οὔαρος ὁ τὰ ἐκεῖ πράγματα τότε ἔχων καὶ στρατιώ-
τας συχνοὺς καὶ πόλεις τινὰς ἡττηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ
ἀπέβαλεν· ὁ δὲ δὴ Ἰόβας Ἱέμψου τε παῖς ὢν καὶ
τῶν Νομάδων βασιλεύων, τά τε τοῦ Πομπηίου ὡς 3
καὶ τὰ τοῦ δήμου τῆς τε βουλῆς προτιμῶν, καὶ τὸν
Κουρίωνα διά τε τοῦτο, καὶ ὅτι τήν τε βασιλείαν
αὐτοῦ δημαρχῶν ἀφελέσθαι καὶ τὴν χώραν δημοσιῶ-
σαι ἐπεχείρησε, μισῶν, ἰσχυρῶς αὐτῷ προσεπολέ-
μησεν. οἴκαδε μὲν γὰρ ἐς τὴν Νουμιδίαν οὐκ ἀνέ- 4
μεινεν αὐτὸν ἐσβαλεῖν, πολιορκοῦντι δέ οἱ Οὐτικὴν
καντὶ μὲν ἅμα τῷ στρατῷ οὐ προσέμιξε, φοβηθεὶς
μὴ καὶ προπυθόμενος ἐξαναχθείη, οὐ γάρ που ἀπώ-
σασθαι αὐτὸν μᾶλλόν τι ἢ τιμωρήσασθαι ἐπεθύμει,
ὀλίγους δέ τινας προπέμψας, καὶ φημίσας ὡς αὐ- 5
τὸς ἄλλοσέ ποι καὶ πόρρω γε ἀπεληλυθὼς εἴη, ἐφέ-
σπετό τέ σφισι καὶ οὐ διήμαρτεν ὧν ἤλπισεν. ὁ γὰρ 42
Κουρίων πρότερον μέν, ὡς καὶ αὐτοῦ ἐκείνου προσ-
ιόντος, ἔς τε τὸ στρατόπεδον τὸ πρὸς τῇ θαλάσσῃ ὂν
μετέστη, καὶ γνώμην ἐποιεῖτο τῶν τε νεῶν, ἂν βιά-
ζηται, ἐπιβῆναι καὶ τὴν Ἀφρικὴν παντελῶς ἐκλι-
πεῖν· ἐπεὶ δὲ ὀλίγους τέ τινας καὶ τούτους ἄνευ τοῦ 2
Ἰόβου ἀφικνεῖσθαι ἐπύθετο, ἐθάρρησε, καὶ εὐθὺς
τῆς νυκτὸς ὡς καὶ ἐφ' ἕτοιμον νίκην, μὴ καὶ δια-
φύγωσιν αὐτόν, ἄρας ἐπορεύετο, καί τινας τῶν προ-
δρόμων καθεύδοντας ἐν τῇ ὁδῷ φθείρας πολὺ προ-
θυμότερος ἐγένετο. κἀκ τούτου τοῖς λοιποῖς ὑπὸ τὴν 3
ἕω προκεχωρηκόσιν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἐντυχὼν οὐ-
δεμίαν ἀναβολὴν ἐποιήσατο, ἀλλὰ καίτοι τῶν στρα-
τιωτῶν καὶ ὑπὸ τῆς πορείας καὶ ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας
τεταλαιπωρημένων ἐς χεῖράς σφισι παραχρῆμα ἦλθε.
κἀν τούτῳ ἑστώτων τε αὐτῶν καὶ ἀντιρρόπως ἀγω- 4

νιζομένων, ὁ Ἰόβας αἰφνιδίως οἱ ἐπιφανεὶς τῷ τε
ἀδοκήτῳ ἅμα αὐτὸν καὶ τῷ πλήθει κατειργάσατο,
καὶ ἐκεῖνον μὲν καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πλείστους αὐ-
τοῦ ταύτῃ ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς μέχρι τε τῆς
ταφρείας ἐπεδίωξε καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὰς ναῦς κα-
5 θεῖρξε, κἀν τῷ ταράχῳ τούτῳ πολλῶν μὲν χρημάτων
ἐκράτησε, πολλοὺς δὲ ἄνδρας ἔφθειρε. συχνοὶ δὲ δὴ
καὶ διαφυγόντες αὐτῶν ἀπώλοντο, οἱ μὲν ἐν τῇ ἐς
τὰ πλοῖα ἐσβάσει ὑπὸ τοῦ ὠθισμοῦ σφαλέντες, οἱ δὲ
καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς σκάφεσιν ὑπὸ τοῦ βάρους αὐτῶν
6 βαπτισθέντες. γιγνομένων δὲ τούτων φοβηθέντες
τινὲς μὴ τὰ αὐτὰ αὐτοῖς πάθωσι, προσεχώρησαν μὲν
τῷ Οὐάρῳ ὡς καὶ σωθησόμενοι, εὕροντο δ᾽ οὐδὲν
ἐπιεικές· ὁ γὰρ Ἰόβας προϊσχόμενος ὅτι αὐτός σφας
ἐνενικήκει, καὶ ἐκείνους πλὴν ὀλίγων ἐφόνευσε.
Κουρίων μὲν δὴ πλεῖστά τε τῷ Καίσαρι συναράμε-
νος καὶ πάμπολλα ἐπ᾽ αὐτῷ ἐπελπίσας οὕτως ἀπώ-
7 λετο· Ἰόβας δὲ πρὸς μὲν τοῦ Πομπηίου τῶν τε ἄλ-
λων τῶν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ βουλευτῶν τιμάς τε εὕ-
ρετο καὶ βασιλεὺς προσηγορεύθη, πρὸς δὲ δὴ τοῦ
Καίσαρος τῶν τε ἐν τῇ πόλει αἰτίαν εἶχε καὶ πολέ-
μιος ἀπεδείχθη, ὅ τε Βόκχος καὶ ὁ Βογούας βασι-
λεῖς, ὅτι ἐχθροὶ αὐτῷ ἦσαν, ὠνομάσθησαν.

43 τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει διττοί τε τοῖς Ῥωμαίοις ἄρ-
a. u. 706 χοντες παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἐγένοντο καὶ μάχη με-
γίστη δὴ συνηνέχθη. οἱ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἄστει καὶ
ὑπάτους τόν τε Καίσαρα καὶ Πούπλιον Σερουίλιον
καὶ στρατηγοὺς τά τε ἄλλα τὰ ἐκ τῶν νόμων ᾕρηντο,
οἱ δὲ ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ τοιοῦτο μὲν οὐδὲν προ-
2 παρεσκευάσαντο, καίτοι τῆς τε ἄλλης βουλῆς ἐς δια-
κοσίους, ὥς φασί τινες, καὶ τοὺς ὑπάτους ἔχοντες,
καί τι καὶ χωρίον ἐς τὰ οἰωνίσματα, τοῦ δὴ καὶ ἐν

νόμῳ δή τινι αὐτὰ δοκεῖν γίγνεσθαι, δημοσιώσαν-
τες, ὥστε καὶ τὸν δῆμον δι' αὐτῶν τήν τε πόλιν
ἅπασαν ἐνταῦθα εἶναι νομίζεσθαι, αἴτιον δὲ ὅτι τὸν 3
νόμον οἱ ὕπατοι τὸν φρατριατικὸν οὐκ ἐσενηνόχεσαν,
τοῖς δὲ δὴ αὐτοῖς ἐκείνοις οἷσπερ καὶ πρόσθεν ἐχρή-
σαντο, τὰς ἐπωνυμίας σφῶν μόνας μεταβαλόντες καὶ
τοὺς μὲν ἀνθυπάτους, τοὺς δὲ ἀντιστρατήγους, τοὺς
δὲ ἀντιταμίας ὀνομάσαντες. πάνυ γάρ που τῶν πα- 4
τρίων αὐτοῖς ἔμελε τά τε ὅπλα ἀνταιρομένοις καὶ τὴν
πατρίδα ἐκλελοιπόσιν, ὥστε μὴ πάντα τὰ ἀναγκαῖα
πρὸς τὴν τῶν παρόντων ἀπαίτησιν καὶ παρὰ τὴν τῶν
τεταγμένων ἀκρίβειαν ποιεῖν. οὐ μὴν ἀλλὰ τῷ μὲν 5
ὀνόματι οὗτοί σφισιν ἑκατέροις ἦρχον, ἔργῳ δὲ ὁ
Πομπήιος καὶ ὁ Καῖσαρ, τῆς μὲν φήμης ἕνεκα τὰς
ἐννόμους ἐπικλήσεις, ὁ μὲν τὴν τοῦ ὑπάτου, ὁ δὲ
τὴν τοῦ ἀνθυπάτου, ἔχοντες, πράττοντες δὲ οὐχ ὅσα
ἐκεῖνοι ἐπέτρεπον, ἀλλ' ὅσα αὐτοὶ ἤθελον.

τοιούτων δὲ δὴ τούτων ὄντων καὶ δίχα τῆς ἀρ- 44
χῆς μεμερισμένης, Πομπήιος μὲν δὴ ἔν τε τῇ Θεσ-
σαλονίκῃ ἐχείμαζε καὶ φυλακὴν οὐκ ἀκριβῆ τῶν πα-
ραθαλασσίων ἐποιεῖτο, οὔτε γὰρ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἤδη
τὸν Καίσαρα ἐκ τῆς Ἰβηρίας ἀφῖχθαι ἐνόμιζεν, εἴ τε
καὶ παρείη, ἀλλ' ἔν γε τῷ χειμῶνι οὐχ ὑπώπτευσεν
αὐτὸν τολμήσειν τὸν Ἰόνιον διαβαλεῖν, Καῖσαρ δὲ 2
ἦν μὲν ἐν Βρεντεσίῳ τὸ ἔαρ ἀναμένων, πυθόμενος
δὲ ἐκεῖνόν τε πόρρω ὄντα καὶ τὴν κατ' ἀντιπέρας Ἤπει-
ρον ἀμελῶς τηρουμένην, τόν τε καιρὸν τοῦ πολέμου
ἥρπασε καὶ τῷ ἀνειμένῳ αὐτοῦ ἐπέθετο. μεσοῦντος
γοῦν τοῦ χειμῶνος μέρει τοῦ στρατοῦ ἀπῆρεν, οὐ
γὰρ ἦσαν ἱκαναὶ νῆες ὥστε πάντας ἅμα αὐτοὺς πε-
ραιῶσαι, καὶ λαθὼν τὸν Βίβουλον τὸν Μάρκον, ᾧ ἡ 3
θάλασσα φρουρεῖσθαι προσετέτακτο, ἐπεραιώθη πρὸς

τὰ ἄκρα τὰ Κεραύνια ὠνομασμένα· ἔστι δὲ ἔσχατα
τῆς Ἠπείρου, πρὸς τῷ στόματι τοῦ Ἰονίου κόλπου.
καὶ ἐλθὼν ἐνταῦθα πρὶν ἔκπυστος ὅτι καὶ πλεύσεται
γενέσθαι, τὰς ναῦς ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐπὶ τοὺς λοι-
4 ποὺς ἔστειλε· καὶ αὐτὰς ὁ Βίβουλος ἀνακομιζομένας
ἐκάκωσε, καί τινας καὶ ἀνεδήσατο, ὥστε τὸν Καί-
σαρα ἔργῳ μαθεῖν ὅτι εὐτυχέστερον τὸν πλοῦν ἢ εὐ-
βουλότερον ἐπεποίητο.

45 ἐν δ' οὖν τῇ διατριβῇ ταύτῃ τό τε Ὠρικὸν καὶ
τὴν Ἀπολλωνίαν ἄλλα τε τῶν ἐκείνῃ χωρίων ἐκλει-
φθέντα ὑπὸ τῶν τοῦ Πομπηίου φρουρῶν παρεστή-
σατο. ἡ δὲ Ἀπολλωνία αὕτη ἡ Κορινθία ἐν καλῷ
μὲν τῆς γῆς, ἐν καλῷ δὲ καὶ τῆς θαλάσσης, ποταμῶν
2 τε ἄριστα κεῖται. ὅ τε μάλιστα διὰ πάντων ἐθαύ-
μασα, πῦρ πολὺ πρὸς τῷ Ἄνᾳ ποταμῷ ἀναδίδοται,
καὶ οὔτε ἐπὶ πλεῖον τῆς πέριξ γῆς ἐπεξέρχεται, οὔτ'
αὐτὴν ἐκείνην ἐν ᾗ διαιτᾶται ἐκπυροῖ ἢ καὶ κραυ-
ροτέραν πῃ ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ πόας καὶ δένδρα καὶ
πάνυ πλησίον θάλλοντα ἔχει· πρός τε τὰς ἐπιχύσεις
3 τῶν ὄμβρων ἐπαύξει καὶ ἐς ὕψος ἐξαίρεται. καὶ διὰ
τοῦτο αὐτό τε Νυμφαῖον ὀνομάζεται καὶ δὴ καὶ μαν-
τεῖον τοιόνδε τι παρέχεται. λιβανωτὸν δὴ λαβών, καὶ
προσευξάμενος ὅ,τι ποτὲ καὶ βούλει, ῥίπτεις αὐτὸν
4 τὴν εὐχὴν φέροντα. κἀν τούτῳ τὸ πῦρ, ἂν μέν τι
ἐπιτελὲς ᾖ ἐσόμενον, δέχεται αὐτὸν ἑτοιμότατα, κἂν
ἄρα καὶ ἔξω που προπέσῃ, προσδραμὸν ἥρπασε καὶ
κατανάλωσεν· ἂν δὲ ἀτέλεστον ᾖ, οὔτ' ἄλλως αὐτῷ
προσέρχεται, κἂν ἐς αὐτὴν τὴν φλόγα φέρηται, ἐξ-
5 αναχωρεῖ τε καὶ ἐκφεύγει. καὶ ταῦθ' οὕτως ἑκάτερα
περὶ πάντων ὁμοίως, πλὴν θανάτου τε καὶ γάμου,
ποιεῖ· περὶ γὰρ τούτων οὐδὲ ἔξεστί τινι ἀρχὴν αὐ-
τοῦ πυθέσθαι τι.

τοῦτο μὲν τοιοῦτόν ἐστιν, ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ βρα- 46
δύνοντος τοῦ Ἀντωνίου, ᾧ τοὺς ὑπομείναντας ἐν τῷ
Βρεντεσίῳ κομίσαι ἐπετέτακτο, καὶ οὐδὲ ἀγγελίας
τινὸς περὶ αὐτῶν διά τε τὸν χειμῶνα καὶ διὰ τὸν
Βίβουλον φοιτώσης, ὑπώπτευσέ σφας μεσεύειν τε
καὶ ἐφεδρεύειν τοῖς πράγμασιν, οἷά που ἐν ταῖς στά-
σεσι φιλεῖ γίγνεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο βουληθεὶς αὐ- 2
τὸς καὶ μόνος γε ἐς τὴν Ἰταλίαν πλεῦσαι, ἐπέβη μὲν
ἀκατίου τινὸς ὥς τις ἄλλος, λέγων ὑπὸ τοῦ Καίσα-
ρος πεπέμφθαι, καὶ τὸν κυβερνήτην αὐτοῦ καίπερ
πνεύματος ὄντος ἐξεβιάσατο ἀναχθῆναι· ὡς μέντοι 3
ἀπὸ τῆς γῆς ἐγένοντο καὶ ὅ τε ἄνεμος ἰσχυρῶς κατέ-
σπερχε καὶ ὁ κλύδων δεινῶς σφας ἐξετάραττεν, ὥστε
τὸν κυβερνήτην μηδ' ἀναγκαζόμενον ἔτι τολμῆσαι
περαιτέρω πλεῦσαι, ἀλλὰ καὶ ἄκοντος αὐτοῦ ἐπανιέ-
ναι ἐπιχειρῆσαι, ἐξέφηνεν ἑαυτὸν καθάπερ ἐκ τού-
του καὶ τὸν χειμῶνα παύσων, καὶ ἔφη "θάρσει· Καί-
σαρα γὰρ ἄγεις." τοιοῦτον μὲν δὴ φρόνημα καὶ τοι- 4
αύτην ἐλπίδα ἤτοι τὴν ἄλλως ἢ καὶ ἐκ μαντείας τι-
νὸς εἶχεν ὥστε καὶ παρὰ τὰ φαινόμενα πίστιν τῆς
σωτηρίας ἐχέγγυον ποιεῖσθαι· οὐ μέντοι καὶ ἐπεραι-
ώθη, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ μάτην πονήσας ἀνέπλευσε.

καὶ μετὰ τοῦτο τῷ Πομπηίῳ περὶ τὸν Ἄψον ἀν- 47
τεστρατοπεδεύσατο. ἐκεῖνος γὰρ ἐπειδὴ πρῶτον τῆς
ἀφίξεως αὐτοῦ ᾔσθετο, οὐκ ἀνεβάλετο, ἀλλ' ἐλπί-
σας ῥᾳδίως αὐτόν, πρὶν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετὰ
τοῦ Ἀντωνίου ὄντας προσλαβεῖν, κατεργάσεσθαι,
σπουδῇ πρὸς τὴν Ἀπολλωνίαν δυνάμει τινὶ ἤλασεν.
ὁ οὖν Καῖσαρ μέχρι μὲν τοῦ ποταμοῦ ἀπήντησέν οἱ, 2
νομίσας ἀξιόμαχος καὶ ὣς τοῖς τότε προσιοῦσι γενή-
σεσθαι· ἐπεὶ δὲ ἔμαθεν ὅτι πολὺ τῷ πλήθει ἠλατ-
τοῦτο, ἡσύχασε. καὶ ὅπως γε μήθ' ὑπὸ δέους τοῦτο

*ποιεῖν μήτ' ἐξάρχειν τοῦ πολέμου νομισθείη, λόγους
τέ τινας συμβατηρίους σφίσι καθίει καὶ κατ' αὐτὸ
διῆγε. γνοὺς δὲ ταῦθ' ὁ Πομπήιος συμβαλεῖν μὲν
αὐτῷ ὅτι τάχιστα ἠθέλησε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν
3 ποταμὸν ἐπιδιαβῆναι ἐπεχείρησεν· ὡς δὲ ἡ γέφυρα
βάρος λαβοῦσα διελύθη καί τινες τῶν προδιαβεβη-
κότων μονωθέντες ἀπώλοντο, ἐπέσχεν ἀθυμήσας ὅτι
πρῶτον τῶν τοῦ πολέμου ἔργων ἁπτόμενος ἐπταίκει.
κἀν τούτῳ καὶ τοῦ Ἀντωνίου ἐπελθόντος φοβηθεὶς
48 ἀπεχώρησε πρὸς τὸ Δυρράχιον. ἕως μὲν γὰρ ὁ Βί-
βουλος ἔζη, οὐδ' ἀπᾶραι ἐκεῖνος ἐκ τοῦ Βρεντεσίου
ἐτόλμησε· τοσαύτη που φυλακὴ αὐτοῦ ἐγίγνετο· ἐπεὶ
δὲ αὐτός τε ἐκκαμὼν ὑπὸ τῆς ταλαιπωρίας ἐτελεύ-
τησε καὶ τὴν ναυαρχίαν ὁ Λίβων διεδέξατο, κατε-
φρόνησεν αὐτοῦ καὶ ἀνηγάγετο ὡς καὶ βιασόμενος
2 τὸν ἔκπλουν. καταχθείς τε ἐς τὴν γῆν ἠμύνατό τε
αὐτὸν ἰσχυρῶς προσβαλόντα οἱ, καὶ μετὰ τοῦτο ἐπ-
εκβῆναί ποι βουληθέντα οὐδαμῇ τῆς ταύτῃ ἠπείρου
3 προσορμισθῆναι εἴασεν. ἀπορήσας οὖν ὁ Λίβων καὶ
ὅρμου καὶ ὕδατος, τὸ γὰρ νησίδιον τὸ πρὸ τοῦ λιμέ-
νος ὄν, ἐς ὅπερ μόνον προσέχειν ἐδύνατο, καὶ ἄνυ-
δρον καὶ ἀλίμενόν ἐστιν, ἀπέπλευσε πόρρω ποι, ὅπου
4 ἀμφοτέρων εὐπορήσειν ἔμελλε. καὶ οὕτως ὁ Ἀντώ-
νιος ἐξαναχθεὶς ὕστερον πρὸς μὲν ἐκείνου, καίπερ
μετεώροις σφίσιν ἐπιχειρῆσαι ἐθελήσαντος, οὐδὲν
ἔπαθε· χειμὼν γὰρ σφοδρὸς ἐπιγενόμενος ἐκώλυσε
τὴν ἐπίθεσιν· πρὸς δὲ δὴ αὐτοῦ τούτου ἀμφότεροι
ἐκακοπάθησαν.
49 διασωθέντων δ' οὖν τῶν στρατιωτῶν ὅ τε Πομ-
πήιος ἐς τὸ Δυρράχιον, ὥσπερ εἶπον, ἀνεχώρησε,
καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπηκολούθησεν αὐτῷ θαρσήσας, ὅτι
τῷ πλήθει τῶν τότε συνόντων οἱ περιῆν ἐκ τῶν*

προσγεγενημένων. τὸ δὲ Δυρράχιον ἐν τῇ γῇ τῇ 2
πρότερον μὲν Ἰλλυριῶν τῶν Παρθηνῶν, νῦν δὲ καὶ
τότε γε ἤδη Μακεδονίας νενομισμένῃ κεῖται, καὶ
ἔστιν ἐπικαιρότατον, εἴτ' οὖν ἡ Ἐπίδαμνος ἡ τῶν
Κερκυραίων εἴτε καὶ ἑτέρα τις οὖσα. καὶ οἱ μὲν
τοῦτο γράψαντες τήν τε κτίσιν αὐτῆς καὶ τὸ ὄνομα
ἐς Δύρραχον ἥρωα ἀναφέρουσιν· οἱ δ' ἕτεροι Δυρ- 3
ράχιον ἀντονομασθῆναι τὸ χωρίον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων
πρὸς τὴν τῆς ῥαχίας δυσχέρειαν ἔφασαν, ὅτι ἡ τῆς
Ἐπιδάμνου πρόσρησις ζημίας δήλωσιν ἐν τῇ τῶν Λα-
τίνων γλώσσῃ ἔχουσα δυσοιώνιστός σφισιν ἐς τὸ πε-
ραιοῦσθαι ἐς αὐτὴν ἔδοξεν εἶναι.

πρὸς οὖν τοῦτο τὸ Δυρράχιον ὁ Πομπήιος κατα- 50
φυγὼν στρατόπεδόν τε ἔξω τῆς πόλεως ἐποιήσατο,
καὶ τάφρους βαθείας σταυρώματά τε ἰσχυρὰ περιε-
βάλετο. καὶ αὐτῷ ὁ Καῖσαρ ἐπιστρατοπεδεύσας προσ-
έμιξε μὲν ὡς καὶ δι' ὀλίγου τὸ χαράκωμα τῷ πλήθει
τῶν στρατιωτῶν αἱρήσων, ἐπεὶ δὲ ἀπεκρούσθη, ἐπε-
χείρησεν αὐτὸ ἀποτειχίσαι. καὶ ἐκεῖνός τε ἅμα τοῦτ' 2
εἰργάζετο καὶ ὁ Πομπήιος τὰ μὲν διεσταύρου, τὰ δὲ
ἀπετείχιζε καὶ διετάφρευε, πύργους τε ἐπὶ τῶν με-
τεώρων καὶ φυλακὰς ἐπικαθίστη, ὡς τήν τε περίο-
δον τοῦ περιτειχίσματος ἀπέραντον καὶ τὴν ἔφοδον
καὶ κρατοῦσι τοῖς ἐναντίοις ἄπορον ποιῆσαι. πολλαὶ
μὲν οὖν καὶ ἐν τούτῳ μάχαι αὐτῶν, βραχεῖαι δ' οὖν
ἐγίγνοντο· καὶ ἐν ταύταις τοτὲ μὲν οὗτοι, τοτὲ δὲ 3
ἐκεῖνοι καὶ ἐνίκων καὶ ἐνικῶντο, ὥστε καὶ θνήσκειν
τινὰς ἀμφοτέρων ὁμοίως. αὐτοῦ δὲ δὴ τοῦ Δυρρα-
χίου ὁ Καῖσαρ μεταξὺ τῶν τε ἑλῶν καὶ τῆς θαλάσ-
σης νυκτός, ὡς καὶ προδοθησομένου ὑπὸ τῶν ἀμυ-
νομένων, πειράσας ἔσω μὲν τῶν στενῶν παρῆλθε,
προσπεσόντων δέ οἱ ἐνταῦθα πολλῶν μὲν κατὰ πρόσω- 4

που, πολλῶν δὲ καὶ κατόπιν, οἳ πλοίοις παρακομισθέντες ἐξαίφνης αὐτῷ ἐπέθεντο, καὶ συχνοὺς ἀπέβαλε καὶ ὀλίγου καὶ αὐτὸς ἐφθάρη. γενομένου δὲ τούτου ὁ Πομπήιος ἐπιθαρσήσας ἐπεβούλευσε νυκτὸς τῷ περιτειχίσματι, καὶ ἐκείνου τέ τι ἀπροσδόκητος προσπεσὼν εἷλε, καὶ φόνον τῶν αὐλιζομένων πρὸς αὐτῷ πολὺν εἰργάσατο.

51 ὁ οὖν Καῖσαρ, ὡς ταῦτά τε συνεβεβήκει καὶ ὁ σῖτος αὐτὸν ἐπελελοίπει, ἥ τε γὰρ θάλασσα καὶ ἡ γῆ πᾶσα ἡ πλησία ἀλλοτρία αὐτῷ ἦν, καί τινες διὰ ταῦτα καὶ ἀπηυτομολήκεσαν, δείσας μὴ ἤτοι προσεδρεύων καταπολεμηθῇ ἢ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐγκαταλειφθῇ, πάντα μὲν τὰ ᾠκοδομημένα κατέστρεψε, πάντα δὲ τὰ παραβεβλημένα προσδιέφθειρε, καὶ μετὰ τοῦτο ἐξαί-
2 φνης ἄρας ἐς Θεσσαλίαν ὥρμησεν. ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ ᾧ τὸ Δυρράχιον ἐπολιορκεῖτο, Λούκιός τε Κάσσιος Λογγῖνος καὶ Γναῖος Δομίτιος Καλουῖνος ἔς τε τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐς τὴν Θεσσαλίαν ὑπ᾽ αὐτοῦ πεμφθέντες, Λογγῖνος μὲν ἐνταῦθα ὑπό τε τοῦ
3 Σκιπίωνος καὶ ὑπὸ Σαδάλου Θρᾳκὸς ἰσχυρῶς ἐσφάλη, Καλουῖνος δὲ τῆς μὲν Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ Φαύστου ἀπεώσθη, Λοκρῶν δὲ δὴ καὶ Αἰτωλῶν προσχωρησάντων οἵ ἔς τε τὴν Θεσσαλίαν μετ᾽ αὐτῶν ἐσέβαλε, καὶ τὸν Σκιπίωνα μάχαις, τῇ μὲν λοχισθείς, τῇ δ᾽ ἀντενεδρεύσας, ἐνέδρευσε, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ καὶ πόλεις
4 τινὰς προσεποιήσατο. ἐνταῦθα οὖν ὁ Καῖσαρ, ὡς καὶ ῥᾷον σὺν ἐκείνοις τῆς τε τροφῆς εὐπορήσων καὶ τὸν πόλεμον διοίσων, ἠπείχθη. καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς αὐτὸν ἅτε κακῶς πεπραγότα ἐδέχετο, τῶν μὲν ἄλλων καὶ ἄκων ἀπείχετο, Γόμφοις δὲ δὴ πολίχνῃ τινὶ Θεσσαλικῇ προσπεσὼν καὶ κρατήσας πολλούς τε ἔκτεινε
5 καὶ πάντας διήρπασεν, ὅπως καὶ τοὺς ἄλλους ἐκ τού-

του καταφοβήσῃ. αὐτίκα γοῦν Μητρόπολις, ἕτερόν τι πόλισμα, οὐδὲ ἐς χεῖρας αὐτῷ ἦλθεν, ἀλλ' ἀμαχὶ ὡμολόγησε· καί σφας κακὸν οὐδὲν δράσας ῥᾷον καὶ ἄλλους τινὰς ἀφ' ἑκατέρου προσεποιήσατο.

καὶ ὁ μὲν ἰσχυρὸς αὖθις ἐγίγνετο, Πομπήιος δὲ 52
οὐκ ἐπεδίωξε μὲν αὐτόν, νυκτός τε γὰρ ἐξαπιναίως
ἀπανέστη, καὶ τὸν ποταμὸν τὸν Γενουσὸν σπουδῇ
διέβη, οὕτω μέντοι τὴν γνώμην εἶχεν ὡς καὶ διαπε-
πολεμηκώς. κἀκ τούτου τὸ μὲν τοῦ αὐτοκράτορος
ὄνομα ἔλαβεν, οὐ μέντοι καὶ ἐμεγαληγόρει τι ἢ καὶ
δάφνην τινὰ ταῖς ῥάβδοις περιῆψε, δυσχεραίνων ἐπὶ
πολίταις τοιοῦτό τι ποιῆσαι. ἐκ δὲ δὴ τῆς αὐτῆς 2
ταύτης διανοίας οὐδὲ ἐς τὴν Ἰταλίαν οὔτ' αὐτὸς
ἔπλευσεν οὔτ' ἄλλους τινὰς ἔπεμψε, καίτοι ῥᾳδίως ἂν
πᾶσαν αὐτὴν κατασχών· τῷ τε γὰρ ναυτικῷ πολὺ
ἐκράτει, ἅτε πεντακοσίας ναῦς ταχείας ἔχων, ὥστε
πανταχόσε ἅμα καταῖραι, καὶ τὰ ἐκεῖ οὔτ' ἄλλως αὐτῷ
ἤχθετο, οὔτε, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἠλλοτρίωτο, ἀξιό-
μαχά γε ἀντιπολεμῆσαι ἦν. πόρρω τε γὰρ τοῦ περὶ 3
αὐτῆς δόξαι πολεμεῖν ἀφεστηκέναι ἐβούλετο, καὶ φό-
βον οὐδένα τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε οὖσι παρασχεῖν
ἠξίου. τῆς μὲν οὖν Ἰταλίας διὰ ταῦτ' οὐκ ἐπείρα-
σεν, οὐ μὴν οὐδὲ ἐπέστειλε τῷ κοινῷ περὶ τῶν πρα-
χθέντων οὐδέν· ἐπὶ δὲ δὴ τὸν Καίσαρα μετὰ τοῦθ'
ὁρμήσας ἐς τὴν Θεσσαλίαν ἀφίκετο.

ἀντικαθημένων δὲ αὐτῶν ἀλλήλοις ἡ μὲν ὄψις 53
τῶν στρατοπέδων πολέμου τινὰ εἰκόνα ἔφερεν, ἡ δὲ
δὴ χρεία τῶν ὅπλων ὡς καὶ ἐν εἰρήνῃ ἡσύχαζε. τό
τε γὰρ μέγεθος τοῦ κινδύνου διασκοποῦντες, καὶ τὸ
ἄδηλον τό τε ἀστάθμητον τῶν πραγμάτων προορώμε-
νοι, καί τινα καὶ αἰδῶ τοῦ τε ὁμοφύλου καὶ τῆς συγ-
γενείας ἔτι ποιούμενοι διέμελλον, κἂν τούτῳ καὶ λό- 2

γους περὶ φιλίας σφίσιν ἀντέπεμπον, καί τισι καὶ
συναλλαγήσεσθαι διὰ κενῆς ἔδοξαν. αἴτιον δὲ ὅτι
τοῦ τε παντὸς κράτους ἀμφότεροι ἐφιέμενοι, καὶ πολλῇ
μὲν φιλοτιμίᾳ ἐμφύτῳ, πολλῇ δὲ καὶ φιλονεικίᾳ ἐπι-
3 κτήτῳ χρώμενοι, πρός τε γὰρ τῶν ἴσων καὶ πρὸς
τῶν οἰκειοτάτων ἥκιστά τινες ἐλαττούμενοι φέρου-
σιν, οὔτε τι συγχωρῆσαι ἀλλήλοις ἤθελον, ὥσπερ
καὶ ἀμφότεροι κρατῆσαι δυνάμενοι, οὔτε πιστεῦσαι,
κἂν συμβαθῇ τι, ἐδύναντο μὴ οὐ τοῦ πλείονός τε
ἀεί σφας ὀριγνήσεσθαι καὶ ὑπὲρ τοῦ παντὸς αὖθις
54 στασιάσειν. γνώμῃ μὲν γὰρ τοσοῦτον ἀλλήλων διέ-
φερον ὅσον Πομπήιος μὲν οὐδενὸς ἀνθρώπων δεύ-
τερος, Καῖσαρ δὲ καὶ πρῶτος πάντων εἶναι ἐπεθύ-
μει, καὶ ὁ μὲν παρ' ἑκόντων τε τιμᾶσθαι καὶ ἐθε-
λόντων προστατεῖν φιλεῖσθαί τε ἐσπούδαζε, τῷ δὲ
οὐδὲν ἔμελεν εἰ καὶ ἀκόντων ἄρχοι καὶ μισοῦσιν ἐπι-
2 τάσσοι, τάς τε τιμὰς αὐτὸς ἑαυτῷ διδοίη. τὰ μέντοι
ἔργα, δι' ὧν ἤλπιζον πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο καταπρά-
ξειν, ἀμφότεροι ὁμοίως καὶ ἀνάγκῃ ἐποίουν· ἀδύνα-
τον γὰρ ἦν αὐτῶν κατατυχεῖν τινι μὴ οὐ τοῖς τε οἰ-
κείοις πολεμοῦντι καὶ τοὺς ὀθνείους ἐπὶ τοὺς ὁμοφύ-
λους ἄγοντι, καὶ πολλὰ μὲν χρήματα ἀδίκως συλῶντι,
3 πολλοὺς δὲ καὶ τῶν φιλτάτων ἀνόμως κτείνοντι. ὥστε
εἰ καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις διήλλαττον, ἀλλὰ ταῖς γε πρά-
ξεσι, δι' ὧν ἀποπληρώσειν αὐτὰς ἤλπιζον, ὡμοιοῦντο.
καὶ διὰ τοῦτ' οὐθ' ὑφίεντό τινος ἀλλήλοις, καίπερ
πολλὰς δικαιώσεις προτεινάμενοι, καὶ ἐς χεῖρας τε-
λευτῶντες ἦλθον.

55 ἐγένετο δὲ ὁ ἀγὼν μέγας καὶ οἷος οὐχ ἕτερος.
αὐτοί τε γὰρ ἄριστοι πρὸς πάντα τὰ πολέμια καὶ εὐ-
δοκιμώτατοι διαφανῶς οὐχ ὅτι τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ
καὶ τῶν ἄλλων τῶν τότε ἀνθρώπων ἠξιοῦντο εἶναι·

*οἷα γὰρ ἐκ παίδων τε ἐν αὐτοῖς ἠσκημένοι καὶ διὰ* 2
*παντὸς αὐτοῖς ὡμιληκότες, ἔργα τε ἀξιόλογα ἀποδε-*
*δειγμένοι, καὶ πολλῇ μὲν ἀρετῇ, πολλῇ δὲ καὶ τύχῃ*
*κεχρημένοι, καὶ ἀξιοστρατηγητότατοι καὶ ἀξιονικότα-*
*τοι ἦσαν· καὶ δυνάμεις Καῖσαρ μὲν τοῦ τε πολιτι-* 3
*κοῦ τὸ πλεῖστον καὶ καθαρώτατον, καὶ ἐκ τῆς ἄλλης*
*Ἰταλίας τῆς τε Ἰβηρίας καὶ τῆς Γαλατίας πάσης, τῶν*
*τε νήσων ὧν ἐκράτει, τοὺς μαχιμωτάτους εἶχε, Πομ-*
*πήιος δὲ συχνοὺς μὲν καὶ ἐκ τῆς βουλῆς τῆς τε ἱπ-*
*πάδος κἀκ τῶν καταλόγων ἐπῆκτο, παμπληθεῖς δὲ*
*παρά τε τῶν λοιπῶν ὑπηκόων καὶ παρὰ τῶν ἐνσπόν-*
*δων καὶ δήμων καὶ βασιλέων ἠθροίκει. ἄνευ γὰρ* 4
*δὴ τοῦ τε Φαρνάκου καὶ τοῦ Ὀρώδου, καὶ γὰρ τοῦ-*
*τον, καίτοι πολέμιον ἀφ' οὗ τοὺς Κράσσους ἀπέκτει-*
*νεν ὄντα, προσεταιρίσασθαι ἐπεχείρησε, πάντες οἱ*
*ἄλλοι, οἵ καὶ ἐφ' ὁσονοῦν οἰκειωθέντες ποτὲ αὐτῷ,*
*καὶ χρήματά οἱ ἔδωκαν, καὶ βοηθείας οἱ μὲν ἔπεμ-*
*ψαν, οἱ δὲ ἤγαγον. ὁ δὲ δὴ Πάρθος ὑπέσχετο μὲν* 5
*αὐτῷ, ἂν τὴν Συρίαν λάβῃ, συμμαχήσειν, μὴ τυχὼν*
*δὲ αὐτῆς οὐκ ἐπήμυνε. προύχοντος δ' οὖν πολὺ τοῦ*
*Πομπηίου τῷ πλήθει, ἐξισοῦντό σφισιν οἱ τοῦ Καί-*
*σαρος τῇ ῥώμῃ· καὶ οὕτως ἀπ' ἀντιπάλου πλεο-*
*νεξίας καὶ ἰσόρροποι ἀλλήλοις καὶ ἰσοκίνδυνοι ἐγί-*
*γνοντο.*

*Ἔκ τε οὖν τούτων καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας τῆς τε* 56
*ὑποθέσεως τοῦ πολέμου ἀξιολογώτατος ἀγὼν συνη-*
*νέχθη. ἥ τε γὰρ πόλις ἡ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἡ ἀρχὴ*
*αὐτῆς ἅπασα, καὶ πολλὴ καὶ μεγάλη ἤδη οὖσα, ἆθλόν*
*σφισι προύκειτο· εὔδηλον γάρ που πᾶσιν ἦν ὅτι τῷ*
*τότε κρατήσαντι δουλωθήσεται. τοῦτό τε οὖν ἐκλο-* 2
*γιζόμενοι, καὶ προσέτι καὶ τῶν προτέρων ἔργων,*
*Πομπήιος μὲν τῆς τε Ἀφρικῆς καὶ τοῦ Σερτωρίου*

τοῦ τε Μιθριδάτου καὶ τοῦ Τιγράνου καὶ τῆς θα-
λάσσης, Καῖσαρ δὲ τῆς τε Γαλατίας καὶ τῆς Ἰβηρίας
τοῦ τε Ῥήνου καὶ τῆς Βρεττανίας, ἀναμιμνησκόμε-
3 νοι, καὶ κινδυνεύειν τε καὶ περὶ ἐκείνοις ἡγούμενοι
καὶ προσκτήσασθαι τὴν ἀλλήλων δόξαν σπουδὴν ποι-
ούμενοι, ὤργων. τά τε γὰρ ἄλλα τῶν ἡττημένων
τοῖς κρατοῦσι προσγίγνεται καὶ ἡ εὔκλεια ὅτι μά-
λιστα· ὅσῳ γὰρ ἂν μείζω καὶ δυνατώτερόν τις ἀντα-
γωνιστὴν καθέλῃ, τόσῳ καὶ αὐτὸς ἐπὶ μεῖζον αἴρε-
57 ται. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῖς στρατιώταις πολλὰ μὲν
παραπλήσια δ' οὖν ἀλλήλοις παρῄνεσαν, εἰπόντες
πάνθ' ὅσα ἐν τῷ τοιούτῳ πρός τε τὸ αὐτίκα τοῦ κιν-
δύνου καὶ πρὸς τὸ ἔπειτα πρέπει λέγεσθαι. ἔκ τε
γὰρ τῆς αὐτῆς πολιτείας ὁρμώμενοι καὶ ὑπὲρ τῶν
2 αὐτῶν λόγους ποιούμενοι, καὶ ἀλλήλους τε τυράν-
νους καὶ αὑτοὺς ἐλευθερωτὰς αὐτῶν ὀνομάζοντες,
οὐδέν σφισι διάφορον εἰπεῖν ἔσχον, ἀλλ' ὅτι τοῖς μὲν
ἀποθανεῖν, τοῖς δὲ σωθῆναι, καὶ τοῖς μὲν αἰχμαλώ-
τοις, τοῖς δὲ ἐν δεσπότου μοίρᾳ πάντα τε ἔχειν ἢ
πάντων στερηθῆναι, καὶ παθεῖν ἢ ποιῆσαι δεινότατα,
3 ὑπάρξει. τοιαύτας οὖν δή τινας παραινέσεις τοῖς
πολίταις ποιησάμενοι, καὶ προσέτι καὶ τὰ τῶν ὑπη-
κόων τῶν τε συμμάχων πρός τε τὰς ἐλπίδας τῶν
κρεισσόνων καὶ πρὸς τοὺς φόβους τῶν χειρόνων
προαγαγόντες, συνέβαλον ἀλλήλοις τοὺς ὁμοφύλους,
τοὺς συσκήνους, τοὺς συσσίτους, τοὺς ὁμοσπόνδους.
4 καὶ τί ἄν τις τὰ τῶν ἄλλων ὀδύραιτο, ὁπότε καὶ αὐ-
τοὶ ἐκεῖνοι πάντα τε ταῦτα ἀλλήλοις ὄντες, καὶ προσέτι
πολλῶν μὲν λόγων ἀπορρήτων, πολλῶν δὲ καὶ ἔργων
ὁμοίων κεκοινωνηκότες, κῆδός τέ ποτε συναψάμενοι
καὶ τὸ αὐτὸ παιδίον, ὁ μὲν ὡς πατήρ, ὁ δὲ ὡς πάπ-
5 πος, ἀγαπήσαντες, ὅμως ἐμάχοντο; ὅσα γὰρ ἡ φύσις

τὸ αἷμα αὐτῶν μίξασα συνέδησε, τοσαῦτα τῇ ἀπλή-
στῳ τῆς δυναστείας ἐπιθυμίᾳ διέλυον καὶ διέσπων
καὶ διερρήγνυσαν. καὶ δι᾽ ἐκείνους καὶ ἡ Ῥώμη περί
τε ἑαυτῇ καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἅμα κινδυνεύειν ἠναγκά-
ζετο, ὥστε καὶ νικήσασα ἡττηθῆναι.

τοιούτῳ μὲν ἀγῶνι συνηνέχθησαν· οὐ μέντοι καὶ 58
εὐθὺς συνέμιξαν, ἀλλ᾽ οἷα ἔκ τε τῆς αὐτῆς πατρίδος
καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς ἑστίας ὁρμώμενοι, καὶ τά τε ὅπλα
παραπλήσια καὶ τὰς τάξεις ὁμοίας ἔχοντες, ὤκνουν
μὲν ἄρξαι τῆς μάχης, ὤκνουν δὲ καὶ φονεῦσαί τινας
ἑκάτεροι. σιγή τε οὖν ἀμφοτέρων καὶ κατήφεια πολλὴ 2
ἦν, καὶ οὔτε τις αὐτῶν ἐς τὰ πρόσω προῄει οὔθ᾽
ὅλως ἐκινεῖτο, ἀλλ᾽ ἐγκύψαντες ἠτρέμιζον ὥσπερ ἄψυ-
χοι. φοβηθέντες οὖν ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Πομπήιος
μὴ καὶ ἐπὶ πλεῖον ἡσυχάσαντες ἀμβλύτεροί πως γέ-
νωνται ἢ καὶ συναλλαγῶσι, προσέταξαν σπουδῇ τοῖς
τε σαλπικταῖς σημῆναι καὶ ἐκείνοις συμβοῆσαι τὸ πο-
λεμικόν. καὶ ἐπράχθη μὲν ἑκάτερον, τοσούτου δὲ ἐδέη- 3
σαν ἐπιρρωσθῆναι ὥστε καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἔκ τε τῆς
τῶν σαλπικτῶν ἠχῆς ὁμοφωνούσης καὶ ἐκ τῆς ἑαυ-
τῶν βοῆς ὁμογλωσσούσης τό τε ὁμόφυλόν σφων ἐξέ-
φηναν καὶ τὸ ὁμογενὲς ἐξήλεγξαν, κἀκ τούτου καὶ ἐς
δάκρυα καὶ θρῆνον ἔπεσον. ὀψὲ δ᾽ οὖν ποτε τῶν 59
συμμαχικῶν προκαταρξάντων καὶ ἐκεῖνοι συνέμιξαν,
ἔκφρονες ἐπ᾽ αὐτοῖς γενόμενοι. καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις,
οἷς πόρρωθεν ἡ ἀλκὴ ἦν, ἧττον τὸ δεινὸν συνέβαινεν,
οὐδὲ γὰρ εἰδότες οὓς ἔβαλλον, ἐτόξευον, ἠκόντιζον,
ἐσφενδόνων· οἱ δὲ δὴ ὁπλῖται οἵ τε ἱππεῖς χαλεπώτατα 2
ἀπήλλασσον, ἅτε καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων ὄντες καί τι καὶ
λαλεῖν σφισι δυνάμενοι, ἐγνώριζόν τε ἅμα τοὺς ἀν-
τιπαρατεταγμένους καὶ ἐτίτρωσκον, ἀνεκάλουν καὶ
ἐφόνευον, τῶν πατρίδων ἐμέμνηντο καὶ ἐσκύλευον.

3 ταῦτα μὲν οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐκ τῆς Ἰτα-
λίας συστρατευόμενοί σφισιν, ὅπου ποτὲ προστύχοιεν
ἀλλήλοις, καὶ ἔπραττον καὶ ἔπασχον· καὶ πολλοὶ
πολλὰ καὶ οἴκαδε δι' αὐτῶν τῶν σφαγέων ἐνετέλ-
4 λοντο. τὸ δὲ ὑπήκοον καὶ προθύμως καὶ ἀφειδῶς
ἐμάχετο, πολλὴν σπουδήν, ὥσπερ ποτὲ ὑπὲρ τῆς
σφετέρας ἐλευθερίας, οὕτω τότε κατὰ τῆς τῶν Ῥω-
μαίων δουλείας ποιούμενοι, ἐπιθυμίᾳ, ἅτε ἐν πᾶσιν
αὐτῶν ἐλαττούμενοι, ὁμοδούλους σφᾶς ἔχειν.
60 μεγίστη τε οὖν μάχη καὶ πολυτροπωτάτη διά τε
ταῦτα καὶ διὰ τὸ πλῆθος τό τε πολυειδὲς τῆς παρα-
σκευῆς ἐγένετο. πάμπολλοι μὲν γὰρ ὁπλῖται, πάμ-
πολλοι δὲ καὶ ἱππεῖς, τοξόται τε ἕτεροι καὶ σφενδο-
νῆται ἄλλοι ὄντες, τό τε πεδίον πᾶν κατέλαβον, καὶ
σκεδασθέντες πολλαχῇ μὲν ἀλλήλοις οἷα ὁμόσκευοι,
2 πολλαχῇ δὲ καὶ ἑτέροις ἀναμὶξ ἐμάχοντο. προεῖχον δὲ
οἱ Πομπηίειοι τῇ τε ἱππείᾳ καὶ τῇ τοξείᾳ, καὶ διὰ
τοῦτο πόρρωθέν τε ἐγκυκλούμενοί τινας προσβολαῖς
αἰφνιδίοις ἐχρῶντο, καὶ συνταράξαντες αὐτοὺς ἐξαν-
εχώρουν, εἶτ' αὖθις καὶ μάλ' αὖθις ἐπετίθεντό
σφισι, τοτὲ μὲν ἐνταῦθα, τοτὲ δὲ ἐκεῖσε μεθιστάμε-
3 νοι. οἱ οὖν Καισάρειοι ταῦτά τε ἐφυλάσσοντο, καὶ
τὰς τάξεις σφῶν ἐξελίσσοντες ἀντιπρόσωποί τε ἀεὶ
τοῖς προσβάλλουσιν ἐγίγνοντο καὶ ὁμόσε αὐτοῖς χω-
ροῦντες τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων ἀντελαμβά-
νοντο, προθύμως ἀγωνιζόμενοι· καὶ γὰρ πεζοὶ τοῖς
ἱππεῦσιν αὐτῶν κοῦφοι ἐπ' αὐτὸ τοῦτο συνετετά-
4 χατο. καὶ ταῦτα οὐ καθ' ἕν, ὥσπερ εἶπον, ἀλλὰ πολ-
λαχῇ ἅμα σποράδην ἐγίγνετο, ὥστε τῶν μὲν πόρρω-
θεν μαχομένων, τῶν δὲ συσταδὸν ἀγωνιζομένων, καὶ
τῶν μὲν παιόντων τινάς, τῶν δὲ πατασσομένων, φευ-
γόντων ἑτέρων, διωκόντων ἄλλων, πολλὰς μὲν πεζο-

μαχίας, πολλὰς δὲ καὶ ἱππομαχίας ὁρᾶσθαι. κἀν 5
τούτῳ καὶ παρὰ δόξαν συχνὰ συνέβαινε. καὶ γὰρ
τρέψας τίς τινα ἐτρέπετο, καὶ ἄλλος ἐκκλίνας τινὰ
ἀντεπετίθετο αὐτῷ· πλήξας τις ἕτερον αὐτὸς ἐτιτρώ-
σκετο, καὶ πεπτωκὼς ἄλλος τὸν ἑστηκότα ἀπεκτίννυε.
καὶ πολλοὶ μὲν καὶ ἄτρωτοι ἔθνησκον, πολλοὶ δὲ καὶ
ἡμιθνῆτες ἐφόνευον. καὶ οἱ μὲν ἔχαιρον καὶ ἐπαιώ-
νιζον, οἱ δὲ ἐλυποῦντο καὶ ὠλοφύροντο, ὥστε βοῆς
καὶ στεναγμῶν πάντα πληρωθῆναι, καὶ τοῖς μὲν
πλείοσι καὶ ἐκ τούτου ταραχὴν ἐγγενέσθαι, τὰ γὰρ
λεγόμενα ἄσημά σφισι διά τε τὸ ἀλλοεθνὲς καὶ διὰ
τὸ ἀλλόθροον ὄντα δεινῶς αὐτοὺς ἐξέπλησσε, τοῖς δὲ
δὴ συνιεῖσιν ἀλλήλων πολλαπλάσιον τὸ κακὸν συμ-
βῆναι· πρὸς γὰρ τοῖς ἰδίοις σφῶν παθήμασι καὶ τὰ
τῶν πέλας καὶ ἑώρων ἅμα καὶ ἤκουον.

τέλος δέ, ἰσορρόπως αὐτῶν ἐπὶ μακρότατον ἀγω- 61
νισαμένων, καὶ πολλῶν ἀμφοτέρωθεν ὁμοίως καὶ
πεσόντων καὶ τρωθέντων, ὁ Πομπήιος ἅτε καὶ Ἀσια-
νὸν καὶ ἀγύμναστον τὸ πλεῖον τοῦ στρατοῦ ἔχων
ἡττήθη, ὥσπερ που καὶ πρὸ τοῦ ἔργου οἱ ἐδεδήλωτο· 2
κεραυνοί τε γὰρ ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ἐσέπεσον,
καὶ πῦρ ἀέριον ὑπὲρ τῆς τοῦ Καίσαρος ταφρείας
φανὲν ἐς τὴν ἐκείνου κατέσκηψε, τά τε σημεῖα αὐτοῦ
τὰ στρατιωτικὰ μέλισσαι περιέσχον, καὶ πολλὰ τῶν
ἱερείων αὐτοῖς ἤδη τοῖς βωμοῖς προσαγόμενα ἐξέδρα. 3
καὶ οὕτω γε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὁ
ἀγὼν ἐκεῖνος ἔτεινεν ὥστε πολλαχόθι ἐν αὐτῇ τῇ
τῆς μάχης ἡμέρᾳ καὶ στρατοπέδων συνόδους καὶ
ὅπλων κτύπους συμβῆναι, ἔν τε Περγάμῳ τυμπάνων
τέ τινα καὶ κυμβάλων ψόφον ἐκ τοῦ Διονυσίου
ἀρθέντα διὰ πάσης τῆς πόλεως χωρῆσαι, καὶ ἐν 4
Τράλλεσι φοίνικά τε ἐν τῷ τῆς νίκης ναῷ ἀναφῦναι

*καὶ τὴν θεὸν αὐτὴν πρὸς εἰκόνα τοῦ Καίσαρος ἐν πλαγίῳ που κειμένην μεταστραφῆναι, τοῖς τε Συρίοις δύο τινὰς νεανίσκους τὸ τέλος τῆς μάχης ἀγγείλαντας ἀφανεῖς γενέσθαι, καὶ ἐν Παταουίῳ τῆς νῦν Ἰταλίας, τότε δὲ ἔτι Γαλατίας ὄρνιθάς τινας οὐχ ὅτι διαγγεῖ-*
5 *λαι αὐτήν, ἀλλὰ καὶ δεῖξαι τρόπον τινά· Γάιος γάρ τις Κορνήλιος πάντα τὰ γενόμενα ἀκριβῶς τε ἐξ αὐτῶν ἐτεκμήρατο καὶ τοῖς παροῦσιν ἐξηγήσατο. ταῦτα μὲν ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὡς ἕκαστα συνηνέχθη, καὶ παραχρῆμα μὲν ἠπιστεῖτο, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, ἀγγελθέντων δὲ τῶν πραχθέντων ἐθαυμάζετο.*

62 *τῶν δὲ δὴ Πομπηιείων τῶν μὴ ἐν χερσὶ φθαρέντων οἱ μὲν ἔφυγον ὅπῃ ποτὲ ἠδυνήθησαν, οἱ δὲ καὶ μετέστησαν· καὶ αὐτῶν ὁ Καῖσαρ τοὺς μὲν ἐν τῷ τεταγμένῳ στρατευομένους ἐς τὰ ἑαυτοῦ στρατόπεδα*
2 *ἐσέγραψε, μηδέν σφισι μνησικακήσας, τῶν δὲ δὴ βουλευτῶν τῶν τε ἱππέων ὅσους μὲν καὶ πρότερόν ποτε ᾑρηκὼς ἠλεήκει ἀπέκτεινε, πλὴν εἴ τινας οἱ φίλοι αὐτοῦ ἐξῃτήσαντο, τούτοις γὰρ ἕνα ἑκάστῳ τότε*
3 *σῶσαι συνεχώρησε, τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς τότε πρῶτον ἀντιπολεμήσαντας αὐτῷ ἀφῆκεν, εἰπὼν ὅτι οὐδέν με ἠδικήκασιν οἳ τὰ τοῦ Πομπηίου φίλου σφίσιν ὄντος ἐσπούδασαν, μηδεμίαν εὐεργεσίαν παρ᾽ ἐμοῦ*
4 *ἔχοντες. τὸ δ᾽ αὐτὸ τοῦτο καὶ πρὸς τοὺς δυνάστας τούς τε δήμους τοὺς συναραμένους οἱ ἐποίησε· πᾶσι γὰρ αὐτοῖς συνέγνω, ἐννοῶν ὅτι αὐτὸς μὲν ἢ οὐδένα ἤ τινα αὐτῶν ἠπίστατο, παρ᾽ ἐκείνου δὲ δὴ πολλὰ*
5 *καὶ ἀγαθὰ προεπεπόνθεσαν. καὶ πολύ γε τούτους μᾶλλον ἐπῄνει τῶν εὐεργεσίαν μέν τινα παρὰ τοῦ Πομπηίου προλαβόντων, ἐν δὲ δὴ τοῖς κινδύνοις*
6 *αὐτὸν ἐγκαταλιπόντων· τοὺς μὲν γὰρ καὶ ἑαυτῷ δι᾽*

εὐνοίας ἔσεσθαι ἤλπιζε, τοὺς δέ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα
ἔδοξάν τί οἱ καὶ χαρίσασθαι, ἀλλὰ προδότας γε τοῦ
νῦν φίλου γενομένους οὐδὲ ἑαυτοῦ ποτε φείσεσθαι
ἐνόμιζε. τεκμήριον δὲ ὅτι Σαδάλου μὲν τοῦ Θρᾳκὸς 63
καὶ Δηιοτάρου τοῦ Γαλάτου, καίτοι καὶ ἐν τῇ μάχῃ
γενομένων, Ταρκονδιμότου τε ἐν μέρει μέν τινι τῆς
Κιλικίας δυναστεύοντος, πλεῖστον δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ
ναυτικὰ βοηθήσαντος, ἐφείσατο. τί γὰρ δεῖ τοὺς 2
ἄλλους τοὺς τὰς συμμαχίας πέμψαντας καταλέγειν,
οἷς καὶ αὐτοῖς συγγνώμην ἔνειμε, χρήματα μόνον
παρ᾽ αὐτῶν λαβών; ἄλλο γὰρ οὐδὲν οὔτε ἔδρασέ
σφας οὔτ᾽ ἀφείλετο, καίπερ πολλῶν πολλὰ καὶ με-
γάλα, τὰ μὲν πάλαι, τὰ δὲ καὶ τότε, παρὰ τοῦ Πομ-
πηίου εἰληφότων. μέρος μὲν γάρ τι τῆς Ἀρμενίας 3
τῆς τοῦ Δηιοτάρου γενομένης Ἀριοβαρζάνει τῷ τῆς
Καππαδοκίας βασιλεῖ ἔδωκεν, οὐ μέντοι καὶ τὸν
Δηιόταρον ἐν τούτῳ τι ἔβλαψεν, ἀλλὰ καὶ προσ-
ευηργέτησεν· οὐ γὰρ ἐκείνου τὴν χώραν ἀπετέμετο,
ἀλλ᾽ ὑπὸ τοῦ Φαρνάκου πᾶσαν τὴν Ἀρμενίαν κατα-
ληφθεῖσαν καταλαβὼν τὸ μέν τι αὐτῆς τῷ Ἀριοβαρ-
ζάνει, τὸ δὲ δὴ τῷ Δηιοτάρῳ ἐχαρίσατο. καὶ τούτοις 4
μὲν οὕτως ἐχρήσατο· τῷ δὲ δὴ Φαρνάκῃ προβαλλο-
μένῳ ὅτι μὴ προσαμῦναι τῷ Πομπηίῳ, κἀκ τούτου
συγγνώμης ἐφ᾽ οἷς ἐπεποιήκει τυχεῖν ἀξιοῦντι, οὔτε
ἔνειμεν ἐπιεικὲς οὐδέν, καὶ προσέτι καὶ αὐτὸ τοῦτ᾽
ἐνεκάλεσεν, ὅτι καὶ πονηρὸς καὶ ἀνόσιος περὶ τὸν
εὐεργέτην ἐγένετο. τοσαύτῃ μὲν καὶ φιλανθρωπίᾳ 5
καὶ ἀρετῇ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀντιπολεμήσαντας αὐτῷ
ἔπειτα ἐχρῆτο. ἀμέλει καὶ τὰ γράμματα τὰ ἀπόθετα
τὰ ἐν τοῖς τοῦ Πομπηίου κιβωτίοις εὑρεθέντα, ὅσα
τινῶν τήν τε πρὸς ἐκεῖνον εὔνοιαν καὶ τὴν πρὸς
ἑαυτὸν δύσνοιαν ἤλεγχεν, οὔτ᾽ ἀνέγνω οὔτ᾽ ἐξεγρά-

6 *ψατο, ἀλλ' εὐθὺς κατέφλεξεν, ὅπως μηδὲν ἀπ' αὐτῶν δεινὸν ἀναγκασθῇ δρᾶσαι, ὥστε τινὰ καὶ διὰ ταῦτα τοὺς ἐπιβουλεύσαντας αὐτῷ μισῆσαι. τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως εἶπον, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ Καικίων ὁ Βροῦτος ὁ Μάρκος, ὁ μετὰ τοῦτο αὐτὸν ἀποκτείνας, καὶ ἑάλω ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐσώθη.*

# ΔΙΩΝΟΣ

## ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΒ.

Ἡ μὲν οὖν μάχη τοιαύτη δή τις ἐγένετο, καὶ ἀπ' αὐτῆς ὁ Πομπήιος πάντων τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων καραχρῆμα ἀπέγνω, καὶ οὐκέτ' οὔτε τῆς ἰδίας ἀρετῆς οὔτε τοῦ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν πλήθους οὐθ' ὅτι πολλάκις ἡ τύχη δι' ἐλαχίστου τοὺς πταίσαντας ἀναλαμβάνει λογισμόν τινα ἐποιήσατο, καίπερ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ πλεῖστον μὲν τὸ εὔθυμον, πλεῖστον δὲ τὸ εὔελπι παρὰ πάντα ὅσα ἐσφάλη ἀεί ποτε σχών.
αἴτιον δὲ ὅτι ἐν μὲν ἐκείνοις ἀντίπαλος ὡς πλήθει 2
τοῖς ἐναντίοις ὢν οὐ προελάμβανε τῇ γνώμῃ τὴν νίκην, ἀλλ' ἐπ' ἀμφότερα τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων, ἔν τε τῷ θαρσοῦντι καὶ πρὶν ἐς κατάπληξίν τινα ἀφικέσθαι, προσκοπῶν οὐκ ἠμέλει τῆς τοῦ χείρονος θεραπείας, καὶ διὰ τοῦτ' οὔθ' ὑπείκειν ταῖς συμφοραῖς ἠναγκάζετο καὶ ἀναμάχεσθαι ῥᾳδίως ἐδύνατο, τότε δὲ πολλῷ τοῦ Καίσαρος περισχήσειν ἐλπίσας οὐδὲν προείδετο. οὔκουν οὐδὲ τὸ στρατό- 3
πεδον ἐν ἐπιτηδείῳ ἐποιήσατο, οὐδ' ἀναφυγὴν οὐδεμίαν ἡττηθέντι οἱ παρεσκεύασε· τρῖψαί τε δυνηθεὶς ἂν τὰ πράγματα, κἂκ τούτου ἀμαχὶ κρατῆσαι, στρατός τε γὰρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐτῷ προσεγίγνετο, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἄφθονα ἅτε ἔν τε φιλίᾳ τῇ πλείστῃ χώρᾳ ὢν καὶ ναυκρατῶν εἶχεν, ὅμως εἴτε ἐθελοντὴς ὡς καὶ πάντως νικήσων, εἴτε καὶ ὑπὸ τῶν συνόντων

4 ἐκβιασθείς, συνέβαλε. καὶ διὰ ταῦτ', ἐπειδὴ τάχιστα
ἐνικήθη, δεινῶς ἐξεπλάγη καὶ οὔτε τι βούλευμα καί-
ριον οὔτε ἐλπίδα βεβαίαν ἐς τὸ ἀνακινδυνεῦσαι ἔσχεν.
ὅταν γάρ τι ἀπροσδοκήτως τέ τινι καὶ μετὰ πλείστου
παραλόγου προσπέσῃ, τό τε φρόνημα αὐτοῦ ταπεινοῖ
καὶ τὸ λογιζόμενον ἐκπλήσσει, ὥστ' αὐτὸν κάκιστόν
5 τε καὶ ἀσθενέστατον τῶν πρακτέων κριτὴν γενέσθαι·
οὐ γὰρ ἐθέλουσιν οἱ λογισμοὶ τοῖς φόβοις συνεῖναι,
ἀλλὰ ἂν μὲν προκατάσχωσί τινα, καὶ μάλα γενναίως
αὐτοὺς ἀπωθοῦνται, ἂν δ' ὑστερήσωσιν, ἡττῶνται.
2 διὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ ὁ Πομπήιος, ὡς οὐδὲν
αὐτῶν προενόησε, καὶ γυμνὸς καὶ ἄφρακτος εὑρέθη,
τάχ' ἂν μὴ χαλεπῶς, εἴπερ τι προεώρατο, πάντα διὰ
ταχέων ἀνακτησάμενος. τῶν τε γὰρ μεμαχημένων
συχνοὶ περιεγεγόνεσαν, καὶ ἑτέρας δυνάμεις οὐ σμι-
κρὰς εἶχε· τό τε μέγιστον καὶ χρήματα πολλὰ ἐκέ-
κτητο καὶ τῆς θαλάσσης ἁπάσης ἐκράτει, αἵ τε πόλεις
καὶ αἱ αὐτοῦ καὶ αἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ δυστυχήσαντα
2 αὐτὸν ἠγάπων. νῦν δ' ἐπειδήπερ ἐφ' ᾧ μάλιστα
ἐθάρσει κακῶς ἀπήλλαξεν, οὐδὲ ἐκείνων οὐδενὶ ὑπὸ
τῆς αὐτίκα τοῦ φόβου προσβολῆς ἐχρήσατο, ἀλλὰ τό τε
ἔρυμα εὐθὺς ἐξέλιπε καὶ πρὸς Λάρισαν μετ' ὀλίγων
3 ἔφυγε. καὶ ἐς μὲν τὴν πόλιν οὐκ ἐσῆλθε καίτοι τῶν
Λαρισαίων ἐσκαλούντων, φοβηθεὶς μή τινα ἐκ τούτου
αἰτίαν ὄφλωσιν· ἀλλ' ἐκείνους μὲν τῷ κρατοῦντι προσ-
χωρῆσαι ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ τά τε ἐπιτήδεια λαβὼν
καὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν καταβὰς ἐς Λέσβον ὁλκάδι
πρός τε τὴν γυναῖκα τὴν Κορνηλίαν καὶ πρὸς τὸν
4 υἱὸν τὸν Σέξτον ἔπλευσε. καὶ αὐτοὺς παραλαβὼν καὶ
μηδὲ ἐς τὴν Μυτιλήνην ἐσελθὼν ἐς Αἴγυπτον ἀπῆρε,
συμμαχίαν παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ βασιλεύοντος
αὐτῆς σχήσειν ἐλπίσας· τοῦ τε γὰρ Πτολεμαίου τοῦ

διὰ τοῦ Γαβινίου τὴν βασιλείαν παρ' αὐτοῦ ἀπολα-
βόντος υἱὸς ἦν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ναυτικὸν ἐς
ἐπικουρίαν οἱ ἐπεπόμφει. ἤκουσα μὲν γὰρ ὅτι καὶ 5
ἐς Πάρθους φυγεῖν ἐβουλεύσατο, οὐ μέντοι καὶ
πιστεύειν ἔχω. ἐκεῖνοί τε γὰρ τούς τε Ῥωμαίους
πάντας, ἀφ' οὗ σφισιν ὁ Κράσσος ἐπεστράτευσε, καὶ
τὸν Πομπήιον μάλιστα ἅτε καὶ προσήκοντα αὐτῷ,
οὕτως ἐμίσουν ὥστε καὶ τὸν πρεσβευτὴν αὐτοῦ πρὸς
τὴν αἴτησιν τῆς βοηθείας ἐλθόντα δῆσαι καίπερ
βουλευτὴν ὄντα· καὶ ὁ Πομπήιος οὐκ ἄν ποτε τοῦ πο- 6
λεμιωτάτου, οὗ γε εὖ πράττων οὐκ ἐτετυχήκει, ἱκέτης
ὑπέμεινε δυστυχήσας γενέσθαι. ἀλλ' ἐς τὴν Αἴγυπτον 3
δι' ἅπερ εἶπον ὥρμησε, καὶ παρὰ τὴν ἤπειρον μέχρι
Κιλικίας κομισθεὶς ἐκεῖθεν πρὸς τὸ Πηλούσιον ἐπε-
ραιώθη, ὅπου ὁ Πτολεμαῖος Κλεοπάτρᾳ ἀδελφῇ πο-
λεμῶν ἐστρατοπεδεύετο. τάς τε ναῦς ἀνοκωχεύσας 2
ἔπεμψέ τινας, τῆς τε πατρῴας αὐτὸν εὐεργεσίας ἀναμι-
μνήσκων καὶ δεόμενος ἐπὶ ῥητοῖς τέ τισι καὶ βεβαίοις
καταχθῆναι· ἐκβῆναι γὰρ πρὶν ἀσφάλειάν τινα λα-
βεῖν οὐκ ἐθάρσησε. καὶ αὐτῷ ὁ μὲν Πτολεμαῖος 3
οὐδέν, παῖς γὰρ ἔτι κομιδῇ ἦν, ἀπεκρίνατο, τῶν δὲ
δὴ Αἰγυπτίων τινὲς καὶ Λούκιος Σεπτίμιος ἀνὴρ
Ῥωμαῖος, συνεστρατευκὼς μέν ποτε τῷ Πομπηίῳ,
συγγεγονὼς δὲ τῷ Γαβινίῳ καὶ πρὸς ἐκείνου τῷ
Πτολεμαίῳ μετὰ στρατιωτῶν ἐς φυλακὴν αὐτοῦ κα-
ταλελειμμένος, ἦλθον μὲν ὡς φίλοι, ἐπεβούλευσαν 4
δὲ ἀνοσίως, καὶ ἐκ τούτου προστρόπαιον καὶ ἑαυτοῖς
καὶ τῇ Αἰγύπτῳ πάσῃ προσέθεντο· αὐτοί τε γὰρ
οὐκ ἐς μακρὰν ἀπώλοντο, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι τὸ μὲν
πρῶτον τῇ Κλεοπάτρᾳ δουλεύειν, ὅπερ ἥκιστα ἐβού-
λοντο, παρεδόθησαν, ἔπειτα δὲ καὶ ἐς τὸ τῶν
Ῥωμαίων ὑπήκοον ἐσεγράφησαν. ἐν δ' οὖν τῷ τότε 4

*Σεπτίμιος καὶ Ἀχιλλᾶς ὁ στρατίαρχος, ἄλλοι τε μετ᾽*
*αὐτῶν ὄντες, ἑτοίμως ἔφασαν ἐσδέξεσθαι τὸν Πομ-*
*πήιον, ὅπως ὡς ῥᾷστα ἀπατηθεὶς ἁλοίη· καὶ τούς τε*
*ἐλθόντας παρ᾽ αὐτοῦ προέπεμψαν, θαρσεῖν σφας ἔνιοι*
*κελεύσαντες, καὶ αὐτοὶ μετὰ τοῦτο ἀκατίων ἐπιβάντες*
2 *προσέπλευσαν αὐτῷ, καὶ τά τε ἄλλα ἐφιλοφρονήσαντο*
*αὐτὸν καὶ ἠξίωσαν πρὸς ἑαυτοὺς μετεκβῆναι, λέγοντες*
*μήτε τριήρη δύνασθαι ὑπὸ τοῦ μεγέθους διὰ τὰ βράχη*
*πρὸς τὴν γῆν προσχεῖν, καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἐν πολλῇ*
3 *ἐπιθυμίᾳ εἶναι θᾶσσον αὐτὸν ἰδεῖν. καὶ ὁ μὲν οὕτω,*
*καίτοι πάντων οἱ τῶν σύμπλων ἀπαγορευόντων, πι-*
*στεύσας αὐτοῖς ......., τοσοῦτον μόνον εἰπών,*

*ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται,*
4 *κείνου ᾽στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ·*

*οἱ δὲ ἐπειδὴ ἐγγὺς τῆς γῆς ἐγένοντο, φοβηθέντες μὴ*
*καὶ ἐντυχὼν τῷ Πτολεμαίῳ σωθῇ εἴτε ὑπ᾽ αὐτοῦ*
*ἐκείνου ἢ καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τῶν συνόντων αὐτῷ*
*ἢ καὶ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ γὰρ εὔνοιάν οἱ μεγά-*
*λην εἶχον, ἀπέκτειναν αὐτὸν πρὶν καταπλεῦσαι, μη-*
5 *δὲν μήτ᾽ εἰπόντα μήτ᾽ ὀδυράμενον. ὡς γὰρ τάχιστα*
*τῆς τε ἐπιβουλῆς ᾔσθετο, καὶ ἔγνω ὅτι οὔτ᾽ ἀμύνα-*
*σθαί σφας οὔτε διαφυγεῖν δυνήσεται, συνεκαλύψατο.*

5 *τοιοῦτον μὲν τὸ τέλος τῷ Πομπηίῳ ἐκείνῳ τῷ*
*μεγάλῳ ἐγένετο, ὥστε καὶ διὰ τούτου τήν τε ἀσθέ-*
*νειαν καὶ τὴν ἀτοπίαν τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἐλεγ-*
2 *χθῆναι. προμηθίας τε γὰρ οὐδὲν ἐλλείπων, ἀλλὰ*
*πρὸς τὸ κακουργῆσαί τι δυνάμενον ἀσφαλέστατος ἀεί*
*ποτε γενόμενος ἠπατήθη, καὶ νικήσας μὲν πολέμῳ .....*
*πολλὰς ἐν τῇ Ἀφρικῇ, πολλὰς δὲ καὶ ἐν Ἀσίᾳ τῇ τε*
*Εὐρώπῃ παραδόξους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν*
*ἐκ μειρακίου ἀνελόμενος ἡττήθη παραλόγως ὀκτώ τε*
3 *καὶ πεντηκοντούτης ὤν, τήν τε θάλασσαν τὴν τῶν*

Ῥωμαίων πᾶσαν ἡμερώσας ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ διώλετο,
καὶ χιλίων ποτὲ νεῶν, ὥς ὁ λόγος ἔχει, ἄρξας ἐν
πλοιαρίῳ τινί, πρός τε τῇ Αἰγύπτῳ καὶ πρὸς τοῦ
Πτολεμαίου τρόπον τινά, οὗ ποτε τὸν πατέρα ἔς τε
ἐκείνην ἅμα καὶ ἐς τὴν βασιλείαν κατήγαγε, διε-
φθάρη· ὃν γάρ τοι καὶ τότε ἔτι στρατιῶται Ῥωμαῖοι 4
διὰ τὴν τοῦ Πομπηίου χάριν ὑπὸ τοῦ Γαβινίου, διὰ
τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὸν πατέρα αὐτοῦ μῖσος, κατα-
λειφθέντες ἐφρούρουν, οὗτος αὐτὸν δι᾽ αὐτῶν ἐκεί-
νων ἑκατέρων ἀπεκτονέναι ἔδοξε. Πομπήιος μὲν δὴ 5
κράτιστος πρότερον Ῥωμαίων νομισθείς, ὥστε καὶ
Ἀγαμέμνονα αὐτὸν ἐπικαλεῖσθαι, τότε καθάπερ τις
καὶ αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων ἔσχατος, πρός τε τῷ
Κασσίῳ ὄρει καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ποτε τά τε τοῦ Μι-
θριδάτου καὶ τὰ τῶν καταποντιστῶν ἐπινίκια ἤγαγεν,
ἐσφάγη, ὥστε μηδὲν μηδὲ ἐν τούτῳ ὁμολογηθῆναι· 6
ἔν τε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τὰ λαμπρότατα πρὶν
πράξας τότε τὰ ἀλγεινότατα ἔπαθε, καὶ ἐς πάντας
τοὺς πολίτας τοὺς Κασσίους ἐκ χρησμοῦ τινος ὑπο-
πτεύσας πρὸς μὲν ἀνδρὸς Κασσίου οὐδενὸς ἐπεβου-
λεύθη, παρὰ δὲ δὴ τῷ ὄρει τῷ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην
ἔχοντι καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. τῶν δὲ δὴ συμπλεόν- 7
των αὐτῷ οἱ μὲν αὐτίκα ἑάλωσαν, οἱ δὲ ἔφυγον,
ἄλλοι τε καὶ ὁ παῖς ἥ τε γυνὴ αὐτοῦ. καὶ ἡ μὲν ἐς
τὴν Ῥώμην μετὰ ταῦτα ἀδείας τυχοῦσα ἀνεσώθη, ὁ
δὲ δὴ Σέξτος ἐς τὴν Ἀφρικὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν
Γναῖον ἐκομίσθη· τούτοις γὰρ δὴ τοῖς ὀνόμασι δια-
κεκρίδαται, ἐπειδὴ τὴν τοῦ Πομπηίου πρόσρησιν
ἀμφότεροι εἶχον.

Καῖσαρ δὲ ὡς τότε μετὰ τὴν μάχην τὰ κατεπεί- 6
γοντα διῳκήσατο, τὴν μὲν Ἑλλάδα τά τε λοιπὰ τὰ
ταύτῃ ἄλλοις τισὶ καὶ προσποιεῖσθαι καὶ καθίστασθαι

προσέταξεν, αὐτὸς δὲ τὸν Πομπήιον ἐπεδίωξε. καὶ
μέχρι μὲν τῆς Ἀσίας κατὰ πύστιν αὐτοῦ προϊὼν
ἠπείχθη, ἐνταῦθα δέ, ἐπειδὴ μηδεὶς ὅπῃ πεπλευκὼς
2 ἦν ἠπίστατο, ἐνδιέτριψεν. οὕτω δ' οὖν ἐν τύχῃ
πάντα αὐτῷ προεχώρει ὥστε καὶ τὸν Ἑλλήσποντον
ἐν πορθμείῳ τινὶ περαιούμενος ἐνέτυχε μὲν τῷ τοῦ
Πομπηίου ναυτικῷ μετὰ τοῦ Κασσίου τοῦ Λουκίου
πλέοντι, οὐ μόνον δὲ οὐδὲν δεινὸν ὑπ' αὐτῶν ἔπα-
3 θεν, ἀλλὰ καὶ προσκαταπλήξας σφᾶς προσεποιήσατο.
κἀκ τούτου καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐκείνῃ, μηδενὸς ἔτ' ἀνταί-
ροντος, παρελάμβανε καὶ διῴκει, χρημάτων μὲν
ἐκλογήν, ὥσπερ εἶπον, ποιούμενος, ἄλλο δὲ μηδὲν
μηδένα λυπῶν, ἀλλὰ καὶ εὐεργετῶν πάντας ὅσα ἐνε-
δέχετο. τοὺς γοῦν τελώνας πικρότατά σφισι χρωμέ-
νους ἀπαλλάξας, ἐς φόρου συντέλειαν τὸ συμβαῖνον
ἐκ τῶν τελῶν κατεστήσατο.

7 κἀν τούτῳ πυθόμενος τὸν Πομπήιον πρὸς τὴν
Αἴγυπτον πλέοντα, καὶ δείσας μὴ προκατασχὼν αὐ-
2 τὴν αὖθις ἰσχύσῃ, ἀφωρμήθη κατὰ τάχος. καὶ ἐκεῖ-
νον μὲν οὐκέτι περιόντα κατέλαβε, τῇ δ' Ἀλεξανδρείᾳ
αὐτῇ μετ' ὀλίγων πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων, πρὶν τὸν
Πτολεμαῖον ἐκ τοῦ Πηλουσίου ἐλθεῖν, προσπλεύσας,
καὶ τοὺς Ἀλεξανδρέας θορυβουμένους ἐπὶ τῷ τοῦ
Πομπηίου θανάτῳ εὑρών, οὐκ ἐθάρσησεν εὐθὺς ἐς
τὴν γῆν ἐκβῆναι, ἀλλ' ἀνορμισάμενος ἀνεῖχε μέχρις
οὗ τήν τε κεφαλὴν καὶ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ πεμ-
3 φθέντα οἱ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου εἶδεν. οὕτω δὴ ἐς
μὲν τὴν ἤπειρον θαρσούντως προσέσχεν, ἀγανακτή-
σεως δὲ ἐπὶ τοῖς ῥαβδούχοις αὐτοῦ παρὰ τοῦ πλή-
θους γενομένης αὐτὸς μὲν ἀγαπητῶς ἐς τὰ βασίλεια
προκατέφυγε, τῶν δὲ δὴ στρατιωτῶν τινες τὰ ὅπλα
ἀφῃρέθησαν, καὶ διὰ τοῦθ' οἱ λοιποὶ ἀνωρμίσαντο

αὖθις, ἕως πᾶσαι αἱ νῆες ἐπικατήχθησαν. ὁ δ' οὖν 8
Καῖσαρ τὴν τοῦ Πομπηίου κεφαλὴν ἰδὼν κατεδάκρυσε καὶ κατωλοφύρατο, πολίτην τε αὐτὸν καὶ γαμβρὸν ὀνομάζων, καὶ πάνθ' ὅσα ποτὲ ἀλλήλοις ἀνθυπουργήκεσαν ἀναριθμούμενος, τοῖς τε ἀποκτείνασιν αὐτὸν οὐχ ὅπως εὐεργεσίαν τινὰ ὀφείλειν ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἐπεκάλει, καὶ ἐκείνην κοσμῆσαί τε καὶ εὐθετῆσαι καὶ θάψαι τισὶν ἐκέλευσε. καὶ ἐπὶ 2
μὲν τούτῳ ἔπαινον ἔσχεν, ἐπὶ δὲ δὴ τῇ προσποιήσει γέλωτα ὤφλισκανε· τῆς γὰρ δυναστείας δεινῶς ἀπ' ἀρχῆς ἐφιέμενος, καὶ ἐκεῖνον καὶ ὡς ἀνταγωνιστὴν καὶ ὡς ἀντίπαλον ἀεί ποτε μισήσας, καὶ τά τε ἄλλα ἐπ' αὐτῷ πάντα πράξας καὶ τὸν πόλεμον τόνδε οὐκ ἐπ' ἄλλο τι παρασκευάσας ἢ ἵνα ἀπολομένου αὐτοῦ πρωτεύσῃ, τότε τε ἐς τὴν Αἴγυπτον οὐ 3
δι' ἄλλο τι ἐπειχθεὶς ἢ ἵνα αὐτόν, εἰ περιείη, προσκατεργάσαιτο, ποθεῖν τε αὐτὸν ἐπλάττετο καὶ ἀγανακτεῖν τῷ ὀλέθρῳ αὐτοῦ ἐσκήπτετο.

καὶ ὁ μὲν μηδὲν ἔτι πολέμιον ὑπεξῃρημένου οἱ 9
ἐκείνου καταλείπεσθαι νομίζων, ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐνεχρόνισεν ἀργυρολογῶν καὶ τὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τὰ τῆς Κλεοπάτρας διάφορα διακρίνων· πόλεμοι δὲ 2
ἐν τούτῳ ἕτεροι αὐτῷ παρεσκευάσθησαν. ἥ τε γὰρ Αἴγυπτος ἐνεόχμωσε, καὶ ὁ Φαρνάκης ἤρξατο μὲν εὐθὺς ἐπειδὴ πρῶτον τόν τε Πομπήιον καὶ τὸν Καίσαρα ἐκπεπολεμῶσθαι ἔμαθε, τῆς πατρῴας ἀρχῆς ἀντιποιεῖσθαι, χρονιεῖν τε γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ στάσει καὶ τὰς δυνάμεις τῶν Ῥωμαίων αὐτὰς περὶ αὑταῖς ἀναλώσειν ἤλπισεν, εἴχετο δὲ καὶ τότε τῶν προκει- 3
μένων, ὅτι τε ἅπαξ ἐκεκίνητο καὶ ὅτι πόρρω τὸν Καίσαρα ὄντα ἐπύθετο, καὶ πολλά γε χωρία προκατέλαβε. κἂν τούτῳ καὶ ὁ Κάτων καὶ ὁ Σκιπίων

οἵ τε ἄλλοι οἱ τὴν αὐτήν σφισι γνώμην ἔχοντες καὶ ἐμφύλιον καὶ ὀθνεῖον ἐν τῇ Ἀφρικῇ πόλεμον ἤγειραν.

10 ἔσχε γὰρ οὕτως. ὁ Κάτων ἐν τῷ Δυρραχίῳ πρὸς τοῦ Πομπηίου τά τε ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπιτηρεῖν, ἄν τις διαβαίνῃ, καὶ τοὺς Παρθηνοὺς κατείργειν, ἄν τι παρακινῶσι, καταλειφθεὶς τὸ μὲν πρῶτον ἐκείνοις
2 ἐπολέμει, ἡττηθέντος δὲ τοῦ Πομπηίου τὴν μὲν Ἤπειρον ἐξέλιπεν, ἐς δὲ Κέρκυραν μετὰ τῶν ὁμογνωμονούντων οἱ κομισθεὶς ἐνταῦθα τούς τε ἐκ τῆς μάχης διαφυγόντας καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τὰ αὐτὰ φρονοῦντας ἐδέχετο. Κικέρων μὲν γὰρ καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν βουλευτῶν ἐς τὴν Ῥώμην παραχρῆμα
3 ἀπῆραν· οἱ δὲ δὴ πλείους μετά τε τοῦ Λαβιήνου καὶ μετὰ τοῦ Ἀφρανίου, ἅτε μηδεμίαν ἐν τῷ Καίσαρι ἐλπίδα, ὁ μὲν ὅτι ηὐτομολήκει, ὁ δὲ ὅτι σωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ αὖθίς οἱ ἐπεπολεμήκει, ἐχόντων, πρός τε τὸν Κάτωνα ἦλθον καὶ ἐκεῖνον προστησάμενοι ἐπολέμουν.

11 καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὁ Ὀκταούιός σφισι προσεγένετο. ὡς γὰρ τότε τὸν Ἰόνιον ἐσέπλευσε καὶ τὸν Ἀντώνιον τὸν Γάιον συνέλαβεν, ἄλλων μέν τινων χωρίων ἐκράτησε, τὴν δὲ δὴ Σάλωνα, καίπερ ἐπὶ πλεῖστον
2 αὐτὴν πολιορκήσας, οὐχ εἷλε. τά τε γὰρ ἄλλα ἰσχυρῶς αὐτὸν ἀπεκρούοντο, βοηθοῦντά σφισι τὸν Γαβίνιον ἔχοντες, καὶ τέλος μετὰ τῶν γυναικῶν ἐπεκδραμόντες μέγα ἔργον εἰργάσαντο· ἐκεῖναί τε γὰρ τάς τε κόμας καθεῖσαι καὶ στολὰς μελαίνας ἐνδυσάμεναι λαμπάδας τε λαβοῦσαι, καὶ τὸ σύμπαν πρὸς τὸ φοβε-
3 ρώτατον σχηματισάμεναι, τῷ τε στρατοπέδῳ τῷ πολιορκοῦντί σφας νυκτὸς μέσης προσέμιξαν, καὶ τοὺς προφύλακας ὡς καὶ δαίμονές τινες ἐκπλήξασαι τὸ πῦρ ἐς τὸ χαράκωμα ἁπανταχόθεν ἅμα ἐνέβαλον, καὶ αὐτοὶ ἐπισπόμενοί σφισι πολλοὺς μὲν ταραττομένους,

πολλοὺς δὲ καὶ καθεύδοντας ἐφόνευσαν, καὶ ἐκεῖνό
τε εὐθὺς κατέσχον, καὶ τὸ ναύσταθμον ἐν ᾧ ὁ
Ὀκταούιος ηὐλίζετο αὐτοβοεὶ εἷλον. οὐ μέντοι καὶ 4
ἐν ῥᾳστώνῃ τινὶ ἐγένοντο· διαφυγὼν γάρ πως αὐ-
τοὺς δύναμίν τε αὖθις ἤθροισε, καὶ μάχῃ νικήσας
προσήδρευέ σφισι. κἀν τούτῳ τοῦ Γαβινίου νόσῳ
τελευτήσαντος τῆς τε θαλάσσης τῆς ἐκεῖ πάσης ἐκρά-
τησε, καὶ ἐς τὴν γῆν ἐκβαίνων πολλὰ αὐτῆς ἐκακούρ- 5
γει, μέχρις οὗ ἥ τε πρὸς [τῷ] Φαρσάλῳ μάχη ἐγένετο,
καὶ οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ἐπιπλευσάντων τινῶν ἐκ
τοῦ Βρεντεσίου σφίσι μετέστησαν, μηδὲ ἐς χεῖρας
αὐτοῖς ἐλθόντες. τότε γὰρ ἐρημωθεὶς τῶν συμμάχων
ἐς τὴν Κέρκυραν ἀπεχώρησε.

καὶ ὁ Πομπήιος δὲ ὁ Γναῖος πρότερον μὲν τῷ 12
τῶν Αἰγυπτίων ναυτικῷ περιπλέων τήν τε Ἤπειρον
καλουμένην κατέτρεχε καὶ Ὤρικον ὀλίγου εἷλε, Μάρ-
κου Ἀκιλίου αὐτὸ κατέχοντος, καὶ τόν τε ἔσπλουν
τὸν ἐς τὸν λιμένα πλοίοις λίθων γέμουσι χώσαντος,
καὶ περὶ τὸ στόμα αὐτοῦ πύργους ἑκατέρωθεν ἐπί τε
τῆς ἠπείρου καὶ ἐφ᾽ ὁλκάδων ἐγείραντος. τούς τε γὰρ 2
λίθους τοὺς ἐν τοῖς σκάφεσιν ἐγκειμένους κολυμβη-
ταῖς ὑφύδροις διασκεδάσας, καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα κουφι-
σθέντα ἑλκύσας, τόν τε ἔσπλουν ἠλευθέρωσε καὶ μετὰ
τοῦτο ὁπλίτας ἐφ᾽ ἑκάτερα τῆς χηλῆς ἐκβιβάσας ἐπεσ-
έπλευσε, καὶ τά τε πλοῖα πάντα καὶ τῆς πόλεως τὸ
πολὺ κατέκαυσεν. εἷλε δ᾽ ἂν καὶ τὴν λοιπήν, εἰ μὴ 3
τρωθεὶς δέος τοῖς Αἰγυπτίοις μὴ καὶ ἀποθάνῃ πα-
ρέσχε. θεραπευθεὶς δ᾽ οὖν Ὠρίκῳ μὲν οὐκέτι προσέ-
βαλε, τὰ δ᾽ ἄλλα περιφοιτῶν ἐπόρθει, καί ποτε καὶ
αὐτοῦ τοῦ Βρεντεσίου μάτην, ὥσπερ που καὶ ἄλλοι
τινές, ἐπείρασε. τέως μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἐποίει. ἐπεὶ δὲ 4
ὅ τε πατὴρ αὐτοῦ ἡττήθη καὶ οἱ Αἰγύπτιοι πυθόμε-

νοι τοῦτο οἴκαδε ἀπέπλευσαν, οὕτω δὴ πρὸς τὸν Κά-
13 τωνα ἀφίκετο. καὶ αὐτὸν Κάσσιος ὁ Γάιος ἐμιμή-
σατο, πλεῖστα μὲν καὶ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας
λυπήσας, πολλαῖς δὲ μάχαις ἔν τε τῇ θαλάσσῃ καὶ
ἐν τῇ ἠπείρῳ συχνοὺς νικήσας.

2 προύχοντα μὲν δὴ τὸν Κάτωνα ἀρετῇ σφῶν ἰδόν-
τες πολλοὶ πρὸς αὐτὸν συγκατέφυγον, καὶ αὐτοῖς
ἐκεῖνος συναγωνισταῖς καὶ συμβούλοις πρὸς πάντα
χρώμενος ἐς Πελοπόννησον, ὡς καὶ καταληψόμενος
αὐτήν, ἔπλευσεν· οὐ γάρ πω τὸν Πομπήιον τεθνεῶτα
3 ἠκηκόει. καὶ Πάτρας μὲν κατέσχον, κἀνταῦθα ἄλ-
λους τε πολλοὺς καὶ τὸν Πετρήιον Πομπήιον τὸν
Φαῦστον προσέλαβον· Κυίντου δὲ δὴ Φουφίου Κα-
λήνου μετὰ τοῦτο ἐπιστρατεύσαντός σφισιν ἐξανή-
χθησαν, καὶ ἐς Κυρήνην ἐλθόντες καὶ ἐκεῖ τὸν τοῦ
Πομπηίου θάνατον μαθόντες οὐκέτι συνεφρόνησαν,
4 ἀλλ' ὁ μὲν Κάτων δι' ἀχθηδόνα τῆς τοῦ Καίσαρος
δυναστείας, καὶ ἄλλοι τινὲς δι' ἀπόγνωσιν τῆς παρ'
αὐτοῦ συγγνώμης, ἔς τε τὴν Ἀφρικὴν μετὰ τοῦ στρα-
τοῦ ἔπλευσαν καὶ τὸν Σκιπίωνα προσλαβόντες πάντα
5 ἐπὶ τῷ Καίσαρι ἔπραττον, οἱ δὲ δὴ πλείους ἐσκεδά-
σθησαν, καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἄλλοι ἀποχωρήσαντες ἀπ-
ήλλαξαν ὥς που καὶ συνέτυχέ σφισιν, οἱ δὲ καὶ πρὸς
τὸν Καίσαρα παραχρῆμα ἐλθόντες, ἄλλοι τε καὶ Γάιος
Κάσσιος, ἀδείας ἔτυχον.

14 ὁ δὲ δὴ Καλῆνος ἐπέμφθη τε ἐς τὴν Ἑλλάδα πρὸ
τῆς μάχης ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, καὶ εἷλεν ἄλλα τε καὶ
τὸν Πειραιᾶ, ἅτε καὶ ἀτείχιστον ὄντα. τὰς γὰρ Ἀθή-
νας, καίπερ πλεῖστα τὴν χώραν αὐτῶν κακώσας, οὐκ
2 ἠδυνήθη πρὸ τῆς τοῦ Πομπηίου ἥττης λαβεῖν· τότε
γὰρ ἐθελονταὶ αὐτῷ προσεχώρησαν, καὶ αὐτοὺς ὁ
Καῖσαρ μηδὲν μνησικακήσας ἀθῴους ἀφῆκε, τοσοῦ-

τον μόνον εἰπών, ὅτι πολλὰ ἁμαρτάνοντες ὑπὸ τῶν
νεκρῶν σώζοιντο. τὸ δὲ δὴ ἔπος τοῦτο ἐδήλου ὅτι
σφῶν διά τε τοὺς προγόνους καὶ διὰ τὴν δόξαν τήν
τε ἀρετὴν αὐτῶν ἐφείσατο. Ἀθῆναι μὲν οὖν καὶ τὰ 3
ἄλλα τὰ πλείω τῆς Ἑλλάδος εὐθὺς τότε ὡμολόγησαν
αὐτῷ, Μεγαρεῖς δὲ καὶ ὣς ἀντέσχον, πολλῷ τε
ὕστερον χρόνῳ τὰ μὲν βίᾳ τὰ δὲ καὶ προδοσίᾳ ἥλω-
σαν. ὅθενπερ φόνος τε αὐτῶν πολὺς ἐγένετο καὶ οἱ
λοιποὶ ἐπράθησαν. ὁ μέντοι Καλῆνος τοῦτο μέν, ἵνα 4
δὴ καὶ κατ' ἀξίαν αὐτοὺς τετιμωρῆσθαι δόξῃ, ἐποίησε·
φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ παντελῶς ἡ πόλις ἀπόληται,
πρῶτα μὲν τοῖς ἐπιτηδείοις σφᾶς, ἔπειτα δὲ καὶ ἐλα-
χίστου ἀπέδοτο, ἵν' ἐλευθερωθῶσι.

καὶ ὁ μὲν ταῦτα πράξας ἐπί τε τὰς Πάτρας ἐπε- 5
στράτευσε, καὶ ἀμαχὶ αὐτάς, τόν τε Κάτωνα καὶ
τοὺς μετ' αὐτοῦ προεκφοβήσας, κατέσχεν· ἐν ᾧ δὲ 15
ταῦτα ὡς ἕκαστα ἐπράττετο, καὶ ἡ Ἰβηρία καίπερ εἰ-
ρηνεύσασα ἐκινήθη. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Λογγῖνος ὁ Κύιν-
τος πολλὰ καὶ τότε αὐτοὺς ἐλυμαίνετο, τὸ μὲν πρῶ-
τον ὀλίγοι τινὲς συνέστησαν ὡς ἀποκτενοῦντες αὐ-
τόν· ἐπεὶ δὲ δὴ τρωθεὶς διέφυγε κἀκ τούτου πολλῷ 2
μείζω σφᾶς ἠδίκει, συχνοὶ μὲν Κορδουβήσιοι, συχνοὶ
δὲ καὶ στρατιῶται, ἅτε καὶ τοῦ Πομπηίου γεγονότες,
ἐπανέστησαν αὐτῷ, Μάρκον Μάρκελλον Αἰσερνῖνον
τὸν ταμίαν προστησάμενοι. οὐ μὴν καὶ ὅλῃ τῇ γνώμῃ 3
αὐτοὺς προσεδέξατο, ἀλλὰ τό τε ἀστάθμητον τῶν
πραγμάτων ὁρῶν καὶ τὴν ἔκβασίν σφων ἐφ' ἑκάτερα
προσδεχόμενος ἐπημφοτέριζε καὶ διὰ μέσου πάντα
καὶ ἔλεγε καὶ ἔπραττεν, ὥστε, ἄν τε ὁ Καῖσαρ ἄν τε
καὶ ὁ Πομπήιος κρατήσῃ, ἀμφοτέροις σφίσι συνηγω-
νίσθαι δόξαι. Πομπηίῳ μὲν γάρ, ὅτι τούς τε μετα- 5
στάντας πρὸς αὐτὸν ἐδέξατο καὶ τῷ Λογγίνῳ τὰ τοῦ

Καίσαρος πράττειν λέγοντι ἀντεπολέμησεν, ἐχαρίσατο, Καίσαρι δὲ ὅτι καὶ τοὺς στρατιώτας, ὡς καὶ τοῦ Λογγίνου νεωτερίζοντός τι, παραλαβὼν τούτους
5 τε αὐτῷ ἐτήρησε καὶ ἐκεῖνον οὐκ εἴασε πολεμωθῆναι. καὶ τό γε ὄνομα τὸ τοῦ Πομπηίου τῶν στρατιωτῶν ταῖς ἀσπίσιν ἐπιγραψάντων ἀπήλειψεν, ὅπως καὶ ἐκ τοῦ τοιούτου τῷ μὲν τὰ ἔργα τῶν ὅπλων, τῷ δὲ τὴν δόκησιν προβάλλων, καὶ τῶν μὲν ὑπὲρ τοῦ κρατήσαντος γεγονότων προσποιούμενος, τὰ δὲ ἐναντία ἔς τε τὴν ἀνάγκην καὶ ἐς ἄλλους τινὰς ἀναφέρων, ἀσφα-
16 λὴς εἴη. καὶ διὰ τοῦτο, καίτοι παρασχὸν αὐτῷ παντελῶς τοῦ Λογγίνου τῷ πλήθει κρατῆσαι, οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἔς τε ἔνδειξιν, καὶ ἐς παρασκευὴν ὧν ἐβούλετο προάγων τὰ πράγματα, ἐπ' ἄλλοις τισὶ τὰ ἀμφίλογα αὐτῶν ἐποιήσατο, ὥστε καὶ ἐν οἷς ἠλαττώθη καὶ ἐν οἷς ἐπλεονέκτησέ τι, ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ὁμοίως τὰ μὲν ὡς αὐτὸς καὶ ἐποίησε καὶ οὐκ ἐποίησε,
2 τὰ δὲ ὡς ἕτεροι, προτείνασθαι δυνηθῆναι. καὶ ὁ μὲν οὕτω διαγαγὼν μέχρις οὗ καὶ ὁ Καῖσαρ ἐνίκησε, παραχρῆμα μὲν ἐς ὀργὴν αὐτῷ ἦλθε καὶ ὑπερωρίσθη, ἔπειτα δὲ κατῆλθε καὶ ἐτιμήθη· Λογγῖνος δέ, καταβοησάντων αὐτοῦ διὰ πρεσβείας τῶν Ἰβήρων, τῆς τε ἀρχῆς ἐξέπεσε, καὶ οἴκαδε ἀνακομιζόμενος ἐφθάρη πρὸς ταῖς τοῦ Ἴβηρος ἐκβολαῖς.

17 ταῦτα μὲν ἔξω ἐγίγνετο· οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τέως μὲν ἔν τε ἀμφιλόγῳ καὶ ἐν μετεώρῳ τά τε τοῦ Καίσαρος καὶ τὰ τοῦ Πομπηίου πράγματα ἦν, ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς πάντες τὰ τοῦ Καίσαρος ὑπό τε τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τῆς συνούσης σφίσι καὶ ὑπὸ τοῦ
2 Σερουιλίου τοῦ συνάρχοντος ἐσπούδαζον, καὶ εἴτε που κρατήσας ἠγγέλθη, ἔχαιρον, εἴτε καὶ πταίσας, ἐλυποῦντο, οἱ μὲν ἀληθῶς, οἱ δὲ πλαστῶς ἑκάτερον·

καὶ γὰρ κατάσκοποί σφων καὶ κατήκοοι, πάνθ' ὅσα
ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐλέγετο καὶ ἐγίγνετο παρατηροῦντες,
πολλοὶ περιενόστουν· ἰδίᾳ δὲ τὰ ἐναντιώτατα τῶν 3
φανερῶν οἵ τῷ τε Καίσαρι ἀχθόμενοι καὶ τὰ τοῦ
Πομπηίου προαιρούμενοι καὶ ἔλεγον καὶ ἐποίουν,
κἀκ τούτου τά τε ἀγγελλόμενα κατὰ τὸ πρόσφορόν
σφισιν ἀμφότεροι λαμβάνοντες τοῖς μὲν δεδιότως
τοῖς δὲ θαρσούντως ἐχρῶντο, καὶ οἷα πολλῶν καὶ 4
ποικίλων ἔν τε τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ
πολλάκις λογοποιουμένων χαλεπώτατα διετίθεντο·
καὶ γὰρ ἥδοντο καὶ ἐλυποῦντο καὶ ἐθάρσουν καὶ
ἐφοβοῦντο διὰ βραχυτάτου. ἀγγελθείσης δὲ τῆς Φαρ- 18
σαλικῆς μάχης ἐπὶ πολὺ μὲν ἠπίστουν· οὔτε γὰρ
ὁ Καῖσαρ τῷ κοινῷ τι ἐπέστειλεν, ὀκνήσας δημοσίᾳ
χαίρων ἐπὶ τοιαύτῃ νίκῃ φανῆναι, διόπερ οὐδὲ ἐπι-
νίκια αὐτῆς ἔπεμψε, καὶ ὁ παράλογος πρός τε τὴν
παρασκευὴν αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα πολὺς
ἐφαίνετο. ὡς δ' οὖν ἐπίστευσάν ποτε, τὰς μὲν εἰκό- 2
νας τοῦ τε Πομπηίου καὶ τοῦ Σύλλου τὰς ἐπὶ τῷ
βήματι ἑστώσας ἀνεῖλον, ἄλλο δὲ οὐδὲν τότε ἔπρα-
ξαν· συχνοὶ μὲν γὰρ οὐδὲ τοῦτο βουλόμενοι ποιῆσαι,
συχνοὶ δὲ καὶ τὸν Πομπήιον, μή πως ἀναμαχέσηται
φοβούμενοι, τῷ τε Καίσαρι καὶ ἐκεῖνο ἱκανῶς ἔχειν
ἐνόμιζον, καὶ τὸν Πομπήιον ἀπαραίτητόν σφισιν ἐπ' 3
αὐτῷ γενήσεσθαι προσεδόκων. ἐπεὶ μέντοι καὶ ἀπέ-
θανεν, ὀψὲ μὲν καὶ τοῦτο, καὶ οὐ πρότερον πρὶν τὸν
δακτύλιον αὐτοῦ πεμφθέντα ἰδεῖν, ἐπίστευσαν, ἐνε-
γέγλυπτο δὲ ἐν αὐτῷ τρόπαια τρία, ὥσπερ καὶ ἐν
τῷ τοῦ Σύλλου, ὡς δ' οὖν ἐτεθνήκει, φανερῶς τε 19
ἤδη τὸν μὲν ἐπῄνουν τὸν δὲ ἐλοιδόρουν, καὶ πᾶν ὅ,
τι ποτὲ ἐξευρεῖν ἐδύναντο ἐσηγοῦντο δοθῆναι τῷ
Καίσαρι. καὶ ἔν τε τούτῳ πολλὴ ἦν παρὰ πάντων

ὡς εἰπεῖν τῶν πρώτων ἅμιλλα, ὑπερβάλλειν σφῶν
ἀλλήλους τῇ κολακείᾳ σπουδαζόντων, καὶ ἐν τῇ ἐπι-
2 χειροτονίᾳ αὐτῶν· τοῖς τε γὰρ ἐπιβοήμασι καὶ τοῖς
σχήμασι πάντες, ὡς καὶ παρόντος καὶ ὁρῶντος τοῦ
Καίσαρος, πολὺ πλείστην σπουδὴν ἐνεδείκνυντο, καὶ
ἐνόμιζον εὐθὺς ἀντ' αὐτῶν, ὥσπερ τι αὐτῷ χαριζό-
μενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης αὐτὸ ποιοῦντες, ὁ μὲν
ἀρχὴν ὁ δὲ ἱερωσύνην ὁ δὲ καὶ χρήματα ἀντιλήψε-
3 σθαι. ἐγὼ οὖν τὰ μὲν ἄλλα, ὅσα ἤτοι καὶ ἑτέροις
τισὶ πρότερον ἐψήφισται, εἰκόνας τε καὶ στεφάνους
καὶ προεδρίας τά τε τοιουτότροπα, ἢ καινὰ μὲν καὶ
τότε ἐσενεχθέντα πρῶτον ἦν, οὐ μέντοι καὶ ὑπὸ τοῦ
Καίσαρος ἐβεβαιώθη, παραλείψω, μὴ καὶ δι' ὄχλου
4 γένωμαι, εἰ πάντα αὐτὰ ἐπεξίοιμι· τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο
καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα, καὶ μᾶλλόν γε ὅσῳ καὶ πλείω καὶ
ἀτοπώτερα ἀεὶ ἐσήγετο, ποιήσω· μόνα δὲ δὴ ὅσα
ἴδιόν τέ τι καὶ ἐξαίρετον ἔχοντα ἐκυροῦτο καταλέξω.
20 τούς τε γὰρ τὰ τοῦ Πομπηίου φρονήσαντας ἐπέτρε-
ψαν αὐτῷ πάνθ' ὅ,τι ποτ' ἂν ἐθελήσῃ δρᾶσαι, οὐχ ὅτι
καὶ αὐτὸς παρ' ἑαυτοῦ οὐ τοῦτ' ἤδη λαβὼν εἶχεν,
ἀλλ' ἵνα καὶ ἐν νόμῳ δή τινι αὐτὸ ποιεῖν δόξῃ· καὶ
πολέμων καὶ εἰρήνης κύριον, προφάσει τῶν ἐν τῇ
Ἀφρικῇ συνισταμένων, πρὸς πάντας ἀνθρώπους
ἀπέδειξαν αὐτόν, κἂν μηδὲν μήτε τῷ δήμῳ μήτε τῇ
2 βουλῇ περὶ αὐτῶν κοινώσηται. καὶ ἦν μέν που καὶ
τοῦτο καὶ πρὶν ἐπ' ἐκείνῳ ἅτε καὶ δύναμιν τηλικαύ-
την ἔχοντι· τοὺς γοῦν πολέμους οὓς ἐπολέμησε πάν-
τας ὀλίγου καθ' ἑαυτὸν ἀνείλετο· ὅμως δ' οὖν αὐτῷ,
πολῖταί τε γὰρ καὶ αὐτοτελεῖς ἔτι δοκεῖν εἶναι ἤθε-
λον ταῦτά τε οὕτως ἐψηφίσαντο καὶ τὰ ἄλλα πάντα
3 ἃ καὶ ἀκόντων αὐτῶν ἔχειν ἐδύνατο. ὕπατός τε γὰρ
ἔτη πέντε ἐφεξῆς γενέσθαι καὶ δικτάτωρ οὐκ ἐς

ἑξάμηνον, ἀλλ' ἐς ἐνιαυτὸν ὅλον λεχθῆναι ἔλαβε, τήν
τε ἐξουσίαν τῶν δημάρχων διὰ βίου ὡς εἰπεῖν προσ-
έθετο· συγκαθέζεσθαί τε γὰρ ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάθρων
καὶ ἐς τἆλλα συνεξετάζεσθαί σφισιν, ὃ μηδενὶ ἐξῆν,
εὕρετο. αἵ τε ἀρχαιρεσίαι πᾶσαι, πλὴν τῶν τοῦ πλή- 4
θους, ἐπ' αὐτῷ ἐγένοντο, καὶ διὰ τοῦτο ἐς τὴν πα-
ρουσίαν αὐτοῦ ἀναβληθεῖσαι ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους
ἐτελέσθησαν. τάς τε ἡγεμονίας τὰς ἐν τῷ ὑπηκόῳ
τοῖς μὲν ὑπάτοις αὐτοὶ δῆθεν ἐκλήρωσαν, τοῖς δὲ
δὴ στρατηγοῖς τὸν Καίσαρα ἀκληρωτὶ δοῦναι ἐψηφί-
σαντο· ἔς τε γὰρ τοὺς ὑπάτους καὶ ἐς τοὺς στρατη-
γοὺς αὖθις παρὰ τὰ δεδογμένα σφίσιν ἐπανῆλθον.
καὶ ἕτερον δέ τι, εἰθισμένον μὲν γίγνεσθαι, ἐν δὲ 5
δὴ τῇ τοῦ καιροῦ διαφθορᾷ καὶ ἐπίφθονον καὶ νεμε-
σητὸν ὄν, ἔγνωσαν· τοῦ γὰρ πολέμου τοῦ πρός τε
τὸν Ἰόβαν καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους τοὺς μετ' αὐτοῦ
πολεμήσαντας, ὃν ὁ Καῖσαρ οὐδέπω τότε οὐδ' ὅτι
γενήσοιτο ἠπίστατο, πέμψαι τινὰ αὐτῷ νικητήρια ὡς
κεκρατηκότι προσέταξαν.

ταῦτ' οὖν οὕτω καὶ ἐψηφίσθη καὶ ἐκυρώθη· καὶ 21
ὅ τε Καῖσαρ τὴν δικτατωρείαν παραχρῆμα, καίπερ
ἔξω τῆς Ἰταλίας ὤν, ὑπέστη, καὶ τὸν Ἀντώνιον μηδ'
ἐστρατηγηκότα ἵππαρχον προσελόμενος, καὶ εἶπε καὶ
τοῦτον ὁ ὕπατος, καίτοι τῶν οἰωνιστῶν σφοδρότατα
ἀντειπόντων μηδενὶ ἐξεῖναι πλείω τοῦ ἑξαμήνου
χρόνον ἱππαρχῆσαι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν γέλωτα ἐπὶ 2
τούτῳ πολὺν ὤφλισκανον, αὐτὸν μὲν δικτάτωρα ἐς
ἐνιαυτὸν παρὰ πάντα τὰ πάτρια λεχθῆναι γνόντες,
περὶ δὲ δὴ τοῦ ἱππάρχου ἀκριβολογούμενοι· ὁ δὲ δὴ 22
Καίλιος ὁ Μάρκος καὶ ἀπώλετο τολμήσας τὰ περὶ
τῶν δανεισμάτων ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὁρισθέντα, κα-
θάπερ ἡττημένου τε αὐτοῦ καὶ ἐφθαρμένου, λῦσαι,

*καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Καμπανίαν*
2 *ἐκταράξας. οὗτος γὰρ ἔπραξε μὲν ἀνὰ πρώτους τὰ*
*τοῦ Καίσαρος, διὸ καὶ στρατηγὸς ἀπεδείχθη· ὀργι-*
*σθεὶς δὲ ὅτι τε μὴ ἠστυνόμησε καὶ ὅτι καὶ ὁ Τρεβώ-*
*νιος ὁ συνάρχων αὐτοῦ οὐ κληρωτός, ὥσπερ εἴθιστο,*
*ἀλλ' αἱρετὸς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐς τὴν ἀστυνομίαν*
3 *προεκρίθη, ἠναντιοῦτο πρὸς πάντα τῷ συνάρχοντι*
*καὶ οὔτ' ἄλλο τι τῶν ἐπιβαλλόντων οἱ ποιεῖσθαι*
*ἐπέτρεπεν, οὔτε τὰς δίκας κατὰ τοὺς τοῦ Καίσαρος*
*νόμους τελεῖσθαι συνεχώρει, καὶ προσέτι τοῖς ὀφεί-*
*λουσί τι βοηθήσειν ἐπὶ τοὺς δεδανεικότας καὶ τοῖς*
*ἐν ἀλλοτρίων οἰκοῦσι τὸ ἐνοίκιον ἀφήσειν ἐπηγγέλ-*
4 *λετο. προσθέμενος δὲ ἐκ τούτου συχνοὺς ἐπῆλθε*
*μετ' αὐτῶν τῷ Τρεβωνίῳ, κἂν ἀπέκτεινεν αὐτόν, εἰ*
*μὴ τήν τε ἐσθῆτα ἠλλάξατο καὶ διέφυγέ σφας ἐν τῷ*
*ὄχλῳ. διαμαρτὼν δὲ τούτου νόμον ἰδίᾳ ἐξέθηκε,*
*προῖκά τε πᾶσιν οἰκεῖν διδοὺς καὶ τὰ χρέα ἀποκό-*
23 *πτων. ὁ οὖν Σερουίλιος στρατιώτας τέ τινας ἐς*
*Γαλατίαν κατὰ τύχην παριόντας μετεπέμψατο, καὶ*
*τὴν βουλὴν τῇ παρ' αὐτῶν φρουρᾷ συναγαγὼν προ-*
*έθηκε γνώμην περὶ τῶν παρόντων, καὶ κυρωθέντος*
*μὲν μηδενός, δήμαρχοι γὰρ ἐκώλυσαν, συγγραφέντος*
*δὲ τοῦ δόξαντος ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις καθελεῖν*
2 *τὰ πινάκια. ἐπειδή τε ὁ Καίλιος ἐκείνους τε ἀπή-*
*λασε καὶ αὐτὸν τὸν ὕπατον ἐς θόρυβον κατέστησε,*
*συνῆλθον αὖθις φραξάμενοι τοῖς στρατιώταις, καὶ*
*τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως τῷ Σερουιλίῳ, ὥσπερ ἄνω*
3 *μοι πολλάκις περὶ αὐτῆς εἴρηται, παρέδοσαν. καὶ ὁ*
*μὲν οὐδὲν ἐκ τούτου τῷ Καιλίῳ ὡς καὶ στρατηγοῦντι*
*πρᾶξαι ἐφῆκεν, ἀλλὰ τά τε προσήκοντα τῇ ἀρχῇ αὐ-*
*τοῦ ἄλλῳ τῳ τῶν στρατηγῶν προσέταξε, καὶ αὐτὸν*
*ἐκεῖνον τοῦ τε συνεδρίου εἶρξε καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος*

καταβοῶντά τι κατέσπασε, τόν τε δίφρον αὐτοῦ συνέ-
τριψεν· ὁ δ' ἐν ὀργῇ μὲν πολλῇ καθ' ἕκαστον αὐτὸν 24
ἐποιεῖτο, δεδιὼς δὲ μὴ καὶ κολασθῇ, δύναμιν γὰρ
ἀξιόμαχον ἐν τῇ πόλει εἶχεν, ἐς Καμπανίαν πρὸς
Μίλωνα νεωτερίζοντά τι ἀπᾶραι ἔγνω. ἐκεῖνος γὰρ 2
ἐπειδὴ μόνος τῶν φευγόντων οὐ κατήχθη πρὸς τοῦ
Καίσαρος, ἔς τε τὴν Ἰταλίαν ἀφίκετο, καὶ πολλοὺς
ἀνθρώπους, τοὺς μὲν βίου δεομένους, τοὺς δὲ καὶ
τιμωρίαν τινὰ δεδιότας, συλλέξας τήν τε χώραν
ἐκακούργει καὶ ταῖς πόλεσι ταῖς τε ἄλλαις καὶ τῇ
Καπύῃ προσέβαλλε. πρὸς οὖν τοῦτον ὁ Καίλιος 3
ἀφορμῆσαι ἐθελήσας, ὡς μετ' αὐτοῦ πᾶν ὅ,τι δύ-
ναιτο τὸν Καίσαρα λυπήσῃ, ἔπειτ' ἐπειδὴ μήτε ἐκ
τοῦ προφανοῦς ἐκδημῆσαι ἐδύνατο, παρετηρεῖτο γάρ,
μήτ' αὖ ἐκδρᾶναι ἐτόλμα διά τε τἄλλα καὶ ὅτι πολλῷ
πλείω ἔν τε τῷ σχήματι καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ τῆς
στρατηγίας ὧν καταπράξειν ἤλπιζε, τῷ τε ὑπάτῳ
προσῆλθε καὶ παρῃτεῖτο αὐτόν, λέγων καὶ πρὸς τὸν
Καίσαρα ἀπελθεῖν βούλεσθαι. ὑποτοπήσας οὖν ἐκεῖνος 4
τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἐπέτρεψε μέν οἱ τοῦτο ποιῆσαι,
ἄλλως τε καὶ ὅτι πολὺς ἐνέκειτο τό τε τοῦ Καίσαρος
ὄνομα ἐπικαλούμενος καὶ πρὸς τὴν ἀπολογίαν δὴ
ἐπείγεσθαι σκηπτόμενος, συνέπεμψε δὲ αὐτῷ δήμαρ-
χόν τινα, ἵν' εἴ τι νεοχμῶσαι τολμήσειε, κωλυθείη.
ὡς δὲ ἐν τῇ Καμπανίᾳ ἐγένοντο, καὶ ὅ τε Μίλων 25
πταίσας πρὸς τῇ Καπύῃ ἐς τὰ Τιφατῖνα ὄρη κατε-
πεφεύγει καὶ ὁ Καίλιος οὐκέτι περαιτέρω προυχώρει,
δείσας ὁ δήμαρχος οἴκαδε ἐπαναγαγεῖν αὐτὸν ἠθέ-
λησε. προπυθόμενος οὖν ταῦθ' ὁ Σερουίλιος τῷ 2
μὲν Μίλωνι πόλεμον ἐν τῇ βουλῇ ἐπήγγειλε, τὸν δὲ
δὴ Καίλιον ὑπομεῖναι μὲν ἐν τῷ προαστείῳ, μὴ καὶ
ταράξῃ τι, ἐκέλευσεν, οὐ μέντοι διὰ φυλακῆς ἀκρι-

βοῦς ἅτε καὶ στρατηγοῦντα ἐποιήσατο. ἀπέδρα τε
3 οὖν καὶ πρὸς τὸν Μίλωνα ἠπείγετο. κἂν ἔπραξέ τι
ταραχῶδες, εἰ ζῶντα αὐτὸν εὑρήκει. νῦν δὲ ἐκ τῆς
Καμπανίας ἐκπεσόντος αὐτοῦ καὶ ἐν Ἀπουλίᾳ φθα-
ρέντος, ἔς τε τὴν Βρεττίαν ἦλθεν ὡς ἐνταῦθά γέ τι
συστήσων, καὶ ἐκεῖ πρὶν ποιῆσαί τι λόγου ἄξιον
ἀπώλετο· συστραφέντες γὰρ οἱ τὰ τοῦ Καίσαρος
πράττοντες ἀπέκτειναν αὐτόν.
26 καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀπέθανον, οὐ μέντοι καὶ
ἡσυχία παρὰ τοῦτο ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐγένετο, ἀλλὰ πολλὰ
καὶ δεινὰ συνηνέχθη, ὥσπερ που καὶ τὰ τέρατα
προεδήλωσεν. ἐκείνῳ τε γὰρ τῷ ἔτει τελευτῶντι
ἄλλα τέ τινα συνέβη καὶ μέλισσαι ἐν τῷ Καπιτωλίῳ
2 παρὰ τὸν Ἡρακλέα ἱδρύθησαν. ........ ἐτύγχανε γὰρ
ἱερὰ Ἴσιδι ἐνταῦθα τότε γιγνόμενα, ἔδοξε γνώμῃ
τῶν μάντεων πάντα αὖθις τά τε ἐκείνης καὶ τὰ τοῦ
Σαράπιδος τεμενίσματα κατασκάψαι· γενομένου δὲ
τούτου καὶ Ἐνυεῖόν τι λαθὸν σφας προσκαθῃρέθη,
καὶ ἐν αὐτῷ κεράμια ἀνθρωπείων σαρκῶν μεστὰ
3 εὑρέθη· τῷ τε ἐχομένῳ σεισμὸς ἰσχυρὸς ἐγένετο καὶ
a. u. 707 βύας ὤφθη, κεραυνοί τε ἔς τε τὸ Καπιτώλιον καὶ ἐς
τὸν τῆς Τύχης τῆς δημοσίας καλουμένης ναὸν ἔς τε
τοὺς τοῦ Καίσαρος κήπους κατέσκηψαν, κἀνταῦθα
ἵππος τις τῶν οὐκ ἠμελημένων ἀπέθανεν ὑπ' αὐτῶν,
4 καὶ τὸ Τυχαῖον αὐτόματον ἀνεῴχθη. πρὸς δὲ τού-
τοις αἷμά τε ἐξ ἐργαστηρίου σιτοποιοῦ προχυθὲν
ἀφίκετο πρὸς νεὼν ἕτερον Τύχης, ἣν ἐκ τοῦ πάντα
τά τε ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ κατόπιν καὶ ἐφορᾶν
καὶ ἐκλογίζεσθαι χρῆναί τινα, μηδὲ ἐπιλανθάνεσθαι
ἐξ οἵων οἷος ἐγένετο, καὶ ἱδρύσαντο καὶ ἐπεκάλεσαν
5 τρόπον τινὰ οὐκ εὐαφήγητον Ἕλλησι· καὶ βρέφη
τινὰ τὰς ἀριστερὰς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χεῖρας ἔχοντα

ἐγεννήθη, ὥστε ἔκ τε τῶν ἄλλων μηδὲν ὑγιὲς ὑποπτεύεσθαι, καὶ ἐκ τούτων μάλιστα τὴν τῶν ὑποδεεστέρων κατὰ τῶν προτετιμημένων ἐπανάστασιν τούς τε μάντεις προειπεῖν καὶ τὸν δῆμον προσδέχεσθαι.

ταῦτα μὲν οὕτως ὑπὸ τοῦ δαιμονίου προδει- 27
χθέντα ἐτάραττεν αὐτούς· συνεπελάβετο δέ σφισι τοῦ φόβου καὶ ἡ ὄψις αὐτὴ τῆς πόλεως καὶ δεινὴ καὶ ἀήθης ἔν τε τῇ νουμηνίᾳ καὶ ἔπειτα ἐπὶ πολὺ
γενομένη. ὕπατος μὲν γὰρ οὐδεὶς οὐδὲ στρατηγὸς 2
οὐδέπω ἦν, ὁ δὲ δὴ Ἀντώνιος οὐδέπω μὲν ἐσθῆτος ἕνεκα, τῇ γὰρ περιπορφύρῳ ἐχρῆτο, καὶ ῥαβδούχων, τοὺς γὰρ ἓξ μόνους εἶχε, τοῦ τε τὴν βουλὴν ἀθροίζειν εἰκόνα τινὰ τῆς δημοκρατίας παρείχετο, τῷ δὲ δὴ ξίφει ὃ παρέζωστο καὶ τῷ πλήθει τῶν συνόντων οἱ στρατιωτῶν τοῖς τε ἔργοις αὐτοῖς ὅτι μάλιστα τὴν
μοναρχίαν ἐνεδείκνυτο· καὶ γὰρ ἁρπαγαὶ καὶ ὕβρεις 3
καὶ σφαγαὶ πολλαὶ ἐγίγνοντο. καὶ ἦν οὐ τὸ παρὸν μόνον τοῖς Ῥωμαίοις χαλεπώτατον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐς τὸν Καίσαρα πολὺ πλείω καὶ δεινότερα ὑπωπτεύετο· ὅπου γὰρ ὁ ἵππαρχος οὐδὲ ἐν ταῖς πανηγύρεσι τὸ ξίφος κατετίθετο· τὰς γὰρ πλείους ταῖς τοῦ Καίσα-
ρος παρασκευαῖς ἐπετέλεσεν· ὀλίγας γάρ τινας καὶ 4
οἱ δήμαρχοι ἐποίησαν· τίς οὐκ ἂν αὐτὸν τὸν δικτάτορα ὑπετόπησεν; εἰ γάρ τις καὶ τὴν χρηστότητα αὐτοῦ, ὑφ' ἧς πολλῶν καὶ ἀντιπολεμησάντων οἱ ἐπέφειστο, ἐνενόει, ἀλλ' οὗτοι καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων τούς τε ἐφιεμένους ἀρχῆς καὶ τοὺς καταπράξαντας αὐτὴν μένοντας ἰδόντες καὶ ἐκεῖνον ἀλλοιωθήσεσθαι
προσεδόκων. ἐλυποῦντό τε οὖν, καὶ πολλὰ πρὸς 28
ἀλλήλους, οἷς γε καὶ ἀσφάλειά τις ἦν, διελάλουν. οὐ γάρ που καὶ πᾶσιν ἀδεῶς συγγίγνεσθαι ἐδύναντο· κἂν γὰρ πάνυ φίλοι ἐδόκουν τινῶν εἶναι, συγγε-

νεῖς τε ἕτεροι, διέβαλλόν σφας, τὰ μὲν παρατρέπον-
2 τες τὰ δὲ καὶ παντάπασι καταψευδόμενοι. ὅθεν
οἱ λοιποὶ καὶ κατὰ τοῦτο οὐχ ἥκιστα ἐκακοπάθουν,
ὅτι μήτε προσολοφύρασθαι μήτ᾽ ἐπικοινῶσαι ἔχοντες
οὐδ᾽ ἀπαλλαγῆναί ποτε αὐτοῦ ἐδύναντο. ἡ μὲν γὰρ
πρὸς τοὺς ὁμοπαθεῖς συνουσία ἔφερέ τινα αὐτοῖς
3 κούφισιν, καί τις ἀσφαλῶς ἐκλαλήσας τέ τι καὶ
ἀντακούσας οἷα ἔπασχον ῥᾴων ἐγίγνετο· ἡ δὲ δὴ
πρὸς τοὺς οὐχ ὁμοήθεις ἀπιστία καθεῖργνυ τε ἐν
ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὴν ἀνίαν καὶ ἐπὶ πλεῖον αὐτὰς
ἐξέκαε, μήτ᾽ . . . . . ἄπορα ἦν μήτ᾽ ἀνάπαυσίν
4 τινα λαμβανούσας. πρὸς γὰρ τῷ κατεχόμενα ἔνδον
τὰ παθήματά σφας τηρεῖν, καὶ εὐλογεῖν αὐτὰ καὶ
θαυμάζειν, ἑορτάζειν τε καὶ βουθυτεῖν εὐθυμεῖσθαί
τε ἐπ᾽ αὐτοῖς ἠναγκάζοντο.

29 οὕτω μὲν οἱ Ῥωμαῖοι οἱ ἐν τῇ πόλει τότε ὄντες
διετίθεντο· ὥσπερ δὲ οὐκ ἀποχρῶν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ
Ἀντωνίου κακοῦσθαι, Λούκιός τέ τις Τρεβέλλιος καὶ
Πούπλιος Κορνήλιος Δολοβέλλας δήμαρχοι ἐστασία-
σαν. οὗτος μὲν γὰρ τοῖς ὀφείλουσιν, ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς
ἦν, διὸ καὶ ἐκ τῶν εὐπατριδῶν ἐς τὸ πλῆθος ἐπὶ τῇ
2 δημαρχίᾳ μετέστη, συνηγωνίζετο· ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε
μὲν τῶν ἀμεινόνων προΐστασθαι, ἐκ δὲ δὴ τοῦ
ὁμοίου αὐτῷ καὶ γράμματα ἐξετίθει καὶ σφαγαῖς
ἐχρῆτο. ταραχή τε οὖν καὶ ἐκ τούτων πολλὴ ἐγί-
γνετο, καὶ ὅπλα πολλὰ καὶ πανταχοῦ ἑωρᾶτο, καίτοι
τῶν τε βουλευτῶν ἀπαγορευσάντων μηδὲν πρὸ τῆς
τοῦ Καίσαρος ἀφίξεως καινοτομηθῆναι, καὶ τοῦ Ἀν-
3 τωνίου μηδένα ἐν τῷ ἄστει ἰδιώτην ὁπλοφορεῖν. καὶ
οὐ γὰρ ἐσήκουον, ἀλλὰ πάντα δὴ πάντως καὶ ἐπ᾽
ἀλλήλοις καὶ ἐπ᾽ ἐκείνοις ἐποίουν, τρίτη στάσις τοῦ
τε Ἀντωνίου καὶ τῆς γερουσίας ἐγένετο· ἵνα γὰρ

καὶ παρ' αὐτῆς τά τε ὅπλα καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν ἀπ'
αὐτῶν, ᾗ φθάσας ἐχρῆτο, προστεθεῖσθαι νομισθείη,
στρατιώτας τε ἐντὸς τοῦ τείχους τρέφειν καὶ τὴν
πόλιν διὰ φυλακῆς μετὰ τῶν ἄλλων δημάρχων ποι-
εῖσθαι ἔλαβε. κἀκ τούτου Ἀντώνιος μὲν ἐν νόμῳ 4
δή τινι πάνθ' ὅσα ἐπεθύμει ἔδρα, Δολοβέλλας δὲ
καὶ Τρεβέλλιος ὄνομα μὲν βιαίου πράξεως εἶχον,
ἀντηγωνίζοντο δὲ ὑπό τε τῆς θρασύτητος καὶ ὑπὸ
τῆς παρασκευῆς καὶ ἀλλήλοις καὶ ἐκείνῳ, ὥσπερ
τινὰ καὶ αὐτοὶ ἡγεμονίαν παρὰ τῆς βουλῆς εἰληφό-
τες. κἂν τούτῳ Ἀντώνιος πυθόμενος τὰ στρατόπεδα, 30
ἃ μετὰ τὴν μάχην ὁ Καῖσαρ ἐς τὴν Ἰταλίαν ὡς καὶ
ἐφειψόμενός σφισι προέπεμψε, μηδὲν ὑγιὲς δρᾶν, καὶ
φοβηθεὶς μή τι νεωτερίσωσι, τὸ μὲν ἄστυ τῷ Καί-
σαρι τῷ Λουκίῳ ἐπέτρεψε, πολίαρχον αὐτὸν ἀποδεί-
ξας, ὃ μηπώποτε πρὸς ἱππάρχου ἐγεγόνει, αὐτὸς δὲ
πρὸς τοὺς στρατιώτας ἐξώρμησεν. οἱ οὖν δήμαρχοι 2
οἱ ἀντιστασιάζοντές σφισι τοῦ τε Λουκίου διὰ τὸ
γῆρας κατεφρόνησαν, καὶ πολλὰ καὶ δεινά, μέχρις
οὗ τὸν Καίσαρα τά τε ἐν τῇ Αἰγύπτῳ διῳκηκότα
καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ὡρμηκότα ἐπύθοντο, καὶ ἑαυτοὺς
καὶ τοὺς ἄλλους ἐξειργάσαντο. ὡς γὰρ οὐκέτ' αὐτοῦ 3
ἐπανήξοντος, ἀλλ' ἐκεῖ που πρὸς τῶν Αἰγυπτίων,
ὥσπερ που ἤκουον, ἀπολουμένου, διεφέροντο. τότε
δὲ χρόνον μέν τινα ἐμετρίασαν, ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὸν
Φαρνάκην ἐκεῖνος πρότερον ἐπεστράτευσεν, ἐστασία-
σαν αὖθις. ὁ οὖν Ἀντώνιος μήτε ἐπισχεῖν αὐτοὺς 31
δυνάμενος, καὶ τῷ πλήθει διὰ τὴν πρὸς τὸν Δολο-
βέλλαν ἐναντίωσιν προσκρούων, τὰ μὲν πρῶτα τούτῳ
προσέθετο, καὶ τὸν Τρεβέλλιον ἄλλα τε ἐπῃτιᾶτο καὶ
ὅτι τοὺς στρατιώτας σφετερίζοιτο· ἔπειτα δὲ αἰσθό- 2
μενος τὸν ὅμιλον ἑαυτοῦ μὲν μηδὲν προτιμῶντα, τῷ

δὲ Δολοβέλλᾳ μόνῳ προσκείμενον, ἤχθέσθη καὶ
μετεβάλετο, ἄλλως τε καὶ ὅτι τῆς μὲν παρὰ τοῦ
πλήθους χάριτος οὐκ ἐκοινώνει οἱ, τῆς δὲ παρὰ τῶν
3 βουλευτῶν αἰτίας τὸ πλεῖστον μετελάμβανε. καὶ τῷ
μὲν λόγῳ ἐν μέσῳ ἀμφοῖν ἔστη, τῷ δὲ ἔργῳ τὸν
Τρεβέλλιον κρύφα ἀνθείλετο, καὶ τά τε ἄλλα αὐτῷ
συνηγωνίζετο καὶ στρατιώτας λαβεῖν ἐπέτρεψε. καὶ ὁ
μὲν θεατὴς ἐκ τούτου καὶ ἀγωνοθέτης αὐτῶν ἐγίγνετο,
ἐκεῖνοι δὲ ἐμάχοντο, καὶ τῆς τε πόλεως τὰ ἐπικαιρό-
τατα ἀντικατελάμβανον καὶ φόνους τε καὶ ἐμπρήσεις
ἐποίουν, ὥστε καὶ τὰ ἱερά ποτε ἐκ τοῦ Ἑστιαίου ὑπὸ
32 τῶν ἀειπαρθένων ἐκκομισθῆναι. αὖθίς τε οὖν φυλα-
κὴν οἱ βουλευταὶ τῆς πόλεως ἀκριβεστέραν τῷ ἱπ-
πάρχῳ ἐψηφίσαντο, καὶ στρατιωτῶν ἅπασα ὡς εἰπεῖν
ἡ πόλις ἐπληρώθη. οὐ μέντοι καὶ παῦλά τις ἐγένετο.
2 ὁ γὰρ Δολοβέλλας ἀπογνοὺς συγγνώμης τινὸς παρὰ
τοῦ Καίσαρος τεύξεσθαι, μέγα τι κακὸν ἐπεθύμει
δράσας ἀπολέσθαι ὡς καὶ ὄνομα ἐκ τούτου ἐς ἀεὶ
σχήσων· ἤδη γάρ τινες καὶ τῶν κακίστων ἔργων
ἐρασταὶ ἐπὶ τῇ φήμῃ γίγνονται. ὑφ' οὗπερ καὶ ἐκεῖ-
νος τά τε ἄλλα ἐτάραττε, καὶ τοὺς νόμους, τόν τε
περὶ τῶν χρεῶν καὶ τὸν περὶ τῶν ἐνοικίων, ἐν ῥητῇ
3 τινὶ ἡμέρᾳ θήσειν ὑπέσχετο. ὡς οὖν τοῦτό τε προ-
επήγγελτο, καὶ ὁ ὄχλος τά τε περὶ τὴν ἀγορὰν
ἀποφράξας καὶ πύργους ἔστιν ᾗ ξυλίνους ἐπικατα-
στήσας ἕτοιμος παντὶ τῷ ἐναντιωθησομένῳ σφίσιν
ἐπιχειρῆσαι ἐγένετο, ἐνταῦθα ὁ Ἀντώνιος στρατιώ-
τας ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πολλοὺς ἐκ τοῦ Καπιτωλίου κατα-
γαγὼν τάς τε σανίδας τῶν νόμων κατέκοψε, καί
τινας καὶ μετὰ τοῦτο ταραχώδεις ἀπ' αὐτοῦ τοῦ
Καπιτωλίου κατεκρήμνισεν.
33 οὐ μέντοι καὶ ἐπαύσαντο διὰ τοῦτο στασιάζοντες,

ἀλλ' ὅσῳ πλείους αὐτῶν ἀπώλλυντο, τόσῳ μᾶλλον οἱ περιλιπεῖς ἐθορύβουν, νομίζοντες τὸν Καίσαρα μεγίστῳ τε καὶ δυσχερεστάτῳ πολέμῳ συμπεπλέχθαι. οὐδὲ ἐπέσχον πρὶν αὐτὸν ἐκεῖνον ἐξαπιναίως σφίσιν ὀφθῆναι. οὕτω δὲ καὶ ἄκοντες ἡσύχασαν. καὶ οἱ 2
μὲν πᾶν ὅ,τι ποτὲ ἐνεδέχετο πείσεσθαι προσεδόκων, λόγος τε ἐπ' αὐτοῖς κατὰ πᾶσαν ὁμοίως τὴν πόλιν ἦν, τῶν μὲν τὰ τῶν δὲ τὰ δικαιούντων· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ τῷ συνήθει οἱ τρόπῳ καὶ τότε ἐχρήσατο. τῇ τε γὰρ παρούσῃ αὐτῶν καταστάσει ἠρκέσθη, καὶ οὐδὲν τῶν προγενομένων ἐπολυπραγμόνησεν, ἀλλὰ πάντων τε ἐφείσατο καί τινας αὐτῶν καὶ ἐτίμησεν, ἄλλους τε καὶ τὸν Δολοβέλλαν. εὐεργεσίαν γάρ τινα 3
αὐτῷ ὀφείλων οὐκ ἠξίωσεν αὐτῆς ἐκλαθέσθαι· οὐ γὰρ ὅτι ἠδικήθη, διὰ τοῦτο καὶ ἐκείνης ὠλιγώρησεν, ἀλλ' ἐξ ὧν εὖ ἐπεπόνθει, καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ συνέγνω, καὶ τά τε ἄλλα αὐτὸν ἐν τιμῇ ἤγαγε, καὶ ὕπατον οὐ πολλῷ ὕστερον μηδὲ στρατηγήσαντα ἀπέδειξε.

ταῦτα μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ παρὰ τὴν τοῦ Καίσαρος 34
ἀπουσίαν ἐγένετο· χρόνιος δὲ ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐκ εὐθὺς ἐπὶ τῷ τοῦ Πομπηίου θανάτῳ, ἦλθε διὰ τάδε. οἱ Αἰγύπτιοι ταῖς τῶν χρημάτων ἐσπράξεσι βαρυνόμενοι, καὶ δεινῶς φέροντες ὅτι μηδὲ τῶν ἱερῶν τις ἀπείχετο, θρησκεύουσί τε γὰρ πολλὰ περισσότατα 2
ἀνθρώπων, καὶ πολέμους ὑπὲρ αὐτῶν καὶ πρὸς ἀλλήλους, ἅτε μὴ καθ' ἓν ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντιωτάτου καὶ αὐτοῖς τιμῶντές τινα, ἀναιροῦνται, τούτοις τε οὖν ἀγανακτήσαντες, καὶ προσέτι φοβηθέντες μὴ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἅτε μέγα παρὰ τῷ Καίσαρι δυναμένῃ παραδοθῶσιν, ἐταράχθησαν. ἐκείνη τε γὰρ 3
τέως μὲν δι' ἑτέρων παρ' αὐτῷ διὰ τὸν ἀδελφὸν ἐδικάζετο, ἔπειτα δὲ ὡς τάχιστα τὴν φύσιν αὐτοῦ

κατέμαθεν, ἦν γὰρ ἐρωτικώτατος, καὶ πλείσταις καὶ
ἄλλαις, ὅσαις που περιτύχοι, συνεγίγνετο, πέμπει
πρὸς αὐτὸν προδίδοσθαί τε ὑπὸ τῶν φίλων λέγουσα,
4 καὶ ἀξιοῦσα αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἀγωνίσασθαι. ἄλλως
τε γὰρ περικαλλεστάτη γυναικῶν ἐγένετο, καὶ τότε
τῇ τῆς ὥρας ἀκμῇ πολὺ διέπρεπε, τό τε φθέγμα
ἀστειότατον εἶχε, καὶ προσομιλῆσαι παντί τῳ διὰ
5 χαρίτων ἠπίστατο, ὥστε λαμπρά τε ἰδεῖν καὶ ἀκου-
σθῆναι οὖσα, κἀκ τούτου πάντα τινὰ καὶ δυσέρωτα
καὶ ἀφηλικέστερον ἐξεργάσασθαι δυναμένη, πρὸς
τρόπου τε ἐνόμισε τῷ Καίσαρι ἐντεύξεσθαι, καὶ
6 πάντα ἐν τῷ κάλλει τὰ δικαιώματα ἔθετο. ᾐτήσατό
τε οὖν ἐς ὄψιν αὐτοῦ ἐλθεῖν, καὶ τυχοῦσα κατεκόσ-
μησέ τε ἑαυτὴν καὶ ἐξήσκησεν ὥστε σεμνοπρεπεστάτη
καὶ οἰκτροτάτη αὐτῷ ὀφθῆναι. καὶ ἡ μὲν ταῦτα
μηχανησαμένη ἔς τε τὴν πόλιν ἅμα, ἔξω γὰρ καὶ
ἐκείνης ἦν, καὶ ἐς τὰ βασίλεια λάθρᾳ τοῦ Πτολε-
35 μαίου νυκτὸς ἐσῆλθεν· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ ἰδών τε αὐ-
τὴν καί τι φθεγξαμένης ἀκούσας οὕτως εὐθὺς ἐδου-
λώθη ὥστε αὐτίκα ὑπό τε τὴν ἕω τόν τε Πτολεμαῖον
μεταπέμψασθαι καὶ συναλλάξαι σφᾶς ἐπιχειρῆσαι·
ἧς γὰρ δικαστὴς πρότερον ἠξιοῦτο εἶναι, τότε ταύτῃ
2 συνεδίκει. ὁ οὖν παῖς, διά τε τοῦτο καὶ ὅτι τὴν
ἀδελφὴν αἰφνιδίως εἶδεν ἔνδον οὖσαν, ὀργῆς τε
ἐπληρώθη, καὶ ἐκπηδήσας ἐς τὸ πλῆθος ἐβόα λέγων
προδίδοσθαι, καὶ τέλος τὸ διάδημα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς
περισπάσας ἔρριψε. θορύβου δὲ ἐπὶ τούτῳ μεγάλου
συμβάντος ἐκεῖνον μὲν οἱ Καισάρειοι στρατιῶται
3 συνήρπασαν, τὸ δὲ δὴ Αἰγύπτιον ἐταράττετο· κἂν
αὐτοβοεὶ τὰ βασίλεια καὶ ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς
θαλάσσης ἅμα προσβαλόντες εἷλον, τοῖς γὰρ Ῥω-
μαίοις οὐδὲν ἀξιόμαχον, ἅτε καὶ φίλων σφῶν δοκούν-

των εἶναι, παρῆν, εἰ μὴ φοβηθεὶς ὁ Καῖσαρ προῆλθέ τε ἐς αὐτούς, καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ στὰς πάντα σφίσιν, ὅσα ἂν ἐθελήσωσι, πράξειν ὑπέσχετο. καὶ μετὰ 4
τοῦτο ἐς ἐκκλησίαν ἐσελθὼν τόν τε Πτολεμαῖον καὶ τὴν Κλεοπάτραν παρεστήσατο, καὶ τὰς διαθήκας τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἀνέγνω, ἐν αἷς ἐκείνους μὲν συνοικῆσαί τε ἀλλήλοις κατὰ τῶν Αἰγυπτίων τὰ πάτρια καὶ βασιλεύειν ἅμα, τὸν δὲ δὴ τῶν Ῥωμαίων δῆμον τὴν ἐπιτροπείαν σφῶν ἔχειν ἐγέγραπτο. πράξας δὲ 5
τοῦτο, καὶ ἐπειπὼν ὅτι ἑαυτῷ, δικτάτωρι ὄντι καὶ πᾶν τὸ τοῦ δήμου κράτος ἔχοντι, τήν τε ἐπιμέλειαν τῶν παίδων ποιεῖσθαι καὶ τὰ δόξαντα τῷ πατρὶ αὐτῶν ἐπιτελεῖν προσήκει, ἐκείνοις τε τὴν βασιλείαν ἀμφοτέροις ἔδωκε, καὶ τῇ Ἀρσινόῃ τῷ τε Πτολεμαίῳ τῷ νεωτέρῳ, τοῖς ἀδελφοῖς σφων, Κύπρον ἐχαρίσατο. τοσοῦτον γάρ που δέος αὐτὸν ἔσχεν ὥστε 6
μὴ μόνον μηδὲν τῶν τῆς Αἰγύπτου προσλαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων τι αὐτοῖς προσδοῦναι.

τότε μὲν οὕτως ἐπαύσαντο, αὖθις δὲ οὐ πολλῷ 36
ὕστερον ἐκινήθησαν, ὥστε καὶ πολεμῆσαι. ὁ γὰρ Ποθεινὸς ὁ τὴν διοίκησιν τῶν τοῦ Πτολεμαίου χρημάτων προστεταγμένος, εὐνοῦχος δὲ ἦν καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἐν τοῖς μάλιστα συνετεταράχει, δείσας 2
μὴ καὶ δίκην ποτὲ ἐπὶ τούτῳ δῷ, πέμπει κρύφα πρὸς τὸν Ἀχιλλᾶν περὶ τὸ Πηλούσιον ἔτι καὶ τότε ὄντα, καὶ αὐτὸν ἐκφοβήσας τε ἅμα καὶ ἐπελπίσας προσηταιρίσατο, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τὰ ὅπλα ἔχοντας ᾠκειώσατο. πᾶσί τε γὰρ 3
ὁμοίως δεινὸν ἐδόκει εἶναι ὑπὸ γυναικὸς ἄρχεσθαι, ὑποψίᾳ τοῦ τὸν Καίσαρα τότε μὲν ἐπὶ τῇ καταστάσει σφῶν ἀμφοτέροις δῆθεν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν δεδωκέναι, προϊόντος δὲ δὴ τοῦ χρόνου μόνῃ τῇ Κλεο-

4 πάτρα αὐτὴν προσθήσειν· καὶ ἀντίπαλοι τῷ τότε
παρόντι αὐτοῦ στρατῷ ἐνόμιζον εἶναι. καὶ οἱ μὲν
ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εὐθὺς ἄραντες ἠπείγοντο·
37 πυθόμενος δὲ τοῦτο ὁ Καῖσαρ, καὶ καταδείσας τό
τε πλῆθος αὐτῶν καὶ τὰς τόλμας, ἔπεμψέ τινας πρὸς
τὸν Ἀχιλλᾶν, οὔτι γε τῷ αὐτοῦ ἀλλὰ τῷ τοῦ Πτολε-
μαίου ὀνόματι, κελεύοντος αὐτῷ τὴν ἡσυχίαν ἄγειν.
ὃς συνιεὶς ὅτι οὐ τοῦ παιδὸς ἀλλ' ἐκείνου ἡ πρόσ-
2 ταξις ἦν, οὐχ ὅπως οὐκ ἐπήκουσεν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ
προσκαταφρονήσας ὡς καὶ φοβουμένου τούς τε στρα-
τιώτας συνήγαγε, καὶ πολλὰ μὲν ὑπὲρ τοῦ Πτολε-
μαίου, πολλὰ δὲ καὶ κατὰ τοῦ Καίσαρος τῆς τε Κλεο-
πάτρας εἰπών, τέλος καὶ ἐπὶ τοὺς πεμφθέντας καί-
περ Αἰγυπτίους ὄντας παρώξυνεν αὐτούς, ὅπως τοῦ
τε φόνου σφῶν ἀναπλησθῶσι καὶ ἐς ἀνάγκην ἀσπεί-
3 στου πολέμου καταστῶσι. μαθὼν οὖν ταῦτα ὁ Καῖ-
σαρ τούς τε ἐκ τῆς Συρίας στρατιώτας μετεπέμψατο,
καὶ τὰ βασίλεια τά τε ἄλλα τὰ πλησίον αὐτῶν οἰ-
κοδομήματα διετάφρευσε καὶ ἀπετείχισε μέχρι τῆς
38 θαλάσσης. κἀν τούτῳ καὶ ὁ Ἀχιλλᾶς μετά τε τῶν
ἄλλων καὶ μετὰ τῶν Ῥωμαίων τῶν ὑπὸ τοῦ Γαβινίου
σὺν τῷ Σεπτιμίῳ πρὸς τὴν τοῦ Πτολεμαίου φρουρὰν
καταλειφθέντων ἐπελθών, ἐκ γὰρ δὴ τῆς ἐκεῖ δια-
τριβῆς καὶ τοὺς τρόπους ἐς τὸ ἐπιχώριον μετεβε-
βλήκεσαν, τῶν τε Ἀλεξανδρέων τὸ πλεῖστον εὐθὺς
2 προσεποιήσατο καὶ τὰ ἐπικαιρότατα ἐκρατύνατο. κἀκ
τούτου πολλαὶ μὲν μάχαι καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύ-
κτωρ αὐτοῖς ἐγίγνοντο, πολλὰ δὲ καὶ κατεπίμπρατο,
ὥστε ἄλλα τε καὶ τὸ νεώριον τάς τε ἀποθήκας καὶ
τοῦ σίτου καὶ τῶν βίβλων, πλείστων δὴ καὶ ἀρίστων,
ὥς φασι, γενομένων, καυθῆναι. ἐκράτει δὲ τῆς μὲν
ἠπείρου ὁ Ἀχιλλᾶς, χωρὶς ὧν ὁ Καῖσαρ ἐνετετείχιστο,

τῆς δὲ δὴ θαλάσσης ἐκεῖνος, ἄνευ τοῦ λιμένος. καὶ 3
ναυμαχίᾳ τε ἐνίκησε, καὶ ἐπειδὴ διὰ τοῦτο φοβη-
θέντες οἱ Αἰγύπτιοι μὴ ἐς τὸν λιμένα σφῶν ἐπεσ-
πλεύσῃ, τὸ στόμα αὐτοῦ πλὴν βραχέος ἔχωσαν, καὶ
ἐκεῖνο προσαπέφραξεν, ὁλκάδας λίθων πλήρεις κατα-
ποντώσας, ὥστ' αὐτοὺς μηδ' εἰ πάνυ τι βούλοιντο
ἐκπλεῦσαι, δυνηθῆναί ποι ἀπᾶραι. ποιήσας δὲ τοῦτο 4
ῥᾷον τὰ ἐπιτήδεια τά τε ἄλλα καὶ ὕδωρ ἐπήγετο·
τὴν γὰρ αὐτόθεν ὑδρείαν ὁ Ἀχιλλᾶς σφας ἀφῄρητο,
τοὺς ὀχετοὺς διακόψας.

τούτων δὲ οὕτω πραττομένων Γανυμήδης τις 39
εὐνοῦχος τὴν Ἀρσινόην οὐ πάνυ φρουρουμένην ἐς
τοὺς Αἰγυπτίους ὑπεξήγαγε· καὶ ταύτην ἐκεῖνοι
βασιλίδα ἀποδείξαντες προθυμότερον τοῦ πολέμου,
ὡς καὶ προστάτιν τινὰ ἐκ τοῦ τῶν Πτολεμαίων γέ-
νους ἔχοντες, ἀντελάβοντο. ὁ οὖν Καῖσαρ φοβηθεὶς 2
μὴ καὶ ὁ Ποθεινὸς τὸν Πτολεμαῖον ἐκκλέψῃ, τὸν μὲν
ἀπέκτεινε, τὸν δὲ οὐκέτ' ἐπικρυπτόμενος ἀκριβῶς
ἐφρούρει. παροξυνθέντων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις τῶν
Αἰγυπτίων, καὶ ἐκείνοις μὲν πλειόνων ἀεὶ προσ-
γιγνομένων, τοῖς δὲ δὴ Ῥωμαίοις μηδέπω τῶν στρα-
τιωτῶν ἐκ τῆς Συρίας παρόντων, ἐς φιλίαν αὐτοὺς
ὑπαγαγέσθαι ἠθέλησε, καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἀναβι- 3
βάσας που, ὅθεν ἐξακουσθήσεσθαι ἔμελλεν, εἰπεῖν
σφισιν ἐκέλευσεν ὅτι οὔτε τι κακὸν ἔχοι οὔτε πολε-
μεῖν δέοιτο· πρός τε τὰς σπονδὰς αὐτοὺς παρεκάλει,
καὶ προσυπισχνεῖτο διαπράξειν αὐτάς. καὶ εἴγε ἑκὼν 4
ταῦτα οὕτω διείλεκτο, ἔπεισεν ἂν σφας καταλύσα-
σθαι· νῦν δ' ὑποτοπήσαντες αὐτὰ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος
κατεσκευάσθαι οὐκ ἐνέδοσαν.

προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου στάσις τοῖς περὶ τὴν 40
Ἀρσινόην οὖσιν ἐνέπεσε, καὶ αὐτὴν ὁ Γανυμήδης

ἔκεισε τὸν Ἀχιλλᾶν ὡς καὶ τὸ ναυτικὸν προδωσείοντα ἀποκτεῖναι. γενομένου δὲ τούτου τήν τε ἡγεμονίαν τῶν στρατιωτῶν παρέλαβε, καὶ τὰ πλοῖα ὅσα ἐν τῷ
2 ποταμῷ καὶ ἐν τῇ λίμνῃ ἦν συνήγαγεν, ἄλλα τε προσκατεσκεύασε, καὶ πάντα αὐτὰ ἐς τὴν θάλασσαν διὰ τῶν διωρύχων κομίσας τοῖς τε Ῥωμαίοις μὴ προσδεχομένοις προσέβαλε, καὶ τὰς μὲν κατέπρησε τῶν ὁλκάδων αὐτῶν, τὰς δὲ ἀνεδήσατο, καὶ μετὰ τοῦτο τόν τε ἔσπλουν τοῦ λιμένος ἐξεκάθηρε, κἀν-
3 ταῦθα ναυλοχῶν πολλά σφας ἐλύπει. τηρήσας οὖν ποτε αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ ἀμελῶς ὑπὸ τοῦ κρατεῖν ἔχοντας ἔς τε τὸν λιμένα αἰφνιδίως ἐπεσέπλευσε, καὶ συχνὰ πλοῖα καύσας ἔς τε τὴν Φάρον ἀπέβη καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ ἐφόνευσεν. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ ἐν τῇ ἠπείρῳ Αἰγύπτιοι κατά τε τὰς γεφύρας ἐπεβοήθησαν αὐτοῖς, καὶ συχνοὺς τῶν Ῥωμαίων ἀνταποκτείναντες τοὺς λοιποὺς ἐς τὰς ναῦς ἐσήραξαν.
4 καὶ αὐτῶν ὁπουδήποτε καὶ ἀθρόως ἐσβιαζομένων ἐς αὐτὰς ἄλλοι τε πολλοὶ ἐς τὴν θάλασσαν ἐξέπεσον καὶ ὁ Καῖσαρ. κἂν διέφθαρτο κακῶς, ὑπό τε τῶν ἱματίων βαρυνόμενος καὶ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων βαλλόμενος, ἁλουργῶν γὰρ αὐτῶν ὄντων ἐστοχάζοντο, εἰ μὴ καὶ ἐκεῖνα ἀπερρίφει καὶ μετὰ τοῦτο διανεύσας
5 πῃ ἐς ἀκάτιον ἐσεβεβήκει. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐσώθη, μηδὲν τῶν γραμμάτων βρέξας ἃ πολλὰ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ἀνέχων ἐνήξατο· τὴν δὲ δὴ ἐσθῆτα αὐτοῦ οἱ Αἰγύπτιοι λαβόντες πρὸς τὸ τρόπαιον, ὃ ἔστησαν τῆς τροπῆς ταύτης, ἀνεκρέμασαν ὡς καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον ᾑρηκότες. καὶ ἤδη γὰρ καὶ τὰ στρατεύματα ἃ ἀπὸ τῆς Συρίας μετεπέπεμπτο ἐπλησίασε, τάς τε κατάρσεις ἐτήρουν καὶ πολλὰ αὐτοὺς ἔβλαπτον.
6 τοῖς μὲν γὰρ πρὸς τὴν Λιβύην σφῶν προσπίπτουσιν

ὁ Καῖσαρ τρόπον τινὰ ἤμυνε· συχνοὺς δὲ δὴ περὶ
τὰς τοῦ Νείλου ἐκβολὰς πυρσοῖς ὡς καὶ Ῥωμαῖοι
ὄντες ἠπάτων τε καὶ συνελάμβανον, ὥστε τοὺς λοι-
ποὺς μηκέτι τολμᾶν παρακομίζεσθαι, μέχρις οὗ Τι-
βέριος Κλαύδιος Νέρων ἐς αὐτὸν τότε τὸν ποτα-
μὸν ἀναπλεύσας ἐκείνους τε μάχῃ ἐκράτησε καὶ τοῖς
σφετέροις ἀδεέστερον τὸν πρόσπλουν ἐποίησε. κἂν 41
τούτῳ Μιθριδάτης ὁ Περγαμηνὸς ἐπικληθεὶς ἐπεχεί-
ρησε μὲν ἐς τὸ στόμα τοῦ Νείλου τὸ κατὰ Πηλούσιον
ταῖς ναυσὶν ἀναβῆναι, ἀποφραξάντων δὲ τῶν Αἰγυ-
πτίων τοῖς πλοίοις τὸν ἔσπλουν προσεκομίσθη νυκτὸς
ἐπὶ τὴν διώρυχα, καὶ ναῦς ἐς αὐτὴν ὑπερενεγκών, 2
οὐ γὰρ ἐξίησιν ἐς τὴν θάλασσαν, οὕτω διὰ ταύτης
ἐς τὸν Νεῖλον ἀνέπλευσε, καὶ μετὰ τοῦτο αἰφνίδιον
ἔκ τε τῆς θαλάσσης καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἅμα τοῖς
φρουροῦσι τὸ στόμα αὐτοῦ προσμίξας τήν τε ἀπό-
κλεισίν σφων ἔλυσε, καὶ τὸ Πηλούσιον τῷ τε πεζῷ 3
ἅμα καὶ τῷ ναυτικῷ προσβαλὼν εἷλε. προχωρῶν τε
ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ πυθόμενος Διοσκορίδην
τινὰ ἀπαντήσειν σφίσιν, ἐνήδρευσέ τε αὐτὸν καὶ
κατειργάσατο.

αἰσθόμενοι δὲ ταῦθ' οἱ Αἰγύπτιοι τὸν πόλε- 42
μον οὐδ' ὣς κατελύσαντο, ἀχθεσθέντες δὲ τῇ τοῦ
εὐνούχου καὶ τῆς γυναικὸς ἀρχῇ, καὶ νομίσαντες, ἂν
τὸν Πτολεμαῖον προστήσωνται, καθυπέρτεροι τῶν
Ῥωμαίων ἔσεσθαι, ἔπειτ' ἐπειδὴ οὐδένα τρόπον ἐξαρ- 2
πάσαι αὐτὸν ἠδυνήθησαν, δεινῶς γὰρ ἐφυλάσσετο,
ἐπλάσαντο ταῖς τε συμφοραῖς πεπονῆσθαι καὶ τῆς
εἰρήνης ἐπιθυμεῖν, καὶ ἔπεμψαν πρὸς τὸν Καίσαρα
ἐπικηρυκευόμενοί τε καὶ τὸν Πτολεμαῖον αἰτοῦντες,
ὅπως δὴ σὺν αὐτῷ περὶ τῶν σπονδῶν, ἐφ' οἷς γενή-
σοιντο, βουλεύσωνται. ὁ οὖν Καῖσαρ ἐνόμισε μὲν 3

καὶ ὡς ἀληθῶς αὐτοὺς μεταβεβλῆσθαι, ἄλλως τε
γὰρ καὶ δειλοὺς καὶ ὀξυρρόπους ὄντας ἤκουε, καὶ
τότε πρὸς τὰ πταίσματα καταπεπληγμένους ᾔσθετο,
εἰ δὲ δὴ καὶ τεχνάζοιντό τι, ἀλλ' ὅπως μὴ διὰ τοῦτ'
ἐμποδίζειν τὴν εἰρήνην νομισθῇ, συνεπαινεῖν τέ
4 σφισιν ἔφη καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἔπεμψεν. οὔτε γὰρ
ἐν ἐκείνῳ τι ἰσχυρὸν ἔκ τε τῆς ἡλικίας καὶ ἐκ τῆς
ἀπαιδευσίας ἐνεώρα ὄν, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἤτοι
συναλλαγήσεσθαί οἱ ἐφ' οἷς ἐβούλετο ἢ δικαιότερον
καὶ πολεμηθήσεσθαι καὶ καταστραφήσεσθαι ἤλπισεν,
ὥστε ἀπ' εὐλόγου δή τινος προφάσεως τῇ Κλεοπάτρᾳ
5 παραδοθῆναι· οὐ γάρ που καὶ ἡττηθήσεσθαί ποτε
ὑπ' αὐτῶν, ἄλλως τε καὶ τῆς δυνάμεώς οἱ προσ-
43 γεγενημένης, προσεδόκησε. παραλαβόντες δὲ τὸ παι-
δάριον οἱ Αἰγύπτιοι τῶν μὲν σπονδῶν οὐδὲν ἐφρόν-
τισαν, ἐπὶ δὲ τὸν Μιθριδάτην παραχρῆμα ὥρμησαν
ὡς δὴ καὶ μέγα τι ἔν τε τῷ ὀνόματι καὶ ἐν τῷ γένει
τῷ τοῦ Πτολεμαίου κατορθώσοντες· καὶ αὐτὸν πρὸς
τῇ λίμνῃ ἐν μέσῳ τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τῶν ἑλῶν
2 ἀπολαβόντες ἐθορύβουν. ὁ οὖν Καῖσαρ ἐκείνους μὲν
οὐκ ἐπεδίωξε, δεδιὼς μὴ λοχισθείη· ἀναχθεὶς δὲ
νυκτὸς ὡς πρὸς ἐκβολήν τινα τοῦ Νείλου ἐπειγόμενος,
καὶ φῶς, ὅπως ἐπὶ πλεῖστον ταύτῃ προϊέναι νομισθῇ,
πάμπολυ καθ' ἑκάστην ναῦν ἀνάψας, τὸ μὲν πρῶτον
ἀποπλεῖν ὥρμητο, ἔπειτα δὲ ἀποσβέσας αὐτὸ ἀνεκο-
3 μίσθη, καὶ παραπλεύσας τὴν πόλιν πρός τε τὴν χερ-
ρόνησον τὴν πρὸς τῇ Λιβύῃ οὖσαν κατῆρε, κἀνταῦθα
τοὺς στρατιώτας ἐκβιβάσας περιῆλθέ τε τὴν λίμνην,
καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἀπροσδοκήτως ὑπὸ τὴν ἕω προσ-
πεσὼν εὐθύς τε αὐτοὺς κατέπληξεν, ὥστε καὶ ἐπικη-
4 ρυκεύσασθαι, καὶ μετὰ τοῦτο, τὴν γὰρ ἱκετείαν αὐ-
τῶν οὐκ ἐδέξατο, μάχῃ τε ὀξείᾳ κατεκράτησε καὶ

καμπληθεὶς ἐφόνευσε· καί τινες καὶ ἐν τῷ ποταμῷ μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, σπουδῇ δι' αὐτοῦ φυγόντες, ἐφθάρησαν.

οὕτω μὲν τὴν Αἴγυπτον ὁ Καῖσαρ ἐχειρώσατο, 44
οὐ μέντοι καὶ ὑπήκοον αὐτὴν τῶν Ῥωμαίων ἐποιή-
σατο, ἀλλὰ τῇ Κλεοπάτρᾳ, ἧσπερ ἕνεκα καὶ ἐπεπολε-
μήκει, ἐχαρίσατο. φοβηθεὶς μέντοι μὴ οἱ Αἰγύπτιοι 2
νεωτερίσωσιν αὖθις γυναικὶ ἄρχειν παραδοθέντες,
καὶ οἱ Ῥωμαῖοι διά τε τοῦτο καὶ ὅτι καὶ συνῆν αὐτῷ
χαλεπήνωσι, τῷ τε ἑτέρῳ ἀδελφῷ συνοικῆσαι δῆθεν
αὐτὴν ἐκέλευσε, καὶ τὴν βασιλείαν ἀμφοτέροις σφίσιν,
ὥς γε καὶ λόγῳ εἰπεῖν, ἔδωκε. τῷ γὰρ ἔργῳ ἡ 3
Κλεοπάτρα μόνη πᾶν τὸ κράτος σχήσειν ἔμελλεν· ὅ
τε γὰρ ἀνὴρ αὐτῆς παιδίον ἔτι ἦν, καὶ ἐκείνη πρὸς
τὴν παρὰ τοῦ Καίσαρος εὔνοιαν οὐδὲν ὅ,τι οὐκ
ἐδύνατο, ὥστε πρόσχημα μὲν ὡς καὶ τῷ ἀδελφῷ 4
συνοικοῦσα καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπίκοινον αὐτῷ ἔχουσα
ἐκέκτητο, τὸ δ' ἀληθὲς μόνη τε ἐβασίλευε καὶ τῷ
Καίσαρι συνδιῃτᾶτο.

καὶ αὐτὸν ἐπὶ πλεῖον ἂν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ κατέ- 45
σχεν, ἢ καὶ ἐς τὴν Ῥώμην εὐθὺς αὐτῷ συναπῆρεν,
εἰ μή περ ὁ Φαρνάκης καὶ ἐκεῖθεν πάνυ ἄκοντα τὸν
Καίσαρα ἐξήγαγε καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπειχθῆναι
ἐκώλυσεν. οὗτος γὰρ παῖς μὲν τοῦ Μιθριδάτου ἦν 2
καὶ τοῦ Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου ἦρχεν, ὥσπερ εἴρη-
ται, ἐπιθυμήσας δὲ πᾶσαν τὴν πατρῴαν βασιλείαν
ἀνακτήσασθαι ἐπανέστη κατ' αὐτὴν τήν τε τοῦ Καί-
σαρος καὶ τὴν τοῦ Πομπηίου στάσιν, καὶ οἷα τῶν
Ῥωμαίων τότε μὲν πρὸς ἀλλήλους ἀσχόλων γενομέ-
νων, αὖθις δὲ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ κατασχεθέντων, τήν 3
τε Κολχίδα ἀκονιτὶ προσηγάγετο καὶ τὴν Ἀρμενίαν
ἀκόντος τοῦ Δηιοτάρου πᾶσαν, τῆς τε Καππαδοκίας

καὶ τῶν τοῦ Πόντου πόλεών τινας, αἳ τῷ τῆς Βιθυ-
46 νίας νομῷ προσετετάχατο, κατεστρέψατο. πράσσοντος
δὲ αὐτοῦ ταῦτα ὁ Καῖσαρ αὐτὸς μὲν οὐκ ἐκινήθη,
οὔτε γὰρ ἡ Αἴγυπτός πω καθειστήκει, καὶ ἐλπίδος
τι εἶχε δι' ἑτέρων αὐτὸν χειρώσεσθαι, Γναῖον δὲ
Δομίτιον Καλουῖνον ἔπεμψε, τήν τε Ἀσίαν οἷ καὶ ...
2 στρατόπεδα προστάξας. καὶ ὃς τὸν Δηιόταρον καὶ
τὸν Ἀριοβαρζάνην προσλαβὼν ἤλασεν εὐθὺς ἐπὶ τὸν
Φαρνάκην ἐν τῇ Νικοπόλει ὄντα, καὶ γὰρ ταύτην
προκατειλήφει, καὶ καταφρονήσας, ἐπειδὴ ἐκεῖνος
τὴν παρουσίαν αὐτοῦ φοβηθεὶς ἀνοχὴν ἐπὶ πρεσβεύ-
σει ἑτοίμως ἔσχε ποιήσεσθαι, οὔτε ἐσπείσατο αὐτῷ
3 καὶ συμβαλὼν ἡττήθη. καὶ ὁ μὲν ἐκ τούτου ἐς
τὴν Ἀσίαν, ἐπειδὴ μήτε ἀξιόμαχός οἱ ἦν καὶ ὁ
χειμὼν προσῄει, ἀνεχώρησε· Φαρνάκης δὲ μεγάλα
δὴ φρονῶν τά τε ἄλλα τὰ ἐν τῷ Πόντῳ προσ-
κατεστήσατο, καὶ Ἀμισὸν καίπερ ἐπὶ πλεῖον ἀντι-
σχοῦσαν εἷλέ τε καὶ διήρπασε, τούς τε ἡβῶντας ἐν
αὐτῇ πάντας ἀπέκτεινε, καὶ ἐς τὴν Βιθυνίαν τήν τε
Ἀσίαν ἐπὶ ταῖς αὐταῖς τῷ πατρὶ ἐλπίσιν ἠπείγετο.
4 κἀν τούτῳ μαθὼν τὸν Ἄσανδρον, ὃν ἐπίτροπον τοῦ
Βοσπόρου κατελελοίπει, νενεοχμωκότα, οὐκέτι περαι-
τέρω προεχώρησεν· ἐκεῖνος γάρ, ἐπειδὴ τάχιστα
πόρρω τε ὁ Φαρνάκης ἀπ' αὐτοῦ προϊὼν ἠγγέλθη,
καὶ ἐδόκει, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἔν γε τῷ παρόντι
λάθοι, ἀλλ' οὔτι γε καὶ ἔπειτα καλῶς ἀπαλλάξειν,
ἐπανέστη αὐτῷ ὡς καὶ τοῖς Ῥωμαίοις τι χαριούμενος
τήν τε δυναστείαν τοῦ Βοσπόρου παρ' αὐτῶν ληψό-
47 μενος. τοῦτ' οὖν ὁ Φαρνάκης ἀκούσας ὥρμησεν ἐπ'
αὐτὸν μάτην· τὸν γὰρ Καίσαρα ἐν τῇ ὁδῷ εἶναι καὶ
ἐς τὴν Ἀρμενίαν ἐπείγεσθαι πυθόμενος ἀνέστρεψε,
κἀνταῦθα αὐτῷ περὶ Ζέλειαν συνέτυχεν. ὁ γὰρ

Καῖσαρ τοῦ τε Πτολεμαίου τελευτήσαντος καὶ τοῦ
Δομιτίου νικηθέντος οὔτε εὐπρεπῆ οὔτε λυσιτελῆ οἱ
τὴν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ διατριβὴν ἐνόμισεν εἶναι, ἀλλ'
ἀφωρμήθη, καὶ τάχει πολλῷ χρησάμενος ἐς τὴν Ἀρ-
μενίαν ἀφίκετο. ἐκπλαγεὶς οὖν ὁ βάρβαρος, καὶ 2
πολὺ μᾶλλον τὴν ὁρμὴν ἢ τὸν στρατὸν αὐτοῦ κατα-
δείσας, προσέπεμψεν αὐτῷ πρὶν πλησιάσαι πολλάκις
προκηρυκευόμενος, εἴ πως τὸ παρὸν ἐφ' ὁτῳδὴ συν-
θέμενος ἐκφύγοι. προΐσχετο δὲ ἄλλα τε καὶ ἐν τοῖς 3
μάλιστα ὅτι οὐ συνήρατο τῷ Πομπηίῳ· καὶ ἤλπιζεν
ὑπάξεσθαί τε αὐτὸν ἐς σπονδὰς ἅτε καὶ ἐς τὴν Ἰτα-
λίαν τήν τε Ἀφρικὴν ἐπειγόμενον, καὶ ἀπελθόντος
αὐτοῦ ῥᾳδίως αὖθις πολεμήσειν. ὑποπτεύσας οὖν 4
τοῦτο ὁ Καῖσαρ τοὺς μὲν πρώτους καὶ τοὺς δευτέ-
ρους πρέσβεις ἐφιλοφρονήσατο, ὅπως ὅτι μάλιστα
ἀπροσδοκήτῳ οἱ τῇ τῆς εἰρήνης ἐλπίδι προσπέσῃ,
τῶν δὲ τρίτων ἐλθόντων τά τε ἄλλα ἐπεκάλεσεν
αὐτῷ καὶ ὅτι τὸν Πομπήιον τὸν εὐεργέτην ἐγκατέ-
λιπε. καὶ οὐκ ἀνεβάλετο, ἀλλ' εὐθὺς αὐθημερόν,
ὥσπερ εἶχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ, συνέμιξε, καί τινα χρόνον 5
ὑπό τε τῆς ἵππου καὶ ὑπὸ τῶν δρεπανηφόρων ἐκτα-
ραχθεὶς ἔπειτα τοῖς ὁπλίταις ἐκράτησε. καὶ ἐκεῖνον
μὲν ἐκφυγόντα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἐς τὸν Βόσπο-
ρον μετὰ τοῦτο ἐσβιαζόμενον, ὁ Ἄσανδρος εἶρξέ τε
καὶ ἀπέκτεινε· Καῖσαρ δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ, καίπερ οὐ 48
πάνυ διαπρεπεῖ γενομένῃ, πολὺ καὶ ὅσον ἐπ' οὐδε-
μιᾷ ἄλλῃ ἐφρόνησεν, ὅτι ἔν τε τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐν
τῇ αὐτῇ ὥρᾳ καὶ ἦλθε πρὸς τὸν πολέμιον καὶ εἶδεν
αὐτὸν καὶ ἐνίκησε. καὶ τά τε λάφυρα πάντα, καίτοι
πλεῖστα γενόμενα, τοῖς στρατιώταις ἐδωρήσατο, καὶ 2
τρόπαιον, ἐπειδήπερ ὁ Μιθριδάτης ἀπὸ τοῦ Τριαρίου
ἐνταῦθά που ἐγηγέρκει, ἀντανέστησε. καθελεῖν μὲν

γὰρ τὸ τοῦ βαρβάρου οὐκ ἐτόλμησεν ὡς καὶ τοῖς
ἐμπολεμίοις θεοῖς ἱερωμένον, τῇ δὲ δὴ τοῦ ἰδίου
παραστάσει καὶ ἐκεῖνο συνεσκίασε καὶ τρόπον τινὰ
3 καὶ κατέστρεψε. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν χώραν ὅσην
τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν ἐνόρκων σφίσιν ἀποτετμη-
μένος ὁ Φαρνάκης ἦν ἐκομίσατο, καὶ αὐτὴν πᾶσαν
ὡς ἑκάστοις τοῖς ἀπολέσασιν ἔδωκε, πλὴν μέρους τι-
νὸς τῆς Ἀρμενίας, ὃ τῷ Ἀριοβαρζάνῃ ἐχαρίσατο.
4 τούς τε Ἀμισηνοὺς ἐλευθερίᾳ ἠμείψατο, καὶ τῷ Μι-
θριδάτῃ τῷ Περγαμηνῷ τετραρχίαν τε ἐν Γαλατίᾳ
καὶ βασιλείας ὄνομα ἔδωκε, πρός τε τὸν Ἄσανδρον
πολεμῆσαι ἐπέτρεψεν, ὅπως καὶ τὸν Βόσπορον
κρατήσας αὐτοῦ λάβῃ, ὅτι πονηρὸς ἐς τὸν φίλον
ἐγένετο.
49 πράξας δὲ ταῦτα, καὶ τὰ λοιπὰ τῷ Δομιτίῳ
καταστήσασθαι κελεύσας, ἐς τὴν Βιθυνίαν ἦλθε,
κἀντεῦθεν ἔς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν
ἔπλευσε, πολλὰ καὶ ἐπὶ πάσῃ προφάσει χρήματα
2 παρὰ πάντων, ὥσπερ καὶ πρίν, ἐκλέγων. τοῦτο μὲν
γάρ, ὅσα τινὲς τῷ Πομπηίῳ προϋπέσχηντο, ἐπράξατο,
τοῦτο δὲ καὶ ἄλλα ἔξωθεν, προσεπικαλῶν τινα, ᾔτει.
τά τε ἀναθήματα τοῦ ἐν τῇ Τύρῳ Ἡρακλέους πάντα
ἀνείλετο, ὅτι τήν τε γυναῖκα καὶ τὸν παῖδα τοῦ
3 Πομπηίου ὑπεδέξαντο ὅτε ἔφυγον. καὶ στεφάνους
ἐπὶ ταῖς νίκαις συχνοὺς καὶ παρὰ τῶν δυναστῶν τῶν
τε βασιλέων χρυσοῦς ἔλαβε. ταῦτα δὲ οὐχ ὑπὸ
κακίας ἐποίει, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐδαπάνα παμπληθῆ, καὶ
ἀνάλωσιν πολὺ πλείω ἔς τε τὰ στρατόπεδα καὶ ἐς τὰ
ἐπινίκια, τά τε ἄλλα ὅσα ἐλαμπρύνετο, ποιήσειν
4 ἔμελλε. τό τε σύμπαν εἰπεῖν, χρηματοποιὸς ἀνὴρ
ἐγένετο, δύο τε εἶναι λέγων τὰ τὰς δυναστείας πα-
ρασκευάζοντα καὶ φυλάσσοντα καὶ ἐπαύξοντα, στρα-

τιώτας καὶ χρήματα, καὶ ταῦτα δι' ἀλλήλων συνεστη-
κέναι· τῇ τε γὰρ τροφῇ τὰ στρατεύματα συνέχεσθαι, 5
καὶ ἐκείνην ἐκ τῶν ὅπλων συλλέγεσθαι· κἂν θάτε-
ρον ὁποτερονοῦν αὐτῶν ἐνδεὲς ᾖ, καὶ τὸ ἕτερον συγ-
καταλυθήσεσθαι.

περὶ μὲν οὖν τούτων οὕτω καὶ ἐφρόνει ἀεὶ καὶ 50
ἔλεγεν· ἐς δὲ δὴ τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' οὐκ ἐς τὴν Ἀφρι-
κὴν καίπερ πεπολεμωμένην οἱ, ἠπείχθη, ὅτι ταραττό-
μενα τὰ ἐν τῷ ἄστει πυθόμενος ἐφοβήθη μὴ καὶ ἐς
ἀνήκεστον προχωρήσῃ. οὐ μέντοι καὶ κακὸν οὐδένα 2
οὐδέν, ὥσπερ εἶπον, εἰργάσατο, πλὴν ὅτι κἀνταῦθα
πολλὰ ἠργυρολόγησε, τὰ μέν τινα ἐν δωρεᾶς μέρει,
στεφάνους καὶ ἀγάλματα καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, λαμ-
βάνων, τὰ δὲ καὶ δανειζόμενος δῆθεν, οὐχ ὅτι παρὰ
τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν πόλεων. τοῦτο γὰρ 3
τὸ ὄνομα ταῖς ἐκλογαῖς τῶν χρημάτων, ἐφ' αἷς μηδεμία
ἄλλη πρόφασις εὔλογος ἦν, ἐτίθετο, ἐπεὶ τήν γε ἄλλως
καὶ βιαίως, οὐδὲν ἧττον τῶν ὀφειλομένων, καὶ ἐκεῖνα
ἐπράττετο, καὶ ἔμελλε μηδέποτε ἀποδοθήσεσθαι. ἔλε-
γε μὲν γὰρ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου τὰ οἰκεῖα δεδαπανηκέ-
ναι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δανείζεσθαι· ὅθενπερ καὶ χρεῶν 4
ἀποκοπὰς ἀξιοῦντος τοῦ πλήθους γενέσθαι οὐκ ἐποί-
ησεν, εἰπὼν ὅτι καὶ αὐτὸς πολλὰ ὀφείλω· εὔδηλος δὲ
ἐγίγνετο καὶ τὰ ἀλλότρια τῇ δυναστείᾳ παρασπώμενος.
οἵ τε οὖν ἄλλοι διὰ τοῦτο ἤχθοντο αὐτῷ καὶ οἱ ἑταῖροι· 5
τῶν γὰρ δεδημευμένων συχνά, καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν γε
ἔστιν ἅ, ἐλπίδι τοῦ προῖκα αὐτὰ ἕξειν ἀγοράσαντες
πᾶσαν τὴν τιμὴν ἀποτίνειν ἠναγκάζοντο.

ἀλλὰ τούτους μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιεῖτο. καίτοι 51
καὶ ἐκείνους τρόπον τινὰ ὡς ἑκάστους ἐθεράπευσε.
τοῖς τε γὰρ πολλοῖς ἐχαρίσατο τόν τε τόκον τὸν ἐπο-
φειλόμενόν σφισιν ἐξ οὗ πρὸς τὸν Πομπήιον ἐξεπολε-

μώθη πάντα, καὶ τὸ ἐνοίκιον ὅσον ἐς πεντακοσίας
2 δραχμὰς ἦν ἐνιαυτοῦ ἑνὸς ἀφείς, καὶ προσέτι καὶ τὰς
τιμήσεις τῶν κτημάτων, ἐν οἷς τὴν ἀπόδοσιν τῶν
δανεισμάτων κατὰ τοὺς νόμους γίγνεσθαι ἔδει, πρὸς
τὴν ἐν τῷ χρόνῳ ἀξίαν ἐπαναγαγών, ἐπειδὴ τῷ
πλήθει τῶν δεδημοσιωμένων πολὺ πάντα ἐπευώνιστο.
3 τούτους τε οὖν ταῦτα πράξας ἀνηρτήσατο, καὶ τῶν
προσεταιριστῶν τῶν τε συναγωνιστῶν τοὺς μὲν βου-
λευτὰς ἱερωσύναις τε καὶ ἀρχαῖς ταῖς τε ἐς τὸν λοιπὸν
τοῦ ἔτους ἐκείνου χρόνον καὶ ταῖς ἐς νέωτα, ἵνα γὰρ
πλείους αὐτῶν ἀμείψηται, στρατηγούς τε δέκα ἐς
τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀπέδειξε καὶ ἱερέας ὑπὲρ τὸ νενομισ-
4 μένον· τοῖς τε γὰρ ποντίφιξι καὶ τοῖς οἰωνισταῖς,
ὧν καὶ αὐτὸς ἦν, τοῖς τε πεντεκαίδεκα καλουμένοις
ἕνα ἑκάστοις προσένειμε, καίπερ αὐτὸς βουληθεὶς
5 πάσας τὰς ἱερωσύνας λαβεῖν ὥσπερ ἐψήφιστο· τοὺς
δὲ ἱππέας τοῦ τέλους τούς τε ἑκατοντάρχους καὶ τοὺς
ὑπομείονας ἄλλοις τέ τισι καὶ τῷ καὶ ἐς τὸ συνέδριόν
τινας ἀπ᾽ αὐτῶν ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων καταλέξαι.

52 τὰ δὲ δὴ στρατόπεδα οὐχ ἡσυχῇ αὐτὸν ἐτάραξε·
πολλὰ γὰρ λήψεσθαι ἐλπίσαντες, καὶ εὑρόμενοι τῆς
μὲν ἀξίας οὐκ ἐλάττω, τῆς δὲ προσδοκίας καταδεέστερα,
ἐθορύβησαν. ἐν Καμπανίᾳ δὲ οἱ πλείους αὐτῶν, ὡς
2 καὶ ἐς τὴν Ἀφρικὴν προπλευσόμενοι, ἦσαν. οὗτοι
οὖν τόν τε Σαλούστιον παρ᾽ ὀλίγον ἀπέκτειναν, στρα-
τηγὸς γὰρ ἐπὶ τῷ τὴν βουλὴν ἀναλαβεῖν ἀπεδέδεικτο,
καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος διαφυγὼν αὐτοὺς ἐς τὴν Ῥώ-
μην πρὸς τὸν Καίσαρα ὥρμησε, τὰ γιγνόμενά οἱ
δηλώσων, ἐφέσποντό τε αὐτῷ συχνοὶ μηδενὸς φει-
δόμενοι, καὶ ἄλλους τε τῶν ἐντυχόντων σφίσι καὶ
3 βουλευτὰς δύο ἔσφαξαν. ὁ οὖν Καῖσαρ ὡς τάχιστα
τῆς προσόδου αὐτῶν ᾔσθετο, ἠθέλησε μὲν τὸ δορυ-

φορικὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀντιπέμψαι, φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ
ἐκεῖνοι συστασιάσωσί σφισιν ἡσύχασε, μέχρις οὗ ἐς
τὸ προάστειον ἀφίκοντο. ἐνταῦθα δὲ δὴ οὖσιν αὐτοῖς
προσέπεμψε, καὶ ἐπύθετο τί βουλόμενοι καὶ τίνος
χρῄζοντες ἥκοιεν. ἀποκριναμένων τέ σφων ὅτι αὐτῷ 4
ἐκείνῳ ἐροῦσιν, ἐπέτρεψε μὲν αὐτοῖς ἐς τὴν πόλιν
ἄνευ τῶν ὅπλων, πλὴν τῶν ξιφῶν, ἐσελθεῖν· ταῦτα
γὰρ καὶ ἄλλως καὶ ἐν τῷ ἄστει φορεῖν εἰώθεσαν, καὶ
τότε οὐκ ἂν ὑπέμειναν καταθέσθαι· εἰπόντων δὲ 53
αὐτῶν πολλὰ μὲν περὶ ὧν καὶ ἐπόνησαν καὶ ἐκινδύ-
νευσαν, πολλὰ δὲ καὶ περὶ ὧν ἤλπισαν ἀξίους τέ
σφας τυχεῖν ἔφασκον εἶναι, καὶ μετὰ τοῦτο ἀφεθῆναι
τε τῆς στρατείας ἀξιούντων καὶ δεινῶς διὰ τοῦτ' αὐτῷ
ἐγκειμένων, οὐχ ὅτι καὶ ἰδιωτεῦσαι ἐβούλοντο, ἥκιστα 2
γάρ, ἅτε καὶ συνήθεις ταῖς πλεονεξίαις ἐκ πολλοῦ
γεγονότες, τοῦτ' ἤθελον, ἀλλ' ὅτι καταπλήξειν τε ἐξ
αὐτοῦ τὸν Καίσαρα καὶ πᾶν ὁτιοῦν καταπράξειν, ἅτε
καὶ ὑπογύου οἱ τῆς ἐς τὴν Ἀφρικὴν στρατείας οὔσης,
ἐνόμιζον, περὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐδέν σφισι τὸ παράπαν 3
ἀπεκρίνατο, αὐτὰ δὲ ταῦτα εἰπὼν μόνα "ἀλλ' ὀρθῶς
γε, ὦ Κυιρῖται, λέγετε· καὶ γὰρ κεκμήκατε καὶ κα-
τατέτρωσθε" πάντας αὐτοὺς παραχρῆμα ὡς μηδὲν
δῆθεν αὐτῶν δεόμενος διῆκε, καὶ τοῖς τὸν τεταγμένον
χρόνον ἐστρατευμένοις καὶ τὰ γέρα ἐντελῆ δώσειν
ὑπέσχετο. λεχθέντων δὲ τούτων κατεπλάγησαν ἔκ 4
τε τῆς ἄλλης αὐτοῦ διανοίας, καὶ μάλιστα ὅτι Κυι-
ρίτας ἀλλ' οὐ στρατιώτας σφᾶς ὠνόμασε, καὶ ταπει-
νωθέντες φοβηθέντες τε μὴ πάθωσί τι δεινὸν μετε-
βάλοντο, καὶ πολλὰ μὲν ἱκετεύοντες αὐτὸν εἶπον,
πολλὰ δὲ καὶ ἐπαγγελλόμενοι καὶ συστρατεύσειν οἱ
ἐθελονταὶ καὶ τὸν πόλεμον μόνοι διαπολεμήσειν
ὑπέσχοντο. ὡς οὖν ἐνταῦθα ἦσαν, καί τις καὶ τῶν 5

στρατιάρχων ἐν τοσούτῳ, ἢ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ γνώμης
ἢ χαριζόμενος τῷ Καίσαρι, διελέχθη τέ τινα ὑπὲρ
αὐτῶν καὶ ἐδεήθη, "ἀφίημι μέν" ἔφη "καὶ ὑμᾶς τοὺς
παρόντας καὶ τοὺς ἄλλους πάντας, ὅσοις τὰ τῆς στρα-
6 τείας ἔτη ἐξήκει· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ δέομαί τι ὑμῶν·
τὰ μέντοι γέρα καὶ ὣς ὑμῖν ἀποδώσω, ἵνα μήποτέ
τις εἴπῃ ὅτι ἐγὼ χρησάμενος ὑμῖν ἐν τοῖς κινδύνοις
ἔπειτα ἀχάριστος ἐγενόμην, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ
τοῖς σώμασιν ἐρρωμένοι καὶ πάντα καὶ τὰ λοιπὰ
προσδιαπολεμῆσαι δυνάμενοι οὐκ ἠθελήσατέ μοι συ-
54 στρατεῦσαι." καὶ ὁ μὲν ταῦτά τε σοφιζόμενος εἶπε,
πάνυ γὰρ αὐτῶν ἔχρῃζε, καὶ χώραν ἔκ τε τῆς δημο-
σίας καὶ ἐκ τῆς ἑαυτοῦ δὴ πᾶσί σφισιν ἔνειμεν, ἄλλους
ἄλλῃ, καὶ πάνυ πόρρω ἀπ' ἀλλήλων, ἀπαρτήσας,
ὥστε μήτε τοῖς ὁμοχώροις σφᾶς φοβεροὺς μήτ' αὖ
πρὸς νεωτερισμὸν ἑτοίμους, καθ' ἓν που συνοικοῦν-
2 τας, γενέσθαι. τῶν τε ἐποφειλομένων σφίσι χρημά-
των, ἃ πολλὰ καὶ καθ' ἑκάστην ὡς εἰπεῖν πρᾶξιν
ὑπέσχητο δώσειν, τὰ μὲν εὐθὺς ἀπαλλάξειν, τὰ δὲ
οὐκ ἐς μακρὰν καὶ σὺν τόκῳ γε διαλύσειν ἐπηγγεί-
λατο. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ δουλωσάμενος αὐτοὺς
ὥστε μήτε τι θρασύνεσθαι καὶ προσέτι καὶ χάριν
3 εἰδέναι, προσεπεῖπεν "ἀπέχετε μὲν παρ' ἐμοῦ πάντα,
καὶ οὐδένα ἔθ' ὑμῶν ἀναγκάσω στρατεύσασθαι· εἰ
μέντοι τις ἑκούσιος ἐθέλοι καὶ τὰ λοιπά μοι συγκα-
τεργάσασθαι, ἡδέως αὐτὸν δέξομαι." ἀκούσαντες δὲ
τοῦτο ἐκεῖνοι ὑπερήσθησαν καὶ πάντες ὁμοίως ἀνα-
55 στρατεύσασθαι ἠθέλησαν. ὁ οὖν Καῖσαρ τοὺς ταρα-
χώδεις αὐτῶν, οὐ πάντας ἀλλ' ὅσοι μετρίως πως
ὄντες γεωργίαις ζῆν ἐδύναντο, ἀπολέξας τοῖς λοι-
ποῖς ἐχρήσατο. καὶ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων στρα-
2 τιωτῶν ἐποίησε· τοὺς γὰρ πάνυ τε θρασεῖς καὶ

ἱκανοὺς μέγα τι κακὸν δρᾶσαι ἐκ μὲν τῆς Ἰταλίας ἐξήγαγεν, ὅπως μηδὲν ἐκεῖ καταλειφθέντες νεοχμώσωσιν, ἐν δὲ δὴ τῇ Ἀφρικῇ καὶ μάλα ἡδέως, ἄλλους κατ' ἄλλην πρόφασιν, ἀνάλωσε· τούς τε γὰρ ἐναντίους ἅμα δι' αὐτῶν κατειργάζετο καὶ ἐκείνων ἀπηλ-
λάττετο. φιλανθρωπότατός τε γὰρ ἀνδρῶν ὤν, καὶ 3
πολλὰ κεχαρισμένα τοῖς τε ἄλλοις καὶ τοῖς στρατιώταις μάλιστα ποιῶν, δεινῶς τοὺς στασιάζοντάς σφων ἐμίσει καὶ ἰσχυρότατα αὐτοὺς ἐκόλαζε.

ταῦτά τε ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει, ἐν ᾧ δικτάτωρ μὲν 4
ὄντως αὐτὸς τὸ δεύτερον ἦρξεν, ὕπατοι δὲ ἐπ' ἐξόδῳ αὐτοῦ ἀποδειχθέντες ὅ τε Καλῆνος καὶ ὁ Οὐατίνιος
ἐλέγοντο εἶναι, ἐποίησε, καὶ ἐς τὴν Ἀφρικὴν καίτοι 56
τοῦ χειμῶνος ἐνεστηκότος ἐπεραιώθη. καὶ οὐκ ὀλίγα δὲ ἐκ τούτου, ἀνέλπιστος τοῖς ἐναντίοις προσπεσών, κατώρθωσε· πλεῖστον γὰρ παρὰ πάντα καὶ τῷ τάχει καὶ ταῖς ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου στρατείαις κατέπραττεν, ὥστ' εἴ τις ἐκλογίζοιτο ὅτῳ τοσοῦτον τῶν καθ' ἑαυτὸν ἐν τοῖς πολεμίοις ὑπερήνεγκεν, οὐδὲν ἂν ἄλλο τούτου μᾶλλον ὂν ἔμπροσθεν παραβαλὼν εὕροι.
ἡ δὲ δὴ Ἀφρικὴ ἦν μὲν οὐδὲ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ 2
φίλη τῷ Καίσαρι, μετὰ δὲ δὴ τὸν τοῦ Κουρίωνος θάνατον καὶ πάνυ ἐχθρὰ ἐγένετο. ὅ τε γὰρ Οὔαρος καὶ ὁ Ἰόβας τὰ πράγματα εἶχον, καὶ προσέτι καὶ ὁ Κάτων καὶ ὁ Σκιπίων οἵ τε ἄλλοι οἱ μετ' αὐτῶν ὄντες ἐκεῖσε,
ὥσπερ εἶπον, συγκατέφυγον, κἀκ τούτου κοινωσά- 3
μενοι τὸν πόλεμον τά τε ἐν τῇ ἠπείρῳ ἐξηρτύσαντο καὶ τῇ τε Σικελίᾳ καὶ τῇ Σαρδοῖ ἐπίπλους ἐποιοῦντο, καὶ τάς τε πόλεις ἐλύπουν καὶ τὰ πλοῖα κατῆγον, καὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ ὅπλα τόν τε σίδηρον τὸν ἄλλον, οὗπέρ
που καὶ μόνου ἔχρῃζον, . . . τελευτῶντές τε ἐς τοῦτο 4
καὶ τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς διανοίας, οἷα μήτε

στρατοῦ σφισιν ἐναντιουμένου καὶ τοῦ Καίσαρος ἔν
τε τῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν τῷ ἄστει χρονίσαντος, ἀφίκοντο,
ὥστε καὶ ἐς τὴν Ἰβηρίαν τὸν Πομπήιον ἀποστεῖλαι.
στασιάζειν τε γὰρ αὐτὴν πυνθανόμενοι, καὶ ἐκεῖνον
ἑτοίμως ἅτε τοῦ Πομπηίου τοῦ Μάγνου παῖδα ὄντα
5 δέξεσθαι νομίσαντες, παρεσκευάζοντο ὁ μὲν ὡς τήν
τε Ἰβηρίαν διὰ βραχέων κατασχήσων καὶ πρὸς τὸ
ἄστυ ἐκεῖθεν ὁρμήσων, οἱ δὲ ὡς τὸν πλοῦν ἅμα τὸν
57 ἐς τὴν Ἰταλίαν ποιησόμενοι. κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ
διατριβή τις αὐτοῖς ἐγένετο, τοῦ τε Οὐάρου τῷ
Σκιπίωνι τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητήσαντος, ἐπειδὴ
αὐτὸς ἐκ πλείονος ἐν τοῖς ταύτῃ χωρίοις ἦρχε, καὶ
τοῦ Ἰόβου τῇ νίκῃ ἐπαιρομένου καὶ τὰ πρῶτα δι'
2 αὐτὴν ἀξιοῦντος φέρεσθαι· συμφρονήσαντες δὲ ὅ τε
Σκιπίων καὶ ὁ Κάτων, οἷα ὁ μὲν τῇ ἀξιώσει ὁ δὲ τῇ
συνέσει πολὺ πάντων σφῶν προήκοντες, τούς τε
ἄλλους προσεποιήσαντο καὶ ἐκείνους ἔπεισαν τῷ
Σκιπίωνι πάντα ἐπιτρέψαι. ὁ γὰρ Κάτων δυνηθεὶς
ἂν ἐξ ἴσου αὐτῷ ἢ καὶ μόνος ἄρξαι οὐκ ἠθέλησε,
3 τὸ μὲν ὅτι βλαβερώτατον τοῖς τοιούτοις ἡγεῖτο εἶναι,
τὸ δὲ ὅτι τῷ πολιτικῷ ἀξιώματι ἠλαττοῦτο αὐτοῦ·
πολὺ γὰρ ἄλλως τε καὶ ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς ἑώρα
δυνάμενον τὸ τὸν ἄρχοντα καὶ νόμῳ δή τινι τῶν
ἄλλων προκεκρίσθαι, καὶ διὰ τοῦτο τῆς τε ἀρχῆς
ἑκὼν αὐτῷ παρεχώρησε, καὶ προσέτι καὶ τὰ στρατεύ-
4 ματα ἃ ἐπηγάγετο παρέδωκε. καὶ ὁ μὲν ἐκ τούτου
τήν τε Οὐτικήν, ὑποπτευθεῖσαν τὰ τοῦ Καίσαρος
φρονεῖν καὶ ὀλίγου καὶ ἀνάστατον ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπὶ
τούτῳ γενομένην, ἐξαιτησάμενος ἐς φυλακὴν ὑπεδέξα-
το, καὶ τὴν χώραν τήν τε θάλασσαν τὴν ταύτῃ πᾶσαν
φρουρεῖν ἐπετράπη· τῶν δὲ ἄλλων ὁ Σκιπίων αὐτο-
5 κράτωρ ἦρχε. καὶ αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα πολὺ πάντας

τοὺς ὁμογνωμονοῦντάς οἱ ἐπερρώννυε, νομίζοντας οὐκ οἶδ' ὅπως ἀλόγῳ τινὶ πίστει μηδένα ἂν Σκιπίωνα ἐν τῇ Ἀφρικῇ κακῶς πρᾶξαι.

μαθὼν οὖν τοῦτο ὁ Καῖσαρ, καὶ ἰδὼν ὅτι καὶ οἱ 58
μεθ' ἑαυτοῦ στρατευόμενοι πεπεισμένοι τε αὐτὸ οὕτως ἔχειν εἰσὶ καὶ φοβοῦνται, προσπαρέλαβέ τινα ἔκ τε τοῦ γένους τοῦ τῶν Σκιπιώνων ὄντα καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην φέροντα, ἐπεκαλεῖτο δὲ Σαλουτίων, καὶ οὕτω 2
τόν τε πλοῦν πρὸς Ἀδρύμητον ἐποιήσατο, τὰ γὰρ ἐν τῇ Οὐτικῇ ἰσχυρῶς ἐφρουρεῖτο, καὶ ἔλαθεν αὐτοὺς ἀνέλπιστος ὑπὸ τοῦ χειμῶνος περαιωθείς. ἐκβάντι δὲ αὐτῷ τῆς νεὼς συντυχία τοιάδε ἐγένετο, ὑφ' ἧς εἰ καί τι φοβερὸν ὑπὸ τοῦ δαιμονίου σφίσιν ἐσημαίνετο, ἀλλὰ καὶ αὐτό γε ἐκεῖνο ἐς ἀγαθὸν ἔτρεψεν· ἐπειδὴ 3
γὰρ ἅμα τῷ τῆς γῆς ἐπιβῆναι προσέπταισε, καὶ αὐτὸν πεσόντα ἐπὶ στόμα οἱ στρατιῶται ἰδόντες ἠθύμησαν καὶ δυσανασχετήσαντες ἐθορύβησαν, οὐ διηπορήθη, ἀλλ' ἐκτείνας τὴν χεῖρα τήν τε γῆν, ὡς καὶ ἑκὼν δὴ πεσών, περιέλαβε καὶ κατεφίλησε, καὶ ἀναβοήσας εἶπεν "ἔχω σε, Ἀφρική." ἐκ δὲ τούτου προσέβαλε 4
μὲν τῷ Ἀδρυμήτῳ, ἀποκρουσθεὶς δὲ καὶ προσέτι καὶ ἐκ τοῦ στρατοπέδου βιαίως ἐκβληθεὶς μετέστη πρὸς πόλιν ἑτέραν Ῥούσπινα, καὶ δεχθεὶς ὑπ' αὐτῶν χειμάδιόν τε ἐν αὐτῇ κατεσκευάσατο, καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενος ἐπολέμει.

# ΔΙΩΝΟΣ

## ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΓ.

a. u. 708 Τότε μὲν ταῦτ᾽ ἔπραξε, τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει καὶ
ἐδικτατώρευσεν ἅμα καὶ ὑπάτευσε, τρίτον ἑκάτερον,
τοῦ Λεπίδου οἱ ἀμφοτέροις συνάρξαντος. ἐπειδὴ γὰρ
δικτάτωρ ὑπ᾽ αὐτοῦ τὸ πρῶτον ἐλέχθη, παραχρῆμά
τε αὐτὸν μετὰ τὴν στρατηγίαν ἐς τὴν Ἰβηρίαν τὴν
2 πλησιαιτέραν ἔστειλε, καὶ ἐπανελθόντα ἐπινικίοις,
μήτε τινὰς νικήσαντα μήτ᾽ ἀρχὴν μαχεσάμενόν τισιν,
ἐτίμησε, πρόφασιν ὅτι τοῖς ὑπό τε τοῦ Λογγίνου καὶ
3 ὑπὸ τοῦ Μαρκέλλου πραχθεῖσι παρεγένετο. οὔκουν
οὐδὲ ἔπεμψέ τι ἐπ᾽ ἀληθείας, πλὴν τῶν χρημάτων
ἃ τοὺς συμμάχους ἐσεσυλήκει. τούτοις τε οὖν αὐτὸν
ἤγηλε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ συνάρχοντα ἑκατέρωθι
προσείλετο.

2 καὶ αὐτῶν ἀρχόντων ἤδη οἵ τε ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταράχθησαν ὑπὸ σημείων· λύκος τε γὰρ ἐν αὐτῇ ὤφθη,
καὶ χοῖρος ἐλέφαντι πλὴν τῶν ποδῶν ὅμοιος ἐγεννήθη·
κἀν τῇ Ἀφρικῇ ὅ τε Πετρήιος καὶ ὁ Λαβιῆνος τηρήσαντες τὸν Καίσαρα πρὸς κώμας ἐπὶ σῖτον ἐξεληλυθότα,
2 τήν τε ἵππον αὐτοῦ μηδέπω καλῶς ἐκ τῆς
θαλάσσης ἐρρωμένην ἐς τοὺς πεζοὺς τοῖς Νομάσι
κατήραξαν, καὶ συνταραχθείσης πρὸς τοῦτο τῆς ἀσπίδος πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἐν χερσὶν ἀπέκτειναν,
πάντας δ᾽ ἂν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνειληθέντας ἐπὶ μετέωρόν τι ἐξέκοψαν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ἐτρώθησαν.

ἐπὶ πλεῖον δ' οὖν καὶ ὥς, τούτου συμβεβηκότος, τὸν 3
Καίσαρα κατέπληξαν. λογιζόμενος μὲν γὰρ ὡς ὑπὸ
ὀλίγων ἔπταισε, προσδεχόμενος δὲ καὶ τὸν Σκιπίωνα
τόν τε Ἰόβαν πάσαις, ὥσπερ ἠγγέλλοντο, ταῖς δυνά-
μεσιν εὐθὺς ἀφίξεσθαι, διηπόρει καὶ οὐκ εἶχεν ὅ,τι
πράξῃ· τόν τε γὰρ πόλεμον μηδέπω καλῶς διενεγκεῖν 4
δυνάμενος, καὶ τὴν ἐν ταὐτῷ μονὴν χαλεπήν, κἂν
οἱ πολέμιοί σφων ἀπέχωνται, διὰ τὴν τῆς τροφῆς
ἀπορίαν, τήν τε ἀνάστασιν ἀδύνατον τῶν πολεμίων
καὶ ἐκ τῆς ἠπείρου καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπικειμένων
οἱ ὁρῶν οὖσαν, ἠθύμει.

3 ἐνταῦθ' οὖν αὐτῷ ὄντι Πούπλιός τις Σίττιος,
εἴγε ἐκεῖνον ἀλλὰ μὴ τὸ δαιμόνιον δεῖ λέγειν, τήν
τε σωτηρίαν ἅμα καὶ τὴν ἐπικράτησιν ἔδωκεν. οὗτος
γὰρ ἐξέπεσε μὲν ἐκ τῆς Ἰταλίας, παραλαβὼν δὲ συμ-
φυγάδας τινὰς καὶ περαιωθεὶς ἐς Μαυριτανίαν χεῖρά
τε ἤθροισε, καὶ παρὰ τῷ Βόκχῳ στρατηγήσας ἐπεχεί- 2
ρησε τῷ Καίσαρι, μήτε τινὰ εὐεργεσίαν αὐτοῦ προ-
έχων μήτ' ἄλλως ἐν γνώσει οἱ ὤν, τοῦ τε πολέμου
συνάρασθαι καὶ τὰ παρόντα συγκατεργάσασθαι. κἀκ 3
τούτου αὐτῷ μὲν ἐκείνῳ οὐκ ἐπήμυνε· πόρρω τε
γὰρ αὐτὸν ἤκουεν ὄντα, καὶ βραχύ τι ὑφ' ἑαυτοῦ,
οὐ γάρ πω μεγάλην ἰσχὺν εἶχεν, ὠφελήσεσθαι ἐνόμιζε·
τὸν δὲ δὴ Ἰόβαν ἐκστρατεύσαντα τηρήσας ἔς τε τὴν
Νουμιδίαν ἐνέβαλε, καὶ ταύτην τε καὶ τὴν Γαιτου- 4
λίαν μέρος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ οὖσαν ἐλυμήνατο, ὥστε
τὸν βασιλέα τῶν τε ἐν χερσὶν ἀφέσθαι καὶ ἐκ μέσης
τῆς ὁδοῦ μετὰ τοῦ πλείονος στρατοῦ ἀναστρέψαι·
ἔστι γὰρ ὅτι καὶ τῷ Σκιπίωνι ἀπ' αὐτοῦ συνέπεμψεν.
ἐξ οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα διεφάνη ὅτι εἰ καὶ ἐκεῖνος 5
ἐληλύθει, οὐκ ἄν ποτε αὐτοῖς ὁ Καῖσαρ ἀντέσχεν.
οὔκουν οὐδὲ μόνῳ τῷ Σκιπίωνι συμβαλεῖν εὐθὺς

ἐτόλμησε· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τοὺς ἐλέφαντας, τὸ μέν τι καὶ ἐπὶ τῇ μάχῃ, τὸ δὲ δὴ πλεῖον ὅτι τὸ ἱππι-
4 κὸν αὐτοῦ ἐτάρασσον, δεινῶς ἐδεδίει. ἐν φυλακῇ οὖν τὸ στρατόπεδον ἐς ὅσον ἐδύνατο ποιῶν ὁ Καῖσαρ στρατιώτας τε ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐλέφαντας μετεπέμπετο, οὐχ ὡς καὶ ἀξιόμαχόν τι δι᾿ αὐτῶν δράσων, οὐδὲ γὰρ πολλοὶ ἦσαν, ἀλλ᾿ ἵνα οἵ ἵπποι πρός τε τὴν ὄψιν καὶ πρὸς τὴν φωνὴν αὐτῶν ἐκμελετή-
2 σωσιν οὐδὲν ἔτι τοὺς τῶν πολεμίων φοβεῖσθαι. κἀν τούτῳ οἵ τε Γαιτοῦλοι προσεχώρησαν αὐτῷ καὶ ἕτεροί τινες τῶν πλησιοχώρων, τὰ μὲν δι᾿ ἐκείνους, ἐπειδή σφας μεγάλως τιμηθέντας ἤκουσαν, τὰ δὲ καὶ
3 τῇ τοῦ Μαρίου μνήμῃ, ὅτι προσήκων αὐτοῦ ἦν. ὡς δὲ ταῦτά τε ἐγένετο, καὶ οἵ ἐκ τῆς Ἰταλίας βραδέως μὲν καὶ ἐπικινδύνως ὑπό τε τοῦ χειμῶνος καὶ ὑπὸ τῶν πολεμίων περαιωθέντες, ὅμως δ᾿ οὖν ἦλθόν ποτε, οὐκέθ᾿ ἡσύχασεν, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἠπείχθη πρὸς τὴν μάχην, ὅπως πρὶν τὸν Ἰόβαν ἐπελθεῖν
4 φθάσῃ τὸν Σκιπίωνα προκατεργασάμενος. καὶ προχωρήσας ἐπ᾿ αὐτὸν πρὸς πόλιν Οὐζίττα ἐπὶ λόφου τινός, ὑπέρ τε ἐκείνης καὶ ὑπὲρ τοῦ στρατοπέδου ἅμα αὐτῶν ὄντος, ἱδρύθη, προεκκρούσας τοὺς κατέχοντας αὐτόν, καὶ μετὰ τοῦτο προσπεσόντα οἵ τὸν Σκιπίωνα ἀπό τε τοῦ μετεώρου ἀπεδίωξε καὶ τοῖς
5 ἱππεῦσιν ἐπικαταδραμὼν ἐκάκωσε. τοῦτό τε οὖν τὸ χωρίον κατέσχε καὶ ἐνετειχίσατο, καὶ ἕτερον ἐπὶ θάτερα τῆς πόλεως, τὸν Λαβιηνον ἀπ᾿ αὐτοῦ κρατήσας, ἔλαβε· κἀκ τούτου καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἀπετείχισεν. ὁ γὰρ Σκιπίων δείσας μὴ προαναλωθῇ, ἐς μάχην μὲν
6 οὐκέτ᾿ αὐτῷ ᾔει, τὸν δὲ Ἰόβαν μετεπέμπετο, καὶ αὐτῷ, ἐπειδὴ μὴ ὑπήκουέν οἱ, πάντα τὰ ἐν τῇ Ἀφρικῇ τοῖς Ῥωμαίοις ὄντα χαρίσασθαι ὑπέσχετο. καὶ ὁ μὲν

ἐκ τούτου τῷ μὲν Σιττίῳ ἄλλους ἀντέταξεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὸν Καίσαρα αὖθις ὥρμησεν.

ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, ὁ Καῖσαρ ἐπείρασε μὲν 5
πάντα τρόπον ἐς χεῖρας τὸν Σκιπίωνα ὑπαγαγέσθαι, μὴ δυνηθεὶς δὲ λόγους τε φιλίους ἐς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ καθῆκε καὶ βιβλία βραχέα διέρριψεν,
ὑπισχνούμενος δι' αὐτῶν τῷ μὲν ἐπιχωρίῳ τά τε 2
οἰκεῖα ἀκέραια τηρήσειν καὶ αὐτοὺς ἐλευθέρους ἀφήσειν, τῷ δὲ Ῥωμαίῳ τήν τε ἄδειαν καὶ τὰ γέρα ἃ καὶ τοῖς συνοῦσίν οἱ ὤφειλε δώσειν· καὶ συχνούς
γε ἐκ τούτου προσεποιήσατο. Σκιπίων δὲ ἐπεχείρησε 3
μὲν καὶ αὐτὸς καὶ βιβλία καὶ λόγους ἐς τοὺς ἐναντίους ἐσβαλεῖν ὡς καὶ σφετεριούμενός τινας, οὐ μέντοι καὶ μεταστῆσαι αὐτοὺς ἠδυνήθη, οὐχ ὅτι οὐκ ἂν καὶ τὰ ἐκείνου τινὲς ἀνείλοντο, εἴπερ τι τῶν
ὁμοίων ἐπηγγέλλετο, ἀλλ' ὅτι ἆθλον μέν σφισιν οὐδὲν 4
ὑπισχνεῖτο, τὸν δὲ δὴ δῆμον τὸν τῶν Ῥωμαίων τήν τε γερουσίαν ἄλλως ἐλευθερῶσαι αὐτοὺς παρεκάλει. καὶ οὕτως, ἐν ᾧ δὴ τὰ εὐπρεπέστερα τῷ λόγῳ μᾶλλον ἢ τὰ χρησιμώτερα τοῖς παροῦσιν ᾑρεῖτο, οὐδένα αὐτῶν ᾠκειώσατο.

μέχρι μὲν οὖν μόνος ὁ Σκιπίων ἐν τῷ στρατο- 6
πέδῳ ἦν, ταῦθ' οὕτως ἐγίγνετο, ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Ἰόβας ἐπῆλθεν, ἠλλοιώθη. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ προεκαλοῦντο τοὺς ἐναντίους ἐς μάχην, καὶ μὴ βουλομένους συμ-
βαλεῖν ἐλύπουν, τῷ τε ἱππικῷ τοὺς ἀποσκεδαννυμέ- 2
νους σφῶν ἰσχυρῶς ἔβλαπτον· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ οὔτε ἐς χεῖρας αὐτοῖς ἑκὼν ᾔει, καὶ τὴν περιτείχισιν ἐπέσχε, καὶ τὴν τροφὴν ἀγαπητῶς ἥρπαξε, καὶ δυνάμεις ἄλλας
οἴκοθεν προσμετεπέμπετο. καὶ ὀψὲ μὲν καὶ χαλεπῶς 3
ἐλθούσας αὐτάς, οὔτε γὰρ ἀθρόαι ἦσαν ἀλλὰ κατὰ βραχὺ συνελέγοντο, καὶ πλοίων ὥσθ' ἅμα περαιωθῆ-

ναι ἠπόρουν, ἐλθούσας δ' οὖν ποτε προσλαβὼν
ἀνεθάρσησεν αὖθις, καὶ ἐπεξαγαγὼν παρετάξατο πρὸ
4 τῆς ταφρείας. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ ἐναντίοι ἀντιπα-
ρετάξαντο μέν, οὐ μὴν καὶ συνέβαλόν σφισι. καὶ
τοῦτο ἐπὶ πλείους ἡμέρας ἐγένετο· πλὴν γὰρ ὅτι τοῖς
ἱππεῦσιν ἐπὶ βραχὺ συμμιγνύντες ἀνεχώρουν, οὐδὲν
οὐδέτεροι μέγα παρέβαλον.

7 ὁ οὖν Καῖσαρ ἐννοήσας ὅτι οὐκ ἂν δύναιτο ἄκον-
τας αὐτοὺς ὑπὸ τῶν χωρίων ἐς χεῖρας ἐλθεῖν ἀναγ-
κάσαι, πρὸς Θάψον ὥρμησεν, ἵν' ἢ προσβοηθησάντων
αὐτῶν τῇ πόλει συμβάλῃ σφίσιν, ἢ περιιδόντων ἐκεί-
2 νην γε ἕλῃ. ἡ δὲ δὴ Θάψος κεῖται μὲν ἐν χερρονήσῳ
τρόπον τινά, ἔνθεν μὲν τῆς θαλάσσης ἔνθεν δὲ λίμνης
παρηκούσης, στενὸν δὲ δὴ τὸν ἰσθμὸν καὶ ἑλώδη διὰ
μέσου οὕτως ἔχει ὥστε διχῇ μὲν δι' ἐλαχίστου δὲ
ἐφ' ἑκάτερα τοῦ ἕλους παρ' αὐτὴν τὴν ῥαχίαν ἀμφο-
3 τέρωθεν παριέναι. πρὸς ταύτην οὖν τὴν πόλιν ὁ
Καῖσαρ ἔσω τῶν στενῶν χωρήσας ἐτάφρευε καὶ
ἐσταύρου. καὶ ἐκεῖνοι μὲν οὐδὲν πρᾶγμα αὐτῷ πα-
ρεῖχον, οὐ γὰρ ἦσαν ἀξιόμαχοι, ὁ δὲ δὴ Σκιπίων
καὶ ὁ Ἰόβας ἐπεχείρησαν τὸ στόμα τοῦ ἰσθμοῦ, καθ'
ὃ πρὸς τὴν ἤπειρον τελευτᾷ, σταυρώμασι καὶ ταφρεύ-
8 μασι διχῇ διαλαβόντες ἀνταποτειχίσαι. ἐν ἔργῳ δὲ
αὐτῶν ὄντων καὶ πολὺ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνυ-
τόντων, ὅπως γάρ τοι θᾶσσον διατειχίσωσι, τούς τε
ἐλέφαντας καθ' ὃ μηδέπω διετετάφρευτο, ἀλλ' εὔεφο-
δόν τι τοῖς πολεμίοις ἦν, προσέταξαν, καὶ τὰ λοιπὰ
2 πάντες εἰργάζοντο, ἐπέθετο ὁ Καῖσαρ αἰφνίδιον τοῖς
ἑτέροις τοῖς περὶ τὸν Σκιπίωνα, καὶ τοὺς ἐλέφαντας
πόρρωθεν σφενδόναις καὶ τοξεύμασιν ἐκταράξας ἐφέσ-
πετό τε αὐτοῖς ἀναχωρήσασι, καὶ παρὰ δόξαν τοῖς
ἐργαζομένοις προσμίξας καὶ ἐκείνους ἐτρέψατο, καί

σφισι φυγοῦσιν ἐς τὸ ἔρυμα συνεσπεσὼν αὐτοβοεὶ αὐτὸ
εἷλεν. ἰδὼν δὲ ταῦτα ὁ Ἰόβας οὕτως ἐξεπλάγη καὶ 3
ἔδεισεν ὡς μήτε ἐς χεῖράς τινι ὑπομεῖναι ἐλθεῖν μήτε
τὸ στρατόπεδον διὰ φυλακῆς ποιήσασθαι. ἐκεῖνος μὲν 4
οὖν φυγὼν καὶ οἴκαδε ἐπειχθείς, ἔπειτ' ἐπειδὴ μηδεὶς
αὐτόν, ἄλλως τε καὶ τοῦ Σιττίου τοὺς ἀντικαταστάν-
τας οἱ προνενικηκότος, ἐδέξατο, ἀπέγνω τε τὴν σωτη-
ρίαν, καὶ τῷ Πετρηίῳ μηδεμίαν μηδ' αὐτῷ ἐλπίδα
ἀδείας ἔχοντι ἐμονομάχησε καὶ συναπέθανε. Καῖσαρ 9
δὲ τό τε σταύρωμα εὐθὺς μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ ἔλαβε,
καὶ φόνον πλεῖστον τῶν προστυχόντων ἁπάντων σφί-
σιν ἐποίησεν· οὐδὲ γὰρ τῶν μεταστάντων ἐφείσατο.
κἀκ τούτου τάς τε ἄλλας πόλεις μηδενὸς ἀνθισταμέ-
νου παρεστήσατο, καὶ τοὺς Νομάδας λαβὼν ἔς τε τὸ 2
ὑπήκοον ἐπήγαγε καὶ τῷ Σαλουστίῳ λόγῳ μὲν ἄρχειν
ἔργῳ δὲ ἄγειν τε καὶ φέρειν ἐπέτρεψεν. ἀμέλει καὶ
ἐδωροδόκησε πολλὰ καὶ ἥρπασεν, ὥστε καὶ κατηγο-
ρηθῆναι καὶ αἰσχύνην αἰσχίστην ὀφλῆσαι, ὅτι τοιαῦτα 3
συγγράμματα συγγράψας καὶ πολλὰ καὶ πικρὰ περὶ
τῶν ἐκκαρπουμένων τινὰς εἰπὼν οὐκ ἐμιμήσατο τῷ
ἔργῳ τοὺς λόγους. ὅθεν εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀφείθη
ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' αὐτός γε ἑαυτὸν καὶ πάνυ
τῇ συγγραφῇ ἐστηλοκόπησε.

τοῦτό τε οὖν οὕτως ἐγένετο, καὶ τὰ ἔθνη τὰ ἐν 4
τῇ Λιβύῃ ταῦτα, τὸ μὲν περὶ τὴν Καρχηδόνα, ὃ δὴ
καὶ Ἀφρικὴν καλοῦμεν, παλαιόν, ὅτι ἐκ πολλοῦ κα-
τείργαστο, τὸ δὲ δὴ τῶν Νομάδων νέον, ὅτι νεωστὶ
εἴληπτο, ἐπωνομάσθη. Σκιπίων δὲ ἐκ μὲν τῆς μάχης 5
ἔφυγε, καὶ πλοίου ἐπιτυχὼν ἐς τὴν Ἰβηρίαν πρός τε
τὸν Πομπήιον ἀπῆρεν, ἐκπεσὼν δὲ ἐς τὴν Μαυριτα-
νίαν καὶ τὸν Σίττιον φοβηθεὶς ἑαυτὸν διεχρήσατο.
ὅ τε Κάτων τὸ μὲν πρῶτον συγκαταφυγόντων πρὸς 10

αὐτὸν πολλῶν παρεσκευάζετο τῶν τε πραγμάτων
ἀντιλαβέσθαι καὶ τὸν Καίσαρα τρόπον τινὰ ἀμύ-
2 νασθαι· ὡς δὲ οἵ τε Οὐτικήσιοι, ἅτε μηδὲ ἐν τῷ
πρὶν ἐχθρωδῶς τῷ Καίσαρι ἔχοντες καὶ τότε νενικη-
κότα αὐτὸν ὁρῶντες, οὐκ ἐπείθοντο αὐτῷ, καὶ οἱ ἐκ
τῆς γερουσίας τῶν τε ἱππέων παρόντες ἐφοβήθησαν
μὴ συλληφθῶσιν ὑπ᾽ αὐτῶν καὶ δρασμὸν ἐβουλεύ-
σαντο, αὐτὸς μὲν οὔτ᾽ ἀντιπολεμῆσαι, οὐδὲ γὰρ οἷός
τε ἦν, οὔτ᾽ αὖ προσχωρῆσαι τῷ Καίσαρι ἔγνω, οὐχ
3 ὅτι τι ἐδεδίει, καὶ γὰρ εὖ ἠπίστατο καὶ πάνυ ἂν
σπουδάσαντα αὐτὸν ἑαυτοῦ, τῆς ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ
δόξης ἕνεκα, φείσασθαι, ἀλλ᾽ ὅτι τῆς τε ἐλευθερίας
ἰσχυρῶς ἤρα, καὶ ἡττᾶσθαι οὐδενὸς οὐδὲν ἐβούλετο,
τοῦ τε θανάτου πολὺ τὸν παρὰ τοῦ Καίσαρος ἔλεον
4 χαλεπώτερον ἡγεῖτο εἶναι. συγκαλέσας δὲ τοὺς πα-
ρόντας τῶν πολιτῶν, καὶ διερωτήσας ὅποι ἕκαστος
αὐτῶν ὥρμηται, ἐκείνους μὲν μετ᾽ ἐφοδίων ἐξέπεμψε,
τῷ δὲ υἱεῖ πρὸς τὸν Καίσαρα ἐλθεῖν ἐκέλευσε.
πυθομένου τε τοῦ νεανίσκου "διὰ τί οὖν οὐχὶ καὶ
5 σὺ τοῦτο ποιεῖς;" ἀπεκρίνατο αὐτῷ ὅτι ἐγὼ μὲν ἔν
τε ἐλευθερίᾳ καὶ ἐν παρρησίᾳ τραφεὶς οὐ δύναμαι
τὴν δουλείαν ἐκ μεταβολῆς ἐπὶ γήρως μεταμαθεῖν·
σοὶ δ᾽ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει καὶ γεννηθέντι καὶ
τραφέντι τὸν δαίμονα τὸν λαχόντα σε θεραπεύειν
11 προσήκει. ταῦτ᾽ οὖν πράξας, καὶ τοῖς Οὐτικησίοις
τήν τε διοίκησιν ἀπολογισάμενος καὶ τὰ λοιπὰ χρή-
ματα τά τε ἄλλα ὅσα αὐτῶν εἶχεν ἀποδούς, προαπαλ-
λαγῆναι πρὸ τῆς τοῦ Καίσαρος ἀφίξεως ἠθέλησε.
2 καὶ μεθ᾽ ἡμέραν μὲν οὐκ ἐπεχείρησε τοῦτο ποιῆσαι·
ὅ τε γὰρ υἱὸς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες φυλα-
κὴν αὐτοῦ εἶχον· ἐπεὶ δὲ ἑσπέρα ἐγένετο, ξιφίδιόν
τέ τι κρύφα ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ὑπέθηκε, καὶ

τὸ τοῦ Πλάτωνος βιβλίον τὸ περὶ τῆς ψυχῆς αὐτῷ
γεγραμμένον ᾔτησεν, εἴτ' οὖν πόρρω τῆς ὑποψίας 3
τοῦ τι τοιοῦτο βουλεύσασθαι τοὺς παρόντας ἀπαγαγεῖν
σπουδάσας, ὅπως ὡς ἥκιστα παρατηρηθῇ, εἴτε καὶ
παραμύθιόν τι πρὸς τὸν θάνατον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως
αὐτοῦ λαβεῖν ἐπιθυμήσας. ὡς δὲ ἐκεῖνό τε ἀνελέξατο
καὶ ἡ νὺξ ἐμέσου, τό τε ἐγχειρίδιον ὑφείλκυσε, καὶ 4
ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γαστέρα παίσας εὐθὺς ἂν ἐτελεύτη-
σεν ἔξαιμος γενόμενος, εἰ μὴ καταπεσὼν ἐκ τοῦ σκιμ-
ποδίου ψόφον τε ἐποίησε καὶ τοὺς προκοιτοῦντας
ἐξήγειρε. καὶ οὕτως ὅ τε υἱὸς καὶ ἄλλοι τινὲς ἐσπε-
σόντες τά τε ἔντερα αὐτοῦ ἐς τὴν γαστέρα αὖθις
κατέταξαν καὶ θεραπείαν αὐτῷ προσήγαγον. καὶ οἱ 5
μὲν τό τε ξιφίδιον ἦραν καὶ τὰς θύρας ἔκλεισαν,
ὅπως ὕπνου λάχῃ, οὐ γὰρ δὴ καὶ ἄλλως πως ἀποθα-
νεῖν αὐτὸν προσεδόκησαν, ἐκεῖνος δὲ ἔς τε τὸ τραῦμα
τὰς χεῖρας ἐνέβαλε καὶ τὰς ῥαφὰς αὐτοῦ διαρρήξας
ἀπέψυξεν.

ὁ μὲν οὖν Κάτων καὶ δημοτικώτατος καὶ ἰσχυ- 6
ρογνωμονέστατος πάντων τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώ-
πων γενόμενος μεγάλην δόξαν καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ
θανάτου ἔλαβεν, ὥστε καὶ ἐπωνυμίαν Οὐτικήσιος,
ὅτι τε ἐν τῇ Οὐτικῇ οὕτως ἐτελεύτησε καὶ ὅτι δημο-
σίᾳ ὑπ' αὐτῶν ἐτάφη, κτήσασθαι· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ 12
ἐκείνῳ μὲν ὀργίζεσθαι ἔφη ὅτι οἱ τῆς ἐπὶ τῇ σωτη-
ρίᾳ αὐτοῦ εὐκλείας ἐφθόνησε, τὸν δὲ υἱὸν καὶ τῶν
ἄλλων τοὺς πλείους ἀφῆκεν, ὥσπερ εἴθιστο· οἱ μὲν
γὰρ εὐθὺς οἱ δὲ καὶ ὕστερον, ὅπως ἀμβλυτέρῳ αὐτῷ
ὑπὸ τοῦ χρόνου γενομένῳ προσέλθωσιν, ἐθελονταὶ
προσεχώρησαν. καὶ οἱ μὲν ἐσώθησαν, Ἀφράνιος δὲ 2
καὶ Φαῦστος ἑκόντες μὲν οὐκ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ
γὰρ εὖ ᾔδεσαν ἀπολούμενοι, φυγόντες δὲ ἐς Μαυρι-

ταμίαν συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Σιττίου. καὶ ἐκείνους
μὲν ἀκρίτους ὁ Καῖσαρ ὡς καὶ αἰχμαλώτους ἀπέσφαξε·
3 τὸν δὲ δὴ Καίσαρα τὸν Λούκιον, καίπερ ἐν γένει οἱ
ὄντα καὶ ἐθελούσιον ἱκετεύσαντα, ὅμως ἐπειδὴ διὰ
παντὸς αὐτῷ προσεπεπολεμήκει, τὸ μὲν πρῶτον ἀπο-
δικῆσαι ἐκέλευσεν, ὥστε ἐν δίκῃ τινὶ κατεψηφίσθαι
αὐτοῦ δόξαι, ἔπειτα δὲ ὀκνήσας αὐτὸν τῇ ἑαυτοῦ
φωνῇ θανατῶσαι τότε μὲν ἀνεβάλετο, ὕστερον δὲ
13 καὶ κρύφα ἀπέκτεινε. καὶ γὰρ τῶν συνόντων οἱ
τοὺς οὐκ ἐπιτηδείους τοὺς μὲν πρὸς τῶν ἐναντίων
οὐκ ἀκουσίως ἀπεβάλλετο, τοὺς δὲ καὶ δι' αὐτῶν
τῶν σφετέρων ἐξ ἐπιβουλῆς ἐν αὐταῖς ταῖς μάχαις
2 ἀπόλλυσθαι ἐποίει. οὐ γάρ τοι καὶ φανερῶς πᾶσι
τοῖς λυπήσασί τι αὐτόν, ὥσπερ εἶπον, ἐπεξῄει, ἀλλ'
ὅσους μηδενὶ ἀξιόχρεῳ ἐγκλήματι μετελθεῖν ἐδύνατο,
ἐν τρόπῳ δή τινι ἀφανεῖ ὑπεξῄρει, καίτοι τότε τὰ
γράμματα, ὅσα ἐν τοῖς ἀπορρήτοις τοῦ Σκιπίωνος
κιβωτίοις εὑρέθη, πάντα καύσας πρὶν ἀναγνῶναι,
3 καὶ τῶν ἀντιπολεμησάντων οἱ πολλοὺς μὲν δι' αὐτοὺς
ἐκείνους, πολλοὺς δὲ καὶ διὰ τοὺς φίλους σώσας·
τῶν τε γὰρ συναγωνιστῶν καὶ τῶν ἑταίρων ἑκάστῳ
ἕνα ἐξαιτεῖσθαι, ὥσπερ εἴρηται, ἐπέτρεπε. καὶ δὴ
4 καὶ τὸν Κάτωνα ἔσωσεν ἄν· οὕτω γὰρ αὐτὸν ἐτεθαυ-
μάκει ὥστε τοῦ Κικέρωνος ἐγκώμιον μετὰ ταῦτα
αὐτοῦ γράψαντος ἀγανακτῆσαι μὲν μηδέν, καίπερ
καὶ ἐκείνου οἱ προσπολεμήσαντος, βιβλίον δέ τι γρά-
ψαι ὃ καὶ Ἀντικάτωνα ἐκάλεσε.

14 Καῖσαρ μὲν ταῦτά τε πράξας, καὶ τοὺς ἀφηλι-
κεστέρους τῶν στρατιωτῶν παραχρῆμα καὶ πρὶν ἐς
τὴν Ἰταλίαν περαιωθῆναι, μὴ καὶ στασιάσωσιν αὖθις,
ἀπαλλάξας, τά τε ἄλλα τὰ ἐν τῇ Ἀφρικῇ διὰ βραχέος,
2 ὡς ἐνῆν μάλιστα, καταστήσας, μέχρι μὲν τῆς Σαρ-

θοὺς παντὶ τῷ ναυτικῷ ἔπλευσεν, ἐντεῦθεν δὲ ἐκεί-
νους μὲν ἔς τε τὴν Ἰβηρίαν καὶ ἐπὶ τὸν Πομπήιον
μετὰ Γαΐου Διδίου ἔπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Ῥώμην
ἐκομίσθη, τὸ μὲν πλεῖστον ἐπὶ τῇ τῶν ἔργων λαμπρό-
τητι, ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς τῇ βουλῇ δόξασι μεγαλο-
φρονούμενος. τεσσαράκοντά τε γὰρ ἡμέρας ἐπὶ τῇ 3
νίκῃ αὐτοῦ θύειν ἔγνωσαν, καὶ τὰ ἐπινίκια τὰ προ-
εψηφισμένα ἐπί τε λευκῶν ἵππων καὶ μετὰ ῥαβδού-
χων τῶν τε τότε αὐτῷ συνόντων καὶ ἑτέρων ὅσοις
ἐν τῇ πρώτῃ δικτατωρείᾳ ἐκέχρητο, ἄλλων τε αὖ
ὅσους ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐσχήκει, πέμψαι οἱ ἔδοσαν. τῶν 4
τε τρόπων τῶν ἑκάστου ἐπιστάτην, οὕτω γάρ πως
ὠνομάσθη ὥσπερ οὐκ ἀξίας αὐτοῦ τῆς τοῦ τιμητοῦ
προσρήσεως οὔσης, ἐς τρία αὐτὸν ἔτη καὶ δικτάτωρα
ἐς δέκα ἐφεξῆς εἵλοντο. καὶ προσέτι ἐπί τε ἀρχικοῦ 5
δίφρου μετὰ τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καθί-
ζειν καὶ γνώμην ἀεὶ πρῶτον ἀποφαίνεσθαι, ἔν τε
ταῖς ἱπποδρομίαις ἁπάσαις ἀποσημαίνειν, καὶ τὰς
ἀρχὰς τά τε ἄλλα ὅσα τισὶν ὁ δῆμος πρῶτον ἔνεμεν
ἀποδεικνύναι ἐψηφίσαντο. ἅρμα τέ τι αὐτοῦ ἐν τῷ 6
Καπιτωλίῳ ἀντιπρόσωπον τῷ Διὶ ἱδρυθῆναι, καὶ ἐπὶ
εἰκόνα αὐτὸν τῆς οἰκουμένης χαλκοῦν ἐπιβιβασθῆναι,
γραφὴν ἔχοντα ὅτι ἡμίθεός ἐστι, τό τε ὄνομα αὐτοῦ
ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον ἀντὶ τοῦ Κατούλου, ὡς καὶ τὸν
νεών, ἐφ᾽ οὗ τῇ ἐκποιήσει εὐθύνειν ἐκεῖνον ἐπεχεί-
ρησεν, ἐκτελέσαντος, ἀντεγγραφῆναι ἐκέλευσαν. ταῦτα 7
δὲ μόνα κατέλεξα οὐχ ὅτι καὶ μόνα ἐψηφίσθη, πάμ-
πληθῆ τε γὰρ ἐσεφέρετο καὶ δῆλον ὅτι καὶ ἐκυροῦτο,
ἀλλ᾽ ὅτι τὰ μὲν ἄλλα παρήκατο, ταῦτα δὲ προσε-
δέξατο.

δεδογμένων δὲ ἤδη αὐτῶν ἦλθέ τε ἐς τὴν Ῥώμην, 15
καὶ ἰδὼν τοὺς ἀνθρώπους τήν τε δύναμιν αὐτοῦ φο-

βουμένους καὶ τὸ φρόνημα ὑποτοπουμένους, κἀκ
τούτου πολλὰ καὶ δεινά, οἷά που καὶ πρὶν ἐγεγόνει,
πείσεσθαι προσδοκῶντας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπερόγ-
κους οἱ τιμὰς κολακείᾳ ἀλλ' οὐκ εὐνοίᾳ ἐψηφισμέ-
νους, παρεμυθήσατό τε αὐτοὺς καὶ ἐπήλπισεν εἰπὼν
2 ἐν τῇ βουλῇ τοιάδε. "μηδεὶς ὑμῶν, ὦ πατέρες,
προσδοκήσῃ μήτε ἐρεῖν με χαλεπὸν μηδὲν μήτε πρά-
ξειν, ὅτι καὶ νενίκηκα καὶ δύναμαι πᾶν μὲν ὅ,τι ἂν
ἐθελήσω ἀνεύθυνος εἰπεῖν, πᾶν δ' ὅ,τι ἂν βουληθῶ
3 μετ' ἐξουσίας δρᾶσαι. μὴ μέντοι μηδ' ὅτι καὶ Μάριος
καὶ Κίννας καὶ Σύλλας, οἵ τε ἄλλοι πάντες ὡς εἰπεῖν
ὅσοι πώποτε τοὺς ἀντιστασιάσαντάς σφισιν ἐκράτη-
σαν, ἐν μὲν ταῖς ἐπιχειρήσεσι τῶν πραγμάτων πολλὰ
4 καὶ φιλάνθρωπα καὶ εἶπον καὶ ἔπραξαν, ἐξ ὧν οὐχ
ἥκιστα προσαγαγόμενοί τινας μάλιστα μὲν συμμάχοις
αὐτοῖς, εἰ δὲ μή, οὐκ ἀνταγωνισταῖς γε ἐχρήσαντο,
νικήσαντες δὲ καὶ ἐγκρατεῖς ὧν ἐπεθύμουν γενόμενοι
πολὺ τἀναντία ἐκείνων καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἔπραξαν,
5 καὶ ἐμέ τις ὑπολάβῃ τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιήσειν. οὔτε
γὰρ ἄλλως πως πεφυκὼς ἔπειτα τὸν μὲν ἔμπροσθεν
χρόνον προσποιήτως ὑμῖν ἐνωμίλησα, νῦν δέ, ὅτε ἔξε-
στιν, ἀσφαλῶς θρασύνομαι· οὔτ' αὖ ὑπὸ τῆς πολλῆς
εὐπραγίας ἐξῆγμαι καὶ τετύφωμαι ὥστε καὶ τυραννῆσαι
ὑμῶν ἐπιθυμῆσαι· ταῦτα γὰρ ἔμοιγε ἀμφότερα ἢ τό γε
6 ἕτερον αὐτῶν ἐκεῖνοι παθεῖν δοκοῦσιν· ἀλλ' εἰμί
τε τῇ φύσει τοιοῦτος ὁποίου μου ἀεὶ πεπείρασθε, τί
γὰρ δεῖ με καθ' ἕκαστον ἐπεξιόντα ἐπαχθῆ, ὡς καὶ
ἐμαυτὸν ἐπαινοῦντα, γενέσθαι; καὶ τὴν τύχην οὐκ
ἂν προπηλακίσαιμι, ἀλλ' ὅσῳ μᾶλλον ἀγαθῆς αὐτῆς
πεπείραμαι, τόσῳ μᾶλλον πρὸς πάντα κρεῖττον αὐτῇ
7 χρήσομαι. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπ' ἄλλο τι τοσοῦτό τ'
ἰσχῦσαι καὶ τηλικοῦτον αὐξηθῆναι ἐσπούδασα ὥστε

πάντας μὲν τοὺς ἀντιπολεμήσαντας κολάσασθαι, πάν-
τας δὲ τοὺς ἀντιστασιάσαντας νουθετῆσαι, ἢ ἵνα καὶ
ἀνδραγαθίζεσθαι ἀσφαλῶς καὶ εὐτυχεῖν εὐκλεῶς
δύνωμαι. οὔτε γὰρ ἄλλως καλὸν ἢ δίκαιον, ὅσα τις 16
τοῖς διχογνωμονήσασιν ἐπεκάλεσε, ταῦτα αὐτὸν ποι-
οῦντα ἐξελεγχθῆναι· οὔτ' ἂν ἔγωγε ἀξιώσαιμί ποτε,
τῇ τῶν ἔργων ζηλώσει ὁμοιωθεὶς αὐτοῖς, μόνῃ τῇ
τῆς παντελοῦς νίκης φήμῃ διαλλάξαι. τίς μὲν γὰρ 2
πλείω καὶ μείζω τινὰς εὖ ποιεῖν ὀφείλει τοῦ μάλιστα
δυναμένου; τίς δὲ ἧττον ἐξαμαρτάνειν τοῦ πλεῖστον
ἰσχύοντος; τίς εὐβουλότερον τοῖς ἐκ τοῦ δαιμονίου
δοθεῖσι χρῆσθαι τοῦ τὰ μέγιστα παρ' αὐτοῦ λαβόν-
τος; τίς ὀρθότερον τὰ παρόντα ἀγαθὰ μεταχειρίζεσθαι
τοῦ πλεῖστά τε ἔχοντος καὶ μάλιστα περὶ αὐτῶν μὴ
καὶ ἀπόληται φοβουμένου; ἡ μὲν γὰρ εὐπραγία σω- 3
φροσύνην λαβοῦσα διαμένει, καὶ ἡ ἐξουσία μετριά-
σασα πάντα τὰ κτηθέντα τηρεῖ· τό τε μέγιστον, καὶ
ὅπερ ἥκιστα τοῖς εὖ χωρὶς ἀρετῆς φερομένοις ὑπάρχει,
καὶ ζῶσιν ἀδόλως φιλεῖσθαι καὶ τελευτήσασιν ἀληθῶς
ἐπαινεῖσθαι διδόασιν. ὁ δὲ ἀνέδην ἐς πάντα ἁπλῶς 4
τῇ δυνάμει καταχρώμενος οὔτε εὔνοιαν ἀληθῆ οὔτ'
ἀσφάλειαν ἀκριβῆ εὑρίσκεται, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ φανερῷ
πλαστῶς κολακεύεται . . . · τὸν γὰρ τῆς ἑαυτοῦ ἐξου-
σίας ἀκράτορα οἵ τε ἄλλοι πάντες καὶ οἱ μάλιστα
αὐτῷ χρώμενοι καὶ ὑποπτεύουσι καὶ φοβοῦνται.
ταῦτα δὲ οὐκ ἄλλως ἐφιλοσόφησα, ἀλλ' ἵνα εἰδῆτε 17
ὅτι οὐκ ἐς ἐπίδειξιν, οὐδ' ἀπ' αὐτομάτου νῦν προσ-
πεσόντα αὐτά, ἀλλὰ ἀπ' ἀρχῆς καὶ πρέπειν μοι καὶ
συμφέρειν κρίνας καὶ φρονῶ καὶ λέγω, ὥσθ' ὑμᾶς μὴ
πρὸς τὸ παρὸν μόνον θαρσεῖν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον
εὐέλπιδας εἶναι, ἐνθυμουμένους ὅτι, εἴπερ τι αὐτῶν
ἐπλαττόμην, οὐκ ἂν ἀνεβαλόμην ἀλλ' ἤδη καὶ τήμε-

2 ρου ἐξέφηνα. ἀλλ' οὔτε πρότερον ἄλλως πως ἐφρόνησα, ὥσπερ που καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα τεκμηριοῖ, νῦν τε πολὺ μᾶλλον προθυμήσομαι μετὰ πάσης ἐπιεικείας οὐ μὰ Δί' οὐ δεσπόζειν ὑμῶν ἀλλὰ προστατεῖν, οὐδὲ τυραννεύειν ἀλλ' ἡγεμονεύειν, πρὸς μὲν τἄλλα πάνθ' ὅσα ὑπὲρ ὑμῶν δεῖ πράττειν καὶ ὕπατος καὶ δικτάτωρ, πρὸς δὲ δὴ τὸ κακῶς ποιῆσαί τινα ἰδιώτης ὤν. τοῦτο γὰρ μόνον οὐ ῥηθῆναι καλὸν εἶναι νομίζω.
3 πῶς μὲν γὰρ ἂν ἀποκτείναιμί τινα ὑμῶν τῶν μηδέν με ἠδικηκότων ὁ μηδένα μὲν τῶν ἀντιταξαμένων μοι φθείρας, εἰ καὶ τὰ μάλιστα προθύμως τἄλλα τισὶ κατ' ἐμοῦ προσήραντο, πάντας δὲ καὶ τοὺς ἅπαξ ἀντικαταστάντας μοι ἐλεήσας καὶ πολλοὺς καὶ τῶν δεύτερον
4 ἀντιμαχεσαμένων σώσας; πῶς δ' ἂν μνησικακήσαιμί τισιν ὁ καὶ τὰ γράμματα, ὅσα καὶ παρὰ τῷ Πομπηίῳ καὶ παρὰ τῷ Σκιπίωνι ἀπόρρητα εὑρέθη, μήτ' ἀναγνοὺς μήτ' ἐκγραψάμενος ἀλλ' εὐθὺς κατακαύσας; ὥστε θαρσοῦντως, ὦ πατέρες, οἰκειωθῶμεν, ἐκλαθόμενοι μὲν πάντων τῶν συμβεβηκότων ὡς καὶ ἀνάγκῃ
5 τινὶ δαιμονίᾳ γεγονότων, ἀρξάμενοι δὲ ἀνυπόπτως ἀλλήλους καθάπερ τινὰς καινοὺς πολίτας φιλεῖν, ἵν' ὑμεῖς τε ὡς πρὸς πατέρα με προσφέρησθε, τὴν μὲν πρόνοιαν τήν τε κηδεμονίαν τὴν παρ' ἐμοῦ καρπούμενοι, τῶν δὲ δυσχερεστέρων μηδὲν φοβούμενοι, καὶ
6 ἐγὼ ὡς παίδων ὑμῶν ἐπιμελῶμαι, πάντα μὲν τὰ κάλλιστα ἀεὶ γίγνεσθαι ὑφ' ὑμῶν εὐχόμενος, φέρων δὲ ἀναγκαίως τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ταῖς προσηκούσαις τιμαῖς ἀγάλλων, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπανορθῶν καθ' ὅσον ἐνδέχεται.

18 μὴ μέντοι μηδὲ τοὺς στρατιώτας δείσητε, μηδ' ἄλλο τι αὐτοὺς ἢ φύλακας τῆς τε ἐμῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ὑμετέρας ἅμα νομίσητε εἶναι· τρέφεσθαι μὲν γὰρ

σφας ἀνάγκη πολλῶν ἕνεκα, τραφήσονται δὲ οὐκ ἐφ'
ὑμᾶς ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν, τοῖς τε διδομένοις ἀρκούμενοι
καὶ τοὺς διδόντας αὐτὰ ἀγαπῶντες. διὰ γὰρ τοῦτο 2
καὶ τὰ χρήματα ἐπὶ πλεῖον τοῦ συνήθους ἐσπέπρα-
κται, ἵνα τό τε στασιάσαν ἅμα σωφρονισθῇ καὶ τὸ
κεκρατηκὸς αὐτάρκη τροφὴν λαβὸν μὴ στασιάσῃ. οὐ
γάρ που καὶ ἰδίᾳ τι αὐτῶν ἀποκεκέρδαγκα, ὅς γε
πάντα μὲν τὰ ὑπάρχοντά μοι, πολλὰ δὲ καὶ δεδανεισ-
μένος προσανάλωκα ὑμῖν· ἀλλ' ὁρᾶτε ὅτι τὰ μέν 3
τινα αὐτῶν ἐς τοὺς πολέμους δεδαπάνηται, τὰ δὲ καὶ
ὑμῖν τετήρηται, ἀφ' ὧν ἥ τε πόλις κοσμηθήσεται
καὶ τὰ λοιπὰ διοικηθήσεται. ὥστε τὸ μὲν ἐπίφθονον
τῆς ἐσπράξεως αὐτὸς ἀνεδεξάμην, τῆς δ' ὠφελείας
κοινῇ πάντες ἀπολαύσετε, τά τε ἄλλα καὶ ἐν ταῖς
στρατείαις· τῶν τε γὰρ ὅπλων ἀεὶ ἡμῖν δεῖ, ἐπειδὴ 4
μὴ οἷόν τέ ἐστιν ἄνευ αὐτῶν πόλιν τε τηλικαύτην
οἰκοῦντας καὶ ἀρχὴν τοσαύτην ἔχοντας ἀσφαλῶς ζῆ-
σαι, καὶ ἡ περιουσία τῶν χρημάτων καὶ ἐκεῖνα ἰσχυ-
ρῶς ὠφελεῖ. μὴ μέντοι καὶ ὑποπτεύσῃ τις ὑμῶν ὅτι 5
ἢ τῶν πλουσίων τινὰ λυπήσω ἢ καὶ τέλη τινὰ καινὰ
καταστήσω· τοῖς τε γὰρ παροῦσιν ἀρκεσθήσομαι,
καὶ προθυμήσομαι συνευπορῆσαί τι μᾶλλον ὑμῖν ἢ
διὰ χρήματά τινα ἀδικῆσαι."

τοιαῦτα ὁ Καῖσαρ ἔν τε τῷ συνεδρίῳ καὶ μετὰ 6
τοῦτο καὶ ἐν τῷ δήμῳ εἰπὼν ἐπεκούφισε μέν πως
αὐτοὺς τοῦ δέους, οὐ μέντοι καὶ ἠδυνήθη πεῖσαι
παντάπασι θαρσεῖν, πρὶν καὶ τοῖς ἔργοις τὰς ἐπαγ-
γελίας βεβαιώσασθαι. μετὰ δὲ δὴ τοῦτο τά τε ἄλλα 19
λαμπρῶς, ὥσπερ εἰκὸς ἐπί τε τοσαύταις καὶ τηλι-
καύταις ἅμα νίκαις ἦν, ἐποίει, καὶ τὰ ἐπινίκια
τῶν τε Γαλατῶν καὶ τῆς Αἰγύπτου τοῦ τε Φαρ-
νάκου καὶ τοῦ Ἰόβου τετραχῇ χωρὶς τέσσαρσιν

2 ἡμέραις ἔπεμψε. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ηὔφρανέ που τοὺς ὁρῶντας, ἡ δ' Ἀρσινόη ἡ Αἰγυπτία, καὶ γὰρ ἐκείνην ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις παρήγαγε, καὶ τό τε πλῆθος τῶν ῥαβδούχων καὶ τὰ ἀπὸ τῶν πολιτῶν τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ
3 ἀπολωλότων πομπεῖα δεινῶς αὐτοὺς ἐλύπησεν. ὅ τε γὰρ ἀριθμὸς ὁ τῶν ῥαβδούχων ἐπαχθέστατόν σφισιν ὄχλον, ἅτε μηπώποτε πρότερον τοσούτους ἅμα ἑορακόσι, παρέσχε· καὶ ἡ Ἀρσινόη γυνή τε οὖσα καὶ βασιλίς ποτε νομισθεῖσα ἔν τε δεσμοῖς, ὃ μηπώποτε ἔν γε τῇ Ῥώμῃ ἐγεγόνει, ὀφθεῖσα πάμπολυν οἶκτον ἐνέβαλε,
4 κἀκ τούτου ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ καὶ τὰ οἰκεῖα πάθη παρωδύραντο. οὐ μὴν ἀλλ' ἐκείνη μὲν διὰ τοὺς ἀδελφοὺς ἀφείθη, ἄλλοι δὲ καὶ ὁ Οὐερκιγγετόριξ ἐθανατώθησαν.

20 δυσχερῶς μὲν οὖν διὰ ταῦθ' ἅπερ εἶπον διετέθησαν, ἐλάχιστα δ' οὖν αὐτὰ πρός τε τὸ πλῆθος τῶν ἑαλωκότων καὶ πρὸς τὸ μέγεθος τῶν κατειργασμένων ἐνόμιζον εἶναι. τούτων τε οὖν ἕνεκα καὶ ὑπερεθαύμαζον αὐτόν, καὶ ὅτι καὶ τὴν παρρησίαν τοῦ
2 στρατοῦ πρᾳότατα ἤνεγκε. τούς τε γὰρ ἐς τὸ συνέδριόν σφων ὑπ' αὐτοῦ καταλεχθέντας ἐτώθασαν, καὶ τά τε ἄλλα ὅσα ποτ' ἐντίζετο, καὶ ἐν τοῖς μάλιστα τόν τε τῆς Κλεοπάτρας αὐτοῦ ἔρωτα καὶ τὴν παρὰ τῷ Νικομήδει τῷ τῆς Βιθυνίας βασιλεύσαντι διατριβήν, ὅτι μειράκιόν ποτε παρ' αὐτῷ ἐγεγόνει, διεκερτόμησαν, ὥστε καὶ εἰπεῖν ὅτι Καῖσαρ μὲν
3 Γαλάτας ἐδουλώσατο, Καίσαρα δὲ Νικομήδης. τέλος δὲ ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς ἀθρόοι ἀναβοήσαντες εἶπον ὅτι, ἂν μὲν καλῶς ποιήσῃς, κολασθήσῃ, ἂν δὲ κακῶς, βασιλεύσεις. τοῦτο δὲ αὐτοῖς ἐβούλετο δηλοῦν ὅτι, ἂν μὲν ἀποδῷ τῷ δήμῳ τὴν αὐτονομίαν, ὅπερ που δίκαιον ἐνόμιζον εἶναι, καὶ κριθήσεται ἐφ' οἷς ἔξω

τῶν νόμων εἰργάσατο καὶ δίκην ὑφέξει, ἂν δὲ τῇ δυναστείᾳ ἐμμείνῃ, ὅπερ που ἀδικοῦντος ἔργον ἦν, μοναρχήσει. οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖνος ἤχθετο ταῦτα 4
αὐτῶν λεγόντων, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἔχαιρεν ὅτι τοσαύτῃ πρὸς αὐτὸν παρρησίᾳ, πίστει τοῦ μὴ ἂν ὀργισθῆναί ποτε ἐπ' αὐτῇ, ἐχρῶντο, πλὴν καθ' ὅσον τὴν συνουσίαν τὴν πρὸς τὸν Νικομήδη διέβαλλον· ἐπὶ γὰρ τούτῳ πάνυ τε ἐδυσκόλαινε καὶ ἔνδηλος ἦν λυπούμενος, ἀπολογεῖσθαί τε ἐπεχείρει καὶ κατώμνυε, κἀκ τούτου καὶ γέλωτα προσεπωφλίσκανεν.

ἐν δ' οὖν τῇ πρώτῃ τῶν νικητηρίων τέρας οὐκ 21
ἀγαθὸν αὐτῷ ἐγένετο· ὁ γὰρ ἄξων τοῦ ἅρματος τοῦ πομπικοῦ παρ' αὐτῷ τῷ Τυχαίῳ τῷ ὑπὸ τοῦ Λουκούλλου οἰκοδομηθέντι συνετρίβη, ὥστε ἐφ' ἑτέρου αὐτὸν τὰ λοιπὰ ἐπιτελέσαι. καὶ τότε μὲν καὶ τοὺς 2
ἀναβασμοὺς τοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τοῖς γόνασιν ἀνηρριχήσατο μηδὲν μήτε τὸ ἅρμα τὸ πρὸς τὸν Δία ἀνιδρυθὲν αὐτῷ μήτε τὴν εἰκόνα τῆς οἰκουμένης τὴν ὑπὸ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ κειμένην μήτε τὸ ἐπίγραμμα αὐτῆς ὑπολογισάμενος, ὕστερον δὲ τὸ τοῦ ἡμιθέου ὄνομα ἀπ' αὐτοῦ ἀπήλειψεν.

οὕτω μὲν δὴ τὰ ἐπινίκια ἔπεμψε, καὶ ἐπ' αὐτοῖς 3
τόν τε δῆμον λαμπρῶς εἱστίασε καὶ σῖτον ἔξω τοῦ τεταγμένου καὶ ἔλαιον προσέδωκεν αὐτῷ. καὶ τῷ μὲν σιτοδοτουμένῳ ὄχλῳ τάς τε ἑβδομήκοντα καὶ πέντε δραχμὰς ἃς προϋπέσχητο καὶ ἑτέρας πέντε καὶ εἴκοσι, τοῖς δὲ δὴ στρατιώταις πεντακισχιλίας ὅλας ἔνειμεν. οὐ μέντοι καὶ ἁπλῶς ἐμεγαλοφρονεῖτο, ἀλλά τά τε 4
ἄλλα διηκριβοῦτο, καὶ τοῦ πλήθους τοῦ τὸν σῖτον φέροντος ἐπὶ μακρότατον, οὐ κατὰ δίκην ἀλλ' ὥς που ἐν ταῖς στάσεσιν εἴωθε γίγνεσθαι, ἐπαυξηθέν-

τος ἐξέτασιν ἐποιήσατο, καὶ τούς γε ἡμίσεις ὁμοῦ τι
αὐτῶν προαπήλειψε.
22 τὰς μὲν δὴ οὖν ἄλλας τῶν νικητηρίων ἡμέρας
ὥσπερ ἐνενόμιστο διήγαγε· τῇ δὲ τελευταίᾳ ἐπειδὴ
ἐκ τοῦ δείπνου ἐγένοντο, ἔς τε τὴν ἑαυτοῦ ἀγορὰν
ἐσῆλθε βλαύτας ὑποδεδεμένος καὶ ἄνθεσι παντοδα-
ποῖς ἐστεφανωμένος, καὶ ἐκεῖθεν οἴκαδε παντὸς μὲν
ὡς εἰπεῖν τοῦ δήμου παραπέμποντος αὐτόν, πολλῶν
2 δὲ ἐλεφάντων λαμπάδας φερόντων ἐκομίσθη. τὴν
γὰρ ἀγορὰν τὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ κεκλημένην κατεσκευά-
σατο· καὶ ἔστι μὲν περικαλλεστέρα τῆς Ῥωμαίας, τὸ
δὲ ἀξίωμα τὸ ἐκείνης ἐπηύξησεν, ὥστε καὶ μεγάλην
αὐτὴν ὀνομάζεσθαι. ταύτην τε οὖν καὶ τὸν νεὼν
τὸν τῆς Ἀφροδίτης, ὡς καὶ ἀρχηγέτιδος τοῦ γένους
3 αὐτοῦ οὔσης, ποιήσας καθιέρωσεν εὐθὺς τότε· καὶ
πολλούς γε ἐπ᾽ αὐτοῖς καὶ παντοδαποὺς ἀγῶνας
ἔθηκε, θέατρόν τι κυνηγετικὸν ἰκριώσας, ὃ καὶ ἀμ-
φιθέατρον ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκη-
νῆς ἔχειν προσερρήθη. καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐπὶ τῇ θυγα-
τρὶ καὶ θηρίων σφαγὰς καὶ ἀνδρῶν ὁπλομαχίας ἐποίη-
4 σεν, ὧν ἐάν τις τὸν ἀριθμὸν γράψαι ἐθελήσῃ, ὄχλον ἂν
τῇ συγγραφῇ οὐδ᾽ ἀληθῆ ἴσως παράσχοι· πάντα γὰρ
τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τὸ μεῖζον ἀεὶ κομποῦται. τοῦτο μὲν
οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοίων τῶν ἔπειτα γενο-
μένων ἐάσω, πλὴν εἰ μή τι πάνυ μοι δόξειεν ἀναγ-
23 καῖον εἰπεῖν εἶναι· περὶ δὲ τῆς καμηλοπαρδάλιδος
ὠνομασμένης ἐρῶ, ὅτι τότε πρῶτον ἔς τε τὴν Ῥώμην
ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐσήχθη καὶ πᾶσιν ἐπεδείχθη. τὸ γὰρ ζῷον
τοῦτο τὰ μὲν ἄλλα κάμηλός ἐστι, πλὴν καθ᾽ ὅσον οὐκ
ἐκ τοῦ ἴσου τῶν κώλων ἔχει. τὰ μὲν γὰρ ὀπίσθια αὐτοῦ
2 χθαμαλώτερά ἐστιν· ἀρχόμενον δὲ ἀπὸ τῶν γλουτῶν
ὑψοῦται κατὰ βραχὺ ὥστ᾽ ἀναβαίνοντί ποι ἐοικέναι,

καὶ μετεωρισθὲν ἐπὶ πλεῖστον τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ἐπὶ
τῶν ἐμπροσθίων σκελῶν, τὸν δ' αὐχένα ἐς ὕψος αὖ
ἴδιον ἀνατείνει. τὴν δὲ δὴ χρόαν κατέστικται ὥσπερ
πάρδαλις, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα ἐπίκοινον
ἀμφοτέρων φέρει. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτόν ἐστι· τοὺς 3
δ' ἄνδρας συνέβαλλε μὲν καὶ ἕνα ἑνὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ,
ὥσπερ εἴθιστο, συνέβαλλε δὲ καὶ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ
πλείους, καὶ ἱππέας ἱππεῦσι καὶ πεζοὺς πεζοῖς, ἄλ-
λους τε ἀναμὶξ ἀλλήλοις ἴσους. καί τινες καὶ ἀπ'
ἐλεφάντων τεσσαράκοντα ἐμαχέσαντο. καὶ τέλος ναυ- 4
μαχίαν οὐκ ἐν τῇ θαλάσσῃ οὐδὲ ἐν λίμνῃ τινὶ ἀλλ'
ἐν τῇ ἠπείρῳ ἐποίησε· χωρίον γάρ τι ἐν τῷ Ἀρείῳ
πεδίῳ κοιλήνας ὕδωρ τε ἐς αὐτὸ ἐσῆκε καὶ ναῦς
ἐσήγαγεν. ἐμάχοντο δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ἀγῶσιν οἵ τε
αἰχμάλωτοι καὶ οἱ θάνατον ὠφληκότες· καί τινες 5
καὶ τῶν ἱππέων, οὐχ ὅτι τῶν ἄλλων ἀλλὰ καὶ ἐστρα-
τηγηκότος τινὸς ἀνδρὸς υἱός, ἐμονομάχησαν. καὶ
βουλευτὴς δέ τις Φολούιος Σετῖνος ἠθέλησε μὲν
ὁπλομαχῆσαι, ἐκωλύθη δέ· ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἀπηύξατο
ὁ Καῖσαρ μήποτε συμβῆναι, τοὺς δ' ἱππέας περιεῖδε
μαχομένους. τήν τε ἱππασίαν τὴν Τροίαν καλου- 6
μένην οἱ παῖδες οἱ εὐπατρίδαι κατὰ τὸ ἀρχαῖον
ἐποιήσατο· καὶ ἐφ' ἁρμάτων οἱ νεανίσκοι οἱ ὁμότι-
μοι αὐτοῖς ἡμιλλήσαντο.

ἔσχε μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν φονευομέ- 24
νων αἰτίαν, ὅτι μήτ' αὐτὸς διακορὴς σφαγῶν ἐγεγόνει
καὶ τῷ δήμῳ τὰς τῶν οἰκείων κακῶν εἰκόνας ἐπε-
δείκνυε, πολὺ δὲ δὴ μείζω ὅτι ἀμύθητα χρήματα ἐς
πάντα ἐκεῖνα ἀνάλωσεν, ὡς καὶ καθ' ἑκάτερον ἐπεκ-
βοᾶσθαι, ὅτι καὶ ἀδίκως αὐτῶν τὰ πλείω συνελέξατο,
καὶ ὅτι ἐς τὰ τοιαῦτα αὐτοῖς κατεχρήσατο. ἓν γάρ τι 2
τῆς πολιτείας τῆς τότε γενομένης ἐχόμενον εἰπὼν καὶ

τἆλλα δι' αὐτοῦ πάντα σημανῶ. ἵνα γὰρ μηδένα τῶν θεωμένων ὁ ἥλιος λυπήσῃ, παραπετάσματα ὑπὲρ αὐτῶν σηρικά, ὥς γέ τινές φασιν, ὑπερεπέτασε. τοῦτο δὲ τὸ ὕφασμα χλιδῆς βαρβάρου ἔργον ἐστί, καὶ παρ' ἐκείνων καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐς τρυφὴν τῶν πάνυ γυναι-
3 κῶν περιττὴν ἐσπεφοίτηκεν. ἐπ' οὖν τούτοις οἱ μὲν ἄλλοι ἀνάγκῃ τὴν ἡσυχίαν ἦγον, οἱ δὲ δὴ στρατιῶται ἐθορύβησαν, οὐχ ὅτι ἔμελέ σφισι τῶν εἰκῇ δαπανωμένων, ἀλλ' ὅτι οὐκ αὐτοὶ καὶ τὰ ἐκείνων ἔλαβον. καὶ οὐ πρότερόν γε ἐπαύσαντο ταραττόμενοι πρὶν τὸν Καίσαρα ἄφνω τε αὐτοῖς ἐπελθεῖν καὶ κρατήσαντά τινα αὐτοχειρίᾳ πρὸς τιμωρίαν παραδοῦναι.
4 οὗτος μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἐδικαιώθη, ἄλλοι δὲ δύο ἄνδρες ἐν τρόπῳ τινὶ ἱερουργίας ἐσφάγησαν. καὶ τὸ μὲν αἴτιον οὐκ ἔχω εἰπεῖν, οὔτε γὰρ ἡ Σίβυλλα ἔχρησεν, οὔτ' ἄλλο τι τοιοῦτο λόγιον ἐγένετο, ἐν δ' οὖν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ πρός τε τῶν ποντιφίκων καὶ πρὸς τοῦ ἱερέως τοῦ Ἄρεος ἐτύθησαν, καί γε αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν πρὸς τὸ βασίλειον ἀνετέθησαν.

25 ταῦτά τε ἅμα ἐπράττετο, καὶ ἐνομοθετεῖτο πολλά, ὧν ἐγὼ τὰ μὲν ἄλλα παραλείψω, τῶν δὲ δὴ λόγου μάλιστα ἀξίων μνησθήσομαι. τά τε γὰρ δικαστήρια τοῖς τε βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι μόνοις ἐπέτρεψεν, ὅπως τὸ καθαρώτατον ὅτι μάλιστα ἀεὶ δικάζοι· πρότερον γὰρ καὶ ἐκ τοῦ ὁμίλου τινὲς συνδιεγίγνωσκον
2 αὐτοῖς· καὶ τὰ ἀναλώματα τῶν τι ἐχόντων ἐπὶ πλεῖστον ὑπ' ἀσωτίας ἐξηγμένα οὐκ ἐν νόμῳ μόνον ἐμετρίασεν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἔργῳ ἰσχυρῶς ἐν φυλακῇ ἐποιήσατο. ἐπειδή τε δεινὴ ὀλιγανθρωπία διὰ τὸ τῶν ἀπολωλότων πλῆθος, ὥς ἔκ τε τῶν ἀπογραφῶν, καὶ γὰρ ἐκείνας τά τε ἄλλα ὥσπερ τις τιμητὴς ἐποίησε, καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἠλέγχετο, ἦν, πολυπαιδίας ἆθλα

ἐπέθηκεν. ὅτι τε αὐτὸς πολλοῖς τῶν Γαλατῶν ἐφεξῆς 3
ἔτεσιν ἄρξας ἔς τε τὴν ἐπιθυμίαν ἀπ' αὐτοῦ τῆς δυ-
ναστείας μᾶλλον προήχθη καὶ ἐς τὴν παρασκευὴν
τῆς ἰσχύος ἐπηυξήθη, κατέκλεισε νόμῳ τοὺς μὲν
ἐστρατηγηκότας ἐπ' ἐνιαυτόν, τοὺς δὲ ὑπατευκότας
ἐπὶ δύο ἔτη κατὰ τὸ ἑξῆς ἄρχειν, καὶ μηδενὶ τὸ πα-
ράπαν ἐπὶ πλεῖον ἡγεμονίαν τινὰ ἔχειν ἐξεῖναι.

ταῦτά τε ἐνομοθέτησε, καὶ τὰς ἡμέρας τῶν ἐτῶν 26
οὐ πάντῃ ὁμολογούσας σφίσι, πρὸς γὰρ τὰς τῆς σελή-
νης περιόδους ἔτι καὶ τότε τοὺς μῆνας ἦγον, κατεστή-
σατο ἐς τὸν νῦν τρόπον, ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα ἡμέρας
ἐμβαλών, ὅσαιπερ ἐς τὴν ἀπαρτιλογίαν παρέφερον.
ἤδη μὲν γάρ τινες καὶ πλείους ἔφασαν ἐμβληθῆναι, 2
τὸ δ' ἀληθὲς οὕτως ἔχει. τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ἐν Ἀλεξαν-
δρείᾳ διατριβῆς ἔλαβε, πλὴν καθ' ὅσον ἐκεῖνοι μὲν
τριακονθημέρους τοὺς μῆνας λογίζονται, ἔπειτα ἐπὶ
παντὶ τῷ ἔτει τὰς πέντε ἡμέρας ἐπάγουσιν, ὁ δὲ δὴ
Καῖσαρ ἐς μῆνας ἑπτὰ ταύτας τε καὶ τὰς ἑτέρας δύο,
ἃς ἑνὸς μηνὸς ἀφεῖλεν, ἐνήρμοσε. τὴν μέντοι μίαν 3
τὴν ἐκ τῶν τεταρτημορίων συμπληρουμένην διὰ
πέμπτων καὶ αὐτὸς ἐτῶν ἐσήγαγεν, ὥστε μηδὲν ἔτι τὰς
ὥρας αὐτῶν πλὴν ἐλαχίστου παραλλάττειν· ἐν γοῦν
χιλίοις καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑνὶ ἔτει μιᾶς ἄλλης ἡμέρας
ἐμβολίμου δέονται.

καὶ ταῦτα μέντοι, τά τε ἄλλα ὅσα ὑπὲρ τοῦ κοι- 27
νοῦ ἐβουλεύετο, οὔτ' ἰδιογνωμονῶν οὔτ' ἰδιοβουλῶν
ἔπραττεν, ἀλλὰ πάντα δὴ πάντως τοῖς πρώτοις τῆς
βουλῆς, ἔστι δ' ὅτε καὶ πάσῃ αὐτῇ, ἐπεκοίνου. καὶ
παρὰ τοῦτο οὐχ ἥκιστα, καίτοι τραχύτερόν τινα νο-
μοθετήσας, ὅμως ἤρεσέ σφισι. καὶ ἐπὶ μὲν τούτοις 2
καὶ ἔπαινον ἐλάμβανεν, ὅτι δὲ δὴ τῶν φευγόντων
ἐκ δικαστηρίου πολλοὺς διὰ δημάρχων δή τινων

κατήγαγε, καὶ ὅτι τοῖς δεκασμοῦ ἐπ' ἀρχῆς ἀποδείξει
ἁλοῦσιν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διαιτᾶσθαι ἐπέτρεψεν, ἔτι τε
ἐς τὴν βουλὴν αὖθις οὐκ ἀξίους τινὰς αὐτῆς ἐγκα-
3 τέλεξε, πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ἐθρυλεῖτο. πλείστην
δ' οὖν ὅμως αἰτίαν ἐπὶ τῷ τῆς Κλεοπάτρας ἔρωτι,
οὐ τῷ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἔτι, ἐκεῖνος γὰρ ἠκούετο, ἀλλὰ
τῷ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ, παρὰ πάντων ἔσχεν. ἦλθέ τε
γὰρ ἐς τὸ ἄστυ μετὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ ἐς αὐτοῦ τοῦ
Καίσαρος ἐσῳκίσθη, ὥστε καὶ ἐκεῖνον ἐπ' ἀμφοτέ-
ροις σφίσι κακῶς ἀκοῦσαι. οὐ μὴν καὶ ἔμελέν οἱ
οὐδέν, ἀλλὰ καὶ ἐς τοὺς φίλους σφᾶς τούς τε συμμά-
χους τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἐσέγραψε.

28 κἀν τούτῳ ἐμάνθανε μὲν πάντα καθ' ἕκαστον
ὧν ὁ Πομπήιος ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἐποίει, οὐ μέντοι καὶ
δυσνίκητον αὐτὸν εἶναι νομίζων πρότερον μὲν τὸ
ναυτικὸν ἐκ τῆς Σαρδοῦς ἐπ' αὐτὸν ἀπέστειλεν,
ὕστερον δὲ καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐκ καταλόγου
2 ἔπεμψεν ὡς καὶ δι' ἑτέρων διαπολεμήσων. ἐπεὶ δὲ
ᾔσθετο ἐκεῖνόν τε ἐπὶ μέγα προχωροῦντα καὶ τοὺς
πεμφθέντας οὐχ ἱκανοὺς ἀντιπολεμεῖν αὐτῷ ὄντας,
οὕτω δὴ καὶ αὐτὸς ἐξεστράτευσε, τὴν πόλιν τῷ τε
Λεπίδῳ καὶ πολιανόμοις τισὶν ὀκτώ, ὥς τισι δοκεῖ,
29 ἢ ἕξ, ὡς μᾶλλον πεπίστευται, ἐπιτρέψας. ἐπειδὴ γὰρ
ἐπί τε τοῦ Λογγίνου καὶ ἐπὶ τοῦ Μαρκέλλου τὰ στρα-
τόπεδα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἐκινήθη καί τινες καὶ τῶν
πόλεων ἐνεωτέρισαν, ἡμέρας μέν τινας τοῦ τε Λογγί-
νου ἀπαλλαγέντος καὶ τοῦ Τρεβωνίου τὴν διαδοχὴν
2 αὐτοῦ λαβόντος ἡσύχασαν, ἔπειτα δέει τῆς ἐκ τοῦ
Καίσαρος τιμωρίας ἐπρεσβεύσαντο κρύφα πρὸς τὸν
Σκιπίωνα, μεταστῆναι βουλόμενοι· καὶ ὃς ἄλλους τέ
σφισι καὶ τὸν Πομπήιον τὸν Γναῖον ἀπέστειλε. προσ-
έχων δὲ ἐκεῖνος ταῖς Γυμνησίαις νήσοις τὰς μὲν

ἄλλας ἀμαχί, τὴν δὲ Ἔβεσον σὺν πόνῳ παρεστήσατο,
κἀνταῦθα νοσήσας μετὰ τῶν στρατιωτῶν διέτριψε.
χρονίζοντος οὖν αὐτοῦ, πυθόμενοι οἱ στρατιῶται οἱ 3
ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, τόν τε Σκιπίωνα ἀπολωλότα καὶ τὸν
Δίδιον ἐπιπλέοντά σφισι, καὶ φοβηθέντες μὴ δια-
φθαρῶσι πρὶν τὸν Πομπήιον ἐλθεῖν, οὐκ ἔμειναν
αὐτόν, ἀλλὰ Τίτον τε Κυίντιον Σκαπούλαν καὶ
Κύιντον Ἀπώνιον ἄνδρας ἱππέας προστησάμενοι τόν
τε Τρεβώνιον ἐξέβαλον καὶ τὸ ἔθνος τὸ Βαιτικὸν
πᾶν συναπέστησαν. πραξάντων δὲ ταῦτα αὐτῶν 30
Πομπήιος ῥαΐσας ἐς τὴν ἤπειρον τὴν κατ' ἀντιπέρας
διέπλευσε, καὶ ἄλλας μέν τινας πόλεις εὐθὺς ἑκου-
σίας προσεποιήσατο, ταῖς τε γὰρ ἐπιτάξεσι τῶν ἐφ-
εστηκότων σφίσιν ἀχθόμενοι, καὶ ἐς ἐκεῖνον οὐκ
ὀλίγα ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μνήμης ἐπελπίζοντες
ἑτοίμως αὐτὸν ἐδέξαντο, Καρχηδόνα δὲ οὐκ ἐθελή-
σασαν ὁμολογῆσαι ἐπολιόρκει. μαθόντες οὖν τοῦτο 2
οἱ περὶ τὸν Σκαπούλαν ἦλθόν τε ἐνταῦθα, καὶ στρα-
τηγὸν αὐτοκράτορα αὐτὸν ἑλόμενοι προσεῖχόν τε
αὐτῷ τὰ μάλιστα καὶ προεθυμοῦντο ἰσχυρότατα, τὰ
κέρδη τὰ ἐκείνου ἴδια καὶ τὰς συμφορὰς οἰκείας
ποιούμενοι, ὥστ' ἀφ' ἑκατέρου, τὰ μὲν ὅπως λάβωσι,
τὰς δ' ὅπως μὴ πάθωσιν, ἐρρῶσθαι. καὶ γὰρ ὁ Πομ- 3
πήιος, οἷα ἐν τοιαύταις ταραχαῖς καὶ καταστάσεσι
πάντες εἰώθασι ποιεῖν, καὶ μάλιστ' ἐπειδή τινες
τῶν Ἀλλοβρίγων, οὓς οἱ ὁ Ἰόβας ἐκ τοῦ πρὸς τὸν
Κουρίωνα πολέμου ζωγρήσας ἐδεδώκει, ηὐτομόλησαν,
οὐδὲν ὅ,τι οὐχὶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τοῖς λοιποῖς ἐχα-
ρίζετο. οὗτοί τε οὖν αὐτῷ καὶ διὰ ταῦτα πολὺ προ- 4
θυμότεροι ἐγένοντο, καὶ τῶν ἐναντίων συχνοί, καὶ
μάλισθ' ὅσοι σὺν τῷ Ἀφρανίῳ ποτὲ ἐστράτευντο,
προσεχώρησαν· τῶν τε ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἄλλοι τε καὶ ὁ

*ἀδελφὸς Σέξτος ὅ τε Οὔαρος καὶ ὁ Λαβιῆνος σὺν
τῷ ναυτικῷ πρὸς αὐτὸν ἦλθον. κἀκ τούτου τῷ τε
πλήθει τοῦ στρατοπέδου καὶ τῇ προθυμίᾳ ἀρθεὶς
τήν τε χώραν ἀδεῶς διεπορεύετο, καὶ πόλεις τὰς μὲν
ἑκούσας τὰς δὲ ἀκούσας προσετίθετο, καὶ ἐδόκει καὶ
31 ὑπὲρ τὸν πατέρα ἰσχύειν. ἦσαν μὲν γὰρ ἐν τῇ Ἰβη-
ρίᾳ καὶ τοῦ Καίσαρος στρατηγοὶ Κύιντός τε Φάβιος
Μάξιμος καὶ Κύιντος Πέδιος, οὐ μέντοι καὶ ἀξιόμα-
χοί οἱ νομίζοντες εἶναι αὐτοί τε ἡσύχαζον καὶ ἐκεῖνον
σπουδῇ μετεπέμποντο.
2 τέως μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἐγίγνετο· ἐπεὶ δὲ τῶν τε προ-
πεμφθέντων τινὲς ἐκ τῆς Ῥώμης ἀφίκοντο καὶ προσ-
εδοκήθη καὶ ὁ Καῖσαρ ἥξειν, φοβηθεὶς ὁ Πομπήιος,
καὶ νομίσας οὐχ ἱκανὸς εἶναι πᾶσαν τὴν Ἰβηρίαν
κατασχεῖν, οὐκ ἀνέμεινε πταίσας γε μεταγνῶναι,
ἀλλ᾽ εὐθύς, πρὶν πειραθῆναι τῶν ἐναντίων, ἐς τὴν
3 Βαιτικὴν ἀνεχώρησε. καὶ αὐτῷ ἡ μὲν θάλασσα
παραυτίκα ἠλλοτριώθη, Οὔαρός τε ὑπὸ τοῦ Διδίου
περὶ Καρτηίαν ἐναυκρατήθη, καὶ εἴγε μὴ προκατα-
φυγὼν ἐς τὴν γῆν ἀγκύρας ἐς τὸ στόμα τοῦ λιμένος
ἄλλας πρὸς ἄλλαις ἐνεβεβλήκει, καὶ περὶ αὐτὰς οἱ
πρῶτοι τῶν διωκόντων σφᾶς ὥσπερ περὶ ἕρμα ἐπταί-
4 κεσαν, πᾶν ἂν τὸ ναυτικὸν ἀπωλωλέκει. ἡ δὲ ἤπει-
ρος ἡ ἐκεῖ πᾶσα πλὴν Οὐλλίας πόλεως συνεμάχει·
ταύτην γὰρ μὴ ἐθελήσασάν οἱ προσχωρῆσαι ἐπολιόρ-
32 κει. κἀν τούτῳ καὶ ὁ Καῖσαρ μετ᾽ ὀλίγων ἐξαίφνης
ἀδοκήτοις οὐχ ὅτι τοῖς περὶ τὸν Πομπήιον, ἀλλὰ καὶ
τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις ἐπῆλθε· τοσούτῳ γὰρ τῷ τῆς
πορείας τάχει ἐχρήσατο ὥστε καὶ τοῖς οἰκείοις ἅμα
καὶ τοῖς ἐναντίοις ὀφθῆναι πρὶν καὶ ὅτι ὅλως ἐν τῇ
2 Ἰβηρίᾳ γέγονεν ἀκουσθῆναι. καὶ ὁ μὲν καὶ ἀπ᾽ αὐ-
τοῦ τούτου, τῆς τε παρουσίας τῆς αὐτοῦ μόνης, καὶ*

ἔς τὰ ἄλλα καταπλήξειν τὸν Πομπήιον καὶ ἀπὸ τῆς
πολιορκίας ἀπαλλάξειν ἤλπισε· τὸ γὰρ πλεῖον στρά-
τευμα κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπελέλειπτο· ἐκεῖνος δὲ ἕνα
τε ἄνδρα ἑνὸς οὐ πολὺ διαφέρειν νομίζων, καὶ τῇ
ἰσχύι ἑαυτοῦ πάνυ θαρσῶν, οὐκ ἐξεπλάγη πρὸς τὴν
ἄφιξιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ προσήδρευε τῇ πόλει καὶ τὰς
προσβολὰς ὁμοίως ὥσπερ καὶ πρὶν ἐποιεῖτο. ὁ οὖν 3
Καῖσαρ ἐκεῖ μὲν ὀλίγους στρατιώτας ἐκ τῶν προαφιγ-
μένων κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ Κόρδουβαν ὥρμησε,
τὸ μέν τι καὶ αἱρήσειν αὐτὴν ἐκ προδοσίας ἐλπίσας,
τὸ δὲ δὴ πλεῖστον ἀπάξειν ἀπὸ τῆς Οὐλίας τὸν Πομ-
πήιον τῷ περὶ αὐτῆς φόβῳ προσδοκήσας. καὶ ἔσχεν 4
οὕτω· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον μέρος τι τοῦ στρατοῦ κατὰ
χώραν ἐάσας ἔς τε τὴν Κόρδουβαν ἦλθε, καὶ κρατυ-
νάμενος αὐτήν, οὐχ ὑπομείναντός σφας τοῦ Καίσα-
ρος, τῷ ἀδελφῷ τῷ Σέξτῳ προσέταξεν· ἔπειτα δὲ 5
ὡς οὔτε τι πρὸς τῇ Οὐλίᾳ ἐπέραινεν, ἀλλὰ καὶ πύρ-
γου τινός, καὶ τούτου οὐχ ὑπὸ σφῶν κατασεισθέντος,
ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀμυνομένων
καταρραγέντος, ἐσῆλθον μέν τινες, οὐ μὴν καὶ καλῶς
ἀπήλλαξαν, καὶ ὁ Καῖσαρ πλησιάσας σφίσιν ἐκείνοις 6
τε βοήθειαν νυκτὸς λαθὼν ἐσέπεμψε καὶ αὐτὸς πρός
τε τὴν Κόρδουβαν αὖθις ἐστράτευσε καὶ ἐς πολιορκίαν
αὐτὴν ἀντικατέστησεν, οὕτω δὴ τῆς τε Οὐλίας παν-
τελῶς ἀπανέστη καὶ ἐκεῖσε παντὶ τῷ στρατῷ οὐ μά-
την ἠπείχθη. προπυθόμενος γὰρ τοῦτο ὁ Καῖσαρ
ἀπεχώρησε· νοσῶν γὰρ ἐτύγχανε. μετὰ δὲ ταῦτα αὐ- 7
τός τε ἀναρρωσθεὶς καὶ τὰ στρατεύματα ἐπακολου-
θήσαντά οἱ προσλαβὼν ἠναγκάσθη καὶ ἐν τῷ χει-
μῶνι πολεμῆσαι· ἔν τε γὰρ σκηνιδίοις φαύλοις αὐλι-
ζόμενοι ἐκακοπάθουν καὶ τῆς τροφῆς ἐνελείποντο.
ἐδικτατώρευε δὲ δὴ τότε, καὶ ὕπατος ὀψέ ποτε καὶ 33

ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους ἀπεδείχθη, τοῦ Λεπίδου ἐν τῇ
ἱππαρχίᾳ τὸν δῆμον ἐς τοῦτο συναγαγόντος· ἱππάρ-
χησε γὰρ καὶ τότε, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐν τῇ ὑπατείᾳ
ἐπειπὼν ἵππαρχον παρὰ τὰ πάτρια.
2 ἀναγκασθεὶς οὖν ὁ Καῖσαρ, ὥσπερ εἶπον, καὶ
ἐν τῷ χειμῶνι πολεμῆσαι, τῇ μὲν Κορδούβῃ οὐ προσ-
έβαλεν, ἰσχυρῶς γὰρ ἐφυλάττετο, πυθόμενος δὲ ἐν
Ἀττεγούᾳ πόλει σῖτον πολὺν εἶναι πρὸς ἐκείνην καίτοι
καρτερὰν οὖσαν ἐτράπετο, ἐλπίσας τῷ τε πλήθει τοῦ
στρατοῦ καὶ τῇ παρ' ἑαυτοῦ αἰφνιδίῳ ἐκπλήξει κα-
ταφοβήσας σφᾶς αἱρήσειν· καὶ αὐτὴν διὰ βραχέος
3 καὶ ἀπεσταύρωσε καὶ περιετάφρευσεν. ὁ γὰρ Πομ-
πήιος τῇ φύσει τοῦ χωρίου θαρσῶν, καὶ τὸν Καί-
σαρα οὐκ ἐπὶ πολὺ διὰ τὸν χειμῶνα προσεδρεύσειν
αὐτῷ νομίζων, τούς τε ἑαυτοῦ σρατιώτας μὴ βου-
ληθεὶς ἐν τῷ ῥίγει κακῶσαι, περιεῖδε καὶ οὐκ ἐπή-
4 μυνεν αὐτοῖς τήν γε πρώτην· ὕστερον γάρ, ὥς τό
τε πόλισμα ἀπετετείχιστο καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτῷ προσε-
κάθητο, δείσας ἐπεβοήθησέ σφισι, καὶ νυκτὸς ἐξαί-
φνης ὁμιχλώδους τοῖς προφύλαξι προσμίξας συχνοὺς
ἔφθειρεν. ἐπειδή τε ἀστρατήγητοι οἱ ἔνδον ἦσαν,
Μουνάτιον αὐτοῖς Φλάκκον ἐσέπεμψεν. ἠδυνήθη γὰρ
34 ἐκεῖνος ὧδε ἔσω παρελθεῖν. νύκτωρ τῶν φυλάκων
τινὰς μόνος, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐς ἐφοδείαν
ἀπεσταλμένος, ἀνήρετο τὸ σύνθημα, καὶ μαθών, οὔτε
γὰρ ἐγιγνώσκετο, καὶ κατὰ μόνας οὐκ ἄν ποτε ὑπωπ-
τεύθη μὴ φίλιός σφισιν ὢν τοῦτο ποιῆσαι, ἐκείνους
2 μὲν εἴασεν, ἐκπεριελθὼν δὲ ἑτέρωσε τοῦ περιτειχίσ-
ματος ἄλλοις τισὶ φύλαξιν ἐνέτυχε, καὶ τό τε σύν-
θημα αὐτοῖς εἰπών, καὶ ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πόλεως
ἰέναι πλασάμενος, δι' ἑκόντων τε αὐτῶν καὶ παρα-
3 πεμπόντων γε ἐσῆλθεν. οὐ μέντοι καὶ περιεποιήσατο

αὐτήν. τά τε γὰρ ἄλλα πολλά, καί ποτε πῦρ ἔς τε
τὰς μηχανὰς καὶ ἐς τὰ σταυρώματα τὰ τῶν Ῥωμαίων
ἐμβαλόντες ἐκείνους μὲν οὐδὲν ὅ,τι καὶ ἀξιόλογον
ἔβλαψαν, αὐτοὶ δὲ ἀνέμου σφίσιν ἐξ ἐναντίας ἐν
τούτῳ σφοδροῦ προσπεσόντος κακῶς ἀπήλλαξαν· τά 4
τε γὰρ οἰκοδομήματα ἐπεφλέχθη, καὶ ἄνθρωποι συχ-
νοὶ τοῖς τε λίθοις καὶ τοῖς βέλεσι, μηδὲ προϊδέσθαι
τι ὑπὸ τοῦ καπνοῦ δυνηθέντες, ἐξώλοντο. ὡς οὖν
τοῦτό τε αὐτοῖς συνεβεβήκει καὶ ἡ γῆ ἐπορθεῖτο τοῦ
τε τείχους τι ἐξ ὑπονόμων ἔπιπτεν, ἐστασίασαν, καὶ 5
πρότερος μὲν ὁ Φλάκκος ἐπ' ἀδείᾳ αὐτοῦ τε καὶ τῶν
συνόντων οἱ πρὸς τὸν Καίσαρα διεκηρυκεύσατο,
ἔπειτα δὲ οὗτος μέν, οὐ γὰρ ἠθέλησε τὰ ὅπλα παρα-
δοῦναι, διήμαρτεν αὐτῆς, οἱ δὲ ἄλλοι οἱ ἐπιχώριοι
μετὰ τοῦτο καὶ ἐπρεσβεύσαντο καὶ συνέβησαν ἐφ'
οἷς ἐκελεύοντο.

ἐκείνης δὲ δὴ τῆς πόλεως ἁλούσης οὐκέτ' οὐδὲ 35
οἱ ἄλλοι ἠτρέμιζον, ἀλλὰ πολλοὶ μὲν αὐτοὶ πρὸς τὸν
Καίσαρα πρεσβευσάμενοι μεθίσταντο, πολλοὶ δὲ καὶ
ἐπιόντα αὐτὸν τούς τε ὑποστρατήγους αὐτοῦ ἐδέχοντο,
ὥστε τὸν Πομπήιον ἀπορήσαντα ὅ,τι χρὴ πρᾶξαι, 2
τὸ μὲν πρῶτον ἄλλοτε ἄλλῃ τῆς χώρας μεθιστάμενον
πλανᾶσθαι, ἔπειτα δὲ φοβηθέντα μὴ καὶ ἐξ αὐτοῦ
τούτου καὶ οἱ λοιποὶ αὐτὸν ἐγκαταλίπωσι, διακινδυ-
νεῦσαι ἐθελῆσαι, καίτοι τοῦ δαιμονίου τὴν ἧτταν
ἐναργέστατα αὐτῷ προσημήναντος. οἱ μὲν γὰρ ἱδρῶ- 3
τες τῶν ἀγαλμάτων καὶ αἱ ἠχαὶ τῶν στρατοπέδων,
τά τε ζῷα ἃ πολλὰ παρὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἐγεν-
νήθη, καὶ αἱ δᾷδες αἱ πρὸς τὰς δυσμὰς ἐκ τῶν ἀνα-
τολῶν ᾄττουσαι, ταῦτα γὰρ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ τότε ἅμα
πάντα συνηνέχθη, σαφὲς οὐδέν, ὁποτέροις σφῶν προ-
φαίνοιτο, διεδήλου· οἱ δὲ δὴ ἀετοὶ τῶν στρατοπέδων 4

αὐτοῦ τάς τε πτέρυγας σείσαντες καὶ τοὺς κεραυνούς, οὓς ἐν τοῖς ποσί τινες αὐτῶν χρυσοῦς ἔφερον, ἐκβαλόντες ἐκείνῳ τε τὸ κακὸν ἄντικρυς ἐνέσκηπτον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπεπέτοντο.... ἄλλη τε γὰρ τὸ δαιμόνιον ἔν τε ὀλιγωρίᾳ αὐτὸ ἐποιήσατο, καὶ ἐς πόλεμον.... πρὸς μάχην δὴ κατέστη.

36 εἶχον μὲν δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς τε πολιτικοῖς καὶ τοῖς ξενικοῖς στρατεύμασι πολλοὺς μὲν τῶν ἐπιχωρίων, πολλοὺς δὲ καὶ Μαύρων ἀμφότεροι· Βόκχος μὲν γὰρ τοὺς υἱεῖς τῷ Πομπηίῳ ἔπεμψε, Βογούας δὲ αὐτὸς τῷ Καίσαρι συνεστράτευσεν· ὁ δὲ ἀγὼν οὐχ ὡς τῶν ἄλλων, ἀλλ' ὡς αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο.
2 οἵ τε γὰρ Καισάρειοι στρατιῶται τῷ τε πλήθει καὶ τῇ ἐμπειρίᾳ καὶ παρὰ πάντα τῇ αὐτοῦ ἐκείνου παρουσίᾳ θαρσοῦντες ἀπαλλαγῆναί ποτε τοῦ τε πολέμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ κακῶν ἐσπούδαζον, καὶ οἱ Πομπηίειοι τούτοις μὲν ἐλαττούμενοι, τῇ δ' ἀπογνώσει τῆς σωτηρίας, ἂν μὴ κρατήσωσιν, ἐρρωμένοι προεθυ-
3 μοῦντο· οἷα γὰρ μετά τε τοῦ Ἀφρανίου καὶ μετὰ τοῦ Οὐάρρωνος οἱ πλείους αὐτῶν καὶ ἁλόντες καὶ σωθέντες, καὶ μετὰ τοῦτο τῷ τε Λογγίνῳ ἀποδοθέντες καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀποστάντες, οὔτε τινὰ ἐλπίδα συγγνώμης ἡττηθέντες εἶχον, κἀκ τούτου πρὸς ἀπόνοιαν, ὡς καὶ θαρσῆσαι τότε ἢ πάντως γε ἀπολέσθαι
4 δεόμενοι, προήχθησαν. συμμίξαντες οὖν ἐμάχοντο· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ αἰδῶ τινα ἀλλήλων εἶχον ἔτι, τοσαυτάκις ἀντιπεπολεμηκότες, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ παραι-
37 νέσεώς τινος δεόμενοι. κἀν τούτῳ τὰ μὲν συμμαχικὰ ταχέως ἑκατέρωθεν ἐτράπη καὶ ἔφυγεν, αὐτοὶ δὲ ἐκεῖνοι συσταδὸν ἀντικόπτοντες ἀλλήλους ἐπὶ πλεῖστον ἠγωνίσαντο. οὐδὲ γὰρ ἐνέδωκεν αὐτῶν οὐδείς, ἀλλ' ἐν χώρᾳ μένοντες ἔσφαζον, ἔθνησκον, ὡς καὶ

αὐτὸς ἕκαστος ἢ τῆς νίκης ἢ τῆς ἥττης καὶ τοῖς ἄλλοις
ἅπασιν αἴτιος ἐσόμενος. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἔμελεν 2
αὐτοῖς ὁρᾶν ὅπως οἱ σύμμαχοί σφων ἐμάχοντο, ἀλλ᾽
ὡς καὶ μόνοι κινδυνεύοντες προεθυμοῦντο. καὶ οὔτε
ἐπαιώνιζέ τις αὐτῶν οὔτε ἔστενεν, ἀλλὰ τοσοῦτο
μόνον ἑκάτεροι βοῶντες, "παῖσον, ἀπόκτεινον," πολὺ
τῷ ἔργῳ τὰς γλώσσας σφῶν ἔφθανον. ὁρῶντες οὖν 3
ταῦτα ἀπό τε ἵππων καὶ ἀπὸ μετεώρων τινῶν χωρίων
ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Πομπήιος οὐκ εἶχον οὔθ᾽ ὅπως
.... ἀπογνῶσιν, ἀλλ᾽ ἀμφίβολοι ταῖς γνώμαις γιγνό-
μενοι δι᾽ ἴσου καὶ τῷ δέει καὶ τῷ θάρσει ἐκακοπάθουν.
ἀντιπάλου γὰρ τῆς μάχης οὔσης ταῖς τε ὄψεσι δεινῶς 4
ἔκαμνον, ἐπιθυμοῦντές τι ἰδεῖν πλεονέκτημα καὶ
ὀκνοῦντές τι ἰδεῖν ἐλάττωμα, καὶ ταῖς ψυχαῖς εὐχό-
μενοί τέ τι ἅμα καὶ ἀπευχόμενοι καὶ ῥωννύμενοι καὶ
φοβούμενοι. οὔκουν οὐδ᾽ ἠδυνήθησαν ἐπὶ πολὺ καρ-
τερῆσαι, ἀλλὰ καταπηδήσαντες ἀπὸ τῶν ἵππων συμ-
μετέσχον αὐτῆς. οὕτω που τῷ τοῦ σώματος καὶ πόνῳ 5
καὶ κινδύνῳ μᾶλλον ἢ τῇ τῆς ψυχῆς συντάσει συνεῖ-
ναι εἵλοντο, ῥοπήν τινα τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις
ἑκάτερος τῇ τῆς μάχης κοινωνίᾳ παρέξειν ἐλπίσαντες·
ἢ εἴγε ἐκείνης ἁμάρτοιεν, συντελευτῆσαί γε αὐτοῖς
ἠθέλησαν.

καὶ οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο· τοῖς δὲ δὴ στρα- 38
τοπέδοις πλεονεξία μὲν οὐδεμία οὐδετέροις ἐκ τούτου
ἐγένετο, μακρῷ δὲ δὴ πλείων, ὡς ἐκείνους συγκινδυ-
νεύοντάς σφισιν εἶδον, τοῦ τε σφετέρου θανάτου κατα-
φρόνησις καὶ τοῦ τῶν ἐναντίων ὀλέθρου ἔφεσις ἀμφο-
τέροις ὁμοίως ἐνέπεσε. καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἔφυγον τότε 2
γε οὐδέτεροι, ἀλλ᾽ ἰσοπαλεῖς ταῖς γνώμαις ὄντες ἰσοκρα-
τεῖς καὶ τοῖς σώμασιν ἐγίγνοντο· κἂν πάντες ἀπέθα-
νον ἢ καὶ ὑπὸ τῆς νυκτὸς ἀγχώμαλοι διεκρίθησαν,

εἰ μὴ ὅ τε Βογούας ἔξωθέν που τῶν συνεστηκότων ὢν ἐπὶ τὸ τοῦ Πομπηίου στρατόπεδον ὥρμησε, καὶ ὁ Λαβιῆνος ὡς τοῦτο εἶδε, τήν τε τάξιν ἐξέλιπε καὶ
3 πρὸς ἐκεῖνον ἐτράπετο. φεύγειν γὰρ αὐτὸν οἱ Πομπηίειοι νομίσαντες ἠθύμησαν. καὶ ἔμαθον μέν που τὸ ἀληθὲς ὕστερον, οὐ μέντοι καὶ ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς ἔτ' ἠδυνήθησαν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐς τὴν πόλιν οἱ δὲ ἐς τὸ τάφρευμα ἀποφυγόντες οὗτοί τε τοὺς προσμίξαντάς σφισιν ἰσχυρῶς ἀπεμαχέσαντο, καὶ οὐ πρότερόν γε ἔπεσον
4 πρὶν ἀμφίβολοι γενέσθαι, καὶ ἐκεῖνοι τὸ τεῖχος ἐπὶ πολὺ διέσωσαν, ὥστε μὴ πρότερον αὐτὸ ἁλῶναι πρὶν πάντας σφᾶς ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς ἀπολέσθαι. τοσοῦτο δ' οὖν τὸ σύνολον τῶν Ῥωμαίων πάθος ἑκατέρωθεν ἐγένετο ὥστ' ἀπορήσαντας ὅπως τὴν πόλιν, μὴ καὶ νυκτὸς ἐκδρῶσί τινες, ἀποτειχίσωσιν, αὐτὰ τὰ σώματα τῶν νεκρῶν αὐτῇ περινῆσαι.

39 κρατήσας δὲ οὕτως ὁ Καῖσαρ καὶ τὴν Κόρδουβαν εὐθὺς ἔλαβεν· ὅ τε γὰρ Σέξτος οἱ προεξεχώρησε, καὶ οἱ ἐπιχώριοι, καίτοι τῶν δούλων ἀνθισταμένων σφίσιν ἐπειδήπερ ἠλευθέρωντο, προσεχώρησαν αὐτῷ.
2 καὶ ὃς τοὺς μὲν ἐν τοῖς ὅπλοις ὄντας ἀπέσφαξε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξηργυρίσατο. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ τοὺς τὴν Ἴσπαλιν ἔχοντας ἔδρασεν, οἳ τὸ μὲν πρῶτον ὡς καὶ ἑκούσιοι φρουρὰν παρ' αὐτοῦ ἐσεδέξαντο, ἔπειτα
3 δὲ διαφθείραντες τοὺς ἐλθόντας ἐπολέμησαν. ἐπεστράτευσέ τε οὖν ἐπ' αὐτούς, καὶ ἀμελέστερον δῆθεν προσεδρεύων ἐλπίδα σφίσιν ὡς καὶ διαφυγεῖν δυνησομένοις παρέσχε. κἀκ τούτου περιορῶν δὴ τοὺς ἐκ τοῦ τείχους ἐξιόντας ἐκείνους τε ἐλόχιζε καὶ ἀπώλλυε, καὶ τὴν πόλιν οὕτως ἀνδρῶν κατὰ βραχὺ ἐρημωθεῖ-
4 σαν εἷλε. καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τὴν Μοῦνδαν καὶ τἆλλα, τὰ μὲν ἀκούσια σὺν πολλῷ φόνῳ, τὰ δὲ καὶ ἐθελού-

σια παρέλαβε καὶ ἠργυρολόγησεν, ὥστε μηδὲ τῶν
τοῦ Ἡρακλέους ἀναθημάτων τῶν ἐν τοῖς Γαδείροις
ἀνακειμένων φείσασθαι, χώρας τέ τινων ἀπετέμετο,
καὶ ἑτέροις τὸν φόρον προσεπηύξησε. ταῦτα μὲν 5
τοὺς ἀντιπολεμήσαντάς οἱ ἔδρασε, τοῖς δὲ εὔνοιάν
τινα αὐτοῦ σχοῦσιν ἔδωκε μὲν καὶ χωρία καὶ ἀτέλειαν,
πολιτείαν τέ τισι, καὶ ἄλλοις ἀποίκοις τῶν Ῥωμαίων
νομίζεσθαι, οὐ μὴν καὶ προῖκα αὐτὰ ἐχαρίσατο.

Καῖσαρ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττε, Πομπήιος δὲ δια- 40
φυγών πως ἐν τῇ τροπῇ ἦλθε μὲν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
ὡς καὶ τῷ ναυτικῷ τῷ ἐν τῇ Καρτηίᾳ ὁρμοῦντι χρη-
σόμενος, εὑρὼν δὲ αὐτοὺς πρὸς τὸν κρατοῦντα ἀπο-
κεκλικότας ἐπέβη μὲν πλοίου τινός, προσδοκήσας
ἐπ' αὐτοῦ διαδράσεσθαι, πληγεὶς δὲ ἐν τούτῳ καὶ 2
ἀθυμήσας τῇ τε γῇ αὖθις προσέσχε, κἀνταῦθα συν-
ελθόντας τινὰς παραλαβὼν πρὸς τὴν μεσόγειαν
ὥρμησε. καὶ αὐτός τε Καισεννίῳ Λέντωνι περιπεσὼν
ἡττήθη, καὶ ἔς ὕλην τινὰ καταφυγὼν ἐφθάρη· καὶ
ὁ Δίδιος ἀγνοῶν τε τοῦτο, καὶ πλανώμενος ὡς καὶ
συμμίξων που αὐτῷ συνέτυχεν ἑτέροις τισὶ καὶ
ἀπώλετο.

εἵλετο δ' ἂν καὶ ὁ Καῖσαρ ἐκεῖ που πρός τε τῶν 41
ἔτι ἀνθεστηκότων καὶ ἐν τῇ τοῦ πολέμου δόξῃ πεπτω-
κέναι μᾶλλον ἢ ὅπερ οὐκ ἐς μακρὰν ἔπαθεν, ἔν τε
τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ πρὸς τῶν φιλτάτων
σφαγῆναι. τοῦτον γὰρ τὸν πόλεμον τελευταῖον κα- 2
τώρθωσε καὶ ταύτην τὴν νίκην ἐσχάτην ἀνείλετο,
καίπερ οὐδὲν ὅ,τι οὐχὶ καὶ τῶν ἄλλων τῶν μεγίστων
καταπράξειν ἐλπίσας διά τε τἆλλα, καὶ οὐχ ἥκιστα
ὅτι βλαστός τις ἐκ φοίνικος ἐν τῷ τῆς μάχης χωρίῳ
ὄντος εὐθὺς ἐπὶ τῇ νίκῃ ἐξέφυ. καὶ οὐ λέγω μὲν 3
ὅτι οὐκ ἔφερέ ποι τοῦτο, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ γε ἔτι,

ἀλλὰ τῷ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ ἐγγόνῳ τῷ Ὀκταουίῳ· συνεστρατεύετό τε γὰρ αὐτῷ, καὶ ἐκ τῶν πόνων τῶν τε κινδύνων αὐτοῦ ἐκλάμψειν ἔμελλεν. ἀγνοῶν δ' οὖν τοῦτο, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ ἔτι πολλὰ καὶ μεγάλα ἐλπίζων, οὐδὲν μέτριον ἔπραττεν, ἀλλ' ὡς καὶ ἀθάνα-
42 τος ὢν ὑπερεφρόνησε. τά τε γὰρ ἐπινίκια, καίτοι μηδενὸς ἀλλοτρίου κρατήσας, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτο πλῆθος πολιτῶν ἀπολέσας, οὐ μόνον αὐτὸς ἔπεμψε, πάντα τὸν δῆμον ἐν αὐτοῖς ὡς καὶ ἐπὶ κοινοῖς τισιν ἀγαθοῖς αὖθις ἑστιάσας, ἀλλὰ καὶ τῷ Φαβίῳ τῷ τε Κυΐντῳ, καίτοι ὑποστρατηγήσασιν αὐτῷ καὶ μηδὲν
2 ἰδίᾳ κατορθώσασι, διεορτάσαι ἐπέτρεψε. καὶ ἦν μέν που γέλως ἐπί τε τούτῳ, καὶ ὅτι καὶ ξυλίναις ἀλλ' οὐκ ἐλεφαντίναις ἔργων τέ τινων εἰκόσιν ἄλλοις τε τοιούτοις πομπείοις ἐχρήσαντο· οὐ μὴν ἀλλ' ἐμφανέστατα τριττά τε νικητήρια καὶ τριτταὶ πομπαὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπ' αὐτῶν ἐκείνων ἐποιήθησαν, καὶ προσέτι
3 καὶ ἱερομηνίαι ἐπὶ πεντήκοντα ἡμέρας ἤχθησαν. τά τε παρίλια ἱπποδρομίᾳ ἀθανάτῳ, οὔτι γε καὶ διὰ τὴν πόλιν, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἔκτιστο, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ Καίσαρος νίκην, ὅτι ἡ ἀγγελία αὐτῆς τῇ προτεραίᾳ πρὸς ἑσπέραν ἀφίκετο, ἐτιμήθη.

43 τοῦτο μὲν δὴ τῇ Ῥώμῃ ἔδωκεν, αὐτὸς δὲ τήν τε στολὴν τὴν ἐπινίκιον ἐν πάσαις ταῖς πανηγύρεσι κατὰ δόγμα ἐνεδύετο, καὶ τῷ στεφάνῳ τῷ δαφνίνῳ ἀεὶ καὶ πανταχοῦ ὁμοίως ἐκοσμεῖτο. καὶ πρόφασιν μὲν ἐποιεῖτο τούτου ὅτι ἀναφαλαντίας ἦν, παρεῖχε δὲ καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐκείνου λόγον τινά, καὶ ὅτι τότε
2 ἔτι, καίπερ παρηβηκώς, ἐς κάλλος ἤσκει· τῇ τε γὰρ ἐσθῆτι χαυνοτέρᾳ ἐν πᾶσιν ἐνηβρύνετο, καὶ τῇ ὑποδέσει καὶ μετὰ ταῦτα ἐνίοτε καὶ ὑψηλῇ καὶ ἐρυθροχρόῳ κατὰ τοὺς βασιλέας τοὺς ἐν τῇ Ἄλβῃ ποτὲ

γενομένους, ὡς καὶ προσήκων σφίσι διὰ τὸν Ἴουλον,
ἐχρῆτο. τό τε ὅλον τῇ τε Ἀφροδίτῃ πᾶς ἀνέκειτο, 3
καὶ πείθειν πάντας ἤθελεν ὅτι καὶ ἄνθος τι ὥρας
ἀπ' αὐτῆς ἔχοι· καὶ διὰ τοῦτο καὶ γλύμμα αὐτῆς
ἔνοπλον ἐφόρει, καὶ σύνθημα αὐτὴν ἐν τοῖς πλείστοις
καὶ μεγίστοις κινδύνοις ἐποιεῖτο. τὸ δ' οὖν χαῦνον 4
τοῦ ζώματος αὐτοῦ ὁ μὲν Σύλλας ὑπετόπησεν, ὥστε
καὶ ἀποκτεῖναι αὐτὸν ἐθελῆσαι, τοῖς τε ἐξαιτησα-
μένοις εἰπεῖν ὅτι ἐγὼ μὲν χαριοῦμαι τοῦτον ὑμῖν,
ὑμεῖς μέντοι καὶ πάνυ τοῦτον τὸν κακῶς ζωννύμενον
φυλάττεσθε· ὁ δὲ δὴ Κικέρων οὐ συνενόησεν, ἀλλὰ 5
καὶ σφαλεὶς ἔφη ὅτι οὐκ ἄν ποτε προσεδόκησα τὸν
κακῶς οὕτω ζωννύμενον Πομπηίου κρατήσειν.

τοῦτο μὲν οὖν ἐν ἐκβολῇ τοῦ λόγου, ὥστε μηδένα
μηδὲν τῶν περὶ τοῦ Καίσαρος λεγομένων ἀγνοῆσαι,
ἔγραψα· ἐπὶ δὲ δὴ τῇ νίκῃ ἐκεῖνά τε ὅσα εἶπον ἡ 44
γερουσία ἔγνω, καὶ προσέτι αὐτόν τε ἐλευθερωτὴν
καὶ ἐκάλουν καὶ ἐς τὰ γραμματεῖα ἀνέγραφον, καὶ
νεὼν ἐλευθερίας δημοσίᾳ ἐψηφίσαντο. τό τε τοῦ 2
αὐτοκράτορος ὄνομα οὐ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔτι μόνον,
ὥσπερ ἄλλοι τε καὶ ἐκεῖνος πολλάκις ἐκ τῶν πολέ-
μων ἐπεκλήθησαν, οὐδ' ὡς οἵ τινα αὐτοτελῆ ἡγε-
μονίαν ἢ καὶ ἄλλην τινὰ ἐξουσίαν λαβόντες ὠνομά-
ζοντο, ἀλλὰ καθάπαξ τοῦτο δὴ τὸ καὶ νῦν τοῖς τὸ
κράτος ἀεὶ ἔχουσι διδόμενον ἐκείνῳ τότε πρώτῳ τε
καὶ πρῶτον, ὥσπερ τι κύριον, προσέθεσαν. καὶ 3
τοσαύτῃ γε ὑπερβολῇ κολακείας ἐχρήσαντο ὥστε καὶ
τοὺς παῖδας τούς τε ἐγγόνους αὐτοῦ οὕτω καλεῖσθαι
ψηφίσασθαι, μήτε τέκνον τι αὐτοῦ ἔχοντος καὶ γέρον-
τος ἤδη ὄντος. ὅθενπερ καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς μετὰ
ταῦτα αὐτοκράτορας ἡ ἐπίκλησις αὕτη, ὥσπερ τις
ἰδία τῆς ἀρχῆς αὐτῶν οὖσα καθάπερ καὶ ἡ τοῦ Καί-

4 σαρος, ἀφίκετο. οὐ μέντοι καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐκ τούτου κατελύθη, ἀλλ' ἔστιν ἑκάτερον· καὶ διὰ τοῦτο καὶ δεύτερον ἐπ' αὐτῶν ἐπάγεται, ὅταν νίκην τινὰ τοιαύτην ἀνέλωνται. οἱ μὲν γὰρ αὐτὸ τοῦτο αὐτοκράτορες ἅπαξ τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ, ὥσπερ ταῖς ἄλλαις,
5 καὶ πρώτῃ γε χρῶνται· οἳ δ' ἂν καὶ διὰ πολέμων ἄξιόν τι αὐτῆς κατορθώσωσι, καὶ ἐκείνην τὴν ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου προσλαμβάνουσι, κἀκ τούτου καὶ δεύτερόν τις καὶ τρίτον πλεονάκις τε, ὁσάκις ἂν παράσχῃ οἱ, αὐτοκράτωρ ἐπονομάζεται.

6 ταῦτά τε οὖν τότε τῷ Καίσαρι, καὶ οἰκίαν ὥστε ἐν τῷ δημοσίῳ οἰκεῖν, ἱερομηνίαν τε ἐξαίρετον ὁσάκις ἂν νίκη τέ τις συμβῇ καὶ θυσίαι ἐπ' αὐτῇ γίγνωνται, καὶ μήτε συστρατεύσῃ τις μήθ' ὅλως ἐπικοινω-
45 νήσῃ τῶν καταπραχθέντων, ἔδοσαν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν εἰ καὶ ὑπέρογκα ἔξω τε τοῦ καθεστηκότος σφίσιν ἐδόκει εἶναι, οὔτι γε καὶ ἀδημοκράτητα ἦν· ἕτερα δὲ δὴ τοιάδε ἐψηφίσαντο δι' ὧν καὶ μόναρχον αὐτὸν ἄντικρυς ἀπέδειξαν. τάς τε γὰρ ἀρχὰς αὐτῷ καὶ τὰς τοῦ πλήθους ἀνέθεσαν, καὶ ὕπατον αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἔτη, ὥσπερ καὶ δικτάτωρα πρότερον, προ-
2 εχειρίσαντο· στρατιώτας τε μόνον ἔχειν καὶ τὰ δημόσια χρήματα μόνον διοικεῖν ἐκέλευσαν, ὥστε μηδενὶ ἄλλῳ μηδετέρῳ αὐτῶν, ὅτῳ μηδὲ ἐκεῖνος ἐπιτρέψειεν, ἐξεῖναι χρῆσθαι. καὶ τότε μὲν ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐλεφάντινον, ὕστερον δὲ καὶ ἅρμα ὅλον ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις μετὰ
3 τῶν θείων ἀγαλμάτων πέμπεσθαι ἔγνωσαν. ἄλλην τέ τινα εἰκόνα ἐς τὸν τοῦ Κυρίνου ναὸν θεῷ ἀνικήτῳ ἐπιγράψαντες, καὶ ἄλλην ἐς τὸ Καπιτώλιον παρὰ
4 τοὺς βασιλεύσαντάς ποτε ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀνέθεσαν. καί μοι θαυμάσαι τῆς συντυχίας ἐπέρχεται· ὀκτὼ γὰρ ἅμα αὐτῶν, ἑπτὰ μὲν ἐκείνοις, ὀγδόης δὲ τῷ γε Βρούτῳ

τῷ τοὺς Ταρκυνίους καταλύσαντι, οὐσῶν παρὰ ταύτην τότε τὴν τοῦ Καίσαρος ἔστησαν, καὶ δῆτα καὶ ἐκ τούτου ὅτι μάλιστα ὁ Βροῦτος ὁ Μάρκος κινηθεὶς ἐπεβούλευσεν αὐτῷ.

ταῦτ' ἐπὶ νίκῃ, λέγω δὲ οὐ πάντα, ἀλλ' ὅσα 46
ἀξιόλογα εἶναί μοι ἔδοξεν, οὐκ ἐν μιᾷ γε ἡμέρᾳ, ἀλλ' ὥς που καὶ ἔτυχεν, ἄλλο ἄλλῃ ἐκυρώθη· καί σφων ὁ Καῖσαρ τοῖς μὲν χρῆσθαι ἤρξατο, τοῖς δὲ ἔμελλεν, εἰ καὶ τὰ μάλιστά τινα αὐτῶν παρήκατο. τὴν δ' οὖν 2
ἀρχὴν τὴν ὕπατον παραχρῆμα μέν, καὶ πρὶν ἐς τὴν πόλιν ἐσελθεῖν, ἀνέλαβεν, οὐ μέντοι καὶ διὰ τέλους ἔσχεν, ἀλλ' ἐν τῇ Ῥώμῃ γενόμενος ἀπεῖπέ τε αὐτὴν a. u.
καὶ τῷ Φαβίῳ τῷ Κυίντῳ τῷ τε Τρεβωνίῳ τῷ Γαΐῳ 709
ἐνεχείρισε. καὶ ἐπειδή γε ὁ Φάβιος τῇ τελευταίᾳ τῆς ὑπατείας ἡμέρᾳ ἀπέθανεν, εὐθὺς ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον πρὸς τὰς περιλοίπους ὥρας Γάιον Κανίνιον Ῥήβιλον ἀνθείλετο. πρῶτον μὲν δὴ τότε τοῦτο παρὰ τὸ καθε- 3
στηκὸς ἐγένετο, τὸ μήτε ἐτησίαν μήτε ἐς πάντα τὸν λοιπὸν χρόνον τοῦ ἔτους τὴν ἀρχὴν ἐκείνην τὸν αὐτὸν ἔχειν, ἀλλὰ ζῶντά τινα αὐτῆς καὶ μὴ ἀναγκασθέντα μήτε ἐκ τῶν πατρίων μήτε ἐξ ἐπηγορίας τινὸς ἐκστῆναι, καὶ ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ ἀντικαταστῆναι. δεύτερον δὲ ὅτι ὁ Κανίνιος ἀπεδείχθη τε ἅμα ὕπατος 4
καὶ ὑπάτευσε καὶ ἐπαύσατο· ὅπερ καὶ ὁ Κικέρων καὶ διασκώπτων τοσαύτῃ ἔφη τὸν ὕπατον καὶ ἀνδρείᾳ καὶ φροντίδι ἐν τῇ ἀρχῇ κεχρῆσθαι ὥστε μηδὲ τὸ βραχύτατον ἐν αὐτῇ κεκοιμῆσθαι. ἐκ δ' οὖν τοῦ χρόνου 5
ἐκείνου οὐκέτι οἱ αὐτοὶ διὰ παντὸς τοῦ ἔτους, πλὴν ὀλίγων πάνυ γε, ὑπάτευσαν, ἀλλ' ὥς που καὶ ἔτυχον, οἱ μὲν ἐπὶ πλείους οἱ δὲ ἐπ' ἐλάττους, οἱ μὲν μῆνας οἱ δὲ ἡμέρας, ἐπεὶ νῦν γε οὐδεὶς οὔτε ἐπ' ἐνιαυτὸν οὔτε ἐς πλείω διμήνου χρόνον ὡς πλήθει σὺν ἑτέρῳ

6 *τινὶ ἄρχει. καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν διαφέρομεν ἀλλή-
λων, τὴν δὲ ἐξαρίθμησιν τῶν ἐτῶν οἱ κατὰ πρώτας
αὐτῶν ὑπατεύοντες καρποῦνται. καὶ ἐγὼ οὖν τῶν
μὲν ἄλλων τοὺς τοῖς πράγμασιν ἀναγκαίους ὀνομάσω,
πρὸς δὲ δὴ τὴν τῶν ἀεὶ πραττομένων δήλωσιν τοὺς
πρώτους ἄρξαντας, κἂν μηδὲν ἔργον ἐς αὐτὰ παρά-
σχωνται.*

47 *περὶ μὲν οὖν τοὺς ὑπάτους ταῦθ' οὕτως ἐγένετο·
οἱ δὲ δὴ ἄλλοι ἄρχοντες λόγῳ μὲν ὑπό τε τοῦ πλήθους
καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου κατὰ τὰ πάτρια, τὴν γὰρ ἀπό-
δειξιν αὐτῶν ὁ Καῖσαρ οὐκ ἐδέξατο, ἔργῳ δὲ ὑπ'
ἐκείνου κατέστησαν, καὶ ἔς γε τὰ ἔθνη ἀκληρωτὶ*
2 *ἐξεπέμφθησαν. ἀριθμὸν δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ὅσοιπερ καὶ
πρότερον, στρατηγοὶ δὲ τεσσαρεσκαίδεκα ταμίαι τε
τεσσαράκοντα ἀπεδείχθησαν. πολλοῖς γὰρ δὴ πολλὰ
ὑπεσχημένος οὐκ εἶχεν ὅπως σφᾶς ἄλλως ἀμείψεται,*
3 *καὶ διὰ τοῦτο ταῦτ' ἐποίει. καὶ προσέτι παμπληθεῖς
μὲν ἐπὶ τὴν γερουσίαν, μηδὲν διακρίνων μήτ' εἴ τις
στρατιώτης μήτ' εἴ τις ἀπελευθέρου παῖς ἦν, ἐσέγρα-
ψεν, ὥστε καὶ ἐνακοσίους τὸ κεφάλαιον αὐτῶν γενέ-
σθαι, πολλοὺς δὲ καὶ ἐς τοὺς εὐπατρίδας τούς τε*
4 *ὑπατευκότας ἢ καὶ ἀρχήν τινα ἄρξαντας ἐγκατέλεξεν.
εὐθυνομένους τε ἐπὶ δώροις τινὰς καὶ ἐξελεγχομένους
γε ἀπέλυσεν, ὥστε καὶ αἰτίαν δωροδοκίας ἔχειν.
προσσυνελάβετο γὰρ τοῦ λόγου τούτου ὅτι καὶ τοὺς
χώρους τοὺς δημοσίους, οὐχ ὅτι τοὺς βεβήλους ἀλλὰ
καὶ τοὺς ἱερούς, πάντας τε ... πρατήριον, καὶ ἀπε-*
5 *κήρυξε τοὺς πλείονας. συχνὰ δ' οὖν ὅμως καὶ ἐν
ἀργυρίῳ τῇ τε πράσει τῶν χωρίων ἔστιν οἷς ἔνειμε·
καὶ Λουκίῳ τινὶ Βασσίλλῳ ἡγεμονίαν μὲν ἔθνους
οὐδεμίαν καίτοι στρατηγοῦντι ἐπέτρεψε, χρήματα δὲ
ἀντ' αὐτῆς πάμπολλα ἐχαρίσατο, ὥστε καὶ ἐπιβόητον*

αὐτὸν ἔν τε τούτῳ γενέσθαι, καὶ ὅτι προπηλακισθεὶς
ἐν τῇ στρατηγίᾳ ὑπ' αὐτοῦ ἀπεκαρτέρησε. ταῦτα 6
δὴ πάντα τοῖς μὲν λαμβάνουσί τι ἢ καὶ προσδοκῶσι
λήψεσθαι ἀρεστὰ ἐγίγνετο, μηδὲν τοῦ κοινοῦ προτι-
μῶσι πρὸς τὸ ἀεὶ δι' αὐτῶν αὔξεσθαι· οἱ δὲ δὴ ἄλλοι
πάντες δεινῶς ἔφερον, καὶ πολλά γε ἐλογοποίουν
πρός τε ἀλλήλους, καὶ ὅσοις γε ἀσφάλειά τις ἦν, παρ-
ρησιαζόμενοι, καὶ βιβλία δὲ ἀνώνυμα ἐκτιθέντες.

ἐν δ' οὖν τῷ ἔτει ἐκείνῳ ἐκεῖνά τε ἐπράχθη, καὶ 48
ἐπὶ τῆς διοικήσεως δύο τῶν πολιανομούντων, ἐπειδὴ
ταμίας οὐδεὶς προεκεχειροτόνητο, ἐγένοντο. ὥσπερ
γάρ ποτε πρότερον, καὶ τότε ἐν τῇ ἀποδημίᾳ τῇ τοῦ
Καίσαρος οἱ πολιανόμοι πάντα τὰ ἐν τῷ ἄστει πράγ-
ματα μετὰ τοῦ Λεπίδου ἱππαρχοῦντος ἔσχον· καὶ 2
αἰτιαθέντες γε ὅτι καὶ ῥαβδούχοις καὶ τῇ ἐσθῆτι τῷ
τε δίφρῳ τοῖς ἀρχικοῖς, ὥσπερ καὶ ὁ ἵππαρχος, ἐκέ-
χρηντο, ἀφείθησαν, νόμον τινὰ προβαλλόμενοι δι'
οὗ πᾶσι τοῖς παρὰ δικτάτωρος ἀρχήν τινα λαβοῦσι
χρῆσθαι αὐτοῖς ἐδίδοτο. τὸ δ' οὖν κατὰ τὴν διοί- 3
κησιν, ἐξ ἐκείνου δι' ἅπερ εἶπον παρατραπέν, οὐκέτι
τοῖς ταμίαις ἀεὶ ἐπετράπη, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῖς
ἐστρατηγηκόσι προσετάχθη. τούς τε οὖν θησαυροὺς
τοὺς δημοσίους δύο τότε τῶν πολιανομούντων διῴ-
κησαν, καὶ τὰ Ἀπολλώνεια ὁ ἕτερος αὐτῶν τῇ τοῦ
Καίσαρος παρασκευῇ ἐπετέλεσε. καὶ οἱ ἀγορανόμοι 4
οἱ ἐκ τοῦ πλήθους τὰ Μεγαλήσια κατὰ δόγμα ἐποί-
ησαν. πολίαρχός τέ τις ἐν ταῖς ἀνοχαῖς καταστὰς
ἕτερον αὐτὸς τῆς ὑστεραίας ἀνθείλετο, καὶ ἐκεῖνος
ἄλλον· ὃ μήτε πρότερον μήθ' ὕστερόν ποτε ἐγένετο.

ταῦτα μὲν τότε ἐπράχθη· τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει, 49
ἐν ᾧ ὁ Καῖσαρ ἐδικτατώρευσέ τε ἅμα τὸ πέμπτον, a. u. 710
ἵππαρχον τὸν Λέπιδον προσλαβών, καὶ ὑπάτευσε τὸ

πέμπτον, συνάρχοντα τὸν Ἀντώνιον προσελόμενος,
στρατηγοί τε ἑκκαίδεκα ἦρξαν, καὶ τοῦτο καὶ ἐπὶ
πολλὰ ἔτη ... καὶ τὸ βῆμα ἐν μέσῳ που πρότερον τῆς
ἀγορᾶς ὂν ἐς τὸν νῦν τόπον ἀνεχωρίσθη, καὶ αὐτῷ
2 ἡ τοῦ Σύλλου τοῦ τε Πομπηίου εἰκὼν ἀπεδόθη. καὶ
ἐπί τε τούτῳ εὔκλειαν ὁ Καῖσαρ ἔσχε, καὶ ὅτι τῷ
Ἀντωνίῳ καὶ τῆς δόξης τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ
ἐπιγραφῆς παρεχώρησε. θέατρόν τέ τι κατὰ τὸν
Πομπήιον οἰκοδομῆσαι ἐθελήσας προκατεβάλετο μέν,
οὐκ ἐξετέλεσε δέ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὁ Αὔγουστος μετὰ
ταῦτα ἐκποιήσας ἀπὸ Μάρκου Μαρκέλλου τοῦ ἀδελφι-
3 δοῦ ἐπωνόμασε· τὰς δὲ οἰκίας τούς τε ναοὺς τοὺς ἐν τῷ
χωρίῳ ἐκείνῳ ὄντας ὁ Καῖσαρ καθελὼν αἰτίαν ἔλαβεν,
ὅτι τε τὰ ἀγάλματα, ξύλινα πλὴν ὀλίγων ὄντα, κατέ-
καυσε, καὶ θησαυροὺς χρημάτων συχνοὺς εὑρὼν
πάντας αὐτὸς ἐσφετερίσατο.

50 ταῦτά τε ἐποίει καὶ νόμους ἐσέφερε τό τε πωμή-
ριον ἐπὶ πλεῖον ἐπεξήγαγε. καὶ ἐν μὲν τούτοις ἄλλοις
τέ τισιν ὅμοια τῷ Σύλλᾳ πρᾶξαι ἔδοξεν· ἐκ δὲ τοῦ
τοῖς τε περιλειφθεῖσι τῶν ἀντιπολεμησάντων οἱ τάς
τε αἰτίας ἀφεῖναι καὶ ἄδειαν ἐπί τε τῇ ἴσῃ καὶ ἐπὶ
2 τῇ ὁμοίᾳ δοῦναι, καὶ ἐκείνων τε τὰς ἀρχὰς προαγα-
γεῖν καὶ ταῖς γυναιξὶ τῶν ἀπολωλότων τὰς προῖκας
ἀποδοῦναι, τοῖς τε παισὶν αὐτῶν μέρη τῶν οὐσιῶν
χαρίσασθαι, τήν τε τοῦ Σύλλου μιαιφονίαν μεγάλως
ἤλεγξε, καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπ' ἀνδρείᾳ μόνον ἀλλὰ καὶ
ἐπὶ χρηστότητι ἰσχυρῶς εὐδοκίμησε, καίτοι χαλεπὸν
ὂν ὡς πλήθει τὸν αὐτὸν καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ
3 διαπρέψαι. τούτοις τε οὖν ἐσεμνύνετο, καὶ ὅτι καὶ
τὴν Καρχηδόνα τήν τε Κόρινθον ἀνέστησε. πολλὰς
μὲν γὰρ καὶ ἄλλας ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἔξω πόλεις τὰς
μὲν ἀνῳκοδόμησε, τὰς δὲ καὶ ἐκ καινῆς κατεστήσατο·

ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ ἄλλοις τισὶν ἐπέπρακτο, τὴν δὲ 4
δὴ Κόρινθον τήν τε Καρχηδόνα, πόλεις ἀρχαίας λαμ-
πρὰς ἐπισήμους ἀπολωλυίας, ᾗ μὲν ἀποικίας Ῥωμαίων
ἐνόμισεν, ἀπῴκισεν, ᾗ δὲ τοῖς ἀρχαίοις ὀνόμασιν
ἐτίμησεν, ἀπέδωκε τῇ μνήμῃ τῶν ἐνοικησάντων ποτὲ 5
αὐτάς, μηδὲν διὰ τὴν ἐκείνων ἔχθραν τοῖς μηδέν
σφας ἀδικήσασι μνησικακήσας.

καὶ αἱ μέν, ὥσπερ ἅμα πρότερον καθῃρέθησαν,
οὕτω καὶ τότε ἅμα ἀνεβιώσκοντο καὶ ἔμελλον καὶ
αὖθις ἀνθήσειν· πράττοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα ἐπιθυ- 51
μία τε πᾶσι τοῖς Ῥωμαίοις ὁμοίως ἐσῆλθε τιμωρῆσαι
τῷ τε Κράσσῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ φθαρεῖσι, καὶ
ἐλπὶς τότε, εἴπερ ποτέ, τοὺς Πάρθους καταστρέψα-
σθαι. τόν τε οὖν πόλεμον τῷ Καίσαρι ὁμοθυμαδὸν
ἐψηφίσαντο, καὶ τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ πολλὴν ἐποι-
οῦντο. τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ ὅπως ἐκεῖνός τε πλείοσιν 2
ὑπηρέταις χρῆσθαι ἔχῃ, καὶ ἡ πόλις μήτ' ἄνευ ἀρχόν-
των ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ γένηται μήτ' αὖ καθ'
ἑαυτὴν αἱρουμένη τινὰς στασιάσῃ, διενοοῦντο μὲν
καὶ ἐς τρία ἔτη αὐτοὺς προκαταστῆσαι, τοσούτου γὰρ
χρόνου πρὸς τὴν στρατείαν χρήζειν ἐδόκουν, οὐ μέν-
τοι καὶ πάντας προαπέδειξαν. ᾑρεῖτο γὰρ τῷ μὲν 3
λόγῳ τοὺς ἡμίσεις ὁ Καῖσαρ, ἐν νόμῳ τινὶ τοῦτο
ποιησάμενος, ἔργῳ δὲ πάντας. καὶ ἐς μὲν τὸ πρῶτον
ἔτος ταμίαι τεσσαράκοντα προεχειρίσθησαν ὥσπερ
καὶ πρότερον, καὶ ἀγορανόμοι τότε πρῶτον δύο μὲν
καὶ ἐξ εὐπατριδῶν, τέσσαρες δὲ ἐκ τοῦ πλήθους, ὧν
οἱ δύο τὴν ἀπὸ τῆς Δήμητρος ἐπίκλησιν φέρουσιν,
ὅπερ που καὶ ἐς τόδε ἐξ ἐκείνου καταδειχθὲν ἐμμε-
μένηκε. στρατηγοὶ δὲ ἀπεδείχθησαν μὲν ἑκκαίδεκα· 4
ἀλλ' οὐ τοῦτο γράφω, καὶ γὰρ πρόσθεν ἐγεγόνεσαν,
ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ Πούπλιος ὁ Οὐεντίδιος ἐν αὐτοῖς

ἡρέθη. οὗτος γὰρ τὸ μὲν ἀρχαῖον ἐκ τοῦ Πικήνου,
ὥσπερ εἴρηταί μοι, ἦν, ἀντιπολεμήσας δὲ Ῥωμαίοις
5 ὅτε οἱ σύμμαχοί σφισιν ἐπολεμώθησαν, ἥλω τε ὑπὸ
τοῦ Πομπηίου τοῦ Στράβωνος καὶ ἐν τοῖς νικητη-
ρίοις αὐτοῦ δεδεμένος ἐπόμπευσε, καὶ μετὰ τοῦτο
ἀφεθεὶς ἔς τε τὸ συνέδριον χρόνῳ ὕστερον ἐνεγράφη
καὶ στρατηγὸς τότε ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀπεδείχθη,
καὶ ἐς τοσοῦτόν γε προϊὼν ἐπηυξήθη ὥστε καὶ τοὺς
6 Πάρθους νικῆσαι καὶ ἐπινίκια αὐτῶν πέμψαι. οἱ
μὲν οὖν τῷ πρώτῳ μετ' ἐκεῖνο ἔτει ἄρξοντες πάντες
προκατέστησαν, ἐς δὲ δὴ τὸ δεύτερον οἵ τε ὕπατοι
καὶ οἱ δήμαρχοι μόνοι· τοσοῦτον ἐδέησε καὶ ἐς τὸ
7 τρίτον τινὰ ἀποδειχθῆναι. καὶ ἔμελλε καὶ αὐτὸς
δικτάτωρ ἐν ἀμφοτέροις αὐτοῖς ἄρξειν, τούς τε ἱπ-
παρχήσοντας ἄλλον τέ τινα καὶ τὸν Ὀκταούιον, καί-
8 περ μειράκιον ἔτι καὶ τότε ὄντα, προεχειρίσατο. ἔς
τε τὸ παρόν, ἐν ᾧ ταῦτ' ἐγίγνετο, ὕπατόν τε ἀνθ'
ἑαυτοῦ τὸν Δολοβέλλαν ἀντικατέστησε, καίτοι τοῦ
Ἀντωνίου πάντα τὸν ἐνιαυτὸν μέλλοντος ἄρξειν· καὶ
τῷ Λεπίδῳ τήν τε Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα καὶ
τὴν Ἰβηρίαν τὴν πλησιόχωρον προστάξας, δύο ἀντ'
αὐτῶν ἑτέρους, ἰδίᾳ γε ἑκάτερον, ἱππαρχῆσαι ἐποίησε.
9 πολλοῖς γὰρ εὐεργεσίας ὀφείλων διά τε τῶν τοιούτων
αὐτὰς καὶ διὰ τῶν ἱερωσυνῶν ἀπεδίδου, ἔς τε τοὺς
πεντεκαίδεκα ἕνα καὶ ἐς τοὺς ἑπτὰ αὖ καλουμένους
τρεῖς ἑτέρους προσαποδείξας.

# ΔΙΩΝΟΣ

## ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΔ.

Ὁ μὲν οὖν Καῖσαρ ταῦθ' οὕτως ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς
Πάρθους στρατεύσων ἔπραξεν, οἶστρος δέ τισιν ἀλι-
τηριώδης φθόνῳ τε τοῦ προήκοντος καὶ μίσει τοῦ
προτετιμημένου σφῶν προσπεσὼν ἐκεῖνόν τε ἀνόμως
ἀπέκτεινε, καινὸν ἀνοσίου δόξης ὄνομα προσλαβών,
καὶ τὰ ψηφισθέντα διεσκέδασε, στάσεις τε αὖθις ἐξ 2
ὁμονοίας καὶ πολέμους ἐμφυλίους τοῖς Ῥωμαίοις πα-
ρεσκεύασεν· ἔλεγον μὲν γὰρ καθαιρέται τε τοῦ Καί-
σαρος καὶ ἐλευθερωταὶ τοῦ δήμου γεγονέναι, τὸ δὲ
ἀληθὲς ἐκείνῳ τε ἀσεβῶς ἐπεβούλευσαν καὶ τὴν
πόλιν ὀρθῶς ἤδη πολιτευομένην ἐστασίασαν. δημο- 2
κρατία γὰρ ὄνομα μὲν εὔσχημον ἔχει καί τινα
καὶ ἰσομοιρίαν πᾶσιν ἐκ τῆς ἰσονομίας φέρειν δοκεῖ,
ἐν δὲ δὴ τοῖς ἔργοις ἐλέγχεται μηδὲν ὁμολογοῦσα
τῷ προσρήματι· καὶ τοὐναντίον ἡ μοναρχία δυσ-
χερὲς μὲν ἀκοῦσαι, χρησιμώτατον δὲ ἐμπολιτεύσα-
σθαι ἐστι. ῥᾷόν τε γὰρ ἕνα τινὰ χρηστὸν ἢ
πολλοὺς εὑρεῖν· ἄν τε καὶ τοῦτο χαλεπόν τισιν 2
εἶναι δοκῇ, πᾶσα ἀνάγκη ἐκεῖνό γε ἀδύνατον ὁμο-
λογηθῆναι εἶναι· οὐ γὰρ προσήκει τοῖς πολλοῖς ἀρε-
τὴν κτᾶσθαι. εἰ δ' οὖν καὶ φαῦλός τις αὐταρχήσειεν,
ἀλλὰ τοῦ γε πλήθους τῶν ὁμοίων αἱρετώτερός ἐστιν,
ὥσπερ που καὶ τὰ ἔργα τά τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ
τῶν βαρβάρων, τῶν τε Ῥωμαίων αὐτῶν, τεκμηριοῖ.

3 *τά τε γὰρ ἀμείνω πολὺ μείζω καὶ πλείω καὶ πόλεσι καὶ*
*ἰδιώταις ἐκ βασιλέων ἢ δήμων ἀεί ποτε ἐγένετο, καὶ τὰ*
*χείρω δυσχερέστερα ἐν ταῖς μοναρχίαις ἢ ταῖς ὀχλο-*
*κρατίαις συμβαίνει. εἰ γάρ που καὶ δημοκρατία τις*
*ἤνθησεν, ἀλλ' ἔν γε βραχεῖ χρόνῳ ἤκμασε, μέχρις οὗ*
*μήτε μέγεθος μήτε ἰσχὺν ἔσχον, ὥστε ἢ ὕβρεις σφίσιν*
4 *ἐξ εὐπραγίας ἢ φθόνους ἐκ φιλοτιμίας ἐγγενέσθαι. πό-*
*λιν δὲ αὐτὴν τηλικαύτην οὖσαν καὶ τοῦ τε καλλίστου*
*τοῦ τε πλείστου τῆς ἐμφανοῦς οἰκουμένης ἄρχουσαν,*
*καὶ πολλὰ μὲν ἀνθρώπων ἤθη καὶ διάφορα κεκτη-*
*μένην, πολλοὺς δὲ καὶ μεγάλους πλούτους ἔχουσαν,*
*ταῖς τε πράξεσι καὶ ταῖς τύχαις παντοδαπαῖς καὶ*
*ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ χρωμένην, ἀδύνατον μὲν ἐν δημο-*
*κρατίᾳ σωφρονῆσαι, ἀδυνατώτερον δὲ μὴ σωφρονοῦ-*
5 *σαν ὁμονοῆσαι. ὥστ' εἴπερ ταῦτα οὕτως ὅ τε Βροῦτος*
*ὁ Μάρκος καὶ ὁ Κάσσιος ὁ Γάιος ἐξελογίσαντο, οὐκ*
*ἄν ποτε τόν τε προστάτην καὶ τὸν κηδεμόνα αὐτῆς*
*ἀπέκτειναν, οὐδ' ἂν μυρίων αἴτιοι κακῶν καὶ ἑαυτοῖς*
*καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τότε ἀνθρώποις ἐγένοντο.*

3 *ἔσχε δὲ ὧδε, καὶ αἰτίαν τήνδε ὁ θάνατος αὐτοῦ*
*ἔλαβεν· οὐ γὰρ δὴ καὶ ἀναίτιον πάντη τὸ ἐπίφθονον*
*ἐκτήσατο, πλὴν καθ' ὅσον αὐτοὶ οἱ βουλευταὶ ταῖς*
*τε καινότησι καὶ ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν τιμῶν ἐξάραν-*
*τές τε αὐτὸν καὶ φυσήσαντες ἔπειτα ἐπ' αὐταῖς ἐκεί-*
*ναις καὶ ἐμέμφοντο καὶ διέβαλλον ὡς ἡδέως τέ σφας*
2 *λαμβάνοντα καὶ ὀγκηρότερον ἀπ' αὐτῶν ζῶντα. ἔστι*
*μὲν γὰρ ὅ,τι καὶ ὁ Καῖσαρ ἥμαρτε, δεξάμενός τέ τινα*
*τῶν ψηφισθέντων οἱ καὶ πιστεύσας ὄντως αὐτῶν*
*ἀξιοῦσθαι, πλεῖστον δὲ ὅμως ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀρξά-*
*μενοι τιμᾶν αὐτὸν ὡς καὶ ἄξιον, προήγαγον ἐς*
3 *αἰτίαν οἷς ἐψηφίζοντο. οὔτε γὰρ διωθεῖσθαι πάντα*
*αὐτὰ ἐτόλμα, μὴ καὶ ὑπερφρονεῖν νομισθείη, οὔτ'*

αὖ λαμβάνων ἀσφαλὴς εἶναι ἠδύνατο· τὸ γὰρ ὑπερ-
βάλλον τῶν τε τιμῶν καὶ τῶν ἐπαίνων χαυνοτέρους
πως καὶ τοὺς πάνυ σώφρονας, ἄλλως τε κἂν ἀληθῶς
γίγνεσθαι δοκῶσι, ποιεῖ. ἐγένετο δὲ τὰ δοθέντα 4
αὐτῷ μετ' ἐκεῖνα ὅσα εἴρηται τοσάδε καὶ τοιάδε·
καθ' ἓν γάρ, εἰ καὶ μὴ πάντα ἅμα μήτε ἐσηνέχθη
μήτε ἐκυρώθη, λελέξεται. τὰ μὲν γὰρ πρῶτα φαί- 2
νεσθαί τε αὐτὸν ἀεὶ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τὴν στο-
λὴν τὴν ἐπινίκιον ἐνδεδυκότα, καὶ καθέζεσθαι ἐπὶ
τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου πανταχῇ πλὴν ἐν ταῖς πανηγύ-
ρεσιν, ἐψηφίσαντο· τότε γὰρ ἐπί τε τοῦ δημαρχικοῦ
βάθρου καὶ μετὰ τῶν ἀεὶ δημαρχούντων θεᾶσθαι
ἔλαβε. σκῦλά τέ τινα ὀπῖμα ἐς τὸν τοῦ Διὸς τοῦ 3
Φερετρίου νεὼν ἀναθεῖναί οἱ ὥσπερ τινὰ πολέμιον
στρατηγὸν αὐτοχειρίᾳ πεφονευκότι, καὶ τοῖς ῥαβδού-
χοις δαφνηφοροῦσιν ἀεὶ χρῆσθαι, μετά τε τὰς ἀνοχὰς
τὰς Λατίνας ἐπὶ κέλητος ἐς τὴν πόλιν ἐκ τοῦ Ἀλβα-
νοῦ ἐσελαύνειν ἔδοσαν. πρός τε τούτοις τοιούτοις οὖσι 4
πατέρα τε αὐτὸν τῆς πατρίδος ἐπωνόμασαν καὶ ἐς τὰ
νομίσματα ἐνεχάραξαν, τά τε γενέθλια αὐτοῦ δημοσίᾳ
θύειν ἐψηφίσαντο, καὶ ἐν ταῖς πόλεσι τοῖς τε ναοῖς τοῖς
ἐν τῇ Ῥώμῃ πᾶσιν ἀνδριάντα τινὰ αὐτοῦ εἶναι ἐκέ-
λευσαν, καὶ ἐπί γε τοῦ βήματος δύο, τὸν μὲν ὡς τοὺς 5
πολίτας σεσωκότος, τὸν δὲ ὡς τὴν πόλιν ἐκ πολιορ-
κίας ἐξῃρημένου, μετὰ τῶν στεφάνων τῶν ἐπὶ τοῖς
τοιούτοις νενομισμένων ἱδρύσαντο. νεών τε Ὁμο-
νοίας καινῆς, ὡς καὶ δι' αὐτοῦ εἰρηνοῦντες, οἰκοδο-
μῆσαι, καὶ πανήγυριν αὐτῇ ἐτησίαν ἄγειν ἔγνωσαν.
ὡς δὲ ταῦτα ἐδέξατο, τά τε ἕλη οἱ τὰ Πομπτῖνα 5
χῶσαι καὶ τὸν ἰσθμὸν τὸν τῆς Πελοποννήσου διο-
ρύξαι βουλευτήριόν τέ τι καινὸν ποιῆσαι προσέταξαν,
ἐπειδὴ τὸ Ὁστίλιον καίπερ ἀνοικοδομηθὲν καθῃρέθη,

2 πρόφασιν μὲν τοῦ ναὸν Εὐτυχίας ἐνταῦθα οἰκοδο-
μηθῆναι, ὃν καὶ ὁ Λέπιδος ἱππαρχήσας ἐξεποίησεν,
ἔργῳ δὲ ὅπως μήτε ἐν ἐκείνῳ τὸ τοῦ Σύλλου ὄνομα
σώζοιτο καὶ ἕτερον ἐκ καινῆς κατασκευασθὲν Ἰούλιον
ὀνομασθείη, ὥσπερ που καὶ τόν τε μῆνα ἐν ᾧ ἐγεγέ-
νητο Ἰούλιον κἀκ τῶν φυλῶν μίαν τὴν κλήρῳ λα-
3 χοῦσαν Ἰουλίαν ἐπεκάλεσαν. καὶ αὐτὸν μὲν τιμητὴν
καὶ μόνον καὶ διὰ βίου εἶναι, τά τε τοῖς δημάρχοις
δεδομένα καρποῦσθαι, ὅπως, ἄν τις ἢ ἔργῳ ἢ καὶ λόγῳ
αὐτὸν ὑβρίσῃ, ἱερός τε ᾖ καὶ ἐν τῷ ἄγει ἐνέχηται,
τὸν δὲ δὴ υἱόν, ἄν τινα γεννήσῃ ἢ καὶ ἐσποιήσηται,
6 ἀρχιερέα ἀποδειχθῆναι ἐψηφίσαντο. ὡς δὲ καὶ τού-
τοις ἔχαιρε, δίφρος τέ οἱ ἐπίχρυσος, καὶ στολὴ ᾗ ποτε
οἱ βασιλεῖς ἐκέχρηντο, φρουρά τε ἐκ τῶν ἱππέων καὶ
ἐκ τῶν βουλευτῶν ἐδόθη· καὶ προσέτι καὶ εὔχεσθαι
ὑπὲρ αὐτοῦ δημοσίᾳ κατ᾽ ἔτος ἕκαστον, τήν τε τύχην
αὐτοῦ ὀμνύναι, καὶ τὰ πραχθησόμενα αὐτῷ πάντα
κύρια ἕξειν ἐνόμισαν. κἀκ τούτου καὶ πενταετηρίδα
2 οἱ ὡς ἥρωι, ἱεροποιούς τε ἐς τὰς τοῦ Πανὸς γυμνο-
παιδίας, τρίτην τινὰ ἑταιρίαν ἣν Ἰουλίαν ὠνόμασαν,
κἀν ταῖς ὁπλομαχίαις μίαν τινὰ ἀεὶ ἡμέραν καὶ ἐν τῇ
3 Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ ἀνέθεσαν. καὶ ἐπειδὴ
καὶ τούτοις ἠρέσκετο, οὕτω δὴ ἐς τὰ θέατρα τόν
τε δίφρον αὐτοῦ τὸν ἐπίχρυσον καὶ τὸν στέφανον
τὸν διάλιθον καὶ διάχρυσον, ἐξ ἴσου τοῖς τῶν θεῶν,
ἐσκομίζεσθαι κἀν ταῖς ἱπποδρομίαις ὀχὸν ἐσάγεσθαι
4 ἐψηφίσαντο. καὶ τέλος Δία τε αὐτὸν ἄντικρυς Ἰού-
λιον προσηγόρευσαν, καὶ ναὸν αὐτῷ τῇ τ᾽ ἐπιεικείᾳ
αὐτοῦ τεμενισθῆναι ἔγνωσαν, ἱερέα σφίσι τὸν Ἀντώ-
νιον ὥσπερ τινὰ Διάλιον προχειρισάμενοι.

7 καὶ ἅ γε μάλιστα τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐξέφηνεν,
ἅμα τε ταῦτα ἐψηφίζοντο καὶ τάφον αὐτῷ ἐντὸς τοῦ

κωμηρίου ποιήσασθαι ἔδοσαν· τά τε δόγματα τὰ περὶ τούτων γιγνόμενα ἐς μὲν στήλας ἀργυρᾶς χρυσοῖς γράμμασιν ἐνέγραψαν, ὑπὸ δὲ δὴ τοὺς πόδας τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου ὑπέθεσαν, δηλοῦντές οἱ καὶ μάλα ἐναργῶς ὅτι ἄνθρωπος εἴη. ἤρξαντο μὲν 2
γὰρ τιμᾶν αὐτὸν ὡς καὶ μετριάσοντα· προχωροῦντες δέ, ἐπειδὴ χαίροντα τοῖς ψηφιζομένοις ἑώρων, πλὴν γὰρ ὀλίγων τινῶν πάντα αὐτὰ ἐδέξατο, ἀεί τι μεῖζον ἄλλος ἄλλο καθ' ὑπερβολὴν ἐσέφερον, οἱ μὲν ὑπερκολακεύοντες αὐτὸν οἱ δὲ καὶ διασκώπτοντες. ἀμέλει 3
καὶ γυναιξὶν ὅσαις ἂν ἐθελήσῃ συνεῖναί οἱ ἐτόλμησάν τινες ἐπιτρέψαι, ὅτι πολλαῖς καὶ τότε ἔτι, καίπερ πεντηκοντούτης ὤν, ἐχρῆτο. ἕτεροι δέ, καὶ οἵ γε πλείους, ἔς τε τὸ ἐπίφθονον καὶ ἐς τὸ νεμεσητὸν προάγειν αὐτὸν ὅτι τάχιστα βουλόμενοι τοῦτ' ἐποίουν, ἵνα θᾶσσον ἀπόληται. ὅπερ που ἐγένετο, καίτοι τοῦ 4
Καίσαρος καὶ δι' αὐτὰ ταῦτα θαρσήσαντος ὡς οὐκ ἄν ποτε οὔθ' ὑπ' ἐκείνων τοιαῦτά γε ψηφιζομένων οὔθ' ὑπ' ἄλλου τινὸς δι' αὐτοὺς ἐπιβουλευθησομένου, κἀκ τούτου οὐδὲ σωματοφύλαξιν ἔτι χρησαμένου· τῷ γὰρ δὴ λόγῳ τὸ πρός τε τῶν βουλευτῶν καὶ πρὸς τῶν ἱππέων τηρεῖσθαι προέμενος, καὶ τὴν ἐκ τοῦ πρὶν φρουρὰν προσκατέλυσεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐν μιᾷ 8
ποτε ἡμέρᾳ τά τε πλείω καὶ τὰ μείζω σφῶν ψηφισάμενοι, πλὴν γὰρ τοῦ Κασσίου καί τινων ἄλλων, οἳ περιβόητοι ἐπὶ τούτῳ ἐγένοντο, οὐ μέντοι καὶ ἔπαθόν τι, ἐξ οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα ἡ ἐπιείκεια αὐτοῦ διεφάνη, τοῖς γε ἄλλοις ὁμοθυμαδὸν ἐγνώσθη, προσῆλθον αὐτῷ ἐν τῷ τοῦ Ἀφροδισίου προνάῳ καθημένῳ ὡς καὶ πάντες ἅμα τὰ δεδογμένα σφίσιν ἀπαγγελοῦντες, ἀπόντος γὰρ αὐτοῦ τὰ τοιαῦτα, τοῦ μὴ δοκεῖν ἀναγ- 2
καστοὶ ἀλλ' ἐθελονταὶ αὐτὰ ποιεῖν, ἐχρημάτιζον,

καθήμενός σφας, εἴτ' οὖν θεοβλαβείᾳ τινὶ εἴτε καὶ
περιχαρείᾳ, προσεδέξατο, καὶ ὀργὴν ἐκ τούτου πᾶσιν,
οὐχ ὅτι τοῖς βουλευταῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις, τοσαύ-
την ἐνέβαλεν ὥστ' ἐν τοῖς μάλιστα πρόφασιν τῆς
3 ἐπιβουλῆς τοῖς ἀποκτείνασιν αὐτὸν παρασχεῖν. ἔλεγον
μὲν γὰρ ἀπολογούμενοί τινες ὑπὲρ αὐτοῦ μετὰ ταῦτα
ὅτι τῆς τε κοιλίας ἀκρατὴς ὑπὸ διαρροίας ἐγεγόνει,
καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ ἐξιδίσῃ, κατέμεινεν· οὐ μέντοι
καὶ πείθειν τοὺς πολλοὺς ἐδύναντο διὰ τὸ μετ' οὐ
πολὺ ἐξεγερθέντα αὐτὸν αὐτοποδίᾳ οἴκαδε κομισθῆ-
4 ναι, ἀλλ' ὑπετόπουν τε αὐτὸν ὑπεραυχεῖν, καὶ δὴ
ἐμίσουν ὡς ὑπερήφανον ὃν αὐτοὶ ταῖς ὑπερβολαῖς
τῶν τιμῶν ὑπέρφρονα ἐπεποιήκεσαν. τούτου δὲ
τοιούτου γενομένου προσεπηύξησε τὴν ὑποψίαν ὅτι
καὶ δικτάτωρ διὰ βίου μετὰ ταῦτα ἀποδειχθεὶς
ἠνέσχετο.

9 ἐνταῦθα οὖν αὐτοῦ ὄντος οὐδὲν ἔτι ἐνδοιαστῶς
οἱ ἐπιβουλεύοντές οἱ ἔπραττον, ἀλλ' ὅπως δὴ καὶ τοῖς
πάνυ φίλοις ἐν μίσει γένηται, ἄλλα τε ἐπὶ διαβολῇ
αὐτοῦ ἐποίουν καὶ τέλος βασιλέα αὐτὸν προσηγόρευον,
καὶ πολὺ τοῦτο τοὔνομα καὶ κατὰ σφᾶς διεθρύλουν.
2 ἐπειδή τε ἐξίστατο μὲν αὐτὸ καὶ ἐπετίμα πῃ τοῖς
οὕτως αὐτὸν ἐπικαλοῦσιν, οὐ μέντοι καὶ ἔπραξέ τι δι'
οὗ ἂν ἄχθεσθαι τῷ προσρήματι ὡς ἀληθῶς ἐπιστεύ-
θη, τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τοῦ βήματος ἑστῶσαν
3 διαδήματι λάθρᾳ ἀνέδησαν. καὶ αὐτὸ Γαΐου τε Ἐπι-
δίου Μαρύλλου καὶ Λουκίου Καισητίου Φλαουΐου
δημάρχων καθελόντων ἰσχυρῶς ἐχαλέπηνε, καίτοι
μήτε τι ὑβριστικὸν αὐτῶν εἰπόντων, καὶ προσέτι καὶ
ἐπαινεσάντων αὐτὸν ἐν τῷ πλήθει ὡς μηδενὸς τοι-
ούτου δεομένου. καὶ τότε μὲν καίπερ ἀσχάλλων ἡσύ-
10 χασεν· ὡς μέντοι μετὰ τοῦτο ἐσιππεύοντα αὐτὸν

ἀπὸ τοῦ Ἀλβανοῦ βασιλέα αὖθίς τινες ὠνόμασαν,
καὶ αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφη βασιλεὺς ἀλλὰ Καῖσαρ καλεῖ-
σθαι, οἱ δὲ δὴ δήμαρχοι ἐκεῖνοι καὶ δίκην τῷ πρώτῳ
αὐτὸν εἰπόντι βασιλέα ἔλαχον, οὐκέτι τὴν ὀργὴν
κατέσχεν, ἀλλ᾽ ὡς καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν ἐκείνων προσστα-
σιαζόμενος ὑπερηγανάκτησε. καὶ ἐν μὲν τῷ παρόντι 2
οὐδὲν δεινὸν αὐτοὺς ἔδρασεν, ὕστερον δέ σφων
προγραφὴν ἐκθέντων ὡς οὔτε ἐλευθέραν οὔτ᾽ ἀσφαλῆ
τὴν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ παρρησίαν ἐχόντων περιαλγὴς
ἐγένετο, καὶ παραγαγών σφας ἐς τὸ βουλευτήριον
κατηγορίαν τε αὐτῶν ἐποιήσατο καὶ ψῆφον ἐπήγαγε.
καὶ οὐκ ἀπέκτεινε μὲν αὐτούς, καίτοι καὶ τούτου 3
τινῶν τιμησάντων σφίσι, προαπαλλάξας δὲ ἐκ τῆς
δημαρχίας διὰ Ἑλουίου Κίννου συνάρχοντος αὐτῶν
ἀπήλειψεν ἐκ τοῦ συνεδρίου. καὶ οἱ μὲν ἔχαιρόν τε
ἐπὶ τούτῳ, ἢ καὶ ἐπλάττοντο, ὡς οὐδεμίαν ἀνάγκην
ἕξοντες παρρησιαζόμενοι κινδυνεῦσαι, καὶ ἔξω τῶν
πραγμάτων ὄντες τὰ γιγνόμενα ὥσπερ ἀπὸ σκοπιᾶς
καθεώρων· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ καὶ ἐκ τούτου διεβλήθη, 4
ὅτι δέον αὐτὸν τοὺς τὸ ὄνομά οἱ τὸ βασιλέως προστι-
θέντας μισεῖν, ὁ δὲ ἐκείνους ἀφεὶς τοῖς δημάρχοις
ἀντ᾽ αὐτῶν ἐνεκάλει.

τούτων δ᾽ οὖν οὕτω γενομένων τοιόνδε τι ἕτερον, 11
οὐκ ἐς μακρὰν συνενεχθέν, ἐπὶ πλέον ἐξήλεγξεν ὅτι
λόγῳ μὲν διεκρούετο τὴν ἐπίκλησιν, ἔργῳ δὲ λαβεῖν
ἐπεθύμει. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ τῶν Λυκαίων γυμνο- 2
παιδίᾳ ἔς τε τὴν βασιλείαν ἐσῆλθε, καὶ ἐπὶ τοῦ
βήματος τῇ τε ἐσθῆτι τῇ βασιλικῇ κεκοσμημένος καὶ
τῷ στεφάνῳ τῷ διαχρύσῳ λαμπρυνόμενος ἐπὶ τὸν
δίφρον τὸν κεχρυσωμένον ἐκαθίζετο, καὶ αὐτὸν ὁ
Ἀντώνιος βασιλέα τε μετὰ τῶν συνιερέων προσηγό-
ρευσε καὶ διαδήματι ἀνέδησεν, εἰπὼν ὅτι τοῦτό σοι

3 ὁ δῆμος δι' ἐμοῦ δίδωσιν, ἀπεκρίνατο μὲν ὅτι Ζεὺς
μόνος τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς εἴη, καὶ τὸ διάδημα
αὐτῷ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἔπεμψεν, οὐ μέντοι καὶ ὀργὴν
ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ ἐς τὰ ὑπομνήματα ἐγγραφῆναι ἐποίη-
σεν ὅτι τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ δήμου διὰ τοῦ ὑπάτου
διδομένην οἱ οὐκ ἐδέξατο. ὑπωπτεύθη τε οὖν ἐκ
συγκειμένου τινὸς αὐτὸ πεποιηκέναι, καὶ ἐφίεσθαι
μὲν τοῦ ὀνόματος, βούλεσθαι δὲ ἐκβιασθῆναί πως
4 λαβεῖν αὐτό, καὶ δεινῶς ἐμισήθη. κἀκ τούτου τούς τε
δημάρχους ἐκείνους ὑπάτους τινὲς ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις
προεβάλοντο, καὶ τὸν Βροῦτον τὸν Μάρκον τούς τε
ἄλλους τοὺς φρονηματώδεις ἰδίᾳ τε προσιόντες ἀνέ-
12 πειθον καὶ δημοσίᾳ προσπαρώξυνον. γράμματά τε
γάρ, τῇ ὁμωνυμίᾳ αὐτοῦ τῇ πρὸς τὸν πάνυ Βροῦτον
τὸν τοὺς Ταρκυνίους καταλύσαντα καταχρώμενοι,
πολλὰ ἐξετίθεσαν, φημίζοντες αὐτὸν ψευδῶς ἀπόγο-
νον ἐκείνου εἶναι· ἀμφοτέρους γὰρ τοὺς παῖδας,
τοὺς μόνους οἱ γενομένους, μειράκια ἔτι ὄντας ἀπέ-
2 κτεινε, καὶ οὐδὲ ἔγγονον ὑπελίπετο. οὐ μὴν ἀλλὰ
τοῦτό τε οἱ πολλοί, ὅπως ὡς καὶ γένει προσήκων
αὐτῷ ἐς ὁμοιότροπα ἔργα προαχθείη, ἐπλάττοντο,
καὶ συνεχῶς ἀνεκάλουν αὐτόν, ὦ Βροῦτε Βροῦτε
ἐκβοῶντες, καὶ προσεπιλέγοντες ὅτι Βρούτου χρῄζο-
3 μεν. καὶ τέλος τῇ τε τοῦ παλαιοῦ Βρούτου εἰκόνι
ἐπέγραψαν "εἴθε ἔζης," καὶ τῷ τούτου βήματι, ἐστρα-
τήγει γάρ, καὶ βῆμα καὶ τὸ τοιοῦτον ὀνομάζεται ἐφ'
οὗ τις ἱζόμενος δικάζει, ὅτι καθεύδεις, ὦ Βροῦτε,
καὶ "Βροῦτος οὐκ εἶ."

13 ταῦτά τε οὖν αὐτόν, ἄλλως τε καὶ ἀπ' ἀρχῆς
ἀντιπολεμήσαντα τῷ Καίσαρι, ἀνέπεισεν ἐπιθέσθαι
οἱ καίπερ εὐεργέτῃ μετὰ τοῦτο γενομένῳ, καὶ ὅτι
τοῦ Κάτωνος τοῦ Οὐτικησίου κληθέντος, ὥσπερ εἶπον,

καὶ ἀδελφιδοῦς καὶ γαμβρὸς ἦν. καὶ μόνη γε γυναι-
κῶν ἡ γαμετὴ αὐτοῦ ἡ Πορκία τὴν ἐπιβουλήν, ὥς
φασι, συνέγνω. φροντίζοντι γάρ τι αὐτῷ περὶ αὐ- 2
τῶν τούτων ἐπιστᾶσα ἀνεπύθετο ὅ,τι σύννους εἴη,
καὶ ἐπειδὴ μηδὲν ἀπεκρίνατο, ὑπώπτευσέ τε διὰ τὴν
τοῦ σώματος ἀσθένειαν ἀπιστεῖσθαι, μὴ καὶ ἄκουσά
τι ἐκ βασάνων ἐξείπῃ, καὶ πρᾶγμα μέγα ἐτόλμησε.
τὸν γὰρ μηρὸν τὸν ἑαυτῆς κρύφα κατέτρωσεν, ὅπως 3
πειραθείη εἰ δύναιτο πρὸς αἰκισμοὺς ἀντικαρτερῆσαι.
καὶ ἐπειδὴ μὴ περιήλγησε, κατεφρόνησε τοῦ τραύ-
ματος καὶ προσελθοῦσα αὐτῷ ἔφη "σὺ μέν, ὦ ἄνερ,
καίτοι τῇ ψυχῇ μου πιστεύων ὅτι οὐδὲν ἐκλαλήσει,
ὅμως ἠπίστεις τῷ σώματι, καὶ ἔπασχές γέ τι ἀνθρώ-
πινον· ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο εὕρηκα σιωπᾶν δυνάμενον."
ταῦτα εἰποῦσα τόν τε μηρὸν ἐπέδειξέν οἱ, καὶ τὴν 4
αἰτίαν τοῦ γεγονότος ἐκφήνασα ἔφη "λέγε τοίνυν
θαρσῶν πάνθ' ὅσα συγκρύπτεις· ἐμὲ γὰρ οὐ πῦρ, οὐ
μάστιγες, οὐ κέντρα ἀναγκάσει τι ἐκλαλῆσαι· οὐχ οὕτω
γυνὴ γεγένημαι. ὥς, ἄν γε ἀπιστήσῃς μοι ἔτι, καλῶς
ἔχει μοι τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν· ἢ μηκέτι με μηδεὶς
μήτε Κάτωνος θυγατέρα μήτε σὴν γυναῖκα νομιζέτω."
ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Βροῦτος ἐθαύμασε, καὶ οὐδὲν 14
ἔτ' αὐτὴν ἀπεκρύψατο, ἀλλ' αὐτός τε ἐπὶ μᾶλλον
ἐρρώσθη καὶ ἐκείνῃ πάντα διηγήσατο. καὶ μετὰ 2
τοῦτο τὸν Κάσσιον τὸν Γάιον, σωθέντα μὲν καὶ αὐ-
τὸν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ προσέτι καὶ στρατηγίᾳ
τιμηθέντα, τῆς δὲ ἀδελφῆς ἄνδρα ὄντα, προσέλαβε.
κἀκ τούτου καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τὰ αὐτά σφισι βου-
λομένους ἤθροιζον. καὶ ἐγένοντο μὲν οὐκ ὀλίγοι· 3
ἐγὼ δὲ τὰ μὲν τῶν ἄλλων ὀνόματα οὐδὲν δέομαι κα-
ταλέγειν, ἵνα μὴ καὶ δι' ὄχλου γένωμαι, τὸν δὲ δὴ
Τρεβώνιον τόν τε Βροῦτον τὸν Δέκιμον, ὃν καὶ

*Ἰούλιον Ἀλβῖνόν τε ἐπεκάλουν, οὐ δύναμαι παραλι-*
4 *πεῖν. πλεῖστα γὰρ καὶ οὗτοι εὐεργετηθέντες ὑπὸ τοῦ*
*Καίσαρος, καὶ ὅ γε Δέκιμος καὶ ὕπατος ἐς τὸ δεύτερον*
*ἔτος ἀποδεδειγμένος καὶ τῇ Γαλατίᾳ τῇ πλησιοχώρῳ*
*προστεταγμένος, ἐπεβούλευσαν αὐτῷ.*

15 *καὶ ὀλίγου γε ἐφωράθησαν ὑπό τε τοῦ πλήθους*
*τῶν συνειδότων, καίτοι τοῦ Καίσαρος μήτε λόγον*
*τινὰ περὶ τοιούτου τινὸς προσδεχομένου καὶ πάνυ*
*ἰσχυρῶς τοὺς ἐσαγγέλλοντάς τι τοιουτότροπον κολάζον-*
2 *τος, καὶ ὑπὸ τοῦ διαμέλλειν. αἰδῶ τε γὰρ αὐτοῦ καὶ ὣς*
*ἔχοντες, καὶ φοβούμενοι, καίπερ μηδεμιᾷ ἔτι φρουρᾷ*
*χρωμένου, μὴ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν περὶ αὐτὸν ἀεί*
*ποτε ὄντων φθαρῶσι, διῆγον, ὥστε καὶ κινδυνεῦσαι*
3 *ἐλεγχθέντες ἀπολέσθαι. καὶ ἔπαθον ἂν τοῦτο, εἰ μὴ*
*συνταχῦναι τὸ ἐπιβούλευμα καὶ ἄκοντες ἠναγκάσθη-*
*σαν. λόγου γάρ τινος, εἴτ' οὖν ἀληθοῦς εἴτε καὶ ψευ-*
*δοῦς, οἷά που φιλεῖ λογοποιεῖσθαι, διελθόντος ὡς τῶν*
*ἱερέων τῶν πεντεκαίδεκα καλουμένων διαθροούντων*
*ὅτι ἡ Σίβυλλα εἰρηκυῖα εἴη μήποτ' ἂν τοὺς Πάρθους*
4 *ἄλλως πως πλὴν ὑπὸ βασιλέως ἁλῶναι, καὶ μελλόντων*
*διὰ τοῦτο αὐτῶν τὴν ἐπίκλησιν ταύτην τῷ Καίσαρι*
*δοθῆναι ἐσηγήσεσθαι, τοῦτό τε πιστεύσαντες ἀληθὲς*
*εἶναι, καὶ ὅτι καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὧνπερ καὶ ὁ Βροῦτος*
*καὶ ὁ Κάσσιος ἦν, ἡ ψῆφος ἅτε καὶ ὑπὲρ τηλικούτου*
*βουλεύματος ἐπαχθήσοιτο, καὶ οὔτ' ἀντειπεῖν τολ-*
*μῶντες οὔτε σιωπῆσαι ὑπομένοντες, ἐπέσπευσαν τὴν*
*ἐπιβουλὴν πρὶν καὶ ὁτιοῦν περὶ αὐτοῦ χρηματι-*
*σθῆναι.*

16 *ἐδέδοκτο δὲ αὐτοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ τὴν ἐπιχεί-*
*ρησιν ποιήσασθαι. τόν τε γὰρ Καίσαρα ἥκιστα ἐν-*
*ταῦθα ὑποτοποῦντά τι πείσεσθαι εὐαλωτότερον ἔσε-*
*σθαι, καὶ σφίσιν εὐπορίαν ἀσφαλῆ ξιφῶν ἐν κιβωτίοις*

ἀντὶ γραμματείων τινῶν ἐσκομισθέντων ὑπάρξειν, τούς τε ἄλλους οὐ δυνήσεσθαι, οἷά που καὶ ἀόπλους ὄντας, ἀμῦναι προσεδόκων· εἰ δ' οὖν τις καὶ τολμή- 2
σειέ που, ἀλλὰ τούς γε μονομάχους, οὓς πολλοὺς ἐν τῷ Πομπηιείῳ θεάτρῳ, πρόφασιν ὡς καὶ ὁπλομαχήσοντας, προπαρεσκευάσαντο, βοηθήσειν σφίσιν ἤλπιζον· ἐκεῖ γάρ που ἐν οἰκήματί τινι τοῦ περιστῴου συνεδρεύειν ἔμελλον. καὶ οἱ μέν, ἐπειδὴ ἡ κυρία ἧκεν, ἔς τε τὸ βουλευτήριον ἅμα ἕῳ συνελέγησαν καὶ τὸν Καίσαρα παρεκάλουν· ἐκείνῳ δὲ προέλεγον 17
μὲν καὶ μάντεις τὴν ἐπιβουλήν, προέλεγε δὲ καὶ ὀνείρατα. ἐν γὰρ τῇ νυκτὶ ἐν ᾗ ἐσφάγη ἥ τε γυνὴ αὐτοῦ τήν τε οἰκίαν σφῶν συμπεπτωκέναι καὶ τὸν ἄνδρα συντετρῶσθαί τε ὑπό τινων καὶ ἐς τὸν κόλπον αὐτῆς καταφυγεῖν ἔδοξε, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπί τε τῶν νεφῶν μετέωρος αἰωρεῖσθαι καὶ τῆς τοῦ Διὸς χειρὸς ἅπτεσθαι. πρὸς δ' ἔτι καὶ σημεῖα οὔτ' ὀλίγα οὔτ' ἀσθενῆ 2
αὐτῷ ἐγένετο· τά τε γὰρ ὅπλα τὰ Ἄρεια παρ' αὐτῷ τότε ὡς καὶ παρὰ ἀρχιερεῖ κατά τι πάτριον κείμενα ψόφον τῆς νυκτὸς πολὺν ἐποίησε, καὶ αἱ θύραι τοῦ δωματίου ἐν ᾧ ἐκάθευδεν αὐτόμαται ἀνεῴχθησαν. 3
τά τε ἱερὰ ἃ ἐπ' αὐτοῖς ἐθύσατο οὐδὲν αἴσιον ὑπέφηνε, καὶ οἱ ὄρνιθες δι' ὧν ἐμαντεύετο οὐκ ἐπέτρεπον αὐτῷ ἐκ τῆς οἰκίας ἐξελθεῖν. ἤδη δέ τισι καὶ τὸ τοῦ δίφρου τοῦ ἐπιχρύσου ἐνθύμιον μετά γε τὴν σφαγὴν αὐτοῦ ἐγένετο, ὅτι αὐτὸν ὁ ὑπηρέτης βραδύνοντος τοῦ Καίσαρος ἐξεκόμισεν ἐκ τοῦ συνεδρίου, νομίσας μηκέτ' αὐτοῦ χρείαν ἔσεσθαι.

χρονίζοντος δ' οὖν διὰ ταῦτα τοῦ Καίσαρος, δεί- 18
σαντες οἱ συνωμόται μὴ ἀναβολῆς γενομένης, θροῦς γάρ τις διῆλθεν ὅτι οἴκοι τὴν ἡμέραν ἐκείνην μενεῖ, τό τε ἐπιβούλευμά σφισι διαπέσῃ καὶ αὐτοὶ φωρα-

θῶσι, πέμπουσι τὸν Βροῦτον τὸν Δέκιμον, ὅπως ὡς
καὶ πάνυ φίλος αὐτῷ δοκῶν εἶναι ποιήσῃ αὐτὸν
2 ἀφικέσθαι. καὶ ὃς τά τε προταθέντα ὑπ' αὐτοῦ
φαυλίσας, καὶ τὴν γερουσίαν σφόδρα ἐπιθυμεῖν ἰδεῖν
αὐτὸν ἐπειπών, ἔπεισε προελθεῖν. κἀν τούτῳ εἰκών
τις αὐτοῦ, ἣν ἐν τοῖς προθύροις ἀνακειμένην εἶχε,
3 κατέπεσεν ἀπὸ ταὐτομάτου καὶ συνεθραύσθη. ἀλλ'
ἔδει γὰρ αὐτὸν τότε μεταλλάξαι, οὐδὲν οὔτε τούτου
ἐφρόντισεν οὔτε τινὸς τὴν ἐπιβουλήν οἱ μηνύοντος
ἤκουσε. καὶ βιβλίον τι παρ' αὐτοῦ λαβών, ἐν ᾧ
πάντα τὰ πρὸς τὴν ἐπίθεσιν παρεσκευασμένα ἀκρι-
βῶς ἐνεγέγραπτο, οὐκ ἀνέγνω, νομίσας ἄλλο τι αὐτὸ
4 τῶν οὐκ ἐπειγόντων ἔχειν. τό τε σύμπαν οὕτως
ἐθάρσει ὥστε καὶ πρὸς τὸν μάντιν τὸν τὴν ἡμέραν
ἐκείνην φυλάσσεσθαί ποτε αὐτῷ προαγορεύσαντα
εἰπεῖν ἐπισκώπτων "ποῦ δῆτά σου τὰ μαντεύματα;
ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι τε ἡ ἡμέρα ἣν ἐδεδίεις πάρεστι, καὶ
ἐγὼ ζῶ;" καὶ ἐκεῖνος τοσοῦτον, ὥς φασι, μόνον
ἀπεκρίνατο ὅτι ναὶ πάρεστιν, οὐδέπω δὲ παρε-
λήλυθεν.

19 ὡς δ' οὖν ἀφίκετό ποτε πρὸς τὸ συνέδριον, Τρε-
βώνιος μὲν Ἀντώνιον ἔξω που ἀποδιέτριψεν. ἐβου-
λεύσαντο μὲν γὰρ καὶ τοῦτον τόν τε Λέπιδον ἀπο-
2 κτεῖναι· φοβηθέντες δὲ μὴ καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν
ἀπολομένων διαβληθῶσιν ὡς καὶ ἐπὶ δυναστείᾳ ἀλλ'
οὐκ ἐπ' ἐλευθερώσει τῆς πόλεως, ἣν προεβάλλοντο,
τὸν Καίσαρα πεφονευκότες, οὐδὲ παρεῖναι τὸν Ἀν-
τώνιον τῇ σφαγῇ αὐτοῦ ἠθέλησαν, ἐπεὶ ὅ γε Λέπιδος
3 ἐξεστράτευτο καὶ ἐν τῷ προαστείῳ ἦν. ἐκείνῳ μὲν
δὴ Τρεβώνιος διελέγετο· οἱ δὲ δὴ ἄλλοι τὸν Καίσαρα
ἐν τούτῳ ἀθρόοι περιστάντες, εὐπρόσοδός τε γὰρ καὶ
φιλοπροσήγορος ἐν τοῖς μάλιστα ἦν, οἱ μὲν ἐμυθο-

λόγουν, οἱ δὲ ἱκέτευον δῆθεν αὐτόν, ὅπως ἥκιστά τι 4
ὑποπτεύσῃ. ἐπεί τε ὁ καιρὸς ἐλάμβανε, προσῆλθέ τις
αὐτῷ ὡς καὶ χάριν τινὰ γιγνώσκων, καὶ τὸ ἱμάτιον αὐ-
τοῦ ἀπὸ τοῦ ὤμου καθείλκυσε, σημεῖόν τι τοῦτο κατὰ
τὸ συγκείμενον τοῖς συνωμόταις αἴρων· κἀκ τούτου
προσπεσόντες αὐτῷ ἐκεῖνοι πολλαχόθεν ἅμα κατέτρω-
σαν αὐτόν, ὥσθ᾽ ὑπὸ τοῦ πλήθους αὐτῶν μήτ᾽ εἰπεῖν 5
μήτε πρᾶξαί τι τὸν Καίσαρα δυνηθῆναι, ἀλλὰ συγκα-
λυψάμενον σφαγῆναι πολλοῖς τραύμασι. ταῦτα μὲν τἀ-
ληθέστατα· ἤδη δέ τινες καὶ ἐκεῖνο εἶπον, ὅτι πρὸς τὸν
Βροῦτον ἰσχυρῶς πατάξαντα ἔφη "καὶ σύ, τέκνον;"

θορύβου δ᾽ οὖν πολλοῦ παρὰ τῶν ἄλλων τῶν τε 20
ἔνδον ὄντων καὶ τῶν ἔξωθεν προσεστηκότων πρός
τε τὸ αἰφνίδιον τοῦ πάθους, καὶ ὅτι ἠγνόουν τούς
τε σφαγέας καὶ τὸ πλῆθος τήν τε διάνοιαν αὐτῶν,
γενομένου πάντες ὡς καὶ κινδυνεύοντες ἐταράσσοντο,
καὶ αὐτοί τε ἐς φυγὴν ὥρμησαν ᾗ ἕκαστος ἐδύνατο, 2
καὶ τοὺς προστυγχάνοντάς σφισιν ἐξέπλησσον, σαφὲς
μὲν οὐδὲν λέγοντες, αὐτὰ δὲ ταῦτα μόνον βοῶντες,
"φεῦγε κλεῖε, φεῦγε κλεῖε." καὶ αὐτὰ καὶ οἱ λοιποὶ 3
παραλαμβάνοντες παρ᾽ ἀλλήλων ὡς ἕκαστος διεβόων,
καὶ τήν τε πόλιν θρήνων ἐπλήρουν, καὶ αὐτοὶ ἔς τε τὰ
ἐργαστήρια καὶ ἐς τὰς οἰκίας ἐσπίπτοντες ἀπεκρύ-
πτοντο, καίτοι τῶν σφαγέων ἔς τε τὴν ἀγορὰν ὥσπερ
εἶχον ὁρμησάντων, καὶ τοῖς τε σχήμασιν ἐνδεικνυ-
μένων καὶ προσεκβοώντων μὴ φοβεῖσθαι. ἐκεῖνοι 4
μὲν γὰρ τοῦτό τε ἅμα ἔλεγον καὶ τὸν Κικέρωνα συνε-
χῶς ἀνεκάλουν, ὁ δὲ ὅμιλος οὔτ᾽ ἄλλως ἐπίστευέ
σφισιν ἀληθεύειν οὔτε ῥᾳδίως καθίστατο. ὀψὲ δ᾽
οὖν ποτε καὶ μόλις, ὡς οὔτε τις ἐφονεύετο οὔτε
συνελαμβάνετο, θαρσήσαντες ἡσύχασαν. καὶ συνελ- 21
θόντων αὐτῶν ἐς ἐκκλησίαν πολλὰ μὲν κατὰ τοῦ

*Καίσαρος πολλὰ δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας οἱ σφαγεῖς εἶπον, θαρσεῖν τέ σφας καὶ μηδὲν δεινὸν προσδέχεσθαι ἐκέλευον· οὔτε γὰρ ἐπὶ δυναστείᾳ οὔτ' ἐπ' ἄλλῃ πλεονεξίᾳ οὐδεμιᾷ ἀπεκτονέναι αὐτὸν ἔφασαν, ἀλλ' ἵν' ἐλεύθεροί τε καὶ αὐτόνομοι*
2 *ὄντες ὀρθῶς πολιτεύωνται. τοιαῦτα ἄττα εἰπόντες τοὺς μὲν πολλοὺς κατέστησαν, καὶ μάλισθ' ὅτι οὐδένα ἠδίκουν· αὐτοὶ δὲ δὴ φοβούμενοι καὶ ὥς μή τις σφίσιν ἀντεπιβουλεύσῃ, ἀνῆλθον ἐς τὸ Καπιτώλιον ὡς καὶ τοῖς θεοῖς προσευξόμενοι, καὶ ἐκεῖ τήν*
3 *τε ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἐνδιέτριψαν. καὶ αὐτοῖς καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πρώτων ἀφ' ἑσπέρας, τῆς μὲν ἐπιβουλῆς οὐ συμμετασχόντες, τῆς δὲ ἀπ' αὐτῆς δόξης, ὡς καὶ ἐπαινουμένους σφᾶς ἑώρων, καὶ τῶν ἄθλων ἃ προσεδέχοντο μεταποιησόμενοι, συνεγένοντο.*
4 *καὶ συνέβη γε αὐτοῖς ἐς τοὐναντίον τὸ πρᾶγμα δικαιότατα περιστῆναι· οὔτε γὰρ τὸ ὄνομα τοῦ ἔργου ἅτε μηδὲν αὐτοῦ προσκοινωνήσαντες ἔλαβον, καὶ τοῦ κινδύνου τοῦ τοῖς δράσασιν αὐτὸ συμβάντος ὡς καὶ ἐπιβουλεύσαντές σφισι μετέσχον.*

22 *ἰδὼν δὲ ταῦτα ὁ Δολοβέλλας οὐδ' αὐτὸς ἠξίου τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, ἀλλ' ἔς τε τὴν ὕπατον ἀρχὴν καίπερ μηδέπω οἱ προσήκουσαν ἐσῆλθε, καὶ δημηγορήσας*
2 *τι περὶ τῶν παρόντων ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνέβη. τούτων δὲ ἐνταῦθα ὄντων, ὁ Λέπιδος μαθὼν τὰ γεγενημένα τήν τε ἀγορὰν μετὰ τῶν στρατιωτῶν τῆς νυκτὸς κατέλαβε, καὶ κατὰ τῶν σφαγέων ἅμα ἕῳ ἐδημηγόρει. ὁ οὖν Ἀντώνιος, καίτοι παραχρῆμα μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος θάνατον φυγὼν καὶ τήν τε ἐσθῆτα τὴν ἀρχικήν, ὅπως διαλάθῃ, ῥίψας καὶ τὴν νύκτα κρυ-*
3 *φθείς, ὅμως ἐπειδὴ τούς τε σφαγέας ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ τὸν Λέπιδον ἐν τῇ ἀγορᾷ ὄντα ᾔσθετο, τήν τε*

γερουσίαν ἐς τὸ τῆς Γῆς τέμενος ἤθροισε καὶ γνώμας
ὑπὲρ τῶν παρόντων προέθηκε. καὶ εἶπον ἄλλοι τε
ἄλλα, ὡς ἕκαστος αὐτῶν ἐγίγνωσκε, καὶ ὁ Κικέρων
τάδε, οἷσπερ καὶ ἐπείσθησαν.

"ἀεὶ μὲν ἔγωγε οἶμαι χρῆναι μηδένα μηδὲν μήτε 23
πρὸς χάριν μήτε πρὸς φιλονεικίαν λέγειν, ἀλλ' ὃ
βέλτιστον ἕκαστος εἶναι νομίζει, τοῦτ' ἀποφαίνεσθαι.
δεινὸν γὰρ εἰ τοὺς μὲν στρατηγοῦντας τούς θ' ὑπα- 2
τεύοντας πάντα ἀπ' ὀρθῆς τῆς διανοίας ποιεῖν ἀξιώ-
σομεν, κἂν ἄρα πως σφαλῶσιν, εὐθύνας παρ' αὐτῶν
καὶ τῆς τύχης ἀπαιτήσομεν, ἐν δὲ δὴ τῷ βουλεύεσθαι,
ἐν ᾧ κυριώτατοι τῆς ἡμετέρας αὐτῶν γνώμης ἐσμέν,
τὰ κοινῇ συμφέροντα τῶν ἰδίων ἕνεκα πλεονεξιῶν
προησόμεθα. ἀεὶ μὲν δὴ διὰ ταῦτα, ὦ πατέρες, 3
πάντα ἁπλῶς καὶ δικαίως ἡγοῦμαι δεῖν ἡμᾶς συμ-
βουλεύειν ὑμῖν, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς παροῦσι πράγ-
μασιν, ἐν οἷς ἂν μὲν μηδὲν πολυπραγμονήσαντες
ὁμονοήσωμεν, αὐτοί τε σωθησόμεθα καὶ τοὺς ἄλλους
ἅπαντας περιποιήσομεν, ἂν δ' ἀκριβῶς πάντα ἐξετά- 4
σαι ἐθελήσωμεν, δέδοικα μὴ κακῶς —. δυσχερὲς δ'
οὐδὲν ἀρχόμενος τῶν λόγων εἰπεῖν βούλομαι. πρό- 24
τερον μὲν γάρ, οὐκ ὀλίγος ἐξ οὗ χρόνος, οἱ τὰ ὅπλα
ἔχοντες καὶ τῆς πολιτείας ἐγκρατεῖς ὡς τὸ πολὺ ἐγίγ-
νοντο, ὥστ' αὐτοὺς ὅ,τι δεῖ βουλεύειν ὑμῖν ἐπιτάτ-
τειν, ἀλλ' οὐχ ὑμᾶς ὅ,τι χρὴ πράττειν ἐκείνους προ-
σκοπεῖν· νῦν δ' ἐς τοῦτο καιροῦ πάνθ' ὡς εἰπεῖν 2
τὰ πράγματα πάρεστιν ὥστε ἐφ' ὑμῖν τε αὐτὰ εἶναι
καὶ ἐς ὑμᾶς ἀνακεῖσθαι, καὶ παρ' ὑμῶν ἤτοι τὴν
ὁμόνοιαν καὶ μετὰ ταύτης τὴν ἐλευθερίαν, ἢ στάσεις
καὶ πολέμους ἐμφυλίους αὖθις καὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ
δεσπότην λαβεῖν. ὅ,τι γὰρ ἂν τήμερον ψηφίσησθε, 3
τούτῳ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἀκολουθήσουσι. τούτων

οὖν οὕτως, ὥς γε ἐμαυτὸν πείθω, ἐχόντων φημὶ δεῖν ἡμᾶς τὰς μὲν πρὸς ἀλλήλους ἔχθρας ἢ φιλονεικίας ἢ ὅπως ἄν τις αὐτὰς ὀνομάσῃ, καταλύσασθαι, πρὸς δὲ δὴ τὴν παλαιὰν ἐκείνην εἰρήνην καὶ φιλίαν καὶ ὁμόνοιαν
4 ἐπανελθεῖν, ἐνθυμηθέντας τοῦτό γε, εἰ μηδὲν ἄλλο, ὅτι τέως μὲν ἐκείνως ἐπολιτευόμεθα, καὶ χώρας καὶ πλούτους καὶ δόξαν καὶ συμμάχους ἐκτησάμεθα, ἀφ' οὗ δὲ ἐς τὰ πρὸς ἀλλήλους κακὰ προήχθημεν, οὐχ ὅσον οὐκ ἀμείνους ἀλλὰ καὶ πολὺ χείρους ἐγενόμεθα.
5 καὶ ἔγωγε τοσούτου δέω νομίζειν ἄλλο τι σῶσαι ἂν ἕν γε τῷ παρόντι τὴν πόλιν, ὥστ' ἂν μή τι τήμερον καὶ ἤδη γε ὅτι τάχιστα προβουλεύσωμεν, οὐδ' ἀναλαβεῖν δυνησόμεθα.

σκοπεῖτε δὲ ὡς ἀληθῆ λέγω, πρός τε τὰ παρόντα ἀπιδόντες καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀναλογισάμενοι. ἢ οὐχ ὁρᾶτε μὲν τὰ γιγνόμενα, καὶ ὅτι διαιρεῖταί τε καὶ περισπᾶται ὁ δῆμος αὖθις, καὶ οἱ μὲν ταῦτα οἱ δὲ ἐκεῖνα προαιρούμενοι διχῇ τε ἤδη νενέμηνται καὶ διχῇ στρατοπεδεύον-
2 ται, καὶ οἱ μὲν τὸ Καπιτώλιον προκατειλήφασιν ὥσπερ τινὰς Γαλάτας φοβούμενοι, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς πολιορκεῖν αὐτοὺς παρασκευάζονται καθάπερ Καρχηδόνιοί
3 τινες ἀλλ' οὐ Ῥωμαῖοι καὶ αὐτοὶ ὄντες; οὐκ ἀκούετε δὲ ὅτι καὶ πρότερον πολλάκις διχογνωμονησάντων τινῶν ὥστε καὶ τὸν Ἀουεντῖνόν ποτε καὶ τὸ Καπιτώλιον, ἔστι δ' οὓς αὐτῶν καὶ τὸ ἱερὸν ὄρος κατασχεῖν, ὁσάκις μὲν ἐπὶ τοῖς ἴσοις, ἢ καὶ βραχύ τι συγχωρήσαντες οἱ ἕτεροι τοῖς ἑτέροις, κατηλλάγησαν, μισοῦντές τε
4 ἀλλήλους εὐθὺς ἐπαύσαντο, καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ τὸ λοιπὸν τοῦ χρόνου διήγαγον οὕτως ὥστε καὶ πολλοὺς καὶ μεγάλους πολέμους κοινῇ κατορθῶσαι· ὁσάκις δὲ δὴ πρὸς φόνους καὶ σφαγὰς ἐχώρησαν, οἱ μὲν δικαιώσει τοῦ ἀμύνεσθαι τοὺς προϋπάρξαντας,

οἱ δὲ καὶ φιλονεικίᾳ τοῦ μηδενὸς ἐλασσοῦσθαι δοκεῖν
ἀπατηθέντες, οὐδὲν πώποτε χρηστὸν ἐγένετο. τί γὰρ 5
δεῖ πρὸς οὐδὲν ἧττον ὑμᾶς εἰδότας τὸν Οὐαλέριον,
τὸν Ὁράτιον, τὸν Σατορνῖνον, τὸν Γλαυκίαν, τοὺς
Γράκχους λέγοντα διατρίβειν; τοιαῦτ᾽ οὖν παραδείγ-
ματα, καὶ ταῦτα οὐκ ἀλλότρια ἀλλ᾽ οἰκεῖα ἔχοντες,
μὴ μελλήσητε τὰ μὲν ζηλῶσαι τὰ δὲ φυλάξασθαι, ἀλλ᾽ 6
ἅτε ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὴν πεῖραν τῆς ἐκ-
βάσεως ὧν βουλεύεσθε, παρειληφότες, μηκέτι τοὺς
ἐμοὺς λόγους ὡς καὶ ῥήματα διασκοπεῖτε, ἀλλὰ τὰ
τῷ κοινῷ διαφέροντα ὡς καὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἤδη ὄντα
θεωρεῖτε. οὐδὲ γὰρ ἀσαφεῖ τινι ἐνθυμήσει τἀφανὲς 7
τῆς ἐλπίδος ἀναρρίψετε, ἀλλ᾽ ἐχεγγύῳ πίστει τὸ
βέβαιον τοῦ λογισμοῦ προνοήσετε.

ὑπάρχει μὲν οὖν ὑμῖν τοῦθ᾽ ὅπερ εἶπον, οἴκοθεν 26
καὶ παρὰ τῶν προγόνων λαβοῦσιν ὀρθῶς βουλεύσα-
σθαι· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ξενικοῖς παραδείγμασι
χρῆσθαι ἠθέλησα, μυρία ἂν εἰπεῖν ἔχων. ἓν δ᾽ οὖν
ὅμως τῆς ἀρίστης καὶ ἀρχαιοτάτης πόλεως, παρ᾽ ἧς
οὐδ᾽ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐπάγεσθαί τινας νόμους ἀπη-
ξίωσαν, παρέξομαι· καὶ γὰρ αἰσχρὸν ἂν εἴη τοσοῦτον 2
ἡμᾶς καὶ τῇ ῥώμῃ καὶ τῇ γνώμῃ τῶν Ἀθηναίων
ὑπερέχοντας χεῖρον αὐτῶν βουλεύεσθαι. ἐκεῖνοι
τοίνυν, λέγω δὲ ὃ πάντες ἴστε, στασιάσαντές ποτε,
καὶ ἐκ τούτου καὶ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καταπο-
λεμηθέντες καὶ ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων πολιτῶν τυ-
ραννηθέντες, οὐ πρότερον ἀπηλλάγησαν τῶν κακῶν 3
πρὶν συνθέσθαι καὶ διομολογήσασθαι τῶν τε συμβε-
βηκότων σφίσι, πολλῶν που καὶ δεινῶν ὄντων, ἐπι-
λήσεσθαι, καὶ μηδὲν τὸ παράπαν ὑπὲρ αὐτῶν μήτε
ἐγκαλέσειν ποτὲ μήτε μνησικακήσειν τινί. τοιγάρτοι 4
σωφρονήσαντες οὕτως οὐχ ὅτι τυραννούμενοι καὶ στα-

σιάζοντες ἐπαύσαντο, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν εὐθέ-
νησαν καὶ τήν τε πόλιν ἀνεκτήσαντο καὶ τῆς τῶν Ἑλλή-
νων ἀρχῆς ἀντεποιήσαντο, καὶ τέλος κύριοι καὶ σῶσαι
καὶ ἀπολέσαι καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους αὐτοὺς καὶ τοὺς
5 Θηβαίους πολλάκις ἐγένοντο. καίτοι εἰ ἠθελήκεσαν
ἐκεῖνοι οἱ τὴν Φυλὴν καταλαβόντες καὶ ἐκ τοῦ Πειραιῶς
κατελθόντες τιμωρήσασθαι τοὺς ἐκ τοῦ ἄστεως ὑπὲρ
ὧν ἠδίκηντο, εὔλογον μὲν ἂν πρᾶγμα πεποιηκέναι
ἐδεδόχεσαν, πολλὰ δ' ἂν καὶ ἐδεδράκεσαν κακὰ καὶ
6 ἐπεπόνθεσαν. ὥσπερ γὰρ κρείττους αὐτῶν παρὰ τὴν
ἐλπίδα ἐγένοντο, τάχ' ἂν τι καὶ ἠλαττώθησαν αὖθις.
27 οὐ γάρ ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις βέβαιον οὐδέν, οὐδὲ
ἐξ ὧν ἰσχύει τις προσεπεκράτησεν, ἀλλὰ πάμπολλοι
μὲν θαρσοῦντες ἔπταισαν, πάμπολλοι δὲ ζητοῦντες
2 ἀμύνασθαί τινα προσαπώλοντο. οὔτε γὰρ τὸ πλεο-
νεκτούμενον ἔν τινι πάντως εὐτυχεῖ, διότι καὶ ἀδι-
κεῖται, οὔτε τὸ δυνάμει προῦχον πάντως κατορθοῖ,
διότι καὶ προήκει, ἀλλ' ἀμφότερα ἀπὸ τῆς ἴσης καὶ
τῷ παραλόγῳ τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ τῷ ἀσταθμήτῳ
τῆς τύχης ὑποκείμενα, καὶ τὴν ῥοπὴν πολλάκις οὐ
πρὸς τὸ σφέτερον εὔελπι ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐκείνων ἀδό-
3 κητον λαμβάνει. ὅθεν ἔκ τε τούτων καὶ ἐκ τῆς φιλο-
νεικίας, δεινὸν γάρ ἐστιν ἄνθρωπος ἀδικηθεὶς ἢ
νομίσας γε ἀδικεῖσθαι ὑπὲρ δύναμιν θρασύνασθαι,
καὶ πολλοὶ πολλάκις καὶ παρὰ τὴν ἰσχὺν ἐπαίρονται
διακινδυνεύειν ὡς καὶ κρατήσοντες ἢ οὔτι γε καὶ
ἀναιμωτὶ διολούμενοι, καὶ οὕτω τὰ μὲν νικῶντες τὰ
4 δὲ ἡττώμενοι, καὶ τοτὲ μὲν ἀντεπικρατοῦντες ἄλλων,
τοτὲ δὲ ἀντελαττούμενοι, οἱ μὲν πασσυδὶ συναπόλ-
λυνται, οἱ δὲ τήν τε Καδμείαν λεγομένην νίκην
νικῶσι, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ, ὅτ' οὐδὲν ὄφελός ἐστιν,
αἰσθάνονται ὅτι κακῶς ἐβουλεύσαντο.

καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει καὶ ὑμεῖς ἔργῳ μεμα- 28
θήκατε. σκοπεῖτε δέ· ἴσχυσέ τινα χρόνον ἐν τοῖς
στασιωτικοῖς ὁ Μάριος, εἶτ' ἐκπεσὼν καὶ δύναμιν
ἀθροίσας ἴστε οἷα εἰργάσατο. ὁμοίως ὁ Σύλλας, ἵνα
μὴ τὸν Κίνναν μηδὲ τὸν Κάρβωνα μηδὲ τοὺς ἄλλους
τοὺς διὰ μέσου καταλέγω, δυνηθεὶς τὴν πρώτην, εἶτ'
ἐλαττωθείς, ἔπειτα δυναστεύσας οὐδὲν ὅ,τι οὐχὶ τῶν
δεινοτάτων ἔπραξε. μετὰ ταῦτα Λέπιδος ἰδίαν τέ 2
τινα, ὡς δὴ καὶ τούτοις ἐπεξιών, στάσιν ἤγειρε, καὶ
πᾶσαν ὀλίγου τὴν Ἰταλίαν ἐτάραξεν. ὡς δ' ἀπηλλά-
γημέν ποτε καὶ τούτου, μέμνησθε ὅσα αὖ καὶ οἷα
πρός τε τοῦ Σερτωρίου καὶ πρὸς τῶν μετ' αὐτοῦ
φυγόντων ἐπάθομεν. τί δ' ὁ Πομπήιος, τί δ' ὁ Καῖσαρ 3
αὐτὸς οὗτος; ἵνα μηδὲν ἐνταῦθα μήτε τοῦ Κατιλίνου
μήτε τοῦ Κλωδίου μνημονεύσω. οὐ πρότερον μὲν
ἐπολέμησαν ἀλλήλοις, καὶ ταῦτα συγγενεῖς ὄντες,
ἔπειτα μυρίων κακῶν οὐ μόνον τὴν πόλιν ἡμῶν ἢ
καὶ τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν
τὴν οἰκουμένην ἀνέπλησαν; ἆρ' οὖν μετά τε τὸν τοῦ 4
Πομπηίου θάνατον καὶ τὸν πολὺν ἐκεῖνον τῶν πο-
λιτῶν ὄλεθρον ἡσυχία τις ἐγένετο; πόθεν; πολλοῦ
γε καὶ δεῖ. οἶδε δὲ ἡ Ἀφρική, οἶδεν ἡ Ἰβηρία τὸ
πλῆθος τῶν ἑκατέρωθι ἀπολομένων. τί οὖν; ἐπί γε
τούτοις εἰρηνήσαμεν; καὶ πῶς; ὁπότε κεῖται μὲν αὐ- 5
τὸς ὁ Καῖσαρ οὕτω σφαγείς, κατέχεται δὲ τὸ Καπι-
τώλιον, καὶ πεπλήρωται μὲν ἡ ἀγορὰ τῶν ὅπλων,
πεπλήρωται δὲ καὶ πᾶσα ἡ πόλις τοῦ φόβου. οὕτως 29
ἐπειδὰν ἄρξωνταί τινες στασιάζειν, καὶ τὰ βίαια ἀεὶ
τοῖς βιαίοις ἀμύνεσθαι ζητῶσι, καὶ τὰς τιμωρίας
μήτε πρὸς τὸ ἐπιεικὲς μήτε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον
ἀλλὰ πρός τε τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν
ἐκ τῶν ὅπλων ποιῶνται, κύκλος τις ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ

τῶν κακῶν γίγνεται καὶ ἀνταπόδοσις ἐκ διαδοχῆς
2 τῶν δεινῶν συμβαίνει. τό τε γὰρ εὐτυχῆσαν ὕβρει
τε πλεονάζει καὶ οὐδένα ὅρον τῆς πλεονεξίας ποιεῖ-
ται, καὶ τὸ πταῖσαν ὀργῇ τῆς συμφορᾶς, ἄν γε μὴ
παραχρῆμα ἀπόληται, ἀντιτιμωρήσασθαι τὸν ἀδική-
3 σαντα ἐπιθυμεῖ μέχρις ἂν τὸν θυμὸν ἐκπλήσῃ. καὶ
αὐτοῖς καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος, κἂν μὴ συμμετάσχῃ
τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τότε γε τῷ τε ἐλέῳ τοῦ νενικη-
μένου καὶ τῷ φθόνῳ τοῦ κεκρατηκότος, δεῖσάν τε
ἅμα μὴ καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ πάθῃ, καὶ ἐλπίσαν τὰ
4 αὐτὰ τούτῳ δράσειν, συναίρεται. καὶ οὕτω καὶ τὰ
μέσα τῶν πολιτῶν στασιάζειν προάγεται, καὶ ἄλλοι
τε ἐπ' ἄλλοις τὸ κακόν, προφάσει τιμωρίας τῶν ἀεὶ
ἐλαττουμένων, ὥσπερ τι ἔννομον καὶ ἐγκύκλιον πρᾶγ-
μα ἀνταμυνόμενοι διαδέχονται, καὶ αὐτοὶ μὲν ὡς
ἕκαστοι ἀπαλλάσσουσι, τὸ δὲ δὴ κοινὸν ἐξ ἅπαντος
30 τρόπου φθείρουσιν. ἢ οὐχ ὁρᾶτε πόσον μὲν χρόνον
κατατετρίμμεθα πολεμοῦντες ἀλλήλοις, ὅσα δὲ καὶ
οἷα ἐν αὐτῷ πεπόνθαμεν, καὶ ὅ γε τούτου δεινότερόν
2 ἐστι, καὶ δεδράκαμεν; καὶ τίς ἂν ἀριθμῆσαι δύναιτο
τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων ἃ τούς τε συμμάχους περι-
δύοντες καὶ τοὺς θεοὺς περισυλῶντες, καὶ προσέτι
καὶ αὐτοὶ ἐξ ὧν οὐκ εἴχομεν συνεσφέροντες, ἐπ'
3 ἀλλήλοις δεδαπανήμεθα; τίς τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν
τῶν ἀπολωλότων, οὐχ ὅτι τῶν ἄλλων, ἐπεὶ τοῦτό γ'
ἀνεξεύρετόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν
βουλευτῶν, ὧν εἷς ἕκαστος καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐν
τοῖς ὀθνείοις πολέμοις σῶσαι καὶ ζῶν καὶ ἀποθανὼν
4 ἐδύνατο; πόσοι μὲν γὰρ Κούρτιοι, πόσοι δὲ Δέκιοι,
Φάβιοι, Γράκχοι, Μάρκελλοι, Σκιπίωνες τεθνήκασιν;
οὐ μὰ Δί' οὐχ ἵνα Σαυνίτας ἢ Λατίνους ἢ Ἴβηρας
ἢ Καρχηδονίους ἀμύνωνται, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτοὶ προσ-

ἀπόλωνται. καὶ τῶν μὲν ἐν τοῖς ὅπλοις τετελευτη- 5
κότων, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ ἐκείνων ὀδύραιτο ἄν
τις, ἀλλὰ ἧττόν γε ἄξιόν ἐστιν ὀλοφύρασθαι· ἔς τε
γὰρ τὰς μάχας ἐθελονταί, εἴγε ἐθελοντὰς τοὺς ἀναγκα-
σθέντας φόβῳ καλεῖν δεῖ, ἦλθον, καὶ θάνατον εἰ καὶ
ἄδικον ἀλλ' ἀνδρεῖόν γε ὑπέμειναν, ἔν τε ἀγῶνι ἰσοπα-
λεῖ καὶ ἐν ἐλπίδι τοῦ κἂν περιγενέσθαι καὶ κρατῆσαι
ἔπεσον ἀναισθήτως. τοὺς δὲ ἔν τε ταῖς οἰκίαις καὶ ἐν 6
ταῖς ὁδοῖς τῇ τε ἀγορᾷ τῷ τε βουλευτηρίῳ αὐτῷ τῷ τε
Καπιτωλίῳ αὐτῷ βιαίως, οὐχ ὅπως ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ
γυναῖκας, οὐχ ὅπως ἀκμάζοντας, ἀλλὰ καὶ γέροντας
καὶ παῖδας, οἰκτρῶς ἐξολωλότας πῶς ἄν τις κατ'
ἀξίαν θρηνήσειε; καὶ ταῦτα μέντοι τοιαῦτα καὶ το- 7
σαῦτα οἷα καὶ ὅσα οὔτ' αὐτοί ποτε πρὸς πάντων ἅμα
τῶν πολεμίων ἐπάθομεν οὔτε ἐκείνους ἐδράσαμεν,
διατιθέντες ἀλλήλους οὐχ ὅσον οὐκ ἀχθόμεθα, οὐδ'
ἀπαλλαγῆναί ποτε αὐτῶν ἀνδρικῶς ἐθέλομεν, ἀλλὰ
καὶ χαίρομεν καὶ ἑορτάζομεν, καὶ εὐεργέτας τοὺς
ποιοῦντας αὐτὰ ὀνομάζομεν. καίτοι ἔγωγε οὐδ' ἀν- 8
θρώπινόν τινα βίον ἡγοῦμαι τοῦτον ἡμᾶς βεβιωκέναι,
ἀλλά τινων θηρίων, ἃ δι' ἀλλήλων φθείρεται.

καὶ τὰ μὲν ἤδη συμβεβηκότα τί ἂν ἐπὶ πλέον 31
ὀδυραίμεθα; οὐ γάρ που καὶ ἀγένητα ἂν αὐτὰ ποι-
ησαίμεθα· τῶν δὲ δὴ μελλόντων προϊδώμεθα. διὰ 2
γὰρ ταῦτα καὶ ἐκείνων ἐμνημόνευσα, οὐχ ἵνα τὰς
κοινὰς συμφοράς, ἅς γε μηδὲ γενέσθαι ὤφελε, κατα-
λέξω, ἀλλ' ἵν' ὑμᾶς ἐξ αὐτῶν ἀναπείσω τὰ γοῦν
λοιπὰ διασῶσαι· τοῦτο γὰρ ἄν τις μόνον τῶν κακῶν
ἀπόναιτο, τὸ μηδὲν αὖθις ὅμοιόν σφισι παθεῖν φυ-
λάξασθαι. ἔξεστι δὲ τοῦθ' ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι μά- 3
λιστα ποιῆσαι, ἕως ἔτι τὸ δεινὸν ἄρχεται καὶ οὔτε
πολλοί πω συνεστήκασιν, οἵ τε κεκινημένοι οὔτε πε-

πλεονεκτήκασιν ἀπ' ἀλλήλων οὔτ' ἠλάττωνται, ὥστ'
ἢ ἐλπίδι τοῦ κρείττονος ἢ ὀργῇ τοῦ καταδεεστέρου
καὶ παρὰ τὸ συμφέρον σφίσιν ἀπερισκέπτως κινδυ-
4 νεῦσαι προαχθῆναι. καὶ τοῦτο μέντοι τηλικοῦτο κα-
τορθώσετε μήτε πόνον τινὰ πονήσαντες μήτε κινδυ-
νεύσαντες, μὴ χρήματα ἀναλώσαντες, μὴ σφαγὰς
ποιήσαντες, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μόνον ψηφισάμενοι, μὴ
32 μνησικακεῖν ἀλλήλοις. εἰ γάρ τοί τινα καὶ ἡμάρτη-
ταί τισιν, ἀλλ' οὔτι γε καιρός ἐστιν οὔτε πολυπραγ-
μονῆσαι αὐτὰ οὔτε ἐξελέγξαι οὔτε τιμωρήσασθαι.
οὐδὲ γὰρ δικάζετέ τισιν ἐν τῷ παρόντι, ὥστε τὸ πάνυ
ἀκριβὲς δίκαιον ζητηθῆναι δεῖν, ἀλλὰ βουλεύεσθε
περὶ τῶν ἐνεστηκότων, ὅπως ὡς ἀσφαλέστατα κατα-
2 στῇ. τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ὑπάρξειεν ἡμῖν, εἰ μή τι πα-
ρίδοιμεν, ὥσπερ που καὶ ἐπὶ τῶν παίδων ποιεῖν
εἰώθαμεν. οὔτε γὰρ πάντα ἀκριβῶς ἐπ' αὐτῶν ἐκ-
λογιζόμεθα, καὶ πολλὰ καὶ παρορῶμεν ἀναγκαίως·
τῶν γὰρ μετρίων ἁμαρτημάτων ἕνεκα οὐδέν' ἀνηκέ-
3 στως δεῖ κολάζειν, ἀλλὰ πρᾴως σωφρονίζειν. καὶ
νῦν οὖν, ἅτε καὶ κοινοὶ παντὸς τοῦ δήμου πατέρες
οὐ μόνον ὀνομαζόμενοι ἀλλὰ καὶ ἀληθῶς ὄντες, μὴ
καὶ πάντα ἀκριβολογώμεθα, ἵνα μὴ καὶ πάντες ἀπο-
λώμεθα, ἐπεί τοι πολλὰ μὲν ἄν τις καὶ αὐτῷ τῷ
Καίσαρι ἐγκαλέσειεν, ὥστε καὶ δικαίως αὐτὸν πεφο-
4 νεῦσθαι δόξαι, πολλὰ δὲ καὶ τοὺς ἀποκτείναντας
αὐτὸν αἰτιάσαιτο, ὥστε καὶ τιμωρίας αὐτοὺς ἀξίους
εἶναι νομισθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀνδρῶν ἔργον ἐστὶ
στασιάσαι αὖθις ἐπιθυμούντων· δεῖ δὲ τοὺς ὀρθῶς
βουλευομένους μὴ τὸ πάντῃ δίκαιον ἐξακριβοῦν-
τας βλάπτεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπιεικεῖ προσχρωμένους
5 σώζεσθαι. ὥστε τὰ μὲν γεγενημένα ταῦτα χαλάζης
τέ τινος καὶ κατακλυσμοῦ τρόπον συμβεβηκέναι νομί-

σαντες λήθῃ παράδοτε· γνωρίσαντες δὲ νῦν γε
ἀλλήλους, ἅτε καὶ ὁμόφυλοι καὶ πολῖται συγγενεῖς
τε ὄντες, ὁμονοήσατε.

καὶ ὅπως γε μηδεὶς ὑμῶν ὑποπτεύσῃ με χαρί- 33
σασθαί τι τοῖς τὸν Καίσαρα ἀποκτείνασιν, ἵνα μὴ
δίκην δῶσιν, ὅτι ποτὲ ἐν τῇ τοῦ Πομπηίου μερίδι
ἐγενόμην, βούλεσθαι, ἕν τι ὑμῖν ἐρῶ. καὶ γάρ τοι 2
καὶ νομίζω πάντας ὑμᾶς πεπεῖσθαι σαφῶς ὅτι οὔτε
φιλίαν οὔτε ἔχθραν πρὸς οὐδένα πώποτε δι' ἐμαυτὸν
ἀνειλόμην, ἀλλ' ἀεὶ πάντας ὑμῶν ἕνεκα καὶ τῆς κοι-
νῆς καὶ ἐλευθερίας καὶ ὁμονοίας τοὺς μὲν ἐμίσησα
τοὺς δὲ ἠγάπησα. δι' οὖν τοῦτο τὰ μὲν ἄλλα ἐάσω,
βραχὺ δέ τι ὑμῖν μόνον φράσω. τοσούτου γὰρ δέω 3
τοῦτο ποιεῖν καὶ μὴ τῆς κοινῆς σωτηρίας προσκοπεῖν,
ὥστε καὶ τοῖς ἑτέροις οὐχ ὅτι τὴν ἄδειαν ἁπάντων
ὧν ἐπιπολάσαντες ἐπὶ τοῦ Καίσαρος ἔξω τοῦ καθε-
στηκότος ἐποίησαν δοθῆναί φημι χρῆναι, ἀλλὰ καὶ
τὰς τιμὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς δωρεάς, ὅσας ἔλαβον
παρ' αὐτοῦ, καίπερ οὐκ ἀρεσκόμενός τισιν αὐτῶν,
φυλαχθῆναι. πρᾶξαι μὲν γὰρ ἔτι καὶ προχειρίσασθαί 4
τι τοιοῦτον οὐκ ἂν ὑμῖν συμβουλεύσαιμι· ἐπειδὴ δὲ
γέγονεν, οὐδὲν οὐδὲ ἐκείνων οἶμαι δεῖν ὑμᾶς πολυ-
πραγμονῆσαι. τί γὰρ ἂν καὶ ζημιωθείητε τοσοῦτον,
ἄν τι ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα ἔξω τοῦ δικαίου καὶ παρὰ
τὴν ἀξίαν λαβὼν ἔχῃ, ὅσον ὠφεληθείητε μήτε φόβον
μήτε ταραχὴν τοῖς τι δυνηθεῖσι τότε παρασχόντες;

ταῦτα μὲν ἐν τῷ παρόντι πρὸς τὸ κατεπεῖγον 5
ἤδη λέγω· ἐπειδὰν δὲ καταστῇ τὰ πράγματα, τότε
καὶ περὶ τῶν λοιπῶν σκεψόμεθα."

Κικέρων μὲν τοιαῦτα εἰπὼν ἔπεισε τὴν γερου- 34
σίαν μηδένα μηδενὶ μνησικακῆσαι ψηφίσασθαι· ἐν
ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, καὶ οἱ σφαγεῖς ὑπέσχοντο τοῖς

στρατιώταις μηδὲν τῶν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πραχθέν-
2 των καταλύσειν. ἐπειδὴ γὰρ δεινῶς αὐτοὺς ἀγανακτοῦντας ᾔσθοντο μὴ καὶ τῶν δοθέντων σφίσιν ὑπ' αὐτοῦ στερηθῶσιν, ἔσπευσαν, πρὶν καὶ ὁτιοῦν τὴν βουλὴν διαγνῶναι, προκαταλαβεῖν αὐτούς, κἀκ τούτου τούς τε παρόντας αὐτοῦ κάτω προκαλοῦντες ἐς
3 ἐπήκοον διελέγοντό σφισι τὰ προσήκοντα, καὶ ἐς τὴν ἀγορὰν γράμματα καταπέμποντες ἐπηγγέλλοντο μήτ' ἀφαιρήσεσθαι μηδένα μηδὲν μήτ' ἄλλως λυπήσειν, τό τε κῦρος σύμπασι τοῖς πραχθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐκβεβαιοῦν· καὶ ἐς τὴν ὁμόνοιαν αὐτοὺς προετρέποντο, ὅρκοις τοῖς μεγίστοις ἦ μὴν ἀψευδήσειν
4 πάντα πιστούμενοι. ὡς οὖν καὶ τὰ τῇ βουλῇ δόξαντα διηγγέλθη, οὔτε οἱ στρατιῶται τῷ Λεπίδῳ ἔτι προσεῖχον οὔτε ἐκεῖνοι δέος τι αὐτοῦ ἔσχον, ἀλλ' ἐς τὰς καταλλαγάς, τοῦ Ἀντωνίου τὰ μάλιστα ἐνάγοντός
5 σφας, καὶ παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ὥρμησαν. ὁ μὲν γὰρ Λέπιδος πρόσχημα τὴν τοῦ Καίσαρος τιμωρίαν ποιούμενος νεωτέρων πραγμάτων ἐπεθύμει, καὶ ἅτε καὶ στρατεύματα ἔχων τήν τε δυναστείαν αὐτοῦ διαδέξεσθαι καὶ ἐν κράτει γενήσεσθαι προσεδόκα, καὶ διὰ ταῦτ' ἐπολεμοποίει· ὁ δὲ Ἀντώνιος τά τε ἐκείνου
6 τοιαῦθ' ὁρῶν ὄντα, καὶ αὐτὸς μηδεμίαν ἰσχὺν περιβεβλημένος, οὔτε τι ἐτόλμησε τότε γε νεοχμῶσαι, καὶ τὸν Λέπιδον ἡττηθῆναι τοῦ πλείονος, ἵνα μὴ μείζων γένηται, προσανέπεισε. συνέβησαν μὲν οὖν ἐφ' οἷσπερ ἐψήφιστο, οὐ μέντοι καὶ πρότερον οἱ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ὄντες κατέβησαν πρὶν τόν τε τοῦ Λεπίδου καὶ τὸν τοῦ Ἀντωνίου παῖδα ἐν ὁμήρων λόγῳ λαβεῖν, καὶ Βροῦτος μὲν πρὸς τὸν Λέπιδον, καὶ γὰρ ἐν
7 γένει αὐτῷ ἦν, Κάσσιος δὲ πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐπ' ἀσφαλείᾳ. συνδειπνούντων δὲ ἄλλα τε, ὥσπερ εἰκὸς

ἐν τῷ τοιούτῳ, πολλὰ ἐλέγετο, καὶ ἐπήρετο τὸν Κάσ-
σιον ὁ Ἀντώνιος "ἆρά γε καὶ νῦν ξιφίδιόν τι ὑπὸ
μάλης ἔχεις;" καὶ ὃς "μάλα" ἔφη "μέγα, ἄν γε καὶ
σὺ τυραννῆσαι ἐπιθυμήσῃς."

τότε μὲν δὴ ταῦθ' οὕτως ἐπράχθη, καὶ δεινὸν 35
οὐδὲν οὔτε ἐγίγνετο οὔτε ἠλπίζετο, ἀλλ' οἵ τε πολλοὶ
ἔχαιρον τῆς δυναστείας τοῦ Καίσαρος ἀπηλλαγμένοι,
καί τινες καὶ ἄταφον τὸ σῶμα αὐτοῦ ῥῖψαι ἐνενόουν,
καὶ ἐκεῖνοι εὐθυμοῦντο μήτε προσπεριεργαζόμενοί
τι καὶ ἐλευθερωταὶ τυραννοφόνοι τε ὀνομαζόμενοι.
τῆς δὲ διαθήκης αὐτοῦ μετὰ ταῦτα ἀναγνωσθείσης, 2
μαθὼν ὁ δῆμος ὅτι τόν τε Ὀκταούιον υἱὸν πεποίηται,
καὶ τὸν Ἀντώνιον τόν τε Δέκιμον καί τινας ἄλλους
τῶν σφαγέων ἐπιτρόπους τε αὐτοῦ καὶ κληρονόμους
τῆς οὐσίας, ἄν γε μὴ ἐς ἐκεῖνον ἔλθῃ, καταλέλοιπε, καὶ 3
προσέτι καὶ δωρεὰς ἄλλοις τέ τινας καὶ τῇ πόλει τούς
τε κήπους τοὺς παρὰ τὸν Τίβεριν καὶ δραχμάς, ὡς μὲν
αὐτὸς ὁ Ὀκταούιος γράφει, τριάκοντα, ὡς δὲ ἕτεροι,
πέντε καὶ ἑβδομήκοντα ἑκάστῳ σφῶν δοθῆναι κεκέ-
λευκεν, ἐταράχθησαν. καὶ αὐτοὺς ὁ Ἀντώνιος ἐπιπα- 4
ρώξυνε, τόν τε νεκρὸν ἐς τὴν ἀγορὰν ἀνοητότατα κομί-
σας, καὶ προθέμενος ᾑματωμένον τε, ὥσπερ εἶχε, καὶ
τραύματα ἐκφαίνοντα, καί τινα καὶ λόγον ἐπ' αὐτῷ,
ἄλλως μὲν περικαλλῆ καὶ λαμπρόν, οὐ μέντοι καὶ
συμφέροντα τοῖς τότε παροῦσιν, εἰπών. ἔλεξε γὰρ
τοιάδε.

"εἰ μὲν οὗτος ἰδιωτεύων ἐτεθνήκει κἀγὼ ἐν 36
ἰδιωτείᾳ ὢν ἐτύγχανον, οὔτ' ἂν πολλῶν, ὦ Κυιρῖται,
λόγων ἐδεήθην, οὔτ' ἂν πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεπραγ-
μένοις ἐπεξῆλθον, ἀλλ' ὀλίγα ἂν περί τε τοῦ γένους
καὶ περὶ τῆς παιδείας τῶν τε τρόπων αὐτοῦ εἰπών,
καί πῃ καὶ τῶν ἐς τὸ κοινὸν αὐτῷ πεπολιτευμένων

μνησθείς, ἠρκέσθην, ἵνα μὴ καὶ δι' ὄχλου τοῖς οὐδέν
2 οἵ προσήκουσι γένωμαι. ἐπειδὴ δὲ οὗτός τε τὴν μεγί-
στην ἐν ὑμῖν ἡγεμονίαν ἔχων ἀπόλωλε καὶ ἐγὼ τὴν
δευτέραν ἄρχω λαβών, τόν τε λόγον ἀνάγκη μοι
διπλοῦν, τὸν μὲν ὡς κληρονόμῳ γεγραμμένῳ τὸν δὲ
ὡς ἄρχοντι, ποιήσασθαι, καὶ μηδ' ὁτιοῦν τῶν λεχθῆ-
ναι ὀφειλόντων παραλιπεῖν, ἀλλ' ἅπερ ἂν ὁ σύμπας
δῆμος ἀπὸ μιᾶς γλώσσης, εἴγε μίαν φωνὴν ἠδυνήθη
3 λαβεῖν, ὕμνησεν, εἰπεῖν. εὖ μὲν γὰρ οἶδα τοῦθ' ὅτι
χαλεπόν ἐστι τῆς διανοίας ὑμῶν τυχεῖν. ἄλλως τε
γὰρ οὐ ῥᾴδιον τῶν τηλικούτων ἐφικέσθαι· τίς γὰρ
ἂν λόγος ἔργοις μεγάλοις ἐξισωθείη; καὶ ὑμεῖς τὰ
βουλήματα ἄπληστα ἐξ ὧν σύνιστε ἔχοντες οὐκ εὐχε-
4 ρεῖς αὐτῶν κριταὶ γενήσεσθε. εἰ μὲν γὰρ ἐν ἀγνῶσί
τισιν οἱ λόγοι ἐγίγνοντο, ῥᾷστον ἂν ἦν αὐτοὺς τῷ γε
μεγέθει τῶν ἔργων ἐκπλήξαντα πεῖσαι· νῦν δ' ὑπὸ
τοῦ συνήθους ἔλαττον ἀνάγκη ἐστὶ πᾶν τὸ λεχθησό-
5 μενον τοῦ πεπραγμένου νομισθῆναι. οἱ μὲν γὰρ
ἀλλότριοι, κἂν ἀπιστήσωσιν αὐτοῖς διὰ φθόνον, ἀλλ'
ὑπ' αὐτοῦ γε ἐκείνου πᾶν τὸ ἀκουσθὲν αὔταρκες
ἡγοῦνται· τὸ δὲ ὑμέτερον ἀκόρεστον ὑπὸ τῆς εὐνοίας
ἐξ ἀνάγκης γίγνεται. τῶν γὰρ ἀρετῶν τῶν τοῦ Καί-
σαρος αὐτοὶ πλεῖστον ἀπολελαυκότες καὶ τὸν ἔπαινον
αὐτῶν οὐ φθονερῶς, ὡς οὐδὲν προσήκοντα, ἀλλ'
6 εὐμενῶς, ὡς οἰκεῖον, ἀπαιτεῖτε. σπουδάσω δ' οὖν
ἐπὶ μακρότατον τὰς βουλήσεις ὑμῶν ἀποπληρῶσαι,
εὖ εἰδὼς ὅτι οὐ πρὸς τὴν δύναμίν μου τῶν λόγων
καὶ τὴν προαίρεσιν ἐξετάσετε, ἀλλ' ἐκ τῆς προθυμίας
καὶ τὸ κατ' ἐκείνην ἐνδεὲς ἀνισώσετε.

37 λέξω δὲ περὶ τοῦ γένους αὐτοῦ πρῶτον, οὐχ ὅτι
λαμπρότατόν ἐστι· καίτοι καὶ τοῦτο οὐ σμικρὸν ἐς
ἀρετῆς φύσιν φέρει, τὸ μήτε ἀπὸ ταὐτομάτου τινὰ

ἀλλ' ἐκ παρασκευῆς συγγενοῦς ἀγαθὸν γενέσθαι·
οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἐξ εὐγενῶν φύντες δύναιντο μὲν ἂν 2
καὶ προσποιήτως ἀνδραγαθίζεσθαι, δύναιντο δ' ἂν
καὶ ἐλεγχθῆναί ποτε ἐς τὸ κακογενὲς ὑπὸ τοῦ συμ-
φύτου· ὅσοις δὲ ἄνωθεν ἐκ πολλοῦ σπέρμα ἀνδρα-
γαθίας ὑπάρχει, πᾶσα αὐτοὺς ἀνάγκη καὶ αὐτόφυτον
καὶ διαρκῆ τὴν ἀρετὴν ἔχειν. οὐ μὴν ἀλλ' ἔγωγε οὐ 3
τοῦτο μάλιστα νῦν ἐπαινῶ τοῦ Καίσαρος, ὅτι τὰ μὲν
νεώτατα ἐκ πολλῶν καὶ γενναίων ἀνδρῶν ἔφυ, τὰ
δὲ ἀρχαιότατα ἐκ βασιλέων καὶ θεῶν ἐγίγνετο, ἀλλ'
ὅτι πρῶτον μὲν τῆς πόλεως ἡμῶν ὅλης συγγενής
ἐστιν, ἐκ γὰρ ὧν οὗτος ἐγεννήθη, πρὸς τούτων ἡμεῖς
ᾠκίσθημεν, ἔπειθ' ὅτι τῶν προπατόρων αὐτοῦ ἐς τὸ 4
θεῖον δι' ἀρετὴν ἀνήκειν νομισθέντων οὐχ ὅπως
ἐπηλήθευσε τὴν φήμην, ἀλλὰ καὶ ἐπηύξησεν, ὥστ'
εἴ καί τις ἠμφισβήτει πρότερον μήποτ' ἂν ἐκ τῆς
Ἀφροδίτης τὸν Αἰνείαν γενέσθαι, νῦν δὴ πιστευ-
σάτω. θεοῖς μὲν γὰρ ἤδη τινὲς οὐκ ἄξιοι παῖδες 5
ἐπεφημίσθησαν· τούτου δὲ οὐδ' ἂν εἷς ἀπαξιώσειε
θεοὺς τοὺς προγόνους γεγονέναι. ἐβασίλευσε μὲν
γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Αἰνείας καὶ τῶν ἐκγόνων αὐτοῦ
τινες· τοσούτῳ δὲ οὗτος ἀμείνων ἐκείνων ἐγένετο
ὅσῳ οἱ μὲν Λαουινίου καὶ Ἄλβης ἐμονάρχησαν, οὗτος
δὲ τῆς Ῥώμης οὐκ ἠθέλησε βασιλεῦσαι, καὶ οἱ μὲν 6
τὴν κρηπῖδα τῆς πόλεως ἡμῶν προκατεβάλοντο, οὗτος
δὲ ἐς τοσοῦτον αὐτὴν ἐπῆρεν ὥστε τά τε ἄλλα καὶ
ἀποικίας μείζους ὧν ἐκεῖνοι πόλεων ἐβασίλευσαν
καταστήσασθαι.

τὰ μὲν οὖν τοῦ γένους οὕτως αὐτῷ ἔχει· ὅτι δὲ 38
δὴ τήν τε τροφὴν καὶ τὴν παιδείαν ἀκόλουθον τῷ
τῆς εὐγενείας ὄγκῳ ἔλαβε, πῶς ἄν τις μᾶλλον κατα-
νοήσειεν ἢ οἷς τὰ ἔργα πίστιν ἀναγκαίαν αὐτῷ παρέ-

2 χεται; ᾧ γὰρ τό τε σῶμα διαρκέστατον καὶ ἡ ψυχὴ
πολυαρκεστάτη πρὸς πάνθ' ὁμοίως καὶ τὰ εἰρηναῖα
καὶ τὰ πολέμια διαφανῶς ὑπῆρξε, πῶς οὐκ ἀνάγκη
τοῦτον καὶ τεθράφθαι ἄριστα; καίτοι χαλεπὸν μὲν
περικαλλέστατόν τινα ἀνδρῶν ὄντα καρτερικώτατον
3 γενέσθαι, χαλεπὸν δὲ ἰσχυριζόμενόν τινα τῷ σώματι
φρονιμώτατον ἐκβῆναι, παγχάλεπον δὲ τὸν αὐτὸν καὶ
ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς ἔργοις διαπρέψαι. οὗτός
γε μήν —, λέγω δὲ ἐν εἰδόσιν, ὥστε μήτε τι ἀρχὴν
ψεύσασθαι, καὶ γὰρ ἂν αὐτόφωρος ἁλισκοίμην, μήτε
ἐπὶ τὸ μεῖζον ὀγκῶσαι· καὶ γὰρ ἂν ἐς τοὐναντίον οὗ
4 βούλομαι καθισταίμην. αὐτός τε γὰρ ἀλαζονεύεσθαι
δικαιότατα, ἄν γέ τι τοιοῦτο ποιήσω, ὑποπτευθήσο-
μαι, καὶ τὴν τούτου ἀρετὴν ἐλάσσω τῆς ὑπαρχούσης
αὐτῷ παρ' ὑμῖν δόξης φαίνεσθαι ποιεῖν νομισθή-
σομαι. πᾶς γὰρ λόγος ἐπὶ τῷ τοιῷδε λεγόμενος, κἂν
τὸ βραχύτατον ψεύδους προσλάβῃ, οὐχ ὅσον οὐκ
ἔπαινον αὐτῷ φέρει, ἀλλὰ καὶ ἔλεγχον αὐτοῦ ἔχει·
5 τὸ γὰρ συνειδὸς τῶν ἀκροωμένων, οὐχ ὁμολογοῦν τῷ
πεπλασμένῳ, πρός τε τὴν ἀλήθειαν φέρεται, καὶ
τάχα ἀρκεσθὲν αὐτῇ μανθάνει τε ἅμα ὁποῖόν τινα
ἐχρῆν εἶναι, καὶ παραβάλλον ἑκάτερα καταφωρᾷ τὸ
λεῖπον. ἀληθεύων οὖν λέγω τοῦθ' ὅτι ὁ Καῖσαρ οὗτος
τό τε σῶμα ἅμα ἱκανώτατος καὶ τὴν ψυχὴν εὐκολώτα-
6 τος ἐγένετο. τῇ τε γὰρ τῆς φύσεως ἰσχύι θαυμαστῇ
ἐκέχρητο, καὶ παιδείᾳ παντοδαπῇ ἀκριβῶς ἤσκητο,
καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀπεικότως καὶ γνῶναι πᾶν τὸ δέον
ὀξύτατα καὶ ἑρμηνεῦσαι πιθανώτατα διαθέσθαι τε
καὶ διοικῆσαι φρονιμώτατα ἀεὶ ἠδυνήθη, καὶ οὔτε
τις αὐτὸν καιροῦ ῥοπὴ αἰφνιδίως οἱ προσπεσοῦσα
προκατέλαβεν, οὔτ' ἀπόρρητος μέλλησις χρονίσασα
7 διέλαθε. πάντα γὰρ ἀεὶ πρὶν ἀπαρτισθῆναι καὶ

προδιεγίγνωσκε, καὶ πρὸς πάντα τὰ συμβῆναί τινι
δυνάμενα προπαρεσκεύαστο· τό τε κρυπτόμενον ἰσχυ-
ρῶς ἀνευρεῖν καὶ τὸ φαινόμενον πιθανῶς ψευδαγ-
νοεῖν τό τε λανθάνον εἰδέναι προσποιήσασθαι καὶ
τὸ γιγνωσκόμενον ἀποκρύψασθαι, τούς τε καιρούς 8
σφισιν ἐφαρμόσαι καὶ τοὺς λογισμοὺς ὑπὲρ αὐτῶν
ἀποδοῦναι, καὶ προσέτι καὶ ἐπιτελέσαι καὶ ἐπεξελθεῖν
πάνθ' ὡς ἕκαστα καλῶς ἠπίστατο. τεκμήριον δέ, τά 39
τε ἴδια εὐοικότατος ἅμα καὶ εὐδαπανώτατος ἐγένετο,
ἀκριβὴς μὲν ὢν ἐς τὸ τὰ ὑπάρχοντα διαρκῶς φυλάξαι,
δαψιλὴς δὲ ἐς τὸ τὰ προσήκοντα ἀφειδῶς ἀναλῶσαι,
καὶ τοὺς συγγενεῖς πάντας πλὴν τῶν ἀνοσιωτάτων
ἰσχυρῶς ἠγάπησεν· οὔτε γὰρ δυστυχήσαντά τινα 2
αὐτῶν ὑπερεῖδεν οὔτε εὐτυχήσαντί τινι ἐφθόνησεν,
ἀλλὰ καὶ τούτοις τὰ προϋπάρχοντα συνεπηύξησε καὶ
ἐκείνοις τὰ ἐλλείποντα ἀνεπλήρωσε, τοῖς μὲν χρή-
ματα τοῖς δὲ χωρία τοῖς δὲ ἀρχὰς τοῖς δὲ ἱερωσύνας
δούς. καὶ μέντοι καὶ πρὸς τοὺς φίλους τούς τε ἄλ- 3
λους τοὺς προσομιλοῦντάς οἱ θαυμαστῶς προσεφέ-
ρετο· οὔτε γὰρ ὑπερεφρόνει τινὰ αὐτῶν οὔθ' ὕβριζεν,
ἀλλ' εὐπροσήγορος πᾶσιν ὁμοίως ὢν τούς τε ὑπουρ-
γοῦντάς τι πολλαπλασίως ἠμείβετο καὶ τοὺς λοιποὺς
εὐεργεσίαις ἀνηρτᾶτο, καὶ οὔτε λαμπρυνόμενόν τινα
ἐβάσκηνέ ποτε οὔτ' αὐξανόμενον ἐταπείνωσεν, ἀλλ' 4
ὡς καὶ αὐτὸς διὰ πάντων σφῶν καὶ μεγαλυνόμενος
καὶ ἰσχὺν καὶ κόσμον προσκτώμενος, ἔχαιρε πλεί-
στους ἑαυτῷ παρισούμενος. τοιοῦτος μέντοι περὶ
τοὺς φίλους καὶ περὶ τοὺς γνωρίμους ὢν οὐδ' ἐς
τοὺς ἐχθροὺς ὠμὸς οὐδ' ἀπαραίτητος ἐγένετο, ἀλλὰ 5
πολλοὺς μὲν καὶ τῶν ἰδίᾳ τι προσκρουσάντων οἱ ἀθῴ-
ους ἀφῆκε, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν προσπολεμησάντων
ἀπέλυσε, καί τισιν αὐτῶν καὶ τιμὰς καὶ ἀρχὰς ἔδωκεν.

οὕτω που πᾶς πρὸς ἀρετὴν ἐπεφύκει, καὶ κακίαν οὐ μόνον αὐτὸς οὐκ εἶχεν ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἄλλῳ τινὶ ἐνεῖναι ἐπίστευεν.

40 ἐπεὶ δὲ ἐς τούτους τοὺς λόγους ἀφικόμην, ἄρξομαι περὶ τῶν κοινῶν αὐτοῦ πολιτευμάτων λέγειν. καὶ γὰρ εἰ μὲν ἐν ἡσυχίᾳ ἐβεβιώκει, τάχ' ἂν ἀνέλεγκτον τὴν ἀρετὴν ἔσχε· νῦν δὲ ἐπὶ πλεῖστον αὐξηθείς, καὶ μέγιστος οὐχ ὅτι τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν τι δυνηθέντων γενόμενος, ἐκπρεπέστερον αὐτὴν ἐπεδείξατο.
2 ἐκείνους μὲν γὰρ σχεδόν τι πάντας αὕτη ἡ ἐξουσία διήλεγξε, τοῦτον δὲ ἐπὶ μᾶλλον ἐξέφηνε· τῷ γὰρ μεγέθει τῆς ἀρετῆς ἀντιπάλους πράξεις λαβὼν ἰσοστάσιος αὐταῖς ηὑρέθη, καὶ μόνος ἀνθρώπων τηλικαύτην αὐτῷ τύχην ἐξ ἀνδραγαθίας κτησάμενος οὔτε
3 διέβαλεν αὐτὴν οὔθ' ὕβρισεν. ὅσα μὲν οὖν ἄλλως στρατευόμενος ἐλαμπρύνετο, ἢ ὅσα ἐν ταῖς ἐγκυκλίοις λειτουργίαις ἐμεγαλοφρονήσατο, παραλείψω, καίπερ τοσαῦτα ὄντα ὥστ' ἄλλῳ τινὶ καὶ πάνυ ἂν ἐς ἔπαινον ἐξαρκέσαι· πρὸς γάρ τοι τὴν ἐπιφάνειαν τῶν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ ἔργων σμικρολογεῖσθαι δόξω, ἂν καὶ
4 ἐκεῖνα ἀκριβῶς ἐπεξίω· ὅσα δὲ δὴ ἄρχων ὑμῶν ἔπραξε, ταῦτ' ἐρῶ μόνα. καὶ οὐδὲ ταῦτα μέντοι πάντα καθ' ἕκαστον ἀκριβῶς διηγήσομαι· οὔτε γὰρ ἐξικέσθαι ποτ' ἂν αὐτῶν δυνηθείην, καὶ πάμπολυν ἂν ὑμῖν ὄχλον ἄλλως τε καὶ εἰδόσι ταῦτα παράσχοιμι.

41 ὁ γὰρ ἀνὴρ οὗτος πρῶτον μὲν πάντων στρατηγήσας ἐν Ἰβηρίᾳ, καὶ ὕπουλον αὐτὴν εὑρών, οὐ περιεῖδέ σφας ὑπὸ τῷ τῆς εἰρήνης ὀνόματι ἀνανταγωνίστους γιγνομένους, οὐδ' εἵλετο αὐτὸς ἐν ἡσυχίᾳ τὸν τῆς ἀρχῆς χρόνον διαγενέσθαι μᾶλλον ἢ τὰ κοινῇ συμφέροντα πρᾶξαι, ἀλλ' ἐπειδήπερ ἑκόντες οὐ μετε-

μέλοντο, καὶ ἄκοντάς σφας ἐσωφρόνισεν, ὥστε καὶ 2 τοὺς πρότερόν ποτε εὐδοκιμήσαντας κατ᾽ αὐτῶν τοσοῦτον ὑπερβαλέσθαι ὅσον τὸ φυλάξαι τι τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερόν ἐστι, καὶ τὸ μηδ᾽ αὖθίς ποτε νεωτερίσαι τινὰς δυνηθῆναι ἐξεργάσασθαι τοῦ τὴν ἀρχὴν ὑπηκόους αὐτούς, ἀκεραίου τῆς δυνάμεώς σφισιν οὔσης, ποιήσασθαι, λυσιτελέστερον. τοιγάρτοι καὶ 3 τὰ ἐπινίκια αὐτῷ διὰ τοῦτ᾽ ἐψηφίσασθε καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ὕπατον εὐθὺς ἐδώκατε. ἐξ οὗ δὴ καὶ τὰ μάλιστα διεφάνη τοῦθ᾽ ὅτι οὔτε ἐπιθυμίας οὔτε εὐκλείας οἰκείας ἕνεκα τόν τε πόλεμον ἐκεῖνον ἐποιήσατο καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ παρεσκευάζετο. παριδὼν γοῦν 4 τὴν μέμψιν τῶν νικητηρίων διὰ τὸ τὰ πράγματα κατεπείγειν, καὶ χάριν μὲν ὑμῖν τῆς τιμῆς γνούς, ἀρκεσθεὶς δὲ αὐτῇ ἐκείνῃ πρὸς τὴν δόξαν, ὑπάτευσε. καὶ ὅσα μὲν παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ πόλει διῴκησεν, 42 ἢ μυρία ἂν εἴη λέγειν· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τάχιστα ἔκ τε ἐκείνης ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν Γαλατικὸν πόλεμον ἐστάλη, θεωρήσατε ὅσα αὖ καὶ ἡλίκα ἐνταῦθα κατειργάσατο. τοῖς μὲν γὰρ συμμάχοις οὐχ ὅπως βαρὺς 2 ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ προσεβοήθησεν, ἐπειδὴ μήτε τι αὐτοὺς ὑπώπτευσε καὶ προσέτι καὶ ἀδικουμένους εἶδε· τοὺς δὲ δὴ πολεμίους, οὐχ ὅτι τοὺς προσοικοῦντας αὐτοῖς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους πάντας τοὺς τὴν Γαλατίαν νέμοντας, κατεστρέψατο, καὶ τοῦτο μὲν χώραν παμπληθῆ τοῦτο δὲ καὶ πόλεις ἀναριθμήτους, ὧν οὐδὲ τὰ ὀνόματα πρότερον ᾔδειμεν, προσεκτήσατο. καὶ ταῦτα μέντοι πάντα, μήτε δύναμιν ἀξιόχρεων 3 μήτε χρήματα αὐτάρκη παρ᾽ ἡμῶν λαβών, οὕτω μὲν ταχέως κατέπραξεν ὥστε καὶ πρὶν αἰσθέσθαι τινὰ ἡμῶν ὅτι πολεμεῖ νενικηκέναι, οὕτω δὲ ἀσφαλῶς κατεστήσατο καὶ ... ὥστε καὶ ἐπιβατὴν ἀπ᾽ αὐτῶν

4 καὶ τὴν Κελτικὴν καὶ τὴν Βρεττανίαν ποιῆσαι. καὶ
νῦν δεδούλωται μὲν Γαλατία ἡ τούς τε Ἄμβρωνας
καὶ τοὺς Κίμβρους ἐφ' ἡμᾶς ἀποστείλασα, καὶ γεωρ-
γεῖται πᾶσα ὥσπερ αὐτὴ ἡ Ἰταλία, πλεῖται δὲ οὐ
Ῥοδανὸς ἔτι μόνος οὐδ' Ἄραρις, ἀλλὰ καὶ Μόσας καὶ
5 Λίγρος καὶ Ῥῆνος αὐτὸς καὶ ὠκεανὸς αὐτός. ὧν γὰρ
οὐδὲ τὰς ἐπικλήσεις ἀκούοντες ἐπιστεύομεν αὐτὰ
εἶναι, ταῦθ' ἡμῖν προσκατείργασται, ἐμβατὰ μὲν τὰ
πρὶν ἄγνωστα, πλωτὰ δὲ τὰ πρὶν ἀδιερεύνητα ἀπό
τε τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ ἀπὸ τῆς μεγαλογνωμοσύνης
43 ποιήσας. καὶ εἴγε μὴ φθονήσαντες αὐτῷ τινες,
μᾶλλον δὲ ἡμῖν, ἐστασιάκεσαν, καὶ δεῦρο αὐτὸν πρὸ
τοῦ προσήκοντος καιροῦ ἐπανελθεῖν ἠνάγκασαν, πάν-
τως ἂν καὶ τὴν Βρεττανίαν ὅλην μετὰ τῶν ἄλλων
νήσων τῶν περικειμένων αὐτῇ καὶ τὴν Κελτικὴν
πᾶσαν μέχρι τοῦ ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ ἐκεχείρωτο, ὥσθ'
ἡμᾶς ὅρους μὴ γῆν μηδ' ἀνθρώπους τὸ λοιπόν, ἀλλὰ
2 ἀέρα καὶ τὴν ἔξω θάλασσαν ἔχειν. διὰ γὰρ ταῦτα
καὶ ὑμεῖς, ὁρῶντες τό τε μέγεθος τῆς διανοίας αὐτοῦ
καὶ τὰ ἔργα καὶ τὴν τύχην, ἐπὶ πλεῖστον ἄρξαι αὐτῷ
προσετάξατε· ὅπερ, ἀφ' οὗ ἐδημοκρατήθημεν, οὐδενὶ
ἄλλῳ ὑπῆρξε, λέγω δὲ τὸ ὀκτὼ ἔτεσιν ὅλοις ἐφεξῆς
ἡγεμονεῦσαι. οὕτως αὐτὸν πάντα ἐκεῖνα ὑμῖν ὄντως
προσκτᾶσθαι ἐνομίσατε, καὶ οὐδεπώποτε ἐφ' ὑμᾶς
αὐξηθήσεσθαι ὑπωπτεύσατε.

3 ἀλλὰ ὑμεῖς μὲν ἐπὶ μακρότατον αὐτὸν ἐγχρονίσαι
τοῖς χωρίοις ἐκείνοις ἐπεθυμήσατε· οὐ μέντοι καὶ
ἐπέτρεψαν οἱ τὴν πολιτείαν μηκέτι κοινὴν ἀλλ' ἰδίαν
αὐτῶν νομίζοντες εἶναι οὔτε τούτῳ τὰ λοιπὰ προσκα-
ταστρέψασθαι οὔθ' ὑμῖν πάντων αὐτῶν κυριεῦσαι,
ἀλλὰ τῇ ἀσχολίᾳ αὐτοῦ ἀποχρησάμενοι πολλὰ καὶ
ἀνόσια ἐτόλμησαν, ὥσθ' ὑμᾶς τῆς παρ' αὐτοῦ βοη-

θείας δεηθῆναι. καὶ διὰ τοῦτο καταλιπὼν τὰ προκεί- 44
μενα ταχέως ὑμῖν ἐπεκούρησε, καὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν
ἐκ τῶν ἐπαρτηθέντων αὐτῇ κινδύνων ἠλευθέρωσε,
καὶ προσέτι τήν τε Ἰβηρίαν ἀλλοτριουμένην ἐκομί-
σατο, καὶ τὸν Πομπήιον τήν τε πατρίδα καταλιπόντα
καὶ βασιλείαν ἰδίαν ἐν Μακεδονίᾳ κατασκευάζοντα,
καὶ ἐκεῖσε πάντα τὰ ὑμέτερα ἀγαθὰ μεταφέροντα, 2
τούς τε ὑπηκόους ὑμῶν ἐφ' ὑμᾶς συσκευαζόμενον
καὶ τοῖς χρήμασιν ὑμῶν ἐφ' ὑμᾶς χρώμενον ἰδὼν τὸ
μὲν πρῶτον πεῖσαί πως ἠθέλησε, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ
προσπέμπων, παύσασθαι καὶ μεταθέσθαι, πίστεις
λαβόντα μεγίστας ἦ μὴν ἐν τοῖς ἴσοις ὁμοίως αὖθις
αὐτὸν γενήσεσθαι· ἐπεὶ δ' οὐδένα τρόπον ἠδυνήθη 3
τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τά τε ἄλλα καὶ τὴν συγ-
γένειαν τὴν πρὸς τὸν Καίσαρα αὐτῷ ὑπάρξασαν
ὑπερβὰς ἀντιπολεμεῖν ὑμῖν εἵλετο, οὕτω δὴ καταναγ-
κασθεὶς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου προσάψασθαι τί μὲν
δεῖ λέγειν ὡς εὐτόλμως ἐπ' αὐτόν, καίπερ χειμῶνος 4
ὄντος, ἔπλευσε, τί δὲ ὡς εὐθαρσῶς αὐτῷ, καίτοι
πάντα τὰ ἐκεῖ χωρία ἔχοντι, συνέμιξε, τί δὲ ὡς ἀνδρι-
κῶς αὐτοῦ, καίπερ πολὺ τῷ πλήθει τῶν στρατιωτῶν
ἐλαττούμενος, ἐκράτησεν; ἂν γάρ τις καθ' ἕκαστον
αὐτῶν ἐπεξελθεῖν ἐθελήσῃ, παῖδα ἂν ἀποδείξειε τὸν
θαυμαστὸν ἐκεῖνον Πομπήιον· οὕτως ἐν πᾶσιν αὐ-
τοῖς κατεστρατηγήθη.

ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐάσω· οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτὸς ὁ 45
Καῖσαρ ἐσεμνύνατό ποτε ἐπ' αὐτοῖς, μισῶν αὐτὰ τῆς
ἀνάγκης· ἐπεὶ δὲ τὸ δαιμόνιον δικαιότατα τὴν
μάχην ἔκρινε, τίνα μὲν τῶν τότε πρῶτον ἁλόντων
ἀπέκτεινε, τίνα δὲ οὐκ ἐτίμησεν, οὐχ ὅτι τῶν βουλευ-
τῶν ἢ τῶν ἱππέων ἢ καὶ ὅλως τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ
καὶ τῶν συμμάχων τῶν τε ὑπηκόων; οὐδὲ γὰρ οὐδ' 2

ἐκείνων τις οὔτ' ἀπέθανε βιαίως οὔτε αἰτίαν ἔλαβεν,
οὐκ ἰδιώτης, οὐ βασιλεύς, οὐκ ἔθνος, οὐ πόλις· ἀλλ'
οἱ μὲν καὶ συνεξητάσθησαν αὐτῷ, οἱ δὲ τὴν γοῦν
ἄδειαν ἐντίμως ἔσχον, ὥστε τότε δὴ καὶ πάντας
3 ὀδύρεσθαι τῶν ἀπολωλότων. τοσαύτῃ γὰρ περιουσίᾳ
φιλανθρωπίας ἐχρήσατο ὥστε τοὺς μὲν συναραμένους
τῷ Πομπηίῳ ἐπαινέσαι καὶ πάντα σφίσι τὰ δοθέντα
ὑπ' αὐτοῦ φυλάξαι, τὸν δὲ Φαρνάκην καὶ τὸν Ὀρώδην
4 μισῆσαι ὅτι οὐκ ἐπεκούρησαν φίλοι αὐτοῦ ὄντες. καὶ
διὰ τοῦτό γε οὐχ ἥκιστα τῷ μὲν οὐκ ἐς μακρὰν ἐπο-
λέμησε, τῷ δὲ ἐπιστρατεύσειν ἔμελλε. πάντως δ'
ἂν καὶ … ζῶντα εἰλήφει. τεκμήριον δὲ ὅτι μήτε
εὐθὺς αὐτὸν ἐπεδίωξεν ἀλλὰ κατὰ σχολὴν εἴασε φυ-
5 γεῖν, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀηδῶς ἤκουσε, τούς τε
φονεύσαντας αὐτὸν οὐκ ἐπῄνεσεν ἀλλὰ καὶ ἀνταπέ-
κτεινεν οὐ πολλῷ ὕστερον, καὶ αὐτόν γε τὸν Πτολε-
μαῖον, ὅτι καίτοι παῖς ὢν τὸν εὐεργέτην ἀπολόμενον
περιεῖδε, προσδιέφθειρε.
46 μετὰ ταῦτα τοίνυν ὅπως μὲν τὴν Αἴγυπτον κατε-
στήσατο, καὶ ὅσα χρήματα ἐκεῖθεν ὑμῖν ἐκόμισε,
περιττὸν ἂν εἴη λέγειν· στρατεύσας δὲ ἐπὶ τὸν Φαρ-
νάκην οὐκ ὀλίγα ἤδη τοῦ τε Πόντου καὶ τῆς Ἀρμενίας
ἔχοντα, προσηγγέλθη τε ἅμα αὐτῷ προσιὼν καὶ ὤφθη
2 παρὼν καὶ συνέβαλεν αὐθημερὸν καὶ ἐνίκησεν. ἀφ'
ὧνπερ οὐχ ἥκιστα διέδειξεν ὅτι οὐδὲν χείρων ἐν τῇ
Ἀλεξανδρείᾳ ἐγένετο, οὐδ' ὑπὸ τρυφῆς ἐν αὐτῇ
ἐνεχρόνισε· πῶς γὰρ ἂν ῥᾳδίως ἐκεῖνα ἔπραξε μὴ
πολλῇ μὲν παρασκευῇ διανοίας, πολλῇ δὲ καὶ
3 ῥώμῃ χρώμενος; ὡς δ' οὖν καὶ ὁ Φαρνάκης
ἔφυγε, παρεσκευάζετο μὲν εὐθὺς ἐπὶ τὸν Πάρθον
στρατεῦσαι, στασιασάντων δὲ αὖθις ἐνταῦθά τινων
ἀνεκομίσθη τε ἄκων, καὶ οὕτως αὖ καὶ ταῦτα διέθετο

ὥστε μηδ' ὅτι ἀρχὴν ἐταράχθη πιστευθῆναι. οὔτε 4
γὰρ ἀπέθανεν οὔτε ἔφυγεν, ἀλλ' οὐδ' ἠτιμώθη τὸ
παράπαν ἐξ ἐκείνων τῶν πραγμάτων οὐδείς, οὐχ ὅτι
οὐ δικαιότατα ἂν πολλοὶ ἐκολάσθησαν, ἀλλ' ὅτι τοὺς
μὲν πολεμίους ἀφειδῶς ἀπολλύναι, τοὺς δὲ δὴ πολί-
τας σώζειν, κἂν φαῦλοί τινες ὦσιν, ἡγεῖτο δεῖν, καὶ 5
διὰ τοῦτο τῇ μὲν ἀνδρείᾳ τοὺς ἀλλοφύλους κατηγω-
νίζετο, τῇ δὲ φιλανθρωπίᾳ καὶ τοὺς στασιάζοντας
τῶν πολιτῶν, καίτοι καὶ ἀναξίους πολλάκις τούτου
γεγονότας ἀφ' ὧν ἔπραττον, διετήρει. τὸ δ' αὐτὸ
τοῦτο καὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ τῇ τε Ἰβηρίᾳ αὖθις ἔπραξε,
πάντας ὅσοι μὴ καὶ πρότερόν ποτε ἁλόντες ὑπ' αὐτοῦ
ἠλέηντο ἀφείς. τὸ μὲν γὰρ τοὺς πολλάκις ἐπιβου- 6
λεύοντάς οἱ ἀεὶ περιποιεῖσθαι μωρίαν, οὐ φιλανθρω-
πίαν ἐνόμιζε· τὸ δὲ ἐν τοῖς πρώτοις ἁμαρτήμασι
συγγιγνώσκειν τισί, καὶ μήτ' ἀκατάλλακτον ὀργὴν
ἔχειν καὶ προσέτι καὶ τιμὰς νέμειν, ἂν δὲ ἐν τοῖς
αὐτοῖς ἐμμένωσιν, ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ποιεῖσθαι, καὶ
πάνυ ἀνδρὸς ἔργον ἡγεῖτο εἶναι. καίτοι τί τοῦτο 7
εἶπον; πολλοὺς γάρ τοι καὶ ἐκείνων ἔσωσε, δοὺς τοῖς
τε ἑταίροις ἅπασι καὶ τοῖς συννικήσασιν αὐτῷ ἕνα
ἑκάστῳ τῶν ἁλόντων περιποιήσασθαι.

καὶ μέντοι καὶ ὅτι ταῦτα πάντα ἀπ' ἐμφύτου 47
χρηστότητος, καὶ οὔτε προσποιήτως οὔτε ἐπὶ κατα-
σκευῇ πλεονεξίας τινός, ὥσπερ ἕτεροι συχνοὶ ἐφι-
λανθρωπεύσαντό τινα, ἔπραξε, μέγιστον μὲν καὶ
ἐκεῖνο μαρτύριόν ἐστιν ὅτι πανταχοῦ καὶ διὰ πάντων
ὅμοιος ἐγένετο καὶ οὔτ' ὀργή τις αὐτὸν ἠγρίανεν
οὔτε εὐπραγία διέφθειρεν, οὐ τὸ κράτος ἠλλοίωσεν,
οὐχ ἡ ἐξουσία μετέβαλε. καίτοι χαλεπώτατον ἐν τοῖς 2
τοσούτοις καὶ τοιούτοις καὶ προσέτι καὶ ἐπαλλήλοις
πράγμασιν ἐξετασθέντα, καὶ τὰ μὲν κατωρθωκότα

τὰ δὲ ἐν χερσὶν ἔτ' ἔχοντα τὰ δὲ ὑποπτεύοντα, χρηστόν τε ἀεὶ δι' ἴσου γενέσθαι, καὶ μηδὲν τραχὺ μηδὲ δεινόν, εἰ καὶ μὴ πρὸς τιμωρίαν τῶν παρεληλυθότων, ἀλλὰ πρός γε φυλακὴν τῶν μελλόντων ἐθελῆσαι ποιῆσαι.
3 ἱκανὰ μὲν καὶ ταῦτα τὴν χρηστότητα αὐτοῦ τεκμηριῶσαί ἐστιν· οὕτω γὰρ ἐκ θεῶν ὄντως ἔφυ ὥστε ἓν μόνον ἠπίστατο, σώζειν τούς γε σώζεσθαι δυναμένους· προσέτι δὲ καὶ ἐκεῖνα, ὅτι τοῖς τε αὐτῷ πολεμήσασι τὸ μηδ' ὑπ' ἄλλου τινὸς κολασθῆναι παρεσκεύασε, καὶ τοὺς
4 ἐν τῷ πρὶν ἐπταικότας ἀνεκτήσατο. πᾶσι μὲν γὰρ τοῖς μετὰ τοῦ Λεπίδου καὶ μετὰ τοῦ Σερτωρίου γενομένοις ἄδειαν δοθῆναι ἐποίησε, πᾶσι δὲ ἐκ τούτου τοῖς ἐκ τῶν ἐπικηρυχθέντων ὑπὸ τοῦ Σύλλου περιλειφθεῖσι τὴν σωτηρίαν ὑπάρξαι παρεσκεύασε, καὶ αὐτοὺς μετὰ τοῦτο κατήγαγε, τούς τε παῖδας ἁπάντων τῶν ὑπ' ἐκείνου θανατωθέντων καὶ τιμῶν καὶ ἀρχῶν ἠξίωσε.
5 καὶ τὸ μέγιστον, πάντα ἁπλῶς τὰ γράμματα ὅσα ἢ παρὰ τῷ Πομπηίῳ ἢ παρὰ τῷ Σκιπίωνι ἀπόρρητα εὑρέθη κατέκαυσε, μήτ' ἀναγνούς τι αὐτῶν μήτε τηρήσας, ἵνα μηδ' ἄλλῳ τινὶ πονηρευθῆναί τι δι' αὐτὰ ἐγγένηται. ὅτι δὲ ταῦθ' οὕτως οὐκ εἶπε μόνον ἀλλὰ καὶ ἔπραξε δηλοῖ τὰ ἔργα· οὐδεὶς γοῦν ἐκ τῶν γραμμάτων ἐκείνων οὐχ ὅσον οὐκ ἔπαθέ τι δεινόν, ἀλλ' οὐδ' ἐφο-
6 βήθη. οὔκουν οὐδ' οἶδεν οὐδεὶς τοὺς ἐξ αὐτῶν περιγενομένους πλὴν αὐτῶν ἐκείνων. τοῦτο γάρ ἐστι παραδοξότατον καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἔχον, ὅτι τε ἀφείθησαν πρὶν αἰτιαθῆναι καὶ ὅτι ἐσώθησαν πρὶν κινδυνεῦσαι, καὶ οὐδ' αὐτὸς ὁ περιποιήσας σφᾶς ἔμαθεν οὓς ἠλέησε.

48 καὶ γάρ τοι διά τε ταῦτα καὶ διὰ τἆλλα ὅσα ἐνομοθέτησε καὶ ἐπηνώρθωσε, μεγάλα μὲν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ὄντα, παρὰ μικρὸν δ' ἂν πρὸς ἐκεῖνα

νομισθέντα, ἃ οὐ χρὴ ἀκριβῶς ἐπεξιέναι, καὶ ἐφιλή-
σατε αὐτὸν ὡς πατέρα καὶ ἠγαπήσατε ὡς εὐεργέτην,
τιμαῖς τε οἵαις οὐδένα ἄλλον ἠγήλατε, καὶ προστάτην 2
διατελῆ τῆς τε πόλεως καὶ τῆς ἀρχῆς ἁπάσης ἔχειν
ἐπεθυμήσατε, μηδὲν περὶ τῶν ὀνομάτων διενεχθέν-
τες, ἀλλὰ καὶ πάντα αὐτῷ ὡς καὶ ἐλάττονα αὐτοῦ
προσθέντες, ἵν᾽ ὅσον καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ἐκ τοῦ
νομιζομένου πρὸς τὸ τελειότατον καὶ τῆς τιμῆς καὶ
τῆς ἐξουσίας ἐνέδει, τοῦτο ἐκ τῆς παρὰ τῶν ἄλλων
συντελείας ἀνταναπληρωθῇ. διὰ γὰρ τοῦτο ἀρχιερεὺς 3
μὲν πρὸς τοὺς θεούς, ὕπατος δὲ πρὸς ἡμᾶς, αὐτο-
κράτωρ δὲ πρὸς τοὺς στρατιώτας, δικτάτωρ δὲ πρὸς
τοὺς πολεμίους ἀπεδείχθη. καὶ τί ταῦτ᾽ ἐξαριθμοῦ-
μαι, ὁπότε καὶ πατέρα αὐτὸν ἑνὶ λόγῳ τῆς πατρίδος
ἐπεκαλέσατε; ἵνα μὴ τὰς ἄλλας αὐτοῦ προσηγορίας
καταλέγω.

ἀλλ᾽ οὗτος ὁ πατήρ, οὗτος ὁ ἀρχιερεύς, ὁ ἄσυλος, 49
ὁ ἥρως, ὁ θεός, τέθνηκεν, οἴμοι, τέθνηκεν οὐ νόσῳ
βιασθείς, οὐδὲ γήρᾳ μαρανθείς, οὐδὲ ἔξω που ἐν
πολέμῳ τινὶ τρωθείς, οὐδὲ ἐκ δαιμονίου τινὸς αὐτο-
μάτως ἁρπαχθείς, ἀλλ᾽ ἐνταῦθα ἐντὸς τοῦ τείχους
ἐπιβουλευθεὶς ὁ καὶ ἐς Βρετταννίαν ἀσφαλῶς στρα-
τεύσας, ἐν τῇ πόλει ἐνεδρευθεὶς ὁ καὶ τὸ πωμήριον 2
αὐτῆς ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατασφαγεὶς
ὁ καὶ ἴδιον ἄλλο κατασκευάσας, ἄοπλος ὁ εὐπόλεμος,
γυμνὸς ὁ εἰρηνοποιός, πρὸς τοῖς δικαστηρίοις ὁ δικα-
στής, πρὸς ταῖς ἀρχαῖς ὁ ἄρχων, ὑπὸ τῶν πολιτῶν
ὃν μηδεὶς τῶν πολεμίων μηδ᾽ ἐς τὴν θάλασσαν ἐκπε-
σόντα ἀποκτεῖναι ἠδυνήθη, ὑπὸ τῶν ἑταίρων ὁ πολ-
λάκις αὐτοὺς ἐλεήσας. ποῦ δῆτά σοι, Καῖσαρ, ἡ φιλαν- 3
θρωπία, ποῦ δὲ ἡ ἀσυλία, ποῦ δὲ οἱ νόμοι; ἀλλὰ σὺ μέν,
ὅπως μηδ᾽ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τις φονεύηται, πολλὰ ἐνομο-

θέτησας, σὲ δὲ οὕτως οἰκτρῶς ἀπέκτειναν οἱ φίλοι,
καὶ νῦν ἔν τε τῇ ἀγορᾷ πρόκεισαι ἐσφαγμένος, δι'
ἧς πολλάκις ἐπόμπευσας ἐστεφανωμένος, καὶ ἐπὶ τοῦ
βήματος ἔρριψαι κατατετρωμένος, ἀφ' οὗ πολλάκις
4 ἐδημηγόρησας. οἴμοι πολιῶν ᾑματωμένων, ὢ στο-
λῆς ἐσπαραγμένης, ἣν ἐπὶ τούτῳ μόνον, ὡς ἔοικεν,
ἔλαβες, ἵν' ἐν ταύτῃ σφαγῇς."

50 τοιαῦτα τοῦ Ἀντωνίου λέγοντος ὁ δῆμος τὰ μὲν
πρῶτα ἠρεθίζετο, ἔπειτα δὲ ὠργίζετο, καὶ τέλος
οὕτως ἐφλέγμηνεν ὥστε τούς τε φονέας αὐτοῦ ζητεῖν
καὶ τοῖς ἄλλοις βουλευταῖς ἐγκαλεῖν, ὅτι οἱ μὲν
ἀπέκτειναν οἱ δὲ ἐπεῖδον ἀποθνήσκοντα ἄνδρα ὑπὲρ
οὗ δημοσίᾳ κατ' ἔτος εὔχεσθαι ἐψηφίσαντο, καὶ οὗ
τήν τε ὑγίειαν τήν τε τύχην ὤμνυσαν, καὶ ὃν ἐξ
2 ἴσου τοῖς δημάρχοις ἄσυλον ἐπεποιήκεσαν. κἀκ τού-
του τό τε σῶμα αὐτοῦ ἁρπάσαντες οἱ μὲν ἐς τὸ οἴ-
κημα ἐν ᾧ ἀπέσφακτο, οἱ δὲ ἐς τὸ Καπιτώλιον κομίσαι
τε ἐβούλοντο καὶ ἐκεῖ καῦσαι, κωλυθέντες δὲ ὑπὸ
τῶν στρατιωτῶν φόβῳ τοῦ μὴ καὶ τὸ θέατρον τούς
τε ναοὺς συγκαταπρησθῆναι, αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ,
3 ὥσπερ εἶχον, ἐπὶ πυρὰν ἐπέθηκαν. πολλὰ δ' ἂν καὶ
ὣς τῶν πέριξ οἰκοδομημάτων ἐφθάρη, εἰ μὴ οἵ τε
στρατιῶται ἐμποδὼν ἐγένοντο καί τινας τῶν θρασυ-
τέρων οἱ ὕπατοι κατὰ τῶν τοῦ Καπιτωλίου πετρῶν
ἔωσαν. οὐ μέντοι καὶ ἐπαύσαντο διὰ τοῦτο οἱ λοιποὶ
4 ταραττόμενοι, ἀλλ' ἐπί τε τὰς οἰκίας τῶν σφαγέων
ὥρμησαν, καὶ ἄλλους τε ἐν τούτῳ καὶ Ἑλούιον Κίνναν
δημαρχοῦντα μάτην ἀπέκτειναν· οὐ γὰρ ὅπως ἐπεβού-
λευσε τῷ Καίσαρι, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μάλιστα αὐτὸν
ἠγάπα. ἐπλανήθησαν δὲ ὅτι Κορνήλιος Κίννας ὁ
51 στρατηγὸς συμμετέσχε τῆς ἐπιθέσεως. καὶ μετὰ τοῦτο
ἀπειπόντων τῶν ὑπάτων μηδένα ἔξω τῶν στρατιωτῶν

ἔνοπλον εἶναι, τῶν μὲν φόνων ἀπέσχοντο, βωμὸν δέ
τινα ἐν τῷ τῆς πυρᾶς χωρίῳ ἱδρυσάμενοι, τὰ γὰρ ὀστᾶ
αὐτοῦ οἱ ἐξελεύθεροι προανείλοντο καὶ ἐς τὸ πατρῷον
μνημεῖον κατέθεντο, θύειν τε ἐπ' αὐτῷ καὶ κατάρ-
χεσθαι τῷ Καίσαρι ὡς καὶ θεῷ ἐπεχείρουν. οἱ οὖν 2
ὕπατοι ἐκεῖνόν τε ἀνέτρεψαν, καί τινας ἀγανακτή-
σαντας ἐπὶ τούτῳ ἐκόλασαν, καὶ νόμον ἐξέθηκαν
μηδένα αὖθις δικτάτωρα γενέσθαι, ἀράς τε ποιησά-
μενοι καὶ θάνατον προειπόντες ἄν τέ τις ἐσηγήσηται
τοῦτο ἄν θ' ὑποστῇ, καὶ προσέτι καὶ χρήματα αὐτοῖς
ἄντικρυς ἐπικηρύξαντες. ταῦτα μὲν ἐς τὸ ἔπειτα 3
προείδοντο, ὥσπερ ἐν τοῖς ὀνόμασι τῆς τῶν ἔργων
δεινότητος οὔσης, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν ὅπλων καὶ ἐκ
τῶν ἑκάστου τρόπων καὶ γιγνομένων αὐτῶν καὶ τὰς
τῆς ἐξουσίας, ἐν ᾗ ποτ' ἂν τύχῃ δρώμενα, προσρή-
σεις διαβαλλόντων· ἐν δὲ τῷ τότε παρόντι τούς τε 4
κληρούχους τοὺς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος προκεχειρισμένους
ἐς τὰς ἀποικίας εὐθύς, μὴ καὶ νεοχμώσωσί τι, ἔστει-
λαν, καὶ τῶν σφαγέων τοὺς μὲν ἄρξαι τινῶν εἰλη-
φότας ἐς τὰ ἔθνη, τοὺς δὲ λοιποὺς ἄλλον ἄλλοσε ἐπὶ
προφάσει τινὶ ἐξέπεμψαν· καὶ αὐτοὺς ὡς καὶ εὐερ-
γέτας σφῶν πολλοὶ ἐτίμησαν.

οὕτω μὲν ὁ Καῖσαρ μετήλλαξε. καὶ ἐπειδὴ ἔν 52
τε τῷ τοῦ Πομπηίου οἰκοδομήματι καὶ παρὰ τῷ
ἀνδριάντι αὐτοῦ τῷ τότε ἐκεῖ ἑστῶτι ἐσφάγη, ἔδοξέ
τινα τιμωρίαν αὐτῷ δεδωκέναι, ἄλλως τε καὶ ὅτι καὶ
βρονταὶ ἄπλετοι καὶ ὑετὸς λάβρος ἐπεγένετο. ἐν δ'
οὖν τῷ θορύβῳ ἐκείνῳ καὶ τοιόνδε τι οὐκ ἀπάξιον
μνήμης συνηνέχθη. Γάιος γάρ τις Κάσκας δημαρ- 2
χῶν, καὶ ἰδὼν ὅτι Κίννας ἐκ τῆς πρὸς τὸν στρα-
τηγὸν ὁμωνυμίας ἀπώλετο, ἐφοβήθη μὴ καὶ αὐτὸς
ἀποθάνῃ, ὅτι Πούπλιος Σερουίλιος Κάσκας ἔκ τε

3 τῶν δημάρχων καὶ ἐκ τῶν σφαγέων ἦν, καὶ γράμ-
ματα ἐξέθηκε τήν τε κοινωνίαν σφῶν ἐκ τῆς μιᾶς
προσηγορίας καὶ τὴν διαφορὰν τῆς γνώμης δηλῶν.
καὶ ἔπαθε μὲν οὐδέτερος δεινὸν οὐδέν, καὶ γὰρ ὁ
Σερουίλιος ἰσχυρῶς ἐφυλάσσετο, λόγον δὲ δή τινα
ὁ Γάιος, ὥστε καὶ μνημονεύεσθαι διὰ τοῦτο, ἔσχε.

53 τότε μὲν δὴ ταῦτα πρός τε τῶν ἄλλων καὶ πρὸς
τῶν ὑπάτων ἐγένετο· καὶ γὰρ τὸν Δολοβέλλαν ὁ
Ἀντώνιος, καίτοι μὴ βουληθεὶς τὰ πρῶτα ἐς τὴν
ἀρχὴν ὡς οὐδέπω καθήκουσάν οἱ προσλαβεῖν, ὅμως
2 προσέθετο, δείσας μὴ στασιάσῃ. ὡς μέντοι ὅ τε θό-
ρυβος κατέστη καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντώνιος τό τε ἐξετάσαι
τὰ διοικηθέντα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ τὸ πάντα τὰ
δόξαντα αὐτῷ ποιῆσαι ἐπετράπη, οὐκέτ' ἐσωφρό-
νησεν, ἀλλ' ἐπειδὴ τάχιστα ἐγκρατὴς τῶν γραμ-
μάτων αὐτοῦ ἐγένετο, πολλὰ μὲν ἀπήλειψε, πολλὰ
3 δὲ ἀντενέγραψεν, ἄλλα τε καὶ νόμους. καὶ προσέτι
καὶ χρήματα καὶ ἀρχὰς τὰς μὲν ἀφείλετό τινων τὰς
δὲ ἔδωκεν ἄλλοις, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐκείνου διαγραμ-
μάτων αὐτὰ ποιῶν. κἀκ τούτου συχνὰ μὲν αὐτόθεν
ἥρπασε, συχνὰ δὲ καὶ παρ' ἰδιωτῶν τῶν τε δήμων
καὶ τῶν βασιλέων ἠργυρολόγησε, τοῖς μὲν χώραν τοῖς
δὲ ἐλευθερίαν, ἄλλοις πολιτείαν, ἄλλοις ἀτέλειαν
4 πωλῶν, καίτοι τῆς βουλῆς τὸ μὲν πρῶτον ψηφισα-
μένης μηδεμίαν στήλην ὡς καὶ τοῦ Καίσαρος συγ-
γεγραφότος τι ἀνατεθῆναι, ἐς γὰρ στήλας χαλκᾶς
πάντα τὰ τοιαῦτα ἐσεγράφετο, ἔπειτα δέ, ὡς ἐκεῖνος
ἐνέκειτο λέγων πολλὰ καὶ ἀναγκαῖα ὑπ' αὐτοῦ προ-
βεβουλεῦσθαι, κελευσάσης πάντας τοὺς πρώτους
5 κοινῇ αὐτὰ διακρῖναι. ἀλλ' οὔτε τι τούτων ἐφρόν-
τισε, καὶ τὸ σύμπαν τοῦ Ὀκταουίου ἅτε καὶ
μειρακίου καὶ πραγμάτων ἀπείρου, τήν τε κληρονο-

μίαν ὡς χαλεπὴν καὶ δυσμεταχείριστον οὖσαν ἀπωθουμένου, κατεφρόνησεν, αὐτὸς δὲ ὡς κληρονόμος οὐ μόνον τῆς οὐσίας ἀλλὰ καὶ τῆς δυναστείας τῆς τοῦ Καίσαρος ὢν πάντα διεχείριζε· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ φυγάδας τινὰς κατήγαγεν. ἐπειδή τε ὁ Λέπιδος 6
ἰσχύν τε μεγάλην εἶχε καὶ φόβον αὐτῷ πολὺν ἐπήρτα, τήν τε θυγατέρα τῷ υἱεῖ αὐτοῦ συνῴκισε καὶ ἀρχιερέα αὐτὸν ἀποδειχθῆναι παρεσκεύασεν, ἵνα μηδὲν ὧν ἔπραττε πολυπραγμονοίη. ὅπως γὰρ δὴ ῥᾳδίως 7
αὐτὸ ποιήσῃ, ἔς τε τοὺς ἱερέας αὖθις ἀπὸ τοῦ δήμου τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀρχιερέως ἐπανήγαγε, κἂν τούτοις αὐτὸν οὐδὲν ἢ ὀλίγα τῶν νενομισμένων πράξας ἐτέλεσε, δυνηθεὶς ἂν αὐτὸς ἱερώσασθαι.

# ΔΙΩΝΟΣ

## ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΕ.

Ἀντώνιος μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίει, ὁ δὲ δὴ Γάιος ὁ Ὀκταούιος, οὕτω γὰρ ὁ τῆς Ἀττίας τῆς τοῦ Καίσαρος ἀδελφιδῆς υἱὸς ὠνομάζετο, ἦν μὲν ἐξ Οὐελιτρῶν τῶν Οὐολσκίδων, ὀρφανὸς δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀκταουίου τοῦ πατρὸς καταλειφθεὶς ἐτράφη μὲν παρά τε τῇ μητρὶ καὶ παρὰ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς Λουκίῳ Φιλίππῳ, αὐξηθεὶς δὲ
2 συνδιέτριβε τῷ Καίσαρι· ἄπαις τε γὰρ ἐκεῖνος ὢν καὶ μεγάλας ἐπ' αὐτῷ ἐλπίδας ἔχων ἠγάπα τε καὶ περιεῖπεν αὐτόν, ὡς καὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἐξουσίας τῆς τε μοναρχίας διάδοχον καταλείψων, ἄλλως τε καὶ ὅτι ἡ Ἀττία δεινῶς ἰσχυρίζετο ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος αὐτὸν κεκυηκέναι, ὅτι καταδαρθοῦσά ποτε ἐν ναῷ αὐτοῦ δράκοντί τινι μίγνυσθαι ἐνόμισε καὶ διὰ τοῦτο τῷ
3 ἱκνουμένῳ χρόνῳ ἔτεκε. πρίν τε ἢ ἐς τὸ φῶς ἐξιέναι, ἔδοξεν ὄναρ τὰ σπλάγχνα ἑαυτῆς ἐς τὸν οὐρανὸν ἀναφέρεσθαι καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐπεκτείνεσθαι· καὶ τῇ αὐτῇ νυκτὶ καὶ ὁ Ὀκταούιος ἐκ τοῦ αἰδοίου αὐτῆς τὸν ἥλιον ἀνατέλλειν ἐνόμισεν. ἄρτι τε ὁ παῖς ἐγεγέννητο, καὶ Νιγίδιος Φίγουλος βουλευτὴς παρα-
4 χρῆμα αὐτῷ τὴν αὐταρχίαν ἐμαντεύσατο· ἄριστα γὰρ τῶν καθ' ἑαυτὸν τήν τε τοῦ πόλου διακόσμησιν καὶ τὰς τῶν ἀστέρων διαφοράς, ὅσα τε καθ' ἑαυτοὺς γιγνόμενοι καὶ ὅσα συμμιγνύντες ἀλλήλοις ἔν τε ταῖς ὁμιλίαις καὶ ἐν ταῖς διαστάσεσιν ἀποτελοῦσι, διέγνω,

καὶ κατὰ τοῦτο καὶ αἰτίαν ὥς τινας ἀπορρήτους
διατριβὰς ποιούμενος ἔσχεν. οὗτος οὖν τότε τὸν 5
Ὀκταούιον βραδύτερον ἐς τὸ συνέδριον διὰ τὸν τοῦ
παιδὸς τόκον, ἔτυχε γὰρ βουλὴ οὖσα, ἀπαντήσαντα
ἀνήρετο διὰ τί ἐβράδυνε, καὶ μαθὼν τὴν αἰτίαν
ἀνεβόησεν ὅτι δεσπότην ἡμῖν ἐγέννησας, καὶ αὐτὸν
ἐκταραχθέντα ἐπὶ τούτῳ καὶ διαφθεῖραι τὸ παιδίον
ἐθελήσαντα ἐπέσχεν, εἰπὼν ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τοιοῦτό
τι αὐτὸ παθεῖν. τότε μὲν δὴ ταῦτ' ἐλέχθη, τρεφο- 2
μένου δὲ ἐν ἀγρῷ αὐτοῦ ἀετὸς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ
ἐξαρπάσας ἄρτον ἐμετεωρίσθη καὶ μετὰ τοῦτο κατα-
πτόμενος ἀπέδωκεν αὐτόν. παιδίσκου τε αὐτοῦ ὄντος
καὶ τὴν διατριβὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ ποιουμένου, ἔδοξέ 2
ποτε ὁ Κικέρων ὄναρ ἁλύσεσί τε αὐτὸν χρυσαῖς ἐς
τὸ Καπιτώλιον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καθιμῆσθαι καὶ μά-
στιγα παρὰ τοῦ Διὸς εἰληφέναι· καὶ οὐ γὰρ ἠπίστατο
ὅστις ἦν, περιέτυχέ τε αὐτῷ τῆς ὑστεραίας ἐν αὐτῷ
τῷ Καπιτωλίῳ, καὶ γνωρίσας αὐτὸν διηγήσατο τοῖς
παροῦσι τὴν ὄψιν. ὅ τε Κάτουλος οὐδ' αὐτός πω 3
ἑορακὼς τὸν Ὀκταούιον, ἐνόμισε τοὺς παῖδας ἐν τοῖς
ὕπνοις τοὺς εὐγενεῖς πάντας ἐν τῷ Καπιτωλίῳ πρόσ-
οδον πρὸς τὸν Δία πεποιῆσθαι, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν
θεὸν εἰκόνα τινὰ τῆς Ῥώμης ἐς τὸν ἐκείνου κόλπον
ἐμβεβληκέναι· ἐκπλαγεὶς δὲ ἐπὶ τούτῳ ἀνῆλθεν ἐς τὸ 4
Καπιτώλιον προσευξόμενος τῷ θεῷ, καὶ ἐκεῖ τὸν
Ὀκταούιον εὑρὼν ἄλλως ἀναβεβηκότα τό τε εἶδος
αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐνύπνιον προσήρμοσε καὶ τὴν ἀλήθειαν
τῆς ὄψεως ἐβεβαιώσατο. μειρακιωθέντος δὲ μετὰ 5
τοῦτο αὐτοῦ καὶ ἐς τοὺς ἐφήβους ἐσιόντος, τήν τε
ἐσθῆτα τὴν ἀνδρικὴν ἐνδύντος, ὁ χιτὼν περιερράγη
τε ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῶν ἐπωμίδων καὶ μέχρι τῶν
ποδῶν κατερρύη. τοῦτο αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ οὐχ

ὅπως τέκμαρσίν τινα ὡς καὶ ἀγαθόν τι προσημαῖνον
6 ἔφερεν, ἀλλὰ καὶ ἠνίασε τοὺς παρόντας, ὅτι ἐν τῇ
πρώτῃ τοῦ ἀνδρικοῦ χιτῶνος ἐνδύσει συνεβεβήκει·
ἐπελθὼν δὲ τῷ Ὀκταουίῳ εἰπεῖν ὅτι τὸ ἀξίωμα τὸ
βουλευτικὸν πᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας μου σχήσω, ἔκβα-
7 σιν πρὸς τὸ λεχθὲν ἔλαβεν. ἐξ οὖν τούτων ὁ Καῖσαρ
μεγάλα ἐπ' αὐτῷ ἐπελπίσας ἔς τε τοὺς εὐπατρίδας
αὐτὸν ἐσήγαγε καὶ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἤσκει, καὶ πάνθ'
ὅσα προσήκει τῷ μέλλοντι καλῶς καὶ κατ' ἀξίαν τη-
λικοῦτο κράτος διοικήσειν ὑπάρχειν ἀκριβῶς ἐξεπαί-
8 δευσε· λόγοις τε γὰρ ῥητορικοῖς, οὐχ ὅτι τῇ τῶν
Λατίνων ἀλλὰ καὶ τῇδε τῇ γλώσσῃ, ἠσκεῖτο, καὶ ἐν
ταῖς στρατείαις ἐρρωμένως ἐξεπονεῖτο, τά τε πολι-
τικὰ καὶ τὰ ἀρχικὰ ἰσχυρῶς ἐδιδάσκετο.

3 οὗτος οὖν ὁ Ὀκταούιος ἔτυχε μὲν τότε, ὅτε ὁ
Καῖσαρ ἐσφάγη, ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ τῇ πρὸς τῷ Ἰονίῳ
ὢν κόλπῳ ἐπὶ παιδείᾳ, κατὰ γὰρ τὴν στρατείαν αὐτοῦ
τὴν ἐπὶ τοὺς Πάρθους ἐκεῖσε προεπέπεμπτο, πυθό-
μενος δὲ τὸ συμβεβηκὸς ἤλγησε μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἦν,
οὐ μέντοι καὶ νεωτερίσαι τι εὐθὺς ἐτόλμησεν· οὔτε
γὰρ ὅτι υἱὸς οὔθ' ὅτι κληρονόμος κατελέλειπτο ἠκη-
κόει πω, καὶ προσέτι καὶ ὁ δῆμος ὁμονοῶν ἐπὶ τῷ
2 γεγονότι ἠγγέλλετο τὴν πρώτην. περαιωθεὶς δὲ ἐς
τὸ Βρεντέσιον, καὶ τάς τε διαθήκας ἅμα καὶ τὴν
γνώμην τοῦ δήμου τὴν δευτέραν μαθών, οὐκέτ'
ἀναβολὰς ἐποιήσατο, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ χρήματα
πολλὰ καὶ στρατιώτας συχνοὺς συμπροπεμφθέντας
εἶχεν, ἀλλὰ τό τε ὄνομα τοῦ Καίσαρος παραχρῆμα
ἀνέλαβε καὶ τοῦ κλήρου αὐτὸν διεδέξατο, τῶν τε
4 πραγμάτων εἴχετο. καὶ τότε μὲν προπετῶς τέ τισι
τοῦτο καὶ τολμηρῶς πεποιηκέναι ἔδοξεν, ὕστερον δὲ
ἔκ τε τῆς εὐτυχίας καὶ ἐξ ὧν ἐπικατώρθωσε καὶ

ἀνδρείας ὄνομα προσεκτήσατο. πολλὰ γὰρ ἤδη τινὲς 2
οὐκ ὀρθῶς ἐπιχειρήσαντες δόξαν, ὅτι ἐπιτυχεῖς αὐτῶν
ἐγένοντο, εὐβουλίας ἔσχον· καὶ ἕτεροι ἄριστά τινα
προελόμενοι μωρίαν, ὅτι μὴ κατέτυχον αὐτῶν, ὦφλον.
καὶ ἐκεῖνος σφαλερῶς μὲν καὶ ἐπικινδύνως ἐποίησεν
ὅτι τήν τε ἡλικίαν τὴν ἄρτι ἐκ παίδων ἄγων, ὀκτω- 3
καιδεκέτης γὰρ ἦν, καὶ τὴν διαδοχὴν καὶ τοῦ κλήρου
καὶ τοῦ γένους καὶ ἐπίφθονον καὶ ἐπαίτιον ὁρῶν
οὖσαν, ἔπειτ' ἐπὶ τοιαῦτα ὥρμησεν ἐφ' οἷς ὅ τε
*Καῖσαρ* ἐπεφόνευτο καὶ τιμωρία οὐδεμία αὐτοῦ ἐγί-
γνετο, καὶ οὔτε τοὺς σφαγέας οὔτε τὸν *Λέπιδον* τόν
τε *Ἀντώνιον* ἔδεισεν· οὐ μέντοι καὶ κακῶς βεβου- 4
λεῦσθαι ἔδοξεν, ὅτι καὶ κατώρθωσε. τὸ μέντοι δαι-
μόνιον πᾶσαν οὐκ ἀσαφῶς τὴν αὐτόθεν μέλλουσάν
σφισι ταραχὴν ἔσεσθαι προεσήμηνεν· ἐς γὰρ τὴν
*Ῥώμην* ἐσιόντος αὐτοῦ ἶρις πάντα τὸν ἥλιον πολλὴ
καὶ ποικίλη περιέσχεν.

οὕτως ὁ πρότερον μὲν *Ὀκταούιος*, τότε δὲ ἤδη 5
*Καῖσαρ*, μετὰ δὲ τοῦτο *Αὔγουστος* ἐπικληθεὶς ἥψατο
τῶν πραγμάτων, καὶ αὐτὰ καὶ κατέπραξε καὶ κατειρ-
γάσατο παντὸς μὲν ἀνδρὸς νεανικώτερον, παντὸς δὲ
πρεσβύτου φρονιμώτερον. πρῶτον μὲν γάρ, ὡς καὶ 2
ἐπὶ μόνῃ τῇ τοῦ κλήρου διαδοχῇ, καὶ ἰδιωτικῶς καὶ
μετ' ὀλίγων, ἄνευ ὄγκου τινὸς ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθεν·
ἔπειτ' οὔτ' ἠπείλει οὐδενὶ οὐδέν, οὔτε ἐνεδείκνυτο
ὅτι ἄχθοιτό τε τοῖς γεγονόσι καὶ τιμωρίαν αὐτῶν
ποιήσοιτο. τόν τε *Ἀντώνιον* οὐχ ὅσον οὐκ ἀπῄτει τι 3
τῶν χρημάτων ὧν προηρπάκει, ἀλλὰ καὶ ἐθεράπευε,
καίτοι καὶ προπηλακιζόμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀδικού-
μενος· τά τε γὰρ ἄλλα ἐκεῖνος καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ
αὐτὸν ἐκάκου, καὶ τὸν νόμον τὸν φρατρικὸν ἐσφερό-
μενον, καθ' ὃν τὴν ἐσποίησιν αὐτοῦ τὴν ἐς τὰ τοῦ

Καίσαρος γενέσθαι ἔδει, αὐτὸς μὲν ἐσπούδαζε δῆθεν
4 ἐσενεγκεῖν, διὰ δὲ δημάρχων τινῶν ἀνεβάλλετο,
ὅπως, ὡς μηδέπω παῖς αὐτοῦ ἐκ τῶν νόμων ὤν,
μήτε τι τῆς οὐσίας πολυπραγμονοίη καὶ πρὸς τἆλλα
6 ἀσθενέστερος εἴη. ἐπ' οὖν τούτοις ὁ Καῖσαρ ἤσχαλλε
μέν, οὐ μέντοι καὶ ἀσφαλῶς παρρησιάσασθαί τι δυ-
νάμενος ἠνείχετο, μέχρις οὗ τὸ πλῆθος, ὑφ' οὗ τὸν
2 πατέρα αὐξηθέντα ἠπίστατο, προσεποιήσατο. ὀργήν
τε γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τῷ ἐκείνου θανάτῳ ἔχοντας εἰδώς,
καὶ ἑαυτὸν ὡς καὶ παῖδα αὐτοῦ σπουδάσειν ἐλπίσας,
τόν τε Ἀντώνιον διά τε τὴν ἱππαρχίαν καὶ διὰ τὴν
τῶν σφαγέων οὐ τιμωρίαν μισοῦντας αἰσθόμενος, ἐπε-
χείρησε μὲν δημαρχῆσαι πρός τε τὴν τῆς δημαγωγίας
ἀφορμὴν καὶ πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐξ αὐτῆς δυνα-
3 στείας, καὶ διὰ τοῦτο τῆς τοῦ Κίννου χώρας κενῆς οὔσης
ἀντεποιήσατο, κωλυθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀντώ-
νιον οὐχ ἡσύχασεν, ἀλλὰ Τιβέριον Κανούτιον δημαρ-
χοῦντα ἀναπείσας ἔς τε τὸν ὅμιλον ὑπ' αὐτοῦ ἐσήχθη,
πρόφασιν τὴν δωρεὰν τὴν καταλειφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ
Καίσαρος ποιησάμενος, καὶ δημηγορήσας ὅσα ἥρμοττε,
ταύτην τε εὐθὺς ἐκτίσειν σφίσιν ὑπέσχετο καὶ ἄλλα
4 αὐτοὺς πολλὰ προσεπήλπισε. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν
πανήγυριν τὴν ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀφροδισίου ἐκποιήσει
καταδειχθεῖσαν, ἣν ὑποδεξάμενοί τινες ζῶντος ἔτι
τοῦ Καίσαρος ἐπιτελέσειν ἐν ὀλιγωρίᾳ, ὥσπερ που
καὶ τὴν τῶν Παριλίων ἱπποδρομίαν, ἐποιοῦντο, αὐτὸς
ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους θεραπείᾳ, ὡς καὶ προσήκουσαν
5 διὰ τὸ γένος, τοῖς οἰκείοις τέλεσι διέθηκε. καὶ τότε
μὲν οὔτε τὸν δίφρον τὸν τοῦ Καίσαρος τὸν ἐπίχρυ-
σον οὔτε τὸν στέφανον τὸν διάλιθον ἐς τὸ θέατρον
ἐσήγαγεν ὥσπερ ἐψήφιστο, φοβηθεὶς τὸν Ἀντώνιον·
7 ἐπεὶ μέντοι ἄστρον τι παρὰ πάσας τὰς ἡμέρας ἐκείνας

ἐκ τῆς ἄρκτου πρὸς ἑσπέραν ἐξεφάνη, καὶ αὐτὸ κομήτην τέ τινων καλούντων καὶ προσημαίνειν οἷά που εἴωθε λεγόντων οἱ πολλοὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐπίστευον, τῷ δὲ δὴ Καίσαρι αὐτὸ ὡς καὶ ἀπηθανατισμένῳ καὶ ἐς τὸν τῶν ἄστρων ἀριθμὸν ἐγκατειλεγμένῳ ἀνετίθεσαν, θαρσήσας χαλκοῦν αὐτὸν ἐς τὸ Ἀφροδίσιον, ἀστέρα ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἔχοντα, ἔστησεν. ἐπειδή 2
τε οὐδὲ τοῦτό τις φόβῳ τοῦ ὁμίλου ἐκώλυσεν, οὕτω δὴ καὶ ἄλλα τινὰ τῶν ἐς τὴν τοῦ Καίσαρος τιμὴν προδεδογμένων ἐγένετο· τόν τε γὰρ μῆνα τὸν Ἰούλιον ὁμοίως ἐκάλεσαν, καὶ ἱερομηνίαις τισὶν ἐπινικίοις ἰδίαν ἡμέραν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐβουθύτησαν. καὶ διὰ ταῦτα καὶ οἱ στρατιῶται ἑτοίμως, ἄλλως τε καὶ χρήμασι θεραπευθέντων τινῶν, συνίσταντο πρὸς τὸν Καίσαρα.

θροῦς τε οὖν ἐγίγνετο, καὶ ἐδόκει τι νέον ἔσεσθαι, 3
καὶ μάλιστα ὅτι ὁ Ἀντώνιος αὐτὸν ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἀπὸ μετεώρου καὶ ἀπὸ περιόπτου τινός, καθάπερ ἐπὶ τοῦ πατρὸς εἰώθει ποιεῖν, ἐντυχεῖν τι ἐθελήσαντα οὐ προσεδέξατο, ἀλλὰ καὶ κατέσπασε καὶ ἐξήλασε διὰ τῶν ῥαβδούχων. δεινῶς γὰρ δὴ πάντες ἠγανά- 8
κτησαν, καὶ οὐχ ἥκιστα ὅτι ὁ Καῖσαρ οὐδ' ἐς τὴν ἀγορὰν ἔτι, πρός τε τὸ ἐκείνου ἐπίφθονον καὶ πρὸς τὸ τοῦ πλήθους ἐπαγωγόν, ἐφοίτησε. φοβηθεὶς οὖν ὁ Ἀντώνιος διελέξατό ποτε τοῖς παροῦσιν ὅτι οὔτε τινὰ ὀργὴν τῷ Καίσαρι ἔχοι, ἀλλὰ καὶ εὔνοιαν αὐτῷ ὀφείλοι, καὶ ἕτοιμος εἴη πᾶσαν τὴν ὑποψίαν ἀπολύσασθαι. ἀγγελθέντων δὲ τούτων ἐκείνῳ συνῆλθον 2
μὲν ἐς λόγους, καὶ κατηλλάχθαι τισὶν ἔδοξαν, τάς τε γὰρ γνώμας σφῶν ἀκριβῶς εἰδότες, καὶ ἐξελέγξαι τότε αὐτὰς ἄκαιρον εἶναι νομίσαντες, ἀνθυπεῖξάν τινα ἀλλήλοις συμβιβαζόμενοι, καὶ ἡμέρας μέν τινας

ἡσύχασαν, ἔπειτα δὲ ἀνθυποπτεύσαντες ἀλλήλους, εἴτ' ἐξ ἀληθοῦς ἐπιβουλῆς εἴτε καὶ ἐκ ψευδοῦς διαβολῆς, οἷα ἐν τῷ τοιούτῳ φιλεῖ γίγνεσθαι, διηνέχθησαν
3 αὖθις. ὅταν γάρ τινες ἐκ μεγάλης ἔχθρας συνενεχθῶσι, πολλὰ μὲν μηδὲν δεινὸν ἔχοντα, πολλὰ δὲ καὶ ἐκ συντυχίας συμβαίνοντα ὑποτοποῦσι· πᾶν γὰρ ἑνὶ λόγῳ ὡς καὶ ἐξεπίτηδες καὶ ἐπὶ κακῷ τινι γιγνόμενον πρὸς τὸ προϋπάρξαν ἔχθος λαμβάνουσι. καὶ αὐτοῖς ἐν τούτῳ καὶ οἱ διὰ μέσου ὄντες συνεπιτίθενται· διαγγέλλοντες γάρ τινα προσποιήσει εὐνοίας
4 ἐπιπαροξύνουσιν αὐτούς. πλεῖστόν τε γάρ ἐστι τὸ βουλόμενον πάντας τούς τι δυναμένους ἀλλήλοις διαφέρεσθαι, καὶ διὰ τοῦτ' ἐπιχαιρόν τε ἐπὶ τῇ ἔχθρᾳ αὐτῶν καὶ συνεπιβουλεῦόν σφισι· καὶ ῥᾷστον ἀπατηθῆναι λόγοις ἐπιτετηδευμένοις ἐκ φιλίας ἀνυπόπτου τὸ προδιαβεβλημένον. ἐκ μὲν οὖν τούτου καὶ ἐκεῖνοι, οὐδὲ ἐν τῷ πρὶν πιστεύοντες ἀλλήλοις, ἐπὶ πλέον ἠλλοτριώθησαν.

9 ὁρῶν οὖν ὁ Ἀντώνιος τὸν Καίσαρα αὐξανόμενον, ἐπεχείρησε δελεάσαι τὸ πλῆθος, εἴ πως ἐκείνου τε αὐτοὺς ἀποσπάσειε καὶ ἑαυτῷ προσποιήσειε, καὶ χώραν ἄλλην τε πολλὴν καὶ τὴν ἐν τοῖς ἕλεσι τοῖς Πομπτίνοις, ὡς κεχωσμένοις ἤδη καὶ γεωργεῖσθαι δυναμένοις, κληρουχηθῆναι διὰ Λουκίου Ἀντωνίου
2 ἀδελφοῦ δημαρχοῦντος ἐσηγήσατο. τρεῖς γὰρ [οἱ] ἀδελφοὶ οἱ Ἀντώνιοι οὗτοι ὄντες ἀρχὰς ἅμα πάντες ἔσχον, ὁ μὲν Μάρκος ὑπατεύων, ὁ δὲ Λούκιος δημαρχῶν, ὁ δὲ Γάιος στρατηγῶν· ὅθεν οὐχ ἥκιστα ἠδυνήθησαν τοὺς μὲν τότε τῶν συμμάχων καὶ τῶν ὑπηκόων ἄρχοντας, πλὴν τῶν σφαγέων τῶν πλειόνων, ἄλλων τέ τινων οὓς πιστούς σφισιν ἐνόμιζον εἶναι,
3 παῦσαι, ἑτέρους δὲ ἀντ' αὐτῶν ἀνθελέσθαι, καί τισιν

ἐπὶ μακρότερον, παρὰ τὰ νενομοθετημένα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἄρχειν ἐπιτρέψαι, καὶ τὴν μὲν Μακεδονίαν τὴν τῷ Μάρκῳ ἐκ τοῦ κλήρου δεδομένην ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γάιος σφετερίσασθαι, τὴν δὲ Γαλατίαν τὴν ἐντὸς τῶν Ἄλπεων, ᾗ ὁ Βροῦτος ὁ Δέκιμος προσετέτακτο, αὐτὸς ἐκεῖνος μετὰ τῶν στρατευμάτων τῶν ἐς τὴν Ἀπολλωνίαν προπεμφθέντων, ὡς καὶ ἰσχυροτάτην καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς χρήμασιν οὖσαν,
ἀντιλαβεῖν. ταῦτά τε οὖν ἐψηφίσθη, καὶ τῷ Πομ- 4
πηίῳ τῷ Σέξτῳ δύναμιν ἤδη πολλὴν ἔχοντι ἥ τε ἄδεια, καίτοι ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις δοθεῖσα, ἐβεβαιώθη, καὶ τὰ χρήματα, ὅσα ἔν τε ἀργυρίῳ καὶ ἐν χρυσίῳ τὸ δημόσιον ἐκ τῆς πατρῴας αὐτοῦ οὐσίας εἰλήφει, ἀποδοθῆναι ἐγνώσθη· τῶν γὰρ χωρίων αὐτῆς τὰ πλείω Ἀντώνιος ἔχων οὐδεμίαν ἀπόδοσιν ἐποιήσατο.

ἐκεῖνοι μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἔπραττον, διηγήσομαι δὲ 10
καὶ τὰ κατὰ τὸν Σέξτον γενόμενα. ὡς γὰρ τότε ἀπὸ τῆς Κορδούβης ἔφυγε, τὸ μὲν πρῶτον ἐς Λακητανίαν ἐλθὼν ἐνταῦθα ἐκρύφθη· ἐπεδιώχθη μὲν γάρ, διέλαθε δὲ εὐνοϊκῶς τῶν ἐπιχωρίων οἱ διὰ τὴν τοῦ
πατρὸς μνήμην ἐχόντων· ἔπειτα δὲ ἐπειδὴ ὅ τε Καῖ- 2
σαρ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀπῆρε καὶ ἐν τῇ Βαιτικῇ στράτευμα οὐ πολὺ ὑπελείφθη, συνέστησαν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐκεῖνοι καὶ οἱ ἐκ τῆς μάχης διασωθέντες, καὶ οὕτω μετ᾽ αὐτῶν ἔς τε τὴν Βαιτικήν, ὡς καὶ ἐπιτη-
δειοτέραν ἐμπολεμῆσαι οὖσαν, αὖθις ἀφίκετο, κάν- 3
ταῦθα καὶ στρατιώτας καὶ πόλεις, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ὁ Καῖσαρ ἀπέθανε, τὰς μὲν ἑκούσας τὰς δὲ καὶ βίᾳ προσλαβών, ὁ γὰρ ἄρχων αὐτῶν Γάιος Ἀσίνιος Πολλίων οὐδὲν ἰσχυρὸν εἶχεν, ὥρμησε μὲν ἐπὶ
τὴν Καρχηδόνα τὴν Ἰβηρικήν, ἐπιθεμένου δὲ ἐν 4

*τούτῳ τοῦ Πολλίωνος τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ καὶ κακώσαντός τινα ἐπανῆλθε χειρὶ πολλῇ, καὶ συμβαλὼν αὐτόν τε ἐτρέψατο, καὶ τοὺς λοιποὺς ἰσχυρῶς ἀγωνιζομένους ἔπειτ᾽ ἐκ συντυχίας τοιᾶσδε ἐξέπληξε καὶ*
5 *ἐνίκησεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος μὲν τὴν χλαμύδα τὴν στρατηγικὴν ἀπέρριψεν ὥστε ῥᾷον τῇ φυγῇ λαθεῖν, ἕτερος δέ τις ὁμώνυμός τε αὐτῷ καὶ ἐπιφανὴς ἱππεὺς ἔπεσε, καὶ ὁ μὲν ἔκειτο ἡ δὲ ἑαλώκει, τὸ μὲν ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται τὸ δὲ ἰδόντες ἠπατήθησαν ὡς καὶ τοῦ στρατηγοῦ σφων ἀπολωλότος καὶ ἐνέδοσαν.*
6 *καὶ οὕτως ὁ Σέξτος νικήσας πάντα ὀλίγου τὰ ταύτῃ κατέσχε. δυνατοῦ δὲ ἤδη αὐτοῦ ὄντος ὁ Λέπιδος τῆς τε ὁμοχώρου Ἰβηρίας ἄρξων ἀφίκετο, καὶ ἔπεισεν αὐτὸν ἐς ὁμολογίαν ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ τὰ πατρῷα κομίσασθαι. καὶ οὕτω καὶ ὁ Ἀντώνιος διά τε τὴν τοῦ Λεπίδου φιλίαν καὶ διὰ τὴν τοῦ Καίσαρος ἔχθραν ψηφισθῆναι ἐποίησε.*

*καὶ ὁ μὲν οὕτω τε καὶ ἐπὶ τούτοις ἐκ τῆς Ἰβηρίας*
11 *ἀπηλλάγη· Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος πάντα μὲν ἐπ᾽ ἀλλήλοις ἔπραττον, οὐ μέντοι καὶ φανερῶς πω συνερρώγεσαν, ἀλλὰ καίπερ τῷ ἔργῳ ἐκπεπολεμωμένοι, τῇ γοῦν δοκήσει ἐπεκρύπτοντο. κἀκ τούτου καὶ τἆλλα τὰ ἐν τῇ πόλει πάντα ἔν τε ἀκρισίᾳ πολλῇ ἦν καὶ συνεκέχυτο. εἰρήνουν ἔτι καὶ ἐπολέμουν ἤδη·*
2 *τό τε τῆς ἐλευθερίας σχῆμα ἐφαντάζετο καὶ τὰ τῆς δυναστείας ἔργα ἐγίγνετο. καὶ ἐν μὲν τῷ ἐμφανεῖ ὁ Ἀντώνιος, ἅτε καὶ ὑπατεύων, ἐπλεονέκτει, ἡ δὲ δὴ σπουδὴ τῶν ἀνθρώπων ἐς τὸν Καίσαρα ἐποίει, τὸ μὲν διὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ, τὸ δὲ καὶ διὰ τὰς ἐλπίδας ὧν ὑπισχνεῖτο, μέγιστον δὲ ὅτι τῷ τε Ἀντωνίῳ πολὺ δυναμένῳ ἤχθοντο καὶ τῷ Καίσαρι μηδέπω*
3 *ἰσχύοντι συνήροντο. ἐφίλουν μὲν γὰρ οὐδέτερον,*

νέων δὲ δὴ ἀεὶ πραγμάτων ἐπιθυμοῦντες, καὶ τὸ μὲν
κρεῖττον πᾶν καθαιρεῖν, τῷ δὲ πιεζομένῳ βοηθεῖν
πεφυκότες, ἀπεχρῶντο αὐτοῖς πρὸς τὰ σφέτερα ἐπιθυ-
μήματα. ταπεινώσαντες οὖν τότε διὰ τοῦ Καίσαρος
τὸν Ἀντώνιον, ἔπειτα κἀκεῖνον καταλῦσαι ἐπεχείρη-
σαν. τοῖς γάρ τι ἀεὶ δυναμένοις βαρυνόμενοι τούς 4
τε ἀσθενεστέρους προσελάμβανον καὶ διὰ τούτων
αὐτοὺς καθῄρουν· ἔπειτα καὶ ἐκείνοις ἠλλοτριοῦντο.
κἀκ τούτου ἀντικαθιστάντες σφᾶς ἐς τὸ ἐπίφθονον
τοὺς αὐτοὺς καὶ ἐφίλουν καὶ ἐμίσουν, καὶ ηὖξον καὶ
ἐταπείνουν.

οὕτως οὖν αὐτῶν καὶ περὶ τὸν Καίσαρα καὶ περὶ 12
τὸν Ἀντώνιον ἐχόντων ἀρχὴν τήνδε ὁ πόλεμος ἔλαβεν.
ὁ Καῖσαρ τοῦ Ἀντωνίου ἐς τὸ Βρεντέσιον πρὸς τοὺς
στρατιώτας τοὺς ἐκ τῆς Μακεδονίας περαιωθέντας
ἀφορμήσαντος ἐκεῖσε μὲν ἑτέρους τινὰς μετὰ χρημάτων,
ὅπως σφᾶς σφετερίσωσι, προαπέστειλεν, αὐτὸς δὲ μέχρι 2
Καμπανίας ἐλθὼν πλῆθος ἀνδρῶν ἐκ τῆς Καπύης μά-
λιστα, ἅτε καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ᾧ τιμωρεῖν
ἔλεγε, τήν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν εἰληφότων, ἤθροι-
σεν, ὑπισχνεῖτό τέ σφισι πολλά, καὶ ἔδωκεν εὐθὺς
τότε κατὰ πεντακοσίας δραχμάς. ἐκ τούτων δὴ τῶν 3
ἀνδρῶν καὶ τὸ τῶν ἠουοκάτων σύστημα, οὓς ἀνα-
κλήτους ἄν τις ἑλληνίσας, ὅτι πεπαυμένοι τῆς στρα-
τείας ἐπ' αὐτὴν αὖθις ἀνεκλήθησαν, ὀνομάσειεν,
ἐνομίσθη. καὶ αὐτοὺς παραλαβὼν ὁ Καῖσαρ ἠπείχθη
τε ἐς τὴν Ῥώμην πρὶν τὸν Ἀντώνιον ἀνακομισθῆναι,
καὶ ἐς τὸν ὅμιλον ὑπὸ τοῦ Κανουτίου παρασκευα- 4
σθέντα αὐτῷ ἐσελθὼν πολλὰ μὲν τοῦ πατρὸς αὐτοὺς
ἀνέμνησεν, ἐπεξιὼν ὅσα καλῶς ἐπεποιήκει, πολλὰ
δὲ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ μέτρια διελέχθη, τοῦ τε
Ἀντωνίου κατηγόρησε, καὶ τοὺς στρατιώτας τοὺς

ἀκολουθήσαντάς οἱ ἐπῄνεσεν ὡς καὶ ἐθελοντὶ πρὸς
ἐπικουρίαν τῆς πόλεως παρόντας καὶ ἑαυτόν τε ἐπ᾿
αὐτῇ προκεχειρισμένους καὶ δι᾿ ἑαυτοῦ πᾶσι ταῦτα
6 δηλοῦντας. ἐπαίνων τε ἐπὶ τούτοις ἔκ τε τῆς ἄλλης
παρασκευῆς καὶ ἐκ τοῦ συνόντος αὐτῷ πλήθους
τυχὼν ἀπῆρεν ἐς τὴν Τυρσηνίαν, ὅπως καὶ ἐκεῖθεν
δύναμίν τινα προσλάβῃ. καὶ ὁ μὲν ταῦτ᾿ ἔπραττεν,
13 Ἀντώνιον δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν φιλοφρόνως οἱ στρα-
τιῶται ἐν τῷ Βρεντεσίῳ ἐδέξαντο, προσδοκήσαντες
πλείω παρ᾿ αὐτοῦ τῶν προτεινομένων σφίσιν ὑπὸ
τοῦ Καίσαρος λήψεσθαι, ἐπειδὴ καὶ πολλῷ πλείω
2 κεκτῆσθαι αὐτὸν ἐκείνου ἐνόμιζον· ὡς μέντοι ἑκα-
τόν τε ἑκάστῳ δραχμὰς δώσειν ὑπέσχετο, καὶ αὐτῶν
ἐπὶ τούτῳ θορυβησάντων σφαγῆναι ἄλλους τέ τινας
καὶ ἑκατοντάρχους ἔν τε τοῖς αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς τῆς
γυναικὸς ὀφθαλμοῖς ἐκέλευσε, τότε μὲν ἡσύχασαν,
3 πορευόμενοι δὲ ἐς τὴν Γαλατίαν καὶ κατὰ τὸ ἄστυ
γεγενημένοι ἐνεωτέρισαν, καὶ καταφρονήσαντες τῶν
ὑποστρατήγων τῶν ἐπιτεταγμένων σφίσι συχνοὶ πρὸς
τὸν Καίσαρα μετέστησαν· καὶ τό γε Ἄρειον τὸ τέ-
ταρτον στρατόπεδον ὠνομασμένον ὅλον αὐτῷ προσε-
4 χώρησε. παραλαβὼν οὖν αὐτούς, καὶ ἀργύριον καὶ
ἐκείνοις ὁμοίως δούς, προσέθετο καὶ ἄλλους ἐκ τού-
του πολλούς, καὶ τούς τε ἐλέφαντας τοὺς τοῦ Ἀντω-
νίου πάντας ἔλαβεν ἐξαπίνης παρακομιζομένοις σφίσιν
5 ἐντυχών, ἐπειδή τε ἐκεῖνος ἄλλα τέ τινα ἐν τῇ Ῥώμῃ
διοικήσας, καὶ τοὺς στρατιώτας τοὺς λοιποὺς τούς
τε βουλευτὰς τοὺς σὺν αὐτοῖς ὄντας ὁρκώσας, ἐς τὴν
Γαλατίαν ἐξώρμησε φοβηθεὶς μὴ καὶ αὐτή τι νεοχ-
μώσῃ, οὐδ᾿ ὁ Καῖσαρ ἀνεβάλετο, ἀλλ᾿ ἐπηκολούθη-
σεν αὐτῷ.

14 ἦρχε μὲν δὴ τότε τῆς χώρας ἐκείνης ὁ Βροῦτος

ὁ *Δέκιμος*, καὶ αὐτοῦ ὁ *Ἀντώνιος* ἐλπίδα πολλὴν
εἶχεν ἅτε καὶ τὸν *Καίσαρα* ἀπεκτονότος· ἐπράχθη
δὲ ὧδε. ὁ *Δέκιμος* οὔτε τι ἐς τὸν *Καίσαρα* ὑποπ-
τεύων, οὐδὲ γὰρ ἐπηπείλει τι τοῖς σφαγεῦσι, καὶ
τὸν *Ἀντώνιον* οὐδὲν μᾶλλον ἐκείνου πολέμιον ἢ καὶ
ἑαυτοῦ τῶν τε ἄλλων τῶν τι δυναμένων ὑπ᾽ ἐμφύ-
του πλεονεξίας ὁρῶν ὄντα, οὐχ ὑπεῖξεν αὐτῷ. μαθὼν
οὖν τοῦτο ὁ *Καῖσαρ* ἐπὶ πολὺ μὲν ἠπόρησεν ὅ,τι
πράξῃ. ἐμίσει μὲν γὰρ ἀμφοτέρους αὐτούς, οὐ μέντοι 2
καὶ εἶχεν ὅπως ἑκατέρῳ ἅμα μάχοιτο· οὐδὲ γὰρ τῷ
ἑτέρῳ σφῶν ὁποτερῳοῦν ἀντίπαλος ἤδη ἦν, πρὸς δὲ
καὶ ἐδεδίει μὴ τοῦτο τολμήσας συστήσῃ τε αὐτοὺς
ἀλλήλοις καὶ καθ᾽ ἓν ἀμφοτέροις πολεμήσῃ. λογι- 3
σάμενος οὖν ὅτι ὁ μὲν πρὸς τὸν *Ἀντώνιον* ἀγὼν ἤδη
τε ἐνέστηκε καὶ ἐπείγει, τῆς δὲ τιμωρίας τῆς τοῦ
πατρὸς οὐδέπω καιρὸς εἴη, τὸν *Δέκιμον* προσηταιρί-
σατο. καὶ γὰρ εὖ ἠπίστατο ὅτι τούτῳ μέν, ἂν τῶν
ἀνθεστηκότων δι᾽ αὐτοῦ κρατήσῃ, οὐδὲν μέγα ἔργον
μετὰ τοῦτό οἱ προσπολεμήσας ἕξει, ἐκεῖνον δὲ ἰσχυ-
ρὸν αὖθις πολέμιον σχήσει· τοσοῦτόν που ἀλλήλων
διέφερον. πέμψας οὖν πρὸς τὸν *Δέκιμον* φιλίαν τε 15
αὐτῷ ἐπηγγείλατο, καὶ συμμαχίαν, ἂν μὴ τὸν *Ἀν-
τώνιον* δέξηται, προσυπισχνεῖτο. καὶ διὰ τοῦτο καὶ
οἱ ἐν τῷ ἄστει τὴν χάριν τὴν τοῦ *Καίσαρος* συνῄ-
ροντο. τότε μὲν οὖν, ἤδη γὰρ ὅ τε ἐνιαυτὸς ἐξῄει 2
καὶ ὕπατος οὐδεὶς παρῆν· ὁ γὰρ *Δολοβέλλας* ἐς τὴν
*Συρίαν* ὑπὸ τοῦ *Ἀντωνίου* προεξεπέπεμπτο· ἔπαινοι
ἐν τῇ βουλῇ αὐτοῖς τε ἐκείνοις καὶ τοῖς στρατιώταις
τοῖς τὸν *Ἀντώνιον* ἐγκαταλιποῦσι, τῶν δημάρχων
ἐπιψηφισάντων, ἐγένοντο. καὶ ὅπως γε μετὰ ἀδείας 3
τοῦ νέου ἔτους ἐνστάντος βουλεύσωνται περὶ τῶν
παρόντων, φρουραῖς σφισι στρατιωτῶν ἐν τῷ συνε-

δρίῳ χρῆσθαι ἔδοξε. ταῦτα γὰρ ἤρεσκε μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πλείοσι τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε ὄντων, τὸν γὰρ Ἀντώνιον δεινῶς ἐμίσουν, μάλιστα δὲ δὴ τῷ Κικέ-
4 ρωνι· διὰ γὰρ τὸ πρὸς αὐτὸν ἔχθος σφοδρότατον ὑπάρχον τόν τε Καίσαρα ἐθεράπευε, καὶ πᾶν ὅσον ἐδύνατο καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τούτῳ τε ἐβοήθει καὶ ἐκεῖνον ἐκάκου. καὶ διὰ τοῦτο, καίτοι ἐκχωρήσας ἐκ τῆς πόλεως ὡς καὶ τὸν υἱὸν Ἀθήναζε ἐπὶ παιδείᾳ προπέμψων, ἐπανῆλθεν ἐπειδήπερ ἐκπεπολεμωμένους σφᾶς ᾔσθετο.

16 ἐκείνῳ μὲν οὖν τῷ ἔτει ταῦτ' ἐπράχθη, καὶ ὁ Σερουίλιος ὁ Ἰσαυρικὸς ὑπεργήρως ἀπέθανε. διά τε οὖν τοῦτο ἐμνημόνευσα αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὕτως οἱ τότε Ῥωμαῖοι τούς τε τῷ ἀξιώματι προήκοντας ᾐδοῦντο καὶ τοὺς ἀναιδείᾳ τινὶ χρωμένους καὶ ἐπὶ τοῖς ἐλαχίστοις
2 ἐμίσουν ὥστε, ἐπειδὴ ἐκεῖνός τινα ἐν ὁδῷ ποτε ἀπαντήσαντά οἱ βαδίζοντι ἱππεύοντα, καὶ μήτε ἀποπηδήσαντα καὶ προσέτι ἰσχυρῶς προσεξελάσαντα, ἐγνώρισέ τε μετὰ τοῦτο ἐν δικαστηρίῳ κρινόμενον καὶ εἶπε τοῖς δικασταῖς τὸ γενόμενον, οὔτε λόγον ἔτ' αὐτῷ ἔδοσαν καὶ κατεψηφίσαντο πάντες.

17 Αὔλου δὲ δὴ Ἱρτίου μετὰ Γαΐου Οὐιβίου ὑπα-
a. u. 711 τεύσαντος, οὗτος γάρ, καίτοι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐς τὰ λευκώματα τὰ Σύλλεια ἐσγραφέντος, ὕπατος τότε ἀπεδείχθη, βουλή τε ἐγένετο καὶ γνῶμαι ἐπὶ τρεῖς ἐφεξῆς ἡμέρας, ἀπ' αὐτῆς τῆς νουμηνίας ἀρξάμεναι,
2 προσετέθησαν· ἔκ τε γὰρ τοῦ πολέμου ἐν χερσὶν ὄντος καὶ ἐκ τεράτων, ἃ πλεῖστα καὶ ἐξαισιώτατα ἐγεγόνει, ταρασσόμενοι οὐδὲ τῆς ἀποφράδος, τὸ μὴ ἐν ἐκείναις βουλεύσασθαί τι τῶν συμφερόντων σφίσιν, ἀπέσχοντο. κεραυνοί τε γὰρ παμπληθεῖς ἔπεσον, καί τινες αὐτῶν καὶ ἐς τὸν νεὼν τὸν τῷ Διὶ τῷ

Καπιτωλίῳ ἐν τῷ Νικαίῳ ὄντα κατέσκηψαν· καὶ 3
πνεῦμα μέγα ἐπιγενόμενον τάς τε στήλας τὰς περὶ
τὸ Κρόνιον καὶ περὶ τὸν τῆς Πίστεως νεὼν προσπε-
πηγυίας ἀπέρρηξε καὶ διεσκέδασε, καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ τῆς
Ἀθηνᾶς τῆς Φυλακίδος, ὃ πρὸ τῆς φυγῆς ὁ Κικέρων ἐς
τὸ Καπιτώλιον ἀνετεθείκει, κατέβαλε καὶ κατέθραυσε.
καὶ τοῦτο μὲν καὶ αὐτῷ τῷ Κικέρωνι τὸν ὄλεθρον 4
προεδήλωσε· τοὺς δὲ ἄλλους ἐκεῖνά τε ἐτάραττε καὶ
σεισμὸς μέγας γενόμενος, ταῦρός τέ τις τυθείς τε δι'
αὐτὸν ἐν τῷ Ἑστιαίῳ, καὶ ἀναπηδήσας μετὰ τὴν
ἱερουργίαν. πρὸς δὲ δὴ τούτοις τοιούτοις οὖσι λαμπὰς
ἀπ' ἀνίσχοντος ἡλίου πρὸς δυσμὰς διέδραμε, καί τις
ἀστὴρ καινὸς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὤφθη. τό τε φῶς 5
τοῦ ἡλίου ἐλαττοῦσθαί τε καὶ σβέννυσθαι, τοτὲ δὲ
ἐν τρισὶ κύκλοις φαντάζεσθαι ἐδόκει, καὶ ἕνα γε αὐ-
τῶν στέφανος σταχύων πυρώδης περιέσχεν, ὥστ'
εἴπερ τι ἄλλο, καὶ τοῦτο ἐναργέστατα αὐτοῖς ἐκβῆναι·
οἵ τε γὰρ ἄνδρες οἱ τρεῖς ἐδυνάστευον, λέγω δὲ τὸν
Καίσαρα καὶ τὸν Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον, καὶ ἐξ
αὐτῶν ὁ Καῖσαρ μετὰ τοῦτο τὴν νίκην ἔλαβε. τότε 6
δ' οὖν ταῦτά τε ἐγένετο, καὶ λόγια πρὸς κατάλυσιν
τῆς δημοκρατίας φέροντα παντοῖα ᾔδετο. κόρακές
τε ἐς τὸ Διοσκόρειον ἐσπτόμενοι τὰ τῶν ὑπάτων τοῦ
τε Ἀντωνίου καὶ τοῦ Δολοβέλλου ὀνόματα, ἐνταῦθά
που ἐν πινακίῳ ἐγγεγραμμένα, ἐξεκόλαψαν. καὶ κύνες 7
πολλοὶ νυκτὸς κατά τε τὴν ἄλλην πόλιν καὶ πρὸς τῇ
τοῦ ἀρχιερέως τοῦ Λεπίδου οἰκίᾳ μάλιστα συστρεφό-
μενοι ὠρύοντο. ὅ τε Ἠριδανὸς ἐπὶ πολὺ τῆς πέριξ
γῆς πελαγίσας ἐξαίφνης ἀνεχώρησε, καὶ παμπληθεῖς
ἐν τῷ ξηρῷ ὄφεις ἐγκατέλιπε. καὶ ἰχθῦς ἐκ τῆς θα-
λάσσης ἀμύθητοι κατὰ τὰς τοῦ Τιβέριδος ἐκβολὰς ἐς
τὴν ἤπειρον ἐξέπεσον. ἐπεγένετο μὲν οὖν καὶ ὁ λοιμὸς 8

ἐπ' αὐτοῖς πάσῃ ὡς εἰπεῖν τῇ Ἰταλίᾳ ἰσχυρός, καὶ
διὰ τοῦτο τό τε βουλευτήριον τὸ Ὁστίλιον ἀνοικοδο-
μηθῆναι καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ ἡ ναυμαχία ἐγεγόνει
συγχωσθῆναι ἐψηφίσθη· οὐ μέντοι καὶ ἐνταῦθα
9 στήσεσθαι τὸ δεινὸν ἐδόκει, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τοῦ
Οὐιβίου τὰ ἐσιτήρια τῇ νουμηνίᾳ θύοντος ῥαβδοῦχός
τις αὐτοῦ ἔπεσεν ἐξαίφνης καὶ ἀπέθανε. διὰ μὲν
οὖν ταῦτα καὶ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἐβουλεύσαντό
τε, καὶ εἶπον ἄλλοι τε ἐφ' ἑκάτερα πολλοὶ καὶ ὁ Κι-
κέρων ὧδε.

18 "ὧν μὲν ἕνεκα τὴν ἀποδημίαν, ὡς καὶ ἐπὶ πλεῖ-
στον ἐκδημήσων, ἐστειλάμην, καὶ διὰ σπουδῆς τὴν
ἐπάνοδον, ὡς καὶ πολλὰ ὑμᾶς ὠφελήσων, ἐποιησά-
μην, ἠκούσατε πρῴην, ὦ πατέρες, ὅθ' ὑμῖν περὶ
2 αὐτῶν τούτων ἀπελογησάμην. οὔτε γὰρ ἐν δυ-
ναστείᾳ καὶ τυραννίδι ζῆν ὑπομείναιμ' ἄν, ἐν ᾗ
μήτε πολιτεύσασθαι μήτε παρρησιάσασθαι ἀσφαλῶς
μήτε τελευτῆσαι χρησίμως ὑμῖν δύναμαι, οὔτ' αὖ
παρὸν τῶν δεόντων τι πρᾶξαι, κατοκνήσαιμ' ἂν καὶ
3 μετὰ κινδύνου τοῦτο ποιῆσαι. νομίζω γὰρ ἀνδρὸς
ἀγαθοῦ ὁμοίως ἔργον εἶναι τοῖς τε τῆς πατρίδος συμ-
φέρουσι τηρεῖν ἑαυτόν, φυλαττόμενον μὴ μάτην ἀπό-
ληται, κἂν τούτῳ μηδὲν ἐλλείπειν τῶν προσηκόντων
μήτε λέγοντα μήτε πράττοντα, κἂν ἄρα τι καὶ παθεῖν
σώζοντα αὐτὴν ἀναγκαῖον ᾖ.

19 οὕτω δὴ τούτων ἐχόντων ἦν μέν πού πολλὴ καὶ
παρὰ τοῦ Καίσαρος καὶ ἐμοὶ καὶ ὑμῖν ἀσφάλεια πρὸς
τὸ τὰ δέοντα βουλεύσασθαι· ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ φρου-
ρᾶς συνελθεῖν ἐψηφίσασθε, πάνθ' ἡμᾶς οὕτω δεῖ
καὶ εἰπεῖν καὶ πρᾶξαι τήμερον ὥστε καὶ τὰ παρόντα
καταστήσασθαι καὶ τοῦ μέλλοντος προϊδέσθαι, μὴ καὶ
αὖθις ἀναγκασθῶμεν ὁμοίως ὑπὲρ αὐτῶν διαγνῶναι.

ὅτι μὲν γὰρ χαλεπὰ καὶ δεινὰ καὶ πολλῆς ἐπιμελείας 2
καὶ φροντίδος δεόμενα τὰ πράγματα ἡμῶν ἐστι καὶ
ὑμεῖς αὐτοὶ δῆλον, εἰ καὶ ἐκ μηδενὸς ἄλλου, ἀλλ'
οὖν ἐκ ταύτου γε πεποιήκατε· οὐ γὰρ ἂν ἐψηφίσασθε
φυλακὴν τοῦ βουλευτηρίου σχεῖν, εἴγε ἐξῆν ὑμῖν
ἔν τε τῷ εἰωθότι κόσμῳ καὶ ἐν ἡσυχίᾳ ἀδεῶς τι βου-
λεύσασθαι. δεῖ δὲ ἡμᾶς καὶ διὰ τοὺς στρατιώτας 3
τοὺς παρόντας ἀξιόλογόν τι πρᾶξαι, ἵνα μὴ καὶ αἰσ-
χύνην ὄφλωμεν, αἰτήσαντες μὲν αὐτοὺς ὡς καὶ φοβού-
μενοί τινας, ἀμελήσαντες δὲ τῶν πραγμάτων ὡς ἐν
οὐδενὶ δεινῷ καθεστηκότες, καὶ λόγῳ μέν σφας ὑπὲρ
τῆς πόλεως ἐπ' Ἀντώνιον προσειληφότες, ἔργῳ δ'
ἐκείνῳ καθ' ἡμῶν αὐτῶν δεδωκότες, ὥσπερ δέον 4
αὐτὸν πρὸς τοῖς ἄλλοις στρατεύμασιν ἃ κατὰ τῆς
πατρίδος συγκροτεῖ καὶ αὐτοὺς τούτους προσλαβεῖν,
ἵνα μηδὲν μηδὲ τήμερον κατ' αὐτοῦ ψηφίσησθε.

καίτοι τινὲς ἐς τοῦτ' ἀναιδείας ἐληλύθασιν ὥστε 20
τολμᾶν λέγειν ὡς οὐ πολεμεῖ τῇ πόλει, καὶ τοσαύτην
γε εὐήθειαν ἡμῶν κατεγνώκασιν ὥστε καὶ νομίζειν
τοῖς λόγοις τοῖς ἑαυτῶν πείσειν ἡμᾶς προσέχειν μᾶλ-
λον ἢ τοῖς ἔργοις τοῖς ἐκείνου. καὶ τίς ἂν ἀφεὶς τὸ τὰς 2
πράξεις αὐτοῦ σκοπεῖν, καὶ τὴν στρατείαν ἣν ἐπὶ τοὺς
συμμάχους ἡμῶν μήτε τῆς βουλῆς μήτε τοῦ δήμου
προστάξαντος πεποίηται, καὶ τὰς χώρας ἃς κατατρέχει,
καὶ τὰς πόλεις ἃς πολιορκεῖ, καὶ τὰς ἐλπίδας ἐφ' αἷς
ἅπαντα ταῦτα ποιεῖ, τοῖς τε ῥήμασι τοῖς τούτων καὶ
ταῖς ψευδολογίαις αἷς ἀναβάλλουσιν ἡμᾶς, σκήψεις
καὶ προφάσεις λέγοντες, ἐθελήσειε πεισθεὶς ἀπολέ-
σθαι; ἐγὼ μὲν γὰρ τοσούτου δέω ταῦτα ποιοῦντα αὐ- 3
τὸν ἔννομόν τι καὶ πολιτικὸν πρᾶγμα φάναι πράτ-
τειν, ὥστε καὶ ὅτι τὴν τῆς Μακεδονίας ἀρχὴν τὴν ἐκ
τοῦ κλήρου προσταχθεῖσαν αὐτῷ κατέλιπε, καὶ ὅτι τὴν

τῆς Γαλατίας ἀρχὴν τὴν μηδὲν αὐτῷ προσήκουσαν
4 ἀνθείλετο, καὶ ὅτι στρατεύματα ἃ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τοὺς
Πάρθους προὔπεμψε, συλλαβὼν περὶ αὑτόν, μηδενὸς
ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δεινοῦ ὄντος, ἔχει, καὶ ὅτι τὴν πόλιν
ἐν τῷ τῆς ὑπατείας χρόνῳ ἐκλιπὼν περιέρχεται τὴν
χώραν πορθῶν καὶ λυμαινόμενος, πάλαι φημὶ πολέ-
21 μιον αὐτὸν ἁπάντων ἡμῶν εἶναι. εἰ δὲ μὴ παρα-
χρῆμα τότε ᾐσθάνεσθε μηδὲ ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν ἠγα-
νακτεῖτε, ἐκεῖνον μὲν καὶ διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον μισεῖν
ἄξιόν ἐστιν, ὅτι τοιούτους ὄντας ὑμᾶς ἀδικῶν οὐ
παύεται, καὶ δυνηθεὶς ἂν ἴσως συγγνώμης ἐφ' οἷς
τὸ πρῶτον ἥμαρτε τυχεῖν, ἐς τοσοῦτο τῇ συνεχείᾳ
τῆς πονηρίας προελήλυθεν ὥστε καὶ ὑπὲρ ἐκείνων
2 χρῆναι δίκην ὑποσχεῖν· ὑμῖν δὲ ἐς ὑπερβολὴν ἐπι-
μελητέον ἐστὶ τῶν πραγμάτων, ὁρῶσι καὶ λογιζομέ-
νοις τοῦθ' ὅτι τὸν τοσαυτάκις ὑμῶν ἐν τοσούτοις
πράγμασι καταπεφρονηκότα ἀδύνατόν ἐστιν ἑκούσιον
ὑπό τε τῆς αὐτῆς ἐπιεικείας καὶ τῆς αὐτῆς φιλαν-
θρωπίας ὑμῶν σωφρονισθῆναι, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ
ἄκοντα νῦν, εἰ καὶ μὴ πρότερον, τοῖς ὅπλοις κολα-
σθῆναι.
22 μὴ γὰρ ὅτι καὶ ψηφίσασθαί τινα αὐτῷ τὰ μὲν
ἀνέπεισεν ὑμᾶς τὰ δὲ ἐξεβιάσατο, ἧττόν τι παρὰ τοῦτο
ἀδικεῖν αὐτὸν καὶ ἐλάττονος διὰ τοῦτο ἄξιον τιμωρίας
2 εἶναι νομίσητε. πᾶν γὰρ τοὐναντίον καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ
τούτου μάλιστα δίκην ὀφείλει δοῦναι, ὅτι πολλὰ καὶ
δεινὰ προελόμενος δρᾶσαι δι' ὑμῶν τέ τινα αὐτῶν
ἐποιήσατο, καὶ ταῖς παρ' ὑμῶν ἀφορμαῖς, ἃς οὔτε
εἰδότας οὔτε προορωμένους τι τοιοῦτον ἐξαπατήσας
ἠνάγκασεν αὐτῷ ψηφίσασθαι, ἐφ' ὑμᾶς αὐτοὺς ἀπε-
3 χρήσατο. ποῦ γὰρ ἂν ἑκόντες ὑμεῖς τὰς μὲν παρὰ
τοῦ Καίσαρος ἢ καὶ τοῦ κλήρου δοθείσας ἑκάστοις

ἡγεμονίας κατελύσατε, τούτῳ δὲ ἐπετρέψατε τά τε
ἄλλα πολλὰ τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἑταίροις διαδοῦναι,
καὶ ἐς μὲν τὴν Μακεδονίαν τὸν ἀδελφὸν τὸν Γάιον
πέμψαι, τὴν δὲ δὴ Γαλατίαν ἑαυτῷ μετὰ τῶν στρα-
τευμάτων, οἷς οὐδὲν ὑπὲρ ὑμῶν χρήσασθαι εἶχε,
προστάξαι; ἢ οὐ μέμνησθε πῶς ταραττομένους ὑμᾶς 4
ἐπὶ τῇ τοῦ Καίσαρος τελευτῇ λαβὼν πάνθ' ὅσα
ἠβουλήθη διεπράξατο, τὰ μὲν ἐπικοινῶν ὑμῖν ὑπού-
λως καὶ ἀκαίρως, τὰ δὲ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ προσκα-
κουργῶν, πάντα δὲ βιαζόμενος; στρατιώταις γοῦν,
καὶ τούτοις βαρβάροις, καθ' ὑμῶν ἐχρήσατο. καὶ 5
τοῦτο θαυμάσειεν ἄν τις, εἰ κατ' ἐκείνους τοὺς χρό-
νους ἐψηφίσθη τι οἷον οὐκ ἐχρῆν, ὁπότε μηδὲ νῦν
παρρησίαν ἄλλως εἰπεῖν τι καὶ πρᾶξαι τῶν δεόντων,
εἰ μὴ μετὰ φρουρᾶς, ἐσχήκαμεν; ἣν εἰ τότε περι-
βεβλημένοι ἦμεν, οὔτ' ἂν ἐκεῖνος ὧν φήσει τις αὐ-
τὸν τυχεῖν ἔτυχεν, οὔτ' ἂν τὰ μετὰ ταῦτα αὐξηθεὶς
ἐξ αὐτῶν ἔπραξε. μὴ οὖν ὅσα κελευόμενοι καὶ κατα- 6
ναγκαζόμενοι καὶ θρηνοῦντες δεδωκέναι αὐτῷ ἐδό-
ξαμεν, ταῦτά τις ὡς καὶ νομίμως καὶ δικαίως γεγο-
νότα προβαλλέσθω· οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς ἰδίοις, ὅσα ἂν
τις ἕτερος ὑφ' ἑτέρου βιασθεὶς πράξῃ, κύρια ταῦτα
τηρεῖται.

καίτοι ταῦτα μέν, ὅσα γε ψηφίσασθαι δοκεῖτε, 23
καὶ βραχέα καὶ οὐ πάνυ ἔξω τοῦ καθεστηκότος ὄντα
εὑρήσετε. τί γὰρ δεινὸν εἰ ἕτερος ἀνθ' ἑτέρου Μα-
κεδονίας ἢ Γαλατίας ἄρξειν ἔμελλεν; ἢ τί χαλεπὸν
εἴ τις στρατιώτας ὑπατεύων ἔλαβεν; ἀλλ' ἐκεῖνα 2
χαλεπὰ καὶ σχέτλια, τὸ τὴν χώραν ἡμῶν κακουργεῖ-
σθαι, τὸ τὰς πόλεις τὰς συμμαχίδας πολιορκεῖσθαι,
τὸ τοὺς στρατιώτας τοὺς ἡμετέρους ἐφ' ἡμᾶς ὁπλίζε-
σθαι, τὸ τὰ ἡμέτερα καθ' ἡμῶν ἀναλίσκεσθαι· ἃ

3 μήτε ἐψηφίσασθε μήτε ἐμελλήσατε. μὴ τοίνυν, ὅτι
τινὰ ἐδώκατε αὐτῷ, διὰ τοῦτο αὐτὸν ἐᾶτε καὶ τὰ
μὴ δοθέντα πράττειν· μηδ' ὅτι τινὰ συνεχωρήσατε,
παρὰ τοῦτο οἴεσθε δεῖν καὶ τὰ μὴ συγχωρηθέντα
αὐτῷ ποιεῖν ἐξεῖναι. πᾶν γὰρ τοὐναντίον καὶ δι'
αὐτὸ τοῦτο καὶ μισεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι αὐτὸν ὀφεί-
λετε, ὅτι καὶ τῇ τιμῇ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῇ παρ'
ὑμῶν οὐκ ἐν τούτοις μόνοις ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις
4 ἅπασι καθ' ὑμῶν ἐτόλμησε χρήσασθαι. σκοπεῖτε δέ·
ἐψηφίσασθε τήν τε εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν τὴν
πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐμοὶ πεισθέντες. ταύτην οὗτος
πρυτανεῦσαι κελευσθεὶς οὕτω διῆχε, πρόφασιν τὴν
τοῦ Καίσαρος ταφὴν ποιησάμενος, ὥστε πᾶσαν μὲν τὴν
πόλιν ὀλίγου καταπρησθῆναι, παμπόλλους δὲ αὖθις
5 φονευθῆναι. ἐβεβαιώσατε πάντα τὰ δοθέντα τισὶ καὶ
νομοθετηθέντα πρὸς τοῦ Καίσαρος, οὐχ ὡς καλῶς
πάντ' ἔχοντα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ὅτι μηδὲν αὐτῶν
μετακινηθῆναι συνέφερεν, ὅπως ἀνυπόπτως χωρὶς
ὑπούλου τινὸς ἀλλήλοις συνῶμεν. τούτων ἐξεταστὴς
οὗτος γενόμενος πολλὰ μὲν τῶν πραχθέντων ὑπ' αὐτοῦ
6 καταλέλυκε, πολλὰ δὲ ἕτερα ἀντεγγέγραφε· καὶ γὰρ
χώρας καὶ πολιτείας καὶ ἀτελείας καὶ ἄλλας τινὰς
τιμὰς τούς τε ἔχοντας ἀφῄρηται, καὶ ἰδιώτας καὶ
βασιλέας καὶ πόλεις, καὶ τοῖς μὴ λαβοῦσι δέδωκε,
παραποιησάμενος τὰ τοῦ Καίσαρος ὑπομνήματα, καὶ
τοὺς μὲν μηδὲν ἐθελήσαντας αὐτῷ προΐεσθαι καὶ τὰ
δοθέντα αὐτοῖς ἀφελόμενος, τοῖς δ' ὠνητιάσασι καὶ
7 ἐκεῖνα καὶ τἄλλα πάντα πωλήσας. καίπερ ὑμεῖς
αὐτὰ ταῦτα προορώμενοι ἐψηφίσασθε μηδεμίαν στή-
λην μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος θάνατον, ὡς καὶ παρ'
ἐκείνου τῳ δεδομένον τι ἔχουσαν, στῆναι. καὶ μέντοι
καὶ μετὰ ταῦτα ὡς πολὺ τοῦτ' ἐγίγνετο, καὶ ἔλεγεν

ἀναγκαῖον εἶναί τινα τῶν ἐν τοῖς γράμμασι τοῖς τοῦ
Καίσαρος εὑρεθέντων ἐκλεχθῆναί τε καὶ πραχθῆναι,
ὑμεῖς μὲν μετὰ τῶν πρώτων ἀνδρῶν προσετάξατε 8
αὐτῷ ταῦτα διαλέξαι, ἐκεῖνος δὲ οὐδὲν αὐτῶν φρον-
τίσας, πάνθ' ὅσα ἐβούλετο μόνος καὶ περὶ τοὺς
νόμους καὶ περὶ τοὺς φυγάδας καὶ περὶ τἆλλα ἃ
μικρῷ πρόσθεν εἶπον ἐξειργάσατο. οὕτω που πάντα
τὰ δοκοῦντα ὑμῖν ποιεῖν βούλεται.

ἆρ' οὖν ἐν τούτοις μόνον τοιοῦτος γέγονε, τὰ 24
δ' ἄλλα ὀρθῶς διῴκηκε; ποῦ; πόθεν; οὐ τὰ χρήματα
τὰ κοινὰ τὰ καταλειφθέντα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐπιζη-
τῆσαι καὶ ἀποδεῖξαι κελευσθεὶς ἥρπακε, καὶ τὰ μὲν
τοῖς δανεισταῖς ἀποδέδωκε, τὰ δὲ ἐς τρυφὴν κατανά-
λωκεν, ὥστε μηκέτ' αὐτῷ μηδὲ τούτων τι περιεῖναι;
οὐ τὸ ὄνομα τὸ τοῦ δικτάτωρος μισησάντων ὑμῶν 2
διὰ τὴν ἐκείνου δυναστείαν καὶ παντελῶς τῆς πολι-
τείας ἐκβαλόντων, τοῦτο μὲν ὥσπερ τι αὐτὸ ἐφ'
ἑαυτοῦ ἀδικῆσαι δυνάμενον οὐκ ἐπιτέθειται, τὰ δὲ
ἔργα αὐτοῦ καὶ τὴν πλεονεξίαν ἐν τῷ τῆς ὑπατείας
προσρήματι ἐπιδέδεικται; οὐχ ὑμεῖς μὲν πρύτανιν 3
αὐτὸν τῆς ὁμονοίας ἀπεδείξατε, οὗτος δὲ πόλεμον
αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ τηλικοῦτον, οὔτε προσήκοντα οὔτε
ἐγνωσμένον, ἀνῄρηται, πρὸς Καίσαρα καὶ Δέκιμον,
οὓς ὑμεῖς ἐπαινεῖτε; μυρία δ' ἂν εἴη λέγειν, εἴ τις 4
ἐπεξιέναι καθ' ἕκαστον ἐθελήσειεν ὧν ὑμεῖς μὲν
ἐπετρέψατε αὐτῷ ὡς ὑπάτῳ διοικῆσαι, ἐκεῖνος δὲ
οὐδ' ὁτιοῦν ἐς δέον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ πάντα τἀναν-
τία καθ' ὑμῶν τῇ παρ' ὑμῶν ἐξουσίᾳ δοθείσῃ χρώ-
μενος πεποίηκεν. ἆρ' οὖν ἐς ὑμᾶς αὐτοὺς ἀναδέξεσθε 5
καὶ ταῦτα τὰ κακῶς ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα, καὶ
αὐτοὶ πάντων σφῶν αἴτιοι γεγονέναι φήσετε, ὅτι
τὴν διοίκησιν αὐτῶν καὶ τὸν ἐξετασμὸν αὐτῷ προσ-

6 πράξατε; ἀλλὰ ἄτοπον. οὐδὲ γὰρ ἂν στρατηγὸς ἢ καὶ πρεσβευτής τις αἱρεθεὶς μηδὲν τῶν δεόντων δράσῃ, τούτου τὴν αἰτίαν ὑμεῖς οἱ πέμψαντες αὐτοὺς ἕξετε. καὶ γὰρ ἂν εἴη δεινὸν εἰ πάντες οἱ προχειριζόμενοί τι πρᾶξαι τὰ μὲν κέρδη καὶ τὰς τιμὰς αὐτοὶ λαμβάνοιεν, τὰ δὲ ἐγκλήματα καὶ τὰς αἰτίας ἐφ' 
25 ὑμᾶς ἀναφέροιεν. οὔκουν οὐδὲ τούτῳ προσέχειν προσήκει λέγοντι ‘ ὑμεῖς γὰρ τὴν Γαλατίαν ἄρχειν ἐπετρέψατε, ὑμεῖς τὰ χρήματα τὰ κοινὰ διοικῆσαι ἐκελεύσατε, ὑμεῖς τὰ στρατεύματα τὰ ἐκ τῆς Μακεδονίας 
2 ἐδώκατε.’ ἐψηφίσθη μὲν γὰρ ταῦτα οὕτως, εἴγε δεῖ τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλὰ μὴ καὶ ὑπὲρ τούτου δίκην παρ' αὐτοῦ λαβεῖν, ὅτι ταῦθ' ὑμᾶς ἠνάγκασε γνῶναι· οὐ μέντοι καὶ τὸ τοὺς φυγάδας κατάγειν, οὐδὲ τὸ τοὺς νόμους παρεγγράφειν, οὐδὲ τὸ τὰς πολιτείας καὶ τὰς ἀτελείας πωλεῖν, οὐδὲ τὸ τὰ κοινὰ κλέπτειν, οὐδὲ τὸ τὰ τῶν συμμάχων ἁρπάζειν, οὐδὲ τὸ τὰς πόλεις κακουργεῖν, οὐδὲ τὸ τῆς πατρίδος τυραννεῖν ἐπιχειρεῖν ἐδώκατέ 
3 ποτε αὐτῷ. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἄλλῳ τινί, καίτοι πολλὰ πολλοῖς ψηφισάμενοι, συνεχωρήσατε ὅσα ἐβούλοντο, ἀλλὰ καὶ δίκην ἀεί ποτε παρὰ τῶν τοιούτων, ὅσων γε καὶ ἠδυνήθητε, ἐλάβετε, ὥσπερ που καὶ παρ' αὐτοῦ τούτου λήψεσθε, ἄν γε ἐμοὶ νῦν πεισθῆτε. 
4 καὶ γὰρ οὐδὲ ἐπὶ τούτων μόνον τοιοῦτος γέγονεν ὁποῖον αὐτὸν ἴστε καὶ ἑοράκατε, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων ἁπλῶς ὅσα πώποτε πρὸς τὰ κοινὰ προσελθὼν πέπραχε.

26 τὸν γὰρ δὴ ἴδιον αὐτοῦ βίον τάς τε ἰδίας ἀσελγείας καὶ πλεονεξίας ἑκὼν παραλείψω, οὐχ ὅτι οὐχὶ πολλὰ καὶ δεινὰ καὶ ἐν ἐκείνοις εὕροι τις ἂν αὐτὸν πεποιηκότα, ἀλλ' ὅτι αἰδοῦμαι νὴ τὸν Ἡρακλέα ἀκριβῶς καθ' ἕκαστον, ἄλλως τε καὶ πρὸς οὐδὲν ἧττον

εἰδότας ὑμᾶς, λέγειν ὅπως μὲν τὴν ὥραν τὴν ἐν παι- 2
σὶν ὑμῖν διέθετο, ὅπως δὲ τὴν ἀκμὴν τὴν ἐφ' ἥβης
ἀπεκήρυξε, τὰς ἑταιρήσεις αὐτοῦ τὰς λαθραίας, τὰς
πορνείας τὰς ἐμφανεῖς, ὅσα ἔπαθεν ἕως ἐνεδέχετο,
ὅσα ἔδρασεν ἀφ' οὗπερ ἠδυνήθη, τοὺς κώμους, τὰς
μέθας, τἆλλα πάντα τὰ τούτοις ἑπόμενα. ἀδύνατον γάρ 3
ἐστιν ἄνθρωπον ἔν τε ἀσελγείᾳ καὶ ἐν ἀναισχυντίᾳ
τοσαύτῃ τραφέντα μὴ οὐ πάντα τὸν ἑαυτοῦ βίον μιᾶναι·
ὅθενπερ καὶ ἐπὶ τὰ κοινὰ ἀπὸ τῶν ἰδίων καὶ τὴν κιναι-
δίαν καὶ τὴν πλεονεξίαν προήγαγε. ταῦτα μὲν οὖν 4
ἐάσω, καὶ νὴ Δία καὶ τὴν ἐς Αἴγυπτον αὐτοῦ πρὸς
Γαβίνιον ἀποδημίαν, τήν τε ἐς Γαλατίαν πρὸς Καί-
σαρα ἀπόδρασιν, ἵνα μή μέ τις φῇ πάντα ἀκριβο-
λογεῖσθαι, αἰσχυνθεὶς ὑπὲρ ὑμῶν ὅτι τοιοῦτον αὐτὸν
ὄντα εἰδότες καὶ δήμαρχον καὶ ἵππαρχον καὶ μετὰ
τοῦτο καὶ ὕπατον ἀπεδείξατε· ἃ δὲ ἐπ' αὐτοῖς τού-
τοις ἐπαρῴνησε καὶ ἐκακούργησε, μόνα νῦν ἐρῶ.

27 οὗτος τοίνυν δημαρχήσας πρῶτον μὲν ἁπάντων
ἐκώλυσεν ὑμᾶς τὰ τότε περιστάντα πράγματα εὖ
θέσθαι, βοῶν καὶ κεκραγὼς καὶ μόνος ἐξ ἁπάντων
ἐναντιούμενος τῇ κοινῇ τῆς πόλεως εἰρήνῃ, ἔπειτα 2
δὲ ἐπειδὴ ἀγανακτήσαντες ἐψηφίσασθε δι' αὐτὸν
ἅπερ ἐψηφίσασθε, τοῦτο μὲν ἐκ τῆς πόλεως ἐξέδρα
τὴν ἀρχὴν ἐγκαταλιπών, ᾧ μηδεμίαν ἐκ τῶν νόμων
νύκτα ἀποδημῆσαι ἐξῆν, τοῦτο δὲ ἐς τὰ τοῦ Καίσαρος
ὅπλα αὐτομολήσας ἐκεῖνόν τε ἐπὶ τὴν πατρίδα ἐπή-
γαγε καὶ ὑμᾶς ἔκ τε τῆς Ῥώμης καὶ ἐκ τῆς ἄλλης
Ἰταλίας ὅλης ἐξήλασε, καὶ ἑνὶ λόγῳ πάντων τῶν
κακῶν τῶν ἐμφυλίων τῶν μετὰ ταῦθ' ὑμῖν συμβάν-
των αἰτιώτατος ἐγένετο. εἰ γὰρ μὴ τότε τοῖς βουλή- 3
μασιν ὑμῶν ἀντεπεπράχει, οὐκ ἄν ποτε ὁ Καῖσαρ
οὔτε σκῆψιν οὐδεμίαν τῷ πολέμῳ εὑρήκει, οὔτε εἰ

καὶ τὰ μάλιστα ἀπηναισχύντει, δύναμίν γέ τινα ἀξιό-
χρεων παρὰ τὰ δόγματα ὑμῶν ἠθροίκει, ἀλλ' ἤτοι
ἑκὼν ἐκ τῶν ὅπλων ἀπήλλακτο ἢ καὶ ἄκων ἐσεσω-
4 φρόνιστο. νῦν δὲ οὗτός ἐστιν ὁ καὶ ἐκείνῳ τὰς
προφάσεις ἐνδοὺς καὶ τὸ τῆς βουλῆς ἀξίωμα κατα-
λύσας, τό τε θράσος τῶν στρατιωτῶν ἐπαυξήσας·
οὗτος ὁ τὸ σπέρμα τῶν κακῶν τῶν μετὰ ταῦτα ἐκ-
φύντων ἐμβαλών, οὗτος ὁ κοινὸς ἀλιτήριος οὐχ ἡμῶν
μόνον ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ὀλίγου πάσης γενό-
μενος, ὥς που καὶ τὸ δαιμόνιον ἐναργῶς ἐσήμηνεν.
5 ὅτε γοῦν τοὺς θαυμαστοὺς ἐκείνους νόμους ἐσέφερε,
βροντῶν πάντα καὶ ἀστραπῶν ἐπληρώθη. ὧν οὐδὲν
ὁ μιαρὸς οὗτος, καίπερ οἰωνιστὴς εἶναι λέγων, φρον-
τίσας, κακῶν καὶ πολέμων, ὥσπερ εἶπον, οὐ τὴν
πόλιν μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσε.

28 μετὰ ταῦτα τοίνυν τί μὲν δεῖ λέγειν ὡς ἐπ'
ἐνιαυτὸν ὅλον ἱππάρχησεν, ὃ μήπω πρότερον ἐγεγό-
νει; τί δ' ὅτι καὶ τότε μεθύων τε ἐπαρῴνει κἀν ταῖς
ἐκκλησίαις τὴν κραιπάλην ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βήματος
2 μεταξὺ δημηγορῶν ἐξήμει; τί δ' ὅτι καὶ πόρνους καὶ
πόρνας, καὶ γελωτοποιοὺς οὐχ ὅτι ἄνδρας ἀλλὰ καὶ
γυναῖκας, μετὰ τῶν ῥαβδούχων δαφνηφορούντων
3 ἐπαγόμενος τὴν Ἰταλίαν περιῄει; τί δ' ὅτι τὴν τοῦ
Πομπηίου οὐσίαν μόνος ἀνθρώπων ἀγοράσαι ἐτόλ-
μησε, μήτε τὸ ἑαυτοῦ ἀξίωμα μήτε τὴν ἐκείνου μνή-
μην αἰδεσθείς, ἀλλ' ἐφ' οἷς πάντες ἔτι καὶ τότε
ἐθρηνοῦμεν, ταῦτα μεθ' ἡδονῆς ἁρπάσας; καὶ γὰρ
ἐπ' ἐκεῖνα καὶ ἐπ' ἄλλα πολλὰ ἐπεπήδησεν ὡς μηδε-
4 μίαν αὐτῶν τιμὴν ἀποδώσων. ἀλλὰ καὶ ταύτην μετὰ
πάσης ὕβρεως καὶ βίας ἐσεπράχθη· οὕτως αὐτοῦ
καὶ ὁ Καῖσαρ κατέγνω· καὶ πάνθ' ὅσαπερ ἐκτήσατο,
παμπληθῆ τε γενόμενα καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἀργυ-

φλογηθέντα, κατακεκύβευκε καὶ καταπεπόρνευκε καὶ
καταβέβρωκε καὶ καταπέπωκεν ὥσπερ ἡ Χάρυβδις.

ταῦτα μὲν ἐάσω· τὰς δὲ δὴ ὕβρεις, ἃς τὸ κοινὸν 29
ὕβρισε, καὶ τὰς σφαγὰς ἃς κατὰ πᾶσαν ὁμοίως τὴν
πόλιν εἰργάσατο, πῶς ἄν τις σιωπήσειεν; ἢ οὐ μέ-
μνησθε πῶς βαρὺς μὲν ὑμῖν καὶ αὐτῇ τῇ ὄψει, βα-
ρύτατος δὲ τοῖς ἔργοις ἐγένετο; ὅστις, ὦ γῆ καὶ θεοί, 2
πρῶτον μὲν ἐτόλμησεν ἐνταῦθα, ἐντὸς τοῦ τείχους,
ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καὶ ἐν τῷ Καπι-
τωλίῳ, τό τε ἔσθημα ἅμα τὸ περιπόρφυρον ἐνδύεσθαι
καὶ ξίφος παραζώννυσθαι ῥαβδούχοις τε χρῆσθαι
καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν δορυφορεῖσθαι· ἔπειτα δυνηθεὶς 3
ἂν καὶ τοὺς τῶν ἄλλων θορύβους καταπαῦσαι, οὐ
μόνον οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁμονοοῦντας
ὑμᾶς ἐστασίασε, τῇ μὲν αὐτὸς τῇ δὲ καὶ δι' ἑτέρων.
καὶ μέντοι καὶ αὐτοὺς ἐκείνους ἐν τῷ μέρει προσ-
λαμβάνων, καὶ τοτὲ μὲν συναιρόμενος ... αἰτιώτατος
μὲν ἐγένετο τοῦ παμπληθεῖς σφων σφαγῆναι, αἰτιώ- 4
τατος δὲ τοῦ μὴ πάντα τὰ τοῦ Πόντου τῶν τε Πάρ-
θων εὐθὺς τότε ἐπὶ τῇ κατὰ τοῦ Φαρνάκου νίκῃ
χειρωθῆναι· πρὸς γάρ τοι τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτοῦ
δεῦρο διὰ ταχέων ὁ Καῖσαρ ἐπειχθεὶς οὐδὲν ἐκείνων,
ὥς γε καὶ ἠδυνήθη, παντελῶς κατειργάσατο.

καὶ οὐδὲ ταῦτα μέντοι αὐτὸν ἐσωφρόνισεν, ἀλλ' 30
ὑπατεύσας γυμνός, ὦ πατέρες, γυμνὸς καὶ μεμυρισ-
μένος ἔς τε τὴν ἀγορὰν ἐσῆλθε, πρόφασιν τὰ Λύκαια
ποιησάμενος, κἀνταῦθα πρὸς τὸ βῆμα μετὰ τῶν ῥαβ-
δούχων προσῆλθε, καὶ ἐκεῖ κάτωθεν ἐδημηγόρησεν·
ὅπερ, ἀφ' οὗ γέγονεν ἡ πόλις, οὐδένα ἄλλον οὐχ 2
ὅτι ὕπατον ἀλλ' οὐδὲ στρατηγὸν οὐδὲ δήμαρχον οὐδ'
ἀγορανόμον οὐδεὶς οἶδε πεποιηκότα. τὰ γὰρ Λύκαια
ἦν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἑταιρικοῦ τοῦ Ἰουλίου ἐτέτακτο·

ταῦτα γὰρ ὁ Σέξτος αὐτὸν ὁ Κλώδιος τῶν δισχιλίων
πλέθρων τῶν ἐν τῇ Λεοντίνων γῇ δοθέντων ἐξεπαί-
3 δευσεν. ἀλλὰ καὶ ὑπάτευες, ὦ χρηστέ, ἐρῶ γὰρ ὡς
πρὸς παρόντα σε, καὶ οὔτε ἔπρεπέ σοι οὔτε ἐξῆν
τοιούτῳ ὄντι ἐν τῇ ἀγορᾷ πρὸς τῷ βήματι, πάντων
ἡμῶν παρόντων, τοιαῦτ' εἰπεῖν, ἵνα ἅμα τε τὸ θαυ-
μαστόν σου σῶμα καὶ εὔσαρκον καὶ βδελυρὸν θεω-
ρῶμεν, καὶ τῆς μιαρᾶς σου φωνῆς τῆς μεμυρισμένης
4 τὰ δεινὰ ἐκεῖνα λεγούσης ἀκούωμεν· τοῦτο γὰρ περὶ
τοῦ στόματός σου μᾶλλον ἤ τι ἕτερον εἰπεῖν βού-
λομαι. τὰ μὲν γὰρ Λύκαια καὶ ἄλλως ἂν τῆς προσ-
ηκούσης θρησκείας ἔτυχε, σὺ δὲ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν
πόλιν κατῄσχυνας, ἵνα μηδὲν μηδέπω περὶ τῶν τότε
5 λεχθέντων εἴπω· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι ἡ ὑπατεία
δημοσία τοῦ δήμου παντός ἐστι, καὶ δεῖ τὸ ἀξίωμα
αὐτῆς πανταχοῦ σώζεσθαι καὶ μηδαμοῦ μήτε γυμ-
31 νοῦσθαι μήθ' ὑβρίζεσθαι; τάχα γ' ἂν οὗτος ἢ τὸν
Ὁράτιον τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον ἢ καὶ τὴν Κλοιλίαν
τὴν ἀρχαίαν ἐμιμήσατο, ὧν ἡ μὲν τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν
ἐνδεδυκυῖα τὸν ποταμὸν διενήξατο, ὁ δὲ καὶ μετὰ
τῶν ὅπλων ἐς τὸ ῥεῦμα ἑαυτὸν ἐνέβαλεν. ἄξιόν γε,
οὐ γάρ; καὶ τούτου τινὰ εἰκόνα στῆσαι, ἵν' ὁ μὲν
καὶ ἐν τῷ Τιβέριδι ὡπλισμένος, ὁ δὲ καὶ ἐν τῇ
2 ἀγορᾷ γυμνὸς ὁρῷτο. καὶ γάρ τοι διὰ ταῦτα ἐκεῖνοι
μὲν ἡμᾶς καὶ ἔσωζον καὶ ἠλευθέρουν, οὗτος δὲ πᾶσαν
μὲν τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ὅσον ἐπ' αὐτῷ ἦν, ἀφείλετο,
πᾶσαν δὲ τὴν δημοκρατίαν κατέλυσε, καὶ δεσπότην
μὲν ἀντὶ ὑπάτου, τύραννον δὲ ἀντὶ δικτάτωρος ἡμῖν
ἀντικατέστησε. μέμνησθε γὰρ οἷα μὲν προσελθὼν
πρὸς τὸ βῆμα εἶπεν, οἷα δὲ ἀναβὰς ἐπ' αὐτὸ ἔπραξε.
3 καίτοι ὅστις ἐτόλμησε, Ῥωμαῖός τε ὢν καὶ ὑπατεύων,
βασιλέα τινὰ Ῥωμαίων ἔν τε τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥωμαίᾳ

καὶ πρὸς τῷ βήματι τῷ ἐλευθερίῳ, παντὸς μὲν τοῦ δήμου πάσης δὲ τῆς βουλῆς παρούσης ἀνειπεῖν, καὶ τό τε διάδημα εὐθὺς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπιθεῖναι, καὶ προσκαταψεύσασθαι πάντων ἡμῶν ἀκου- 4
όντων ὅτι αὐτοὶ ταῦτα αὐτῷ καὶ εἰπεῖν καὶ πρᾶξαι ἐπεσκήψαμεν, τί μὲν οὐκ ἂν τῶν δεινοτάτων τολμήσειε, τίνος δ' ἂν τῶν χαλεπωτάτων ἀπόσχοιτο; ἡμεῖς, ὦ Ἀντώνιε, ἡμεῖς σοι ταῦτ' ἐνετειλάμεθα, οἱ 32
τοὺς Ταρκυνίους ἐξελάσαντες, οἱ τὸν Βροῦτον ἀγαπήσαντες, οἱ τὸν Καπιτωλῖνον κατακρημνίσαντες, οἱ τὸν Σπούριον ἀποκτείναντες; ἡμεῖς βασιλέα τινὰ 2
ἀσπάσασθαί σε προσετάξαμεν, οἱ καὶ αὐτὴν τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῦ, καὶ προσέτι καὶ τὴν τοῦ δικτάτωρος δι' ἐκείνην, ἐπάρατον ποιησάμενοι; ἡμεῖς τύραννόν τινα ἀποδεῖξαί σοι ἐκελεύσαμεν, οἱ τὸν Πύρρον ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐκβαλόντες, οἱ τὸν Ἀντίοχον ὑπὲρ τὸν Ταῦρον ἀπελάσαντες, οἱ καὶ Μακεδονίαν τυραννουμένην παύσαντες; οὐ μὰ τὰς ῥάβδους τὰς 3
Οὐαλερίου καὶ τὸν νόμον τὸν Πορκίου, οὐ μὰ τὸ σκέλος τὸ Ὁρατίου καὶ τὴν χεῖρα τὴν Μουκίου, οὐ μὰ τὸ δόρυ τὸ Δεκίου καὶ τὸ ξίφος τὸ Βρούτου. σὺ 4
δέ, ὦ παγκάκιστε, καὶ ἐδέου καὶ ἱκέτευες ἵνα δουλεύσῃς, ὡς Ποστούμιος ὅπως Σαυνίταις ἐκδοθῇ, ὡς Ῥήγουλος ὅπως Καρχηδονίοις ἀποδοθῇ, ὡς Κούρτιος ἵν' ἐς τὸ χάσμα ἐμπέσῃ. καὶ ποῦ τοῦτο γεγραμμένον εὗρες; οὗπερ καὶ τὸ τοὺς Κρῆτας ἐλευθέρους μετὰ τὴν τοῦ Βρούτου ἀρχὴν γενέσθαι, ὧν ἡμεῖς ἐκεῖνον μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος θάνατον ἄρξαι ἐψηφισάμεθα.

εἶτ' ἐν τοσούτοις καὶ τηλικούτοις πράγμασι τὴν 33
ἀλιτηριώδη γνώμην αὐτοῦ πεφωρακότες οὐ τιμωρήσεσθε αὐτόν, ἀλλὰ ἀναμενεῖτε καὶ τῷ ἔργῳ μαθεῖν τί ἂν δράσειεν ὑμᾶς ὡπλισμένος ὁ τοιαῦτα γυμνὸς

2 εἰργασμένος; ἢ οἴεσθε ὅτι οὐκ ἐπιθυμεῖ τῆς τυραννί-
δος, ὅτι οὐκ εὔχεταί ποτε αὐτῆς τυχεῖν, ἀλλ' ἐκβαλεῖ
ποτε ἐκ τῆς διανοίας τὴν ἔφεσιν ταύτην, ἣν ἅπαξ
ἐς τὸν νοῦν ἐγκατέθετο, καὶ καταβαλεῖ ποτε τὴν
ἐλπίδα τῆς μοναρχίας, ὑπὲρ ἧς τοιαῦτα καὶ εἰπὼν
3 καὶ ποιήσας ἀτιμώρητος ἐγένετο; καὶ τίς ἀνθρώπων
ἃ ἄλλῳ τῳ συμπρᾶξαι, τῆς φωνῆς τῆς αὐτοῦ μόνης
κυριεύων, ἐπιχειρήσειε, ταῦτ' οὐκ ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ
δυνηθεὶς κατεργάσαιτο; τίς δ' ἂν ἕτερον τύραννον
καὶ ἐπὶ τὴν πατρίδα καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἅμα ἀποδεῖξαι
34 τολμήσας οὐκ ἂν αὐτὸς μοναρχῆσαι ἐθελήσειεν; ὥστε
εἰ καὶ τότε αὐτοῦ ἐφείσασθε, ἀλλὰ νῦν γε καὶ δι' ἐκεῖνα
αὐτὸν μισήσατε· μηδ' ἐθελήσητε μαθεῖν τί κατορθώσας
ὅσα βούλεται δράσει, ἀλλ' ἐκ τῶν ἤδη προτετολμημένων
2 αὐτῷ τὸ μηδὲν ἔτι δεινὸν παθεῖν προνοήσατε. καὶ γάρ
τοι τί καὶ φήσειεν ἄν τις; ὀρθῶς τότε τὸν Καίσαρα ποιῆ-
σαι μὴ προσδεξάμενον μήτε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως μήτε
τὸ διάδημα; οὐκοῦν οὗτος κακῶς ταῦτα αὐτῷ προύτει-
3 νεν ἃ μηδὲ ἐκεῖνον ἤρεσεν. ἀλλ' ἁμαρτεῖν ὅτι καὶ τὴν
ἀρχὴν τοιοῦτό τι ἀκούσας καὶ ἰδὼν ἠνέσχετο; οὐκοῦν
εἴπερ ἐκεῖνος εἰκότως ἐπὶ τούτοις τέθνηκε, πῶς οὐ
καὶ οὗτος, ὁμολογῶν τρόπον τινὰ τυραννῆσαι ἐπιθυ-
4 μεῖν, δικαιότατός ἐστιν ἀπολέσθαι; ὅτι γὰρ ταῦθ'
οὕτως ἔχει δῆλον μέν ἐστι καὶ ἐκ τούτων ὧν προεί-
ρηκα, φανερώτατα δὲ ἐξ αὐτῶν ὧν μετὰ ταῦτ'
ἔπραξεν ἐλέγχεται. τίνος μὲν γὰρ ἄλλου ἕνεκα, ἐξὸν
αὐτῷ τὴν ἡσυχίαν ἀσφαλῶς ἄγειν, ταράττειν τὰ
5 πράγματα καὶ πολυπραγμονεῖν ἐπικεχείρηκε; τίνος
δέ, παρὸν αὐτῷ ἀκινδύνως οἴκοι μένειν, στρατεύ-
εσθαι καὶ πολεμεῖν ἐπανήρηται; διὰ τί, πολλῶν μηδὲ
ἐς τὰς ἐπιβαλούσας αὐτοῖς ἀρχὰς βουληθέντων ἐξελ-
θεῖν, οὗτος οὐχ ὅτι τῆς Γαλατίας οὐδὲν αὐτῷ προσ-

ηκούσης ἀντιποιεῖται, ἀλλὰ καὶ ἄκουσαν αὐτὴν βιάζεται; διὰ τί, τοῦ Βρούτου τοῦ Δεκίμου καὶ ἑαυτὸν 6
καὶ τοὺς στρατιώτας καὶ τὰς πόλεις ἡμῖν παραδιδόντος, οὗτος οὐχ ὅπως οὐκ ἐμιμήσατο αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πολιορκεῖ κατακλείσας; οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπ' ἄλλο τι καὶ ἐφ' ἡμᾶς κἀκεῖνα καὶ τἆλλα πάντα παρασκευάζεται.

ταῦτ' οὖν ὁρῶντες μέλλομεν καὶ μαλακιζόμεθα, 35
καὶ τηλικοῦτον ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς τύραννον ἀσκοῦμεν; καὶ πῶς οὐκ αἰσχρὸν τοὺς μὲν προγόνους ἡμῶν ἐν δουλείᾳ τραφέντας ἐπιθυμῆσαι ἐλευθερίας, ἡμᾶς δὲ ἐν αὐτονομίᾳ πολιτευθέντας ἐθελοδουλῆσαι, καὶ τῆς 2
μὲν μοναρχίας τῆς τοῦ Καίσαρος ἡδέως, καίπερ πολλὰ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀγαθὰ προπαθόντας, ἀπαλλαγῆναι, τοῦτον δὲ δεσπότην αὐθαίρετον ἀνθελέσθαι, ὃς τοσοῦτον ἐκείνου χείρων ἐστὶν ὅσον ὁ μὲν ἐν τοῖς πολέμοις κρατήσας πολλῶν ἐφείσατο, οὗτος 3
δέ, πρὶν καὶ δυνηθῆναί τι, τριακοσίους στρατιώτας καὶ ἐν αὐτοῖς καὶ ἑκατοντάρχους τινάς, μηδὲν ἀδικήσαντας, οἴκοι παρ' ἑαυτῷ, παρούσης τῆς γυναικὸς καὶ βλεπούσης ἐφόνευσεν, ὥστε καὶ τοῦ αἵματος αὐτὴν ἀναπλῆσαι. καίτοι τὸν οὕτως ὠμῶς ἐκείνοις, 4
ὅτε καὶ θεραπεύειν αὐτοὺς ὤφειλε, χρησάμενον τί οὐκ οἴεσθε τῶν δεινοτάτων πάντας ἡμᾶς, ἂν καὶ νικήσῃ, ποιήσειν; καὶ τὸν ἀσελγῶς οὕτω μέχρι νῦν βεβιωκότα πῶς οὐκ ἐπὶ πᾶν ὕβρεως, ἂν καὶ τὴν ἐκ τῶν ὅπλων ἐξουσίαν προσλάβῃ, χωρήσειν νομίζετε;

μὴ τοίνυν ἀναμείνητε παθόντες τι τοιοῦτο μετα- 36
γνῶναι, ἀλλὰ πρὶν παθεῖν φυλάξασθε· σχέτλιον γάρ, ἐξὸν προκαταλαβεῖν τὰ δεινά, εἶτα περιιδόντας αὐτὰ γενόμενα μετανοῆσαι. μηδὲ ἐθελήσητε, προέμενοι τὰ παρόντα, Κασσίου τινὸς αὖθις ἄλλου καὶ Βρού-

των τινῶν ἄλλων δεηθῆναι· γελοῖον γάρ, ἐξὸν αὐτοὺς
ἑαυτοῖς τὰ κατὰ καιρὸν βοηθῆσαι, ζητεῖν μετὰ ταῦτα
2 τοὺς ἐλευθεροῦντας ἡμᾶς. οὓς ἴσως οὐδὲ εὑρήσομεν,
ἄλλως τε κἂν οὕτω τοῖς παροῦσι χρησώμεθα. τίς
γὰρ ἂν ἰδίᾳ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας κινδυνεῦσαι ἐθε-
λήσειεν, ὁρῶν ἡμᾶς δημοσίᾳ πρὸς τὴν δουλείαν ἑτοί-
μως ἔχοντας; καὶ μὴν ὅτι γε οὐ στήσεταί ποτε ταῦτα
ποιῶν, ἀλλ' ἐν τοῖς πόρρω καὶ ἐλάττοσιν ἐφ' ἡμᾶς
3 αὐξάνεται, παντὶ δῆλόν ἐστιν. οὐ γάρ που δι' ἄλλο τι
Δεκίμῳ πολεμεῖ καὶ Μούτιναν πολιορκεῖ ἢ ἵνα νικήσας
αὐτοὺς καὶ λαβὼν ἐφ' ἡμᾶς συσκευάσηται· οὔτε γὰρ
ἠδίκηταί τι ὑπ' αὐτῶν, ὥστ' ἀμύνασθαι δοκεῖν, οὔτ'
αὖ τῶν ἀγαθῶν τῶν μὲν παρ' ἐκείνοις ἐπιθυμεῖ,
καὶ διὰ τοῦτο καὶ πόνους καὶ κινδύνους ὑπομένει,
τῶν δ' ἡμετέρων, οἳ καὶ ἐκεῖνα καὶ ἄλλα πολλὰ κεκτή-
4 μεθα, ἐθελοντὴς ἀφέξεται. τοῦτ' οὖν ἀναμενοῦμεν,
ἵνα καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα ἄττα προσλαβὼν δυσπολέ-
μητος γένηται; καὶ πιστεύσομεν ἐξαπατῶντι αὐτῷ
37 καὶ λέγοντι ὅτι οὐ πολεμεῖ τῇ πόλει; καὶ τίς οὕτως
εὐήθης ἐστὶν ὥστε τοῖς ῥήμασι μᾶλλον ἢ τοῖς ἔργοις
τὸν πολεμοῦντα ἡμῖν ἢ μὴ σκοπεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ
νῦν πρῶτον, ὅτε ἐκ τῆς πόλεως ἐκδέδρακε καὶ ἐπὶ
τοὺς συμμάχους ἐστράτευκε καὶ Βρούτῳ προσβάλλει
2 καὶ τὰς πόλεις πολιορκεῖ, κακόνουν αὐτὸν ἡμῖν εἶναί
φημι, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν πρότερόν ποτε, οὐχ ὅτι τελευ-
τήσαντος τοῦ Καίσαρος ἀλλὰ καὶ ζῶντος ἔτι, καὶ
κακῶς καὶ ἀσελγῶς ἔπραξε, καὶ ἐχθρὸν καὶ ἐπίβουλον
καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν γεγονέναι
3 διορίζομαι· τίς γὰρ ἂν τὴν πατρίδα φιλῶν ἢ τίς
τυραννίδα μισῶν ἓν γέ τι τούτων ἐποίησεν ἃ πολλὰ
καὶ παντοδαπὰ οὗτος δέδρακε; πολέμιος μὲν δὴ πάλαι
καὶ πανταχόθεν ὢν ἡμῖν ἐλέγχεται, ἔχει δὲ οὕτως.

ἂν μὲν ἤδη καὶ τὴν ταχίστην ἀμυνώμεθα αὐτόν,
πάντα καὶ τὰ προειμένα ἀναληψόμεθα· ἂν δ' ἀμελή- 4
σαντες τοῦτο ποιεῖν περιμένωμεν ἕως ἂν ἡμῖν αὐτὸς
ἐκεῖνος ἐπιβουλεύειν ὁμολογήσῃ, πάντων ἁμαρτησό-
μεθα. τοῦτο μὲν γὰρ οὐδ' ἂν πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν
προσελαύνῃ ποιήσει, ὥσπερ οὐδ' ὁ Μάριος οὐδ' ὁ
Κίννας οὐδ' ὁ Σύλλας· ἂν δὲ ἐν τῷ κράτει τῶν 5
πραγμάτων γένηται, οὐκ ἔστιν ὅ,τι οὐ δράσει τῶν
αὐτῶν ἐκείνοις, ἢ καὶ χαλεπώτερον. ἄλλα τε γὰρ
λέγειν οἱ πρᾶξαί τι γλιχόμενοι καὶ ἄλλα ποιεῖν οἱ
κατορθώσαντες εἰώθασι· πρὸς μὲν γὰρ τὸ κρατῆσαι
τούτου πάντα πλάττονται, τυχόντες δὲ αὐτοῦ οὐδενὸς 6
ὧν ἐπιθυμοῦσιν ἀπέχονται. καὶ προσέτι καὶ τὰ τε-
τολμημένα τισὶν οἱ ἐπιγιγνόμενοι νικᾶν ἀεὶ ἐθέλουσι,
τὸ μὲν ὅμοιον ὡς καὶ σμικρὸν ἐκ τοῦ προπεπρᾶχθαι
νομίζοντες, τὸ δὲ ἄτοπον ὡς καὶ μόνον σφῶν ἄξιον
ἐκ τοῦ παραδόξου προαιρούμενοι.

ταῦτ' οὖν ὁρῶντες, ὦ πατέρες, μηκέτι μέλλωμεν, 38
μηδ' ὑπὸ τῆς ἐν τῷ παρόντι ῥᾳστώνης δελεαζώμεθα,
ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλείας προϊδώμεθα.
πῶς γὰρ οὐκ αἰσχρὸν Καίσαρα μέν, ἄρτι τε ἐκ παί- 2
δων προεληλυθότα καὶ οὐ πολὺς ἐξ οὗ χρόνος ἐς
τοὺς ἐφήβους ἐγγεγραμμένον, τοσαύτην τοῦ κοινοῦ
πρόνοιαν ποιεῖσθαι ὥστε καὶ τὰ χρήματα ὑπὲρ τῆς
σωτηρίας αὐτοῦ ἀναλίσκειν καὶ στρατιώτας ἀθροίζειν,
ἡμᾶς δὲ μήτ' αὐτούς τι τῶν δεόντων πρᾶξαι μήτε
ἐκείνῳ συνάρασθαι, καίπερ πεῖραν ἔργῳ τῆς εὐνοίας
αὐτοῦ εἰληφότας; τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι εἰ μὴ μετὰ 3
τῶν ἐκ τῆς Καμπανίας στρατιωτῶν ἐνταῦθα ἀφῖκτο,
πάντως ἂν Ἀντώνιος ἐκ τοῦ Βρεντεσίου εὐθὺς
ὥσπερ εἶχεν ἐς τὴν πόλιν ἡμῶν μετὰ πάντων τῶν
στρατευμάτων ὥσπερ τις χειμάρρους ἐσεπεπτώκει;

4 καὶ μὴν καὶ ἐκεῖνο δεινόν, τοὺς μὲν πάλαι ἐστρατευ-
μένους ἑκουσίους ἑαυτοὺς ἡμῖν πρὸς τὰ παρόντα
πράγματα ἐπιδεδωκέναι, μήτε τὴν ἡλικίαν μήτε τὰ
τραύματα, ἃ πρότερόν ποτε πολεμοῦντες ὑπὲρ ἡμῶν
ἔλαβον, ὑπολογισαμένους, ἡμᾶς δὲ μηδὲ ἐπικυρῶσαι
τὸν πόλεμον ἐθελῆσαι τὸν ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων προ-
5 κεχειροτονημένον, ἀλλὰ τοσούτῳ χείρους καὶ τῶν
κινδυνευόντων αὐτῶν γίγνεσθαι ὥστε ἐπαινεῖν μὲν
τοὺς στρατιώτας τούς τε τήν τε μιαρίαν τοῦ Ἀντωνίου
κατιδόντας καὶ ἐκείνου μὲν καὶ ὑπατεύοντος ἀπο-
στάντας, τῷ δὲ δὴ Καίσαρι, τοῦτ' ἔστιν ἡμῖν δι'
αὐτοῦ, προσθεμένους, ἃ δ' ὀρθῶς αὐτοὺς πεποιη-
6 κέναι φαμέν, ταῦτ' ὀκνῆσαι ψηφίσασθαι. καὶ μέντοι
καὶ τῷ Βρούτῳ χάριν ἴσμεν ὅτι μήτε τὸ κατ' ἀρχὰς
ἐσεδέξατο τὸν Ἀντώνιον ἐς τὴν Γαλατίαν καὶ νῦν
ἐπιστρατεύσαντα ἀπωθεῖται. τί ποτ' οὖν οὐχὶ καὶ
αὐτοὶ τὰ αὐτὰ ποιοῦμεν; τί δὲ τοὺς ἄλλους οὓς
39 ὀρθῶς φρονοῦντας ἐπαινοῦμεν, οὐ μιμούμεθα; καίτοι
δυοῖν ἡμᾶς ἀνάγκη θάτερον, ἢ τούτους πάντας, τὸν
Καίσαρα λέγω, τὸν Βροῦτον, τοὺς πάλαι στρατιώτας,
τὰ στρατόπεδα, κακῶς τε βεβουλεῦσθαι φάναι καὶ
τιμωρίαν δεῖν ὑποσχεῖν ὅτι μήθ' ἡμῶν μήτε τοῦ
δήμου ψηφισαμένων ἐτόλμησαν, οἱ μὲν τὸν ὕπατόν
σφων καταλιπόντες οἱ δὲ ἐπ' αὐτὸν ἀθροισθέντες,
2 προσπολεμῆσαι αὐτῷ· ἢ τὸν Ἀντώνιον πάλαι τε ὑφ'
ἡμῶν τοῖς ἔργοις αὐτοῖς πολέμιον ὁμολογεῖν εἶναι
κεκρίσθαι, καὶ χρῆναι καὶ κοινῇ γνώμῃ πρὸς πάντων
ἡμῶν κολασθῆναι. καὶ μὴν ὅτι τοῦτο οὐ μόνον
δικαιότερον ἀλλὰ καὶ λυσιτελέστερον ἡμῖν ἐστιν
3 οὐδεὶς ἀγνοεῖ. ὁ μέν γε οὔτ' αὐτὸς χρήσασθαι πράγ-
μασιν ἐπίσταται, πῶς γὰρ ἢ πόθεν ἄνθρωπος ἐν
μέθαις καὶ κύβοις ζῶν; οὔτε τῶν συνόντων οὐδένα

οἷον ἄξιον εἶναι λόγου ἔχει· τοὺς γάρ τοι ὁμοίους
ἑαυτῷ μόνους καὶ ἀγαπᾷ καὶ κοινωνοὺς ἁπάντων
καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορρήτων ποιεῖται. καὶ μέντοι καὶ 4
δειλότατος ἐν τοῖς μεγίστοις τῶν κινδύνων καὶ ἀπι-
στότατος καὶ πρὸς τοὺς πάνυ φίλους ἐστίν· ὧν
οὐδέτερον στρατηγίᾳ καὶ πολέμῳ προσήκει. τίς μὲν 40
γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι αὐτὸς ἡμῖν πάντα τὰ ἐμφύλια
κακὰ παρασκευάσας ἔπειτ' ἐπ' ἐλάχιστον τῶν κινδύ-
νων μετέσχεν, ἐπὶ πολὺ μὲν ἐν τῷ Βρεντεσίῳ κατα-
μείνας ὑπὸ δειλίας, ὥστ' ὀλίγου τὸν Καίσαρα μονω-
θέντα δι' αὐτὸν πταῖσαι, πάντας δὲ τοὺς μετὰ ταῦτα
πολέμους, τὸν πρὸς Αἰγυπτίους, τὸν πρὸς Φαρνάκην,
τὸν ἐν Ἀφρικῇ, τὸν ἐν Ἰβηρίᾳ ἐκστάς. τίς δ' οὐκ 2
οἶδεν ὅτι τόν τε Κλώδιον προσποιησάμενος καὶ τῇ
δημαρχίᾳ αὐτοῦ πρὸς πάντα τὰ δεινότατα ἀποχρησά-
μενος κἂν ἀπέκτεινεν αὐτοχειρίᾳ, εἴγε ἐγὼ τὴν
ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ταύτην ἐδεδέγμην· καὶ τῷ Καίσαρι 3
τοῦτο μὲν ταμιεύων στρατηγοῦντι ἐν Ἰβηρίᾳ συνεξε-
τασθείς, τοῦτο δὲ ἐν τῇ δημαρχίᾳ παρὰ τὴν ἁπάντων
ἡμῶν γνώμην προσθέμενος, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ χρή-
ματα παρ' αὐτοῦ ἀμύθητα καὶ τιμὰς ὑπερόγκους
λαβών, ἐπεχείρησεν αὐτὸν ἔς τε μοναρχίας ἐπιθυμίαν
καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐς διαβολὴν ἐμβαλεῖν, ὑφ' ὧνπερ
καὶ τὰ μάλιστα ἀπέθανε.

καίτοι εἶπέ ποτε ὅτι ἐγὼ τοὺς σφαγέας ἐπ' αὐτὸν 41
παρεσκεύασα· οὕτω γὰρ ἀνόητός ἐστιν ὥστε μου
καταψεύδεσθαι τολμᾶν τηλικούτους ἐπαίνους. ἐγὼ
δὲ αὐτόχειρα μὲν αὐτὸν οὐ λέγω γεγονέναι τοῦ Καί-
σαρος, οὐχ ὅτι οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦτο
κατέδεισε· τοῖς μέντοι πράγμασιν αὐτοῖς φημι ἐκεῖ-
νον ὑπ' αὐτοῦ ἀπολωλέναι. ὁ γὰρ τὴν αἰτίαν αὐτῷ 2
τοῦ δικαίως ἐπιβεβουλεῦσθαι δοκεῖν παρασχὼν οὗτός

ἐστιν ὁ βασιλέα αὐτὸν προσαγορεύσας, ὁ τὸ διάδημα
αὐτῷ δούς, ὁ καὶ τοῖς φιλοῦσιν αὐτὸν πρότερον δια-
βαλών. ἢ ἐγὼ μὲν χαίρω τῷ θανάτῳ τοῦ Καίσαρος
ὁ μηδὲν ἔξω τῆς ἐλευθερίας ἀπ' αὐτοῦ ἀπολαύσας,
3 Ἀντώνιος δὲ ἄχθεται ὁ πᾶσαν μὲν τὴν ἐκείνου οὐσίαν
διαρπάσας, πάμπολλα δὲ ἐπὶ τῇ τῶν γραμμάτων
αὐτοῦ προφάσει κακουργήσας, καὶ τέλος πρὸς τὴν
διαδοχὴν τῆς δυναστείας αὐτοῦ ἐπειγόμενος;

42 ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι, ὅτι οὔτ' αὐτὸς ἀξιοστρα-
τήγητόν τι ἢ ἀξιόνικον ἔχει, οὔτε στρατεύματα πολλὰ
ἢ ἀξιόμαχα κέκτηται. οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι οἵ τε ἄρι-
στοι τῶν στρατιωτῶν ἐγκαταλελοίπασιν αὐτόν, καὶ
νὴ Δία καὶ τῶν ἐλεφάντων ἐστέρηται· οἱ δὲ δὴ λοι-
ποὶ ὑβρίζειν καὶ ἁρπάζειν τὰ τῶν συμμάχων μᾶλλον
2 ἢ πολεμεῖν μεμελετήκασι. τεκμήριον δὲ τοῦ μὲν
τρόπου τῆς προαιρέσεως αὐτῶν, ὅτι καὶ νῦν ἔτ'
αὐτῷ συστρατεύονται, τῆς δὲ ἀνανδρίας, ὅτι τὴν
Μούτιναν τοσοῦτον ἤδη χρόνον πολιορκοῦντες οὐχ
ᾑρήκασι. καὶ τὰ μὲν τοῦ Ἀντωνίου τῶν τε συνόντων
3 αὐτῷ τοιαῦτα ὄντα εὑρίσκεται· τὰ δὲ δὴ Καίσαρος
τοῦ τε Βρούτου καὶ τῶν συνεξεταζομένων σφίσι δύσ-
μαχα μὲν καὶ καθ' ἑαυτά ἐστιν, ἀμέλει Καῖσαρ μὲν
καὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ συχνοὺς ἐσφετέρισται,
4 Βροῦτος δὲ ἐκ τῆς Γαλατίας αὐτὸν ἐξείργει, ἂν δὲ
δὴ καὶ ὑμεῖς ἐπικουρήσητε αὐτοῖς, πρῶτον μὲν ἐπαι-
νέσαντές σφας ἐφ' οἷς ἰδιογνωμονήσαντες ἐποίησαν,
ἔπειτα δὲ τὰ πραχθέντα ὑπ' αὐτῶν βεβαιώσαντες, πρός
τε τὸ μέλλον ἐξουσίαν ἔννομον αὐτοῖς δόντες, ἔπειτα
τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐκπέμψαν-
τες, οὐκ ἔστιν ὅπως βοηθήσουσί τινες αὐτῷ τῶν νῦν
5 συνόντων. οὐ μὴν οὐδ' ἂν τὰ μάλιστα συμμείνωσιν,
ἀντισχεῖν γε πρὸς πάντας ἅμα τοὺς ἄλλους δυνήσεται,

ἀλλ' ἤτοι ἑκών, ἐπειδὰν πρῶτον πύθηται ταῦθ'
ὑμᾶς ἐψηφισμένους, τά τε ὅπλα καταθήσεται καὶ ἐφ'
ὑμῖν ἑαυτὸν ποιήσεται, ἢ καὶ ἄκων ἐκ μιᾶς μάχης
ἁλώσεται.

ἐγὼ μὲν δὴ ταῦθ' ὑμῖν παραινῶ, καὶ εἴγε ὑπα- 6
τεύων ἔτυχον, πάντως ἂν καὶ ἐποίησα, καθάπερ καὶ
πρότερον, ὅτε καὶ τὸν Κατιλίναν καὶ τὸν Λέντουλον,
αὐτῷ τούτῳ προσήκοντα, ἐπιβουλεύσαντας ὑμῖν ἠμυ-
νάμην. εἰ δέ τις ὑμῶν ταῦτα μὲν ὀρθῶς ἡγεῖται 43
λέγεσθαι, πρέσβεις δὲ πρότερον ἡμᾶς πρὸς αὐτὸν
ἀποστεῖλαι δεῖν οἴεται, καὶ ἔπειτα μαθόντας τὴν
γνώμην αὐτοῦ, ἂν μὲν ἑκὼν ἀπαλλάττηται τῶν ὅπλων
καὶ ὑμῖν αὑτὸν ἐπιτρέπῃ, τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, ἂν δὲ
ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐπιμένῃ, τότε καὶ τὸν πόλεμον αὐτῷ 2
ψηφισθῆναι, ταῦτα γὰρ πυνθάνομαί τινας παραι-
νέσαι ὑμῖν ἐθέλειν, λόγῳ μὲν εὐπρεπέστατον, τῷ
δὲ ἔργῳ καὶ αἰσχρὸν καὶ ἐπικίνδυνον τῇ πόλει πρᾶγμα
ποιεῖ. πῶς μὲν γὰρ οὐκ αἰσχρὸν κήρυξιν ὑμᾶς καὶ
πρεσβείαις πρὸς τοὺς πολίτας χρῆσθαι; τοῖς μὲν γὰρ 3
ἀλλοφύλοις καὶ ἐπικηρυκεύεσθαι δεῖ πρότερον καὶ
ἀναγκαῖόν ἐστι, τοῖς δὲ δὴ πολίταις τοῖς ἀδικοῦσί
τι παραχρῆμα τὴν τιμωρίαν ἐπάγειν, ἂν μὲν ὑπὸ
ταῖς ψήφοις αὐτοὺς λάβητε, δικάζοντας, ἂν δ' ἐν
τοῖς ὅπλοις, πολεμοῦντας. δοῦλοι γάρ εἰσι πάντες 4
οἱ τοιοῦτοι καὶ ὑμῶν καὶ τοῦ δήμου καὶ τῶν νόμων,
ἄν τ' ἐθέλωσιν ἄν τε καὶ μή· καὶ οὔτε θρύπτειν αὐ-
τοὺς οὔτε ἐξ ἴσου τοῖς ἐλευθερωτάτοις ἄγειν προσή-
κόν ἐστιν, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς οἰκέτας τοὺς ἀποδιδρά-
σκοντας καὶ μετιέναι καὶ κολάζειν ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος.
πῶς δὲ οὐ δεινὸν ἐκεῖνον μὲν μὴ μελλῆσαι ὑμᾶς 44
ἀδικεῖν, ὑμᾶς δὲ δὴ μέλλειν ἀμύνασθαι; καὶ ἐκεῖνον
μὲν ἐκ πολλοῦ τὰ ὅπλα ἐν χερσὶν ἔχοντα πάντα τὰ

τοῦ πολέμου πράττειν, ὑμᾶς δ' ἐν ψηφίσμασι καὶ
πρεσβείαις τοὺς χρόνους κατατρίβειν, καὶ ὃν ἐκ τῶν
ἔργων ἀδικοῦντα πάλαι πεφωράκαμεν, τοῦτον συλλα-
2 βαῖς καὶ ῥήμασι μόνοις μεταχειρίζεσθαι; τί προσδο-
κῶντας; ἢ ὅτι ὑπακούσει ποτὲ ὑμῖν καὶ αἰδεσθήσεταί
ποτε ὑμᾶς; καὶ πῶς, ὅς γε ἐς τοῦτ' ἤδη προκεχώρηκεν
ὥστε μηδ' ἂν βούληται δύνασθαι δημοκρατικῶς ὑμῖν
συμπολιτεῦσαι; εἰ μὲν γὰρ ἴσως καὶ κοινῶς ζῆν ἠβού-
λετο, οὐδ' ἂν ἀπ' ἀρχῆς τοιούτοις πράγμασιν ἐπεχείρη-
σεν· εἴ τε καὶ ὑπ' ἀνοίας ἢ καὶ προπετείας τοῦτ' ἐποί-
3 ησε, πάντως ἂν ἑκὼν εὐθὺς αὐτῶν ἀπηλλάγη. νῦν δ'
ἅπαξ καὶ ἐκ τῶν νόμων καὶ ἐκ τῆς πολιτείας ἐκβάς,
καί τινα καὶ δύναμιν ἐκ τούτου καὶ ἐξουσίαν προσ-
λαβών, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἐθελούσιος μεταβάλοιτο
καὶ τῶν δογμάτων τι τῶν ὑμετέρων προτιμήσειεν,
ἀλλ' ἀνάγκη τὸν τοιοῦτον αὐτοῖς τοῖς ὅπλοις, οἷσπερ
45 ὑμᾶς ἀδικεῖν ἐτόλμησε, καὶ κολασθῆναι. καί μοι νῦν
μάλιστα τὸ λεχθέν ποτε ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου μνημο-
νεύσατε, ὅτι οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ὑμῖν, ἂν μὴ κρατή-
σητε, σωθῆναι. οὐδὲν οὖν ἄλλο ποιοῦσιν οἱ κελεύ-
οντες ὑμᾶς πρεσβεύσασθαι ἢ ὅπως ὑμεῖς μὲν βρα-
δύνητε, κἀκ τούτου καὶ τὰ τῶν συμμαχούντων ὑμῖν
2 ἀργότερα καὶ ἀθυμότερα γένηται, ἐκεῖνος δὲ ἐν
τούτῳ καθ' ἡσυχίαν πάνθ' ὅσα ἂν βούληται πράξῃ,
καὶ τόν τε Δέκιμον ἐξέλῃ καὶ τὴν Μούτιναν ἐκπο-
λιορκήσῃ τήν τε Γαλατίαν πᾶσαν λάβῃ, ὥστε μηκέθ'
ἡμᾶς ὅπως αὐτῷ χρησώμεθα εὑρεῖν δυνηθῆναι, ἀλλ'
ὑποδεδιέναι τε καὶ θεραπεύειν αὐτὸν καὶ προσκυνεῖν
3 ἀνάγκην ἔχειν. ἓν δὲ ἔτι τοῦτο περὶ τῆς πρεσβείας
εἰπὼν παύσομαι, ὅτι οὐδὲ ὁ Ἀντώνιος λόγον τινὰ
ὑμῖν ἔδωκε περὶ ὧν πράττειν ἔμελλεν, ἵνα καὶ ὑμεῖς
τοῦτο ποιήσητε.

ἐγὼ μὲν οὖν καὶ διὰ ταῦτα καὶ διὰ τἆλλα πάντα 4
συμβουλεύω ὑμῖν μὴ μέλλειν μηδὲ διατρίβειν, ἀλλ' ὅτι
τάχιστα αὐτῷ πολεμῆσαι, λογισαμένους ὅτι τὰ πλείω
τῶν πραγμάτων τοῖς καιροῖς ἢ ταῖς δυνάμεσι κατορθοῦ-
ται, καὶ πάντως που καὶ ἐκ τούτου συνιέναι ὅτι οὐκ 5
ἄν ποτε τὴν εἰρήνην, ἐν ᾗ καὶ πλεῖστον ἰσχύω καὶ
πλοῦτον καὶ δόξαν ἐκτησάμην, ἀφείς, εἴγε καὶ τῷ
ἔργῳ εἰρήνη ἦν, πολεμεῖν ὑμῖν, εἰ μή γε καὶ συμ-
φέρειν ἡγούμην, παρῄνεσα. καὶ σοὶ δέ, ὦ Κα- 46
λῆνε, τοῖς τε ἄλλοις τοῖς ταὐτά σοι φρονοῦσι συμ-
βουλεύω καθ' ἡσυχίαν ἐπιτρέψαι τῇ γερουσίᾳ τὰ
προσήκοντα ψηφίσασθαι, καὶ μὴ τῆς ἰδίας ὑμῶν
πρὸς Ἀντώνιον χάριτος ἕνεκα τὰ κοινῇ πᾶσιν
ἡμῖν συμφέροντα καταπροδοῦναι. ὡς ἔγωγε οὕτω 2
γνώμης, ὦ πατέρες, ἔχω ὥστ', ἂν μὲν πεισθῆτέ μοι,
καὶ πάνυ ἂν ἡδέως καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς σω-
τηρίας μεθ' ὑμῶν ἀπολαῦσαι, ἂν δ' ἄλλο τι ψηφί-
σησθε, τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν ἑλέσθαι. οὔτε γὰρ 3
ἄλλως τὸν θάνατόν ποτε τὸν ἐκ τῆς παρρησίας ἐφο-
βήθην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ κατώρθωσα πλεῖστον·
τεκμήριον δὲ ὅτι καὶ θῦσαι καὶ ἑορτάσαι ἐφ' οἷς
ὑπατεύων ἐποίησα ἐψηφίσασθε, ὅπερ οὐδενὶ πώποτε
ἄλλῳ μὴ οὐκ ἐν πολέμῳ γέ τι καταπράξαντι ἐγένετο,
νῦν δὲ καὶ ἥκιστα. καὶ γὰρ ὁ μὲν θάνατος οὐκ ἂν 4
ἄωρος, ἄλλως τε καὶ πρὸ τοσούτων ἐτῶν ὑπατευ-
κότι μοι γένοιτο, καίτοι μνημονεύετε ὅτι τοῦτο καὶ
ἐν αὐτῇ τῇ ὑπατείᾳ ὑμῖν εἶπον, ἵνα μοι πρὸς πάντα
ὡς καταφρονοῦντι αὐτοῦ προσέχητε· τὸ δὲ δὴ φοβη-
θῆναί τινα καθ' ὑμῶν καὶ τὸ δουλεῦσαί τινι μεθ'
ὑμῶν καὶ πάνυ ἄν μοι ἀωρότατον συμβαίη. ὅθενπερ 5
τοῦτο μὲν καὶ συμφορὰν καὶ ὄλεθρον, οὐ τοῦ σώμα-
τος μόνον ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς τῆς τε δόξης, ὑφ' ἧς

που καὶ μόνης ἀίδιοι τρόπον τινὰ γιγνόμεθα, εἶναι νομίζω· τὸ δὲ δὴ λέγοντά τε καὶ πράττοντα ὑπὲρ ὑμῶν ἀποθανεῖν ἰσοστάσιον ἀθανασίᾳ ἄγω.

47 καὶ εἴγε καὶ Ἀντώνιος ταῦτ' ἐγίγνωσκεν, οὐκ ἄν ποτε ἐς τοιαῦτα πράγματα προυχώρησεν, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ἂν ὥσπερ ὁ πάππος αὐτοῦ, μᾶλλον ἤ τι τῶν ὁμοίων τῷ Κίννᾳ τῷ ἐκεῖνον ἀποκτείναντι
2 ποιῆσαι προείλετο. πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις ὁ μὲν Κίννας οὐ πολλῷ ὕστερον ἀντεσφάγη διά τε τοῦτο καὶ διὰ τἆλλα ἃ κακῶς ἔπραττε, διόπερ καὶ τοῦτο τοῦ Ἀντωνίου τεθαύμακα, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ μιμούμενος οὐ φοβεῖται μήποτε ὁμοίᾳ καταστροφῇ περιπέσῃ, ἐκεῖνος δὲ καὶ αὐτῷ τούτῳ τὸ δοκεῖν τινι εἶναι
3 κατέλιπεν. ἀλλ' οὔτι γε καὶ σώζεσθαι διὰ τοὺς συγγενεῖς ἔτι δίκαιός ἐστι, μήτε τὸν πάππον ζηλώσας μήτε τὸν πατέρα τῆς οὐσίας κληρονομήσας. τίς γὰρ οὐκ οἶδε τοῦθ' ὅτι πολλοὺς φεύγοντας καὶ ἐπὶ τοῦ Καίσαρος καὶ μετὰ ταῦτα ἐκ τῶν γραμμάτων δὴ τῶν ἐκείνου καταγαγὼν οὐκ ἐπεκούρησε τῷ θείῳ,
4 ἀλλὰ τὸν μὲν συγκυβευτὴν τὸν Λευτίκουλον τὸν ἐπὶ τῇ τοῦ βίου ῥᾳδιουργίᾳ φυγόντα ἐπανήγαγε, καὶ τὸν Βαμβαλίωνα τὸν καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπωνυμίας ἐπιβόητον ἀγαπᾷ, τοῖς δὲ δὴ συγγενεστάτοις οὕτως ὡς προεῖπον κέχρηται, καθάπερ τινὰ ὀργὴν αὐτοῖς ἔχων ὅτι τοιοῦτος ἐγεννήθη. τοιγαροῦν τῶν μὲν ἐκείνου
5 χρημάτων οὐκ ἐκληρονόμησεν, ἄλλων δὲ δὴ καὶ πάνυ πολλούς, τοὺς μὲν μήτ' ἰδὼν μήτ' ἀκούσας πώποτε, τοὺς δὲ καὶ νῦν ἔτι ζῶντας· οὕτω γὰρ αὐτοὺς ἀποδέδυκε καὶ σεσύληκεν ὥστε μηδέν σφας νεκρῶν διαφέρειν."

# ΔΙΩΝΟΣ

## ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Μϛ.

Τοιαῦτα τοῦ Κικέρωνος εἰπόντος ὁ Καλῆνος
ὁ Κύιντος ὁ Φούφιος ἀνέστη καὶ ἔλεξεν "ἄλλως
μὲν οὐδὲν οὔθ' ὑπὲρ Ἀντωνίου τι ἀπολογήσασθαι
οὔτε Κικέρωνος καθάψασθαι ἐδεόμην. οὐδὲ γὰρ οὐδ'
ἡγοῦμαι δεῖν ἐν ταῖς τοιαύταις σκέψεσιν οἷα ἡ πα-
ροῦσά ἐστιν οὐδέτερον αὐτῶν ποιεῖν, ἀλλ' ἁπλῶς
ἅ τις φρονεῖ ἀποφαίνεσθαι· ἐκεῖνα μὲν γὰρ δικαστη-
ρίου, ταῦτα δὲ συμβουλίας ἔργα ἐστίν. ἐπειδὴ δὲ 2
οὗτος τόν τε Ἀντώνιον κακῶς διὰ τὴν ἔχθραν τὴν
ὑπάρχουσάν σφισι λέγειν ἐπεχείρησεν, ὃν ἐχρῆν,
εἴπερ τι ἠδικήκει, ἐσηγγελκέναι, καὶ προσέτι καὶ
ἐμοῦ διαβόλως ἐμνημόνευσεν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως τὴν
ἑαυτοῦ δεινότητα διαδείξας εἰ μή τινας ἀνέδην προ-
πηλακίσειε, προσήκει καὶ ἐμοὶ τὰ μὲν ἀπολύσασθαι 3
τὰ δὲ ἀνταιτιάσασθαι, ἵνα μήτε τοῦτον ἥ τε οἰκεία
θρασύτης ἀντιλογίας ἁμαρτοῦσα καὶ ἡ ἐμὴ σιωπὴ
πονηροῦ συνειδότος ὑποψίαν λαβοῦσα ὠφελήσῃ, μήθ'
ὑμεῖς ἀπατηθέντες ὑφ' ὧν εἶπε χεῖρον βουλεύσησθε,
τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀντώνιον ὀργὴν ἀντὶ τῶν
κοινῇ συμφερόντων ἀντικαταλλαξάμενοι. οὐδὲ γὰρ 2
ἄλλο γε οὐδὲν διαπρᾶξαι βούλεται ἢ ἵνα ἡμεῖς, τὸ
τὰ ἀσφαλέστατα τῷ κοινῷ προϊδεῖν ἀφέντες, στασιά-
σωμεν αὖθις. τοῦτο γὰρ οὐ νῦν πρῶτον ποιεῖ, ἀλλ'
ἀπ' ἀρχῆς, ἀφ' οὗπερ πρὸς τὴν πολιτείαν προσῆλθεν,

2 ἄνω καὶ κάτω ταράττων διατετέλεκεν. ἢ γὰρ οὐχ
οὗτός ἐστιν ὁ τόν τε Καίσαρα τῷ Πομπηίῳ συγκρού-
σας καὶ τὸν Πομπήιον τῷ Καίσαρι καταλλαγῆναι
κωλύσας; ὁ πείσας μὲν ὑμᾶς ἐκεῖνα κατὰ Ἀντωνίου
ψηφίσασθαι δι' ὧν παρώξυνε τὸν Καίσαρα, πείσας
δὲ τὸν Πομπήιον τήν τε Ἰταλίαν ἐκλιπεῖν καὶ ἐς τὴν
3 Μακεδονίαν μετοικῆσαι; ὅπερ που αἰτιώτατον πάντων
τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων ἡμῖν κακῶν ἐγένετο. οὐχ
οὗτός ἐστιν ὁ τόν τε Κλώδιον διὰ Μίλωνος ἀποκτείνας
καὶ τὸν Καίσαρα διὰ Βρούτου φονεύσας; ὁ τόν τε
Κατιλίναν ἐκπολεμώσας ἡμῖν καὶ τὸν Λέντουλον ἄκρι-
3 τον ἀπολέσας; ὅθεν ἔγωγε καὶ πάνυ ἂν ὑμῶν θαυμά-
σαιμι, εἰ τότε ἐπ' ἐκείνοις μεταγνόντες καὶ δίκην παρ'
αὐτοῦ λαβόντες, εἶτα καὶ νῦν ὅμοια αὐτῷ καὶ λέγοντι
2 καὶ πράττοντι πεισθήσεσθε. ἢ οὐχ ὁρᾶτε ὅτι καὶ
μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος θάνατον, ὅτε μὲν τὰ πράγ-
μαθ' ὑμῶν δι' Ἀντώνιον ὅτι μάλιστα, ὡς οὐδ'
αὐτὸς ἀρνήσασθαι δύναται, κατέστη, ἀπεδήμησε, καὶ
ἀλλότριον καὶ ἐπικίνδυνον ἑαυτῷ τὸν τῆς ὁμονοίας
ἡμῶν βίον εἶναι νομίζων· ἐπεὶ δὲ τεταραγμένα αὐτὰ
αὖθις ᾔσθετο, μακρὰ χαίρειν τῷ τε υἱεῖ καὶ ταῖς
3 Ἀθήναις φράσας ἐπανῆλθε; καὶ τὸν μὲν Ἀντώνιον,
ὃν τέως ἀγαπᾶν ἔλεγεν, ὑβρίζει καὶ λοιδορεῖ, τῷ δὲ
δὴ Καίσαρι, οὗ καὶ τὸν πατέρα ἀπέκτεινε, συναίρει;
κἂν οὕτω τύχῃ, κἀκείνῳ οὐκ ἐς μακρὰν ἐπιθήσεται·
4 ἄπιστός τε γὰρ φύσει καὶ ταραχώδης ἐστί, καὶ οὔτε
τι ἕρμα ἐν τῇ ψυχῇ ἔχει καὶ πάντα ἀεὶ κυκᾷ καὶ
στρέφει, πλείονας μὲν τροπὰς τρεπόμενος τοῦ πορθ-
μοῦ πρὸς ὃν ἔφυγεν, ἐφ' ᾧπερ καὶ αὐτόμολος ἐπω-
νομάσθη, πάντας δὲ ὑμᾶς ἀξιῶν καὶ φίλον καὶ
ἐχθρὸν νομίζειν ὃν ἂν αὐτὸς κελεύσῃ.

4 διὰ μὲν δὴ ταῦτα φυλάττεσθε τὸν ἄνθρωπον·

γόης γάρ ἐστι καὶ μάγος, καὶ ἐκ μὲν τῶν κακῶν τῶν ἀλλοτρίων καὶ πλουτεῖ καὶ αὔξει, συκοφαντῶν, ἕλκων, σπαράττων τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας ὥσπερ οἱ κύνες, ἐν δὲ δὴ τῇ κοινῇ ὁμονοίᾳ ἀπορρεῖ καὶ φθίνει· οὔτε γὰρ ἡ φιλία οὔθ' ἡ εὔνοια ἡμῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους τοιοῦτον δύνανται τρέφειν ῥήτορα. ἐπεὶ πόθεν ἄλ- 2
λοθεν πεπλουτηκέναι αὐτὸν οἴεσθε, πόθεν μέγαν γεγονέναι; οὐ γάρ που καὶ ὁ πατὴρ αὐτῷ ὁ κναφεύς, ὁ τάς τε σταφυλὰς καὶ τὰς ἐλάας ἀεί ποτε ἐργολαβῶν, ἢ γένος ἢ πλοῦτον κατέλιπεν, ἄνθρωπος ἀγαπητῶς ἔκ τε τούτων καὶ ἐκ τῶν πλυνῶν διατρεφόμενος, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα τῶν 3
αἰσχίστων ἀναπιμπλάμενος. ἐν οἷς· αὐτὸς τραφεὶς οὐκ ἀπεικότως τοὺς κρείσσονας αὐτοῦ καὶ πατεῖ καὶ πλύνει, λοιδορίαις τισὶν ἐξ ἐργαστηρίων καὶ τριόδων ἐπιτετηδευμέναις χρώμενος.

εἶτα τοιοῦτος αὐτὸς ὤν, καὶ γυμνὸς ἐν γυμνοῖς 5
αὐξηθείς, καὶ οἰσπώτας καὶ ὑσπελέθους καὶ σπατίλας συλλέγων, ἐτόλμησας, ὦ μιαρώτατε, πρῶτον μὲν τὴν τοῦ Ἀντωνίου ὥραν διαβαλεῖν, ἀνθρώπου καὶ παιδαγωγοῖς καὶ διδασκάλοις κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀξίαν κεχρημένου, ἔπειτα δὲ κατηγορῆσαι ὅτι τὰ Λύκαια τὴν πάτριον ἑορτὴν ποιῶν γυμνὸς ἐς τὴν ἀγορὰν ἐσῆλθεν; ἀλλὰ τί, ὦ πάσαις μὲν ταῖς ἀλλοτρίαις ἐσθῆσι 2
διὰ τὴν πατρῴαν τέχνην ἀεὶ χρησάμενος, ὑφ' ἁπάντων δὲ τῶν ἀπαντώντων καὶ γνωριζόντων αὐτὰς ἀποδυθείς, ἐχρῆν ποιῆσαι ἄνθρωπον μὴ μόνον ἱερέα ἀλλὰ καὶ ἡγεμόνα τῶν συνιερέων ὄντα; μὴ πέμψαι τὴν πομπήν, μὴ ἑορτάσαι τὴν ἑορτήν, μὴ θῦσαι κατὰ τὰ πάτρια, μὴ γυμνωθῆναι, μὴ ἀλεῖψαι; ἀλλ' οὐ 3
τοῦτ' αὐτῷ, φησίν, ἐγκαλῶ, ἀλλ' ὅτι τε γυμνὸς ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ὅτι τοιαῦτα ἐδημηγόρησε. πάνυ γὰρ

πάντα τὰ προσήκοντα ἀκριβῶς ἐν τῷ κναφείῳ μεμά-
θηκεν, ἵνα καὶ ἁμαρτήματός τινος ἀληθινοῦ αἰσθά-
νηται καὶ ἐπιτιμᾶν αὐτῷ δικαίως δύνηται.
6 ἐγὼ δὲ ὑπὲρ μὲν ἐκείνων μετὰ ταῦτα ἃ προσήκει
πάντα ἐρῶ, τοῦτον δὲ ἐν τῷ παρόντι ἀνερέσθαι τι
βούλομαι. οὐ σὺ μέντοι ἔν τε τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς
ἐντέθραψαι καὶ ἐν ταῖς τῶν πέλας συμφοραῖς ἐκπε-
2 παίδευσαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐλευθέριον μὲν μάθημα
οὐδὲν ἐπίστασαι, συνέδριον δέ τι κατασκευάσας ἐν-
ταῦθα ὥσπερ αἱ πόρναι τὸν δώσοντά τι ἀεὶ ἀνα-
μένεις, καὶ προαγωγέας τῶν λημμάτων πολλοὺς ἔχων
πολυπραγμονεῖς τίς τίνα ἠδίκηκεν ἢ δοκεῖ γε ἠδικη-
3 κέναι, τίς τίνα μισεῖ, τίς τίνι ἐπιβουλεύει; καὶ τού-
τοις συναίρῃ, καὶ διὰ τούτων τρέφῃ, πωλῶν μὲν
αὐτοῖς τὰς παρὰ τῆς τύχης ἐλπίδας, ἐργολαβῶν δὲ
καὶ τὰς τῶν δικαστῶν ἀποφάσεις, καὶ φίλον μὲν
μόνον τὸν τὸ πλέον ἀεὶ διδόντα, ἐχθροὺς δὲ δὴ πάν-
τας τοὺς ἀπράγμονας ἢ καὶ ἄλλῳ τινὶ συνηγόρῳ
4 χρωμένους νομίζων, καὶ τοὺς μὲν ἐν χερσὶν ἤδη ὄν-
τας οὐδ' εἰδέναι δοκῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ὄχλου ποιού-
μενος, τοὺς δ' ἄρτι προσιόντας σαίνων καὶ γελῶν
7 ὥσπερ αἱ πανδοκεύτριαι. καὶ πόσῳ κρεῖττον ἦν καὶ
σὲ Βαμβαλίωνα γεγονέναι, εἴ γέ τις ὁ Βαμβαλίων
οὗτός ἐστιν, ἢ τοιοῦτον ἐπανῃρῆσθαι βίον ἐν ᾧ
πᾶσα ἀνάγκη ἤτοι τὸν ὑπὲρ τοῦ δικαίου λόγον πωλεῖν
2 ἢ καὶ τοὺς ἀδικοῦντας σώζειν; καίτοι σύγε οὐδὲ
ταῦτα καλῶς ποιεῖν, καίπερ τρία ἐν Ἀθήναις ἔτη
κατατρίψας, δύνασαι. ποῦ; πόθεν; ὅστις ὑποτρέμων
ἀεὶ πρὸς τὰ δικαστήρια προσέρχῃ καθάπερ ὁπλομα-
χεῖν μέλλων, καὶ φθεγξάμενος ταπεινόν τι καὶ τεθνη-
κὸς ἀπαλλάττῃ, μήθ' ὧν οἴκοθεν ἐσκεμμένος ἥκεις
μνημονεύων, μήτε ἐκ τοῦ παραχρῆμά τι εἰπεῖν

εὑρίσκων. ἐς μὲν γὰρ τὸ φῆσαι καὶ ὑποσχέσθαι τι 3
θρασύτητι πάντας ἀνθρώπους ὑπερβάλλεις, ἐν δὲ
δὴ τοῖς ἀγῶσιν αὐτοῖς, ἔξω τοῦ λοιδορῆσαί τινα καὶ
κακῶς εἰπεῖν, καὶ ἀσθενέστατος καὶ δειλότατος εἶ.
ἢ οἴει τινὰ ἀγνοεῖν ὅτι μηδένα τῶν θαυμαστῶν σου
τούτων λόγων οὓς ἐκδέδωκας εἴρηκας, ἀλλὰ πάντας
αὐτοὺς μετὰ ταῦτα συγγέγραφας, ὥσπερ οἱ τούς τε
στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἱππάρχους τοὺς πηλίνους πλάτ-
τοντες; εἰ δ' ἀπιστεῖς, ἀναμνήσθητι πῶς μὲν τοῦ 4
Οὐέρρου κατηγόρησας, καίπερ καὶ ἐκ τῆς τέχνης τι
τῆς πατρῴας αὐτῷ παρασχών, ὅτε ἐνούρησας.

ἀλλὰ γὰρ ὀκνῶ μὴ τὰ προσόντα σοι ἀκριβῶς
λέγων αὐτὸς οὐ προσήκοντας ἐμαυτῷ λόγους ποιεῖ-
σθαι δόξω. ταῦτα μὲν οὖν ἐάσω, καὶ νὴ Δία καὶ 8
τὸν Γαβίνιον, ᾧ τοὺς κατηγόρους παρασκευάσας
ἔπειτα οὕτω συνεῖπες ὥστ' αὐτὸν καταδικασθῆναι,
τά τε συγγράμματα ἃ κατὰ τῶν φίλων συγγράφεις,
ἐφ' οἷς οὕτω σεαυτῷ ἀδικοῦντι σύνοισθα ὥστε μηδὲ
δημοσιεύειν αὐτὰ τολμᾶν. καίτοι καὶ σχετλιώτατον
καὶ ἐλεινότατόν ἐστι μὴ δύνασθαι ταῦτα ἀρνήσασθαι
ἃ πάντων αἴσχιστόν ἐστιν ὁμολογῆσαι. ἀλλ' ἐγὼ 2
ταῦτα μὲν παραλείψω, τὰ δὲ δὴ λοιπὰ ἐπεξάξω.
ἡμεῖς μὲν γάρ, καίπερ δισχίλια τῷ διδασκάλῳ πλέ-
θρα τῆς Λεοντίνων γῆς, ὥς φής, δεδωκότες, οὐδὲν
ἄξιον αὐτῶν ἐμάθομεν· τὰ δὲ δὴ σὰ παιδεύματα τίς
οὐκ ἂν θαυμάσειε; τίνα δ' ἐστὶ ταῦτα; φθονεῖς ἀεὶ 3
τῷ κρείττονι, βασκαίνεις ἀεὶ τὸν προήκοντα, διαβάλ-
λεις τὸν προτετιμημένον, συκοφαντεῖς τὸν δεδυνη-
μένον, καὶ μισεῖς μὲν τοὺς ἀγαθοὺς ὁμοίως πάντας,
προσποιῇ δὲ δὴ φιλεῖν ἐκείνους μόνους δι' ὧν ἂν
κακουργήσειν τι προσδοκήσῃς. καὶ διὰ τοῦτο τούς 4
τε νεωτέρους ἐπὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀεὶ παροξύνεις,

καὶ τοὺς πιστεύοντάς σοι καὶ ὁτιοῦν ἐς κινδύνους
9 προαγαγὼν προλείπεις. τεκμήριον δέ, πρᾶξιν μὲν
οὐδεμίαν πώποτε ἐλλογίμου ἀνδρὸς ἀξίαν, οὔτ' ἐν
πολέμῳ οὔτε ἐν εἰρήνῃ, πέπραχας· ποίους μὲν γὰρ
πολέμους ἐνικήσαμεν σοῦ στρατηγοῦντος, ποίαν δὲ
χώραν ἐκτησάμεθα σοῦ ὑπατεύοντος; ἐξαπατῶν δὲ
ἀεί τινας τῶν πρώτων καὶ σφετεριζόμενος ἰδίᾳ μὲν
διὰ τούτων πολιτεύῃ καὶ πάνθ' ὅσα βούλει διοικεῖς,
2 δημοσίᾳ δὲ βοᾷς ἄλλως, κεκραγὼς τοὺς μιαροὺς ἐκεί-
νους λόγους 'ἐγὼ μόνος ὑμᾶς φιλῶ', καὶ εἰ οὕτω
τύχοι, 'καὶ ὁ δεῖνα, οἱ δ' ἄλλοι πάντες μισοῦσιν,'
'ἐγὼ μόνος εὐνοῶ ὑμῖν, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐπιβου-
λεύουσι,' καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, ἐξ ὧν τοὺς μὲν
ἐπαίρων καὶ φυσῶν προδίδως, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκ-
3 πλήττων προστίθεσαι. κἂν μέν τι χρηστὸν ὑφ'
ὁτουδὴ τῶν πάντων γένηται, ἀντιποιῇ τε αὐτοῦ καὶ
σεαυτὸν ἐπ' αὐτὸ ἐπιγράφεις, θρυλῶν 'ἐγὼ γὰρ εἶπον,
ἐγὼ γὰρ ἔγραψα, καὶ δι' ἐμὲ ταῦθ' οὕτω πέπρακται'·
ἂν δέ τι συμβῇ οἷον οὐκ ἔδει, σαυτὸν μὲν ἐξαιρεῖς,
τοὺς δὲ δὴ ἄλλους πάντας αἰτιᾷ, λέγων 'μὴ γὰρ
4 ἐστρατήγουν ἐγώ; μὴ γὰρ ἐπρέσβευον; μὴ γὰρ ὑπά-
τευον;' καὶ λοιδορεῖς μὲν ἀεὶ πάντας πανταχοῦ, τὴν
ἐκ τοῦ θρασέως παρρησιάζεσθαι δοκεῖν δύναμιν
περὶ πλείονος τοῦ τι τῶν δεόντων εἰπεῖν ποιούμενος,
10 ἔργον δὲ δὴ ῥήτορος οὐδὲν ἄξιον λόγου παρέχῃ. τί
μὲν γὰρ τῶν κοινῶν ἢ σέσωσται ἢ ἐπηνώρθωται διὰ
σέ; τίνα δὲ ἀδικοῦντα ὄντως τὴν πόλιν ἐσήγγελκας,
2 τίνα ἐπιβουλεύοντα ἀληθῶς ἡμῖν ἐπιδέδειχας; ἵνα
γὰρ τἆλλα ἐάσω, αὐτὰ ταῦθ' ἃ τῷ Ἀντωνίῳ νῦν
ἐγκαλεῖς, τοιαῦτα καὶ τοσαῦτά ἐστιν ὥστε μηδένα
ἂν δίκην ἀξίαν αὐτῶν ὑποσχεῖν. τί ποτ' οὖν, ὁρῶν
ἡμᾶς ἀπ' ἀρχῆς ὑπ' αὐτοῦ, ὥς γε καὶ φής, ἀδικου-

μένους, οὐδέποτε ἐπεξῆλθες αὐτῷ παραχρῆμα οὐδὲ
κατηγόρησας, ἀλλὰ νῦν ἡμῖν λέγεις ὅσα δημαρχήσας 3
παρηνόμησε καὶ ὅσα ἱππαρχήσας ἐπλημμέλησε καὶ
ὅσα ὑπατεύσας ἐκακούργησεν, ἐξόν σοι τότε εὐθὺς
καθ' ἕκαστον αὐτῶν τὴν προσήκουσαν παρ' αὐτοῦ
δίκην εἰληφέναι, ἵν' αὐτός τε φιλόπολις ὡς ἀληθῶς
ὢν ἐπεφήνεις καὶ ἡμεῖς καὶ ἀβλαβῆ καὶ ἀσφαλῆ τὴν
τιμωρίαν παρ' αὐτὰ τὰ ἀδικήματα ἐπεποιήμεθα. καὶ 4
μὴν ἀνάγκη δυοῖν θάτερον, ἢ πεπιστευκότα σε τότε
ταῦθ' οὕτως ἔχειν καθυφεικέναι τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν
ἀγῶνας, ἢ μὴ δυνηθέντα τινὰ αὐτῶν ἐξελέγξαι μάτην
νῦν συκοφαντεῖν.

ὅτι γὰρ τοῦθ' οὕτως ἔχει, καθ' ἕκαστον ὑμῖν, 11
ὦ πατέρες, διεξιὼν ἐπιδείξω. ἔλεγέ τινα ἐν τῇ δη-
μαρχίᾳ Ἀντώνιος ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος· καὶ γὰρ Κι-
κέρων καὶ ἄλλοι τινὲς ὑπὲρ τοῦ Πομπηίου. τί ποτ'
οὖν τοῦτον μὲν αἰτιᾶται ὅτι τὴν φιλίαν τὴν ἐκείνου
προείλετο, ἑαυτὸν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τἀναντία
αὐτῷ σπουδάσαντας ἀφίησιν; ἐκώλυσέ τινα ἐκεῖνος
ψηφισθῆναι τότε κατὰ τοῦ Καίσαρος· καὶ γὰρ οὗτος 2
πάνθ' ὡς εἰπεῖν ὅσα ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος ἐγιγνώ-
σκετο. ἀλλ' ἐμποδών, φησίν, ἐγίγνετο τῇ κοινῇ τῆς
βουλῆς γνώμῃ. καὶ πρῶτον μὲν πῶς ἂν εἷς ἀνὴρ
τοσοῦτον ἴσχυσεν; ἔπειτα δέ, εἰ καὶ κατεψηφίσθη
διὰ τοῦθ', ὥσπερ λέγει, πῶς οὐκ ἂν καὶ ἐκολάσθη;
ἔφυγε γὰρ ἔφυγε πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπελθών. οὐκοῦν 3
καὶ σύ, ὦ Κικέρων, οὐκ ἀπεδήμησας νῦν ἀλλ' ἔφυγες,
ὥσπερ καὶ πρότερον. ἀλλὰ μήτοι γε καὶ ἐπὶ πάντας
ἡμᾶς τὰ σεαυτοῦ ὀνείδη προπετῶς οὕτως ἄγε· φυγεῖν
μὲν γάρ ἐστι τοῦτο ὃ σὺ πεποίηκας, τό τε δικαστή-
ριον φοβηθεὶς καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτὸς σαυτοῦ προ-
καταγνούς. ἀμέλει καὶ ἐγράφη σοι κάθοδος· πῶς 4

μὲν καὶ διὰ τίνα, οὐ λέγω, ἐγράφη δ' οὖν, καὶ ου πρίν γε ἐπέβης τῆς Ἰταλίας πρὶν ἐκείνην σοι δοθῆναι. Ἀντώνιος δὲ καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὸν Καίσαρα μηνύσων αὐτῷ τὰ πεπραγμένα, καὶ ἐπανῆλθε μηδε-
5 νὸς ψηφίσματος δεηθείς, καὶ τέλος τήν τε εἰρήνην τήν τε φιλίαν τὴν πρὸς αὐτὸν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τότε εὑρεθεῖσιν ἐπρυτάνευσεν· ἧς καὶ οἱ λοιποὶ ἂν μετεσχήκεσαν, εἰ μὴ σοὶ πεισθέντες ἐπεφεύγεσαν.
12 εἶτα τούτων οὕτως ἐχόντων τολμᾷς λέγειν ὅτι τόν τε Καίσαρα ἐπὶ τὴν πατρίδα ἐπήγαγε καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἐκίνησε καὶ τῶν μετὰ ταῦτα κακῶν αἰτιώτατος ἡμῖν ἐγένετο; οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ σύ, ὅστις Πομπηίῳ μὲν καὶ στρατεύματα ἀλλότρια καὶ ἡγεμονίαν ἔδωκας, Καίσαρα δὲ καὶ τῶν δεδομένων ἀποστερῆσαι
2 ἐπεχείρησας· ὅστις τῷ τε Πομπηίῳ καὶ τοῖς ὑπάτοις συνεβούλευσας τὰ μὲν προτεινόμενα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος μὴ προσίεσθαι, τὴν δὲ δὴ πόλιν τήν τε Ἰταλίαν ὅλην ἐκλιπεῖν· ὅστις Καίσαρα μὲν οὐδὲ ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθόντα εἶδες, πρὸς δὲ τὸν Πομπήιον καὶ ἐς τὴν
3 Μακεδονίαν ἀπέδρας. καὶ οὐδὲ ἐκείνῳ μέντοι οὐδὲν συνήρω, ἀλλὰ περιιδὼν τὰ γιγνόμενα, ἔπειτ' ἐπειδὴ ἐδυστύχησεν, ἐγκατέλιπες αὐτόν. οὕτως οὐδὲ ἀπ' ἀρχῆς ὡς δικαιότερα αὐτῷ πράττοντι ἐβοήθησας, ἀλλὰ τήν τε στάσιν κινήσας καὶ τὰ πράγματα ταράξας
4 εἶτ' ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς αὐτοῖς ἐφήδρευσας, καὶ τοῦ μὲν πταίσαντος ὡς καὶ ἀδικοῦντός τι διὰ τοῦτ' εὐθὺς ἀπέστης, πρὸς δὲ τὸν κρατήσαντα ὡς καὶ δικαιότερον ἀπέκλινας. καὶ οὕτω γε, πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς, καὶ ἀχάριστος εἶ ὥστε οὐ μόνον οὐκ ἀγαπᾷς ὅτι ἐσώθης ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀγανακτεῖς ὅτι μὴ καὶ ἱππάρχησας.

13 εἶτα ταῦτα σαυτῷ συνειδὼς τολμᾷς λέγειν ὅτι

οὐκ ἐχρῆν τὸν Ἀντώνιον δι᾽ ἔτους ἱππαρχῆσαι; οὐδὲ γὰρ τὸν Καίσαρα δι᾽ ἔτους δικτατωρεῦσαι. ἀλλ᾽ εἴτε καλῶς εἴτε καὶ ἀναγκαίως ταῦτ᾽ ἐγένετο, ἐψηφίσθη τε ὁμοίως ἀμφότερα καὶ ἤρεσε καὶ ἡμῖν καὶ τῷ δήμῳ. τούτοις οὖν, ὦ Κικέρων, ἐγκάλει, εἴ τι παρηνόμησαν, 2
μὴ μὰ Δία μὴ τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν τετιμημένοις ὅτι ἀξίους ἑαυτοὺς καὶ τῶν τηλικούτων τυχεῖν παρέσχον· ὡς εἴγε ὑπὸ τῶν πραγμάτων τῶν τότε ἡμᾶς περιστάντων ἠναγκάσθημεν αὐτὰ οὕτω καὶ παρὰ τὸ προσῆκον ποιῆσαι, τί τοῦτο Ἀντωνίῳ νῦν ἐπιφέρεις, ἀλλ᾽ οὐ τότε ἀντέλεγες, εἴπερ ἐδύνασο; ὅτι ἐφοβοῦ μὰ Δία. εἶτα σὺ μὲν τότε σιωπήσας συγγνώμης διὰ τὴν δει- 3
λίαν τεύξῃ, οὗτος δὲ ὅτι σοῦ προετιμήθη, δίκην διὰ τὴν ἀρετὴν ὑφέξει; καὶ ποῦ ταῦτα τὰ δίκαια ἔμαθες, ἢ ποῦ ταῦτα τὰ νόμιμα ἀνέγνως;

ἀλλ᾽ οὐκ ὀρθῶς τῇ ἱππαρχίᾳ ἐχρήσατο. διὰ τί; 14
ὅτι τὰ ὑπάρχοντα, φησί, τὰ τοῦ Πομπηίου ἠγόρασε. πόσοι δὲ ἄλλοι πόσα ἄλλα ἐπρίαντο, ὧν οὐδεὶς αἰτίαν ἔχει; καὶ γάρ που διὰ τοῦτο καὶ ἐδημεύθη τινὰ καὶ ἐς τὸ πρατήριον ἐξετέθη καὶ τῇ τοῦ κοινοῦ κήρυκος φωνῇ ἀπεκηρύχθη, ἵνα τις αὐτὰ ἀγοράσῃ. ἀλλ᾽ οὐκ 2
ἐχρῆν τὰ τοῦ Πομπηίου κτήματα πεπρᾶσθαι. οὐκοῦν ἡμεῖς ἡμάρτομεν καὶ κακῶς ἐποιήσαμεν δημεύσαντες αὐτά· ἢ ἵνα σὲ καὶ ἡμᾶς τις ἀπολύσῃ, πάντως που ὁ Καῖσαρ ἐπλημμέλησεν ὁ τοῦτο γενέσθαι κελεύσας· ᾧ οὐδὲν ἐπεκάλεσας. ἀλλ᾽ ἐν μὲν τούτῳ καὶ πάνυ 3
μωραίνων ἐξελέγχεται. δύο γοῦν ἐναντιώτατα τοῦ Ἀντωνίου κατηγόρηκεν, ἓν μὲν ὅτι πλεῖστα τῷ Καίσαρι συμπράξας καὶ πάμπολλα διὰ τοῦτο παρ᾽ αὐτοῦ λαβὼν ἔπειτα τὴν τιμὴν αὐτῶν βιαίως ἀπῃτήθη, ἕτερον δὲ ὅτι μήτε τοῦ πατρὸς κληρονομήσας, καὶ 4
πάνθ᾽ ὅσα ἐκτήσατο καταναλώσας ὥσπερ ἡ Χάρυβδις,

ἀεὶ γάρ τι ἡμῖν ἐκ τῆς Σικελίας, καθάπερ ἐπιλελησμένοις ὅτι ἐς αὐτὴν ἔφυγε, παραφέρει, τὴν τιμὴν πάντων ὧν ἐπρίατο ἀπέδωκεν.

15 ἔν τε οὖν τούτοις οὕτω τὰ ἐναντιώτατα αὐτὸς ἑαυτῷ λέγων ὁ θαυμαστὸς οὗτος ἐξελέγχεται, καὶ νὴ Δία καὶ ἐν ἐκείνοις, ὅτι τοτὲ μὲν πάντα αὐτὸν τὰ τῷ Καίσαρι πραχθέντα συνάρασθαι καὶ πάντων διὰ τοῦτο τῶν ἐμφυλίων κακῶν αἰτιώτατον γεγονέναι λέγει, τοτὲ δὲ ἐγκαλεῖ αὐτῷ, δειλίαν ὀνειδίζων, ὅτι μηδενὸς ἄλλου πλὴν τῶν ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ πραχθέν-
2 των μετέσχε. καὶ ἔγκλημά τε αὐτοῦ ποιεῖται λέγων ὅτι τῶν φευγόντων τινὰς κατήγαγε, καὶ μέμφεται αὐτὸν ὅτι μὴ καὶ τῷ θείῳ τὴν κάθοδον ἔδωκεν, ὥσπερ τινὸς πιστεύοντος ὅτι οὐκ ἂν ἐκεῖνον πρῶτον, εἴπερ γε καὶ ὁντινοῦν ἠδυνήθη καταγαγεῖν, ἐπανήγαγε, μήτε τι ἐγκαλῶν αὐτῷ μήτε ἐγκαλούμενος,
3 ὡς καὶ αὐτὸς οὗτος οἶδεν· ἀμέλει πολλὰ καὶ σχέτλια αὐτοῦ καταψευσάμενος οὐδὲν τοιοῦτον εἰπεῖν ἐτόλμησεν. οὕτω μὲν οὖν οὐδ' ὁτιοῦν αὐτῷ διαφέρει πᾶν ὅ,τι ποτ' ἂν ἐπὶ τὴν γλῶτταν αὐτοῦ ἐπέλθῃ, καθάπερ τι πνεῦμα, ἐκχέαι.

16 ἀλλὰ ταῦτα μὲν τί ἂν τις ἐπὶ πλεῖον ἐπεξίοι; ἐπεὶ δὲ τραγῳδεῖ περιιών, καὶ νῦν γε εἰπέ που λέγων ὅτι βαρυτάτην τὴν τῆς ἱππαρχίας ὄψιν παρέσχετο, πανταχοῦ καὶ διὰ πάντων τῷ τε ξίφει ἅμα καὶ τῇ πορφύρᾳ τοῖς τε ῥαβδούχοις καὶ τοῖς στρατιώταις χρώμενος, εἰπάτω μοι σαφῶς, καὶ τί ἐκ τούτων ἠδικήμεθα; ἀλλ' οὐδὲν ἂν εἰπεῖν ἔχοι· εἰ γὰρ εἶχεν,
2 οὐδὲν ἂν τούτου πρότερον ἐξελάλησε. πᾶν γὰρ τοὐναντίον οἱ μὲν στασιάσαντες τότε καὶ πάντα τὰ κακὰ ἐργασάμενοι Τρεβέλλιός τε καὶ Δολοβέλλας ἦσαν, Ἀντώνιος δὲ καὶ οὕτως οὔτε τι ἠδίκησε καὶ πάνθ'

ὑπὲρ ἡμῶν ἔπραττεν ὥστε καὶ τὴν φυλακὴν τῆς πό-
λεως παρ' ἡμῶν ἐπ' αὐτοὺς ἐκείνους, οὐχ ὅπως ἀντι-
λέγοντος τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ῥήτορος, παρῆν γάρ,
ἀλλὰ καὶ συναινοῦντος, ἐπετράπη. ἢ δειξάτω τίνα 3
φωνὴν ἔρρηξεν ὁρῶν τὸν ἀσελγῆ καὶ μιαρόν, ὡς
αὐτὸς λοιδορεῖ πρὸς τῷ μηδὲν αὐτὸν τῶν δεόντων
ποιεῖν, καὶ ἐξουσίαν τοσαύτην παρ' ὑμῶν προσλαμ-
βάνοντα. ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι δεῖξαι. οὕτω που ὁ μέγας
οὗτος καὶ φιλόπολις ῥήτωρ, ὁ πανταχοῦ καὶ ἀεὶ θρυ-
λῶν καὶ λέγων 'ἐγὼ μόνος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγω- 4
νίζομαι, ἐγὼ μόνος ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας παρρησι-
άζομαι· ἐμὲ οὔτε χάρις φίλων οὔτε φόβος ἐχθρῶν
ἀπείργει τοῦ μὴ οὐ τὰ συμφέροντα ὑμῖν προσκοπεῖν·
ἐγώ, κἂν ἀποθανεῖν ἐν τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν λόγοις δεήσῃ,
καὶ μάλα ἡδέως τελευτήσω' οὐδ' ὁτιοῦν τούτων ὧν νῦν
βοᾷ τότε εἰπεῖν ἐτόλμησε. καὶ πάνυ εἰκότως· λογίζε- 5
σθαι γὰρ αὐτῷ ἐπῄει τοῦτο ὅτι τοὺς μὲν ῥαβδούχους
καὶ τὸ ἔσθημα τὸ περιπόρφυρον κατὰ τὰ πάτρια τὰ περὶ
τῶν ἱππάρχων νενομισμένα εἶχε, τῷ δὲ δὴ ξίφει καὶ
τοῖς στρατιώταις κατὰ τῶν στασιαζόντων ἀναγκαίως
ἐχρῆτο. τί γὰρ οὐκ ἂν τῶν δεινοτάτων ἐποίησαν εἰ
μὴ τούτοις ἐκεῖνος ἐπέφρακτο, ὁπότε καὶ οὕτως αὐτοῦ
κατεφρόνησάν τινες;

ὅτι τοίνυν καὶ ταῦτα καὶ τἆλλα πάντα ὀρθῶς 17
καὶ κατὰ τὴν γνώμην ὅτι μάλιστα τὴν τοῦ Καίσαρος
ἐγένετο, δηλοῖ τὰ ἔργα· ἥ τε γὰρ στάσις οὐ περαι-
τέρω προεχώρησε, καὶ ὁ Ἀντώνιος οὐχ ὅσον οὐ δί-
κην ἐπ' αὐτοῖς ἔδωκεν ἀλλὰ καὶ ὕπατος μετὰ ταῦτα
ἀπεδείχθη. καί μοι καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν
θεάσασθε ὡς διέθετο· εὑρήσετε γὰρ αὐτήν, ἂν τἀ- 2
κριβὲς σκοπῆτε, πάνυ πολλοῦ ἀξίαν τῇ πόλει γεγενη-
μένην. ὅπερ που καὶ αὐτὸς εἰδὼς οὐκ ἤνεγκε τὸν

φθόνον, ἀλλ' ἐτόλμησεν ἐπὶ τούτοις αὐτὸν διαβαλεῖν
3 ἃ καὶ αὐτὸς ἂν πεποιηκέναι εὔξατο. καὶ διὰ τοῦτό
γε καὶ τὴν γύμνωσιν αὐτοῦ τήν τε ἀλοιφὴν τούς τε
μύθους τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους ἐπεσήγαγεν, οὐχ ὅτι
τι προσέδει νῦν αὐτῶν, ἀλλ' ἵνα τήν τε περιτέχνησιν
αὐτοῦ καὶ τὴν κατόρθωσιν τοῖς ἔξωθεν ψόφοις συ-
4 σκιάσῃ. ὅστις, ὦ γῆ καὶ θεοί, μεῖζον γὰρ σοῦ βοή-
σομαι καὶ δικαιότερον αὐτοὺς ἐπικαλέσομαι, τυραν-
νουμένην ἤδη τῷ ἔργῳ τὴν πόλιν ἰδὼν τῷ πάντα μὲν
τὰ στρατόπεδα ἀκούειν τοῦ Καίσαρος, πάντα δὲ αὐτῷ
5 τὸν δῆμον μετὰ τῆς βουλῆς εἴκειν, οὕτως ὥστε τά τε
ἄλλα καὶ δικτάτωρα αὐτὸν διὰ βίου εἶναι τῇ τε σκευῇ
τῇ τῶν βασιλέων χρῆσθαι ψηφίσασθαι, καὶ ἐξήλεγξε
σοφώτατα καὶ ἐπέσχεν ἀσφαλέστατα, ὥστε καὶ αἰδε-
σθέντα καὶ φοβηθέντα μήτε τὸ ὄνομα τὸ τοῦ βασι-
λέως μήτε τὸ διάδημα, ἃ καὶ ἀκόντων ἡμῶν αὐτὸς
6 ἑαυτῷ δώσειν ἔμελλε, λαβεῖν. ἄλλος μὲν γὰρ ἄν τις
ὑπό τε ἐκείνου ταῦτ' ἔφη ποιῆσαι κεκελεῦσθαι, καὶ
τήν τε ἀνάγκην ἂν προυτείνατο καὶ συγγνώμης ἐπ'
αὐτῇ ἔτυχε, πῶς γὰρ οὔ, τοιαῦτά τε ἡμῶν τότε ἐψη-
φισμένων καὶ τοσοῦτο τῶν στρατιωτῶν δεδυνημένων;
7 Ἀντώνιος δέ, ἅτε καὶ τῆς διανοίας τῆς τοῦ Καίσαρος
διαπεφυκὼς καὶ πάντα ἀκριβῶς ὅσα παρεσκευάζετο
συννοῶν, φρονιμώτατα αὐτὸν καὶ ἀπέτρεψεν ἀπ'
8 αὐτῶν καὶ ἀπέσπευσε. τεκμήριον δὲ ὅτι οὐδὲν ἔτι
τὸ παράπαν ὡς καὶ δυναστεύων ἔπραξε, καὶ προσέτι
καὶ κοινῶς καὶ ἀφυλάκτως πᾶσιν ἡμῖν συνῆν· ἀφ'
οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα ἠδυνήθη παθεῖν ἃ ἔπαθε.
18 ταῦθ' οὕτως, ὦ Κικέρων ἢ Κικέρουλε ἢ Κικε-
ράκιε ἢ Κικέριθε ἢ Γραίκουλε, ἢ ὅ,τι ποτὲ καὶ χαί-
ρεις ὀνομαζόμενος, ἔπραξεν ὁ ἀπαίδευτος, ὁ γυμνός,
2 ὁ μεμυρισμένος· ὧν οὐδὲν σὺ ἐποίησας ὁ δεινός, ὁ

ὁ σοφός, ὁ πολὺ πλείονι τῷ ἐλαίῳ τοῦ οἴνου χρώμενος, ὁ καὶ μέχρι τῶν σφυρῶν τὴν ἐσθῆτα σύρων, οὐ μὰ Δί' οὐχ ὥσπερ οἱ ὀρχησταὶ οἱ τὰς ποικιλίας τῶν ἐνθυμημάτων διδάσκοντές σε τοῖς σχήμασιν, ἀλλ' ἵνα τὰ αἴσχη σου τῶν σκελῶν συγκρύπτης. οὐ γάρ που καὶ 3
ὑπὸ σωφροσύνης τοῦτο ποιεῖς ὁ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα περὶ τῆς τοῦ Ἀντωνίου διαίτης εἰρηκώς. τίς μὲν γὰρ οὐχ ὁρᾷ σου τὰ λεπτὰ ταῦτα χλανίδια; τίς δ' οὐκ ὀσφραίνεται τῶν πολιῶν σου τῶν κατεκτενισμένων; τίς δ' οὐκ οἶδεν ὅτι τὴν μὲν γυναῖκα τὴν προτέραν τὴν τεκοῦσάν σοι δύο τέκνα ἐξέβαλες, ἑτέραν δὲ ἐπεσηγάγου παρθένον ὑπεργήρως ὤν, ἵν' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς τὰ δανείσματα ἀποτίσῃς; καὶ οὐδὲ ἐκείνην μέντοι κατέσχες, ἵνα Κερελλίαν ἐπ' ἀδείας ἔχῃς, 4
ἣν τοσούτῳ πρεσβυτέραν σαυτοῦ οὖσαν ἐμοίχευσας ὅσῳ νεωτέραν τὴν κόρην ἔγημας, πρὸς ἣν καὶ αὐτὴν τοιαύτας ἐπιστολὰς γράφεις οἵας ἂν γράψειεν ἀνὴρ σκωπτόλης ἀθυρόγλωσσος πρὸς γυναῖκα ἑβομηκοντοῦτιν πληκτιζόμενος. καὶ ταῦτα μὲν ἄλλως ἐξήχθην, 5
ὦ πατέρες, εἰπεῖν, ἵνα μηδὲ ἐν τούτοις ἔλαττόν τι ἔχων ἀπέλθῃ. καίτοι καὶ συμπόσιόν τι ἐτόλμησε τῷ Ἀντωνίῳ προενεγκεῖν, αὐτὸς μὲν ὕδωρ, ὥς φησι, πίνων, ἵνα τοὺς καθ' ἡμῶν λόγους νυκτερεύων συγγράφῃ, τὸν δὲ υἱὸν ἐν τοσαύτῃ μέθῃ τρέφων ὥστε μήτε νύκτωρ μήτε μεθ' ἡμέραν σωφρονεῖν. καὶ 6
προσέτι καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ διαβάλλειν ἐπεχείρησε τοσαύτῃ ἀσελγείᾳ καὶ ἀκαθαρσίᾳ παρὰ πάντα τὸν βίον χρώμενος ὥστε μηδὲ τῶν συγγενεστάτων ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ τήν τε γυναῖκα προαγωγεύειν καὶ τὴν θυγατέρα μοιχεύειν.

ταῦτα μὲν οὖν ἐάσω, ἐπάνειμι δὲ ὅθεν ἐξέβην. ὁ 19
γὰρ Ἀντώνιος ἐκεῖνος, ὃν οὗτος καταδεδράμηκεν, ἰδὼν

τὸν Καίσαρα ὑπὲρ τὴν πολιτείαν ἡμῶν αἱρόμενον, ἐποίησεν αὐτὸν μηδὲν ὧν ἐνενόει πρᾶξαι, δι' αὐτῶν
2 ὧν χαρίζεσθαι αὐτῷ ἐδόκει. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀποτρέπει τινὰς ὧν ἂν μὴ ὀρθῶς ἐπιθυμοῦντες τυχεῖν διαπράσσωνται, ὡς τὸ τοὺς φοβουμένους αὐτὰ μὴ
3 πάθωσιν ἐθελοντὰς δὴ δοκεῖν ὑπομένειν. τοῦτο μὲν γάρ, ἐξ ὧν ἀδικοῦσιν ἑαυτοῖς συνίσασιν, οὐ πιστεύουσι, πεφωρᾶσθαι δὲ νομίζοντες καὶ αἰσχύνονται καὶ φοβοῦνται, τὰ μὲν λεγόμενα ἄλλως, ὡς καὶ κολακείαν, μετ' ἐλέγχου λαμβάνοντες, τὰ δ' ἐξ αὐτῶν ἀποβησόμενα, ὡς καὶ ἐπιβουλήν, μετ' αἰσχύνης ὑπο-
4 πτεύοντες. ἅπερ που καὶ ὁ Ἀντώνιος ἀκριβῶς εἰδὼς πρῶτον μὲν τά τε Λύκαια καὶ τὴν πομπὴν ἐκείνην ἐπελέξατο, ἵν' ὁ Καῖσαρ ἔν τε τῷ ἀνειμένῳ τῆς γνώμης καὶ ἐν τῷ παιγνιώδει τῶν γιγνομένων ἀσφαλῶς σωφρονισθῇ, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ βῆμα,
5 ἵνα ἐξ αὐτῶν τῶν χωρίων αἰσχυνθῇ· τάς τε ἐντολὰς τὰς παρὰ τοῦ δήμου συνέπλασεν, ἵν' αὐτὰς ἀκούσας λογίσηται οὐχ ὅσα τότε ὁ Ἀντώνιος ἔλεγεν, ἀλλ' ὅσα ὁ δῆμος ὁ Ῥωμαίων εἰπεῖν τινι ἐνετείλατο. πόθεν γὰρ ἂν ἐπίστευσε τὸν δῆμον ταῦτ' ἐπεσταλκέναι τῳ, μήτε ἐψηφισμένον τι τοιοῦτον αὐτὸν εἰδὼς μήτε ἐπιβοῶντα
6 αἰσθόμενος; ἀλλ' ἔδει γὰρ αὐτὸν καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥωμαίᾳ, ἐν ᾗ πολλὰ πολλάκις ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐβουλευσάμεθα, καὶ παρὰ τῷ βήματι, ἀφ' οὗ μυρία ἐπὶ μυρίοις ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἐπολιτευσάμεθα, ἔν τε τῇ ἑορτῇ τῶν Λυκαίων, ἵνα ἀναμνησθῇ τοῦ Ῥωμύλου, καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπάτου, ἵνα ἐννοήσῃ τὰ τῶν
7 ἀρχαίων ὑπάτων ἔργα, καὶ ἐπὶ τῷ τοῦ δήμου ὀνόματι ταῦτα ἀκοῦσαι, ἵν' ἐνθυμηθῇ τοῦθ' ὅτι οὐκ Ἄφρων οὐδὲ Γαλατῶν οὐδὲ Αἰγυπτίων ἀλλ' αὐτῶν Ῥωμαίων τυραννεῖν ἐπεχείρει. ταῦτα αὐτὸν τὰ ῥήματα ἐπέ-

στρεψε, ταῦτ' ἐταπείνωσε· καὶ τάχα ἂν τὸ διάδημα,
εἴπερ τις ἄλλος αὐτῷ προσήνεγκε, λαβών, ἔπειτα δι'
ἐκεῖνα καὶ ἐκολούσθη καὶ ἔφριξε καὶ κατέδεισε.
τὰ μὲν οὖν Ἀντωνίου ἔργα σοι ταῦτά ἐστιν, οὐ 8
σκέλος ἄλλως κατάξαντος ἵνα αὐτὸς φύγῃ, οὐδὲ χεῖρα
κατακαύσαντος ἵνα Πορσένναν φοβήσῃ, ἀλλὰ τὴν
τυραννίδα τὴν τοῦ Καίσαρος σοφίᾳ καὶ περιτεχνήσει,
καὶ ὑπὲρ τὸ δόρυ τὸ Δεκίου καὶ ὑπὲρ τὸ ξίφος τὸ
Βρούτου, παύσαντος. σὺ δ', ὦ Κικέρων, τί ἐν τῇ 20
ὑπατείᾳ σου οὐχ ὅτι σοφὸν ἢ ἀγαθόν, ἀλλ' οὐ καὶ
τιμωρίας τῆς μεγίστης ἄξιον ἔπραξας; οὐχ ἡσυχάζου-
σαν μὲν καὶ ὁμονοοῦσαν τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ ἐξετά-
ραξας καὶ ἐστασίασας, τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ Καπιτώλιον
ἄλλων τέ τινων καὶ δούλων παρακλήτων πληρώσας;
οὐ τὸν Κατιλίναν σπουδαρχήσαντα μόνον, ἄλλο δὲ 2
μηδὲν δεινὸν ποιήσαντα κακῶς ἀπώλεσας; οὐ τὸν
Λέντουλον καὶ τοὺς μετὰ αὐτοῦ μήτ' ἀδικήσαντάς
τι μήτε κριθέντας μήτε ἐλεγχθέντας οἰκτρῶς διέφθει-
ρας, καίτοι πολλὰ μὲν περὶ τῶν νόμων πολλὰ δὲ καὶ
περὶ τῶν δικαστηρίων ἀεὶ καὶ πανταχοῦ θρυλῶν;
ἃ εἴ τις ἀφέλοιτο τῶν σῶν λόγων, τὸ λοιπὸν οὐδέν
ἐστι. Πομπηίῳ μὲν γὰρ ἐνεκάλεις ὅτι τῷ Μίλωνι 3
παρὰ τὰ νενομισμένα τὴν κρίσιν ἐποίησε· σὺ δὲ
οὔτε μικρὸν οὔτε μεῖζον οὐδὲν ἐκ τῶν περὶ ταῦτα
τεταγμένων Λεντούλῳ παρέσχες, ἀλλ' ἄνευ λόγου
καὶ κρίσεως ἐνέβαλες ἐς τὸ δεσμωτήριον ἄνδρα ἐπιεικῆ
γέροντα, πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα πρὸς τὴν πατρίδα
ἐκ προγόνων ἐνέχυρα φιλίας ἔχοντα, μηδὲν δὲ μήθ'
ὑπὸ τῆς ἡλικίας μήθ' ὑπὸ τῶν τρόπων νεωτερίσαι
δυνάμενον. τί μὲν γὰρ αὐτῷ κακὸν παρῆν, ὃ τῇ 4
μεταβολῇ ἂν τῶν πραγμάτων ἐξιάσατο; τί δ' οὐκ
ἀγαθὸν εἶχε, περὶ οὗ πάντως ἂν νεοχμώσας τι ἐκιν-

θύνευσε; ποῖα ὅπλα ἠθροίκει, ποίους συμμάχους
παρεσκεύαστο, ἵν' οὕτως οἰκτρῶς καὶ ἀνοσίως ἀνὴρ
ὑπατευκώς, στρατηγῶν, μήτε τι εἰπὼν μήτ' ἀκούσας
ἔς τε τὸ οἴκημα ἐμπέσῃ καὶ ἐκεῖ ὥσπερ οἱ κακουργό-
τατοι φθαρῇ; τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ μάλιστα ὁ καλὸς
οὗτος Τούλλιος ἐπεθύμησεν, ἵν' ἐν τῷ ὁμωνύμῳ αὐ-
τοῦ χωρίῳ τῷ Τουλλιείῳ τὸν ἔγγονον τοῦ Λεντούλου
ἐκείνου τοῦ προκρίτου ποτὲ τῆς βουλῆς γενομένου
21 ἀποκτείνῃ. καίτοι τί ποτ' ἂν ἐποίησεν ἐνοπλίου ἐξου-
σίας λαβόμενος ὁ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἐκ μόνων τῶν
λόγων εἰργασμένος; ταῦτα γάρ σου τὰ λαμπρὰ ἔργα
ἐστί, ταῦτα τὰ μεγάλα στρατηγήματα· ἐφ' οἷς οὕτως
οὐχ ὅπως ὑπὸ τῶν ἄλλων κατεγνώσθης, ἀλλὰ καὶ
αὐτὸς σαυτοῦ κατεψηφίσω, ὥστε πρὶν καὶ κριθῆναι
2 φυγεῖν. καίτοι τίς ἂν ἑτέρα μείζων ἀπόδειξις τῆς
σῆς μιαιφονίας γένοιτο ἢ ὅτι καὶ ἐκινδύνευσας ἀπο-
λέσθαι ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων ὑπὲρ ὧν ἐσκήπτου ταῦτα
πεποιηκέναι, καὶ ἐφοβήθης αὐτοὺς ἐκείνους οὓς ἔλεγες
ἐκ τούτων εὐηργετηκέναι, καὶ οὐχ ὑπέμεινας οὔτ'
ἀκοῦσαί τι αὐτῶν οὔτ' εἰπεῖν τι αὐτοῖς ὁ δεινός, ὁ
περιττός, ὁ καὶ τοῖς ἄλλοις βοηθῶν, ἀλλὰ φυγῇ τὴν
3 σωτηρίαν ὥσπερ ἐκ μάχης ἐπορίσω; καὶ οὕτω γε
ἀναίσχυντος εἶ ὥστε καὶ συγγράψαι ταῦτα τοιαῦτα
ὄντα ἐπεχείρησας· ὃν ἐχρῆν εὔχεσθαι μηδὲ τῶν
ἄλλων τινὰ αὐτὰ συνθεῖναι, ἵνα ἀλλὰ τοῦτό γε κερ-
δάνῃς, τὸ συναπολέσθαι σοι τὰ πεπραγμένα καὶ μη-
δεμίαν αὐτῶν μνήμην τοῖς ἔπειτα παραδοθῆναι. καὶ
ὅπως γε καὶ γελάσητε, ἀκούσατε τὴν σοφίαν αὐτοῦ.
4 προθέμενος γὰρ πάντα τὰ τῇ πόλει πεπραγμένα συγ-
γράψαι, καὶ γὰρ σοφιστὴς καὶ ποιητὴς καὶ φιλόσοφος
καὶ ῥήτωρ καὶ συγγραφεὺς εἶναι πλάττεται, ἔπειτ'
οὐκ ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς, ὥσπερ οἱ ἄλλοι οἱ τοῦτο

ποιοῦντες, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ὑπατείας τῆς ἑαυτοῦ ἤρξατο, ἵνα ἀνάπαλιν προχωρῶν ἀρχὴν μὲν τοῦ λόγου ἐκείνην, τελευτὴν δὲ τὴν τοῦ Ῥωμύλου βασιλείαν ποιήσηται.

λέγε τοίνυν, τοιαῦτα γράφων καὶ τοιαῦτα πράτ- 22
των, οἷα δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ λόγῳ δημηγορεῖν
καὶ ἔργῳ ποιεῖν· ἀμείνων γὰρ εἶ ἑτέροις τισὶν ὁτιοῦν
παραινεῖν ἢ αὐτὸς τὰ προσήκοντα πράττειν, καὶ τοῖς
ἄλλοις ἐπιτιμᾶν ἢ σεαυτὸν ἐπανορθοῦν. καίτοι πόσῳ 2
σε κρεῖττον ἦν, ἀντὶ μὲν τῆς δειλίας ἣν Ἀντωνίῳ
ὀνειδίζεις, αὐτὸν τὴν μαλακίαν καὶ τῆς ψυχῆς καὶ
τοῦ σώματος ἀποθέσθαι, ἀντὶ δὲ τῆς ἀπιστίας ἣν
ἐκείνῳ προφέρεις, αὐτὸν μήτ' ἄπιστόν τι ποιεῖν μήτ'
αὐτομολεῖν, ἀντὶ δὲ τῆς ἀχαριστίας ἧς ἐκείνου κατη-
γορεῖς, αὐτὸν μὴ ἀδικεῖν τοὺς εὐεργέτας; ἓν γάρ 3
τοι καὶ τοῦτο τῶν κακῶν τῶν ἐμφύτων αὐτῷ ἐστιν
ὅτι μισεῖ μάλιστα πάντων τούς τι αὐτὸν εὖ πεποιη-
κότας καὶ τῶν μὲν ἄλλων ἀεί τινας θεραπεύει, τού-
τοις δὲ ἐπιβουλεύει. ἵνα γοῦν τἄλλα ἐάσω, ἐλεηθεὶς
ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ σωθεὶς ἔς τε τοὺς εὐπατρίδας
ἐγγραφεὶς ἀπέκτεινεν, οὐκ αὐτοχειρίᾳ, πόθεν, δειλός
τε οὕτω καὶ γύννις ὤν; ἀλλ' ἀναπείσας καὶ παρα-
σκευάσας τοὺς τοῦτο ποιήσοντας. καὶ ὅτι ταῦτα ἀληθῆ 4
λέγω αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐδήλωσαν· ὅτε γοῦν γυμνοῖς τοῖς
ξίφεσιν ἐς τὴν ἀγορὰν ἐσέδραμον, ὀνομαστὶ αὐτὸν
ἀνεκάλεσαν συνεχῶς εἰπόντες, ὦ Κικέρων, ὥσπερ
που πάντες ἠκούσατε. ἐκεῖνόν τε οὖν εὐεργέτην 5
ὄντα ἐφόνευσε, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀντωνίου καὶ
τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς σωτηρίας, ὅτ' ἀπολέσθαι ἐν τῷ
Βρεντεσίῳ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐκινδύνευσε, τυχὼν
τοιαύτας αὐτῷ χάριτας ἀνταποδίδωσι, κακηγορῶν τε
αὐτὸν ἐπὶ τούτοις ἃ μήτ' αὐτὸς μήτ' ἄλλος τις πώποτε

ἐμέμψατο, καὶ κατατρέχων ἐφ' οἷς ἄλλους ἐπαινεῖ.
6 τὸν γοῦν Καίσαρα τοῦτον, μήθ' ἡλικίαν ἄρχειν ἤ τι
τῶν πολιτικῶν πράττειν ἔχοντα μήθ' ὑφ' ὑμῶν προ-
κεχειρισμένον, ὁρῶν καὶ δύναμιν πεπορισμένον καὶ
πόλεμον μήτε ἐψηφισμένων ἡμῶν μήτε προστεταχό-
των αὐτῷ ἀνῃρημένον, οὐ μόνον οὐκ αἰτιᾶταί τι ἀλλὰ
7 καὶ ἐγκωμιάζει. οὕτως οὔτε τὰ δίκαια πρὸς τοὺς νό-
μους οὔτε τὰ συμφέροντα πρὸς τὸ τῷ κοινῷ χρήσι-
μον ἐξετάζει, ἀλλὰ πάντα ἁπλῶς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ
βούλησιν διάγει, καὶ ἐφ' οἷς ἄλλους ἀποσεμνύνει
ταῦθ' ἑτέροις ἐγκαλεῖ, καὶ καταψευδόμενος ὑμῶν καὶ
23 προσδιαβάλλων ὑμᾶς. σύμπαντα γὰρ τὰ μετὰ τὴν
τοῦ Καίσαρος τελευτὴν ὑπ' Ἀντωνίου πεπραγμένα
εὑρήσετε ὑφ' ὑμῶν κεκελευσμένα. καὶ τὸ μὲν περί
τε τῆς τῶν χρημάτων διοικήσεως καὶ περὶ τῆς τῶν
γραμμάτων ἐξετάσεως λέγειν περιττὸν εἶναι νομίζω.
2 διὰ τί; ὅτι τὸ μὲν τῷ κληρονομοῦντι αὐτοῦ τῆς οὐ-
σίας προσῆκον ἂν εἴη πολυπραγμονεῖν, τὸ δέ, εἴπερ
τινὰ ἀλήθειαν κακουργίας εἶχε, τότε ἐχρῆν παρα-
χρῆμα κεκωλῦσθαι. οὔτε γὰρ ὑπὸ μάλης τι αὐτῶν,
ὦ Κικέρων, ἐπράχθη, ἀλλ' ἐς στήλας, ὡς καὶ αὐτὸς
3 φής, πάντ' ἀνεγράφη· εἰ δὲ ἐκεῖνος φανερῶς οὕτω
καὶ ἀναισχύντως τά τε ἄλλα ἐκακούργησεν ὡς λέγεις,
καὶ τὴν Κρήτην ὅλην ἥρπασεν ὡς καὶ ἐκ τῶν τοῦ
Καίσαρος γραμμάτων ἐλευθέραν μετὰ τὴν τοῦ Βρού-
του ἀρχὴν ἀφειμένην, ἣν ὕστερον ἐκεῖνος παρ' ἡμῶν
ἐπετράπη, πῶς μὲν ἂν σὺ ἐσιώπησας, πῶς δ' ἂν τῶν
4 ἄλλων τις ἠνέσχετο; ἀλλὰ ταῦτα μέν, ὥσπερ εἶπον,
παραλείψω· οὔτε γὰρ ὀνομαστὶ τὰ πολλὰ αὐτῶν εἴρη-
ται, οὔτ' Ἀντώνιος ὁ δυνάμενος ὑμᾶς ἀκριβῶς καθ'
ἕκαστον ὧν πεποίηκε διδάξαι πάρεστι· περὶ δὲ δὴ
τῆς Μακεδονίας τῆς τε Γαλατίας καὶ τῶν ἄλλων

ἐθνῶν τῶν τε στρατοπέδων ὑμέτερα ἔστιν, ὦ πατέρες, ψηφίσματα, καθ᾽ ἃ τοῖς τε ἄλλοις ὡς ἕκαστα προσετάξατε καὶ ἐκείνῳ τὴν Γαλατίαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἐνεχειρίσατε. καὶ τοῦτο καὶ Κικέρων οἶδε. παρῆν γάρ, καὶ πάντα γε αὐτὰ ὁμοίως ὑμῖν ἐψηφίζετο. καίτοι πόσῳ κρεῖττον ἦν τότε αὐτὸν ἀντειπεῖν, εἴπερ τι αὐτῶν μὴ δεόντως ἐγίγνετο, καὶ διδάξαι ὑμᾶς ταῦτα ἃ νῦν προΐσχεται, ἢ παραχρῆμα μὲν σιωπῆσαι καὶ περιιδεῖν ὑμᾶς ἁμαρτάνοντας, νῦν δὲ λόγῳ μὲν Ἀντωνίῳ ἐγκαλεῖν, ἔργῳ δὲ τῆς βουλῆς κατηγορεῖν;

οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο δύναιτ᾽ ἄν τις σωφρονῶν 24
εἰπεῖν, ὅτι ἐκεῖνος ταῦθ᾽ ὑμᾶς ψηφίσασθαι ἐβιάσατο. οὔτε γὰρ αὐτὸς ἰσχύν τινα στρατιωτῶν εἶχεν ὥστε παρὰ γνώμην ὑμᾶς ποιῆσαί τι καταναγκάσαι, καὶ τὸ πρᾶγμα ὑπὲρ τῆς πόλεως πέπρακται. ἐπειδὴ γὰρ 2
προυπέπεμπτο μὲν τὰ στρατεύματα καὶ συνειστήκει, δέος δὲ ἦν μὴ πυθόμενα τῆς τοῦ Καίσαρος σφαγῆς στασιάσῃ καί τινα φλαῦρον προστησάμενα αὖθις πολεμήσῃ, ἔδοξεν ὑμῖν, ὀρθῶς καὶ καλῶς ποιοῦσι, τὸν Ἀντώνιον ἐπ᾽ αὐτὰ ἐπιστῆσαι, τὸν ὕπατον, τὸν τὴν ὁμόνοιαν πρυτανεύσαντα, τὸν τὴν δικτατωρείαν παντελῶς ἐκ τῆς πολιτείας ἐκκόψαντα. καὶ διὰ τοῦτό 3
γε καὶ τὴν Γαλατίαν αὐτῷ ἀντὶ τῆς Μακεδονίας ἀντεδώκατε, ἵν᾽ ἐνταῦθα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὢν μήτε τι κακουργήσῃ καὶ τὸ προσταχθὲν εὐθὺς ὑφ᾽ ὑμῶν ποιήσῃ.

ταῦτα μὲν οὖν πρὸς ὑμᾶς εἶπον, ἵν᾽ εἰδῆτε ὀρθῶς 25
βεβουλευμένοι· πρὸς δὲ δὴ Κικέρωνα καὶ ἐκεῖνός μοι ὁ λόγος ἐξήρκει, ὅτι καὶ παρῆν πᾶσι τούτοις ὅτε ἐγίγνετο, καὶ μεθ᾽ ἡμῶν αὐτὰ ἐψηφίσατο, μήτε στρατιώτην τινὰ Ἀντωνίου ἔχοντος, μήθ᾽ ὅλως

ἐνδείξασθαί τι φοβερὸν ἡμῖν δυναμένου, δι' ὃ καὶ
2 τῶν συμφερόντων ἄν τι παρείδομεν. ἀλλ' εἰ καὶ
τότε ἐσιώπησας, νῦν γε εἰπέ, τί ἐχρῆν ἡμᾶς ποιῆσαι
τούτων οὕτως ἐχόντων; ἀφεῖναι τὰ στρατεύματα
ἄναρχα; καὶ πῶς οὐκ ἂν μυρίων κακῶν καὶ τὴν Μα-
κεδονίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐνέπλησεν; ἀλλ' ἑτέρῳ
3 τινὶ προστάξαι; καὶ τίνα ἂν ἀναγκαιότερον καὶ ἐπι-
τηδειότερον τοῦ Ἀντωνίου εὕρομεν, τοῦ ὑπάτου, τοῦ
πάντα τὰ τῆς πόλεως διοικοῦντος, τοῦ τοσαύτην φυ-
λακὴν τῆς ὁμονοίας ἡμῶν πεποιημένου, τοῦ μυρία
ἐπιδείγματα τῆς πρὸς τὸ κοινὸν εὐνοίας παρεσχημέ-
4 νου; τινὰ τῶν σφαγέων; οἷς οὐδ' ἄλλως ἐν τῇ πόλει
διατρίβειν ἀσφαλὲς ἐγίγνετο. τινὰ τῶν τἀναντία
αὐτοῖς φρονούντων; οὓς πάντες ὑπώπτευον. τίς
ἀξιώσει προέχων, τίς ἐμπειρίᾳ προφέρων παρὰ τοῦτον
5 ἄλλος ἦν; ἀλλ' ἀγανακτεῖς ὅτι μὴ σὲ προειλόμεθα; καὶ
τίνα μὲν ἀρχὴν εἶχες, τί δ' οὐκ ἂν ἔδρασας ὅπλα καὶ
στρατιώτας λαβὼν ὁ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐν τῇ
ὑπατείᾳ ταράξας ἐκ τῶν ἐπιτετηδευμένων σοι τούτων
26 ἀντιθέτων, ὧν μόνων ἧς κύριος; ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι,
ὅτι καὶ παρῆς τούτοις ὅτε ἐψηφίζετο, καὶ οὐδὲν ἀν-
τεῖπες, ἀλλὰ καὶ συγκατέθου πᾶσιν αὐτοῖς ὡς καὶ
ἀρίστοις καὶ ἀναγκαίοις δῆλον ὅτι οὖσιν. οὐ γάρ που
2 καὶ παρρησίας ἐνδεὴς ἦσθα· πολλὰ γοῦν καὶ μάτην
ὑλάκτεις. οὐ μὴν οὐδὲ ἐφοβήθης τινά· πῶς γὰρ ἂν
ἔδεισας τὸν γυμνὸν ὁ μὴ φοβούμενος τὸν ὡπλισμένον;
πῶς τὸν μόνον ὁ μὴ τὸν τοσούτους στρατιώτας ἔχον-
τα; καίτοι σύγε καὶ ἐπὶ τούτῳ σεμνύνῃ, ὅτι πάνυ
τοῦ θανάτου, ὥς γε καὶ φῄς, καταφρονεῖς.
3 οὕτω δὴ τούτων ἐχόντων πότερος ὑμῖν ἀδικεῖν
δοκεῖ, Ἀντώνιος ὁ τὰς δυνάμεις τὰς δοθείσας αὐτῷ
παρ' ὑμῶν διοικῶν, ἢ Καῖσαρ ὁ τοσαύτην ἰσχὺν ἰδίαν

περιβεβλημένος; Ἀντώνιος ὁ πρὸς τὴν ἐπιτραπεῖσαν
αὐτῷ παρ' ὑμῶν ἀρχὴν ἀπεληλυθώς, ἢ Βροῦτος ὁ
κωλύων αὐτὸν τῆς χώρας ἐπιβῆναι; Ἀντώνιος ὁ τοὺς 4
συμμάχους ὑμῶν ἀναγκάσαι ἐθέλων τοῖς ψηφίσμασιν
ὑμῶν πεισθῆναι, ἢ ἐκεῖνοι οἱ τὸν μὲν πεμφθέντα
ὑφ' ὑμῶν ἄρχοντα μὴ προσδεδεγμένοι, τῷ δὲ ἀπε-
ψηφισμένῳ προστεθειμένοι; Ἀντώνιος ὁ τοὺς στρα- 5
τιώτας τοὺς ὑμετέρους συνέχων, ἢ οἱ στρατιῶται οἱ
τὸν ἄρχοντα αὐτῶν ἐγκαταλελοιπότες; Ἀντώνιος ὁ
μηδένα τούτων τῶν στρατιωτῶν τῶν ὑφ' ὑμῶν αὐτῷ
δοθέντων ἐς τὴν πόλιν ἐσαγαγών, ἢ Καῖσαρ ὁ τοὺς
πάλαι ἐστρατευμένους ἀναπείσας χρήμασι δεῦρο ἐλ-
θεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ λόγου τινὸς ἔτι δεῖν ἡγοῦ- 6
μαι πρὸς τὸ μὴ οὐκ ἐκεῖνον μὲν πάντα τὰ προσταχ-
θέντα αὐτῷ ὑφ' ὑμῶν ὀρθῶς δοκεῖν διοικεῖν, τούτους
δὲ καὶ δίκην ὧν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἐτόλμησαν ὑπο-
σχεῖν ὀφείλειν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὴν παρὰ τῶν 7
στρατιωτῶν φυλακὴν ἐλάβετε, ἵν' ἀσφαλῶς ὑπὲρ
τῶν παρόντων, οὐκ Ἀντωνίου ἕνεκα τοῦ μήτε ἰδίᾳ
τι πεποιηκότος μήτ' ἔν τινι ὑμᾶς πεφοβηκότος, ἀλλ'
ἐκείνου τοῦ καὶ δύναμιν ἐπ' αὐτὸν συνειλοχότος καὶ
πολλοὺς στρατιώτας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει πολλάκις
ἐσχηκότος, βουλεύσησθε.

ταῦτα μὲν οὖν διὰ Κικέρωνα εἶπον, ἐπειδήπερ 27
ἀδίκων ἐς ἡμᾶς λόγων ὑπῆρξεν· οὔτε γὰρ ἄλλως
φιλαπεχθήμων εἰμὶ ὥσπερ οὗτος, οὔτ' ἐμοὶ μέλει
τἀλλότρια κακὰ πολυπραγμονεῖν, ὅπερ οὗτος ἀεὶ
ποιῶν σεμνύνεται. ἃ δ' ὑμῖν παραινῶ μήτ' Ἀντω-
νίῳ τι χαριζόμενος μήτε Καίσαρα ἢ Βροῦτον διαβάλ-
λων, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων, ὥσπερ που
προσήκει, βουλεύων, νῦν ἤδη φράσω. φημὶ γὰρ δεῖν 2
μήτε ἐχθρόν πω μηδένα τούτων τῶν τὰ ὅπλα ἐχόν-

των ποιήσασθαι, μήτ' ἀκριβῶς ἐξετάζειν τί καὶ πῶς
ὑπ' αὐτῶν πέπρακται. οὔτε γὰρ ὁ παρὼν καιρὸς
ἐπιτήδειός ἐστι πρὸς τοῦτο, καὶ πολιτῶν αὐτῶν ἡμε-
τέρων πάντων ὁμοίως ὄντων, ἄν τε καί τις πταίσῃ
σφῶν, ἡμῖν ἀπολεῖται, ἄν τε καὶ κατορθώσῃ, ἐφ'
3 ἡμᾶς αὐξηθήσεται. δι' οὖν ταῦτα καὶ πολιτικῶς καὶ
φιλικῶς αὐτοὺς ἡγοῦμαι χρῆναι μεταχειρίσασθαι, καὶ
πέμψαι μὲν πρὸς πάντας ὁμοίως κελεύοντας αὐτοῖς
ἔκ τε τῶν ὅπλων ἀπαλλαγῆναι καὶ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἑαυ-
τοὺς καὶ τὰ στρατόπεδα ποιήσασθαι, πόλεμον δὲ μη-
δέπω πρὸς μηδένα αὐτῶν ἐξενεγκεῖν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπαγ-
γελθησομένων τοὺς μὲν ἐθελήσαντας ἡμῖν πειθαρχῆσαι
4 ἐπαινέσαι, τοῖς δ' ἀπειθήσασι πολεμῆσαι. τοῦτο γὰρ
καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἡμῖν ἐστι, μήτε ἐπειχθῆ-
ναι μήτε προπετῶς τι πρᾶξαι, ἀλλ' ἐπισχεῖν, καὶ
καιρόν τινα καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις καὶ τοῖς στρατιώταις
ἐς τὸ μετανοῆσαι δόντας ἔπειθ' οὕτως, ἂν τοῦ πολέ-
μου δεήσῃ, τοῖς ὑπάτοις αὐτὸν προστάξαι.
28 καὶ σοὶ δέ, ὦ Κικέρων, παραινῶ μήτε γυναικείως
θρασύνεσθαι μήτε τὸν Βαμβαλίωνα μιμεῖσθαι, μηδὲ
πολεμοποιεῖν, μήτε διὰ τὴν ἰδίαν πρὸς τὸν Ἀντώνιον
ἔχθραν δημοσίᾳ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐς κίνδυνον αὖθις
2 καθιστάναι. καλῶς μὲν γὰρ ποιήσεις, ἂν καὶ ἐκείνῳ
συναλλαγῇς μεθ' οὗ πολλὰ δὴ πολλάκις φιλικὰ
ἔπραξας· εἰ δ' οὖν ἀκαταλλάκτως αὐτῷ ἔχεις, ἀλλ'
ἡμῶν γε φεῖσαι, μηδὲ ἐσηγητὴς ἡμῖν τῆς πρὸς ἀλλή-
3 λους φιλίας γεγονὼς νῦν αὐτὴν καταλύσῃς, ἀλλ'
ἀναμνησθεὶς τῆς τε ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῶν λόγων
ὧν ἐν τῷ τῆς Γῆς τεμένει ἐποιήσω, χάρισαί τι καὶ
τῇ Ὁμονοίᾳ ταύτῃ παρ' ᾗ νῦν βουλευόμεθα, ἵνα μὴ
καὶ ἐκεῖνα διαβάλῃς ὡς οὐκ ἀπ' ὀρθῆς διανοίας ἀλλ'
4 ὑπό τινος ἄλλου λεχθέντα. τοῦτο γὰρ καὶ τῇ πόλει

συμφέρει καὶ σοὶ πλείστην δόξαν οἴσει. μὴ γάρ τοι νομίσῃς ὅτι τὸ θρασύνεσθαι ἢ εὐκλεές ἐστιν ἢ ἀσφαλές, μηδ᾽ ἂν εἴπῃς ὅτι τοῦ θανάτου καταφρονεῖς, καὶ ἐπαινεῖσθαι ἐπὶ τούτῳ πιστεύσῃς.
5 τοὺς μὲν γὰρ τοιούτους ὡς καὶ κακὸν ἄν τι ὑπ᾽ ἀπονοίας τολμήσαντας καὶ ὑποπτεύουσι πάντες καὶ μισοῦσιν· οὓς δ᾽ ἂν ἴδωσι περὶ πλείστου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν ποιουμένους, καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἐγκωμιάζουσιν ὡς μηδὲν ἂν ἑκόντας ἄξιον θανάτου
6 ποιήσαντας. καὶ σὺ οὖν, εἴπερ ὄντως σώζεσθαι τὴν πατρίδα ἐθέλεις, τοιαῦτα καὶ λέγε καὶ πρᾶττε ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς σωθήσῃ, μὴ μὰ Δί᾽ ἐξ ὧν καὶ ἡμᾶς συναπολέσεις."

29 τοιαῦτα τοῦ Καλήνου εἰπόντος ὁ Κικέρων οὐκ ἤνεγκεν· αὐτὸς μὲν γὰρ καὶ ἀκράτῳ καὶ κατακορεῖ τῇ παρρησίᾳ ἀεὶ πρὸς πάντας ὁμοίως ἐχρῆτο, παρὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων οὐκ ἠξίου τὴν ὁμοίαν ἀντιλαμβάνειν. καὶ τότε οὖν ἀφεὶς τὸ τὰ δημόσια διασκοπεῖν ἐς λοιδορίας αὐτῷ κατέστη, ὥστε τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ διὰ
2 τοῦτο οὐχ ἥκιστα μάτην κατατριβῆναι. τῇ δ᾽ οὖν ὑστεραίᾳ καὶ τῇ τρίτῃ πολλῶν καὶ ἄλλων ἐφ᾽ ἑκάτερα λεχθέντων ἐκράτησαν οἱ τὰ τοῦ Καίσαρος πράττοντες, καὶ τοῦτο μὲν αὐτῷ ἐκείνῳ καὶ εἰκόνα καὶ τὸ βουλεύειν ἐν τοῖς τεταμιευκόσι, τό τε τὰς ἄλλας ἀρχὰς δέκα ἔτεσι
3 θᾶσσον παρὰ τὸ νενομισμένον αἰτῆσαι, καὶ τὸ τὰ χρήματα ἃ τοῖς στρατιώταις ἀναλώκει, παρὰ τῆς πόλεως, ὅτι δὴ καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτῆς δὴ παρεσκεύασέ σφας, λαβεῖν, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς στρατιώταις, καὶ ἐκείνοις καὶ τοῖς τὸν Ἀντώνιον ἐγκαταλιποῦσι, τὸ μήτ᾽ ἄλλον τινὰ πόλεμον πολεμῆσαι καὶ χώραν εὐθὺς
4 δοθῆναι ἐψηφίσαντο. πρός τε τὸν Ἀντώνιον πρεσβείαν ἔπεμψαν κελεύσουσάν οἱ τά τε στρατόπεδα καὶ

*τὴν Γαλατίαν ἀφεῖναι καὶ ἐς τὴν Μακεδονίαν ἀπελθεῖν· καὶ τοῖς συστρατευομένοις αὐτῷ προεῖπον οἴκαδε ἐντὸς ῥητῆς ἡμέρας ἀναχωρῆσαι, ἢ εἰδέναι ὅτι ἐν πολεμίων μοίρᾳ γενήσονται. καὶ προσέτι καὶ τοὺς βουλευτὰς τοὺς ἀρχὰς τῶν ἐθνῶν παρ' αὐτοῦ λαβόντας καταλύσαντες ἑτέρους ἀντ' αὐτῶν ἀντιπεμ-*
5 *φθῆναι ἔγνωσαν. τότε μὲν ταῦτ' ἐκυρώθη· ὕστερον δὲ οὐ πολλῷ, πρὶν καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ μαθεῖν, ταραχήν τε εἶναι ἐψηφίσαντο καὶ τὴν ἐσθῆτα τὴν βουλευτικὴν ἀπεδύσαντο, τόν τε πόλεμον τὸν πρὸς αὐτὸν καὶ τοῖς ὑπάτοις καὶ τῷ Καίσαρι, στρατηγοῦ*
6 *τινα ἀρχὴν δόντες, προσέταξαν, καί σφισι καὶ τὸν Λέπιδον Λούκιόν τε Μουνάτιον Πλάγκον ἐν μέρει τῆς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις Γαλατίας ἄρχοντα βοηθῆσαι ἐκέλευσαν.*

30 *οὕτω μὲν τῷ Ἀντωνίῳ καὶ ἄλλως πολεμησείοντι αὐτοὶ τὴν πρόφασιν τῆς ἔχθρας παρέσχον. ἄσμενος γὰρ τῶν ἐψηφισμένων λαβόμενος αὐτίκα τε τοῖς πρέσβεσιν ἐξωνείδισεν ὡς οὔτ' ὀρθῶς οὔτ' ἴσως οἱ*
2 *πρὸς τὸ μειράκιον, τὸν Καίσαρα λέγων, ἐχρήσαντο, καὶ ἀντιπέμψας ἑτέρους, ὅπως ἐς ἐκείνους τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου περιστήσῃ, ἀντιπροετείνατό τινα, ἃ αὐτῷ μὲν εὐπρέπειαν ἔφερεν, ἀδύνατα δ' ἦν καὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν συναι-*
3 *ρομένων οἱ πραχθῆναι. ἔμελλε μὲν γὰρ οὐδὲν τῶν προσταχθέντων ποιήσειν, εὖ δὲ ἐπιστάμενος ὅτι οὐδὲ ἐκεῖνοί τι τῶν προβληθέντων ὑπ' αὐτοῦ πράξουσιν, ὑπισχνεῖται δῆθεν πάντα τὰ δεδογμένα σφίσι ποιήσειν, ὅπως αὐτός τε ἀναφυγὴν ὡς κἂν πράξας αὐτὰ ἔχῃ, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων, ἀρνησαμένων ἃ ἐπήγγελ-*
4 *λεν, αἴτια τοῦ πολέμου φθάσῃ γενόμενα. τήν τε γὰρ Γαλατίαν ἐκλείψειν καὶ τὰ στρατόπεδα ἀφήσειν*

ἔλεγεν, ἂν τούτοις τε τὰ αὐτὰ ἅπερ τοῖς τοῦ Καίσαρος ἐψηφίσαντο δῶσι, καὶ τὸν Κάσσιον τόν τε Βροῦτον τὸν Μάρκον ὑπάτους ἕλωνται. καὶ γὰρ τοῦτ' ᾔτησε προσποιούμενος τοὺς ἄνδρας, ἵνα μηδεμίαν αὐτῷ ὀργὴν τῶν πρὸς τὸν Δέκιμον τὸν συνωμότην σφῶν πραττομένων ἔχοιεν.

31 Ἀντώνιος μὲν ταῦτα προΐσχετο, σαφῶς εἰδὼς μηδέτερον αὐτῶν ἐσόμενον· ὁ γὰρ Καῖσαρ οὐκ ἄν ποτε ὑπέμεινεν οὔτε τοὺς σφαγέας τοὺς τοῦ πατρὸς ὑπατεῦσαι, οὔτε τοὺς στρατιώτας τοὺς τοῦ Ἀντωνίου τὰ αὐτὰ τοῖς ἑαυτοῦ λαβόντας προσφιλεστέρους αὐτῷ μᾶλλον γενέσθαι. οὔκουν οὐδὲ ἐκυρώθη τι 2 αὐτῶν, ἀλλὰ τῷ τε Ἀντωνίῳ τὸν πόλεμον πάλιν ἐπήγγειλαν, καὶ τοῖς συνοῦσίν οἱ προηγόρευσαν αὖθις ἐγκαταλιπεῖν αὐτόν, ἑτέραν τινὰ ἡμέραν τάξαντες. τάς τε χλαμύδας τὰς στρατιωτικὰς πάντες, καὶ οἱ μὴ ἐκστρατεύσοντες, ἠμπίσχοντο, καὶ τοῖς ὑπάτοις τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως ἐπέτρεψαν, ἐκεῖνο δὴ τὸ εἰθισμένον τῷ δόγματι προσγράψαντες, τὸ μηδὲν ἀπ' αὐτῆς ἀποτριβῆναι. ἐπειδή τε πολλῶν χρημάτων ἐς 3 τὸν πόλεμον ἐδέοντο, πάντες μὲν τὸ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν τῆς ὑπαρχούσης σφίσιν οὐσίας ἐπέδωκαν, οἱ δὲ δὴ βουλευταὶ καὶ τέσσαρας ὀβολοὺς καθ' ἑκάστην κεραμῖδα τῶν ἐν τῇ πόλει οἰκιῶν, ὅσας ἢ αὐτοὶ ἐκέκτηντο ἢ ἄλλων οὔσας ᾤκουν. καὶ χωρὶς ἕτερα 4 οὐκ ὀλίγα οἱ πάνυ πλούσιοι συνετέλεσαν, τά τε ὅπλα καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὴν στρατείαν ἀναγκαῖα συχναὶ μὲν πόλεις συχνοὶ δὲ καὶ ἰδιῶται προῖκα ἐξεποίησαν· τοσαύτη γὰρ ἀχρηματία τὸ δημόσιον τότε ἔσχεν ὥστε μηδὲ τὰς πανηγύρεις τὰς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ γενέσθαι ὀφειλούσας ἐπιτελεσθῆναι, ἔξω βραχέων τινῶν ὁσίας ἕνεκα. ταῦτα δὲ ὅσοι μὲν τῷ τε Καίσαρι ἐχα- 32

ρίζοντο καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐμίσουν προθύμως ἔπραττον· οἱ δὲ δὴ πλείους, ἅτε καὶ ταῖς στρατείαις ἅμα καὶ ταῖς ἐσφοραῖς βαρούμενοι, ἐδυσχέραινον, καὶ μάλισθ' ὅτι ἄδηλον μὲν ἦν ὁπότερος αὐτῶν κρατήσει,
2 πρόδηλον δὲ ὅτι τῷ νικήσαντι δουλεύσουσι. συχνοὶ δ' οὖν καὶ τὰ τοῦ Ἀντωνίου βουλόμενοι, οἱ μὲν ἄντικρυς πρὸς αὐτόν, ἄλλοι τε καὶ δήμαρχοι στρατηγοί τέ τινες, ἀπῆλθον, οἱ δὲ καὶ κατὰ χώραν μείναντες, ὧν καὶ ὁ Καλῆνος ἦν, ἔπραττον ὑπὲρ αὐτοῦ πάνθ' ὅσα ἐδύναντο, τὰ μὲν ἐπικρυπτόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἐκ
3 τοῦ φανεροῦ διαδικαιοῦντες. οὔκουν οὐδὲ τὴν ἐσθῆτα εὐθὺς ἠλλάξαντο, ἀλλὰ καὶ ἔπεισαν αὖθις τὴν γερουσίαν πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἄλλους τε καὶ τὸν Κικέρωνα πέμψαι, πρόφασιν μὲν ὡς καὶ πείσοντα αὐτὸν ὁμολογῆσαι, ἔργῳ δὲ ἵν' ὑπεξαιρεθῇ
4 σφίσι. συννοήσας οὖν τοῦτ' ἐκεῖνος ἐφοβήθη καὶ οὐκ ἐτόλμησεν ἑαυτὸν ἐς τὰ τοῦ Ἀντωνίου ὅπλα ἐκδοῦναι. κἀκ τούτου οὐδ' ἄλλος τις τῶν πρεσβευτῶν ἀπῆρεν.

33 ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτ' ἐπράττετο, τέρατα αὖθις οὐ σμικρὰ καὶ τῇ πόλει καὶ αὐτῷ τῷ ὑπάτῳ τῷ Οὐιβίῳ ἐγένετο. ἐν γὰρ τῇ ἐσχάτῃ ἐκκλησίᾳ, μεθ' ἣν ἐς τὸν πόλεμον ἐξώρμησεν, ἄνθρωπός τις τὴν νόσον που τὴν ἱερὰν καλουμένην ἔχων δημηγοροῦντός τι αὐτοῦ
2 κατέπεσε· καὶ ἀνδριὰς αὐτοῦ χαλκοῦς ἐν τῷ τῆς οἰκίας προθύρῳ ἑστὼς ἀνετράπη αὐτόματος τῇ ἡμέρᾳ τῇ τε ὥρᾳ ᾗ ἐξεστράτευσε. τά τε ἱερὰ τὰ προπολέμια οἱ μάντεις οὐκ ἠδυνήθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τοῦ αἵματος διαγνῶναι· καί τις ἐν τούτῳ φοίνικα αὐτῷ προσφέρων ἔν τε τῷ αἵματι τῷ προκεχυμένῳ ὤλισθε
3 καὶ πεσὼν τὸν φοίνικα ἐμίανεν. ἐκείνῳ μὲν δὴ ταῦτα ἐγένετο. ἀλλ' εἰ μὲν ἰδιωτεύοντί οἱ συνενήνεκτο,

ἐς μόνον ἂν αὐτὸν ἔτεινεν, ἐπεὶ δ' ὑπάτευε, καὶ ἐς
πάντας ὁμοίως ἤνεγκεν, ὥσπερ τό τε τῆς Μητρὸς τῶν
θεῶν ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ παλατίῳ ὄν, πρὸς γάρ τοι τὰς τοῦ
ἡλίου ἀνατολὰς πρότερον βλέπον πρὸς δυσμὰς ἀπὸ ταὐ-
τομάτου μετεστράφη, καὶ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ πρὸς τῇ 4
Μουτίνῃ, παρ' ᾗ καὶ τὰ μάλιστα ἐμαχέσαντο, τιμώ-
μενον, αἷμά τε γὰρ πολὺ καὶ μετὰ τοῦτο καὶ γάλα
ἀνῆκε, καὶ προσέτι καὶ τὸ τοὺς ὑπάτους τὴν ἔξοδον
πρὸ τῶν Λατίνων ἀνοχῶν ποιήσασθαι· οὐ γάρ ἐστιν
ὁπότε τούτου γενομένου καλῶς ἀπήλλαξαν. ἀμέλει 5
καὶ τότε οἱ ὕπατοι ἀμφότεροι καὶ ἐκ τοῦ ὁμίλου πάμ-
πολυ πλῆθος, τὸ μὲν ἐν τῷ παρόντι τὸ δὲ καὶ μετὰ
ταῦτα, τῶν τε ἱππέων καὶ τῶν βουλευτῶν πολλοί,
καὶ οἱ μάλιστα ἀνὰ πρώτους ὄντες, ἀπώλοντο. τοῦτο 6
μὲν γὰρ αἱ μάχαι, τοῦτο δὲ καὶ αἱ οἴκοι σφαγαὶ τὸν
Σύλλειον τρόπον αὖθις γενόμεναι πᾶν ὅ,τιπερ ἦν
ἄνθος αὐτῶν, ἔξω τῶν δρώντων σφᾶς, ἔφθειραν.

αἴτιοι δὲ τῶν κακῶν τούτων αὐτοὶ ἑαυτοῖς οἱ 34
βουλευταὶ ἐγένοντο. δέον γὰρ αὐτοὺς ἕνα τινὰ τὸν
τὰ ἀμείνω φρονοῦντα προστήσασθαι καὶ ἐκείνῳ διὰ
παντὸς συναίρεσθαι, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν, ὑπο-
λαβόντες δὲ δή τινας καὶ ἐπὶ τοὺς ἑτέρους ἐπαυξή-
σαντες ἔπειτα καὶ ἐκείνους ἀντικαθελεῖν ἐπεχείρη-
σαν, κἀκ τούτου φίλον μὲν οὐδένα ἐχθροὺς δὲ πάντας
ἔσχον. οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν τρόπον πρός τε τοὺς λυπή- 2
σαντάς τινες καὶ πρὸς τοὺς εὐεργετήσαντας διατίθεν-
ται, ἀλλὰ τῆς μὲν ὀργῆς καὶ ἄκοντες μνημονεύουσι,
τῆς δὲ δὴ χάριτος καὶ ἑκόντες ἐπιλανθάνονται, τὸ μέν
τι ἀπαξιοῦντες εὖ πεπονθέναι δοκεῖν ὑπό τινων, ὡς
καὶ ἀσθενέστεροί σφων δόξοντες εἶναι, τὸ δὲ ἀγανακ-
τοῦντες εἴπερ ἀνατὶ κεκακῶσθαι νομισθήσονται πρός
τινος, ὡς καὶ ἀνανδρίαν ὀφλήσοντες. καὶ ἐκεῖνοι 3

οὖν ἕνα μὲν μηδένα προσδεξάμενοι, ἄλλῳ δὲ καὶ ἄλλῳ ἐν μέρει προσθέμενοι, καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ αὐτῶν τὰ δὲ καὶ κατ' αὐτῶν καὶ ψηφισάμενοι καὶ πράξαντες, πολλὰ μὲν
4 δι' αὐτοὺς πολλὰ δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔπαθον. ἡ μὲν γὰρ ὑπόθεσις τοῦ πολέμου μία πᾶσί σφισιν ἦν, τόν τε δῆμον καταλυθῆναι καὶ δυναστείαν τινὰ γενέσθαι· μαχόμενοι δὲ οἱ μὲν ὅτῳ δουλεύσουσιν, οἱ δὲ ὅστις αὐτῶν δεσπόσει, τὰ μὲν πράγματα ἀμφότεροι ὁμοίως ἔφθειρον, πρὸς δὲ δὴ τὴν τύχην διάφορον ἑκάτεροι δόξαν ἐκτή-
5 σαντο. οἱ μὲν γὰρ εὖ πράξαντες καὶ εὔβουλοι καὶ φιλοπόλιδες ἐνομίσθησαν, οἱ δὲ δὴ πταίσαντες καὶ πολέμιοι τῆς πατρίδος καὶ ἀλιτήριοι ὠνομάσθησαν.

ἐς τοῦτο μὲν δὴ τότε τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα προήχθη, λέξω δὲ καὶ καθ' ἕκαστον τῶν γενομένων·
35 καὶ γὰρ καὶ παίδευσις ἐν τούτῳ τὰ μάλιστα εἶναί μοι δοκεῖ, ὅταν τις τὰ ἔργα τοῖς λογισμοῖς ὑπολέγων τήν τε ἐκείνων φύσιν ἐκ τούτων ἐλέγχῃ καὶ τούτους ἐκ τῆς ἐκείνων ὁμολογίας τεκμηριοῖ.

2 ἐπολιόρκει μὲν ὁ Ἀντώνιος τὸν Δέκιμον ἐν τῇ Μουτίνῃ ὄντα, ὡς μὲν τἀκριβὲς εἰπεῖν, ὅτι οὐ παρῆκεν αὐτῷ τὴν Γαλατίαν, ὡς δ' αὐτὸς ἐπλάττετο, ὅτι τῶν τοῦ Καίσαρος σφαγέων ἐγεγόνει. ἐπειδὴ γὰρ οὔτε κόσμον οἱ ἡ ἀληθὴς τοῦ πολέμου αἰτία ἔφερε, καὶ ἅμα καὶ τὰ τοῦ δήμου πρὸς τὸν Καίσαρα ἐπὶ τῇ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τιμωρίᾳ ἀποβλέποντα ἑώρα, τοῦτο
3 τὸ πρόσχημα τοῦ πολέμου προεβάλετο. ὅτι γὰρ ἐσκήπτετο αὐτὸ ἵνα τὴν Γαλατίαν κατάσχῃ, καὶ αὐτὸς ἐδήλωσε τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον τὸν Μάρκον ὑπάτους ἀποδειχθῆναι αἰτήσας· πρός γάρ τοι τὰ ἑαυτοῦ συμφέροντα ἑκάτερον ἐκ τοῦ ἐναντιωτάτου προσ-
4 εποιεῖτο. Καῖσαρ δὲ ἐστράτευτο μὲν ἐπ' αὐτὸν πρὶν καὶ ψηφισθῆναί οἱ τὸν πόλεμον, οὐ μὴν καὶ ἐπεποιήκει

λόγου ἄξιον οὐδέν. μαθὼν δὲ δὴ καὶ τὰ δεδογμένα τὰς μὲν τιμὰς ἀπεδέχετο καὶ ἔχαιρεν, ἄλλως τε καὶ ὅτι θύοντι αὐτῷ, ὅτε τὸν κόσμον καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ στρατηγοῦ ἔλαβε, διττὰ τὰ ἥπατα ἐν πᾶσι τοῖς
ἱερείοις δώδεκα οὖσιν εὑρέθη· τῷ δὲ δὴ καὶ πρὸς 5
τὸν Ἀντώνιον καὶ πρέσβεις καὶ λόγους πεμφθῆναι, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἀκήρυκτον εὐθὺς αὐτῷ τὸν πόλεμον
ἐπαγγελθῆναι, ἤσχαλλε, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ τοὺς 6
ὑπάτους ἐκείνῳ τε ἰδίᾳ τι περὶ τῆς ὁμονοίας ἐπεσταλκότας, καὶ γράμματα παρ' αὐτοῦ πρός τινας τῶν βουλευτῶν πεμφθέντα καὶ ἁλόντα τούτοις τε ἀποδόντας καὶ ἑαυτὸν ἀποκρυψαμένους, τόν τε πόλεμον μήτε σπουδῇ μήτε παραχρῆμα τῇ τοῦ χειμῶνος προ-
φάσει ποιουμένους ᾔσθετο. οὐ μέντοι ἔχων ὅπως 7
ἐκφήνειεν αὐτά, οὔτε γὰρ ἀλλοτριῶσαί σφας ἤθελεν οὔτ' αὖ πεῖσαί τι ἢ καὶ βιάσασθαι ἐδύνατο, ἡσυχίαν καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Κορνηλίου ἀγορᾷ χειμάζων ἦγε,
μέχρις οὗ περὶ τῷ Δεκίμῳ ἐφοβήθη. ἐκεῖνος γὰρ 36
πρότερον μὲν ἰσχυρῶς τὸν Ἀντώνιον ἠμύνετο, καί ποτε ὑποτοπήσας τινὰς ἐς τὴν πόλιν ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ διαφθορᾷ τῶν στρατιωτῶν ἐσπεπέμφθαι συνεκάλεσε μὲν πάντας τοὺς παρόντας, καὶ βραχέα ἄττα ὑπειπὼν ἐκήρυξε, δείξας τι χωρίον, τοὺς μὲν ἐν τοῖς ὅπλοις ἐπὶ τάδε τοὺς δὲ ἰδιώτας ἐπὶ θάτερα αὐτοῦ ἀπελθεῖν, καὶ οὕτως ἀπορήσαντας τοὺς τοῦ Ἀντωνίου ὅπῃ τράπωνται καὶ μονωθέντας κατεφώρασε καὶ
συνέλαβεν· ἔπειτα παντελῶς ἀπετειχίσθη. δείσας 2
οὖν ὁ Καῖσαρ μὴ βίᾳ ἁλῷ ἢ καὶ ἀπορίᾳ τῶν ἐπιτηδείων ὁμολογήσῃ, ἠνάγκασε τὸν Ἵρτιον συνεπιστρατεῦσαι· ὁ γὰρ Οὐίβιος ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔτι τούς τε καταλόγους ἐποιεῖτο καὶ τοὺς νόμους τῶν Ἀντωνίων
κατέλυεν. ὁρμήσαντες οὖν Βονωνίαν μὲν ἐκλειφθεῖ- 3

σαν ὑπὸ τῶν φρουρῶν ἀμαχὶ παρέλαβον, καὶ τοὺς
ἱππέας τοὺς μετὰ τοῦτο ἀπαντήσαντάς σφισιν ἐτρέ-
ψαντο, ὑπὸ δὲ τοῦ πρὸς τῇ Μουτίνῃ ποταμοῦ τῆς
τε ἐπ᾽ αὐτῷ φυλακῆς οὐχ οἷοί τε ἐγένοντο περαιτέρω
4 προχωρῆσαι. βουλόμενοι οὖν καὶ ὥς τήν γε παρου-
σίαν σφῶν τῷ Δεκίμῳ, μὴ καὶ φθάσῃ τι συμβάς,
δηλῶσαι, τὸ μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων δέν-
δρων ἐφρυκτώρουν, ἐπεὶ δὲ οὐ συνίει, ἐς ἐλασμὸν
μολύβδου λεπτὸν ἐγγράψαντές τινα ἐπείλιξαν αὐτὸν
ὥσπερ τι χαρτίον, καὶ κολυμβητῇ νυκτὸς ὑφύδρῳ
5 διενεγκεῖν ἔδωκαν. καὶ οὕτως ὁ Δέκιμος τήν τε
παρουσίαν ἅμα αὐτῶν καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἐπικου-
ρίας μαθὼν ἀντεπέστειλέ σφισι τὸν αὐτὸν τρόπον,
κἀκ τούτου συνεχῶς ἤδη πάντα ἀλλήλοις διεδήλουν.
37 ὁ οὖν Ἀντώνιος ἰδὼν ὅτι ὁ Δέκιμος οὐκ ἐνδω-
σείει, ἐκείνῳ μὲν Λούκιον τὸν ἀδελφὸν παρακατέ-
λιπεν, αὐτὸς δὲ ἐπί τε τὸν Καίσαρα καὶ ἐπὶ τὸν
Ἵρτιον ἐχώρησε. καὶ αὐτῶν ἀντιστρατοπεδευομένων
ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἱππομαχίαι τινὲς βραχεῖαι καὶ
2 ἰσοπαλεῖς ἐγίγνοντο, μέχρις οὗ οἱ Κελτικοὶ ἱππεῖς,
οὓς μετὰ τῶν ἐλεφάντων ὁ Καῖσαρ προσεπεποίητο,
πρός τε τὸν Ἀντώνιον αὖθις ἀπέκλιναν, κἀκ τοῦ
στρατοπέδου μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελθόντες προεξώρ-
μησαν μὲν ὡς καὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς τοῖς ἀντιπροσελά-
σουσι προσμίξοντες, ὑπέστρεψαν δὲ δι᾽ ὀλίγου, καὶ
παρὰ δόξαν μὴ προσδεχομένοις τοῖς ἐφεπομένοις
3 σφίσι προσπεσόντες συχνοὺς αὐτῶν ἀπέκτειναν. καὶ
μετὰ ταῦτα προνομεύοντές τινες ἀπ᾽ ἀμφοτέρων ἐς
χεῖρας ἦλθον, κἀκ τούτου καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιβοηθη-
σάντων ἑκατέροις μάχη τέ σφων ὀξεῖα ἐγένετο καὶ
ἐκράτησεν ὁ Ἀντώνιος. τούτοις τε οὖν ἐπαιρόμενος,
καὶ τὸν Οὐίβιον πλησιάζοντα αἰσθόμενος, προσέβαλε

πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν ἀντικαθεστηκότων, εἴ πως προσεξελὼν αὐτὸ ῥᾷον τοῦ λοιποῦ πολεμήσειε. καὶ ἐπειδὴ 4
τά τε ἄλλα πρός τε τὰς συμφορὰς καὶ πρὸς τὴν ἐλπίδα τὴν παρὰ τοῦ Οὐιβίου διὰ φυλακῆς ἐποιοῦντο καὶ οὐκ ἀντεπεξῆγον, κατέλιπε καὶ ἐκεῖ μέρος τι τοῦ στρατοῦ, προσμιγνύναι τέ σφισι κελεύσας, ὅπως καὶ αὐτὸς ὅτι μάλιστα παρεῖναι δοκοίη, καὶ ἐπιφυλάττειν ἅμα μή τινες κατὰ νώτου οἱ προσπέσωσι. διατάξας 5
τε ταῦτα ἀπῆρε νυκτὸς λαθὼν ἐπὶ τὸν Οὐίβιον ἀπὸ Βονωνίας προσιόντα, καὶ αὐτόν τε ἐνεδρεύσας κατέτρωσε καὶ τοὺς πλείους τῶν στρατιωτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς τὰ ταφρεύματα κατέκλεισε. κἂν ἐξεῖλεν αὐτούς, εἰ καὶ ἐφ' ὁποσονοῦν προσηδρεύκει σφίσι. νῦν δ' ἐπειδὴ τῇ πρώτῃ προσβολῇ οὐδὲν 6
ἐπέρανεν, ἐφοβήθη μὴ καὶ χρονίσῃ καί τι ἐν τούτῳ πρὸς τοῦ Καίσαρος καὶ πρὸς τῶν ἄλλων πλεονεκτηθῇ, καὶ ἐπ' ἐκείνους αὖθις ἐτράπετο. καὶ αὐτῷ ὁ 7
Ἵρτιος ἔκ τε τῆς πορείας ἑκατέρας καὶ ἐκ τῆς μάχης κεπονηκότι, καὶ προσέτι καὶ ἐν ἀνελπίστῳ ὄντι μή ποτ' ἂν πολέμιόν τινα νενικηκότι οἱ προσμῖξαι, ἀπαντήσας πολὺ ἐκράτησεν· ὡς γὰρ ἔγνωσαν τὸ γιγνόμενον, Καῖσαρ μὲν ἐπὶ τῇ τοῦ στρατοπέδου φυλακῇ κατέμεινεν, ἐκεῖνος δὲ ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ὥρμησεν.
ἡττηθέντος δὲ αὐτοῦ αὐτοκράτορες οὐ μόνον ὁ Ἵρτιος 38
ἀλλὰ καὶ ὁ Οὐίβιος, καίπερ κακῶς ἀπαλλάξας, ὅ τε Καῖσαρ, καίτοι μηδὲ μαχεσάμενος, καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ ὑπὸ τῆς βουλῆς ὠνομάσθησαν. τοῖς τε 2
συναγωνισαμένοις σφίσι καὶ τελευτήσασι ταφή τε δημοσία καὶ τὸ τοῖς παισὶ τοῖς τε πατράσιν αὐτῶν πάντα τὰ γέρα, ὅσα ἂν αὐτοὶ ἐκεῖνοι ζήσαντες ἔλαβον, ἀποδοθῆναι ἐψηφίσθη.

ὡς οὖν ταῦτ' ἐγένετο, καὶ Πόντιος Ἀκύλας, ἐκ 3

τε τῶν σφαγέων ὧν καὶ τῷ Δεκίμῳ ὑποστρατηγῶν, Τίτον Μουνάτιον Πλάγκον ἀντιπολεμοῦντα αὐτῷ μάχαις ἐνίκησεν, ὅ τε Δέκιμος βουλευτοῦ τινος αὐτομολήσαντος πρὸς τὸν Ἀντώνιον οὐχ ὅσον οὐκ ὀργὴν αὐτῷ
4 ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη τά τε ἄλλα ὅσα ἐν τῇ Μουτίνῃ ὑπελέλειπτο πάντα ἀπέπεμψε, κἀκ τούτου οἵ τε στρατιῶται οἱ Ἀντωνίου ἠλλοιοῦντο καὶ τῶν δήμων τινὲς τῶν ὁμοφρονούντων οἱ πρότερον ἐστασίαζον, ὁ μὲν
5 Καῖσαρ ὅ τε Ἵρτιος ἐπήροντό τε ἐπὶ τούτοις, καὶ πρὸς τὸ ἔρυμα τὸ τοῦ Ἀντωνίου προσιόντες προεκαλοῦντο αὐτὸν ἐς χεῖρας, ἐκεῖνος δὲ τέως μὲν κατεπέπληκτο καὶ ἡσύχαζεν, ἔπειτα ἐπειδὴ δύναμίς τις αὐτῷ παρὰ
6 τοῦ Λεπίδου πεμφθεῖσα ἦλθεν, ἀνεθάρσησεν. αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Λέπιδος οὐκ ἀπεσάφησεν ὁποτέροις τὸ στράτευμα πέμψειε· τόν τε γὰρ Ἀντώνιον συγγενῆ ὄντα ἠγάπα, καὶ ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐπ' αὐτὸν ἐκέκλητο, καὶ διά τε ταῦτα, καὶ ἅμα καὶ ἀναχώρησιν ἑαυτῷ πρὸς ἀμφοτέρους σφᾶς προπαρασκευάζων, οὐδὲν σα-
7 φὲς Μάρκῳ Σιλανῷ τῷ στρατιάρχῳ ἐνετείλατο· ἐκεῖνος δὲ ἀκριβῶς που τὴν γνώμην αὐτοῦ εἰδὼς πρὸς τὸν Ἀντώνιον αὐτοκέλευστος ἀφίκετο. τούτου οὖν ἐπικουρήσαντος αὐτῷ θαρσήσας ἐπεκδρομὴν αἰφνιδίαν ἐποιήσατο, καὶ φόνου παρ' ἀμφοτέρων πολλοῦ γενομένου τραπεὶς ἔφυγε.

39 μέχρι μὲν οὖν τούτων ὁ Καῖσαρ καὶ πρὸς τοῦ δήμου καὶ πρὸς τῆς βουλῆς ηὔξετο, κἀκ τούτου τά τε ἄλλα τιμηθήσεσθαι καὶ ὕπατος εὐθὺς ἀποδειχθήσεσθαι προσεδόκα· συνέβη γὰρ τόν τε Ἵρτιον ἐν τῇ τοῦ Ἀντωνιείου στρατοπέδου καταλήψει καὶ τὸν Οὐίβιον ἐκ τῶν τραυμάτων μὴ πολλῷ ὕστερον φθαρῆναι, ὅθεν αἰτίαν τοῦ θανάτου αὐτῶν πρὸς τὴν τῆς ἀρχῆς
2 διαδοχὴν ἔσχεν. ἡ δὲ γερουσία πρότερον μέν, ἕως

ἔτι ἄδηλον ἦν ὁπότερός σφων κρατήσει, πάνθ' ὅσα
ἐν τῷ πρὶν δυναστείας τισὶν ἔξω τῶν πατρίων δο-
θέντα παρεσκευάκει προκατέλυσαν, ἐπ' ἀμφοτέροις
μέν που ταῦτα ψηφισάμενοι ὡς καὶ προκαταληψό-
μενοι δι' αὐτῶν τὸν νικήσοντα, τὴν δὲ αἰτίαν ἐς
τὸν ἕτερον τὸν ἡττηθησόμενον μέλλοντες ἀναφέρειν.
τοῦτο μὲν γὰρ ἀπεῖπον μηδένα ἐπὶ πλείω χρόνον 3
ἐνιαυτοῦ ἄρχειν, τοῦτο δὲ ἀπηγόρευσαν μήτε τινὰ
σίτου ἐπιμελητὴν μήτε τροφῶν ἐπιστάτην ἕνα αἱρεῖ-
σθαι. ἐπειδὴ δὲ τὰ πραχθέντα ἔμαθον, τῇ μὲν τοῦ
Ἀντωνίου ἥττῃ ἔχαιρον, καὶ τάς τε στολὰς μετενέ-
δυσαν καὶ ἱερομηνίας ἐπὶ ἑξήκοντα ἡμέρας ἤγαγον,
τούς τε συνεξετασθέντας αὐτῷ πάντας ἔν τε πολε-
μίων μοίρᾳ ἐνόμισαν καὶ τὰς οὐσίας, ὥσπερ που καὶ
τὴν αὐτοῦ ἐκείνου, ἀφείλοντο· τὸν δὲ δὴ Καίσαρα 40
οὐχ ὅτι μεγάλου τινὸς ἔτ' ἠξίωσαν, ἀλλὰ καὶ κατα-
λύειν ἐπεχείρησαν, πάνθ' ὅσα ἐκεῖνος ἤλπιζε λήψε-
σθαι τῷ Δεκίμῳ δόντες. οὐ γὰρ ὅτι βουθυσίας, ἀλλὰ
καὶ ἐπινίκια αὐτῷ ἐψηφίσαντο, τά τε λοιπὰ τοῦ
πολέμου καὶ τὰ στρατόπεδα, ἄλλα τε καὶ τὰ τοῦ
Οὐιβίου, προσέταξαν· τοῖς τε στρατιώταις τοῖς συμ- 2
πολιορκηθεῖσίν οἱ καὶ ἐπαίνους καὶ τἆλλα ὅσα τοῖς
τοῦ Καίσαρος πρότερον προεπήγγελτο, καίπερ μηδὲν
ἐς τὴν νίκην συμβαλομένοις ἀλλ' ἀπὸ τῶν τειχῶν
αὐτὴν ἰδοῦσι, δοθῆναι ἔγνωσαν. καὶ τὸν Ἀκύλαν
ἀποθανόντα ἐν τῇ μάχῃ εἰκόνι ἐτίμησαν· τά τε χρή-
ματα ἃ ἐς τὴν παρασκευὴν τῶν τοῦ Δεκίμου στρα-
τιωτῶν οἴκοθεν ἀναλώκει, τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ
ἀπέδωκαν. τό τε σύμπαν ὡς εἰπεῖν, ὅσα τῷ Καίσαρι 3
ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ἐγεγόνει, ταῦτα ἐπ' αὐτὸν ἐκεῖνον
ἄλλοις ἐψηφίσθη. καὶ ὅπως γε ἂν μηδ' ἂν τὰ μά-
λιστα βουληθῇ τι κακὸν δρᾶσαι καὶ δυνηθῇ, πάντας

αὐτῷ τοὺς ἐχθροὺς ἐπήσκησαν· τῷ τε γὰρ Ποπηίῳ τῷ Σέξτῳ τὸ ναυτικὸν καὶ τῷ Βρούτῳ τῷ Μάρκῳ τὴν Μακεδονίαν τῷ τε Κασσίῳ τήν τε Συρίαν καὶ τὸν πόλεμον
4 τὸν πρὸς τὸν Δολοβέλλαν ἐνεχείρισαν. πάντως δ' ἂν καὶ τὰς δυνάμεις ἃς εἶχε προσπαρείχοντο, εἰ μήπερ ἐφοβήθησαν φανερῶς αὐτὸ ψηφίσασθαι διὰ τὸ εὔνους οἱ τοὺς στρατιώτας ἐπίστασθαι ὄντας. στασιάσαι δ' οὖν σφας καὶ ὣς καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ
5 πρὸς ἐκεῖνον ἐπεχείρησαν. οὔτε γὰρ ἐπαινέσαι τε καὶ τιμῆσαι πάντας αὐτοὺς ἠθέλησαν, μὴ καὶ τὸ φρόνημα αὐτῶν ἐπὶ μεῖζον ἄρωσιν, οὔτ' ἀτιμάσαι καὶ παριδεῖν πάντας, μὴ καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἀλλοτριώσωσι καὶ κατὰ τοῦτο καὶ συμφρονεῖν ἀναγκάσωσι.
6 διὰ μέσου οὖν ἐποίησαν, καὶ τοὺς μὲν ἐπαινέσαντες αὐτῶν τοὺς δ' οὔ, καὶ τοῖς μὲν στέφανον ἐλάας ἐν ταῖς πανηγύρεσι φορεῖν δόντες τοῖς δ' οὔ, καὶ προσέτι καὶ χρήματα τοῖς μὲν δισχιλίας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς τοῖς δὲ οὐδὲ χαλκοῦν ψηφισάμενοι, συγκρούσειν τε αὐτοὺς ἀλλήλοις κἀκ τούτου καὶ ἀσθενώσειν
41 ἤλπισαν. καὶ τούς γε δὴ ἀγγελοῦντάς σφισι ταῦτα οὐ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους ἔπεμψαν. περιοργὴς οὖν καὶ ἐπὶ τούτοις γενόμενος ἐπέτρεψε μὲν τῷ λόγῳ τοῖς πρεσβευταῖς ἄνευ ἑαυτοῦ τῷ στρατεύματι συμμῖξαι, προπαραγγείλας μήτ' ἀπόκρισίν τινα αὐτοῖς δοθῆναι καὶ ἑαυτὸν παραχρῆμα μεταπεμφθῆναι· ἐλθὼν δὲ ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ συνακούσας σφίσι τὰ ἐπεσταλμένα, πολὺ μᾶλλον αὐτοὺς
2 ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ᾠκειώσατο. οἵ τε γὰρ προτετιμημένοι οὐ τοσοῦτον τῇ πλεονεξίᾳ ἔχαιρον ὅσον ὑπώπτευον τὸ γιγνόμενον, τοῦ Καίσαρός σφας ὅτι μάλιστα ἐνάγοντος· καὶ οἱ ἠτιμασμένοι ἐκείνοις μὲν οὐδὲν ὠργίζοντο, προσδιαβάλλοντες δὲ τὴν διάνοιαν τῶν

ἐψηφισμένων τήν τε ἀτιμίαν σφῶν ἐπὶ πάντας ἦγον
καὶ τὴν ὀργὴν αὐτοῖς ἐκοινοῦντο. μαθόντες οὖν 3
ταῦθ' οἱ ἐν τῇ πόλει, καὶ φοβηθέντες, ὕπατον μὲν
οὐδ' ὣς αὐτὸν ἀπέδειξαν, οὗπερ που τὰ μάλιστα
ἐγλίχετο, ταῖς δὲ δὴ τιμαῖς ταῖς ὑπατικαῖς ἐκόσμη-
σαν, ὥστε καὶ γνώμην ἐν τοῖς ὑπατευκόσιν ἤδη
τίθεσθαι. ἐπειδή τε ἐν οὐδενὶ λόγῳ τοῦτ' ἔσχε,
στρατηγόν τε αὐτὸν ἐν τοῖς πρῶτον καὶ μετὰ τοῦτο
καὶ ὕπατον αἱρεθῆναι ἐψηφίσαντο. καὶ οἱ μὲν οὕτω 4
τὸν Καίσαρα, ὥσπερ ὡς ἀληθῶς μειράκιόν τέ τι καὶ
παῖδα, ἅπερ που διεθρύλουν, ὄντα, σοφῶς μετακε-
χειρίσθαι ἔδοξαν· ἐκεῖνος δὲ ἐπί τε τοῖς ἄλλοις καὶ
ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, ὅτι παῖς ἤκουε, δεινῶς ἀγανακτῶν
οὐκέτ' ἐς ἀναβολὰς ἐποιήσατο, ἀλλ' ἐπί τε τὰ ὅπλα
καὶ ἐπὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ἐτράπετο. καὶ πρός τε τὸν 5
Ἀντώνιον κρύφα διεκηρυκεύσατο, καὶ τοὺς διαφυ-
γόντας ἐκ τῆς μάχης, οὓς αὐτός τ' ἐνενικήκει καὶ ἡ
βουλὴ πολεμίους ἐψήφιστο, συνήθροιζε, καὶ κατηγο-
ρίας παρ' αὐτοῖς καὶ κατὰ τῆς γερουσίας καὶ κατὰ
τοῦ δήμου πολλὰς ἐποιεῖτο.

ἀκούοντες δὲ ταῦτα οἱ ἐν τῷ ἄστει τέως μὲν ἐν 42
ὀλιγωρίᾳ αὐτὸν ἦγον, ἐπεὶ δὲ τόν τε Ἀντώνιον καὶ
τὸν Λέπιδον συμπεφρονηκότας ᾔσθοντο, θεραπεύειν
τε αὖθις ἤρξαντο, ἀγνοοῦντες τοὺς λόγους οὓς πρὸς
τὸν Ἀντώνιον ἐπεποίητο, καὶ τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς
ἐκείνους προσέταξαν. ὁ οὖν Καῖσαρ καὶ τοῦτον μέν, 2
εἴ πως ὕπατος δι' αὐτὸν ἀποδειχθείη, ὑπεδέξατο·
πάνυ γάρ τι ἔπρασσε διά τε ἄλλων καὶ διὰ τοῦ Κι-
κέρωνος ὅπως χειροτονηθείη, οὕτως ὥστε καὶ συνύ-
πατον αὐτὸν ὑποσχέσθαι οἱ ποιήσειν. ἐπεὶ δὲ οὐδ' 3
οὕτως ᾑρέθη, ἡτοιμάζετο μὲν ὡς καὶ πολεμήσων κα-
θάπερ ἐδέδοκτο, παρασκευάσας δὲ ἐν τούτῳ τοὺς

στρατιώτας αὐτοῦ, ἐφ' ἑαυτῶν δῆθεν, ὀμόσαι αἰφνι-
δίως πρὸς μηδὲν τῶν στρατοπέδων τῶν τοῦ Καίσαρος
γενομένων πολεμήσειν, ὅπερ που πρὸς τὸν Λέπιδον
4 καὶ πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἔφερον· τὸ γὰρ πλεῖστον
τῶν συστρατευομένων σφίσιν ἐξ ἐκείνων ἦν· ἀνέσχε,
καὶ πρέσβεις ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὴν βουλὴν ἐξ αὐτῶν
43 τῶν στρατιωτῶν τετρακοσίους ἔπεμψε. τοῦτο μὲν
δὴ πρόσχημα τῆς πρεσβείας αὐτοῖς ἦν, τὸ δ' ὅλον
τά τε χρήματα τὰ ἐψηφισμένα σφίσιν ἀπῄτουν καὶ
2 ὕπατον τὸν Καίσαρα ἀποδειχθῆναι ἐκέλευον. ἀνα-
βαλλομένων οὖν αὐτῶν τὴν ἀπόκρισιν ὡς καὶ σκέ-
ψεως δεομένην, ἄδειάν τινι τῶν τὰ τοῦ Ἀντωνίου
πραξάντων ἐκ τῆς τοῦ Καίσαρος, ὥσπερ εἰκὸς ἦν,
ἐντολῆς ᾔτησαν, οὐχ ὅτι καὶ ἐβούλοντο αὐτῆς τυχεῖν,
ἀλλ' ἵνα ἀποπειραθῶσί τε αὐτῶν εἰ ταύτην γε δώ-
σουσί σφισι, καὶ ἀφορμὴν ὀργῆς λάβωσι τὸ καὶ δι'
3 ἐκείνην δοκεῖν χαλεπαίνειν. ἀποτυχόντες γοῦν αὐ-
τῆς, ἀντεῖπε μὲν γὰρ οὐδείς, πολλῶν δὲ τὸ αὐτὸ
τοῦτο ὑπὲρ ἑτέρων ἅμα ἀξιωσάντων, καὶ τὸ κατ'
ἐκείνους ὡς πολὺ ἐγίγνετο, εὐπρεπῶς πως διε-
4 κρούσθη, οἵ τε ἄλλοι φανερῶς ὠργίζοντο, καὶ εἷς τις
αὐτῶν ἐξῆλθέ τε ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, καὶ τὸ ξίφος
λαβών, ἄοπλοι γὰρ ἐσεληλύθεσαν, ἥψατό τε αὐτοῦ
καὶ εἶπεν ὅτι, ἂν ὑμεῖς τὴν ὑπατείαν μὴ δῶτε τῷ
Καίσαρι, τοῦτο δώσει. καὶ αὐτῷ ὁ Κικέρων ὑπολα-
βὼν "ἂν οὕτως" ἔφη "παρακαλῆτε, λήψεται αὐτήν."
5 ἐκείνῳ μὲν καὶ τοῦτο τὸν ὄλεθρον παρεσκεύασεν·
ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ στρατιώτου πραχθὲν
οὐκ ἐμέμψατο, ὅτι δὲ τά τε ὅπλα ἐς τὸ συνέδριον
ἐσιόντες ἀποθέσθαι ἠναγκάσθησαν, καί τις αὐτῶν
ἐπύθετο πότερον παρὰ τῶν στρατοπέδων ἢ παρὰ τοῦ
6 Καίσαρος ἐπέμφθησαν, ἔγκλημα ἐποιεῖτο, καὶ τόν τε

*Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον, καὶ γὰρ ἐκεῖνον κατὰ τὴν φιλίαν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν Ἀντώνιον προσετέθειτο, σπουδῇ μετεπέμψατο, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν Ῥώμην, ἐκβιασθεὶς δῆθεν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, μετὰ πάντων αὐτῶν ὥρμησε. καὶ τῶν τε ἱππέων τινὰ* 44 *καὶ ἄλλους ὑποτοπήσαντες ἐπὶ κατασκοπῇ σφῶν παρεῖναι ἔσφαξαν, καὶ τὰ χωρία τῶν ἀντιγνωμονούντων σφίσιν ἐλυμαίνοντο, ἐπί τε τῇ προφάσει ταύτῃ καὶ ἄλλα πολλὰ ἐκακούργουν. πυθόμενοι οὖν οἱ* 2 *βουλευταὶ τὴν ἔφοδον αὐτῶν, τά τε χρήματα αὐτοῖς πρὶν πλησιάσαι σφᾶς ἔπεμψαν, εἴ πως λαβόντες αὐτὰ ἀναχωρήσειαν, καὶ ἐπειδὴ καὶ ὣς ἠπείγοντο, ὕπατον τὸν Καίσαρα ἀπέδειξαν. οὐδὲν μέντοι οὐδὲ ἐκ τούτου* 3 *ἀπώναντο· ὧν γὰρ οὐχ ἑκόντες ἀλλ' ἀναγκασθέντες ἔπραξαν, οὐδεμίαν σφίσι χάριν οἱ στρατιῶται ἔσχον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλεῖον, ἅτε καὶ ἐκπεφοβηκότες αὐτούς, ἐθρασύνοντο. μαθοῦσα οὖν ταῦθ' ἡ γερουσία μετε-* 4 *βάλετο, καὶ ἐκείνοις τε ἀπηγόρευσε μὴ πελάσαι τῇ πόλει, ἀλλ' ὑπὲρ πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίους σταδίους ἀπ' αὐτῆς ἀποσχεῖν, καὶ αὐτοὶ τήν τε ἐσθῆτα αὖθις ἠλλάξαντο καὶ τοῖς στρατηγοῖς τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως ἐνεχείρισαν, ὥσπερ εἴθιστο. καὶ τά τε* 5 *ἄλλα ἐν φρουρᾷ ἐποιήσαντο, καὶ τὸ Ἰανίκουλον μετά τε τῶν αὐτόθι στρατιωτῶν καὶ μεθ' ἑτέρων ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἐπελθόντων προκατέλαβον.*

*ἕως μὲν δὴ ἐν ὁδῷ ἔθ' ὁ Καῖσαρ ἦν, ταῦτά τε* 45 *οὕτως ἐγίγνετο, καὶ ὁμοθυμαδὸν αὐτῶν πάντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε ὄντες ἀντελαμβάνοντο, ὥσπερ που φιλοῦσιν οἱ πολλοί, πρὶν ἔς τε τὴν ὄψιν καὶ ἐς τὴν πεῖραν τῶν δεινῶν ἀφικέσθαι, θρασύνεσθαι. ἐπεὶ* 2 *δὲ ἐν τῷ προαστείῳ ἐγένετο, ἐφοβήθησαν, καὶ πρῶτον μὲν τῶν βουλευτῶν τινες, ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ*

δήμου συχνοὶ πρὸς αὐτὸν μετέστησαν. κἀκ τούτου
καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔκ τε τοῦ Ἰανικούλου κατέβησαν
καὶ τούς τε στρατιώτας καὶ ἑαυτοὺς αὐτῷ παρέδω-
3 καν. τήν τε οὖν πόλιν οὕτως ὁ Καῖσαρ ἀμαχὶ κατέ-
σχε, καὶ ὕπατος καὶ πρὸς τοῦ δήμου ἀπεδείχθη, δύο
τινῶν ἀντὶ ὑπάτων πρὸς τὰς ἀρχαιρεσίας αἱρεθέν-
των, ἐπειδὴ ἀδύνατον ἦν μεσοβασιλέα δι' ὀλίγου
οὕτως ἐπ' αὐτὰς κατὰ τὰ πάτρια γενέσθαι, πολλῶν
ἀνδρῶν τῶν τὰς εὐπατρίδας ἀρχὰς ἐχόντων ἀποδη-
4 μούντων. τοῦτο γὰρ τῶν δύο ἀνδρῶν διὰ τοῦ στρα-
τηγοῦ τοῦ ἀστυνόμου ψηφισθῆναι μᾶλλον ἢ τὸ τοὺς
ὑπάτους δι' αὐτοῦ χειροτονηθῆναι ὑπέμειναν, ὅτι
μηδὲν πλέον τῶν ἀρχαιρεσιῶν ποιήσειν ἔμελλον, καὶ
κατὰ τοῦτο μηδ' ἀρχήν τινα ἰσχυροτέραν αὐτῶν
5 ἐσχηκέναι δόξειν. καὶ ἐγίγνετο μέν που ταῦθ' ὑπὸ
τῶν ὅπλων· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ, ἵνα δὴ μὴ βεβιάσθαι
τι αὐτοὺς δόξῃ, οὐκ ἀπήντησεν ἐς τὴν ἐκκλησίαν,
ὥσπερ τινῶν τὴν παρουσίαν ἀλλ' οὐ τὴν δύναμιν
αὐτοῦ φοβουμένων.

46 οὕτω μὲν οὖν ὕπατος ᾑρέθη, καὶ αὐτῷ καὶ συν-
άρχων, εἴγε τοῦτο δεῖ, ἀλλὰ μὴ ὕπαρχον αὐτὸν
2 εἰπεῖν, ὁ Πέδιος ὁ Κύιντος ἐδόθη. καὶ ἐπί τε τούτῳ
μέγιστον ἐφρόνει, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡλικίᾳ, ὃ μηπώ-
ποτέ τινι ἐγεγόνει, ὑπατεύσειν ἔμελλε, καὶ ὅτι τῇ
πρώτῃ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐς τὸ πεδίον τὸ Ἄρειον ἐσελ-
θὼν γῦπας ἓξ καὶ μετὰ ταῦτα δημηγορῶν τι πρὸς
3 τοὺς στρατιώτας ἄλλους δώδεκα εἶδε· πρός τε γὰρ
τὸν Ῥωμύλου καὶ πρὸς τὸ οἰώνισμα τὸ ἐκείνῳ γενό-
μενον ἀναφέρων καὶ τὴν μοναρχίαν αὐτοῦ λήψεσθαι
προσεδόκησεν. οὐ μέντοι ὡς καὶ δεύτερον ὑπατεύων,
ὅτι ταῖς τιμαῖς ταῖς ὑπατικαῖς ἐκεκόσμητο, ἐσεμνύ-
νατο. καὶ τοῦτο καὶ ἔπειτα ἐπὶ πάντων τῶν ὁμοίων

μέχρις ἡμῶν ἐτηρήθη· Σεουῆρος γὰρ αὐτοκράτωρ 4
πρῶτος Πλαυτιανὸν ὑπατικαῖς τιμαῖς τιμήσας, καὶ μετὰ τοῦτο ἔς τε τὸ βουλευτικὸν ἐσαγαγὼν καὶ ὕπατον ἀποδείξας, ὡς καὶ δεύτερον ὑπατεύσαντα ἀνεκήρυξε, καὶ ἀπ᾽ ἐκείνου καὶ ἐφ᾽ ἑτέρων τὸ αὐτὸ ἐγένετο. ὁ δ᾽ οὖν Καῖσαρ τά τε ἄλλα τὰ ἐν τῇ πόλει 5
πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτῷ κατεστήσατο, καὶ χρήματα τοῖς στρατιώταις, τοῖς μὲν ὅσα τε καὶ ὅθεν ἐψήφιστο, τοῖς δὲ λοιποῖς ὡς ἑκάστοις, λόγῳ μὲν οἴκοθεν ἔργῳ δὲ ἐκ τῶν κοινῶν ἔδωκε.

τότε μὲν οὕτω τε καὶ ἐκ τοιαύτης αἰτίας οἱ στρα- 6
τιῶται τὸ ἀργύριον ἔλαβον· παρακούσαντες δέ τινες τοῦτο ἔδοξαν ἀεὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς πολιτικοῖς στρατοπέδοις, ὅσα ἂν ἐς τὴν Ῥώμην μεθ᾽ ὅπλων ἀφίκηται, τὰς δισχιλίας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς ἀναγκαῖον εἶναι δίδοσθαι. καὶ διὰ ταῦτα καὶ οἱ μετὰ 7
τοῦ Σεουήρου ἐπὶ τῇ τοῦ Ἰουλιανοῦ καθαιρέσει ἐς τὸ ἄστυ ἐλθόντες φοβερώτατοι αὐτῷ τε ἐκείνῳ καὶ ἡμῖν ἐγένοντο ἀπαιτοῦντες αὐτάς· καί σφας, οὐδ᾽ εἰδότων τῶν ἄλλων ὅ,τι ποτὲ ἠξίουν, ἐθεράπευσεν ὁ Σεουῆρος πεντήκοντα καὶ διακοσίαις δραχμαῖς.

ὁ δ᾽ οὖν Καῖσαρ τοῖς μὲν στρατιώταις τά τε 47
χρήματα ἔδωκε καὶ χάριν καὶ πλείστην καὶ ἀληθεστάτην ἔγνω· ἄνευ γὰρ τῆς παρ᾽ αὐτῶν φρουρᾶς οὐδ᾽ ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσφοιτᾶν ἐτόλμα· τῇ δὲ δὴ γερουσίᾳ χάριν μέν που, πλαστῶς δὲ δὴ καὶ προσποιήτως ἔσχεν· ἃ γὰρ βιασάμενός σφας εὕρητο, ταῦθ᾽ ὡς καὶ παρ᾽ ἑκόντων αὐτῶν εἰληφὼς ἐν εὐεργεσίας μέρει δῆθεν ἐτίθετο. καὶ ἐκεῖνοι οὖν ἐπί τε 2
τούτοις, ὡς καὶ ἐθελονταὶ αὐτὰ δεδωκότες, ἐσεμνύνοντο, καὶ προσέτι ὃν οὐδ᾽ ὕπατον ἑλέσθαι πρότερον ἠθελήκεσαν, τούτῳ καὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν πάντων τῶν

ἀεὶ ὑπατευόντων, ὁσάκις ἂν ἐν στρατοπέδῳ ᾖ, προ-
3 τιμᾶσθαι ἔδοσαν· ᾧ τε δίκας ἐπάξειν ὅτι δυνάμεις
καθ᾽ ἑαυτὸν μηδενὸς ψηφισαμένου συνέστησεν ἠπει-
λήκεσαν, τούτῳ καὶ ἑτέρας προσκαταλέξαι προσέτα-
ξαν· καὶ ἐφ᾽ οὗ τῇ τε ἀτιμίᾳ καὶ τῇ καταλύσει τῷ
Δεκίμῳ πρὸς τὸν Ἀντώνιον πολεμῆσαι ἐκεκελεύκεσαν,
4 τούτῳ καὶ τὰ ἐκείνου στρατόπεδα προσέθεσαν. καὶ
τέλος τήν τε φυλακὴν τῆς πόλεως, ὥστε πάνθ᾽ ὅσα
βούλοιτο καὶ ἐκ τῶν νόμων ποιεῖν ἔχειν, παρέλαβε,
καὶ ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος γένος κατὰ τὰ νομιζόμενα
ἐσεποιήθη, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐπίκλησιν μετέθετο.
5 ὠνόμαζε μὲν γὰρ καὶ πρότερον αὐτὸς ἑαυτόν, ὥς γέ
τισι δοκεῖ, Καίσαρα, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα αὐτῷ τοῦτο
μετὰ τοῦ κλήρου κατελείφθη· οὐ μέντοι οὔτ᾽ ἀκριβῆ
τὴν προσηγορίαν οὔτε ἐπὶ πάντας εἶχε, πρὶν δὴ καὶ
ἐκ τῶν πατρίων αὐτὴν τότε ἐβεβαιώσατο, καὶ οὕτως
ἐξ ἐκείνου Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταουιανὸς ἐπε-
6 κλήθη· νενόμισται γάρ, ἄν τις ἐσποιηθῇ, τὴν μὲν
ἄλλην αὐτὸν πρόσρησιν ἀπὸ τοῦ ποιησαμένου λαμ-
βάνειν, ἓν δέ τι τῶν προτέρων ὀνομάτων σχηματι-
7 σθέν πως τηρεῖν. τοῦτο μὲν οὖν οὕτως ἔχει· ἐγὼ
δὲ οὐκ Ὀκταουιανὸν ἀλλὰ Καίσαρα αὐτόν, ὅτι πᾶσι
τοῖς τὸ τῶν Ῥωμαίων κράτος λαμβάνουσιν ἡ προση-
8 γορία αὕτη ἐκνενίκηκεν, ὀνομάσω. προσεκτήσατο
μὲν γὰρ καὶ ἑτέραν τὴν τοῦ Αὐγούστου, καὶ αὐτὴν
διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἔπειτα αὐτοκράτορες τίθενται· ἀλλ᾽
ἐκείνη μὲν ὅταν ἐς τὴν συγγραφὴν ἔλθῃ λελέξεται,
μέχρι δὲ δὴ τότε ἀρκούντως ἡ τοῦ Καίσαρος ἐπίκλη-
σις τὴν τοῦ Ὀκταουιανοῦ δήλωσιν ἀποπληρώσει.

48 οὗτος οὖν ὁ Καῖσαρ ἐπειδὴ τάχιστα τούς τε στρα-
τιώτας ᾠκειώσατο καὶ τὴν βουλὴν ἐδουλώσατο, πρός
τε τὴν τοῦ πατρὸς τιμωρίαν ἐτράπετο, καὶ φοβηθεὶς

μή πῃ τὸν ὅμιλον διὰ τοῦτ᾽ ἐκταράξῃ, οὐ πρότερον τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐξέφηνε πρὶν τὴν ἀπόδοσιν τῶν καταλειφθέντων σφίσι ποιήσασθαι. ὡς δὲ καὶ ἐκεῖ- 2
νοι τοῖς χρήμασι, καίπερ ἔκ τε τῶν κοινῶν οὖσι καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ πολέμου προφάσει συναχθεῖσι, κατελήφθησαν, οὕτω δὴ τοὺς σφαγέας μετῆλθε. καὶ ἵνα γε μὴ βιαίως ἀλλ᾽ ἐν δίκῃ τινὶ ποιεῖν αὐτὸ δόξῃ, νόμον τέ τινα περὶ τῆς κρίσεως αὐτῶν ἐσήνεγκε καὶ δικαστήρια καὶ ἀποῦσί σφισιν ἐκάθισεν. οἵ τε γὰρ πλεί- 3
ους αὐτῶν ἀπεδήμουν, καί τινες καὶ ἡγεμονίας ἐθνῶν εἶχον· καὶ οἱ παρόντες οὔτ᾽ ἀπήντησαν ὑπὸ τοῦ δέους, καὶ προσέτι καὶ διαλαθόντες ἐξεχώρησαν. ἐρήμην οὖν οὐχ ὅπως οἵ τε αὐτόχειρες τοῦ Καίσαρος γενόμενοι καὶ οἱ συνομόσαντές σφισιν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοί, οὐχ ὅτι μὴ ἐπιβουλεύσαντες τῷ Καίσαρι ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐν τῇ πόλει τότε ὄντες, ἥλωσαν. τοῦτο δὲ ἐπὶ τὸν Πομπήιον τὸν Σέξτον μάλιστα κα- 4
τεσκευάσθη· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἥκιστα τῆς ἐπιθέσεως μετασχὼν ὅμως κατὰ τὸ πολέμιον αὐτοῦ κατεψηφίσθη. καὶ αὐτοί τε πυρὸς καὶ ὕδατος εἴρχθησαν, καὶ αἱ οὐσίαι αὐτῶν ἐδημεύθησαν· τά τε ἔθνη, οὐκ ἐκεῖνα μόνον ὧν τινες αὐτῶν ἦρχον, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τοῖς τοῦ Καίσαρος φίλοις ἐπετράπη.

ἐν τούτοις δὲ τοῖς ὑπαιτίοις καὶ ὁ Κάσκας ὁ 49
Πούπλιος ὁ Σερουίλιος ὁ δήμαρχος ἐγένετο· καὶ ἐπειδὴ προϋποτοπήσας τὸν Καίσαρα ὑπεξῆλθε πρὶν καὶ ἐς τὴν πόλιν αὐτὸν ἐσελθεῖν, τῆς τε ἀρχῆς ὡς καὶ παρὰ τὰ πάτρια ἀποδημήσας ἐπαύθη, τοῦ πλήθους ὑπὸ Πουπλίου Τιτίου συνάρχοντος αὐτῷ ἀθροισθέντος, καὶ οὕτως ἑάλω. ἐπειδή τε ὁ Τίτιος οὐκ ἐς 2
μακρὰν ἐτελεύτησεν, ἐβεβαιώθη τὸ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου τετηρημένον· οὐδεὶς γὰρ ἐς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου συν-

ἄρχοντά τινα καταλύσας ἀπηνιαύτισεν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν
ὁ Βροῦτος ἐπὶ τῇ τοῦ Κολλατίνου καταπαύσει ἐπαπέ-
θανε, τοῦτο δὲ ὁ Γράκχος ἐπὶ τῇ τοῦ Ὀκταουίου κατα-
λύσει ἀπεσφάγη, ὅ τε Κίννας ὁ τόν τε Μάρυλλον καὶ
τὸν Φλαούιον ἀπαλλάξας οὐκ ἐς μακρὰν ἀπεφθάρη.
3 ταῦτα μὲν οὕτω τετήρηται, τῶν δὲ δὴ τοῦ Καί-
σαρος φονέων συχνοὶ μὲν ἐς τὴν τοῦ παιδὸς αὐτοῦ
χάριν συχνοὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων προσαναπει-
θόμενοι κατηγόρουν· χρήματά τε γὰρ ἐκ τῆς τοῦ
ἁλόντος οὐσίας καὶ τὴν τιμὴν τήν τε ἀρχὴν τὴν
ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα ἔχων ἦν, τό τε μηκέτι μήτ'
αὐτοὶ μήτε τοὺς υἱεῖς τούς τε ἐγγόνους αὐτῶν στρα-
4 τεύεσθαι ἐλάμβανον. τῶν γε μὴν δικασάντων σφίσιν
οἱ μὲν πλείους τῇ τε χάριτι καὶ τῷ δέει τῷ τοῦ Καί-
σαρος κατεψηφίζοντο αὐτῶν, ἐνδεικνύμενοί πῃ ὡς
καὶ δικαίως αὐτὸ ποιοῦντες· εἰσὶ δὲ οἳ τὴν ψῆφον
οἱ μὲν τῷ νόμῳ τῷ περὶ τῆς τιμωρίας σφῶν γεγραμ-
μένῳ, οἱ δὲ καὶ τοῖς ὅπλοις τοῖς τοῦ Καίσαρος ἔδο-
5 σαν. καί τις Σιλίκιος Κορωνᾶς βουλευτὴς ἄντικρυς
τὸν Βροῦτον τὸν Μᾶρκον ἀπέλυσε. καὶ τότε μὲν
αὐτός τε ἐπὶ τούτῳ μέγα ηὔχει καὶ παρὰ τῶν ἄλλων
ἐπαίνους κρύφα ἐλάμβανε, τῷ τε Καίσαρι, ὅτι μὴ
εὐθὺς ἀπέθανε, δόξαν ἐπιεικείας παρέσχεν, ὕστερον
δὲ ἐκ προγραφῆς ἐθανατώθη.

50 ταῦτ' οὖν πράξας ὁ Καῖσαρ ἐπί τε τὸν Λέπιδον
καὶ ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον δῆθεν ἐστράτευσεν. ὁ γὰρ
Ἀντώνιος, ὡς τότε ἐκ τῆς μάχης ἔφυγε καὶ αὐτὸν
οὔθ' ὁ Καῖσαρ, διὰ τὸ τῷ Δεκίμῳ τὸν πόλεμον ἐγχει-
ρισθῆναι, οὔτε ἐκεῖνος, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τὸν
ἀντίπαλον τῷ Καίσαρι ὑπεξαιρεθῆναι, ἐπεδίωξε,
2 συνελέξατο ὅσους ἠδυνήθη τῶν ἐκ τῆς μάχης περι-
σωθέντων, καὶ πρὸς τὸν Λέπιδον ἀφίκετο παρα-

σκευασάμενον μὲν ὡς καὶ αὐτὸν ἐς τὴν Ἰταλίαν κατὰ
τὸ δόγμα στρατεύσοντα, προσταχθέντα δὲ αὖθις κατὰ
χώραν μεῖναι. οἱ γὰρ βουλευταὶ ἐπειδὴ ἐπύθοντο 3
τὸν Σιλανὸν τὰ τοῦ Ἀντωνίου πράξαντα, ἐφοβήθη-
σαν τόν τε Λέπιδον καὶ τὸν Πλάγκον τὸν Λούκιον,
μὴ καὶ ἐκεῖνοι αὐτῷ συνάρωνται, καὶ πέμψαντες
πρὸς αὐτοὺς οὐδὲν ἔτι δεῖσθαί σφων ἔφασαν. ἵνα 4
τε μηδὲν ὑποτοπήσωσι κἂν τούτου τι κακουργήσωσιν,
ἐκέλευσαν αὐτοῖς τοὺς ἐκ Οὐιέννης τῆς Ναρβωνη-
σίας ὑπὸ τῶν Ἀλλοβρίγων ποτὲ ἐκπεσόντας καὶ ἐς
τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥοδανοῦ καὶ τοῦ Ἀράριδος, ᾗ συμ-
μίγνυνται ἀλλήλοις, ἱδρυθέντας συνοικίσαι. καὶ 5
οὕτως ἐκεῖνοι ὑπομείναντες τὸ Λουγούδουνον μὲν
ὀνομασθὲν νῦν δὲ Λούγδουνον καλούμενον ἔκτισαν,
οὐχ ὅτι οὐ καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν σὺν τοῖς ὅπλοις ἠδυ-
νήθησαν ἂν ἐλθεῖν, εἴπερ ἠθελήκεσαν, ἀσθενέστατα
γὰρ ἤδη τὰ ψηφίσματα πρὸς τοὺς τὰς δυνάμεις ἔχον-
τας ἤγετο, ἀλλ' ὅτι τὴν ἔκβασιν τοῦ Ἀντωνιείου 6
πολέμου περισκοποῦντες τῇ τε βουλῇ πεπειθαρχη-
κέναι δόξαι καὶ τὰ σφέτερα ἅμα κρατύνασθαι ἐβού-
λοντο. ἀμέλει τόν τε Σιλανὸν ὁ Λέπιδος ἐπὶ τῇ τοῦ 51
Ἀντωνίου συμμαχίᾳ διεμέμψατο, καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ
ἐλθόντι οὐκ εὐθὺς ἐς λόγους ἀφίκετο, ἀλλὰ καὶ τῇ
γερουσίᾳ προσκατηγορῶν αὐτοῦ ἐπέστειλεν, ὥστε
καὶ ἐπαίνους ἐκ τούτου καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πρὸς
αὐτὸν πολέμου λαβεῖν. τὸν μὲν δὴ ἄλλον χρόνον 2
διὰ ταῦτα οὔτε προσίετο τὸν Ἀντώνιον οὔτε ἀπεω-
θεῖτο, ἀλλὰ περιεώρα μὲν ἐγγὺς ὄντα καὶ τοῖς συστρα-
τευομένοις οἱ προσομιλοῦντα, οὐ μέντοι καὶ ἐς λόγους
αὐτῷ ᾔει· ἐπειδὴ δὲ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τὴν πρὸς
τὸν Καίσαρα ἐπύθετο, τότε καὶ αὐτὸς ἀμφοτέροις
σφίσι συνηνέχθη. μαθὼν δὲ τὸ γιγνόμενον Μάρκος 3

Ἰουουέντιος ὑποστράτηγος αὐτοῦ τὰ μὲν πρῶτα ἀπο-
τρέπειν αὐτὸν ἐπειρᾶτο, ὡς δ' οὐκ ἔπεισεν, αὐτὸς
4 ἑαυτὸν τῶν στρατιωτῶν ὁρώντων κατεχρήσατο. καὶ
ἐκείνῳ μὲν ἐπαίνους τε ἐπὶ τούτῳ ἡ βουλὴ καὶ ἀν-
δριάντα τήν τε ταφὴν τὴν δημοσίαν ἐψηφίσατο, τὸν
δὲ δὴ Λέπιδον τήν τε εἰκόνα τὴν ἐν τῷ βήματι
ἱδρυμένην ἀφείλοντο καὶ πολέμιον ἐποιήσαντο· καί
τινα καὶ ἡμέραν τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ προέθεντο,
πόλεμόν σφισιν ἀπειλήσαντες ἂν μὴ ἐντὸς ἐκείνης
5 ἐγκαταλείπωσιν αὐτόν. πρὸς δ' ἔτι τήν τε ἐσθῆτα
αὖθις μετέβαλον, ἐπὶ γὰρ τῇ τοῦ Καίσαρος ὑπατείᾳ
τὴν ἀστικὴν ἀνειλήφεσαν, καὶ τὸν Βροῦτον τὸν
Μάρκον τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Σέξτον ἐπ' αὐτοὺς
μετεπέμψαντο· ἐπειδή τε ἐκεῖνοι χρονιεῖν ἐδόκουν,
τῷ Καίσαρι, ἀγνοίᾳ τῆς συνωμοσίας αὐτῶν, τὸν πό-
52 λεμον ἐπέτρεψαν. καὶ ὃς τῷ μὲν λόγῳ ὑπεδέξατο
αὐτόν, καίτοι τοὺς στρατιώτας συμβοῆσαι ποιήσας
ἅπερ εἴρηται, ἔργον δ' οὐδὲν ἐχόμενον αὐτοῦ ἔπραξεν,
οὐχ ὅτι καὶ ἐκεκοινολόγητο τῷ τε Ἀντωνίῳ καὶ δι'
ἐκείνου καὶ τῷ Λεπίδῳ, βραχὺ γάρ τι τούτου ἐφρόν-
2 τιζεν, ἀλλ' ὅτι ἰσχυρούς τε αὐτοὺς ἑώρα ὄντας καὶ
συμφρονοῦντας ὑπὸ τῆς συγγενείας ᾐσθάνετο, καὶ
οὔτε βιάσασθαί σφας ἐδύνατο, καὶ ἐπήλπισε τόν τε
Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον μέγα ἤδη δυναμένους δι'
αὐτῶν κατεργάσεσθαι, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐκείνους
3 δι' ἀλλήλων χειρώσεσθαι. διὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ
ἄκων τὰς συνθήκας πρὸς αὐτοὺς ἐφύλαξε, καί σφισι
καὶ καταλλαγὰς πρός τε τὴν βουλὴν καὶ πρὸς τὸν
δῆμον ἐπρυτάνευσεν, οὐκ αὐτὸς ἐσηγησάμενος, ἵνα
μὴ καὶ ὑποπτευθείη τι τῶν γεγονότων, ἀλλ' ὁ μὲν
ἐξεστράτευσεν ὡς καὶ πολεμήσων αὐτοῖς, ὁ δὲ δὴ
Κύιντος τήν τε ἄδειαν καὶ τὴν κάθοδόν σφισιν, ὡς

καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ γνώμης, δοθῆναι συνεβούλευσεν.
οὐ μέντοι καὶ ἔλαβεν αὐτὴν πρὶν τῷ τε Καίσαρι τὴν 4
γερουσίαν ὡς καὶ ἀγνοοῦντι τὸ γιγνόμενον κοινώ-
σασθαι, καὶ ἐκεῖνον ἄκοντα δῆθεν ὑπὸ τῶν στρατιω-
τῶν ἀναγκασθῆναι συγκαταθέσθαι.

ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐπράττετο, ὁ Δέκιμος τὸ μὲν 53
πρῶτον ὡς καὶ πολεμήσων αὐτοῖς ὥρμησε, καὶ τόν
γε Πλάγκον τὸν Λούκιον, ἐπειδὴ καὶ συνύπατός οἱ
ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος προαπεδέδεικτο, προσηταιρίσατο·
μαθὼν δὲ δὴ τήν τε ἑαυτοῦ καταψήφισιν καὶ τὴν 2
ἐκείνων συναλλαγὴν ἠθέλησε μὲν ἐπὶ τὸν Καίσαρα
ἐπιστρατεῦσαι, ἐγκαταλειφθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Πλάγκου
τά τε τοῦ Λεπίδου καὶ τὰ τοῦ Ἀντωνίου φρονήσαν-
τος, τήν τε Γαλατίαν ἐκλιπεῖν καὶ ἐς τὴν Μακεδο-
νίαν πρὸς τὸν Βροῦτον πεζῇ δι' Ἰλλυριῶν ἐπειχθῆναι
ἔγνω, καί τινας στρατιώτας, ἐν ᾧ δὴ τὰ ἐν χερσὶ
καθίστατο, προέπεμψεν. ὡς δὲ ἐκεῖνοί τε τὰ τοῦ 3
Καίσαρος ἀνθείλοντο, καὶ τοὺς λοιποὺς ὅ τε Λέπιδος
καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐπιδιώξαντες δι' ἑτέρων προσέθεντο,
συνελήφθη τε μονωθεὶς ὑπ' ἐχθροῦ τινος, καὶ μέλ-
λων σφαγήσεσθαι ἐδεινοπάθει καὶ ὠδύρετο, μέχρις
οὗ Ἑλούιός τις Βλασίων, εὐνοϊκῶς οἱ ἐκ συστρατείας
ἔχων, ἑαυτὸν ἑκὼν ὁρῶντος αὐτοῦ προαπέκτεινε.

καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐκαπέθανεν, ὁ δὲ δὴ Ἀντώνιος 54
ὅ τε Λέπιδος ἐν μὲν τῇ Γαλατίᾳ ὑποστρατήγους κα-
τέλιπον, αὐτοὶ δὲ ἐς τὴν Ἰταλίαν πρὸς τὸν Καίσαρα
ὥρμησαν, τό τε πλεῖστον καὶ τὸ κράτιστον τοῦ στρα-
τοῦ ἐπαγόμενοι. οὔτε γὰρ ἀκριβῶς πω ἐπίστευον 2
αὐτῷ, οὔτε εὐεργεσίαν τινὰ ὀφείλειν ἤθελον, ὡς καὶ
δι' ἑαυτοὺς τήν τε σφετέραν ἰσχύν, ἀλλ' οὐ δι' ἐκεῖ-
νον καὶ τῆς ἀδείας καὶ τῆς καθόδου τετυχηκότες·
καὶ προσέτι καὶ ἤλπιζον, πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο, καὶ

τὸν Καίσαρα καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῷ ἄστει τῇ
τῶν στρατοπέδων σφῶν περιουσίᾳ ἐξεργάσεσθαι.
3 τοιαύτῃ μὲν οὖν γνώμῃ ὡς καὶ διὰ φιλίας τῆς χώρας
ᾔεσαν· ἐκακουργεῖτο δὲ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς τε
θρασύτητος αὐτῶν οὐδενὸς πολέμου βραχύτερα. καὶ
αὐτοῖς καὶ ὁ Καῖσαρ μετὰ πολλῶν στρατιωτῶν ἀπήν-
τησε περὶ Βονωνίαν, μάλα εὖ παρεσκευασμένος
4 ἀμύνασθαί σφας, ἄν τι βίαιον πάσχῃ. οὐ μέντοι καὶ
ἐδεήθη τότε τῶν ὅπλων ἐπ' αὐτοὺς οὐδέν· ἐμίσουν
μὲν γὰρ δεινῶς ἀλλήλους, τῷ δὲ δὴ τάς τε δυνάμεις
ἀντιπάλους πως ἔχειν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς προ-
τιμωρήσασθαι δι' ἀλλήλων βούλεσθαι, προσποίητον
55 ὁμολογίαν ἐποιήσαντο. συνῆλθον δὲ ἐς τοὺς λόγους
οὐ μόνοι, ἀλλὰ στρατιώτας ἰσαρίθμους ἔχοντες, ἐν
νησιδίῳ τινὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ παρὰ τὴν Βονωνίαν
παραρρέοντος, ὥστε μηδένα ἄλλον μηδετέροις προσ-
2 γενέσθαι· καὶ οὕτω πολὺ ἀπὸ τῶν παρόντων σφίσιν
ἀποστάντες ἀλλήλους τε διηρεύνησαν, μὴ καὶ ξιφί-
διόν τις ὑπὸ μάλης ἔχοι, καὶ διαλεξάμενοί τινα ἡσυχῇ
τὸ μὲν σύμπαν ἐπί τε τῇ δυναστείᾳ καὶ κατὰ τῶν
ἐχθρῶν συνώμοσαν, ἵνα δὲ δὴ μὴ καὶ τῆς ὀλιγαρχίας
ἄντικρυς ἐφίεσθαι δόξωσι, καί τις αὐτοῖς φθόνος
κἀκ τούτου καὶ ἐναντίωσις παρὰ τῶν ἄλλων γένηται,
3 τάδε διωμολογήσαντο, κοινῇ μὲν τοὺς τρεῖς πρός τε
διοίκησιν καὶ πρὸς κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐπι-
μελητάς τέ τινας καὶ διορθωτάς, καὶ τοῦτο οὐκ ἐς
ἀεὶ δῆθεν ἀλλ' ἐς ἔτη πέντε, αἱρεθῆναι, ὥστε τά τε
ἄλλα πάντα, κἂν μηδὲν ὑπὲρ αὐτῶν μήτε τῷ δήμῳ
μήτε τῇ βουλῇ κοινώσωσι, διοικεῖν, καὶ τὰς ἀρχὰς
4 τάς τε ἄλλας τιμὰς οἷς ἂν ἐθελήσωσι διδόναι, ἰδίᾳ
δὲ δή, ὅπως μὴ καὶ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν σφετερίζεσθαι
νομισθῶσι, Καίσαρι μὲν τήν τε Λιβύην ἑκατέραν

καὶ Σαρδὼ καὶ Σικελίαν, Λεπίδῳ δὲ τήν τε Ἰβηρίαν
πᾶσαν καὶ τὴν Γαλατίαν τὴν Ναρβωνησίαν, Ἀντω-
νίῳ δὲ τὴν λοιπὴν Γαλατίαν, τήν τε ἐντὸς τῶν Ἄλ-
πεων καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτὰς οὖσαν, ἄρχειν δοθῆναι.
ἐκαλεῖτο δὲ ἐκείνη μὲν τογᾶτα, ὥσπερ εἶπον, ὅτι τε 5
εἰρηνικωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας ἐδόκει εἶναι καὶ ὅτι
καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ Ῥωμαϊκῇ τῇ ἀστικῇ ἐχρῶντο ἤδη,
αὕτη δὲ δὴ κομᾶτα, ὅτι οἱ Γαλάται οἱ ταύτῃ ἐς κόμην
τὸ πλεῖστον τὰς τρίχας ἀνιέντες ἐπίσημοι κατὰ τοῦτο
παρὰ τοὺς ἄλλους ἦσαν. ταῦτά τε οὖν οὕτω διέλαχον, 56
ἵνα αὐτοί τε τὰ ἰσχυρότατα λάβωσι καὶ τοῖς ἄλλοις
δόξαν τοῦ μὴ καὶ τῶν πάντων ὀριγνᾶσθαι παρά-
σχωσι, καὶ προσσυνέθεντο τῶν τε ἐχθρῶν σφῶν
σφαγὰς ποιήσασθαι, καὶ Λέπιδον μὲν ἐς τὴν τοῦ
Δεκίμου χώραν ὕπατον ἀποδειχθέντα τήν τε Ῥώμην
καὶ τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν διὰ φυλακῆς ἔχειν, ἐκείνους
δὲ ἐπί τε τὸν Βροῦτον καὶ ἐπὶ τὸν Κάσσιον στρατεύ-
σασθαι. καὶ αὐτὰ καὶ ὅρκοις ἐπιστώσαντο. καὶ μετὰ 2
τοῦτο τοὺς στρατιώτας, ὅπως καὶ ἐπήκοοι δῆθεν καὶ
μάρτυρες τῶν ὡμολογημένων σφίσι γένωνται, συγ-
καλέσαντες ἐδημηγόρησαν ὅσα καὶ εὐπρεπὲς καὶ
ἀσφαλὲς ἦν αὐτοῖς εἰπεῖν. κἂν τούτῳ οἱ τοῦ Ἀντω- 3
νίου στρατιῶται τὴν θυγατέρα τὴν τῆς Φουλουίας
τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἣν ἐκ τοῦ Κλωδίου εἶχε, τῷ
Καίσαρι καίτοι ἑτέραν ἠγγυημένῳ προεξένησαν,
τοῦ Ἀντωνίου δῆλον ὅτι τοῦτο κατασκευάσαντος.
καὶ ὃς οὐκ ἀπηρνήσατο· οὐδὲ γὰρ ἐμποδισθήσεσθαί 4
τι ἐκ τῆς ἐπιγαμίας πρὸς ἃ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου πρά-
ξειν ἤμελλεν ἐνόμισε· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τὸν πα-
τέρα τὸν Καίσαρα οὐδέν τι ἧττον ἐκ τῆς πρὸς τὸν
Πομπήιον συγγενείας πάνθ' ὅσα ἠθέλησε κατ' αὐτοῦ
πράξαντα ἠπίστατο.

# ΔΙΩΝΟΣ

## ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΖ.

Ταῦτ' οὖν συνθέμενοι καὶ συνομόσαντες ἐς τὴν Ῥώμην, δόξῃ μὲν ὡς καὶ πάντες ἀπὸ τῆς ἴσης ἄρξοντες, γνώμῃ δὲ ὡς καὶ αὐτὸς ἕκαστος πᾶν τὸ κράτος ἕξων, ἠπείγοντο, καίπερ ἐναργέστατα μὲν καὶ πρότερον, σαφέστατα δὲ καὶ τότε τὸ μέλλον ἔσεσθαι προ-
2 μαθόντες· τῷ μὲν γὰρ Λεπίδῳ ὄφις τέ τις ξίφει ἑκατοντάρχου περιπλακεὶς καὶ λύκος ἔς τε τὸ στρατόπεδον καὶ ἐς τὴν σκηνὴν δειπνοποιουμένου αὐτοῦ ἐσελθὼν καὶ τὴν τράπεζαν καταβαλὼν τήν τε ἰσχὺν ἅμα καὶ τὴν δυσχέρειαν τὴν ἐπ' αὐτῇ προεσήμηνε, τῷ δ' Ἀντωνίῳ γάλα τε πέριξ περί τι τάφρευμα περιρρυὲν καὶ συνῳδία τις νυκτὸς περιηχήσασα τάς τε θυμηδίας καὶ τὸν ὄλεθρον τὸν ἀπ' αὐτῶν προέδειξεν. ἐκείνοις μὲν οὖν ταῦτα πρὶν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐλθεῖν
3 ἐγένετο· τῷ δὲ δὴ Καίσαρι τότε εὐθὺς ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ἀετὸς ὑπέρ τε τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ἱδρυθείς, καὶ δύο κόρακας προσπεσόντας οἱ τίλλειν τε τῶν πτερῶν πειρωμένους ἀποκτείνας, τὴν νίκην κατ' ἀμφοτέρων αὐτῶν ἔδωκε.

2 καὶ οἱ μὲν οὕτως ἐς τὴν Ῥώμην, πρότερος μὲν ὁ Καῖσαρ ἔπειτα δὲ καὶ ἐκεῖνοι, χωρὶς ἑκάτερος, μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἁπάντων ἦλθον, καὶ παραχρῆμα τὰ δόξαντά σφισι διὰ τῶν δημάρχων ἐνομοθέτησαν.
2 ἃ γὰρ ἐπέταττον καὶ ἐβιάζοντο, τό τε ὄνομα τὸ τοῦ

νόμου ἐλάμβανε καὶ προσέτι καὶ παράκλησιν αὐτοῖς
ἔφερε· πάνυ γὰρ ἱκετευθῆναί σφας ἔδει ἵνα αὐτὰ ποιή-
σωσι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ θυσίαι ἐπ' αὐτοῖς ὡς καὶ ἐπ'
εὐτυχήμασί τισιν ἐψηφίσθησαν, καὶ ἡ ἐσθὴς ὡς καὶ
εὐδαιμονούντων σφῶν μετεβλήθη, καίπερ πολλοῦ μὲν
καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραττομένων, πολλῷ δὲ ἔτι πλείονος
ἐκ τεράτων δέους αὐτοῖς ὄντος. τά τε γὰρ σημεῖα τοῦ 3
στρατεύματος τοῦ τὴν πόλιν φυλάττοντος ἀραχνίων
ἀνεπλήσθη, καὶ ὅπλα ἐκ τῆς γῆς ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνιόντα
ὤφθη, κτύπος τε ἀπ' αὐτῶν πολὺς ἠκούσθη, καὶ ἐν
τοῖς Ἀσκληπιείοις μέλισσαι ἐς τὴν ἄκραν πολλαὶ συνε-
στράφησαν, γῦπές τε ἐπί τε τοῦ νεὼ τοῦ Γενίου τοῦ δή-
μου καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς Ὁμονοίας παμπληθεῖς ἱδρύθησαν.
καὶ αὐτῶν ἐνταῦθα ἔτι ὡς εἰπεῖν ὄντων αἵ τε σφαγαὶ 3
ἐκεῖναι αἷς ποτε ὁ Σύλλας ἐκ τῶν προγραφῶν ἐκέ-
χρητο ἐποιήθησαν, καὶ ἡ πόλις ἅπασα νεκρῶν ἐπλη-
ρώθη· πολλοὶ μὲν γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις πολλοὶ δὲ καὶ
ἐν ταῖς ὁδοῖς ἔν τε ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς
σποράδην ἀπεκτίννυντο, καὶ αἵ τε κεφαλαὶ αὐτῶν 2
ἐπὶ τὸ βῆμα αὖθις ἀνετίθεντο, καὶ τὰ λοιπὰ σώματα
τὰ μὲν αὐτοῦ τε ἐρριπτεῖτο καὶ ὑπὸ κυνῶν ὀρνίθων
τε ἠσθίετο, τὰ δὲ ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. τά τε
ἄλλα ὅσα ἐπὶ τοῦ Σύλλου πρότερον ἐπέπρακτο, καὶ
τότε συνεφέρετο, πλὴν ὅτι δύο μόνα λευκώματα,
χωρὶς μὲν τῶν βουλευτῶν χωρὶς δὲ τῶν ἄλλων, ἐξε-
τέθη. καὶ τὸ μὲν αἴτιον δι' ὃ τοῦτ' ἐγένετο, οὔτε 3
παρ' ἑτέρου τινὸς μαθεῖν οὔτ' αὐτὸς εὑρεῖν ἠδυ-
νήθην· ὃ γάρ τοι μόνον ἄν τις, τό γε ἐλάττους θανα-
τωθῆναι, ἐνενόησεν, ἥκιστα ἀληθές ἐστι· πολλῷ γὰρ
πλείους, ἅτε καὶ ὑπὸ πλειόνων, ἐσεγράφησαν. τοῦτο
δ' οὖν παρὰ τὰς σφαγὰς τὰς ἐν τῷ πρὶν γενομένας
παρήλλαξεν· ἐπεὶ ὅτι γε οὐκ ἀναμὶξ τὰ ὀνόματα τῶν 4

πρώτων τοῖς πολλοῖς ἀλλὰ χωρὶς ἐξετέθη, λῆρόν που
πολὺν τοῖς γε ἐκ τοῦ ὁμοίου σφαγησομένοις ἔφερεν.
ἀντ' ἐκείνου δὲ δὴ ἕτερα καὶ πάνυ δυσχερῆ, καίπερ
μηδεμίαν τῶν προτέρων ὑπερβολήν, ὥς γε καὶ ἐδόκει,
4 λιπόντων, οὐκ ὀλίγα αὐτοῖς συνηνέχθη. ἐπὶ μὲν γὰρ
τοῦ Σύλλου οἵ τέ τι δρῶντες τάς τε τόλμας πρόσχη-
μα, ἅτε καὶ πρῶτον τοῦ τοιούτου πειρώμενοι καὶ
οὐκ ἐκ προβουλῆς, ἐποιοῦντο, καὶ διὰ τοῦθ' ἧττον
τὰ πλείω κακοτρόπως, οἷα οὐκ ἐκ προνοίας ἀλλ' ἐκ
συντυχίας, ἔπραττον· καὶ οἱ πάσχοντες ἐξαπιναίαις
τε καὶ ἀνηκούστοις συμφοραῖς περιπίπτοντες ῥᾳστώ-
νην τινὰ ἐκ τοῦ ἀνελπίστου τῶν παθῶν ἐλάμβανον.
2 τότε δὲ πάντα μὲν τὰ προτολμηθέντα οἱ μὲν αὐτοὶ
χειρουργήσαντες οἱ δὲ ἰδόντες, οἱ δ' ἀκοῇ γοῦν ὑπο-
γύῳ ἀκριβοῦντες, πολλὰ δ' οὖν ἐν τῷ διὰ μέσου τῇ
προσδοκίᾳ τῶν ὁμοίων οἱ μὲν ὡς δράσουσι προσεπι-
3 νοήσαντες, οἱ δ' ὡς πείσονται προσδείσαντες, ἐκεῖνοί
τε πλείστην ἀτοπίαν τῇ τε ζηλώσει τῶν προτέρων
ἔργων καὶ τῇ ἀπ' αὐτῶν ἐς τὸ καινῶσαί πως τὰ ἐπι-
βουλεύματα ἐξ ἐπιτεχνήσεως παρεῖχον, καὶ οἱ ἕτεροι
πάνθ' ὅσα παθεῖν ἐδύναντο λογιζόμενοι πολὺ ταῖς
ψυχαῖς καὶ πρὸ τῶν σωμάτων, ὡς καὶ ἐν αὐτοῖς ἤδη
5 ὄντες, διεκναίοντο. κἂν τε τούτῳ χαλεπωτέρως ἢ
πρὶν ἀπήλλασσον, καὶ διότι τότε μὲν μόνοι οἱ τοῦ
Σύλλου τῶν τε περὶ αὐτὸν δυνατῶν ἐχθροὶ διώλοντο,
τῶν δὲ δὴ φίλων αὐτοῦ τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων
οὐδεὶς ἐκείνου γε κελεύσαντος ἐφθάρη, ὥστε ἔξω
2 τῶν πάνυ πλουσίων, τούτοις γὰρ οὐκ ἔστιν ὅτε
εἰρήνη πρὸς τὸν ἰσχυρότερον ἐν τοῖς τοιούτοις γίγνε-
ται, οἵ γε λοιποὶ ἐθάρσουν· ἐν δὲ δὴ ταῖς δευτέραις
ταύταις σφαγαῖς οὐχ ὅπως οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν ἢ καὶ οἱ
πλούσιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πάνυ φίλοι καὶ παρὰ δόξαν

ἐκτείνοντο. ἄλλως μὲν γὰρ ἤ τις ἢ οὐδεὶς ἐς ἔχθραν 3
ἀπ' ἰδίας τινὸς αἰτίας τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις, ὥς καὶ
σφαγῆναι πρὸς αὐτῶν, ἐληλύθει· τὰ δὲ δὴ κοινὰ
πράγματα καὶ αἱ τῶν δυναστειῶν διαλλαγαὶ καὶ τὰς
φιλίας τάς τε ἔχθρας τὰς σφοδρὰς αὐτοῖς ἐπεποιήκε-
σαν. πάντας γὰρ τοὺς τῷ πέλας συνηραμένους τέ 4
τι καὶ συμπράξαντας ἐν πολεμίου μοίρᾳ οἱ ἕτεροι
ἐτίθεντο· καὶ οὕτω συνέβαινε τοὺς αὐτοὺς καὶ φί-
λους τινὶ αὐτῶν καὶ ἐχθροὺς πάντως γεγονέναι ὥστε,
ἐν ᾧ ἰδίᾳ ἕκαστος τοὺς ἐπιβουλεύσαντάς οἱ ἠμύνετο,
καὶ τοὺς φιλτάτους κοινῇ συναπώλλυσαν. ἐκ γὰρ 5
τῶν πρὸς ἀλλήλους πραγμάτων τό τε οἰκειωθὲν σφισι
καὶ τὸ ἀλλοτριωθὲν ἐν λόγῳ τινὶ τιθέμενοι οὔτε τὸν
ἑαυτοῦ τις αὐτῶν ἐχθρὸν τιμωρήσασθαι, φίλον ἑτέ-
ρου ὄντα, ἐδύνατο μὴ ἀντιδιδοὺς ἄλλον, καὶ ἐκ τῆς
τῶν γεγονότων ὀργῆς τῆς τε ἔπειτα ὑποψίας παρ'
οὐδὲν τὴν τοῦ ἑταιρικοῦ σωτηρίαν πρὸς τὴν τοῦ
διαφόρου τιμωρίαν ποιούμενοι ῥᾳδίως σφᾶς ἀντεδί-
δοσαν. κἀκ τούτου τούς τε φιλτάτους ἀντὶ τῶν 6
ἐχθίστων ἀλλήλοις προέβαλλον, καὶ τοὺς πολεμιω-
τάτους ἀντὶ τῶν ἑταιροτάτων, τοῦτο μὲν ἴσους πρὸς
ἴσους, τοῦτο δὲ ἀνθ' ἑνός τινος πλείονας ἢ καὶ ἀντὶ
πλειόνων ἐλάττονας, ἠλλάττοντο, τά τε ἄλλα ἐν ἀγο-
ρᾶς τρόπῳ ποιούμενοι, καὶ ὑπερβάλλοντες ὥσπερ ἐν
πρατηρίῳ. εἰ μὲν εἷς τις ἑνός τινος ἀντάξιος ὥστ' 2
ἰσομοιρεῖν εὑρίσκετο, ἁπλῆ ἡ ἀντίδοσις ἐγίγνετο·
ὅσους δὲ δὴ ἀρετή τις ἢ ἀξίωσις ἢ καὶ συγγένεια
ἀντετίμα, ἀντὶ πλειόνων ἀπώλλυντο. ἅτε γὰρ ἐν
ἐμφυλίοις πολέμοις, καὶ πολλῷ μὲν χρόνῳ πολλαῖς
δὲ καὶ πράξεσι γενομένοις, συχνοὶ καὶ τοῖς πάνυ
συγγενέσι κατὰ τὸ στασιωτικὸν προσεκεκρούκεσαν.
ἀμέλει τῷ τε Ἀντωνίῳ καὶ ὁ θεῖος Λούκιος Καῖσαρ 3

καὶ τῷ Λεπίδῳ καὶ ὁ ἀδελφὸς Λούκιος Παῦλος ἐπεπολέμωντο. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐσώθησαν, τῶν δὲ δὴ ἄλλων πολλοὶ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς τε φίλοις καὶ τοῖς ἀναγκαίοις, ὑφ' ὧνπερ ἐς τὰ μάλιστα καὶ σωθήσεσθαι
4 καὶ τιμηθήσεσθαι προσεδόκων, ἐσφάγησαν. ὅπως γὰρ μηδεὶς στερηθήσεσθαι τῶν ἄθλων φοβηθείς, ὅτι τοὺς ἐπὶ τοῦ Σύλλου φονεύσαντάς τινας ὁ Κάτων ὁ Μᾶρκος ταμιεύσας ἀπήτησε πάνθ' ὅσα ἐπ' αὐτοῖς εἰλήφεσαν, ἧττόν τινα ἀποκτείνῃ, προηγόρευσαν ὅτι οὐδένα αὐτῶν ἐς τὰ δημόσια γράμματα ἐσγράφουσι.
5 τούς τε οὖν ἄλλους ἑτοιμότερον διὰ τοῦτ' ἔσφαζον καὶ τοὺς εὐπόρους, εἰ καὶ μηδενὶ αὐτῶν ἀπήχθοντο· παμπόλλων τε γὰρ χρημάτων δεόμενοι, καὶ οὐκ ἔχοντες ὁπόθεν ἄλλοθεν τὰς ἐπιθυμίας τῶν στρατιωτῶν ἀποπληρώσωσι, κοινήν τινα κατὰ τῶν πλουσίων
6 ἔχθραν προσέθεντο. καὶ ἄλλα τε διὰ τοῦτο πολλὰ παρηνομήθη, καὶ παιδίσκον τινὰ ἐς ἐφήβους ἐσήγαγον, ἵν' ὡς ἐς ἄνδρας ἤδη τελῶν ἀποθάνῃ.

7 ταῦτα δὲ ἐπράττετο μὲν ὑπό τε τοῦ Λεπίδου καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου μάλιστα· πρός τε γὰρ τοῦ Καίσαρος τοῦ προτέρου ἐπὶ μακρότατον τιμηθέντες, καὶ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ταῖς τε ἡγεμονίαις ἐπὶ πλεῖστον γενό-
2 μενοι, πολλοὺς ἐχθροὺς εἶχον· ἐδόκει δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος κατὰ τὴν τῆς δυναστείας κοινωνίαν γίγνεσθαι, ἐπεὶ αὐτός γε οὐδέν τι συχνοὺς ἀποκτεῖναι ἐδεήθη· τῇ τε γὰρ φύσει οὐκ ὠμὸς ἦν, καὶ ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς ἤθεσιν ἐνετέθραπτο. πρὸς δ' ἔτι νέος τε ὢν καὶ ἄρτι ἐς τὰ πράγματα παριὼν οὔτ' ἄλλως ἀνάγκην πολλοὺς σφοδρῶς μισεῖν εἶχε καὶ φιλεῖσθαι
3 ἤθελε. σημεῖον δὲ ὅτι, ἀφ' οὗ τῆς τε πρὸς ἐκείνους συναρχίας ἀπηλλάγη καὶ τὸ κράτος μόνος ἔσχεν, οὐδὲν ἔτι τοιοῦτον ἔπραξε. καὶ τότε δὲ οὐχ ὅσον

πολλοὺς οὐκ ἔφθειρεν, ἀλλὰ καὶ ἔσωσε πλείστους,
τοῖς τε προδοῦσι τοὺς δεσπότας ἢ τοὺς φίλους χαλε-
πώτατα καὶ τοῖς συναραμένοις τισὶν ἐπιεικέστατα
ἐχρήσατο. τεκμήριον δέ, Τανουσία γυνὴ ἐπιφανὴς 4
τὸν ἄνδρα Τίτον Οὐίνιον ἐπικηρυχθέντα τὸ μὲν πρῶ-
τον ἐς κιβωτὸν παρὰ ἀπελευθέρῳ τινὶ Φιλοποίμενι
κατέκρυψεν, ὥστε καὶ πίστιν τοῦ τεθνηκέναι αὐτὸν
παρασχεῖν· μετὰ δὲ τοῦτο δημοτελῆ ἑορτήν, ἣν συγ-
γενής τις αὐτῆς ποιήσειν ἔμελλε, τηρήσασα, τόν τε
Καίσαρα διὰ τῆς Ὀκταουίας τῆς ἀδελφῆς ἐς τὸ θέα-
τρον μόνον τῶν τριῶν ἐσελθεῖν διεπράξατο, κἀν- 5
ταῦθα ἐσπηδήσασα τό τε πραχθὲν ἀγνοοῦντί οἱ ἐμή-
νυσε, καὶ τὴν κιβωτὸν αὐτὴν ἐσκομίσασα ἐκεῖθεν
τὸν ἄνδρα ἐξήγαγεν, ὥστε τὸν Καίσαρα θαυμάσαντα
πάντας μὲν αὐτοὺς ἀφεῖναι, καὶ γὰρ τοῖς συγκρύ-
ψασί τινα θάνατος προείρητο, τὸν δὲ Φιλοποίμενα
καὶ ἐς τὴν ἱππάδα κατατάξαι.

ἐκεῖνος μὲν οὖν πολλούς, ὅσους γε καὶ ἠδυνήθη, 8
διεσώσατο· ὅ τε Λέπιδος τῷ τε ἀδελφῷ τῷ Παύλῳ
ἐς Μίλητον ἐκδρᾶναι ἐπέτρεψε, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους
οὐκ ἀπαραίτητος ἦν· ὁ δὲ Ἀντώνιος ὠμῶς καὶ ἀνη-
λεῶς οὐχ ὅτι τοὺς ἐκτεθέντας ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπικου-
ρῆσαί τινι αὐτῶν ἐπιχειρήσαντας ἔκτεινε. τάς τε 2
κεφαλάς σφων, εἰ καὶ σιτούμενος ἐτύγχανεν, ἐπεσκό-
πει, καὶ ἐπὶ πλεῖστον τῆς τε ἀνοσιωτάτης καὶ τῆς
οἰκτροτάτης αὐτῶν ὄψεως ἐνεπίμπλατο. καὶ ἥ γε
Φουλουία πολλοὺς καὶ αὐτὴ καὶ κατ᾽ ἔχθραν καὶ διὰ
χρήματα, καὶ ἔστιν οὓς οὐδὲ γιγνωσκομένους ὑπὸ
τοῦ ἀνδρός, ἐθανάτωσεν· ἑνὸς γοῦν τινος κεφαλὴν
ἰδὼν εἶπεν ὅτι τοῦτον οὐκ ἠπιστάμην. ὡς δ᾽ οὖν 3
καὶ ἡ τοῦ Κικέρωνός ποτε ἐκομίσθη σφίσι, φεύγων
γὰρ καὶ καταληφθεὶς ἐσφάγη, ὁ μὲν Ἀντώνιος πολλὰ

αὐτῷ καὶ δυσχερῆ ἐξονειδίσας ἔπειτ' ἐκέλευσεν αὐ-
τὴν ἐκφανέστερον τῶν ἄλλων ἐν τῷ βήματι προτε-
θῆναι, ἵν' ὅθεν κατ' αὐτοῦ δημηγορῶν ἠκούετο, ἐν-
ταῦθα μετὰ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς, ὥσπερ ἀπετέτμητο,
4 ὁρῷτο· ἡ δὲ δὴ Φουλουία ἔς τε τὰς χεῖρας αὐτὴν
πρὶν ἀποκομισθῆναι ἐδέξατο, καὶ ἐμπικραναμένη οἱ
καὶ ἐμπτύσασα ἐπί τε τὰ γόνατα ἐπέθηκε, καὶ τὸ
στόμα αὐτῆς διοίξασα τήν τε γλῶσσαν ἐξείλκυσε καὶ
ταῖς βελόναις αἷς ἐς τὴν κεφαλὴν ἐχρῆτο κατεκέν-
5 τησε, πολλὰ ἅμα καὶ μιαρὰ προσεπισκώπτουσα. καὶ
οὗτοι δ' οὖν ὅμως ἔσωσάν τινας, παρ' ὧν γε καὶ
πλείω χρήματα ἔλαβον ἢ τελευτησάντων εὑρήσειν
ἤλπισαν· καὶ ἵνα γε μὴ κεναὶ αἱ ἐν τοῖς λευκώμασι
χῶραι τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ὦσιν, ἑτέρους ἀντενέγρα-
ψαν. πλήν γε ὅτι τὸν θεῖον ὁ Ἀντώνιος, πολλὰ τῆς
μητρὸς τῆς ἑαυτοῦ τῆς Ἰουλίας ἱκετευσάσης, ἀφῆκεν,
οὐδὲν ἄλλο χρηστὸν εἰργάσατο.

9 πολύτροποι μὲν οὖν διὰ ταῦτα αἱ σφαγαί, πολυ-
ειδεῖς δὲ καὶ σωτηρίαι τισὶν ἐγένοντο. συχνοὶ μὲν
γὰρ καὶ πρὸς τῶν φιλτάτων ἀπώλοντο, συχνοὶ δὲ
καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθίστων ἐσώθησαν. ἄλλοι σφᾶς αὐ-
τοὺς ἀπέκτειναν, ἄλλους αὐτοὶ οἱ ἐπελθόντες ὡς καὶ
φονεύσοντες ἀπέλυσαν. προδόντες δέ τινες δεσπότας
ἢ καὶ φίλους ἐκολάσθησαν, καὶ ἕτεροι δι' αὐτὸ τοῦτο
ἐτιμήθησαν· οἵ τε περιποιήσαντές τινας οἱ μὲν δίκην
2 ἔδοσαν οἱ δὲ καὶ γέρα ἔλαβον. οἷα γὰρ οὐχ ἑνὸς ἀν-
δρὸς ἀλλὰ τριῶν πρός τε τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ἑαυτοῦ
ἑκάστου καὶ πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον πάντα ποιούν-
των, καὶ μήτε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς ἢ φίλους ἡγου-
μένων, σωθῆναί τε πολλάκις ὃν ὁ ἕτερος ἀπολέσθαι,
καὶ φθαρῆναι αὖ ὃν ὁ ἕτερος περιγενέσθαι ἤθελε,
σπουδαζόντων, πολλὰ καὶ ποικίλα συνέβαινεν, ὥς που

καὶ εὐνοίας ἢ μίσους πρός τινα ἔχοντες ἦσαν. ἐγὼ 10
οὖν τὸ μὲν πάντα αὐτὰ ἀκριβῶς καθ' ἕκαστον ἐπεξελθεῖν παραλείψω, πάμπολύ τε γὰρ ἔργον ἂν εἴη, καὶ οὐδὲν μέγα τῇ συγγραφῇ παρέξεται, ἃ δὲ ἀξιομνημόνευτα μάλιστα εἶναι νομίζω, διηγήσομαι. τοῦτο 2
μὲν γάρ ἐς σπήλαιόν τις τὸν δεσπότην κατακρύψας, εἶτ' ἐπειδὴ καὶ ὣς καθ' ἑτέρου τινὸς μήνυσιν ἀπολεῖσθαι ἔμελλε, τήν τε ἐσθῆτα πρὸς αὐτὸν ἠλλάξατο, καὶ μετ' αὐτῆς τοῖς ἐπιοῦσιν ὡς καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ὢν προαπήντησε καὶ ἐσφάγη· καὶ οὕτως οἱ μὲν ἀπετράποντο, νομίσαντες ὃν ἐβούλοντο πεφονευκέναι, ὁ δὲ ἀπελθόντων αὐτῶν ἑτέρωσε διέφυγε. τοῦτο δὲ 3
ἄλλος τις τὴν σκευὴν ὁμοίως ἅπασαν πρὸς τὸν δεσπότην διαλλάξας αὐτός τε ἐς φορεῖον κατάστεγον ἐσῆλθε καὶ ἐκεῖνον διφροφορεῖν ἐποίησε· κἀκ τούτου καταληφθέντες ὁ μὲν οὐδ' ὀφθεὶς ἐφονεύθη, ὁ δὲ ὡς τις σκευοφόρος διεσώθη. καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι ἐξ εὐεργεσίας τινὸς προϋπαρχούσης σφίσι τοῖς εὖ ποιήσασιν ἀνταπέδοσαν· στιγματίας δέ τις οὐχ ὅσον οὐ προέδωκε τὸν στίξαντα, ἀλλὰ καὶ πάνυ προθύμως ἔσωσεν. ὡς γοῦν ὑπεκκομίζων ποι αὐτὸν ἐφωράθη καὶ ἐδιώκετο, ἀπέκτεινέ τέ τινα ἐντυχόντα οἱ κατὰ τύχην, καὶ τὴν στολὴν αὐτοῦ τῷ δεσπότῃ δοὺς τὸν μὲν ἐπὶ πυρὰν ἐπέθηκεν, αὐτὸς δὲ τήν τε ἐσθῆτα καὶ τὸν 5
δακτύλιον τοῦ δεσπότου λαβὼν ἀπήντησε τοῖς διώκουσι, καὶ πλασάμενος ὡς καὶ φεύγοντα αὐτὸν ἀπεκτονὼς ἐπιστεύθη ἔκ τε τῶν σκύλων καὶ ἐκ τῶν στιγμάτων, καὶ ἐκεῖνόν τε ἅμα ἔσωσε καὶ αὐτὸς ἐτιμήθη. ταῦτα μὲν οὖν ἐς οὐδεμίαν ὀνόματος μνήμην ἀνήκει· 6
Ὀσίδιον δὲ δὴ Γέταν ὁ υἱός, ἐκφορὰν δή τινα αὐτοῦ ὡς καὶ τεθνηκότος σκευάσας, ἐξέσωσε, καὶ Κύιντον Κικέρωνα τὸν τοῦ Μάρκου ἀδελφὸν ὁ παῖς ἐξέκλεψε

7 καὶ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ ἔσωσεν. αὐτὸς μὲν γὰρ καὶ κα-
τέκρυψε τὸν πατέρα ὥστε μὴ εὑρεθῆναι, καὶ στρε-
βλωθεὶς ἐπὶ τούτῳ πάσαις βασάνοις οὐδὲν ἐξελάλησε·
μαθὼν δὲ ἐκεῖνος τὸ γιγνόμενον, καὶ θαυμάσας τε
ἅμα τὸν παῖδα καὶ ἐλεήσας, ἦλθεν ἐθελοντὴς ἐς τὸ
ἐμφανὲς καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν τοῖς σφαγεῦσι παρέδωκεν.

11 ἀρετῆς μὲν δὴ καὶ εὐσεβείας τοσαῦτα τότε ἐπι-
φανῆ ἔργα ἐγένετο· Πομπίλιος δὲ δὴ Λαίνας τὸν
Κικέρωνα τὸν Μάρκον ἀπέκτεινε καίπερ εὐεργέτην
2 αὐτοῦ ἐκ συνηγορήματος ὄντα, καὶ ἵνα γε μὴ ἀκου-
όμενος μόνον ἀλλὰ καὶ ὁρώμενος πίστιν τοῦ πεφονευ-
κέναι αὐτὸν λάβῃ, εἰκόνα ἑαυτοῦ πλησίον τῆς ἐκείνου
κεφαλῆς ἐστεφανωμένην ἔθηκε, καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ
ἔργον αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένον ἔχουσαν. καὶ οὕτω γε
καὶ τῷ Ἀντωνίῳ διὰ τοῦτ' ἤρεσεν ὥστε καὶ χρήματα
3 πλείω τῶν ἐπηγγελμένων λαβεῖν. Μάρκος δὲ Τερέν-
τιος Οὐάρρων ἠδίκησε μὲν οὐδέν, ὁμώνυμος δὲ δή
τινι τῶν ἐπικεκηρυγμένων πλὴν μιᾶς προσηγορίας
ὤν, καὶ δείσας μή τι κατὰ τοῦτο, οἷα καὶ ὁ Κίννας,
πάθῃ, ἐξέθηκε γράμμα αὐτὸ τοῦτο δηλοῦν· ἐδημάρ-
4 χει δέ. καὶ ὁ μὲν διατριβὴν καὶ γέλωτα ἐπὶ τούτῳ
ὠφλίσκανε· τὸ δὲ δὴ ἀστάθμητον τοῦ βίου καὶ ἐξ
ἐκείνου ἐτεκμηριώθη, ὅτι Λούκιος μὲν Φιλούσκιος
ὑπό τε τοῦ Σύλλου πρότερον ἐπικηρυχθεὶς καὶ δια-
φυγὼν ἔς τε τὸ λεύκωμα αὖθις τότε ἐσεγράφη καὶ
ἀπέθανε, Μάρκος δὲ Οὐαλέριος Μεσσάλας ὑπὸ τοῦ
Ἀντωνίου θανατωθεὶς οὐχ ὅπως ἐν ἀσφαλείᾳ διεβίω,
ἀλλὰ καὶ ὕπατος ἀντ' αὐτοῦ ἐκείνου ὕστερον ἀπε-
5 δείχθη. οὕτως ἔκ τε τῶν ἀπορωτάτων πολλοὶ περι-
γίγνονται καὶ ἐκ τῶν θαρσούντως ἐχόντων οὐκ ἐλάτ-
τους ἀπόλλυνται· καὶ διὰ τοῦτο χρὴ μήτε ἐς τὸ
ἀνέλπιστον πρὸς τὰς αὐτίκα συμφορὰς ἐκπλήττεσθαι

τινα μήτε ἐς τὸ ἀφρόντιστον ὑπὸ τοῦ παραχρῆμα περιχαροῦς ἐπαίρεσθαι, ἀλλ' ἐς τὸ μέσον ἐπ' ἀμφότερα τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος τιθέμενον ἀσφαλεῖς ἐφ' ἑκάτερα τοὺς λογισμοὺς ποιεῖσθαι. καὶ τότε 12
γοῦν ταῦτά τε οὕτως ἐγένετο, καὶ πλεῖστοι μὲν τῶν μὴ προγραφέντων διά τε ἔχθραν καὶ διὰ χρήματα παραπώλοντο, πλεῖστοι δὲ τῶν ἐπικηρυχθέντων οὐχ ὅτι περιεγένοντο ἀλλὰ καὶ κατῆλθον αὖθις, καί τινες αὐτῶν καὶ ἀρχὰς ἔσχον. ἡ δ' ἀναχώρησίς σφισι πρός τε τὸν Βροῦτον καὶ πρὸς τὸν Κάσσιον τόν τε Σέξτον ἐγίγνετο. καὶ οἵ γε πλείους πρὸς τοῦτον 2
συγκατέφυγον· ναυαρχεῖν τε γὰρ πρότερον αἱρεθεὶς καὶ χρόνον τινὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ δυνηθεὶς ἰσχύν τε οἰκείαν, καίπερ τῆς ἀρχῆς μετὰ τοῦθ' ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀποστερηθείς, περιεβάλετο, καὶ τὴν Σικελίαν κατασχών, ἔπειθ' ὡς καὶ ἐκείνῳ ἐπεκηρύχθη αἵ τε ἄλλαι σφαγαὶ ἐγίγνοντο, πλεῖστον τοῖς ὁμοίοις συνήρατο. τῇ γὰρ Ἰταλίᾳ ἐγγύθεν ἐφορμῶν διέπεμπεν ἔς 3
τε τὴν Ῥώμην καὶ ἐς τὰς ἄλλας πόλεις, τά τε ἄλλα καὶ τοῖς τινα περισώσασι διπλάσια τῶν τοῖς φονεύσουσι προκειμένων ἐπαγγελλόμενος, καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις καὶ ὑποδοχὴν καὶ ἐπικουρίαν καὶ χρήματα καὶ τιμὰς ὑπισχνούμενος. ὅθενπερ συχνοὶ πρὸς αὐτὸν ἦλθον. ἀριθμὸν γὰρ οὔτε τῶν προγραφέντων οὔτε 13
τῶν φονευθέντων ἢ καὶ διαφυγόντων οὐδὲ νῦν ἔγραψα, ὅτι πολλοὶ μὲν τῶν τὸ πρῶτον ἐς τὰ λευκώματα ἐγγραφέντων ἀπηλίφησαν, πολλοὶ δὲ ὕστερον ἀντ' αὐτῶν ἐνεγράφησαν, καὶ τούτων τε οὐκ ὀλίγοι διεσώθησαν καὶ ἄλλοι συχνοὶ διεφθάρησαν. καὶ αὐτοὺς 2
οὐδὲ πενθεῖν τισιν ἐξουσία ἦν, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ ἐκ τούτου παραπώλοντο. καὶ τέλος, ὡς τό τε πεπλασμένον αὐτῶν πᾶν αἱ συμφοραὶ ἐξενίκων, καὶ οὐδεὶς

οὐδὲ τῶν πάνυ ἀνδρικῶν ἀντικαρτερεῖν πρὸς αὐτὰς
ἐδύνατο, ἀλλ' ἔν τε τοῖς ἄλλοις πᾶσι καὶ ἔργοις καὶ
λόγοις ἐσκυθρώπαζον καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔτους οὐκ
ἤμελλον, ὥσπερ εἰώθασιν, ἑορτάσειν, ἐκελεύσθησαν
διὰ προγραφῆς εὐθυμεῖσθαι, θάνατον ὀφλήσοντες
ἂν μὴ πειθαρχήσωσιν· οὕτω που, ὡς καὶ ἐπ' ἀγα-
3 θοῖς, τοῖς κοινοῖς κακοῖς χαίρειν ἠναγκάζοντο. καὶ
τί τοῦτο εἶπον, ὁπότε καὶ ἐκείνοις, τοῖς τρισὶν ἀν-
δράσι λέγω, ἄλλα τε ὡς εὐεργέταις καὶ σωτῆρσι τῆς
πόλεως γεγονόσι καὶ τοὺς στεφάνους τοὺς πολιτικοὺς
ἐψηφίσαντο; οὐ γὰρ ὅτι τινὰς ἐφόνευον, αἰτίαν ἔχειν
ἠξίουν, ἀλλ' ὅτι μὴ πλείονας, προσεπαινεῖσθαι ἤθε-
4 λον. καὶ πρός γε τὸν δῆμον φανερῶς ποτε εἶπον
ὅτι οὔτε τὴν τοῦ Μαρίου τοῦ τε Σύλλου ὠμότητα,
ὥστε καὶ μισηθῆναι, οὔτ' αὖ τὴν τοῦ Καίσαρος ἐπι-
είκειαν, ὥστε καὶ καταφρονηθῆναι καὶ ἀπ' αὐτοῦ
καὶ ἐπιβουλευθῆναι, ἐζηλώκασι.

14 τοιαῦτα μὲν περὶ τὰς σφαγὰς ἐγίγνετο, πολλὰ
δὲ δὴ καὶ ἄτοπα καὶ περὶ τὰς τῶν ἄλλων οὐσίας συν-
έβαινε. καίτοι ταῖς τε γυναιξὶ ταῖς τῶν φονευο-
μένων τὰς προῖκας καὶ τοῖς τέκνοις τοῖς μὲν ἄρρεσι
τὸ δέκατον ταῖς δὲ θηλείαις τὸ εἰκοστὸν τῆς ἑκάστου
σφῶν οὐσίας δώσειν, ὡς καὶ δὴ δίκαιοι φιλάνθρωποί
2 τε ὄντες, ἐπηγγείλαντο. ἀλλ' οὔτε ταῦτα πλὴν ὀλίγων
ἐδόθη, τά τε τῶν λοιπῶν καὶ πάνυ πάντα ἀδεῶς
ἐπορθεῖτο. τοῦτο μὲν γὰρ ἐνοίκιον ἐνιαύσιον πασῶν
τῶν τε ἐν τῷ ἄστει καὶ τῶν ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ οἰκιῶν,
ὧν μὲν ἐμεμισθώκεσάν τινες, ὅλον, ὧν δὲ αὐτοὶ
ᾤκουν, ἐξ ἡμισείας, πρὸς τὴν τῆς καταγωγῆς ἀξίαν
ἐσέπραξαν· τοῦτο δὲ τοὺς τὰ χωρία ἔχοντας τὸ ἥμισυ
3 τῶν προσόδων αὐτῶν ἀφείλοντο. καὶ προσέτι καὶ
τοὺς στρατιώτας τήν τε τροφὴν παρὰ τῶν πόλεων,

ἐν αἷς ἐχείμαζον, προῖκα λαμβάνειν ἐποίησαν, καὶ κατὰ
τὴν χώραν, ὡς ἐπὶ τὰ δεδημευμένα τά τε τῶν ἀνθι-
σταμένων ἔτι, διαπέμποντες, καὶ γὰρ ἐκείνους, ὅτι μὴ
ἐντὸς τῆς προρρηθείσης σφίσιν ἡμέρας μετέστησαν,
πολεμίους ἐποιήσαντο, πάντα καὶ τὰ λοιπὰ προσ-
διήρπαζον. ἵνα γὰρ καὶ πρὸ τῶν ἔργων τοὺς μισθοὺς 4
ἔχοντες πᾶν τὸ πρόθυμόν σφισι παρέχωνται, ταῦτά
τε αὐτοῖς πράττειν ἐπέτρεπον καὶ πόλεις χώρας τε
δώσειν ὑπισχνοῦντο· καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ γεωνόμους
ὁμοῦ καὶ οἰκιστὰς αὐτοῖς προσαπέδειξαν. τὸ μὲν οὖν
πλῆθος τῶν στρατιωτῶν τούτοις ἀνηρτῶντο, τῶν δὲ
δὴ λογιμωτέρων τοὺς μὲν τοῖς κτήμασι τοῖς τῶν
ἀπολλυμένων ἐδελέαζον, τὰ μὲν ἐπευωνίζοντες τὰ δὲ
καὶ προῖκά σφισι χαριζόμενοι, τοὺς δὲ καὶ ταῖς ἀρ-
χαῖς ταῖς τε ἱερωσύναις αὐτῶν ἐτίμων. ὅπως γὰρ 5
ἀδεῶς αὐτοί τε τὰ κάλλιστα καὶ τῶν χωρίων καὶ τῶν
οἰκοδομημάτων λαμβάνωσι καὶ ἐκείνοις ὅσα βούλον-
ται διδῶσι, προεῖπον μηδένα τῶν ἄλλων μὴ ὠνη-
σείοντα ἐς τὸ πρατήριον ἀπαντᾶν, εἰ δὲ μή γε, θνή-
σκειν τὸν τοῦτο ποιήσαντα. καὶ ἐκείνους γε οὕτω
μετεχειρίζοντο ὥστε τι καταφωρᾶν καὶ πλείστου ὅσου
ἀγοράζειν ὧν ἔχρηζον, καὶ διὰ τοῦτο μηδ' ὠνη-
τιᾶν ἔτι.

περὶ μὲν οὖν τὰ κτήματα τοῦθ' οὕτως ἐγίγνετο, 15
τὰς δὲ ἀρχὰς τάς τε ἱερωσύνας τῶν θανατωθέντων
οὐ πρὸς τὸ νομιζόμενον ἐκ τῶν νόμων, ἀλλ' ὥς που
καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς, διέδοσαν. καὶ ὑπάτους τε, τοῦ 2
μὲν Καίσαρος τὴν ἀρχὴν ἀπειπόντος, ἧς γὰρ οὕτως
ἐπεθύμησεν ὥστε καὶ πολεμῆσαι δι' αὐτήν, ταύτης
ἑκὼν ἐξέστη, τοῦ δὲ συνάρχοντος αὐτοῦ μεταλλά-
ξαντος, ἄλλον τέ τινα καὶ τὸν Οὐεντίδιον τὸν Πού-
πλιον καίπερ στρατηγοῦντα ἀπέδειξαν, ἔς τε τὴν

στρατηγίαν αὐτοῦ τῶν ἀγορανομούντων τινὰ ἐσήγα-
3 γον· καὶ πάντας μετὰ τοῦτο τοὺς στρατηγούς, πέντε
ἡμέρας ἔτι ἄρχοντας, παύσαντες ἐκείνους μὲν ἐς τὰς
ἡγεμονίας τῶν ἐθνῶν ἔστειλαν, ἑτέρους δὲ ἀντ᾽ αὐ-
τῶν ἀντικατέστησαν. νόμους τε τοὺς μὲν ἀπήλειψαν
τοὺς δὲ ἀντενέγραψαν. καὶ συνελόντι εἰπεῖν, καὶ
τἄλλα πάντα ὅπως ποτὲ καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἔπρασσον·
4 τῶν μὲν γὰρ ἐπικλήσεων τῶν ἐπιφθόνων καὶ διὰ
τοῦτο καταλυθεισῶν οὐκ ἀντεποιήσαντο, τὰ δὲ δὴ
πράγματα πρός τε τὸ βούλημα καὶ πρὸς τὸ ἐπιθύμη-
μα τὸ ἑαυτῶν διῆγον, ὥστε χρυσὸν τὴν τοῦ Καίσα-
ρος μοναρχίαν φανῆναι.

τὸν μὲν οὖν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ταῦτά τε οὕτως
ἐποίησαν, καὶ νεὼν τῷ τε Σαράπιδι καὶ τῇ Ἴσιδι
16 ἐψηφίσαντο· τοῦ δὲ δὴ Λεπίδου τοῦ Μάρκου τοῦ τε
a. u. 712 Πλάγκου τοῦ Λουκίου ὑπατευσάντων λευκώματα αὖ-
θις ἐξετέθη, θάνατον μὲν μηδενὶ ἔτι φέροντα, τὰς
2 δὲ οὐσίας τῶν ζώντων ἀποσυλῶντα· προσδεόμενοι
γὰρ χρημάτων, ἅτε πολλὰ μὲν καὶ πολλοῖς στρατιώ-
ταις προοφειλήσαντες, πολλὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς γιγνο-
μένοις δι᾽ αὐτῶν δαπανῶντες, πολλῷ δὲ ἔτι πλείω
ἐς τοὺς προσδοκωμένους πολέμους ἀναλώσειν νομί-
3 ζοντες, ἠργυρολόγουν. οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ μὲν τῶν τε-
λῶν τῶν πρότερον μέν ποτε καταλυθέντων τότε δὲ
αὖθις ἐπαναχθέντων ἢ καὶ ἐκ καινῆς προσκαταστάν-
των, τό τε τῶν συντελειῶν, ἃς πολλὰς μὲν ἐπὶ τῇ
γῇ πολλὰς δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς οἰκέταις ἐπράττοντο, με-
4 τρίως πως τοὺς ἀνθρώπους ἐλύπει· τὸ δὲ δὴ τοὺς
καὶ ἐφ᾽ ὁποσονοῦν ἔτι οὐ μόνον τῶν βουλευτῶν ἢ
καὶ τῶν ἱππέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐξελευθέρων, καὶ ἀν-
δρῶν ὁμοίως καὶ γυναικῶν, εὐποροῦντας ἐς λευκώ-
ματα ἐσγραφῆναι καὶ δεκατείαν τινὰ καινὴν δεκα-

τευθῆναι σφόδρα πάντας ἠνίασε. τῷ μὲν γὰρ λόγῳ 5
τὸ δέκατον τῆς οὐσίας παρ' ἑκάστου σφῶν ἐπράχθη,
ἔργῳ δὲ οὐδὲ τὸ δέκατόν τινι κατελείφθη· ἐπειδὴ
γὰρ οὐ ῥητόν τι ἀργύριον πρὸς τὴν τῶν κτημάτων
ἀξίαν ἐσενεγκεῖν ἐκελεύσθησαν, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς αἱ
τιμήσεις τῶν σφετέρων ἐγένοντο, κἀκ τούτου ὡς οὐκ
ὀρθῶς αὐτὰ τετιμημένοι διεβάλλοντο, καὶ τὰ λοιπὰ
προσαπώλλυσαν. εἰ δ' οὖν τινες τοῦτό πως διέφυ- 17
γον, ἀλλ' ὑπό τε τῶν τάξεων ἐς στενὸν κατακλειό-
μενοι καὶ ἀργυρίου δεινῶς σπανίζοντες πάντων καὶ
αὐτοὶ τρόπον τινὰ ἀπεστεροῦντο. καὶ μέντοι καὶ ἕτε-
ρόν τι τοιόνδε, βαρὺ μὲν καὶ ἀκοῦσαι βαρύτατον δὲ
πραχθῆναι, ἐγένετο· τῷ γὰρ βουλομένῳ σφῶν ἐδό- 2
θη, πάσης τῆς οὐσίας ἐκστάντι, τὸ τρίτον μετὰ ταῦτα
αὐτῆς ἀπαιτῆσαι, τοῦτ' ἔστι μήτε τι λαβεῖν καὶ προσ-
έτι καὶ πράγματα σχεῖν. ὁπότε γὰρ βίᾳ τὰ δύο μέρη
φανερῶς ἐσυλῶντο, πῶς ἂν τὸ τρίτον ἀπέλαβον, ἄλ-
λως τε καὶ ἐλαχίστου αὐτῶν πωλουμένων; τοῦτο μὲν 3
γὰρ πολλῶν ἅμα ἀποκηρυττομένων, καὶ τῶν ἀνθρώ-
πων τῶν πλειόνων καὶ ἀχρύσων καὶ ἀναργύρων ὄν-
των, τῶν δὲ λοιπῶν μὴ τολμώντων ὡς καὶ ἐχόντων
τι ἀγοράσαι, ἵνα μὴ καὶ ἐκεῖνο προσαπολέσωσιν, αἱ
τιμαὶ ἀνεῖντο· τοῦτο δὲ τοῖς στρατιώταις πολὺ παρὰ
τὴν ἀξίαν πάντα ἐπιπράσκετο. ὥστε τῶν μὲν ἰδιω- 4
τῶν οὐδεὶς οὐδέν, ὅ,τι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, διεσώσατο·
πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις ἔς τε τὸ ναυτικὸν οἰκέτας,
εἰ καὶ μὴ εἶχόν τινες, ὠνούμενοί γε ἐδίδοσαν, καὶ
τὰς ὁδοὺς οἰκείοις οἱ βουλευταὶ δαπανήμασιν ἐπε-
σκεύαζον. μόνοι δὲ δὴ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες ὑπερεπλού-
τησαν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐξήρκει σφίσιν οὔτε ἡ μισθο- 5
φορὰ καίπερ ἐντελὴς οὖσα, οὔτε αἱ ἔξωθεν ἐπιφοραὶ
καίτοι παμπληθεῖς γενόμεναι, οὐ τὰ ἆθλα τῶν φό-

νων μέγιστα δὴ δοθέντα, οὐχ αἱ κτήσεις τῶν χωρίων
προικιμαῖαι τρόπον τινὰ αὐτοῖς ὑπάρξασαι· ἀλλὰ καὶ
προσέτι οἱ μὲν τὰς οὐσίας τῶν τελευτώντων ὅλας καὶ
ᾔτουν καὶ ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ ἐς τὰ τῶν ζώντων
6 ἔτι γερόντων τε καὶ ἀτέκνων γένη ἐσεβιάζοντο. ἐς
τοσοῦτο γὰρ τῆς τε ἀπληστίας καὶ τῆς ἀναισχυντίας
ἐχώρησαν ὥστε τινὰ καὶ τὴν τῆς Ἀττίας τῆς τοῦ
Καίσαρος μητρὸς οὐσίαν, ἀποθανούσης τότε δημοσίᾳ
τε ταφῇ τιμηθείσης, παρ' αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος αἰ-
τῆσαι.

18 ταῦτά τε οὖν οὕτως οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς
ἐποίουν, καὶ ἅμα καὶ τὸν Καίσαρα τὸν πρότερον ἐπὶ
πλεῖστον ἐσέμνυνον. ἅτε γὰρ τῆς μοναρχίας ἐφιέμε-
νοι καὶ πρὸς αὐτὴν ἐπειγόμενοι τούς τε σφαγέας αὐ-
2 τοῦ τοὺς λοιποὺς ὀργῇ μετῄεσαν, ὡς καὶ ἐκ τούτου
τήν τε ἄδειάν σφισιν ὧν ἐποίουν καὶ τὴν ἀσφάλειαν
πόρρωθεν προπαρασκευάσοντες, καὶ πάνθ' ὅσα ἐς
τιμὴν αὐτοῦ ἔφερε, προθύμως ἔπραττον ἐς ὑποδο-
χὴν τοῦ καὶ αὐτοί ποτε τῶν ὁμοίων ἀξιωθῆναι· καὶ
διὰ τοῦτο τοῖς τε ἐψηφισμένοις ἤγαλλον αὐτὸν καὶ
3 ἑτέροις ἃ τότε προσέθεσαν. ἔν τε γὰρ τῇ πρώτῃ τοῦ
ἔτους ἡμέρᾳ αὐτοί τε ὤμοσαν καὶ τοὺς ἄλλους ὥρκω-
σαν βέβαια νομιεῖν πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνου γενόμενα,
καὶ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ πᾶσι τοῖς τὸ κράτος ἀεὶ ἴσχου-
σιν, ἢ καὶ ἐπ' αὐτοῦ ποτε γενομένοις καὶ μὴ ἀτιμω-
4 θεῖσι, γίγνεται, καὶ ἡρῷόν οἱ ἔν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν
τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἐκέκαυτο προκατεβάλοντο, καί τι καὶ
ἄγαλμα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις μεθ' ἑτέρου
Ἀφροδισίου ἔπεμπον. εἴ τε νίκη τις ἠγγέλθη ποθέν,
χωρὶς μὲν τῷ κρατήσαντι χωρὶς δὲ ἐκείνῳ καὶ τε-
5 θνεῶτι τιμὴν ἱερομηνίας ἔνεμον. τά τε γενέσια αὐ-
τοῦ δαφνηφοροῦντας καὶ εὐθυμουμένους πάντας

ἑορτάζειν ἠνάγκασαν, νομοθετήσαντες τοὺς μὲν ἄλ-
λους τοὺς ἀμελήσαντας αὐτῶν ἐπαράτους τῷ τε Διὶ
καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ εἶναι, τοὺς δὲ δὴ βουλευτὰς τούς
τε υἱεῖς σφων πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας ὀφλισκά-
νειν. καὶ συνέβαινε γὰρ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ τὰ 6
Ἀπολλώνεια γίγνεσθαι, ἐψηφίσαντο τῇ προτεραίᾳ τὰ
γενέσια ἀγάλλεσθαι, ὡς καὶ λογίου τινὸς Σιβυλλείου
ἀπαγορεύοντος μηδενὶ θεῶν τότε πλὴν τῷ Ἀπόλλωνι
ἑορτάζεσθαι. ταῦτά τε οὖν αὐτῷ ἔδωκαν, καὶ τὴν 19
ἡμέραν ἐν ᾗ ἐφονεύθη, κυρίαν ἀεί ποτε ἕδραν βου-
λῆς ἔχουσαν, ἀποφράδα ἐνόμισαν. τό τε οἴκημα ἐν ᾧ
ἐσφάγη, παραχρῆμά τε ἔκλεισαν καὶ ὕστερον ἐς ἄφο-
δον μετεσκεύασαν· καὶ τὸ βουλευτήριον τὸ Ἰούλιον
ἐπ' αὐτοῦ κληθὲν παρὰ τῷ Κομιτίῳ ὠνομασμένῳ
ᾠκοδόμουν, ὥσπερ ἐψήφιστο. πρὸς δὲ τούτοις ἀπεῖ- 2
πον μὲν μηδεμίαν εἰκόνα αὐτοῦ, καθάπερ θεοῦ τι-
νος ὡς ἀληθῶς ὄντος, ἐν ταῖς τῶν συγγενῶν αὐτοῦ
ἐκφοραῖς πέμπεσθαι, ὅπερ ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου καὶ
τότε ἔτι ἐγίγνετο· ἀπηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ
ἡρῷον αὐτοῦ καταφυγόντα ἐπ' ἀδείᾳ μήτε ἀνδρηλα-
τεῖσθαι μήτε συλᾶσθαι, ὅπερ οὐδενὶ οὐδὲ τῶν θεῶν,
πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ Ῥωμύλου γενομένων, ἐδεδώκεσαν. 3
καίτοι καὶ ἐκεῖνο τὸ χωρίον ὀνόματι τὴν ἀσυλίαν,
μετὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἄθροισιν, ἄνευ τοῦ ἔργου αὐ-
τῆς ἔσχεν· οὕτω γὰρ περιεφράχθη ὥστε μηδένα ἔτι
τὸ παράπαν ἐσελθεῖν ἐς αὐτὸ δυνηθῆναι.

τῷ μὲν δὴ Καίσαρι ταῦτ' ἔδωκαν, ταῖς δὲ ἀει- 4
παρθένοις ῥαβδούχῳ ἑνὶ ἑκάστῃ χρῆσθαι, ὅτι τις
αὐτῶν ἀπὸ δείπνου πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε ἐπανιοῦσα
ἠγνοήθη τε καὶ ὑβρίσθη. τάς τε ἀρχὰς τὰς ἐν τῇ
πόλει ἐπὶ πλείω ἔτη προαπέδειξαν, τούς τε ἐπιτη-
δείους σφίσιν ἅμα δι' αὐτῶν τιμῶντες, καὶ τὰ πρά-

γματα ἐπὶ μακρότερον ταῖς τῶν ἀρξόντων διαδοχαῖς κρατυνόμενοι.

20 πράξαντες δὲ ταῦτα, Λέπιδος μὲν αὐτοῦ, τήν τε πόλιν καὶ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν διάξων, ὥσπερ εἶπον, ὑπέμεινε, Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος ἐξεστράτευσαν. ὅ τε γὰρ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος τὸ μὲν πρῶτον μετὰ τὴν ὁμολογίαν τὴν πρὸς τὸν Ἀντώνιον τούς τε ἄλλους σφίσι γενομένην καὶ ἐς τὴν ἀγορὰν ἐσῄεσαν, καὶ τὰς στρατηγίας ἐν τῷ αὐτῷ ᾧ καὶ πρὶν κόσμῳ
2 διῴκουν· ἐπεὶ δ' ἤρξαντό τινες ἐπὶ τῇ τοῦ Καίσαρος σφαγῇ χαλεπαίνειν, ἐξεχώρησαν ὡς καὶ ἐπὶ τὰς ἔξω ἀρχάς, ἃς προσετετάχατο, ἐπειγόμενοι. καίτοι καὶ ἀστυνόμος ὁ Κάσσιος ἦν, τά τε Ἀπολλώνεια οὐδέπω διεωρτάκει. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν δι' Ἀντωνίου τοῦ συστρατήγου καὶ ἀπὼν ἐκπρεπέστατα ἐπετέλεσεν, αὐτὸς δὲ οὐκ εὐθὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπέπλευσεν, ἀλλ' ἐν τῇ Καμπανίᾳ μετὰ τοῦ Βρούτου χρονίσας ἐπετήρει τὰ γιγνόμενα. καί τινα καὶ γράμματα ἐς τὴν Ῥώμην, ἅτε καὶ στρατηγοῦντες, πρὸς τὸν δῆμον ἔπεμπον, μέχρις οὗ ὁ Καῖσαρ ὁ Ὀκταουιανὸς τῶν τε πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ τὸ πλῆθος σφετερί-
4 ζεσθαι ἤρξατο. τότε γὰρ τῆς τε δημοκρατίας ἅμα ἀπογνόντες καὶ ἐκεῖνον φοβηθέντες ἀπῆραν. καὶ αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι λαμπρῶς ὑπεδέξαντο· ἐτιμῶντο μὲν γὰρ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων σχεδόν τι πάντων ἐφ' οἷς ἐποίησαν, ἐκεῖνοι δὲ καὶ εἰκόνας σφίσι χαλκᾶς παρά τε τὴν τοῦ Ἁρμοδίου καὶ παρὰ τὴν τοῦ Ἀριστογείτονος, ὡς καὶ ζηλωταῖς αὐτῶν γενομένοις, ἐψηφί-
21 σαντο. κἀν τούτῳ πυθόμενοι τὸν Καίσαρα ἐπὶ μεῖζον αἴρεσθαι, Κρητῶν μὲν καὶ Βιθυνῶν, ἐφ' οὓς ἐστέλλοντο, ἠμέλησαν, οὐδεμίαν ἐν αὐτοῖς ἀξιόχρεων ὠφέλειαν ὁρῶντες οὖσαν, πρὸς δὲ δὴ τήν τε Συρίαν

καὶ τὴν Μακεδονίαν, καίπερ μηδέν σφισι προσηκούσας, ἀλλ' ὅτι τῷ καιρῷ καὶ τοῖς χρήμασι ταῖς τε δυνάμεσιν ἤκμαζον, ἐτράποντο. καὶ Κάσσιος μὲν πρὸς 2
τοὺς Σύρους ὡς καὶ συνήθεις οἱ καὶ φίλους ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Κράσσου στρατείας ὄντας ὥρμησε, Βροῦτος δὲ τήν τε Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν συνίστη. ἄλλως τε γὰρ ἔκ τε τῆς δόξης τῶν πεπραγμένων καὶ ἐπὶ ταῖς ἐλπίσι τῶν ὁμοίων προσεῖχον αὐτῷ, καὶ 3
διότι καὶ στρατιώτας συχνούς, τοὺς μὲν ἐκ τῆς πρὸς Φαρσάλῳ μάχης ἐκεῖ που καὶ τότε ἔτι περιπλανωμένους, τοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν τῷ Δολοβέλλᾳ συνεξελθόντων ὑπολειφθέντας ἢ διὰ νόσον ἢ δι' ἀταξίαν, προσλαβὼν εἶχε· καί οἱ καὶ χρήματα ἐκ τῆς Ἀσίας παρὰ τοῦ Τρεβωνίου ἦλθε. τὸ μὲν οὖν Ἑλληνικὸν ἀπονη- 4
τότατα ἐκ τούτων, ἅτε μηδὲ δύναμίν τινα ἀξιόλογον ἔχον, προσεποιήσατο· ἐς δὲ δὴ τὴν Μακεδονίαν ἦλθε μὲν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐν ᾧ ὅ τε Ἀντώνιος ὁ Γάιος ἄρτι ἀφῖκτο καὶ Κύιντος Ὁρτήσιος ὁ προάρξας αὐτῆς ἀπαλλαγήσεσθαι ἔμελλεν, οὐ μέντοι καὶ πρᾶγμά τι ἔσχεν. οὗτός τε γὰρ εὐθὺς αὐτῷ προσεχώρησε, καὶ 5
ὁ Ἀντώνιος κωλυθεὶς κατὰ τὴν τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπικράτησιν πράσσειν τι τῶν τῇ ἀρχῇ προσηκόντων ἀσθενὴς ἦν. ὅ τε Οὐατίνιος ἦρχε μὲν Ἰλ- 6
λυριῶν τῶν πλησιοχώρων, καὶ τό τε Δυρράχιον ἐκεῖθεν ἐπελθὼν προκατέλαβε καὶ ἦν αὐτῷ κατὰ τὸ στασιωτικὸν διάφορος, οὐ μὴν ἠδυνήθη τι αὐτὸν βλάψαι· οἱ γὰρ στρατιῶται ἀχθόμενοί τε αὐτῷ καὶ προσκαταφρονήσαντες αὐτοῦ διὰ νόσον μετέστησαν. κα- 7
ταλαβὼν οὖν καὶ τούτους ἐπί τε τὸν Ἀντώνιον ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ ὄντα ἐστράτευσε, καὶ προαπαντήσαντός οἱ αὐτοῦ τούς τε στρατιώτας ᾠκειώσατο, καὶ ἐκεῖνον ἐς τὸ τεῖχος προκαταφυγόντα ἀπετείχισε μὲν καὶ ἐξώ-

γρησεν ἐκ προδοσίας, κακὸν δὲ οὐδὲν εἰργάσατο.
22 πράξας δὲ ταῦτα, καὶ τήν τε Μακεδονίαν μετὰ τοῦτο
πᾶσαν καὶ τὴν Ἤπειρον προσλαβών, ἐπέστειλε τῇ γε-
ρουσίᾳ, τά τε πραχθέντα οἱ δηλῶν καὶ ἑαυτὸν τά τε
2 ἔθνη καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπ' αὐτῇ ποιούμενος. οἱ
δέ, ἔτυχον γὰρ ὑπόπτως ἤδη πρὸς τὸν Καίσαρα ἔχον-
τες, ἰσχυρῶς τε αὐτὸν ἐπῄνεσαν καὶ πάντων τῶν ἐκεῖ
χωρίων ἄρχειν ἐκέλευσαν. ὡς οὖν καὶ ἐκ τοῦ δόγμα-
τος τὴν ἡγεμονίαν ἐβεβαιώσατο, αὐτός τε ἐπὶ πλεῖον
προεθυμήθη καὶ τὸ ὑπήκοον ἀπροφασίστως συναιρό-
3 μενον ἔσχε. καὶ τέως μὲν τῷ τε Καίσαρι πέμπων,
ὅτε ἐδόκει τῷ Ἀντωνίῳ πολεμεῖν, παρῄνει ἐκείνῳ τε
ἀνθίστασθαι καὶ ἑαυτῷ συναλλαγῆναι, καὶ αὐτὸς ἐς
τὴν Ἰταλίαν πλεῦσαι παρεσκευάζετο, ὅθεν ἡ γερουσία
4 μετέπεμψεν αὐτόν· ἐπεὶ δὲ ὁ Καῖσαρ τά τε ἐν τῇ
Ῥώμῃ ἀκριβῶς κατέσχε καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς φονέας
φανερῶς ἐτιμωρεῖτο, κατὰ χώραν ἔμεινε, καὶ διεσκό-
πει ὅπῃ ποτὲ ἐπιόντα αὐτὸν καλῶς ἀμύναιτο, καὶ τά
τε ἄλλα ἄριστα δὴ τήν τε Μακεδονίαν διήγαγε, καὶ
τὰ στρατεύματα στασιασθέντα οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου
23 κατεστήσατο. ἐκεῖνος γάρ, καίτοι ὑπ' αὐτοῦ οὐδὲ
τοῦ στρατηγικοῦ κόσμου στερηθείς, οὐκ ἠγάπησε τὴν
ἡσυχίαν ἔν τε ἀδείᾳ καὶ ἐν τιμῇ ἔχων, ἀλλ' ἐς τοὺς
2 τοῦ Βρούτου στρατιώτας ἔπραττεν ἀπόστασιν· φωρα-
θείς τε ἐπὶ τούτῳ πρὶν μέγα τι κακὸν δρᾶσαι, καὶ
τῶν τε ἐπισήμων τῆς στρατηγίας ἀφαιρεθεὶς καὶ φυ-
λακῇ τινι ἀδέσμῳ, ἵνα μηδὲν νεοχμώσῃ, παραδοθεὶς
οὐδ' ὣς ἡσύχασεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἢ πρὶν ἐνεω-
τέρισεν, ὥστε καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς μὲν ἀλλήλοις
ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, τοὺς δὲ καὶ ἐπ' ἐκεῖνον ἐς τὴν
Ἀπολλωνίαν, ὅπως ἐξαρπάσωσιν αὐτόν, ὁρμῆσαι.
3 καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἠδυνήθησαν ποιῆσαι· ὁ γὰρ

Βροῦτος ἐκ γραμμάτων τινῶν ἁλόντων προμαθὼν τὸ
γενησόμενον ὑπεξήγαγεν αὐτόν, ὡς καὶ νοσοῦντά
τινα ἐς δίφρον κατάστεγον ἐμβαλών· οὔτε δὲ ἐκεῖ-
νον εὑρεῖν δυνάμενοι καὶ τὸν Βροῦτον φοβούμενοι
λόφον ὑπὲρ τῆς πόλεως κατέλαβον. καὶ αὐτοὺς ὁ 4
Βροῦτος ἔς τε ὁμολογίαν ὑπαγαγόμενος, καὶ ὀλίγους
τῶν θρασυτάτων τοὺς μὲν θανατώσας τοὺς δὲ ἀπαλ-
λάξας ἐκ τῆς συστρατείας, οὕτω διέθηκεν ὥστε σφᾶς
τούς τε ἀποπεμφθέντας ὡς καὶ τῆς στάσεως αἰτιωτά-
τους συλλαβεῖν καὶ ἀποκτεῖναι, καὶ τὸν ταμίαν τούς
τε ὑποστρατήγους τοῦ Ἀντωνίου ἐξαιτῆσαι. ὁ οὖν 24
Βροῦτος ἐκείνων μὲν οὐδένα σφίσιν ἐξέδωκεν, ἀλλ'
ἐς πλοῖα αὐτοὺς ἐμβαλὼν ὡς καὶ καταποντώσων ἐς
τὸ ἀσφαλὲς ἀπέπεμψε· φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ αὖθις
τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ πραττομένων ἐπὶ τὸ φοβερώτερον
ἀγγελλομένων πυνθανόμενοι μεταβάλωνται, τὸν μὲν 2
Ἀντώνιον ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ κατέλιπε, Γαΐῳ τινὶ
Κλωδίῳ παραδοὺς φυλάσσειν, αὐτὸς δὲ τό τε πλεῖ-
στον καὶ τὸ ἰσχυρότατον τοῦ στρατοῦ λαβὼν ἔς τε
τὴν ἄνω Μακεδονίαν ἀνεχώρησε, κἀντεῦθεν ἐς τὴν
Ἀσίαν ὕστερον ἔπλευσεν, ὅπως σφᾶς ὅτι τε πορρω-
τάτω τῆς Ἰταλίας ἀπαγάγῃ κἀκ τῶν ἐκεῖ ὑπηκόων
διατρέφῃ. καὶ ἄλλους τε ἐν τούτῳ συμμάχους προσ- 3
εποιήσατο καὶ τὸν Δηιόταρον, καίπερ ὑπεργήρων τε
ὄντα καὶ τῷ Κασσίῳ ἀπειπόντα τὴν βοήθειαν. δια-
τρίβοντος δὲ αὐτοῦ ταύτῃ, ἐκείνῳ τε Γέλλιος Ποπλι-
κόλας ἐπεβούλευσε καὶ τὸν Ἀντώνιον ὁ ἀδελφὸς ὁ
Μάρκος ἐξαρπάσαι, πέμψας τινάς, ἐπεχείρησε. καὶ 4
τοῦτον μὲν ὁ Κλώδιος ὡς οὐκ ἠδυνήθη σῶν φυλά-
ξαι, ἀπέκτεινεν, εἴτ' αὐτογνωμονήσας εἴτε καὶ ἐξ ἐν-
τολῆς τοῦ Βρούτου· καὶ γὰρ λόγος ἔχει ὅτι πρότερον
μὲν ἐν παντὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἐποιεῖτο, ὕστερον

δέ, μαθὼν τὸν Δέκιμον ἀπολωλότα, παρ' οὐδὲν αὐ-
5 τὴν ἤγαγεν. ὁ δὲ δὴ Γέλλιος ἐφωράθη μέν, ἔπαθε δὲ
δεινὸν οὐδέν· ὁ γὰρ Βροῦτος ἐκεῖνόν τε ἐν τοῖς φιλ-
τάτοις ἀεί ποτε νομίσας εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐ-
τοῦ Μάρκον Μεσσάλαν πάνυ τῷ Κασσίῳ προσκεί-
μενον εἰδώς, ἀφῆκεν αὐτόν. καὶ ὃς ἐπέθετο μὲν καὶ
6 τῷ Κασσίῳ, οὐδὲν δὲ οὐδὲ τότε κακὸν ἔπαθεν. αἴ-
τιον δὲ ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοῦ Πόλλα προμαθοῦσα τὴν
ἐπιβουλήν, καὶ δείσασα περί τε τῷ Κασσίῳ μὴ προ-
καταληφθῇ, σφόδρα γὰρ αὐτὸν ἠγάπα, καὶ περὶ τῷ
υἱῷ μὴ καταφωραθῇ, τό τε ἐπιβούλευμα αὐτὴ ἑκοῦσα
τῷ Κασσίῳ προεμήνυσε καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ παι-
δὸς ἀντέλαβεν. οὐ μέντοι καὶ βελτίω αὐτὸν ἐποίη-
σε· πρός τε γὰρ τὸν Καίσαρα καὶ πρὸς τὸν Ἀντώ-
25 νιον ἀπὸ τῶν εὐεργετῶν ἀπηυτομόλησεν. ὁ δ' οὖν
Βροῦτος ὡς τάχιστα τήν τε τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Μάρ-
κου πείρασιν καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ σφαγὴν
ἔμαθεν, ἔδεισε μὴ καὶ ἄλλο τι ἐν τῇ Μακεδονίᾳ πα-
ρὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ νεωτερισθῇ, καὶ εὐθὺς ἐς
τὴν Εὐρώπην ἐπειχθεὶς τήν τε χώραν τὴν τοῦ Σα-
δάλου γενομένην παρέλαβεν, ἄπαις γὰρ τελευτῶν
τοῖς Ῥωμαίοις αὐτὴν κατέλιπε, καὶ ἐς Βησσοὺς ἐμ-
2 βαλών, εἴ πως ἀμύναιτό τε ἅμα αὐτοὺς ὧν ἐκακούρ-
γουν, καὶ ὄνομα ἀξίωμά τε αὐτοκράτορος, ὡς καὶ
ῥᾷον ἐκ τούτου τῷ τε Καίσαρι καὶ τῷ Ἀντωνίῳ
προσπολεμήσων, περιβάλοιτο, ἀμφότερα διεπράξατο,
Ῥασκυπόριδός οἱ δυνάστου τινὸς ἐς τὰ μάλιστα βοη-
θήσαντος. ἐντεῦθεν δὲ ἐς τὴν Μακεδονίαν ἐλθὼν
καὶ πάντα τὰ ἐκεῖ κρατυνάμενος ἐς τὴν Ἀσίαν αὖθις
ἀνεκομίσθη.

3 Βροῦτος μὲν ταῦτά τε ἔπρασσε, καὶ ἐς τὰ νομί-
σματα ἃ ἐκόπτετο εἰκόνα τε αὑτοῦ καὶ πιλίον ξιφίδιά

τε δύο ἐνετύπου, δηλῶν ἔκ τε τούτου καὶ διὰ τῶν
γραμμάτων ὅτι τὴν πατρίδα μετὰ τοῦ Κασσίου ἠλευ-
θερωκὼς εἴη· ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις χρόνοις ὁ 26
Κάσσιος ἔς τε τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Τρεβώνιον, φθά-
σας τὸν Δολοβέλλαν, ἐπεραιώθη, καὶ λαβὼν παρ'
αὐτοῦ χρήματα, τῶν τε ἱππέων συχνούς, οὓς ὁ Δο-
λοβέλλας ἐς τὴν Συρίαν προεπεπόμφει, καὶ ἑτέρους
πολλοὺς τῶν τε Ἀσιανῶν καὶ τῶν Κιλίκων προσέ-
θετο. κἀκ τούτου καὶ τὸν Ταρκονδίμοτον τούς τε 2
Ταρσέας καὶ ἄκοντας ἐς τὸ συμμαχικὸν προσηγάγετο·
οὕτω γὰρ προσφιλῶς τῷ Καίσαρι τῷ προτέρῳ, καὶ
δι' ἐκεῖνον καὶ τῷ δευτέρῳ, οἱ Ταρσεῖς εἶχον ὥστε
καὶ Ἰουλιόπολίν σφας ἀπ' αὐτοῦ μετονομάσαι. ταῦτ'
οὖν ὁ Κάσσιος πράξας ἐς τὴν Συρίαν ἦλθε, καὶ
ἀμαχὶ πάντα τά τε τῶν δήμων καὶ τὰ τῶν στρατευ-
μάτων προσεποιήσατο. ἡ δὲ δὴ κατάστασις ἡ ἐν τῇ 3
Συρίᾳ τότε τοιάδε ἦν. Καικίλιος Βάσσος ἱππεὺς
στρατεύσας τε τῷ Πομπηίῳ καὶ ἀναχωρήσας ἐς Τύ-
ρον, ἐκεῖ ἐν τῷ ἐμπορίῳ τὰς διατριβὰς λανθάνων
ἐποιεῖτο. ἦρχε δὲ τῶν Σύρων Σέξτος· τούτῳ γὰρ
καὶ ταμίᾳ καὶ συγγενεῖ αὐτοῦ ὄντι ὁ Καῖσαρ πάντα
τὰ τῇδε κατὰ τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τὸν Φαρνά-
κην ἔλασιν ἐπέτρεψεν. ὁ οὖν Βάσσος τὸ μὲν πρῶτον 4
ἡσυχίαν ἦγεν, ἀγαπῶν εἴ τις αὐτὸν ζῆν ἐάσειεν· ὡς
δὲ τῶν τε ὁμοίων τινὲς πρὸς αὐτὸν συνελέγησαν, καὶ
τῶν τοῦ Σέξτου στρατιωτῶν ἄλλοτε ἄλλους ἐς φυ-
λακὴν τῆς πόλεως φοιτῶντας ἀνηρτήσατο, περί τε
τοῦ Καίσαρος πολλὰ καὶ δεινὰ ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἠγγέλ-
λετο, οὐκέτι τοῖς παροῦσιν ἔστερξεν, ἀλλ' ἢ τοῖς 5
ἀμφὶ τὸν Σκιπίωνα τόν τε Κάτωνα καὶ τοὺς Πομ-
πηίους συναιρόμενος, ἢ καὶ ἑαυτῷ δυναστείαν τινὰ
περιβαλλόμενος, ἐνεόχμου. φωραθείς τε ὑπὸ τοῦ

Σέξτου πρὶν παρασκευάσασθαι, ἔφη τε τῷ Μιθρι-
δάτῃ τῷ Περγαμηνῷ τὴν ἐπικουρίαν ἐπὶ τὸν Βόσπο-
6 ρον ἀθροίζειν, καὶ πιστευθεὶς ἀπελύθη. καὶ οὕτω
μετὰ ταῦτα γράμματά τινα συνέπλασεν ὡς καὶ παρὰ
τοῦ Σκιπίωνός οἱ πεμφθέντα, καὶ ἐξ αὐτῶν τόν τε
Καίσαρα ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἡττῆσθαι καὶ ἀπολωλέναι
διήγγελλε, καὶ ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν τῆς Συρίας προστε-
7 τάχθαι ἔλεγε. κἀκ τούτου τήν τε Τύρον μετὰ τῶν
προπαρεσκευασμένων κατέλαβε, κἀντεῦθεν πρὸς τὰ
τοῦ Σέξτου στρατόπεδα προσχωρῶν περιέπεσεν αὐτῷ
καὶ ἡττηθεὶς ἐτρώθη. παθὼν δὲ τοῦτο κατὰ μὲν τὸ
ἰσχυρὸν οὐκέτ' αὐτοῦ ἐπείρασε, τοῖς δὲ δὴ στρατιώ-
ταις προσπέμπων τινὰ τρόπον οὕτω τινὰς αὐτῶν
ἐσφετερίσατο ὥστε καὶ αὐτόχειρας τοῦ Σέξτου γενέ-
27 σθαι. ἀποθανόντος δὲ ἐκείνου τό τε στράτευμα πᾶν
πλὴν ὀλίγων προσηταιρίσατο, τοὺς γὰρ ἐν Ἀπαμείᾳ
χειμάζοντας ἐπεδίωξε μὲν ἐς Κιλικίαν προαποχωρή-
σαντας, οὐ μὴν καὶ προσεποιήσατο, καὶ ἐς τὴν Συρίαν
ἐπανελθὼν στρατηγός τε ὠνομάσθη καὶ τὴν Ἀπά-
μειαν ἐκρατύνατο, ὅπως ὁρμητήριόν οἱ τοῦ πολέμου
2 γένηται. τήν τε ἡλικίαν οὐχ ὅτι τὴν ἐλευθέραν ἀλλὰ
καὶ τὴν τῶν δούλων κατέλεγε, καὶ χρήματα ἤθροιζε
καὶ ὅπλα κατεσκευάζετο. πράσσοντα δὲ αὐτὸν ταῦτα
Γάιός τις Ἀντίστιος ἐς πολιορκίαν κατέκλεισε. καὶ
μετὰ τοῦτο ἀγχώμαλα ἀγωνιζόμενοι, καὶ μηδέτεροι
ἰσχυρόν τι παραβαλεῖν δυνάμενοι, ἀσπόνδῳ διοκωχῇ
3 πρὸς συμμάχων ἐπαγωγὴν διελύθησαν. καὶ Ἀντιστίῳ
μὲν ἔκ τε τῶν περιχώρων οἱ τὰ τοῦ Καίσαρος φρο-
νοῦντες καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης στρατιῶται ὑπ' αὐτοῦ
πεμφθέντες προσεγένοντο, τῷ δὲ δὴ Βάσσῳ ὁ Ἀλχαυ-
δόνιος ὁ Ἀράβιος· οὗτος γὰρ τῷ τε Λουκούλλῳ πρό-
τερον, ὥσπερ εἴρηταί μοι, ὁμολογήσας, καὶ τοῖς Πάρ-

θοις μετὰ τοῦτο κατὰ τοῦ *Κράσσου* συναράμενος,
τότε παρεκλήθη μὲν ὑπ' ἀμφοτέρων, ἐλθὼν δὲ ἐς 4
τὸ μέσον τῆς τε πόλεως καὶ τῶν στρατοπέδων, πρίν
τι ἀποκρίνασθαί σφισι, τήν τε συμμαχίαν ἀπεκήρυξε,
καὶ ἐπειδὴ ὁ *Βάσσος* ὑπερέβαλε τοῖς χρήμασιν, ἐπε-
κούρησέ τε αὐτῷ καὶ ἐν τῇ μάχῃ πολὺ τοῖς τοξεύ-
μασιν ἐπεκράτησεν. οἱ δὲ δὴ *Πάρθοι* ἦλθον μὲν καὶ 5
αὐτοὶ τῷ *Βάσσῳ* ἐπίκλητοι, οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ πολὺ
αὐτῷ διὰ τὸν χειμῶνα συνεγένοντο, καὶ διὰ τοῦτο
οὐδὲ ἔπραξάν τι ἀξιόλογον. καὶ ὁ μὲν δυνηθείς τινα
χρόνον, ἔπειτα ὑπό τε *Μάρκου Κρίσπου* καὶ ὑπὸ
*Λουκίου Στατίου Μούρκου* αὖθις κατείρχθη.

τοιούτων δὲ δὴ τῶν πραγμάτων αὐτοῖς ὄντων, 28
ὁ *Κάσσιος* ἐπελθὼν τάς τε πόλεις πάσας εὐθὺς πρός
τε τὴν δόξαν ὧν ἐν τῇ ταμιείᾳ ἐπεποιήκει καὶ πρὸς
τὴν λοιπὴν εὔκλειαν ᾠκειώσατο, καὶ τὰ στρατόπεδα
τά τε τοῦ *Βάσσου* καὶ τὰ τῶν ἑτέρων οὐδὲν ἐπιπο-
νήσας προσέθετο. καὶ αὐτῷ καθ' ἓν μετὰ πάντων 2
αὐτῶν αὐλιζομένῳ ὕδωρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ αἰφνίδιον
πολὺ ἐπεγένετο, κἀν τούτῳ σύες ἄγριοι ἐς τὸ στρα-
τόπεδον κατὰ πάσας ἅμα τὰς πύλας ἐσπεσόντες πάντα
τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα συνέχεαν καὶ συνετάραξαν, ὥστε
τινὰς ἐκ τούτων τήν τε ἰσχὺν αὐτοῦ τὴν αὐτίκα καὶ
τὴν μετὰ ταῦτα καταστροφὴν τεκμήρασθαι. παρα- 3
λαβὼν οὖν τὴν *Συρίαν* ἐς τὴν *Ἰουδαίαν* ὥρμησε,
πυθόμενος τοὺς ἐν τῇ *Αἰγύπτῳ* ὑπὸ τοῦ *Καίσαρος*
καταλειφθέντας προσιέναι, καὶ ἐκείνους τε ἀκονιτὶ
καὶ τοὺς *Ἰουδαίους* παρεστήσατο. καὶ μετὰ τοῦτο τὸν 4
μὲν *Βάσσον* καὶ τὸν *Κρίσπον*, τούς τε ἄλλους τοὺς
οὐκ ἐθελήσαντάς οἱ συστρατεῦσαι, ἀπέπεμψε μηδὲν
ἀδικήσας, τῷ δὲ δὴ *Στατίῳ* τό τε ἀξίωμα μεθ' οὗ ἀφῖ-
κτο ἐτήρησε, καὶ προσέτι καὶ τὸ ναυτικὸν ἐπέτρεψεν.

5 οὕτω μὲν καὶ ὁ Κάσσιος ἰσχυρὸς διὰ ταχέων ἐγένετο, καὶ τῷ τε Καίσαρι περὶ τῶν συναλλαγῶν καὶ τῇ γερουσίᾳ περὶ τῶν παρόντων ὅμοια τῷ Βρούτῳ ἐπέστειλε. καὶ αὐτῷ διὰ ταῦτα ἡ βουλὴ τήν τε ἀρχὴν τῆς Συρίας ἐβεβαίωσε καὶ τὸν τοῦ Δολοβέλλου πό-
29 λεμον ἐψηφίσατο. οὗτος γὰρ ἐτέτακτο μὲν τῆς Συρίας ἄρχειν καὶ τὴν ἔξοδον ὑπατεύων ἐποιεῖτο, χρόνιος δὲ διά τε τῆς Μακεδονίας καὶ διὰ τῆς Θρᾴκης ἐς τὴν
2 Ἀσίαν τὸ ἔθνος κομισθεὶς καὶ ἐκεῖ ἐνδιέτριψεν. ἐπειδή τε ἐνταῦθα ἔτι ὄντι αὐτῷ τὸ δόγμα ἠγγέλθη, πρὸς μὲν τὴν Συρίαν οὐ προεχώρησεν, αὐτοῦ δὲ δὴ καταμείνας τὸν Τρεβώνιον οὕτω μετεχειρίσατο ὥστε δόξαν οἱ εὐνοίας πλείστην παρασχεῖν, καὶ τήν τε τροφὴν τοῖς στρατιώταις παρ᾽ ἑκόντος αὐτοῦ λαβεῖν
3 καὶ τὴν δίαιταν ἀδεῶς σὺν αὐτῷ ποιεῖσθαι. ἐπειδή τε ἔν τε τῷ θαρσοῦντι διὰ ταῦτ᾽ ἐγένετο καὶ φυλακὴν οὐδεμίαν ἑαυτοῦ ἐποιεῖτο, τήν τε Σμύρναν, ἐν ᾗ ἦσαν, νυκτὸς ἐξαπιναίως κατέλαβε, καὶ ἐκεῖνον ἀποκτείνας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος εἰκόνα ἔρριψε, κἀκ τούτου πᾶσαν τὴν Ἀσίαν
4 κατέσχε. πυθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ ἐν οἴκῳ Ῥωμαῖοι πόλεμον αὐτῷ ἐπήγγειλαν· οὐδέπω γὰρ ὁ Καῖσαρ οὔτε τὸν Ἀντώνιον ἐνενικήκει οὔτε τὰ ἐν τῷ ἄστει διὰ χειρὸς ἐπεποίητο. καὶ τοῖς τε συνοῦσίν οἱ ῥητὴν ἡμέραν ἐς ἔκλειψιν τῆς φιλίας αὐτοῦ προεῖπον, ἵνα
5 μὴ καὶ ἐκεῖνοι ἐν ἐχθρῶν μοίρᾳ γένωνται, καὶ τὴν ἀντίταξιν τόν τε πόλεμον τὸν πρὸς αὐτὸν τὸ μὲν σύμπαν τοῖς ὑπάτοις προσέταξαν, ἐπειδὰν τὰ παρόντα κατορθώσωσι, ποιήσασθαι, τὸν γὰρ Κάσσιον οὐδέπω τὴν Συρίαν ἔχοντα ᾔδεσαν, ἵνα δὲ δὴ ἐπὶ μεῖζον ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ αὐξηθῇ, τοῖς τῶν προσόρων ἐθνῶν
6 ἄρχουσιν ἐνεχείρισαν. καὶ μετὰ τοῦτο μαθόντες τὰ

κατὰ τὸν Κάσσιον, πρὶν καὶ ὁτιοῦν ὑπ' ἐκείνων
πραχθῆναι, ταῦθ' ἅπερ εἶπον ἐψηφίσαντο. ὁ δ' οὖν 30
Δολοβέλλας ἐγκρατὴς οὕτω τῆς Ἀσίας γενόμενος ἐς
τὴν Κιλικίαν ἦλθε, τοῦ Κασσίου ἐν τῇ Παλαιστίνῃ
ὄντος, καὶ τοὺς Ταρσέας ἑκουσίους προσλαβὼν φρου-
ρούς τινας αὐτοῦ ἐν Αἰγέαις ὄντας ἐνίκησε, καὶ ἐς
τὴν Συρίαν ἐνέβαλε. καὶ τῆς μὲν Ἀντιοχείας ὑπὸ 2
τῶν ἐμφρουρούντων αὐτὴν ἀπεκρούσθη, τὴν δὲ δὴ
Λαοδίκειαν ἀμαχὶ διὰ τὴν φιλίαν αὐτῶν, ἣν πρὸς
τὸν Καίσαρα τὸν πρότερον εἶχον, προσεποιήσατο.
κἀκ τούτων ἡμέρας τινὰς ἰσχύσας, τά τε γὰρ ἄλλα
καὶ τὸ ναυτικὸν αὐτῷ διὰ ταχέων ἐκ τῆς Ἀσίας
ἐπῆλθε, διέβαλεν ἐς Ἄραδον, ὅπως καὶ παρ' ἐκείνων
καὶ χρήματα καὶ ναῦς λάβῃ· κἀνταῦθα ἀποληφθεὶς 3
μετ' ὀλίγων ἐκινδύνευσε. διαφυγὼν δ' οὖν ἀπήντησέ
τε τῷ Κασσίῳ προσελαύνοντι, καὶ συμβαλὼν αὐτῷ
ἡττήθη. κατακλεισθείς τε ἐς τὴν Λαοδίκειαν ἐπορ-
θεῖτο, τῆς μὲν ἠπείρου παντελῶς εἰργόμενος, ἄλλοι
τε γὰρ τῷ Κασσίῳ καὶ Πάρθοι τινὲς ἐβοήθησαν, ταῖς 4
δὲ δὴ ναυσὶ ταῖς τε Ἀσιαναῖς καὶ ταῖς Αἰγυπτίαις,
ἃς ἡ Κλεοπάτρα αὐτῷ ἔπεμψε, καὶ προσέτι καὶ τοῖς
χρήμασι τοῖς παρ' αὐτῆς ἐλθοῦσιν ἰσχύων, μέχρις
οὗ ὁ Στάτιος τό τε ναυτικὸν συνεκρότησε, καὶ ἐς τὸν
τῶν Λαοδικέων λιμένα ἐσπλεύσας τούς τε ἀνταναχ-
θέντας ἐκράτησε καὶ ἀπέκλεισέν οἱ καὶ τὴν θάλασσαν.
τότε γὰρ ἀμφοτέρωθεν τῆς ἐπαγωγῆς τῶν ἐπιτηδείων 5
εἰρχθεὶς ἐπεκδρομὴν μὲν σπάνει τῶν ἀναγκαίων
ἐποιήσατο, καταραχθεὶς δὲ διὰ ταχέων ἐς τὸ τεῖχος,
καὶ προδιδόμενον αὐτὸ ἰδών, ἐφοβήθη μὴ ζῶν ἁλοίη
καὶ ἑαυτὸν κατεχρήσατο. ὅπερ που καὶ Μάρκος Ὀκ-
ταούιος ὑποστράτηγος αὐτοῦ ἔπραξε. καὶ οἱ μὲν 6
ταφῆς ὑπὸ τοῦ Κασσίου, καίπερ τὸν Τρεβώνιον ἄτα-

φον ῥίψαντες, ἠξιώθησαν· οἵ τε συστρατεύσαντές
σφισι καὶ περιγενόμενοι καὶ σωτηρίας καὶ ἀδείας,
καίτοι πολέμιοι ὑπὸ τῶν οἴκοι Ῥωμαίων νομισθέντες,
7 ἔτυχον. οὐ μέντοι οὐδ' οἱ Λαοδικεῖς κακόν τι πλὴν
συντελείας χρημάτων ἔπαθον. ἀλλ' οὐδὲ ἄλλος οὐ-
δείς, συχνῶν μετὰ τοῦτο ἐπιβουλευσάντων τῷ Κασ-
σίῳ, ἐκολάσθη.
31 ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, οἱ Ταρσεῖς Τίλλιον Κίμ-
βρον φονέα τε τοῦ Καίσαρος ὄντα καὶ τότε Βιθυνῶν
ἄρχοντα, πρός τε τὴν τοῦ Κασσίου ἐπικουρίαν ἐπει-
γόμενον ἐπεχείρησαν τῶν τοῦ Ταύρου διόδων εἶρξαι,
προεκλιπόντες τε αὐτὰς ὑπὸ δέους παραχρῆμα μὲν
ἐσπείσαντο αὐτῷ, νομίσαντες ἰσχυρὸν αὐτὸν εἶναι,
μετὰ δὲ τοῦτο τὴν ὀλιγότητα τῶν στρατιωτῶν κατα-
νοήσαντες οὔτε τῇ πόλει αὐτὸν ἐδέξαντο οὔτε τὰ ἐπι-
2 τήδειά οἱ παρέσχον. ἐπειδή τε φρούριόν τι ἐπιτει-
χίσας σφίσιν ἐς τὴν Συρίαν ἀπῆρε, προτιμότερον τὸ
τῷ Κασσίῳ βοηθῆσαι τοῦ τὴν πόλιν αὐτὸς ἐξελεῖν
ποιησάμενος, τοῦτό τε ἐπιστρατεύσαντες αὐτῷ παρε-
στήσαντο, καὶ πρὸς τὰ Ἄδανα ὅμορά τέ σφισι καὶ
διάφορα ἀεὶ ὄντα ὥρμησαν, πρόφασιν ὡς καὶ τὰ τοῦ
3 Κασσίου πράσσοντα ποιησάμενοι. πυθόμενος δὲ ταῦτα
ἐκεῖνος πρότερον μέν, ὡς ἔτι ὁ Δολοβέλλας ἔζη, Λού-
κιον Ῥοῦφον ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψεν, ὕστερον δὲ καὶ
αὐτὸς ἦλθε, καὶ ἤδη γὰρ ἀμαχὶ τῷ Ῥούφῳ προσεκε-
χωρήκεσαν, ἄλλο μέν σφας οὐδὲν δεινὸν εἰργάσατο,
τὰ δὲ χρήματα τά τε ἴδια καὶ τὰ δημόσια πάντα ἀφεί-
4 λετο. κἀκ τούτου Ταρσεῖς ἐπαίνους τε παρὰ τῶν
τριῶν ἀνδρῶν· ἐκεῖνοι γὰρ τὰ πράγματα ἤδη τὰ ἐν
τῇ Ῥώμῃ εἶχον, καὶ ἐλπίδα ἀντιλήψεσθαί τι ἀντὶ τῶν
5 ἀπολωλότων ἔλαβον· ἥ τε Κλεοπάτρα διὰ τὴν συμ-
μαχίαν ἣν τῷ Δολοβέλλᾳ ἔπεμψεν, εὕρετο τὸν υἱόν,

ὃν Πτολεμαῖον μὲν ὠνόμαζεν, ἐπλάττετο δὲ ἐκ τοῦ Καίσαρος τετοκέναι καὶ κατὰ τοῦτο Καισαρίωνα προσηγόρευε, βασιλέα τῆς Αἰγύπτου κληθῆναι.

Κάσσιος δὲ ἐπειδὴ τά τε ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ τὰ ἐν τῇ 32
Κιλικίᾳ κατεστήσατο, ἐς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Βροῦτον ἀφίκετο. ὡς γὰρ τήν τε συνωμοσίαν τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἔμαθον καὶ τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτῶν κατὰ σφῶν ᾔσθοντο, συνῆλθόν τε ἐκεῖ καὶ τὰ πράγματα ἔτι καὶ μᾶλλον ἐκοινώσαντο· τήν τε γὰρ αἰτίαν τὴν τοῦ πολέμου 2
τὴν αὐτὴν ἔχοντες καὶ τὸν κίνδυνον τὸν αὐτὸν προσδεχόμενοι, τήν τε ὑπὲρ τῆς τοῦ δήμου ἐλευθερίας γνώμην μηδὲ τότε ἐξιστάμενοι, καὶ ἐκείνους ἅτε καὶ τρεῖς ὄντας καὶ τοιαῦτα δρῶντας προσκαταλῦσαι γλιχόμενοι, πολλῷ προθυμότερόν κοινῇ πάντα καὶ ἐβουλεύοντο καὶ ἐποίουν. καὶ τὸ μὲν σύμπαν ἔγνωσαν ἔς 3
τε τὴν Μακεδονίαν ἐλθεῖν καὶ περαιωθῆναι αὐτοὺς ἐκεῖσε κωλῦσαι, ἢ καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν προδιαβῆναι· ἐπεὶ δὲ τά τε ἐν τῇ Ῥώμῃ καθίστασθαι ἔτ' ἐλέγοντο, καὶ πρὸς τὸν Σέξτον ἅτε καὶ ἐγγύθεν ἐφεδρεύοντά σφισιν ἀσχολίαν ἕξειν ἐνομίζοντο, οὐκ εὐθὺς ταῦτ' 4
ἐποίησαν, ἀλλ' αὐτοί τε περιιόντες καὶ ἑτέρους διαπέμποντες τούς τε μηδέπω ὁμοφρονοῦντάς σφισι προσεκτῶντο καὶ χρήματα καὶ στρατιώτας ἤθροιζον. καὶ αὐτοῖς οἱ μὲν ἄλλοι ταύτῃ πάντες, καὶ οἱ πρόσθεν 33
περιορώμενοι, παραχρῆμα ὡμολόγησαν, ὁ δὲ δὴ Ἀριοβαρζάνης οἵ τε Ῥόδιοι καὶ οἱ Λύκιοι ἄλλως μὲν οὐκ ἀνθίσταντο, οὐ μέντοι καὶ συμμαχῆσαι ἤθελον. ὑπο- 2
πτεύσαντες οὖν αὐτοὺς τὰ τῶν ἐναντίων, ἐπειδὴ εὖ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος τοῦ προτέρου ἐπεπόνθεσαν, φρονεῖν, καὶ φοβηθέντες μὴ αὐτοί τε ἀπελθόντων σφῶν ταράξωσί τι καὶ τοὺς ἄλλους συναποστήσωσι, γνώμην ἐποιήσαντο ἐπ' ἐκείνους πρῶτον τραπέσθαι,

*ἐλπίσαντές σφας, ἅτε καὶ τοῖς ὅπλοις πολὺ αὐτῶν ὑπερέχοντες καὶ ταῖς εὐεργεσίαις ἀφθόνως χρώμενοι,*
3 *διὰ βραχέος πείσειν ἢ καὶ βιάσεσθαι. καὶ Κάσσιος μὲν Ῥοδίους, καίτοι τοσοῦτον ἐπὶ τῷ ναυτικῷ φρονοῦντας ὥστε ἔς τε τὴν ἤπειρον ἐπ᾽ αὐτὸν προδιαπλεῦσαι καὶ τὰς πέδας ἃς ἐκόμιζον ὡς καὶ ζῶντας πολλοὺς αἱρήσοντες ἐπιδεικνύναι σφίσι, ναυμαχίᾳ πρότερον μὲν περὶ Μύνδον, ἔπειτα δὲ πρὸς αὐτῇ τῇ Ῥόδῳ διὰ τοῦ Στατίου, τῷ τε πλήθει καὶ τῷ μεγέθει τῶν νεῶν τὴν ἐμπειρίαν σφῶν κρατήσας, ἐνίκησε·*
4 *καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐς τὴν νῆσον περαιωθεὶς ἄλλο μὲν κακὸν οὐδὲν αὐτοὺς ἔδρασεν, οὔτε γὰρ ἀντέστησάν οἱ, καὶ εὔνοιαν αὐτῶν ἐκ τῆς διατριβῆς ἣν ἐκεῖ κατὰ παιδείαν ἐπεποίητο εἶχε, τὰς δὲ δὴ ναῦς καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ ὅσια καὶ τὰ ἱερά, πλὴν τοῦ ἅρματος τοῦ ἡλίου, παρεσπάσατο. καὶ μετὰ ταῦτα καὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην συλλαβὼν ἀπέκτεινε.*

34 *Βροῦτος δὲ τό τε κοινὸν τῶν Λυκίων στράτευμα ἀπαντῆσαν αὐτῷ πρὸς τὰ μεθόρια μάχῃ τε ἐκράτησε καὶ συγκαταφυγὼν ἐς τὸ ἔρυμα αὐτοβοεὶ εἷλε, καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν πλείους ἀμαχὶ προσηγάγετο,*
2 *Ξάνθον δὲ ἐς πολιορκίαν κατέκλεισε. καὶ αὐτῶν ἐξαίφνης ἐκδραμόντων καὶ πῦρ ἐς τὰς μηχανὰς ἐμβαλόντων, τά τε τοξεύματα καὶ ἀκόντια ἅμα ἐφέντων, ἐς πᾶν κινδύνου ἀφίκετο. κἂν πασσυδὶ ἀπώλετο, εἰ μὴ δι᾽ αὐτοῦ τοῦ πυρὸς ὠσάμενοι οἱ στρατιῶται προσέμιξαν αὐτοῖς ἀπροσδόκητοι γυμνητεύουσι, καὶ*
3 *ἐκείνους τε ἐς τὸ τεῖχος κατήραξαν, καὶ αὐτοὶ συνεσπεσόντες σφίσι τοῦ τε πυρὸς ἐς οἰκίας τινὰς ἐνέβαλον, καὶ τοὺς μὲν ὁρῶντας τὸ γιγνόμενον προκατέπληξαν, τοῖς δ᾽ ἄπωθεν οὖσι δόξαν ὡς καὶ πάντα ἄρδην ᾑρηκότες παρέσχον· ἐκ γὰρ τούτου καὶ οἱ*

ἐπιχώριοι τὰ λοιπὰ ἐθελονταὶ συγκατέπρησαν καὶ ἀλλήλους οἱ πλείους ἀνεχρήσαντο. μετὰ δὲ τοῦτο 4
πρὸς τὰ Πάταρα ὁ Βροῦτος ἦλθε, καὶ προεκαλέσατο μὲν αὐτοὺς ἐς φιλίαν, ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσαν, οἵ τε γὰρ δοῦλοι καὶ τῶν ἐλευθέρων οἱ πένητες, οἱ μὲν ἐλευθερίας οἱ δὲ χρεῶν ἀποκοπῆς προτετυχηκότες, ἐκώλυόν σφας συμβῆναι, τὸ μὲν πρῶτον τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ξανθίων, καὶ γὰρ ἐν γένει αὐτοῖς κατ' ἐπιγαμίαν πολλοὶ ἦσαν, ἔπεμψέ σφισιν, ἐλπίδα ἔχων δι' ἐκείνων αὐτοὺς προσάξεσθαι· ἐπεὶ δ' οὐδὲν 5
μᾶλλον ἐνέδοσαν καίπερ προῖκα αὐτοῦ τοὺς ἀναγκαίους ἑκάστῳ διδόντος, πρατήριόν τι ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος ἐν ἀσφαλεῖ κατεστήσατο, καὶ παράγων ἕνα ἕκαστον τῶν πρώτων ἀπεκήρυττεν, εἴ πως διά γε τούτου τοὺς Παταρέας ὑπαγάγοιτο. ὡς δ' οὐδὲ τότε αὐτῷ προσεχώρησαν, ὀλίγους ἀποδόμενος τοὺς λοιποὺς ἀφῆκεν. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ ἔνδον οὐκέτ' ἀντῆραν, 6
ἀλλ' εὐθὺς αὐτῷ ὡς καὶ ἀρετὴν ἔχοντι προσέθεντο, μηδὲν ἔξω τῶν χρημάτων ζημιωθέντες. καὶ τοῦτο καὶ οἱ Μυρεῖς ἐποίησαν, ἐπειδὴ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν ἐν τῷ ἐπινείῳ λαβὼν ἀπέλυσε. καὶ οὕτω καὶ τἄλλα δι' ὀλίγου παρεστήσατο.

ταῦτ' οὖν ἀμφότεροι πράξαντες ἔς τε τὴν Ἀσίαν 35
αὖθις ἦλθον, καὶ πάνθ' ὅσα ἐκ διαβολῶν, οἷα ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ συμβαίνειν, ὕποπτα πρὸς ἀλλήλους εἶχον, ἔς τε τὸ μέσον καὶ κατὰ μόνας προενεγκόντες καὶ διαλυσάμενοι ἐς τὴν Μακεδονίαν ἠπείγοντο. καὶ αὐτοὺς Γάιός τε Νωρβανὸς καὶ Δεκίδιος 2
Σάξας ἔφθησαν τόν τε Ἰόνιον, πρὶν τὸν Στάτιον ἐλθεῖν, περαιωθέντες, καὶ πᾶσαν τὴν μέχρι τοῦ Παγγαίου γῆν προκατασχόντες, καὶ πρὸς τοῖς Φιλίπποις στρατοπεδευσάμενοι. τὸ δὲ δὴ ἄστυ τοῦτο παρά τε 3

τῷ Παγγαίῳ καὶ παρὰ τῷ Συμβόλῳ κεῖται· Σύμ-
βολον γὰρ τὸ χωρίον ὀνομάζουσι καθ' ὃ τὸ ὄρος
ἐκεῖνο ἑτέρῳ τινὶ ἐς μεσόγειαν ἀνατείνοντι συμβάλ-
λει, καὶ ἔστι μεταξὺ Νέας πόλεως καὶ τῶν Φιλίππων·
ἡ μὲν γὰρ πρὸς τῇ θαλάσσῃ κατ' ἀντιπέρας Θάσου
ἦν, ἡ δ' ἐντὸς τῶν ὀρῶν ἐπὶ τῷ πεδίῳ πεπόλισται.
4 καὶ ἔτυχον γὰρ τὴν συντομωτάτην αὐτοῦ ὑπερβολὴν
ὅ τε Σάξας καὶ ὁ Νωρβανὸς προκαταλαβόντες, ταύ-
τῃ μὲν ὁ Βροῦτος ὅ τε Κάσσιος οὐδὲ ἐπείρασαν δια-
βῆναι, ἑτέραν δέ τινα μακροτέραν κατὰ τὰς Κρηνί-
δας ὠνομασμένας περιελθόντες φυλακῇ μὲν καὶ ἐκεῖ
5 ἐνέτυχον, βιασάμενοι δὲ αὐτὴν ἔσω τε τῶν ὀρῶν
ἐγένοντο, καὶ πρὸς τὴν πόλιν κατὰ τὰ μετέωρα ἐπι-
παρελθόντες ἐνταῦθα χωρὶς ἑκάτερος, ὥς γε τῷ λόγῳ
εἰπεῖν, ἐστρατοπεδεύσατο· τῷ γὰρ ἔργῳ καθ' ἓν
6 ηὐλίσαντο. τὰ μὲν γὰρ στρατόπεδα, ὡς καὶ εὐτακτό-
τεροι οἱ στρατιῶται καὶ ῥᾷους ἄρχειν ὦσι, διχῇ κα-
τέστη, παντὸς δὲ δὴ καὶ τοῦ διὰ μέσου αὐτῶν καὶ
τάφρῳ καὶ σταυρώματι περιληφθέντος, εἷς τε ὁ πᾶς
περίβολος ἀμφοτέρων ἐγένετο, καὶ ἐν κοινῷ τὴν ἀπ'
36 αὐτοῦ ἀσφάλειαν εἶχον. ἦσαν δὲ πολὺ τῷ πλήθει
τῶν ἐναντίων τῶν τότε παρόντων καθυπέρτεροι, καὶ
διὰ τοῦτο τό τε Σύμβολον ἐκκρούσαντες αὐτοὺς κα-
τέλαβον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ταύτῃ τε δι' ἐλάττονος ἐκ
τῆς θαλάσσης ἐπήγοντο καὶ ἐκ τοῦ πεδίου καταθέ-
2 οντες ἐλάμβανον. ὁ γὰρ Νωρβανὸς ὅ τε Σάξας παν-
στρατιᾷ μὲν οὐδὲ ἐτόλμησαν αὐτοῖς προσμῖξαι, ἐκ-
πέμποντες δ' ἱππέας ἐκδρόμους ὅπῃ παρείκοι οὐδὲν
ἐπέραινον, ἀλλ' αὐτοί τε διὰ φυλακῆς μᾶλλον ἢ διὰ
κινδύνων τὸ στρατόπεδον ἐποιοῦντο, καὶ τὸν Καίσαρα
3 τόν τε Ἀντώνιον σπουδῇ μετεπέμποντο. οὗτοι γὰρ
τέως μὲν περί τε τοὺς Ῥοδίους καὶ περὶ τοὺς Λυκί-

ους τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον ἀσχόλους ὄντας
ἐπυνθάνοντο, ἐπὶ πλεῖόν τε αὐτοὺς ἔδοξάν σφισι
προσπολεμήσειν, καὶ οὐκ ἠπείχθησαν ἀλλὰ τόν τε
Σάξαν καὶ τὸν Νωρβανὸν ἐς τὴν Μακεδονίαν προ-
έπεμψαν· αἰσθόμενοι δὲ αὐτοὺς ἑαλωκότας, τοῖς 4
μὲν Λυκίοις καὶ τοῖς Ῥοδίοις ἐπαίνους τε ἔδοσαν καὶ
χρήματα χαριεῖσθαι ὑπέσχοντο, αὐτοὶ δὲ ἐκ μὲν
τῆς πόλεως εὐθὺς ἐξώρμησαν, ἐγχρονίσαντες δὲ Ἀν-
τώνιος μὲν περὶ Βρεντέσιον, ὑπὸ γὰρ τοῦ Στατίου
καθείργετο, Καῖσαρ δὲ περὶ Ῥήγιον, πρὸς γὰρ τὸν
Σέξτον τήν τε Σικελίαν ἔχοντα καὶ τῆς Ἰταλίας πει-
ρῶντα προαπετράπετο, διετρίβησαν. ὡς δ' οὖν οὗ- 37
τός τε οὐ καθαιρετὸς ἔδοξεν εἶναί σφισι, καὶ τὰ τοῦ
Κασσίου τοῦ τε Βρούτου μᾶλλον αὐτοὺς ἤπειξε, μέρος
μέν τι τοῦ στρατοῦ πρὸς φρουρὰν τῆς Ἰταλίας κατέ-
λιπον, τῷ δὲ δὴ πλείονι τὸν Ἰόνιον ἀσφαλῶς ἐπεραι-
ώθησαν. καὶ Καῖσαρ μὲν ἐν Δυρραχίῳ νοσήσας ὑπε- 2
λείφθη, Ἀντώνιος δὲ πρὸς τοὺς Φιλίππους ἤλασε,
καὶ παραυτίκα μὲν ῥώμην τινὰ τοῖς σφετέροις παρέ-
σχεν, ἐνεδρεύσας δέ τινας τῶν ἐναντίων σιταγωγοῦν-
τας καὶ σφαλεὶς οὐκέτ' οὐδ' αὐτὸς ἐθάρσει. ὁ οὖν 3
Καῖσαρ πυθόμενος τοῦτο καὶ δείσας ἑκάτερον, εἴτε
τι ἐλαττωθείη κατὰ μόνας συμβαλὼν εἴτε καὶ κρα-
τήσειεν, ἐκ μὲν γὰρ τοῦ τόν τε Βροῦτον καὶ τὸν
Κάσσιον, ἐκ δὲ τοῦ τὸν Ἀντώνιον πάντως ἐφ' ἑαυτὸν
ἰσχύσειν ἐνόμισεν, ἠπείχθη καίπερ καὶ τότε ἔτι ἀρ-
ρωστῶν. κἀκ τούτου ἀνεθάρσησαν μὲν οἱ περὶ τὸν 4
Ἀντώνιον· ἐπεὶ δ' οὐκ ἀσφαλὲς ἐφαίνετο τὸ μὴ οὐχ
ἅμα πάντας αὐτοὺς αὐλίξεσθαι, ἔς τε χωρίον ἓν καὶ
ἐς ἔρυμα ἓν τὰ τρία στρατεύματα συνήγαγον. ἀντι- 5
καθημένων δὲ αὐτῶν ἀλλήλοις ἐκδρομαὶ μὲν καὶ ἀν-
τεπέξοδοι παρ' ἀμφοτέρων ὡς ἔτυχεν ἐγίγνοντο,

μάχη δὲ ἐκ παρατάξεως οὐδεμία χρόνον τινὰ συνηνέχθη, καίτοι καὶ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου
6 πάνυ συμβαλεῖν σπουδαζόντων. ταῖς τε γὰρ δυνάμεσι μᾶλλον τῶν ἐναντίων ἔρρωντο, καὶ τῶν ἐπιτηδείων οὐχ ὁμοίως αὐτοῖς ηὐπόρουν διὰ τὸ τῆς θαλάσσης, ἅτε τοῦ ναυτικοῦ σφων τῷ Σέξτῳ προσπολεμοῦντες, μὴ κρατεῖν.

38 οὗτοι μὲν οὖν δὴ διά τε ταῦτα καὶ διὰ τὸν Σέξτον τήν τε Σικελίαν ἔχοντα καὶ τῆς Ἰταλίας πειρῶντα, μὴ καὶ χρονισάντων αὐτῶν τήν τε Ἰταλίαν καταλάβῃ
2 καὶ ἐς τὴν Μακεδονίαν ἔλθῃ, ὤργων. ὁ δὲ δὴ Κάσσιος ὅ τε Βροῦτος ἄλλως μὲν οὐκ ὤκνουν τὴν μάχην, ὅσον γὰρ τῇ ῥώμῃ τῶν στρατιωτῶν ἠλαττοῦντο, τοσοῦτον τῷ πλήθει ἐπλεονέκτουν, ἐκλογιζόμενοι δὲ τά τε ἐκείνων καὶ τὰ σφέτερα, σύμμαχοί τε γὰρ αὐτοῖς
3 καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσεγίγνοντο, καὶ τὴν τροφὴν ἄφθονον ὑπὸ τῶν νεῶν εἶχον, ἀνεβάλοντο, εἴ πως ἄνευ κινδύνου καὶ φθόρου τινῶν ἐπικρατήσειαν· ἅτε γὰρ δημεράσται τε ἀκριβῶς ὄντες καὶ πρὸς πολίτας ἀγωνιζόμενοι ἐκείνων τε οὐδὲν ἧττον ἢ τῶν συνόντων σφίσι διεσκόπουν, καὶ ἐπεθύμουν ἑκατέροις ὁμοίως καὶ
4 τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν παρασχεῖν. χρόνον μὲν οὖν τινα διὰ ταῦτα ἀνέσχον, οὐκ ἐθέλοντές σφισιν ἐς χεῖρας ἐλθεῖν· ὡς μέντοι τὰ στρατεύματα, ἅτε ἐκ τοῦ ὑπηκόου τὸ πλεῖστον ὄντα, τῇ τε τριβῇ βαρυνόμενα καὶ τῶν ἀντιπολεμούντων καταφρονήσαντα, ὅτι τὸ καθάρσιον τὸ πρὸ τῶν ἀγώνων γιγνόμενον ἐντὸς τοῦ
5 ἐρύματος ὡς καὶ δεδιότες ἐποιήσαντο, ἔς τε τὴν μάχην ὥρμησαν καὶ διελάλουν ὅτι, ἂν ἐπὶ πλεῖον διατριφθῶσι, τό τε στρατόπεδον ἐκλείψουσι καὶ διασκεδασθήσονται, οὕτω δὴ καὶ ἄκοντες συνέμιξαν.

39 μέγιστον δὴ τὸν ἀγῶνα τοῦτον καὶ ὑπὲρ πάντας

τοὺς ἐμφυλίους τοὺς τοῖς Ῥωμαίοις γεγονότας οὐκ
ἀπεικότως ἄν τις συμβῆναι νομίσειεν, οὐχ ὅτι καὶ
τοῖς πλήθεσιν ἢ καὶ ταῖς ἀρεταῖς τῶν μαχεσαμένων
διήνεγκαν αὐτῶν, πολλῷ γὰρ καὶ πλείους καὶ ἀμεί-
νους σφῶν πολλαχόθι ἠγωνίσαντο, ἀλλ' ὅτι περί τε
τῆς ἐλευθερίας καὶ περὶ τῆς δημοκρατίας τότε ὡς
οὐπώποτε ἐπολέμησαν. συνέπεσον μὲν γὰρ καὶ αὖθις 2
ἀλλήλοις, ὥσπερ καὶ πρότερον· ἀλλ' ἐκείνους μὲν
τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τοῦ τίνος ἐπακούσωσιν ἐποιήσαντο,
τότε δὲ οἱ μὲν ἐς δυναστείαν αὐτοὺς ἦγον, οἱ δὲ ἐς
αὐτονομίαν ἐξῃροῦντο. ὅθεν οὐδ' ἀνέκυψεν ἔτι πρὸς
ἀκριβῆ παρρησίαν ὁ δῆμος καίπερ ὑπ' οὐδενὸς ἀλλο-
τρίου ἡττηθείς, τὸ γάρ τοι ὑπήκοον τό τε συμμαχικὸν 3
τὸ τότε αὐτοῖς παραγενόμενον ἐν προσθήκης μέρει
τοῦ πολιτικοῦ ἦν, ἀλλ' αὐτός τε ἑαυτοῦ κρείττων
τε ἅμα καὶ ἥττων γενόμενος καὶ ἔσφηλεν ἑαυτὸν
καὶ ἐσφάλη, κἀκ τούτου τό τε δημοκρατικὸν συμπα-
ρανάλωσε καὶ τὸ μοναρχικὸν ἐκράτυνε. καὶ οὐ λέγω 4
ὡς οὐ συνήνεγκεν αὐτοῖς ἡττηθεῖσι τότε· τί γὰρ ἄν
τις ἄλλο περὶ αὐτῶν ἀμφοτέρωθεν μαχεσαμένων
εἴποι ἢ ὅτι Ῥωμαῖοι μὲν ἐνικήθησαν, Καῖσαρ δὲ
ἐκράτησεν; ὁμοφρονῆσαι μὲν γὰρ ἐν τῷ καθεστῶτι
τρόπῳ τῆς πολιτείας οὐκέθ' οἷοί τε ἦσαν· οὐ γὰρ 5
ἔστιν ὅπως δημοκρατία ἄκρατος, ἐς τοσοῦτον ἀρχῆς
ὄγκον προχωρήσασα, σωφρονῆσαι δύναται· πολλοὺς
δ' ἂν ἐπὶ πολλοῖς καὶ αὖθις ἀγῶνας ὁμοίους ἀνελό-
μενοι πάντως ἄν ποτε ἐδουλώθησαν ἢ καὶ ἐφθά-
ρησαν.

πάρεστι δὲ καὶ ἐκ τῶν σημείων τῶν τότε συμ- 40
βάντων σφίσι τεκμήρασθαι ὅτι μέγιστος διαφανῶς
ὁ ἀγὼν αὐτοῖς ἐγένετο· τὸ γὰρ δαιμόνιον, ὥσπερ
που καὶ ἀεὶ πρὸ τῶν ἀτοπωτάτων φιλεῖ προσημαίνειν,

πάντα σφίσιν ἀκριβῶς καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τὰ ἐκβάντα ἀπ' αὐτοῦ προεμαντεύσατο.
2 ἐν γὰρ τῷ ἄστει ὅ τε ἥλιος τοτὲ μὲν ἠλαττοῦτο καὶ ἐλάχιστος ἐγίγνετο, τοτὲ δὲ καὶ μέγας καὶ τριττὸς ἐξεφαίνετο, καί ποτε καὶ νυκτὸς ἐξέλαμψε· καὶ κεραυνοὶ ἄλλοσέ τε πολλαχόσε καὶ ἐς τὸν τοῦ Νικαίου Διὸς βωμὸν ἐφέροντο, λαμπάδες τε ἐνταῦθα κἀκεῖσε ᾖττον, καὶ σαλπίγγων ἠχαὶ ὅπλων τε κτύποι καὶ στρατοπέδων βοαὶ νυκτὸς ἔκ τε τῶν τοῦ Καίσαρος καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἀντωνίου κήπων, ὁμοχώρων ἀλλήλοις
3 παρὰ τῷ Τιβέριδι ὄντων, ἠκούοντο. καὶ προσέτι καὶ κύων κυνὸς σῶμα πρὸς τὸ Δημήτριον προσελκύσας τήν τε γῆν τοῖς ποσὶν ὤρυξε καὶ κατέχωσεν αὐτό. καί τι παιδάριον δεκαδακτύλους χεῖρας ἔχον ἐγεννήθη, ἡμίονός τε διφυὲς τέρας ἔτεκε· τὰ μὲν γὰρ
4 πρόσθια ἵππῳ τὰ δὲ λοιπὰ ἡμιόνῳ ἐῴκει. καὶ ὁ τῆς Ἀθηνᾶς ὀχὸς πρὸς τὸ Καπιτώλιον ἐξ ἱπποδρομίας τινὸς ἐπανιὼν συνετρίβη, τό τε ἄγαλμα τὸ τοῦ Διὸς τὸ ἐν τῷ Ἀλβανῷ ὂν αἷμα παρ' αὐτὰς τὰς ἀνοχὰς ἔκ τε τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ ἐκ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀνέ-
5 δωκε. καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τοῦ δαιμονίου σφίσι προεδείχθη, ποταμοί τε ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν οἱ μὲν παντάπασιν ἐξέλιπον οἱ δ' ἀνάπαλιν ῥεῖν ἤρξαντο· συνενηνέχθαι δέ πως ἐς ταὐτὸ καὶ ὅσα παρὰ τῶν
6 ἀνθρώπων κατὰ συντυχίαν ἐπράχθη ἔδοξεν· ἔν τε γὰρ ταῖς ἀνοχαῖς ὁ πολίαρχος τὰ Λατιάρια, οὔτ' ἄλλως προσήκοντα αὐτῷ οὔτ' ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ γίγνεσθαι εἰωθότα, ἐποίησε, καὶ οἱ ἀγορανόμοι τοῦ πλήθους ὁπλομαχίας ἀγῶνας ἀντὶ τῆς ἱπποδρομίας τῇ Δή-
7 μητρι ἐπετέλεσαν. ἐν μὲν οὖν τῇ Ῥώμῃ ταῦτ' ἐγίγνετο, καί τινα καὶ λόγια καὶ πρὸ αὐτῶν καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἐς τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας συμβαί-

νοντα ἥδετο· ἐν δὲ δὴ τῇ Μακεδονίᾳ, ταύτης γὰρ τό
τε Πάγγαιον καὶ ἡ περὶ αὐτὸ γῆ νομίζεται, μέλισσαί
τε πολλαὶ τὸ τοῦ Κασσίου στρατόπεδον περιέσχον,
κἂν τῷ καθαρσίῳ αὐτοῦ τὸν στέφανόν τις τραπέμπα-
λιν αὐτῷ ἐπέθηκε, παῖς τε ἐν πομπῇ τινι, οἵας οἱ 8
στρατιῶται ἄγουσι, νίκην φέρων ἔπεσε. καὶ ὅ γε
μάλιστα τὸν ὄλεθρόν σφισιν ἐσήμηνεν ὥστε καὶ τοῖς
ἐναντίοις ἔκδηλον γενέσθαι, πολλοὶ μὲν γῦπες, πολ-
λοὶ δὲ καὶ ἄλλοι ὄρνιθες νεκροφάγοι ὑπέρ τε ἐκεί-
νων μόνων διεφοίτων καὶ ἐς αὐτοὺς κατέβλεπον,
δεινόν τέ τι καὶ φρικῶδες κλάζοντές τε καὶ τρίζοντες.

τούτοις μὲν δὴ ταῦτα τὸ κακὸν ἔφερε, τοῖς δὲ 41
ἑτέροις τέρας μὲν οὐδέν, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, ἐγένετο,
ὄψεις δὲ δὴ ὀνείρων τοιαίδε ἐφάνησαν. ἀνὴρ Θεσ- 2
σαλὸς ἔδοξέν οἱ τὸν Καίσαρα τὸν πρότερον κεκελευ-
κέναι εἰπεῖν τῷ Καίσαρι ὅτι τε ἐς ἕνης ἡ μάχη γενή-
σοιτο, καὶ ἵνα ἀναλάβῃ τι ὧν δικατωρεύων αὐτὸς
ἐφόρει· καὶ διὰ τοῦτο τὸν δακτύλιον αὐτοῦ τότε τε
εὐθὺς περιέθετο καὶ ἔπειτα πολλάκις ἔφερεν. οὗτος 3
μὲν δὴ τοῦτο εἶδεν, ὁ δ' ἰατρὸς ὁ συνὼν τῷ Καί-
σαρι ἐνόμισέν οἱ τὴν Ἀθηνᾶν προστάσσειν ἔκ τε τῆς
σκηνῆς αὐτόν, καίτοι καὶ τότε ἔτι κακῶς ἀρρωστοῦντα,
ἐξαγαγεῖν καὶ ἐς τὴν παράταξιν καταστῆσαι· ὑφ' οὗ-
περ καὶ ἐσώθη. ὃ γάρ τοι τοῖς ἄλλοις ἐν μὲν τῷ στρα-
τοπέδῳ τῷ τε ἐρύματι αὐτοῦ μένουσι σωτηρίαν, ἐς
δὲ δὴ τὰ ὅπλα τάς τε μάχας ἰοῦσι κίνδυνον φέρει,
τοῦτο τότε ἐπὶ τοῦ Καίσαρος διηλλάγη· ἔκ τε γὰρ 4
τῆς ἐξόδου τῆς ἐκ τοῦ ταφρεύματος καὶ ἐκ τῆς πρὸς
τοὺς μαχομένους ὁμιλίας περιφανέστατα, καίπερ χα-
λεπῶς καὶ ἄνευ τῶν ὅπλων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας ἑστώς,
περιεγένετο.

ἐπράχθη δὲ ὧδε. οὐχ ὡμολόγησαν μὲν ὁπότε 42

τὴν μάχην ποιήσονται, ὥσπερ δὲ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς πάντες ἅμα ἕῳ ἐξωπλίσαντο, καὶ ἔς τε τὸ μεταίχμιόν σφων καθάπερ ἀγωνισταί τινες σχολῇ προῆλθον,
2 κἀνταῦθα ἡσυχῇ παρετάξαντο. ὡς δ' ἀντικατέστησαν, παραινέσεις, τοῦτο μὲν ἀθρόοις τοῦτο δὲ καὶ καθ' ἑκάστους, ἀμφοτέροις ἀπό τε τῶν στρατηγῶν καὶ ἀπὸ τῶν ὑποστρατήγων τῶν θ' ὑπομειόνων ἐγένοντο, πολλὰ μὲν πρὸς τὸ αὐτίκα τοῦ κινδύνου ἀναγκαῖα πολλὰ δὲ καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἁρμόζοντα αὐτῶν λεγόντων, οἷα ἄν τινες ἔν τε τῷ παραχρῆμα κινδυνεύσον-
3 τες καὶ τῷ μέλλοντι προκάμνοντες εἴποιεν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὁμοιοτροπώτατα, ἅτε καὶ Ῥωμαίων ἀμφοτέρωθεν ὁμοίως μετὰ τῶν συμμάχων σφῶν ὄντων, ἐρρήθη· διήλλαξε δὲ ὅτι οἱ μὲν περὶ τὸν Βροῦτον τήν τε ἐλευθερίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν τό τε ἀτυράννευτον καὶ τὸ ἀδέσποτον τοῖς σφετέροις προεβάλ-
4 λοντο, καὶ τά τε ἐν ἰσονομίᾳ χρηστὰ καὶ τὰ ἐν μοναρχίᾳ ἄτοπα, ὅσα ποτὲ αὐτοί τε ἐπεπόνθεσαν καὶ περὶ ἑτέρων ἠκηκόεσαν, προέφερον, παραδεικνύντες τε καθ' ἓν ἕκαστον ἑκάτερα καὶ ἱκέτευόν σφας τῶν μὲν ὀριγνήσασθαι τὰ δὲ ἐκκλῖναι καὶ τῶν μὲν ἔρωτα
5 λαβεῖν τὰ δὲ μὴ παθεῖν φυλάξασθαι, οἱ δὲ ἕτεροι τῷ σφετέρῳ στρατῷ τούς τε σφαγέας τιμωρήσασθαι καὶ τὰ τῶν ἀντικαθεστώτων σχεῖν, ἄρξαι τε πάντων τῶν ὁμοφύλων ἐπιθυμῆσαι, παρῄνουν, καὶ ὅ γε μάλιστα αὐτοὺς ἐπέρρωσε, καὶ κατὰ πεντακισχιλίας
43 σφίσι δραχμὰς δώσειν ὑπέσχοντο. κἀκ τούτου πρῶτον μὲν τὰ συνθήματα αὐτοῖς διῆλθεν, ἦν δὲ τοῖς μὲν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον ἐλευθερία, τοῖς τε ἑτέροις ὅτι ποτὲ καὶ ἐδόθη, ἔπειτα σαλπικτὴς εἷς ἑκατέρωθεν
2 ὑπεσήμηνε, καὶ οὕτω καὶ οἱ λοιποὶ ἐπήχησαν, πρῶτοι μὲν οἱ τό τε στάσιμον καὶ τὸ παρασκευαστικὸν ἐν

τόπῳ τινὶ κυκλοτερεῖ διὰ σαλπίγγων μελῳδοῦντες, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ τόν τε θυμὸν τῶν στρατιωτῶν ἐπεγείροντες καὶ ἐπὶ τὴν σύνοδον αὐτοὺς ἐξοτρύνοντες. καὶ μετὰ τοῦτο σιωπή τε ἐξαπίνης πολλὴ ἐγένετο, καὶ σμικρὸν ἐπισχόντες αὐτοί τε διάτορον ἐξεφώνησαν καὶ αἱ τάξεις ἑκατέρωθεν συνεβόησαν.
κἀκ τούτου ἀλαλάξαντες οἱ ὁπλῖται τάς τε ἀσπίδας 3
τοῖς δορατίοις ἔκρουσαν καὶ ἐκεῖνα ἐπ' ἀλλήλους ἐξηκόντισαν, καὶ οἱ σφενδονῆται οἵ τε τοξόται βέλη καὶ λίθους ἧκαν. καὶ μετὰ ταῦτα τό τε ἱππικὸν ἀντεξήλασε καὶ τὸ θωρακοφόρον συνεπισπόμενόν σφισιν
ἐν χερσὶν ἐγένετο. καὶ πολλῷ μὲν ὠθισμῷ πολλῷ 44
δὲ καὶ ξιφισμῷ ἐχρήσαντο, τὰ μὲν πρῶτα περισκοποῦντες ὅπως τε τρώσουσί τινας καὶ ὅπως αὐτοὶ μὴ τρωθῶσι, τούς τε γὰρ ἀνθεστηκότας ἅμα ἀποκτεῖναι καὶ ἑαυτοὺς σῶσαι ἐβούλοντο, ἔπειτα δὲ ὡς ἥ τε ὁρμή σφων ηὐξήθη καὶ ὁ θυμὸς ἐφλέγμηνεν, ὁμόσε τε ἀπερισκέπτως χωροῦντες καὶ μηδεμίαν ἔτ' ἀσφάλειαν ἑαυτῶν ποιούμενοι, ἀλλ' ἐπιθυμίᾳ τοῦ τοὺς
ἀντιπάλους ἀπολέσαι καὶ ἑαυτοὺς προϊέμενοι. καί 2
τινες τάς τε ἀσπίδας ἀπερρίπτουν καὶ ἀντιλαμβανόμενοι τῶν ἀντιτεταγμένων οἱ μὲν ἔκ τε τῶν κρανῶν αὐτοὺς εἷλκον καὶ κατὰ νώτου ἔπαιον, οἱ δὲ τά τε προβλήματα ἀπέσπων καὶ ἐς τὰ στήθη ἔτυπτον. ἄλλοι τῶν ξιφῶν αὐτῶν λαμβανόμενοι τὰ σφέτερα ὡς καὶ ἐς ἀόπλους σφᾶς ἐώθουν· καὶ ἕτεροι τρωθῆναί τι μέρος τῶν σωμάτων σφῶν προβάλλοντες ἑτοι-
μότερον τῷ λοιπῷ ἐχρῶντο. συμπλεκόμενοί τέ τινες 3
τὸ μὲν παίειν ἀλλήλους ἀφῃροῦντο, τῇ δὲ δὴ συμμίξει καὶ τῶν ξιφῶν καὶ τῶν σωμάτων διώλλυντο. καὶ οἱ μὲν μιᾷ πληγῇ οἱ δὲ καὶ πολλαῖς ἔθνησκον, καὶ οὔτε τῶν τραυμάτων αἴσθησιν εἶχον, τὸ γὰρ

ἀλγῆσον ὁ θάνατος προελάμβανεν οὔτε τοῦ ὀλέθρου σφῶν ὀλοφυρμὸν ἐποιοῦντο, ἐς γὰρ τὸ λυπῆσον οὐκ
4 ἐξικνοῦντο. ἄλλος τις ἀποκτείνας τινὰ οὐδ' ἀποθανεῖσθαί ποτε ὑπὸ τῆς αὐτίκα περιχαρείας ἤλπιζε. καὶ ὁ ἀεὶ πίπτων ἔς τε τὸ ἀναίσθητον καθίστατο
45 καὶ σύνεσιν τοῦ πάθους οὐκ ἐλάμβανεν. ἔμενον δὲ κατὰ χώραν ἀκριβῶς ἀμφότεροι, καὶ οὔθ' ὑπαγωγαῖς οὔτε διώξεσιν οὐδέτεροι ἐχρήσαντο, ἀλλ' αὐτοῦ, ὥσπερ εἶχον, ἐτίτρωσκον ἐτιτρώσκοντο, ἐφόνευον
2 ἐφονεύοντο μέχρι πόρρω τῆς ἡμέρας. καὶ εἴγε πάντες πᾶσιν, οἷα ἐν τῷ τοιούτῳ συμβαίνει, συνεμεμίχεσαν, ἢ Βροῦτος μὲν κατὰ Ἀντώνιον Κάσσιος δὲ κατὰ Καίσαρα ἀντετέτακτο, ἰσοπαλεῖς ἂν ἐγεγόνεσαν· νῦν δὲ ὅ τε Βροῦτος τὴν τοῦ Καίσαρος ἀρρωστίαν ἐξεβιάσατο, καὶ ὁ Ἀντώνιος τὸν Κάσσιον οὐδέν οἱ ὅμοιον
3 τὰ πολέμια ὄντα ἐξενίκησε. καὶ τότε δὲ τῷ μὴ πάντας ἅμα τοὺς ἑτέρους, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει ἀμφοτέρους καὶ ἡττηθῆναι καὶ κρατῆσαι ταὐτὸν ὡς εἰπεῖν ἐγένετο· καὶ γὰρ ἐνίκησαν ἀμφότεροι καὶ ἡττήθησαν, ἔτρεψάν τε τοὺς ἀντιτεταγμένους σφίσιν ἑκάτεροι καὶ ἐτράποντο, καὶ αἵ τε διώξεις καὶ αἱ φυγαὶ ἀμφοῖν ὁμοίως συνέβησαν, καὶ τὰ στρατόπεδα ἀμφο-
4 τέρωθεν ἑάλω. τοῦ τε γὰρ πεδίου ἐπὶ πλεῖστον, ἅτε καὶ πολλοὶ ὄντες, ἐπέσχον, ὥστε μὴ καθορᾶν ἀλλήλους· καὶ οὔτε ἐν τῇ μάχῃ πλὴν τὸ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἔγνω, ἐπεί τε ἡ τροπὴ ἐγένετο, ἔς τε τὰ οἰκεῖα ἐρύματα πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀφεστηκότα τὴν
5 ἐναντίαν ἑκάτεροι ἀμεταστρεπτὶ ἔφυγον, καὶ ἀπό τε τούτου καὶ ἐκ τοῦ κονιορτοῦ ἀπλέτου γενομένου ἠγνόησαν τὸ τέλος τῆς μάχης, καὶ οἵ τε νενικηκότες πάντα κεκρατηκέναι καὶ οἱ ἡττημένοι πάντα νενικῆσθαι ἐνόμισαν, καὶ οὐ πρότερον τὸ γεγονὸς ἔμαθον

πρὶν τά τε ταφρεύματα διαπορθηθῆναι καὶ ἀλλήλοις τοὺς νενικηκότας πρὸς τὸ οἰκεῖον ἑκατέρους ἀναχωροῦντας συντυχεῖν.

τῆς μὲν δὴ οὖν μάχης ἕνεκα καὶ ἐκράτησαν οὕ- 46
τως ἀμφότεροι καὶ ἡττήθησαν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐς χεῖρας ἔτι τότε ἀφίκοντο, ἀλλ' ἐπειδὴ τάχιστα ἰδόντες ἐν τῇ ὑποστροφῇ ἀλλήλους καὶ τὸ συμβεβηκὸς ἔγνωσαν, ἀντιπαρεξῆλθον μηδὲν μηδέτεροι τολμήσαντες. ἐπλεονέκτησαν δὲ καὶ ἠλαττώθησαν ἀλλή- 2
λων τῷ τό τε τάφρευμα τὸ τοῦ Καίσαρος τοῦ τ' Ἀντωνίου πᾶν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ἁλῶναι, ἀφ' οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα τέκμαρσιν τὸ ὄναρ ἔσχεν· εἰ γάρ τοι κατὰ χώραν ὁ Καῖσαρ ἐμεμενήκει, πάντως ἂν ἅμα τοῖς ἄλλοις ἀπωλώλει, καὶ τῷ τὸν Κάσσιον ἐκ μὲν 3
τῆς μάχης σωθῆναι, τοῦ τε ἐρύματος στερηθέντα ἄλλοσέ ποι διαφυγεῖν, ὑποτοπήσαντα δὲ καὶ τὸν Βροῦτον ἐσφάλθαι καί τινας τῶν κεκρατηκότων ἐφ' ἑαυτὸν ἐπιέναι, ἐπειχθῆναι πρὸς τὸν θάνατον. ἔπεμψε 4
μὲν γὰρ ἑκατόνταρχον κατασκεψόμενον καὶ ἀναγγελοῦντα αὐτῷ ὅπου τε ὁ Βροῦτος εἴη καὶ ὅ,τι ποιοίη· ἐκεῖ δὲ ἐκεῖνος συμβαλὼν ἱππεῦσιν οὓς ὁ Βροῦτος ζητήσοντας αὐτὸν ἀπεστάλκει ἀνέστρεψε, καὶ σχολῇ μετ' αὐτῶν ὡς οὐδενὸς ἐπείγοντος, ἅτε μηδενὸς δεινοῦ ὄντος, ᾔει, ὑπώπτευσέ τε αὐτοὺς πόρρωθεν ὁρῶν πολεμίους εἶναι, καὶ Πινδάρῳ τινὶ ἐξελευθέρῳ ἀπο- 5
κτεῖναι ἑαυτὸν προσέταξε. καὶ αὐτῷ καὶ ὁ ἑκατόνταρχος, μαθὼν ὅτι διὰ τὴν βραδυτῆτα αὐτοῦ διώλετο, ἐπαπέθανεν.

ὁ δ' οὖν Βροῦτος τὸ μὲν τοῦ Κασσίου σῶμα ἐς 47
Θάσον εὐθὺς κρύφα ἔπεμψεν, ὀκνήσας κατὰ χώραν αὐτὸ θάψαι, μὴ τῷ στρατῷ πένθος τε ἅμα καὶ ἀθυμίαν ἐκ τῆς τῶν ποιουμένων ὄψεως ἐμβάλῃ· τοὺς δὲ

2 λοιποὺς τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ παραλαβών, καὶ λόγοις τέ σφας παραμυθούμενος καὶ δόσει χρημάτων ἀνθ' ὧν ἀπωλωλέκεσαν ἀνακτησάμενος, ἔς τε τὴν ταφρείαν αὐτῶν μετεστρατοπεδεύσατο ἐπιτηδειοτέραν οὖσαν, καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενος τά τε ἄλλα τοὺς ἐναντίους ἐλύπει καὶ τῷ στρατοπέδῳ σφῶν νυκτὸς προσ-
3 έμισγε. μάχῃ μὲν γὰρ αὐτοῖς ἐκ παρατάξεως οὐ διενοεῖτο αὖθις συνενεχθῆναι, πολλὴν δὲ δὴ ἐλπίδα ἀκινδύνως ἐν τῷ χρόνῳ κατεργάσεσθαί σφας ἔχων θορυβεῖν τε αὐτοὺς ἄλλως καὶ ταράττειν νύκτωρ ἐπειρᾶτο, καί ποτε καὶ τὸν ποταμὸν παρατρέψας πολὺ τοῦ ἐρύ-
4 ματος αὐτῶν κατέκλυσεν. ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ ὅ τε Ἀντώνιος ἐσπάνιζον μὲν καὶ τροφῆς καὶ χρημάτων, ὅθεν οὐδὲ τοῖς στρατιώταις τι ἀντὶ τῶν διαρπασθέντων ἔδωκαν· καὶ προσέτι καὶ τὴν δύναμιν τὴν ἐκ τοῦ Βρεντεσίου ἐπιδιαπλέουσαν ἐν ὁλκάσιν ἀπώλεσαν
5 ὑπὸ τοῦ Στατίου· οὐ μέντοι καὶ ἀσφαλῶς οὔτε ἄλλοσέ ποι μεταναστῆναι οὔτ' ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀνακομισθῆναι δυνάμενοι, ἀλλ' ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ τότε ἔτι μόνον τὰς ἐλπίδας οὐχ ὅτι τῆς νίκης ἀλλὰ καὶ τῆς σωτηρίας ποιούμενοι, ὥρμηντο καὶ διακινδυνεῦσαι πρὶν ἔκπυστον τοῖς τε σφετέροις καὶ τοῖς ἐναντίοις
48 τὸ θαλάσσιον πάθος γενέσθαι. μὴ βουλομένου δὲ τοῦ Βρούτου συμμῖξαι σφίσι βιβλία ἐς τὸ χαράκωμα αὐτοῦ τρόπον τινὰ ἐνέβαλον, προκαλούμενοι τοὺς στρατιώτας ἢ τὰ σφέτερα φρονῆσαι, καὶ γὰρ ὑπισχνοῦντό τινα αὐτοῖς, ἢ ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, ἄν γε καὶ τὸ βρα-
2 χύτατον ἰσχύωσι. κἀν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ηὐτομόλησαν μὲν καὶ παρ' ἐκείνων πρὸς τὸν Βροῦτον ἐκ τοῦ Κελτικοῦ τινες, ηὐτομόλησαν δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς Ἀμύντας τε ὁ τοῦ Δηιοτάρου στρατηγὸς καὶ ὁ Ῥασκύπορις. καὶ οὗτος μὲν οἴκαδε εὐθύς, ὥς τινές φα-

σιν, ἀπεχώρησε· δείσας δ' οὖν ἐκ τούτων ὁ Βροῦτος
μὴ καὶ ἐπὶ πλεῖόν τι νεωτερισθῇ, συμμῖξαι σφίσιν
ἔγνω. καὶ ἐπειδὴ πολλοί τε αἰχμάλωτοι ἐν τῷ στρα- 3
τοπέδῳ αὐτοῦ ἦσαν, καὶ οὐκ εἶχεν οὔθ' ὅπως διὰ
φυλακῆς αὐτοὺς ἐν τῷ τῆς μάχης καιρῷ ποιήσηται
οὔθ' ὅπως πιστεύσῃ σφίσι μηδὲν λυμανεῖσθαι, διέ-
φθειρε τοὺς πλείους, τῇ ἀνάγκῃ καὶ παρὰ γνώμην
δουλεύσας, ἄλλως τε καὶ ὅτι οἱ ἐναντίοι τοὺς ζωγρη-
θέντας τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἀπεκτόνεσαν. πράξας 4
δὲ τοῦτο ἐξωπλίσατο. καὶ αὐτῶν ἀντιπαρατεταγμέ-
νων ἤδη ἀετοὶ δύο ὑπὲρ ἀμφοτέρων ὑπερπτόμενοι
ἀλλήλοις τε ἐμαχέσαντο καὶ ἐκείνοις τὸ τέλος τοῦ πο-
λέμου προέφηναν· ὥσπερ γὰρ ὁ ἀετὸς ὁ κατὰ τὸν
Βροῦτον ὢν ἠλαττώθη τε καὶ ἔφυγεν, οὕτω τό τε
ὁπλιτικὸν αὐτοῦ ἀγχώμαλα ἐπὶ πλεῖστον ἀγωνισάμε-
νον ἡττήθη, κἀκ τούτου πεσόντων πολλῶν καὶ τὸ
ἱππικόν, καίτοι γενναίως μαχόμενον, ἐνέδωκε. καὶ 5
μετὰ τοῦτο φυγόντας αὐτοὺς ἄλλους ἄλλῃ ἐπεδίωξαν
μὲν οἱ κεκρατηκότες, οὔτε δὲ ἀπέκτειναν οὔθ' εἷλόν
τινα, ἀλλὰ προσεδρεύσαντες αὐτοῖς τὴν νύκτα ὡς
ἑκάστοις οὐκ εἴασαν αὖθίς σφας συστραφῆναι.

ὁ οὖν Βροῦτος ἐπεχείρησε μὲν ἐς τὸ στρατόπε- 49
δόν πῃ διαπεσεῖν, ἐς γὰρ χωρίον τι ἐρυμνὸν ἀναπε-
φευγὼς ἦν, μὴ δυνηθεὶς δέ, καὶ προσέτι καὶ μαθὼν
ὅτι τινὲς τῶν στρατιωτῶν τοῖς νικήσασιν ὡμολογή-
κασιν, οὐδεμίαν ἔτ' ἐλπίδα ἔσχεν, ἀλλ' ἀπογνοὺς μὲν
τὴν σωτηρίαν ἀπαξιώσας δὲ τὴν ἅλωσιν ἐς τὸν θά-
νατον καὶ αὐτὸς κατέφυγε. καὶ ἀναβοήσας τοῦτο δὴ
τὸ Ἡράκλειον

ὦ τλῆμον ἀρετή, λόγος ἄρ' ἦσθ', ἐγὼ δέ σε 2
ὡς ἔργον ἤσκουν· σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ

παρεκάλεσέ τινα τῶν συνόντων, ἵνα αὐτὸν ἀποκτείνῃ.

καὶ αὐτοῦ τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ταφῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντω-
νίου ἔτυχεν, ἡ δὲ δὴ κεφαλὴ ἐπέμφθη μὲν ἐς τὴν
Ῥώμην, χειμῶνι δ' ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου διά-
3 πλῳ περιπεσοῦσα ἐς τὴν θάλασσαν ἐρρίφη. τελευτή-
σαντος δὲ αὐτοῦ τὸ μὲν πλῆθος τῶν στρατιωτῶν αὐ-
τίκα ἀδείας σφίσι κηρυχθείσης μετέστη, ἡ δὲ δὴ
4 Πορκία ἄνθρακα διάπυρον καταπιοῦσα ἀπέθανε. τῶν
δὲ ἀνδρῶν τῶν πρώτων τῶν ἀρχάς τινας σχόντων ἢ
καὶ ἐκ τῶν σφαγέων τῶν τε ἐπικεκηρυγμένων ἔτι ὄν-
των οἱ μὲν πλείους ἑαυτοὺς παραχρῆμα ἀπέκτειναν
ἢ ἁλόντες, ὥσπερ καὶ ὁ Φαουώνιος, ἐφθάρησαν, οἱ
δὲ λοιποὶ τότε ἐπὶ τὴν θάλασσαν διέφυγον καὶ μετὰ
τοῦτο τῷ Σέξτῳ προσέθεντο.

---

# ΔΙΩΝΟΣ

## ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΗ.

Ὁ μὲν οὖν Βροῦτος ὅ τε Κάσσιος οὕτως ἀπώλοντο, τοῖς ξίφεσιν οἷς τὸν Καίσαρα ἀπεχρήσαντο σφαγέντες· οἵ τε ἄλλοι οἱ τῆς ἐπ᾽ αὐτὸν ἐπιβουλῆς μετασχόντες, οἱ μὲν πρότερον οἱ δὲ τότε οἱ δὲ μετὰ ταῦτα, πλὴν πάνυ ὀλίγων ἐφθάρησαν, ὥς που τό τε δίκαιον ἔφερε καὶ τὸ δαιμόνιον ἦγεν ἄνδρα αὐτοὺς εὐεργέτην σφῶν, ἐς τοσοῦτο καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τύχης προχωρήσαντα, ἀποκτείναντας παθεῖν. ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ καὶ 2
ὁ Ἀντώνιος τοῦ μὲν Λεπίδου παραχρῆμα, ἅτε μὴ συννικήσαντός σφισιν, ἐπλεονέκτησαν, ἔμελλον δὲ καὶ ἐπ᾽ ἀλλήλους οὐκ ἐς μακρὰν τρέψεσθαι· χαλεπὸν γὰρ ἄνδρας τρεῖς ἢ καὶ δύο ὁμοτίμους, ἐγκρατεῖς τηλικούτων ἐκ πολέμου πραγμάτων γενομένους, ὁμονοῆσαι. καὶ διὰ τοῦτο ὅσα τέως ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθισταμένων σφίσι καταλύσει συμφρονήσαντες κατέπραξαν, 3
ταῦτα τότε ἆθλα τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμίας ἤρξαντο ποιεῖσθαι. τήν τε γὰρ ἀρχὴν αὐτίκα ἀνεδάσαντο, καὶ Καίσαρι μὲν ἥ τε Ἰβηρία καὶ ἡ Νουμιδία, Ἀντωνίῳ δὲ ἥ τε Γαλατία καὶ ἡ Ἀφρικὴ ἐγένετο· καὶ συνέθεντο ὥστ᾽, ἄν τινα ἀγανάκτησιν ὁ Λέπιδος ἐπὶ τούτῳ ποιήσηται, τῆς Ἀφρικῆς αὐτῷ ἐκστῆναι. ταῦτα δὲ δὴ μόνα διέλαχον, ὅτι Σαρδὼ μὲν καὶ Σι- 2
κελίαν ὁ Σέξτος ἔτι κατεῖχε, τὰ δ᾽ ἄλλα τὰ ἔξω τῆς Ἰταλίας ἐν ταραχῇ ἔτι ἦν. ἐκείνης γὰρ δὴ πέρι οὐ-

δὲν δέομαι λέγειν ὅτι ἐξαίρετος ἀεί ποτε ἐν τοῖς τοιούτοις ἔμενεν· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὡς περὶ αὐτῆς ποτε, ἀλλ' ὡς ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενοι τοὺς λόγους ἐποι-
2 οῦντο. ἐν κοινῷ οὖν ταῦτα ἀφέντες, Ἀντώνιος μὲν τήν τε κατάστασιν τῶν ἀντιπολεμησάντων σφίσι καὶ τὴν ἀργυρολογίαν τὴν ἐς τὰ χρήματα τὰ τοῖς στρατιώταις ἐπαγγελθέντα ἀνεδέξατο, Καῖσαρ δὲ τόν τε Λέπιδον, ἄν τι παρακινῇ, κολοῦσαι, καὶ τῷ Σέξτῳ
3 προσπολεμῆσαι, τήν τε χώραν ἣν τοῖς συστρατευομένοις σφίσιν ὑπέσχηντο καταneῖμαι τοῖς ἔξω τῆς ἡλικίας αὐτῶν οὖσιν, οὓς καὶ εὐθὺς διῆκαν. καὶ προσέτι οὗτος μὲν δύο τῷ Ἀντωνίῳ στρατόπεδα τῶν συνόντων οἱ συνέπεμψεν, ἐκεῖνος δὲ ἕτερα ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τότε ὄντων ἴσα ἀντιδώσειν αὐτῷ ἐπηγ-
4 γείλατο. ταῦθ' οὕτω κατὰ μόνας συνθέμενοι καὶ γράψαντες καὶ κατασημηνάμενοι, τά τε γραμματεῖα ἀλλήλοις ἀντέδοσαν, ἵν', ἄν τι παραβαθῇ, ἐξ αὐτῶν ἐλεγχθῇ, καὶ μετὰ τοῦτο Ἀντώνιος μὲν ἐς τὴν Ἀσίαν,
3 Καῖσαρ δὲ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀφωρμήθη. καὶ αὐτὸν ἡ νόσος ἔν τε τῇ πορείᾳ καὶ ἐν τῷ πλῷ ἰσχυρῶς ἐπίεσεν, ὥστε καὶ θανάτου δόξαν τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ παρασχεῖν. οὐ μέντοι καὶ ὑπὸ τῆς ἀρρωστίας τοσοῦτον ὅσον ἐπὶ παρασκευῇ κακοῦ τινος χρονίζειν αὐτὸν ἐνόμιζον, κἀκ τούτου πάνθ' ὅσα ἐνεδέχετό σφας παθεῖν
2 ὑπετόπουν. καίτοι ἄλλα τε ἐπὶ τῇ νίκῃ πολλὰ αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, ἅπερ που καὶ τοῖς ἑτέροις ἄν, εἰ ἐκεκρατήκεσαν, ἐδέδοτο, ἐν γὰρ δὴ τοῖς τοιούτοις τό τε ἀπολωλὸς πάντες ἀεὶ κατατρέχουσι καὶ τὸ κρατῆσαν τιμῶσι, καὶ δὴ καὶ ἱερομηνίας ἐν ἅπαντι ὡς εἰπεῖν τῷ ἔτει καὶ ἄκοντες ἄγειν ἔγνωσαν· τοῦτο γάρ σφισιν ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τῇ τῶν σφαγέων τιμωρίᾳ ἄντικρυς ποιῆ-
3 σαι ἐκέλευσε. χρονίζοντος δ' οὖν αὐτοῦ λόγοι τε

παντοδαποὶ ἐθρυλοῦντο καὶ παθήματα ἀπ' αὐτῶν
παντοῖα συνέβαινε. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ οἱ μὲν ὡς
τέθνηκε διεθρόουν, καὶ ἡδονὴν πολλοῖς ἐνέβαλλον,
οἱ δὲ ὡς κακόν τι βουλεύοιτο, καὶ φόβον συχνοῖς
ἐνεποίουν. καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν τὰ σφέτερα συνέ- 4
κρυπτον καὶ ἑαυτοὺς ἐν φυλακῇ ἐποιοῦντο, οἱ δὲ ὅπῃ
ποτὲ ἀποδράσοιντο διεσκόπουν. ἄλλοι, καὶ οἵ γε πλεί-
ους, οὐδὲ ἐπινοῆσαί τι ὑπὸ τοῦ σφοδροῦ δέους δυ-
νάμενοι, παρεσκευάζοντο ὡς καὶ πάντως ἀπολούμε-
νοι. βραχύ τέ τι καὶ κομιδῇ σμικρὸν τὸ θαρσοῦν ἦν· 5
ἐκ γὰρ δὴ τῆς πρόσθεν πολλῆς καὶ ποικίλης καὶ τῶν
ἀνθρώπων καὶ τῶν χρημάτων φθορᾶς οὐδὲν ὅ,τι οὐχὶ
καὶ τῶν ὁμοίων καὶ τῶν χειρόνων, ἅτε καὶ παντελῶς
κεκρατημένοι, προσεδέχοντο. ὅθενπερ καὶ ὁ Καῖσαρ 6
φοβηθεὶς μή τι ἄλλως τε καὶ τοῦ Λεπίδου παρόντος
νεοχμώσωσιν, ἐπέστειλε τῇ γερουσίᾳ θαρσεῖν τε αὐτῇ
παραινῶν, καὶ προσυπισχνούμενος πάντα καὶ πρᾴως
καὶ φιλανθρώπως κατὰ τὸν πατέρα ποιήσειν.

τότε μὲν δὴ ταῦτ' ἐγένετο, τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει 4 a. u.
ὀνόμασι μὲν ὅ τε Σερουίλιος ὁ Πούπλιος καὶ ὁ Ἀν- 713
τώνιος ὁ Λούκιος, ἔργῳ δὲ οὗτός τε καὶ ἡ Φουλουία
ὑπάτευσαν· τοῦ τε γὰρ Καίσαρος πενθερὰ καὶ τοῦ
Ἀντωνίου γυνὴ οὖσα τόν τε Λέπιδον ὑπὸ νωθείας
παρ' οὐδὲν ἦγε καὶ αὐτὴ τὰ πράγματα διεχείριζεν,
ὥστε μήτε τὴν βουλὴν μήτε τὸν δῆμον ἄλλο τι παρὰ
τὸ ἐκείνῃ δοκοῦν χρηματίζειν. τοῦ γοῦν Λουκίου αὐ- 2
τοῦ σπουδάζοντος ἐπινίκιά τινων ἐν ταῖς Ἄλπεσιν
οἰκούντων, ὡς καὶ νικήσαντός σφας, πέμψαι, τέως
μὲν ἡ Φουλουία ἀντέλεγεν, οὐδείς οἱ συνεχώρησεν,
ἐπεὶ δὲ ἐκείνη θεραπευθεῖσα ἐπέτρεψε, πάντες ἐψη-
φίσαντο, ὥστε τῷ μὲν λόγῳ τὸν Ἀντώνιον καθ' ὧν- 3
περ κεκρατηκέναι ἔλεγεν, οὔτε γὰρ ἔπραξέ τι νικη-

τηρίων ἄξιον, οὔθ' ὅλως ἡγεμονίαν ἐν τοῖς χωρίοις
ἐκείνοις ἔσχε, τῇ δ' ἀληθείᾳ τὴν Φουλουίαν . . .

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

καὶ πομπεῦσαι. πολὺ γοῦν πλεῖον ἐκείνου, ἅτε καὶ
4 ἀληθέστερον, ἐσεμνύνετο· τὸ γὰρ δοῦναί τινι ἐξου-
σίαν τῆς τῶν νικητηρίων πέμψεως μεῖζον τοῦ διεορ-
τάσαι αὐτὰ παρ' ἑτέρου λαβόντα ἦν. πλήν γε ὅτι τήν
τε σκευὴν τὴν ἐπινίκιον ὁ Λούκιος ἐνεδύσατο καὶ
τοῦ ἅρματος ἐπέβη, τά τε ἄλλα τὰ καθήκοντα ἐπὶ
τοῖς τοιούτοις ἔπραξεν, αὐτὴ ἡ Φουλουία τὴν πανή-
5 γυριν, ὑπηρέτῃ ἐκείνῳ χρωμένη, ποιεῖν ἔδοξεν. ἤχθη
δὲ ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ. καὶ ἐπί τε τούτῳ
ὁ Λούκιος ἐξ ἴσου τῷ Μαρίῳ ἐσεμνύνετο, ὅτι ἐν τῇ
νουμηνίᾳ αὐτήν, ἐν ᾗ ὑπατεύειν ἤρξατο, ἐπετέλεσε·
καὶ προσέτι καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνον ἠγάλλετο, λέγων αὐτὸς
μὲν ἐθελοντὴς τά τε τῆς πομπῆς κοσμήματα ἀποτε-
θεῖσθαι καὶ τὴν βουλὴν ἐν τῇ ἀγοραίῳ στολῇ ἠθροι-
κέναι, τὸν δὲ δὴ Μάριον ἄκοντα αὐτὰ πεποιηκέναι.
6 προσετίθει τε ὅτι ἐκείνῳ μὲν ἤ τις ἢ οὐδεὶς στέφα-
νος ἐδόθη, αὐτὸς δὲ ἄλλους τε καὶ παρὰ τοῦ δήμου
κατὰ φυλήν, ὃ μηδενὶ τῶν προτέρων ἐγεγόνει, διά
τε τὴν Φουλουίαν καὶ διὰ τὰ χρήματα ἃ λάθρᾳ τισὶν
ἀνάλωσεν, ἔλαβεν.

5 ἐν δ' οὖν τῷ ἔτει τούτῳ ἔς τε τὴν Ῥώμην ὁ Καῖ-
σαρ ἀφίκετο, καὶ τὰ νομιζόμενα ἐπὶ τῇ νίκῃ ποιήσας
πρός τε τὴν διοίκησιν καὶ πρὸς τὴν διαγωγὴν τῶν
πραγμάτων ἐτράπετο. ὅ τε γὰρ Λέπιδος, τὰ μὲν τῷ
φόβῳ αὐτοῦ τὰ δὲ καὶ τῇ τῆς γνώμης ἀσθενείᾳ, οὐ-
δὲν ἐνεωτέρισε· καὶ ὁ Λούκιος ἥ τε Φουλουία, ὡς
καὶ συγγενεῖς καὶ κοινωνοὶ τῆς ἡγεμονίας αὐτῷ ὄν-

τες, ἡσύχασαν τήν γε πρώτην. προϊόντος γὰρ δὴ τοῦ 2
χρόνου διηνέχθησαν, οἱ μὲν ὅτι τοῦ μέρους τῆς τῶν
ἀγρῶν νομῆς τοῦ τῷ Ἀντωνίῳ προσήκοντος οὐ μετέ-
σχον, ὁ δὲ ὅτι τὰ στρατεύματα παρ᾽ αὐτῶν οὐκ ἀν-
τέλαβε. κἀκ τούτων ἥ τε συγγένεια αὐτῶν ἡ ἐκ τῆς
ἐπιγαμίας διελύθη, καὶ πρὸς πόλεμον ἐμφανῆ προ-
ήχθησαν. ὁ γὰρ Καῖσαρ τὴν χαλεπότητα τῆς πενθε- 3
ρᾶς μὴ φέρων, ἐκείνῃ γὰρ μᾶλλον ἢ τῷ Ἀντωνίῳ
διαφέρεσθαι δοκεῖν ἐβούλετο, τὴν θυγατέρα αὐτῆς
ὡς καὶ παρθένον ἔτι οὖσαν, ὃ καὶ ὅρκῳ ἐπιστώσατο,
ἀπεπέμψατο, οὐκ ὀκνήσας οὔτε εἰ τοσοῦτον ἄλλως ἡ
γυνὴ πεπαρθενεῦσθαι παρ᾽ αὐτῷ χρόνον νομισθείη,
οὔτε πρὸς τὴν παρασκευὴν τῶν ἐσομένων εἰ ἐκ πολ-
λοῦ δόξειεν αὐτὸ προβεβουλευκέναι. γενομένου δὲ 4
τούτου οὐδὲν ἔτι φίλιον ἐποίουν, ἀλλ᾽ ὅ τε Λούκιος
μετὰ τῆς Φουλουίας τῶν τε πραγμάτων, ὡς καὶ ὑπὲρ
τοῦ Μάρκου ταῦτα δρῶν, ἀντελαμβάνετο καὶ οὐδενὸς
αὐτῷ ὑφίετο, διὰ γὰρ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐσέ-
βειαν καὶ ἐπωνυμίαν ἑαυτῷ Πίεταν ἐπέθετο, καὶ ὁ 5
Καῖσαρ τὸν μὲν Μάρκον οὐδὲν δῆθεν ᾐτιᾶτο, μὴ καὶ
ἐκπολεμώσειεν αὐτὸν τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη διέποντα,
ἐκείνοις δὲ δὴ καὶ ἐπεκάλει καὶ ἀντέπραττεν ὡς καὶ
παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ πάντα ποιοῦσι καὶ δυνα-
στείας ἰδίας ἐπιθυμοῦσιν.

ἦν δὲ ἐν τῇ κληρουχίᾳ ἀμφοτέροις ἡ πλείστη τῆς 6
δυνάμεως ἐλπίς, καὶ διὰ τοῦθ᾽ ὑπὲρ αὐτῆς πρῶτον
ἀρξάμενοι διεφέροντο. ὅ τε γὰρ Καῖσαρ αὐτὸς πᾶσι
τοῖς τε ἑαυτῷ καὶ τοῖς τῷ Ἀντωνίῳ συστρατευσαμέ-
νοις ἤθελεν αὐτὴν κατὰ τὰς συνθήκας τὰς μετὰ τὴν
νίκην αὐτοῖς γενομένας, ὅπως ἐς εὔνοιάν σφας ὑπα-
γάγηται, ποιήσασθαι· καὶ ἐκεῖνοι τήν τε ἐπιβάλλου- 2
σαν τοῖς σφετέροις κληρουχῆσαι καὶ τὰς πόλεις αὐ-

τοὶ ἀποικίσαι ἠξίουν, ἵνα τὴν ἰσχὺν αὐτῶν σφετερί-
σωνται. καὶ γὰρ ἑτοιμότατον ἀμφοτέροις ἐδόκει εἶ-
ναι τὰ τῶν ἀόπλων τοῖς συμπολεμήσασι χαρίσασθαι.
ὡς γοῦν παρὰ τὴν δόξαν αὐτῶν πολλὴ ταραχὴ ἐγί-
3 γνετο καὶ τὸ πρᾶγμα ἐς πόλεμον προήγετο, πᾶσαν γὰρ
κατ' ἀρχὰς τὴν Ἰταλίαν, πλὴν εἴ τί τις τῶν ἐστρα-
τευμένων ἐν δωρεᾶς μέρει λαβὼν ἢ καὶ ἐκ τοῦ δη-
μοσίου πριάμενος εἶχε, μετά τε τῆς δουλείας καὶ
μετὰ τῆς ἄλλης κατασκευῆς τοὺς δεσπότας ὁ Καῖσαρ
ἀφῃρεῖτο καὶ ἐκείνοις ἐδίδου, καὶ διὰ τοῦτο τῶν
κτημάτων ἀποστερούμενοι δεινῶς πρὸς αὐτὸν ἠγα-
4 νάκτουν, μετεβάλοντο ἥ τε Φουλουία καὶ ὁ ὕπατος,
πλείω δύναμιν ἐν τοῖς ἑτέροις τοῖς ἀδικουμένοις
σχήσειν ἐλπίσαντες, καὶ τῶν μὲν ληψομένων τοὺς
ἀγροὺς ἠμέλησαν, πρὸς δὲ ἐκείνους, ἅτε καὶ πλείονας
ὄντας καὶ ὀργὴν δικαίαν ὑπὲρ ὧν ἀπεστεροῦντο ποι-
5 ουμένους, ἐτράποντο. κἀκ τούτου ὑπολαμβάνοντες
αὐτοὺς ὡς ἑκάστους καὶ συνῄροντο καὶ συνίστων,
ὥστε καὶ τοὺς ἐν τῷ πρὶν τὸν Καίσαρα φοβουμένους
τότε προστατῶν ἐπιλαβομένους ἀναθαρσῆσαι καὶ μη-
δενὸς ἔτι τῶν οἰκείων ἀφίεσθαι· καὶ γὰρ καὶ τῷ
7 Μάρκῳ ταῦτα συνδοκεῖν ἐνόμιζον. τούτους τε οὖν
ὅ τε Λούκιος καὶ ἡ Φουλουία προσεποιοῦντο, καὶ
τοῖς ἑτέροις τοῖς ἀμφὶ τὸν Καίσαρα οὐδὲν προσέκρου-
ον. οὐ γὰρ ὡς οὐ δέον αὐτοὺς κληρουχῆσαί τινα
προεβάλλοντο, ἀλλὰ ἀρκοῦντα αὐτοῖς τὰ τῶν ἀντιπο-
2 λεμησάντων σφίσιν ἀπέφαινον, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ
χωρία καὶ ἔπιπλα τὰ μὲν ἔτι τότε ὄντα τὰ δὲ καὶ
πεπραμένα ἀπεδείκνυσαν, ὧν τὰ μὲν αὐτὰ τῶν δὲ
τὴν τιμὴν ἔφασκον αὐτοῖς δοθῆναι χρῆναι. εἰ δ'
οὖν μηδὲ ταῦτά σφισιν ἀρκέσειε, ταῖς γε ἐκ τῆς
3 Ἀσίας ἐλπίσι πάντας αὐτοὺς ἀνηρτῶντο. ὥστε ταχὺ

ἐκ τούτων συνέβη Καίσαρα μέν, ἅτε καὶ βίᾳ τῶν
κεκτημένων τι ἀφαιρούμενον καὶ πόνους ὑπὲρ αὐτῶν
καὶ κινδύνους πᾶσιν ὁμοίως προσάγοντα, ἀμφοτέροις
αὐτοῖς προσκροῦσαι, ἐκείνους δὲ δή, οἷα μήτε τι
ἀποστεροῦντάς τινα καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σφίσι
τὴν πλήρωσιν τῶν ἐπαγγελιῶν ἀμαχὶ τοῖς ληψομένοις
αὐτὰ ὑποδεικνύντας, ἑκατέρους προσθέσθαι. ἔκ τε 4
οὖν τούτων καὶ ἐκ τοῦ λιμοῦ, ὃς τότε τῆς θαλάσσης
τῆς μὲν κατὰ Σικελίαν ὑπὸ τοῦ Σέξτου τῆς δ᾽ ἐν τῷ
Ἰονίῳ κόλπῳ ὑπὸ Γναίου Δομιτίου Ἀηνοβάρβου κα-
τεχομένης δεινῶς αὐτοὺς ἐπίεσεν, ἐν πολλῇ ἀμηχα-
νίᾳ ὁ Καῖσαρ ἐγένετο. ὁ γὰρ Δομίτιος ἦν μὲν τῶν 5
σφαγέων, ἐκ δὲ δὴ τῆς μάχης τῆς πρὸς Φιλίπποις
γενομένης διαφυγὼν ναυτικόν τι συνεκρότησε, καὶ
τοῦ τε κόλπου χρόνον τινὰ ἐκράτησε καὶ τὰ τῶν
ἐναντίων ἐπὶ πλεῖστον ἔφθειρε.

ταῦτά τε οὖν τὸν Καίσαρα δεινῶς ἐλύπει, καὶ 8
ὅτι ἐν ταῖς διαφοραῖς ταῖς πρὸς τοὺς βουλευτὰς καὶ
πρὸς τὸ λοιπὸν πλῆθος τὸ τοὺς ἀγροὺς κεκτημένον
τοῖς ἐστρατευμένοις συμβαινούσαις, πλεῖσται δὲ δὴ
ἅτε καὶ ὑπὲρ τῶν μεγίστων ἀγωνιζομένοις σφίσιν
ἐγίγνοντο, οὐδετέροις ἀκινδύνως προσετίθετο. ἀμφο- 2
τέροις μὲν γὰρ ἀδύνατον ἦν αὐτῷ χαρίζεσθαι· οἱ
μὲν γὰρ ὑβρίζειν οἱ δ᾽ ἀπαθεῖς εἶναι, καὶ οἱ μὲν καὶ
τὰ ἀλλότρια λαβεῖν, οἱ δὲ τὰ ἑαυτῶν ἔχειν ἤθελον.
ὁσάκις δὲ δὴ τὰ τούτων ἢ τὰ ἐκείνων, ὥς που καὶ
ἠναγκάζετο, προέλοιτο, τοῖς ἑτέροις ἀπήχθετο, καὶ
οὐ τοσαύτης γε χάριτος ἐξ ὧν ὑπούργει τισίν, ὅσης
ὀργῆς ἐξ ὧν μὴ συνεχώρει, ἐτύγχανεν· οἱ μὲν γὰρ 3
ὡς καὶ ὀφειλόμενά σφισι πάντα τὰ διδόμενα λαμβά-
νοντες ἐν οὐδεμιᾷ αὐτὰ εὐεργεσίᾳ ἐτίθεντο, οἱ δὲ
ὡς καὶ τῶν οἰκείων στερισκόμενοι ἐχαλέπαινον. καὶ

ἐκ τούτου διετέλει ἢ τούτοις ἢ ἐκείνοις προσκρούων
καὶ τοτὲ μὲν ὡς φιλόδημος, τοτὲ δὲ ὡς φιλοστρατιώ-
4 της ἐγκαλούμενος. καὶ διὰ ταῦτα ἐπειδὴ μήτε τι
ἤνυτε, καὶ προσέτι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ἔμαθεν
ὅτι οὐδὲν τὰ ὅπλα πρὸς τὸ τοὺς ἀδικουμένους εὐνοϊ-
κῶς οἱ ἔχειν ἐδύνατο, ἀλλ' ἀπολέσθαι μὲν πᾶν τὸ
μὴ ὑπεῖκον δι' αὐτῶν οἷόν τε ἦν, ἀναγκασθῆναι δέ
τινα φιλεῖν ὃν μὴ βούλεται ἀδύνατον ὑπάρχοι, οὕτω
5 δὴ καὶ ἄκων ὑποκατέκλινε, καὶ οὐκέτ' οὔτε τῶν βου-
λευτῶν τι ἀφείλετο· πρότερον γὰρ καὶ τὰ ἐκείνων
πάντα κατανεῖμαι ἠξίου, διερωτῶν σφας "πόθεν οὖν
τὰ γέρα τοῖς ἐστρατευμένοις ἀποδώσομεν;" ὥσπερ τι-
νὸς αὐτῷ πολεμεῖν ἢ καὶ τοσαῦτά σφισιν ὑπισχνεῖσθαι
κεκελευκότος· τῶν τε ἄλλων ὅσα ἢ γυναῖκες ἐς τὰς
προῖκας ἐντετιμημένα ἢ καὶ ἕτεροί τινες ἐλάττω τῆς
κατ' ἄνδρα τοῖς ἐστρατευμένοις διδομένης γῆς ἐκέ-
9 κτηντο, ἀπέσχετο. πραχθέντος δὲ τούτου ἡ μὲν γερου-
σία καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μηδενὸς στερόμενοι πράως πως
πρὸς αὐτὸν ἔσχον, οἱ δὲ ἐστρατευμένοι τήν τε φειδὼ
καὶ τὴν τιμὴν τὴν ἐς ἐκείνους ἀτιμίαν τε ἅμα καὶ
ζημίαν ἑαυτῶν, ὡς καὶ ἐλάττω ληψομένων, νομίζον-
2 τες εἶναι ἐδυσχέραινον, καὶ τῶν τε ἑκατοντάρχων
καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιτηδείως τε τῷ Καίσαρι ἐχόν-
των καὶ θορυβεῖν αὐτοὺς κωλυόντων συχνοὺς ἀπέ-
κτειναν, αὐτόν τε ἐκεῖνον παρ' ὀλίγον ἦλθον ἀποχρή-
σασθαι, πᾶσαν αὐτάρκη πρόφασιν τῆς ὀργῆς ποιού-
3 μενοι. καὶ οὐ πρότερόν γε ἐπαύσαντο χαλεπαίνοντες
πρὶν τοῖς τε συγγενέσι σφῶν καὶ τοῖς τῶν ἐν ταῖς
μάχαις πεσόντων πατράσι καὶ παισὶ τὴν χώραν, ὅσην
τινὲς αὐτῶν εἶχον, ἀφεθῆναι. ἐκ δὲ τούτου τὸ μὲν
τῶν στρατιωτῶν ἐπιτηδειότερά οἱ αὖθις ἐγένετο, ὁ
4 δὲ δῆμος κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο πάλιν ἠγανάκτει. καὶ

ἔς τε χεῖρας αὐτοῖς ᾖεσαν καὶ μάχαι σφῶν συνεχεῖς
ἐγίγνοντο, ὥστε καὶ τιτρώσκεσθαι καὶ ἀποθνήσκειν
παρ' ἀμφοτέρων ὁμοίως πολλούς. οἱ μὲν γὰρ δὴ τῇ
τε τῶν ὅπλων παρασκευῇ καὶ τῇ τῶν πολέμων ἐμ-
πειρίᾳ, οἱ δὲ τῷ τε πλήθει καὶ τῷ ἀπὸ τῶν τεγῶν
αὐτοὺς βάλλειν ἐπεκράτουν, ὥστε καὶ οἰκίας διὰ
τοῦτο συχνὰς καταπρησθῆναι, καὶ τὸ ἐνοίκιον τοῖς 5
μὲν ἐν τῷ ἄστει μέχρι πεντακοσίων δραχμῶν οἰκοῦσι
πᾶν, τοῖς δ' ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ τέταρτον
ἐνιαυτοῦ ἑνὸς ἀνεθῆναι. ἐν πάσαις γὰρ δὴ ταῖς πό-
λεσιν ὁμοίως, ὅπῃ ποτὲ συντύχοιεν ἀλλήλοις, ἐμά-
χοντο.

ὡς οὖν ταῦτά τε οὕτως ἐγίγνετο, καὶ στρατιῶται 10
ἐς Ἰβηρίαν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος προπεμφθέντες θόρυ-
βόν τέ τινα ἐν Πλακεντίᾳ ἐποίησαν, καὶ οὐ πρότερον
πρὶν χρήματα παρὰ τῶν ἐπιχωρίων λαβεῖν κατέστη-
σαν, καὶ προσέτι καὶ ὑπὸ τοῦ Καλήνου τοῦ τε Οὐεν-
τιδίου τὴν Γαλατίαν τὴν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐχόντων
ἐκωλύθησαν ὑπερβαλεῖν αὐτάς, ἐφοβήθη τε ὁ Καῖ-
σαρ μὴ καὶ σφαλῇ τι, καὶ καταλλαγῆναι τῇ τε Φου-
λουίᾳ καὶ τῷ ὑπάτῳ ἠθέλησεν. ἐπειδή τε οὐδὲν 2
ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν προσπέμπων σφίσιν ἐπέραινεν,
ἐπὶ τοὺς ἐστρατευμένους ὥρμησε καὶ δι' αὐτῶν τὰς
συναλλαγὰς ἔπραττεν. ἐκεῖνοι δὲ τούτοις ἐπαιρό- 3
μενοι καὶ τοὺς στερομένους τῆς χώρας προσποιού-
μενοι, Λούκιος μὲν πανταχόσε συνιστάς τε αὐτοὺς
καὶ ἀπὸ τοῦ Καίσαρος ἀποσπῶν περιήει, Φουλουία
δὲ τό τε Πραινέστε κατέλαβε καὶ προσεταιριστοὺς
βουλευτάς τε καὶ ἱππέας ἔχουσα τά τε ἄλλα πάντα
μετ' αὐτῶν ἐβουλεύετο, καὶ τὰς παραγγέλσεις ὡς
ἑκασταχόσε ἐχρῆν ἔπεμπε. καὶ τί ταῦτα θαυμάσειεν 4
ἄν τις, ὁπότε καὶ ξίφος παρεξώννυτο καὶ συνθήματα

τοῖς στρατιώταις ἐδίδου, ἐδημηγόρει τε ἐν αὐτοῖς
πολλάκις, ὥστε καὶ ἐκεῖνα τῷ Καίσαρι προσίστασθαι.
11 οὐ μέντοι ἔχων ὅπως αὐτοὺς καταλύσῃ, οὐ γὰρ μόνον
τῇ δυνάμει ἀλλὰ καὶ τῇ παρὰ τῶν ἄλλων εὐνοίᾳ
πολὺ αὐτῶν ἠλαττοῦτο, αὐτὸς μὲν γὰρ πολλοὺς
ἐλύπει, ἐκεῖνοι δὲ πάντας ἐπήλπιζον, πολλάκις μέν
σφας ἰδίᾳ διὰ τῶν φίλων ἐς τὰς καταλλαγὰς προεκα-
λέσατο, ὡς δ' οὐδὲν ἤνυτεν, ἐκ τῶν ἐστρατευμένων
2 πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς ἀπέστειλε. μάλιστα μὲν γὰρ
τεύξεσθαί τε αὐτῶν καὶ τὰ παρόντα καταστήσεσθαι
ἔς τε τὸ ἔπειτα ἀντισχύσειν ἐκ τούτου ἤλπισεν· ἂν
δὲ δὴ καὶ διαμάρτῃ σφῶν, τὴν γοῦν αἰτίαν τῆς δια-
3 φορᾶς οὐκ αὐτὸς ἀλλ' ἐκείνους ἕξειν ἐνόμισεν. ὃ καὶ
ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν οὐδὲ διὰ τῶν στρατιω-
τῶν ἐπέρανε, βουλευτὰς ἔστειλε, τάς τε συνθήκας
σφίσι τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιον αὐτῷ γενομένας ἐκφή-
νας καὶ δικαστὰς τῶν διαφορῶν δῆθεν αὐτοὺς ποιή-
4 σας. ὡς δ' οὐδὲν οὐδὲ τότε ἐπράχθη, καὶ γὰρ ἐκεῖνοι
τοῦτο μὲν πολλὰ καὶ ὅσα ὁ Καῖσαρ οὐκ ἔμελλε ποιή-
σειν ἀντιπροετείνοντο, τοῦτο δὲ πάνθ' ὅσα ἐποίουν,
ἐκ τῆς τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Μάρκου ἐντολῆς πράττειν
ἔλεγον, οὕτω δὴ πρὸς τοὺς ἐστρατευμένους αὖθις
12 ἀπέκλινε. καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὴν Ῥώμην ἐκεῖνοι
πλήθει πολλῷ, ὡς καὶ τῷ δήμῳ τῇ τε βουλῇ κοινω-
σόμενοί τι, συνελθόντες τούτων μὲν οὐδὲν ἐφρόντι-
σαν, ἀθροισθέντες δ' ἐς τὸ Καπιτώλιον τάς τε συν-
θήκας, ἃς ὅ τε Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπεποίηντο,
ἀναγνωσθῆναί σφισιν ἐκέλευσαν, καὶ ἐκείνας τε
ἐπεκύρωσαν, καὶ περὶ ὧν διεφέροντο ἑαυτοὺς δικα-
2 στὰς γενέσθαι ἐψηφίσαντο. καὶ ταῦτά τε ἐς δέλτους
γράψαντες καὶ κατασημηνάμενοι ταῖς ἀειπαρθένοις
φυλάττειν ἔδοσαν, καὶ τῷ μὲν Καίσαρι παρόντι, τοῖς

δὲ ἑτέροις διὰ πρεσβείας, ἐς Γαβίους ἐν ῥητῇ τινι ἡμέρᾳ πρὸς τὴν δίκην ἀπαντῆσαι προσέταξαν. ἐπει- 3
δή τε ὁ μὲν Καῖσαρ ἕτοιμος διαδικασθῆναι ἐγένετο, ἐκεῖνοι δὲ ὑπέσχοντο μὲν ἀφίξεσθαι, οὐκ ἦλθον δέ, φοβηθέντες ἢ καὶ ἀπαξιώσαντες, διέσκωπτον γοῦν σφας, ἄλλα τε καὶ βουλὴν καλιγᾶταν ἀπὸ τῆς τῶν στρατιωτικῶν ὑποδημάτων χρήσεως ἀποκαλοῦντες, τοῦ τε Λουκίου καὶ τῆς Φουλουίας ὡς καὶ ἀδικούντων τι κατεψηφίσαντο καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπρέσβευσαν. κἀκ τούτου πολλάκις αὖθις βουλευσάμενοι τόν 4
τε πόλεμον αὖθις ἀνείλοντο καὶ τὰ πρὸς αὐτὸν οὐχ ἡσυχῇ ἡτοιμάζοντο. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ χρήματα ἁπανταχόθεν καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν ἤθροισαν· τὰ γὰρ ἀναθήματα, ὅσα γε καὶ ἐξαργυρισθῆναι ἐδύνατο, τά τε ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ τῇ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτῶν οὔσῃ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ ἀνακείμενα καθεῖλον. καὶ αὐτοῖς καὶ ἐκ τῆς Γαλατίας τῆς τογάτης, ἣ καὶ 5
ἐς τὸν τῆς Ἰταλίας ἤδη νομόν, ὥστε μηδένα ἄλλον προφάσει τῆς ἐνταῦθα ἀρχῆς στρατιώτας ἐντὸς τῶν Ἄλπεων τρέφειν, ἐσεγέγραπτο, καὶ χρήματα καὶ στρατιῶται ἦλθον.

ὅ τε οὖν Καῖσαρ παρεσκευάζετο, καὶ ἡ Φουλουία 13
καὶ ὁ Λούκιος τά τε πρόσφορα ἐπορίζοντο καὶ τὰς δυνάμεις συνεκρότουν. κἀν τούτῳ καὶ ἀντεπρεσβεύοντο καὶ διέπεμπον ἑκασταχόσε καὶ στρατιώτας καὶ στρατιάρχους ἑκάτεροι, καὶ τὰ μὲν προκατελάμβανον τῶν δ' ἀπεκρούοντο. καὶ αὐτῶν ἐγὼ τὰ μὲν πολλά, καὶ ἐν οἷς οὔτε τι μέγα οὔτ' ἀξιόλογον ἐπράχθη, παρήσω, τὰ δὲ δὴ λόγου μάλιστα ἄξια συντόμως διηγήσομαι.

ὁ Καῖσαρ ἐπὶ Νουρσίαν ἐς τοὺς Σαβίνους στρα- 2
τεύσας τὴν μὲν φρουρὰν τὴν προκαθημένην σφῶν

ἐτρέψατο, τῆς δὲ δὴ πόλεως ὑπὸ Τισιήνου Γάλλου
ἀπεκρούσθη. μεταστὰς οὖν ἐς τὴν Ὀμβρικὴν Σεντι-
νάτας ἐπολιόρκησε μέν, οὐ μέντοι καὶ εἷλεν αὐτούς·
3 τοῦ γὰρ Λουκίου ἐν τούτῳ τὸ μὲν πρῶτον στρατιώτας
λάθρᾳ κατ᾽ ἄλλην καὶ ἄλλην πρόφασιν ἐς τὴν Ῥώμην
πρὸς τοὺς φίλους πέμψαντος, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοῦ
ἐξαίφνης ἐπελθόντος, καὶ τό τε ἱππικὸν ἀπαντῆσάν
οἱ κρατήσαντος καὶ τοὺς πεζοὺς ἐς τὸ τεῖχος κατα-
4 ράξαντος, κἀκ τούτου καὶ τὸ ἄστυ, συνεπιθεμένων
τοῖς ἔνδοθεν ἀμυνομένοις τῶν προαφιγμένων, λαβόν-
τος, οὔτε γὰρ ὁ Λέπιδος ὁ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ ἐπι-
τετραμμένος ἀντέπραξέ τι ὑπὸ τῆς ἐμφύτου νωθείας,
οὔτε ὁ Σερουίλιος ὁ ὕπατος. ἡσυχαίτερός πως ἄν,
πυθόμενος ταῦθ᾽ ὁ Καῖσαρ τοῖς μὲν Σεντινάταις
Κύιντον Σαλουιδιῆνον Ῥοῦφον παρακατέλιπεν, αὐ-
5 τὸς δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ὥρμησε. μαθὼν οὖν τοῦτο
ὁ Λούκιος προϋπεξῆλθε, διαπραξάμενος ψηφισθῆναί
οἱ ὡς ἐπὶ πολέμῳ τινὶ ἐκστρατεῦσαι· καὶ ἔν γε τῇ
στρατιωτικῇ σκευῇ ἐδημηγόρησεν, ὃ μηδεὶς ἄλλος
ἐπεποιήκει. καὶ οὕτως ὁ Καῖσαρ ἀμαχί τε ἐς τὸ ἄστυ
ἐσεδέχθη, καὶ ἐπειδὴ ἐπιδιώξας αὐτὸν οὐ κατέλαβεν,
ἀνέστρεψε, καὶ φρουρὰν τῆς πόλεως ἀκριβεστέραν
6 ἐποιήσατο. κἀν τούτῳ ὁ Ῥοῦφος, ὡς τάχιστα ἐκεῖνός
τε ἀπὸ τῶν Σεντινατῶν ἀπεχώρησε καὶ Γάιος Φούρ-
νιος ὁ τὸ τεῖχος φρουρῶν ἐπεξῆλθεν ἐπὶ πολὺ διώκων
αὐτόν, προσέβαλέ τε ἀπροσδοκήτοις τοῖς ἔνδον οὖσι,
καὶ ἑλὼν τὴν πόλιν διήρπασε καὶ κατέκαυσε. Νουρ-
σῖνοι δὲ ἐς μὲν ὁμολογίαν μηδὲν κακὸν παθόντες
ἦλθον, ἐπεὶ μέντοι τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τῇ πρὸς τὸν
Καίσαρά σφισι γενομένῃ πεσόντας θάψαντες ἐπέγρα-
ψαν τοῖς μνημείοις αὐτῶν ὅτι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας
ἀγωνιζόμενοι ἐτελεύτησαν, παμπόλλοις χρήμασιν ἐζη-

μιώθησαν, ὥστε καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἅμα πᾶσαν ἐκλιπεῖν.

καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἔπραττον, ὁ δὲ Λούκιος ὡς τότε 14
ἐκ τῆς Ῥώμης ἀπῆρεν, ὥρμησε μὲν ἐς τὴν Γαλατίαν, εἰρχθεὶς δὲ τῆς ὁδοῦ πρὸς Περουσίαν Τυρσηνίδα πόλιν ἀπετράπετο· καὶ αὐτὸν ἐνταῦθα πρότερον μὲν οἱ ὕπαρχοι τοῦ Καίσαρος, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ἀπολαβόντες ἐπολιόρκουν. χρονίου δὲ δὴ τῆς 2
προσεδρείας σφίσι γιγνομένης, τό τε γὰρ χωρίον τῇ τε φύσει καρτερόν ἐστι καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις ἱκανῶς παρεσκεύαστο, καὶ ἱππεῖς προεκπεμφθέντες ὑπ' αὐτοῦ, πρὶν παντελῶς περιστοιχισθῆναι, δεινῶς σφας ἐλύπουν, καὶ προσέτι καὶ ἕτεροι πολλοὶ σπουδῇ ἄλλος ἄλλοθεν ἐπήμυνον αὐτῷ, πολλὰ μὲν πρὸς τούτους 3
ὡς ἑκάστους, πολλὰ δὲ καὶ πρὸς τοῖς τείχεσιν ἐπράχθη, μέχρις οὗ καίτοι πλεονεκτοῦντες τὰ πλείω οἱ περὶ τὸν Λούκιον ὅμως ὑπὸ λιμοῦ ἑάλωσαν. καὶ αὐτὸς μὲν ἄλλοι τέ τινες ἄδειαν εὕροντο, οἱ δὲ δὴ πλείους τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων ἐφθάρησαν. καὶ λόγος γε ἔχει ὅτι οὐδ' ἁπλῶς τοῦτο ἔπαθον, 4
ἀλλ' ἐπὶ τὸν βωμὸν τὸν τῷ Καίσαρι τῷ προτέρῳ ὡσιωμένον ἀχθέντες ἱππεῖς τε τριακόσιοι καὶ βουλευταὶ ἄλλοι τε καὶ ὁ Κανούτιος ὁ Τιβέριος, ὅς ποτε ἐν τῇ δημαρχίᾳ τὸ πλῆθος τῷ Καίσαρι τῷ Ὀκταουιανῷ ἤθροισεν, ἐτύθησαν. τῶν δὲ Περουσίνων καὶ τῶν 5
ἄλλων τῶν ἐκεῖ ἁλόντων οἱ πλείους ἀπώλοντο, καὶ ἡ πόλις αὐτὴ πλὴν τοῦ Ἡφαιστείου τοῦ τε τῆς Ἥρας ἕδους, πᾶσα κατεκαύθη. τοῦτο δέ, ἐσώθη γάρ πως 6
κατὰ τύχην, ἀνήχθη τε ἐς τὴν Ῥώμην ἐξ ὄψεως ὀνείρου ἣν ὁ Καῖσαρ εἶδε, καὶ παρέσχε καὶ τῇ πόλει πρὸς τῶν βουλομένων συνοικισθῆναι, πλὴν ὅτι τῆς χώρας οὐδὲν ὑπὲρ ἑπτὰ καὶ ἥμισυ σταδίους ἐκτήσαντο.

15 ἐκείνης δ' οὖν ἐπί τε Γναίου Καλουίνου δεύ-
a. u. 714 τερον καὶ ἐπ' Ἀσινίου Πολλίωνος ὑπάτων ἁλούσης
καὶ τἆλλα τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, τὰ μὲν βίᾳ τὰ δὲ ἐθε-
λοντί, τῷ Καίσαρι προσεχώρησε· καὶ διὰ τοῦθ' ἥ
τε Φουλουία πρὸς τὸν ἄνδρα μετὰ τῶν τέκνων ἀπέδρα,
2 καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρώτων συχνοὶ οἱ μὲν πρὸς ἐκεῖ-
νον οἱ δὲ καὶ πρὸς τὸν Σέξτον ἐς τὴν Σικελίαν ἀπε-
χώρησαν. ἥ τε Ἰουλία ἡ τῶν Ἀντωνίων μήτηρ τὸ
μὲν πρῶτον ἐνταῦθα ἦλθε, καὶ πάνυ φιλικῶς ὑπὸ
τοῦ Σέξτου ὑπεδέχθη, ἔπειτα δὲ πρὸς τὸν υἱὸν τὸν
Μάρκον ὑπ' αὐτοῦ ἐπέμφθη, λόγους τέ οἱ ὑπὲρ φι-
3 λίας καὶ πρέσβεις ἄγουσα. μετὰ τούτων τῶν τότε
πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐκχωρησάντων
καὶ Κλαύδιος Τιβέριος Νέρων ἔφυγε. φρουρὰν γάρ
τινα ἐν τῇ Καμπανίᾳ εἶχε, καὶ ἐπειδὴ καθυπέρτερα
τὰ τοῦ Καίσαρος ἐγένετο, ἀπῆρε σύν τε τῇ γυναικὶ
Λιουίᾳ Δρουσίλλῃ καὶ σὺν τῷ υἱεῖ Τιβερίῳ Κλαυ-
4 δίῳ Νέρωνι, ὥστε καὶ τοῦτο ἐν τοῖς παραδοξοτάτοις
συμβῆναι· ἥ τε γὰρ Λιουία αὕτη ἡ τὸν Καίσαρα
τότε φυγοῦσα μετὰ ταῦτα αὐτῷ ἐγήματο, καὶ ὁ Τι-
βέριος οὗτος ὁ σὺν τοῖς τοκεῦσι τότε ἐκδρὰς τὴν αὐ-
τοκράτορα ἀρχὴν αὐτοῦ διεδέξατο.

16 ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο· τότε δὲ τήν τε εἰ-
ρηνικὴν ἐσθῆτα οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὄντες ἀνέλαβον,
ἐκδεδυκότες γὰρ αὐτὴν ἄνευ ψηφίσματος ἀνάγκῃ
τοῦ δήμου ἦσαν, καὶ αὐτοί τε ἑώρταζον, καὶ τὸν
Καίσαρα ἔν τε στολῇ ἐπινικίῳ ἐς τὸ ἄστυ ἐσεκόμισαν
καὶ δαφνίνῳ στεφάνῳ ἐτίμησαν, ὥσθ' ὁσάκις οἱ τὰ
νικητήρια πέμψαντες εἰώθεσαν αὐτῷ χρῆσθαι, καὶ
2 ἐκεῖνόν οἱ κοσμεῖσθαι. Καῖσαρ δέ, ἐπειδὴ τά τε ἐν
τῇ Ἰταλίᾳ κατείργαστο καὶ ὁ κόλπος ὁ Ἰόνιος ἠλευ-
θέρωτο, ὁ γὰρ Δομίτιος, ἀπογνοὺς μηκέτι καθ' ἑαυ-

τὸν ἰσχύσειν, ἀπέπλευσε πρὸς τὸν Ἀντώνιον, παρε-
σκευάζετο μὲν ὡς ἐπὶ τὸν Σέξτον ὁρμήσων, αἰσθό-
μενος δὲ τήν τε δύναμιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι τῷ Ἀντωνίῳ
διά τε τῆς μητρὸς καὶ διὰ τῶν πρέσβεων ἐκεκοινο-
λόγητο, ἔδεισε μὴ καὶ ἀμφοῖν ἅμα πολεμήσῃ, καὶ τὸν 3
Σέξτον ὡς καὶ πιστότερον ἢ καὶ ἰσχυρότερον τοῦ
Ἀντωνίου προτιμήσας τήν τε μητέρα αὐτῷ Μουκίαν
ἔπεμψε, καὶ τὴν τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Λουκίου Σκρι-
βωνίου Λίβωνος ἀδελφὴν ἔγημεν, εἴ πως ἔκ τε τῆς εὐ-
εργεσίας καὶ ἐκ τῆς συγγενείας φίλον αὐτὸν ποιήσαιτο.

ὁ γὰρ Σέξτος ὡς τότε ἐκ τῆς Ἰβηρίας κατὰ τὰς 17
πρὸς τὸν Λέπιδον συνθήκας ἀπηλλάγη καὶ μετὰ
τοῦτο ναύαρχος οὐ πολλῷ ὕστερον κατέστη, τῆς μὲν
ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος παρελύθη, τοῦ δὲ δὴ ναυ-
τικοῦ καὶ ὣς ἀντεχόμενος ἐτόλμησε μὲν ἐς τὴν Ἰταλίαν
πλεῦσαι, ἐπικρατούντων δὲ ἤδη τῶν ἀμφὶ τὸν Καί-
σαρα αὐτῆς, μαθὼν ὅτι ἐν τοῖς σφαγεῦσι τοῖς τοῦ 2
πατρὸς αὐτοῦ ἑάλωκε, τῆς μὲν ἠπείρου ἀπέσχετο,
κατὰ δὲ δὴ τὰς νήσους περιπλέων τά τε γιγνόμενα
ἐκαραδόκει καὶ τὴν τροφὴν οὐκ ἐξ ἀδικημάτων ἐπο-
ρίζετο· ἅτε γὰρ μὴ μετεσχηκὼς τοῦ φόνου, καὶ ὑπ'
αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος ἤλπιζε καταχθήσεσθαι. ἐπεὶ 3
μέντοι καὶ ἐν τῷ λευκώματι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξετέθη
καὶ ἔγνω καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐπικεκηρυγμένον, ἀπέγνω τε
τὴν δι' αὐτοῦ κάθοδον καὶ πρὸς πόλεμον ἡτοι-
μάζετο· ναυπηγίαν τε γὰρ τριήρων ἐποιεῖτο καὶ
τοὺς αὐτομολοῦντας ἐδέχετο, τούς τε καταποντιστὰς
προσηταιρίζετο καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας ὑπελάμβανε.
κἀκ τούτων ἐν ὀλίγῳ τε ἰσχυρὸς ἐγένετο καὶ τῆς 4
πρὸς τῇ Ἰταλίᾳ θαλάσσης ἐκράτησεν, ἔς τε τοὺς λιμέ-
νας αὐτῆς ἀπέβαινε καὶ τὰ πλοῖα ἀπέσπα, ἁρπαγάς
τε ἐποιεῖτο. προχωρούντων δὲ αὐτῷ τῶν πραγμάτων

ὥστε καὶ στρατιώτας καὶ χρήματα ἀπ' αὐτῶν πορίζειν, ἐς Σικελίαν ἔπλευσε, καὶ Μύλας μὲν τήν τε Τυνδαρίδα ἀμαχὶ κατέσχε, τῆς δὲ Μεσσήνης ὑπὸ Πομπηίου Βιθυνικοῦ τοῦ τότε τῆς Σικελίας ἄρχοντος ἀπεκρού-
5 σθη. οὐ μέντοι καὶ παντελῶς αὐτῆς ἀπέστη, ἀλλὰ τήν τε χώραν κατατρέχων καὶ τὴν ἐσκομιδὴν τῶν ἐπιτηδείων κωλύων, τῶν τε προσβοηθησάντων σφίσι τοὺς μὲν φόβῳ μὴ καὶ τὰ αὐτὰ πάθωσι, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ἐνέδρας τινὸς κακώσει προσθέμενος, τόν τε ταμίαν σὺν τοῖς χρήμασι προσεποιήσατο, καὶ τέλος καὶ τὴν Μεσσήνην τόν τε Βιθυνικὸν ὡς καὶ ἀπὸ τῆς ἴσης οἱ
6 ἄρξοντα καθ' ὁμολογίαν ἔλαβε. καὶ τοῦτον μὲν οὐδὲν τότε γε κακὸν εἰργάσατο, ἐκείνους δὲ τά τε ὅπλα καὶ τὰ χρήματα ἀφείλετο. καὶ μετὰ τοῦτο τάς τε Συρακούσας καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις ὑπηγάγετο, καὶ στρατιώτας τε ἀπ' αὐτῶν πλείους καὶ ναυτικὸν ἰσχυρότατον συνήγαγε· καί τινα αὐτῷ δύναμιν καὶ Κύιντος Κορνουφίκιος ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἔπεμψε.

18 καὶ ὁ μὲν οὕτως ηὔξετο, Καῖσαρ δὲ τέως μὲν οὐδεμίαν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ τῇ τε ἐκείνου καταφρονήσει καὶ τῇ τῶν ἐν χερσὶν ἀσχολίᾳ ἐποιήσατο· ἐπεὶ δ' ὑπό τε τοῦ λιμοῦ φθορὰ πολλὴ ἐν τῷ ἄστει ἐγένετο καὶ ὁ Σέξτος καὶ τῆς Ἰταλίας ἐπείρασεν, οὕτω δὴ ναυτικόν τέ τι κατασκευάζεσθαι ἤρξατο, καὶ τὸν Ῥοῦφον τὸν Σαλουιδιῆνον σὺν δυνάμει πολλῇ ἐς
2 Ῥήγιον προέπεμψε. καὶ ὃς ἐκ μὲν τῆς Ἰταλίας τὸν Σέξτον ἀπεώσατο, ἀναχωρήσαντος δὲ αὐτοῦ ἐς τὴν Σικελίαν δερμάτινα πλοῖα κατὰ τοὺς ἐν τῷ ὠκεανῷ πλέοντας ἐκποιῆσαι ἐπεχείρησεν, ἔνδοθεν μὲν ῥάβδοις αὐτὰ κούφαις διαλαμβάνων, ἔξωθεν δὲ βοὸς δέρμα ὠμὸν ἐς ἀσπίδος κυκλοτεροῦς τρόπον περιτείνων.
3 ὡς δὲ γελωτά τε ὤφλίσκανε καὶ κινδυνεύσειν, εἰ

πειραθείη αὐτοῖς διὰ τοῦ πορθμοῦ χρήσασθαι, ἐπί-
στευσεν, ἐκείνων μὲν ἀφεῖτο, τῷ δὲ δὴ ναυτικῷ τῷ
κατασκευασθέντι τε καὶ ἐλθόντι ἐπετόλμησε μὲν δια-
πλεῦσαι, οὐκ ἠδυνήθη δέ· τό τε γὰρ πλῆθος καὶ τὸ
μέγεθος τῶν νεῶν αὐτοῦ πολὺ τῆς τῶν ἐναντίων καὶ
ἐμπειρίας καὶ τόλμης ἠλαττώθη. αὐτόπτης οὖν τῆς 4
ναυμαχίας ὁ Καῖσαρ γενόμενος, κατὰ γὰρ τὴν στρα-
τείαν αὐτοῦ τὴν ἐς τὴν Μακεδονίαν ταῦθ' οὕτως
ἐπράχθη, χαλεπῶς ἤνεγκε, καὶ μάλισθ' ὅτι τότε πρῶ-
τον συμβαλὼν ἥττητο. καὶ διὰ τοῦτο κατὰ μὲν τὸ
ἰσχυρὸν οὐκέτι, καίτοι τοῦ πλείονος ναυτικοῦ σωθέν-
τος οἱ, περαιωθῆναι ἐτόλμησε· λάθρᾳ δὲ πολλάκις 5
ἐπιχειρήσας, ὡς πάντως, ἂν τῆς νήσου ἐπιβῇ, πολὺ
τῷ πεζῷ κρατήσων, ἔπειθ' ὡς οὐδέν, ἅτε καὶ ἰσχυ-
ρᾶς πανταχόθεν φυλακῆς αὐτοῦ οὔσης, ἐπέραινε, τῇ
μὲν Σικελίᾳ ἄλλους τινὰς ἐφεδρεύειν προσέταξεν,
αὐτὸς δὲ πρός τε τὸν Ἀντώνιον ἐς τὸ Βρεντέσιον
ἀφίκετο, κἀντεῦθεν τῇ τῶν νεῶν βοηθείᾳ τὸν Ἰόνιον
διέβαλε. γενομένου δὲ τούτου τήν τε νῆσον πᾶσαν 19
ὁ Σέξτος κατέσχε, καὶ τὸν Βιθυνικὸν ὡς καὶ ἐπιβου-
λεύσαντα αὐτῷ ἀπέκτεινε, θέας τε ἐπινικίους ἤγαγε,
καὶ ναυμαχίαν τῶν αἰχμαλώτων ἐν τῷ πορθμῷ παρ'
αὐτὸ τὸ Ῥήγιον, ὥστε καὶ τοὺς ἐναντίους ὁρᾶν, ἐποί-
ησε, πλοιάριά τινα ξύλινα πρὸς ἕτερα βύρσινα ἐς τὸν
τοῦ Ῥούφου κατάγελων συμβαλών. καὶ μετὰ τοῦτο 2
ναῦς τε πλείους ἐναυπηγήσατο καὶ τῆς πέριξ θαλάσ-
σης ἐκράτησε, δόξαν τέ τινα καὶ φρόνημα ὡς καὶ
τοῦ Ποσειδῶνος παῖς ὤν, ὅτι πάσης ποτὲ ὁ πατὴρ
αὐτοῦ τῆς θαλάσσης ἦρξε, προσέθετο. ταῦτα μέν,
ἕως ἔτι τά τε τοῦ Κασσίου καὶ τὰ τοῦ Βρούτου συν-
ειστήκει, ἔπραξε· φθαρέντων δὲ ἐκείνων ἄλλοι τε 3
πρὸς αὐτὸν συγκατέφυγον καὶ ὁ Στάτιος ὁ Λούκιος.

*καὶ αὐτὸν τὰ μὲν πρῶτα ἀσμένως ἐδέξατο, καὶ γὰρ τὴν δύναμιν ἧς ἦρχεν ἐπηγάγετο, ἔπειτα δὲ καὶ δραστήριον καὶ φρονηματώδη ἰδὼν ὄντα ἀπέκτεινεν,*
4 *ἔγκλημα αὐτῷ προδοσίας ἐπενεγκών. κἀκ τούτου τό τε ἐκείνου ναυτικὸν καὶ τὸ τῶν δούλων τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀφικνουμένων πλῆθος προσλαβὼν πάμπολυ ηὐξήθη· τοσοῦτοι γὰρ δὴ ηὐτομόλουν ὥστε καὶ τὰς ἀειπαρθένους καθ' ἱερῶν εὔξασθαι ἐπισχεθῆναί σφων τὰς αὐτομολίας.*

20 *διά τε οὖν ταῦτα καὶ διὰ τὸ τοὺς φεύγοντας αὐτὸν ὑποδέχεσθαι τήν τε τοῦ Ἀντωνίου φιλίαν πράττειν καὶ τῆς Ἰταλίας πολλὰ πορθεῖν, καταλλαγῆναί οἱ ὁ Καῖσαρ ἐπεθύμησε· διαμαρτὼν δὲ τούτου ἐκείνῳ μὲν Μάρκον Οὐιψάνιον Ἀγρίππαν πολεμῆσαι*
2 *ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ ἐς Γαλατίαν ἀπῆρε. μαθὼν οὖν τοῦτο ὁ Σέξτος ἐτήρησε τὸν Ἀγρίππαν περὶ τὰ Ἀπολλώνια ἔχοντα· ἐστρατήγει γάρ, καὶ ἄλλα τε πολλά, ἅτε καὶ πάνυ φίλος ὢν τῷ Καίσαρι, ἐλαμπρύνατο, καὶ τὴν ἱπποδρομίαν ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐποίησε, τῇ τε Τροίᾳ καλουμένῃ διὰ τῶν εὐγενῶν παίδων ἐγαυρώθη. ταῦτ' οὖν αὐτοῦ πράττοντος ἐπεραιώθη τε ἐς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐνέμεινεν ἐν αὐτῇ λεηλατῶν, μέχρις οὗ ἐκεῖνος ἀφίκετο· τότε γὰρ φρουρὰν ἐν*
3 *χωρίοις τισὶ καταλιπὼν ἀνέπλευσεν. ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ τὴν Γαλατίαν πρότερον μὲν δι' ἑτέρων, ὥσπερ εἴρηται, καταλαβεῖν ἐπεχείρησε, μὴ δυνηθεὶς δὲ διά τε τὸν Καλῆνον καὶ διὰ τοὺς ἄλλους τοὺς τὰ τοῦ Ἀντωνίου πράττοντας αὐτὸς τότε κατέσχε, τόν τε Καλῆνον τεθνηκότα νόσῳ εὑρὼν καὶ τὸ στράτευμα αὐτοῦ*
4 *ἀκονιτὶ προσθέμενος. κἀν τούτῳ τὸν Λέπιδον ἀγανακτοῦντα τῇ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιβαλλούσης αὐτῷ στερήσει ἰδὼν ἐς τὴν Ἀφρικὴν ἔπεμψεν, ἵν' ὡς παρ'*

ἑαυτοῦ μόνου αὐτήν, ἀλλ' οὐ καὶ παρὰ τοῦ Ἀντωνίου λαβὼν οἰκειότερόν οἱ προσφέρηται.

21 δύο μὲν δὴ ἔθνη τοῖς Ῥωμαίοις ἐν τῇ Λιβύῃ ἐκείνῃ, ὥσπερ εἶπον, ἦν· ἦρχον δὲ πρὸ τῆς τῶν τριῶν ἀνδρῶν συνωμοσίας τοῦ μὲν Νομαδικοῦ Τίτος Σέξτιος, τοῦ δὲ ἑτέρου ὅ τε Κορνουφίκιος καὶ Δέκιμος Λαίλιος, ὁ μὲν τὰ τοῦ Ἀντωνίου, οἱ δὲ τὰ τοῦ Καίσαρος φρονοῦντες. καὶ τέως μὲν ὁ Σέξτιος 2
ἀνέμενεν ὡς καὶ ἐκείνων, πολὺ γὰρ πλείω δύναμιν εἶχον, ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐσβαλούντων, καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ ἐνταῦθα αὐτοὺς ἀμυνούμενος· ἐπεὶ δὲ διέμελλον, κατεφρόνησέ τε αὐτῶν, καὶ προσεπαρθεὶς ὑπό τε βοὸς φθεγξαμένης, ὥς φασιν, ἀνθρωπίνῃ φωνῇ καὶ κελευσάσης αὐτῷ τῶν προκειμένων ἔχεσθαι, καὶ ἐξ ἐνυπνίου δι' οὗ ταῦρός τις κα- 3
τορωρυγμένος ἐν τῇ πόλει Τούκκῃ παρηνεκέναι οἱ ἔδοξε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνελέσθαι καὶ ἐπὶ κάμακος, ὡς καὶ ἐκ τούτου νικήσοντι, περιφέρειν, οὐκ ἐμέλλησεν, ἄλλως τε καὶ ὅτι τὸν ταῦρον ἐν τῷ χωρίῳ ἐν ᾧ τὸ ἐνύπνιον εἶναι ἔφη εὗρεν, ἀλλ' αὐτὸς ἐς τὴν Ἀφρικὴν προενέβαλε. καὶ τὸ μὲν πρῶτον τό 4
τε Ἀδρύμητον καὶ ἄλλα ἄττα χωρία, ἀνελπίστοις σφίσι προσπεσών, κατέσχεν· ἔπειτα δὲ ἀφυλάκτως δι' αὐτὸ τοῦτ' ἔχων ἐλοχίσθη τε ὑπὸ τοῦ ταμίου, καὶ πολὺ μέρος τοῦ στρατοῦ ἀποβαλὼν ἐς τὴν Νουμιδίαν ἀνεχώρησε καὶ ἔτυχε γὰρ ἄνευ τῆς τοῦ ταύρου κεφαλῆς δυστυχήσας, τήν τε ἧτταν ἐς τοῦτο ἀνέφερε, καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ αὖθις στρατεύσων. κἀν 5
τούτῳ φθάσαντες οἱ ἐναντίοι ἀντεσέβαλον ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κίρταν ἐπολιόρκουν, ὁ δὲ δὴ ταμίας ἐπ' ἐκεῖνον σὺν τοῖς ἱππεῦσιν ὥρμησε, καὶ τισιν ἱππομαχίαις κρατήσας τὸν συνταμίαν προσ-

ἐποιήσατο. πραχθέντων δὲ τούτων ὁ Σέξτιος νεαλῆ
τινα ἐπικουρίαν προσλαβὼν ἀνεκινδύνευσε, καὶ τόν
τε ταμίαν ἀντενίκησε καὶ τὸν Λαίλιον κατατρέχοντα
6 τὴν χώραν ἐς τὸ ἔρυμα κατέκλεισε. τόν τε Κορνου-
φίκιον ἐπαμυνοῦντα ἀπατήσας ὡς καὶ ἑαλωκότος
ἐκείνου καὶ ἐς ἀθυμίαν ἐμβαλὼν ἥττησε, καὶ αὐτόν
τε ἐν τῇ μάχῃ ἀπέκτεινε καὶ τὸν Λαίλιον ἐπεξελθόντα
22 ὡς καὶ κατὰ νώτου σφίσι προσπεσούμενον. πράξας
δὲ ταῦτα τήν τε Ἀφρικὴν κατέσχε καὶ ἑκατέρου τοῦ
ἔθνους ἀδεῶς ἦρχε, μέχρις οὗ ὁ Καῖσαρ ἐκ τῶν συν-
θηκῶν τῶν πρός τε τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπι-
δόν οἱ γενομένων τὴν ἀρχὴν αὐτῶν λαβὼν Γάιόν
σφισι Φουφίκιον Φάγγωνα προσέταξε· τότε γὰρ ἑκὼν
2 δὴ τῶν ἐθνῶν ἐξέστη. ὡς μέντοι ἥ τε μάχη ἡ κατὰ
τὸν Βροῦτον τόν τε Κάσσιον ἐγένετο, καὶ ὁ Καῖσαρ
ὅ τε Ἀντώνιος τά τε ἄλλα ἀνεδάσαντο, καὶ τῆς Λι-
βύης Καῖσαρ μὲν τὴν Νουμιδίαν Ἀντώνιος δὲ τὴν
Ἀφρικὴν ἔλαβεν, ὁ γὰρ Λέπιδος ἐν τοῖς τρισὶν ὀνό-
ματι μόνον, ὥσπερ εἶπον, ἦρχε, καὶ πολλάκις γε οὐδὲ
3 τοῦτο ἐν τοῖς γράμμασι προσενεγράφετο, ὡς οὖν
ταῦτά τε οὕτως ἐγένετο καὶ ἡ Φουλουία τὴν Ἀφρι-
κὴν αὐτῷ παραλαβεῖν ἐκέλευσεν, ἐν γὰρ τῇ Λιβύῃ
καὶ τότε ἔτι, πρόφασιν μὲν διὰ τὸν χειμῶνα, ἔργῳ
δὲ εὖ εἰδὼς ὅτι νεωτερισθήσοιτό τι, ἐνδιέτριψε, τὸν
μὲν Φάγγωνα οὐκ ἔπεισε τῆς χώρας ἐκστῆναι, τοὺς
δὲ ἐπιχωρίους ἀχθομένους οἱ, ἔν τε γὰρ τῷ μισθο-
φορικῷ ἐστράτευτο· πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν τοιούτων ἐς
τὸ βουλευτήριον, ὥσπερ εἴρηταί μοι, κατελελέχατο·
4 καὶ κακῶς αὐτῶν ἦρχε· προσηταιρίσατο. γενομένου
δὲ τούτου ὁ Φάγγων ἐς τὴν Νουμιδίαν ἀνεχώρησε,
καὶ τούς τε Κιρτησίους καταφρονήσαντας αὐτοῦ πρὸς
τὰ παρόντα κακῶς μετεχειρίσατο, καὶ Ἀραβίωνά τινα

δυναστεύοντα ἐν τοῖς προσοικοῦσί σφισι βαρβάροις,
καὶ πρότερον μὲν τῷ Λαιλίῳ συναράμενον, ὕστερον
δὲ τῷ Σεξτίῳ προσθέμενον, ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀρχῆς,
ἐπειδή οἱ μὴ ἠθέλησε συμμαχῆσαι. καταφυγόντα τε 5
αὐτὸν πρὸς τὸν Σέξτιον ἐξαιτήσας καὶ μὴ λαβὼν ὀρ-
γήν τε ἐποιήσατο, καὶ ἐς τὴν Ἀφρικὴν ἐμβαλὼν τῆς
μὲν χώρας ἐκάκωσεν, ἀντιστρατοπεδευσαμένου δὲ
αὐτῷ τοῦ Σεξτίου μάχαις βραχείαις μὲν πολλαῖς δ'
οὖν ἡττήθη, καὶ διὰ τοῦτ' ἐς τὴν Νουμιδίαν αὖθις
ἀνεκομίσθη. καὶ αὐτῷ ὁ Σέξτιος ἀντεπελθὼν ἐλπίδα 6
μὲν ὡς καὶ διὰ βραχέος τῇ τοῦ Ἀραβίωνος μάλιστα
ἱππείᾳ νικήσων ἔσχεν, ὑποτοπήσας δέ τι καὶ δολο-
φονήσας ἐκεῖνον οὐδὲν ἔτι τότε γ' ἔπραξεν· οἱ γὰρ
ἱππεῖς χαλεπῶς ἐπὶ τῷ ὀλέθρῳ αὐτοῦ σχόντες ἐγκα-
τέλιπον αὐτόν, καὶ οἵ γε πλείους σφῶν τὰ τοῦ Φάγ-
γωνος ἀνθείλοντο. ἀλλ' ἐν μὲν τῷ παρόντι φιλίαν, 23
ὡς καὶ τῆς προφάσεώς σφισι τοῦ πολέμου ὑπεξῃρη-
μένης, συνέθεντο· μετὰ δὲ ταῦτα τηρήσας ὁ Φάγ-
γων τὸν Σέξτιον ἀδεῶς ὑπὸ τῶν σπονδῶν ἔχοντα ἐς
τὴν Ἀφρικὴν ἐσέβαλε. κἀνταῦθα συμμίξαντες ἀλλή- 2
λοις τὸ μὲν πρῶτον καὶ ἐνίκησαν ἀμφότεροι καὶ ἡτ-
τήθησαν, ὁ μὲν γὰρ τῷ ἱππικῷ τῷ Νομαδικῷ, ὁ δὲ
τῇ ἀσπίδι τῇ πολιτικῇ ἐκράτησεν, ὥστε καὶ τὰ στρα-
τόπεδα αὐτοὺς τὰ ἀλλήλων διαρπάσαι, μηδὲν μηδε-
τέρους περὶ τῶν συστρατιωτῶν εἰδότας· ὡς δ' ἐπα- 3
ναχωροῦντες ᾔσθοντο τὸ γεγονός, ἐς χεῖρας αὖθις
ἦλθον, καὶ τροπῆς τῶν Νομάδων γενομένης ὁ Φάγ-
γων τότε μὲν ἐς τὰ ὄρη ἀνέφυγε, τῆς δὲ νυκτὸς βου-
βαλίδων διαδραμουσῶν ᾠήθη τε τὴν πολεμίαν ἵπ-
πον παρεῖναι καὶ ἑαυτὸν κατεχρήσατο. καὶ οὕτως ὁ 4
Σέξτιος τὰ μὲν ἄλλα ἀπόνως ἔλαβε, Ζάμην δὲ ἐπὶ
πλεῖστον ἀντισχοῦσαν λιμῷ κατεστρέψατο. κἀκ τού-

του ἀμφοτέρων αὖθις τῶν ἐθνῶν ἡγεῖτο, μέχρις οὗ
5 ὁ Λέπιδος ἐπέμφθη· ἐκείνῳ γάρ, ὡς καὶ τῷ Ἀντωνίῳ συνδοκοῦν, ἢ καὶ ὅτι ταῖς δυνάμεσι πολὺ αὐτοῦ ἠλαττοῦτο, οὐδὲν ἀντέπραξεν, ἀλλ' ὡς καὶ ἑαυτοῦ χάριν τὴν ἀνάγκην τιθέμενος ἡσύχαζε. καὶ οὕτως ὁ Λέπιδος ἀμφότερα τὰ ἔθνη κατέσχε.

24 ταῦτα μὲν οὕτως ἐγένετο, κατὰ δὲ δὴ τοὺς αὐτοὺς τούτους χρόνους, μετὰ τὴν μάχην τὴν πρὸς τοῖς Φιλίπποις συμβᾶσαν, ὁ Ἀντώνιος ὁ Μάρκος ἔς τε τὴν Ἀσίαν τὴν ἤπειρον ἦλθε, κἀνταῦθα τὰ μὲν αὐτὸς περιιών, ἐς δὲ τὰ ἄλλους πέμπων, τάς τε πόλεις
2 ἠργυρολόγει καὶ τὰς δυναστείας ἐπίπρασκε. κἀν τούτῳ τῆς Κλεοπάτρας ἐν Κιλικίᾳ οἱ ὀφθείσης ἐρασθεὶς οὐκέτ' οὐδεμίαν τοῦ καλοῦ φροντίδα ἐποιήσατο, ἀλλὰ τῇ τε Αἰγυπτίᾳ ἐδούλευε καὶ τῷ ἐκείνης ἔρωτι ἐσχόλαζε. καὶ ἄλλα τε διὰ τοῦτο πολλὰ καὶ ἄτοπα ἔπραξε, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἐν
3 Ἐφέσῳ Ἀρτεμισίου ἀποσπάσας ἀπέκτεινε. καὶ τέλος Πλάγκον μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ τῷ ἔθνει, Σάξαν δὲ ἐν τῇ Συρίᾳ καταλιπὼν ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπῆρεν. ὅθενπερ καὶ τὰ μάλιστα ἄλλα τε ταραχώδη πολλὰ ἐπεγένετο, ὥστε καὶ τοὺς Ἀραδίους τοὺς νησιώτας μήθ' ὑπακοῦσαί τι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς σφᾶς ἐπὶ χρήματα πεμφθεῖσι, καὶ προσέτι καὶ φθεῖραί τινας αὐτῶν,
4 καὶ οἱ Πάρθοι καὶ πρὶν κινούμενοι, τότε δὴ καὶ μᾶλλον τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθεντο. ἦγον δὲ αὐτοὺς Λαβιῆνος καὶ Πάκορος, οὗτος μὲν Ὀρώδου τοῦ βασιλέως, ἐκεῖνος δὲ τοῦ Λαβιήνου τοῦ Τίτου παῖς ὤν. ἦλθε δὲ ὧδε ἐς τοὺς Πάρθους, καὶ τάδε σὺν τῷ Πακόρῳ
5 ἔπραξεν. ἐτύγχανε μὲν τῷ τε Κασσίῳ καὶ τῷ Βρούτῳ συμμαχῶν, πεμφθεὶς δὲ πρὸς τὸν Ὀρώδην πρὸ τῆς μάχης, ὅπως τινὰ βοήθειαν λάβῃ, συχνὸν ὑπ' αὐ-

τοῦ χρόνου διετρίβη περιορώμενος, κατοκνοῦντος μὲν
συνθέσθαι οἱ, δεδιότος δὲ ἀπαρνήσασθαι. καὶ μετὰ 6
τοῦτο ὡς ἥ τε ἀγγελία τῆς ἥττης ἀφίκετο καὶ οἱ κρα-
τήσαντες ἐδόκουν μηδενὸς τῶν ἀντιπολεμησάντων
σφίσι φείσεσθαι, κατέμεινε παρὰ τοῖς βαρβάροις, τὸν
μετ' αὐτῶν βίον πρὸ τοῦ οἴκοι ὀλέθρου προτιμήσας.
οὗτος οὖν ὁ Λαβιῆνος ἐπειδὴ τάχιστα τήν τε ἔκλυσιν
τοῦ Ἀντωνίου καὶ τὸν ἔρωτα τήν τε ἐς τὴν Αἴγυπτον
ὁδὸν ᾔσθετο, ἔπεισε τὸν Πάρθον τοῖς Ῥωμαίοις ἐπι-
χειρῆσαι. τά τε γὰρ στρατεύματα αὐτῶν τὰ μὲν παν- 7
τελῶς ἐφθάρθαι τὰ δὲ κεκακῶσθαι, καὶ τοὺς λοιποὺς
ἐν στάσει τε εἶναι καὶ πολεμήσειν αὖθις ἔφη· κἀκ
τούτου παρήνεσεν αὐτῷ τήν τε Συρίαν καὶ τὰ ὅμορα
αὐτῇ καταστρέψασθαι, ἐν ᾧ Καῖσαρ μὲν ἔν τε τῇ 8
Ἰταλίᾳ καὶ περὶ τὸν Σέξτον ἀσχολίαν ἦγεν, Ἀντώ-
νιος δὲ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἤρα. ἡγεμών θ' ὑπέσχετο
τοῦ πολέμου γενήσεσθαι, καὶ πολλὰ καὶ κατὰ τοῦτο
τῶν ἐθνῶν, ἅτε καὶ ἀλλοτρίως τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τὴν
συνεχῆ κάκωσιν ἔχοντα, μεταστήσειν ἐπηγγείλατο.
τοιαῦτ' οὖν εἰπών, καὶ πείσας αὐτὸν πολεμῆσαι, καὶ 25
δύναμιν πολλὴν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Πάκορον
ἐπετράπη, καὶ μετ' αὐτῶν ἔς τε τὴν Φοινίκην ἐνέβα-
λε, καὶ πρὸς τὴν Ἀπάμειαν προσελάσας τοῦ μὲν τεί-
χους ἀπεκρούσθη, τοὺς δὲ ἐν τῇ χώρᾳ φρουροὺς
ἐθελοντὰς προσέθετο. ἐκ γὰρ τῶν τῷ τε Κασσίῳ καὶ 2
τῷ Βρούτῳ συνεστρατευμένων ἦσαν· ἔς τε γὰρ τὰ
ἑαυτοῦ στρατόπεδα Ἀντώνιος αὐτοὺς κατέταξε, καὶ
τότε τὴν Συρίαν ὡς καὶ ἐμπείρως αὐτῆς ἔχοντας
φρουρεῖν ἐκέλευσε. τούτους τε οὖν ὁ Λαβιῆνος ῥᾳ-
δίως ὡς καὶ συνήθεις οἱ ὄντας, πλὴν τοῦ Σάξου τοῦ
τότε αὐτῶν ἡγουμένου, ἐσφετερίσατο, ἐκεῖνος γὰρ
καὶ ἀδελφὸς τοῦ στρατιάρχου ὢν καὶ ταμιεύων μόνος

3 αὐτῷ οὐ προσεχώρησε, καὶ τὸν Σάξαν τὸν ἄρχοντα
μάχῃ τε ἐκ παρατάξεως καὶ τῷ πλήθει καὶ τῇ ἀρετῇ
τῶν ἱππέων ἐνίκησε, καὶ μετὰ τοῦτο ἐκδράντα νυ-
κτὸς ἐκ τῆς ταφρείας ἐπεδίωξεν· ὁ γὰρ Σάξας φοβη-
θεὶς μὴ καὶ οἱ συνόντες οἱ τὰ τοῦ Λαβιήνου, ὑπαγο-
μένου σφᾶς διὰ βιβλίων τινῶν ἃ ἐς τὸ στρατόπεδον
4 ἐσετόξευε, φρονήσωσιν, ἔφυγε. καταλαβὼν οὖν αὐ-
τοὺς ὁ Λαβιῆνος τοὺς μὲν πλείους ἔφθειρε, τοῦ δὲ
δὴ Σάξου ἐς Ἀντιόχειαν διαφυγόντος τήν τε Ἀπά-
μειαν, οὐδὲν ἔτι ὡς καὶ τεθνεῶτος αὐτοῦ ἀντάρασαν,
ἔλαβε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἐκλειφθεῖ-
σαν ὑπ᾽ αὐτοῦ παρεστήσατο, καὶ τέλος καὶ αὐτὸν
ἐκεῖνον ἐς Κιλικίαν φυγόντα ἐπιδιώξας καὶ συλλα-
26 βὼν ἀπέκτεινε. τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ ὁ μὲν Πά-
κορος τὴν Συρίαν ἐχειροῦτο, καὶ πᾶσάν γε αὐτὴν
πλὴν Τύρου κατεστρέψατο· ταύτην γὰρ οἵ τε Ῥω-
μαῖοι οἱ περιλιπεῖς καὶ οἱ ἐπιχώριοι οἱ ὁμοφρονοῦν-
τές σφισι προκατέλαβον, καὶ οὔτ᾽ ἀναπεισθῆναι οὔτε
βιασθῆναι, ναυτικὸν γὰρ οὐδὲν εἶχεν, ἠδυνήθησαν.
2 οὗτοι μὲν οὖν ἀνάλωτοι ἔμειναν· τὰ δ᾽ ἄλλα ὁ Πά-
κορος λαβὼν ἐς Παλαιστίνην ἐσέβαλε, καὶ τόν τε
Ὑρκανόν, ὃς τότε τὰ πράγματα αὐτῶν παρὰ τῶν Ῥω-
μαίων ἐπιτραπεὶς εἶχεν, ἔπαυσε, καὶ τὸν Ἀριστόβου-
λον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἄρχοντα κατὰ τὸ ἐκείνων
3 ἔθος ἀντικατέστησεν. ὁ δὲ δὴ Λαβιῆνος ἐν τούτῳ
τήν τε Κιλικίαν κατέσχε, καὶ τῆς Ἀσίας τὰς ἠπειρώ-
τιδας πόλεις, ὁ γὰρ Πλάγκος φοβηθεὶς αὐτὸν ἐς τὰς
νήσους ἐπεραιώθη, παρεστήσατο πλὴν Στρατονικείας,
τὰ μὲν πλεῖστα ἄνευ πολέμου, Μύλασα δὲ καὶ Ἀλά-
4 βανδα διὰ κινδύνων ἑλών. οὗτοι γὰρ ἐδέξαντο μὲν
παρ᾽ αὐτοῦ φρουρούς, φονεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἐν
ἑορτῇ τινι ἀπέστησαν· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς μὲν Ἀλα-

βανδέας αὐτὸς λαβὼν ἐκόλασε, τὰ δὲ δὴ Μύλασα ἐκλειφθέντα κατέσκαψε. τῇ γὰρ Στρατονικείᾳ προσήδρευσε μὲν πολὺν χρόνον, οὐδένα δὲ αὐτὴν τρόπον ἑλεῖν ἠδυνήθη.

5 καὶ ὁ μὲν χρήματά τε ἐπὶ τούτοις ἐπράσσετο καὶ τὰ ἱερὰ ἐσύλα, αὐτοκράτορά τε αὐτὸν καὶ Παρθικόν γε ἐκ τοῦ ἐναντιωτάτου τοῖς Ῥωμαίοις ἔθους ὠνόμαζεν· οὓς γὰρ κατ' αὐτῶν ἐπῆγεν, ἀπὸ τούτων ἑαυτόν, ὡς καὶ ἐκείνους ἀλλ' οὐ τοὺς πολίτας νικῶν, ἐπεκάλει· 27 Ἀντώνιος δὲ ἐπυνθάνετο μὲν καὶ ταῦτα ὥσπερ που καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δρώμενα, οὐδὲν γὰρ αὐτῶν τὸ παράπαν ἠγνόει, οὐ μέντοι καὶ κατὰ καιρὸν οὐδετέροις ἤμυνεν, ἀλλ' ὑπό τε τοῦ ἔρωτος καὶ ὑπὸ τῆς μέθης οὔτε τῶν συμμάχων τι οὔτε τῶν πολεμίων ἐφρόντισε. 2 τέως μὲν γὰρ κάτω τε ἐτέτακτο καὶ τῶν πρωτείων ἐφίετο, ἐντόνως τοῖς πράγμασι προσεῖχεν· ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ κράτει ἐγένετο, οὐκέτ' οὐδενὸς αὐτῶν ἀκριβῶς ἐπεμελήθη, ἀλλὰ τῇ τε Κλεοπάτρᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις Αἰγυπτίοις συνετρύφα, μέχρις οὗ παντελῶς κατελύθη. 3 ὀψὲ δ' οὖν ποτε ἀναγκασθεὶς ἐξαναστῆναι ἔπλευσε μὲν πρὸς τὴν Τύρον ὡς καὶ βοηθήσων σφίσιν, ἰδὼν δὲ δὴ τὰ ἄλλα προκατειλημμένα ἐγκατέλιπεν αὐτούς, πρόφασιν τὸν τοῦ Σέξτου πόλεμον ποιησάμενος· καίτοι καὶ τῆς πρὸς ἐκεῖνον βραδυτῆτος τὰ τῶν Πάρθων σκηπτόμενος προεβάλλετο. 4 καὶ οὕτως οὔτε τοῖς συμμάχοις διὰ τὸν Σέξτου δῆθεν οὔτε τῇ Ἰταλίᾳ δι' ἐκείνους ἐπεκούρησεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἤπειρον μέχρι τῆς Ἀσίας παρακομισθεὶς ἐς τὴν Ἑλλάδα διέβαλε, κἀνταῦθα τῇ τε μητρὶ καὶ τῇ γυναικὶ συμμίξας τόν τε Καίσαρα πολέμιον ἐποιήσατο καὶ τῷ Σέξτῳ φιλίαν ἐσπείσατο. 5 καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὴν Ἰταλίαν περαιωθεὶς Σειφοῦντα

μὲν ἔσχε, Βρεντέσιον δὲ μὴ ἐθελῆσάν οἱ προσχωρῆ-
σαι ἐπολιόρκει.
28 πράσσοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα ὁ Καῖσαρ τάς τε δυ-
νάμεις, ἐκ γὰρ τῆς Γαλατίας ἤδη παρῆν, ἤθροισε,
καὶ Πούπλιον μὲν Σερουίλιον Ῥοῦλλον πρὸς Βρεντέ-
σιον, Ἀγρίππαν δὲ ἐπὶ Σειφοῦντα ἔπεμψε· καὶ οὗ-
τος μὲν βίᾳ τὴν πόλιν εἷλε, τῷ δὲ δὴ Σερουιλίῳ ὁ
Ἀντώνιος ἐξαίφνης προσπεσὼν πολλοὺς μὲν ἔφθειρε,
2 πολλοὺς δὲ καὶ παρεστήσατο. συνερρωγότων τε αὐ-
τῶν ἐς τὸν πόλεμον, καὶ διαπεμπόντων πρός τε τὰς
πόλεις καὶ πρὸς τοὺς ἐστρατευμένους, ὁπόθεν τινὰ
ὠφέλειαν προσλήψεσθαι ἐνόμιζον, ἥ τε ἄλλη Ἰταλία
αὖθις ἐταράσσετο καὶ ἡ Ῥώμη ὅτι μάλιστα, καὶ οἱ
μὲν ἤδη πρὸς ἑκάτερον μεθίσταντο, οἱ δὲ ἔμελλον.
μετεώρων δὲ αὐτῶν τε ἐκείνων καὶ τῶν συμπολεμη-
σόντων σφίσιν ὄντων, ἡ Φουλουία ἐν Σικυῶνι, ἐν ᾗ
3 ἦν, ἐτελεύτησε. καὶ αἰτίαν μὲν ὁ Ἀντώνιος τοῦ θα-
νάτου αὐτῆς πρός τε τὸν τῆς Κλεοπάτρας ἔρωτα καὶ
πρὸς τὴν ἐκείνης ἀσέλγειαν ἔσχεν· ὡς δ᾽ οὖν τοῦτ᾽
ἠγγέλθη, τά τε ὅπλα ἀμφότεροι κατέθεντο καὶ συν-
ηλλάγησαν, εἴτ᾽ οὖν ὄντως ἐκπολεμούμενοι πρότερον
ὑπὸ τῆς Φουλουίας, εἴτε καὶ πρόφασιν τὸν θάνατον
αὐτῆς πρὸς τὸ παρ᾽ ἀλλήλων δέος, ὥς γε καὶ ἀντι-
πάλους καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχοντες,
4 ποιησάμενοι. κἀν τούτῳ Καῖσαρ μὲν Σαρδώ τε καὶ
Δελματίαν τήν τ᾽ Ἰβηρίαν καὶ τὴν Γαλατίαν, Ἀντώ-
νιος δὲ πάντα τἄλλα τὰ ὑπὲρ τὸν Ἰόνιον, τά τε ἐν τῇ
Εὐρώπῃ καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς Ῥωμαίοις ὄντα, ἀπ-
έλαχε· τά τε γὰρ ἐν τῇ Λιβύῃ ἔθνη ὁ Λέπιδος καὶ
τὴν Σικελίαν ὁ Σέξτος εἶχε.
29 τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν οὕτως αὖθις διεδάσαντο, τὸν
δὲ δὴ πόλεμον τὸν πρὸς τὸν Σέξτον ἐκοινώσαντο,

καίτοι τοῦ Ἀντωνίου ὅρκους πρὸς αὐτὸν δι᾽ ἀγγέλων
ἐπὶ τῷ Καίσαρι πεποιημένου. καὶ διὰ τοῦτό γε οὐχ 2
ἥκιστα ὁ Καῖσαρ ὑπέμεινε πάντας μὲν τοὺς ἐν τῷ
πολέμῳ τῷ κατὰ τὸν Λούκιον τὸν τοῦ Ἀντωνίου
ἀδελφὸν μεταστάντας πρὸς αὐτόν, καὶ ἐξ αὐτῶν γε
τῶν σφαγέων ἔστιν οὓς ὄντας, ἄλλους τε καὶ τὸν
Δομίτιον, πάντας δὲ καὶ τοὺς ἐκτεθέντας ἐν τοῖς
λευκώμασιν, ἢ καὶ ἄλλως πως τῷ τε Βρούτῳ καὶ τῷ
Κασσίῳ συμπολεμήσαντας καὶ μετὰ τοῦτο τὰ τοῦ Ἀν-
τωνίου πράξαντας, καταδέξασθαι ἐπ᾽ ἀδείᾳ. τοσοῦ- 3
τος μὲν δὴ καὶ τῶν στάσεων καὶ τῶν πολέμων παρά-
λογός ἐστι, δίκῃ μὲν οὐδὲν τῶν τὰ πράγματα ἐχόν-
των νομιζόντων, πρὸς δὲ δὴ τάς τε ἀεὶ χρείας καὶ τὰ
συμφέροντά σφων τό τε φίλιον καὶ τὸ πολέμιον ἐξ-
εταζόντων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς αὐτοὺς τοτὲ μὲν
ἐχθροὺς τοτὲ δὲ ἐπιτηδείους σφίσι πρὸς τὸν καιρὸν
ἡγουμένων.

συνθέμενοι δ᾽ οὖν ταῦτ᾽ ἐν τοῖς στρατοπέδοις 30
τοῖς περὶ τὸ Βρεντέσιον εἱστίασαν ἀλλήλους, Καῖσαρ
μὲν στρατιωτικῶς τε καὶ ῥωμαϊκῶς, Ἀντώνιος δὲ
ἀσιανῶς τε καὶ αἰγυπτίως. κατηλλαγμένων δὲ αὐ- 2
τῶν, ὥς γε ἐδόκουν, περιστάντες τὸν Ἀντώνιον οἱ
στρατιῶται οἱ τότε τῷ Καίσαρι συνόντες ἀπῄτουν
παρ᾽ αὐτοῦ τὰ χρήματα ἃ πρὸ τῆς μάχης τῆς πρὸς
τοῖς Φιλίπποις γενομένης ὑπέσχητό σφισι· δι᾽ ἃ καὶ
ἐς τὴν Ἀσίαν, ὅπως ὅτι πλεῖστα ἀθροίσειεν, ἔσταλτο.
κἂν ἐξειργάσαντό τι αὐτὸν μηδὲν διδόντα, εἰ μή σφας 3
ὁ Καῖσαρ ἐπελπίσας πῃ κατέσχε. καὶ μετὰ τοῦτο τούς
τε ἀφηλικεστέρους τῶν στρατιωτῶν ἐς τὰς ἀποικίας,
μὴ καὶ ἐπὶ πλεῖον στασιάσωσιν, ἐξέπεμψαν, καὶ τοῦ
πολέμου ἥπτοντο. ὁ γὰρ Σέξτος ἦλθε μὲν ἐς τὴν 4
Ἰταλίαν κατὰ τὰς συνθήκας τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιόν

οἱ γενομένας ὡς καὶ τῷ Καίσαρι μετ' αὐτοῦ πολεμήσων, μαθὼν δὲ τὴν σύμβασίν σφων αὐτὸς μὲν ἐς τὴν Σικελίαν ἀνεκομίσθη, Μηνᾷ δὲ ἐξελευθέρῳ οἱ, ᾧ πάνυ προσέκειτο, ἐκέλευσε μέρει τοῦ ναυτικοῦ πε-
5 ριπλέοντι κακουργεῖν τὰ τῶν ἐναντίων. καὶ ὃς τῆς τε Τυρσηνίας πολλὰ ἐκάκωσε, καὶ Μάρκον Τίτιον Τιτίου, τῶν τε ἐπικηρυχθέντων καὶ τότε τῷ Σέξτῳ συνόντων, υἱὸν ὄντα καὶ ναῦς ἐπὶ ἰδίᾳ δυναστείᾳ συγκροτοῦντα, κἂν τῷ Ναρβωνησίῳ ἔθνει ναυλοχοῦντα, ἐζώγρησε. καὶ ὃς ἔπαθε μὲν κακὸν οὐδέν,
6 διά τε γὰρ τὸν πατέρα, καὶ διότι τὸ ὄνομα τοῦ Σέξτου ἐν ταῖς ἀσπίσιν οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ἔφερον, ἐσώθη, οὐ μέντοι καὶ καλῶς τὸν εὐεργέτην ἠμείψατο, ἀλλὰ καὶ κατεπολέμησεν αὐτὸν καὶ κατεφόνευσεν, ὥστε καὶ τοῦτ' ἐν τοῖς μάλιστα τῶν ὁμοίων μνημο-
7 νευθῆναι. ὁ δ' οὖν Μηνᾶς ταῦτά τε οὕτως ἔπραξε, καὶ ἐπὶ Σαρδὼ πλεύσας συνέβαλε Μάρκῳ Λουρίῳ τῷ ἄρχοντι αὐτῆς, καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐτράπετο, ἔπειτα δὲ παρὰ δόξαν αὐτὸν ἀπερισκέπτως ἐπιδιώκοντα
8 ὑποστὰς ἀντεπεκράτησε. καὶ μετὰ τοῦτο ἐκλιπόντος αὐτοῦ τὴν νῆσον κατέσχε τὰ μὲν ἄλλα ὁμολογίᾳ, τὴν δὲ Κάραλιν πολιορκίᾳ· συχνοὶ γὰρ ἐκ τῆς μάχης ἐς αὐτὴν κατεπεφεύγεσαν. τῶν γε μὴν ἁλόντων ἄλλους τε καὶ Ἕλενον, ἐξελεύθερόν τε τοῦ Καίσαρος ὄντα καὶ ἀρέσκοντα αὐτῷ τὰ μάλιστα, ἀφῆκεν ἄνευ λύτρων, εὐεργεσίαν τε ἐς τὸν Καίσαρα πόρρωθεν προκατατιθέμενος καὶ καταφυγὴν ἑαυτῷ προπαρασκευάζων, εἴ τι παρ' αὐτοῦ δεηθείη.

31 καὶ ὁ μὲν ταῦτ' ἐποίει· οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ὡς ἥ τε Σαρδὼ εἴχετο καὶ ἡ παραλία ἐπορθεῖτο, τῆς τε σιτοπομπίας ἐστέρηντο, καὶ ὁ λιμὸς τά τε τέλη πολλὰ καὶ παντοῖα καθιστάμενα καὶ προσέτι καὶ συντέλειαι

τοῖς τοὺς δούλους ἔχουσι προστασσόμεναι δεινῶς αὐ-
τοὺς ἐλύπουν, οὐκέθ' ἡσύχαζον, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ ταῖς 2
τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Καίσαρος καταλλαγαῖς, ὡς καὶ
σφετέρας εἰρήνης τῆς ἐκείνων ὁμονοίας οὔσης, ἥσθη-
σαν, τοσοῦτον ἢ καὶ πλεῖον ἐπὶ τῷ πρὸς τὸν Σέξτον
σφῶν πολέμῳ ἤσχαλλον. ἐν δ' οὖν τῷ τότε ἐπί τε 3
ἵππων αὐτοὺς ὥσπερ ἐν ἐπινικίοις τισὶν ἐσαγαγόντες,
καὶ τῇ νικητηρίᾳ στολῇ ἐξ ἴσου τοῖς πέμψασιν αὐτὰ
κοσμήσαντες, τάς τε πανηγύρεις ἐπὶ τῶν ἀρχικῶν δί-
φρων θεωρεῖν ποιήσαντες, καὶ τὴν Ὀκταουίαν τὴν
τοῦ Καίσαρος ἀδελφὴν γυναῖκα τῷ Ἀντωνίῳ, ἐπειδὴ
ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐτετελευτήκει, καὶ κυοῦσαν προμνησά- 4
μενοι, τοσαύτῃ μεταβολῇ ἐχρήσαντο ὥστε τὸ μὲν πρῶ-
τον κατὰ συστάσεις γιγνόμενοι ἢ καὶ ἐπὶ θέαν τινὰ
ἀθροιζόμενοι παρεκάλουν σφᾶς εἰρηνῆσαι καὶ πολλὰ
ἐπὶ τούτῳ ἐπεβόων, ὡς δὲ οὐκ ἐπείθοντο, ἠλλοτριώθη-
σάν τε αὐτοῖς καὶ πρὸς τὸν Σέξτον ἀπέκλιναν. καὶ 5
ἄλλα τε ἐπὶ θεραπείᾳ αὐτοῦ διεθρόουν, καὶ ἐν ταῖς
ἱπποδρομίαις κρότῳ τε πολλῷ τὰ τοῦ Ποσειδῶνος
ἄγαλμα πομπεῦον ἐτίμων καὶ ἡδονὴν ἐπ' αὐτῷ πολ-
λὴν ἐποιοῦντο. ἐπεί τε ἡμέραις τισὶν οὐκ ἐσήχθη,
τούς τε ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντας λίθοις ἐκ τῆς ἀγορᾶς
ἐξήλασαν καὶ ἐκείνων τὰς εἰκόνας κατέβαλον, καὶ
τέλος, ἐπειδὴ μηδ' ὥς τι ἐπεραίνετο, σπουδῇ ἐπ' αὐ-
τοὺς ὡς καὶ ἀποκτενοῦντές σφας ὥρμησαν. καὶ ὁ 6
μὲν Καῖσαρ, καίτοι τρωθέντων τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὄν-
των, τήν τε ἐσθῆτα περιερρήξατο καὶ πρὸς ἱκετείαν
αὐτῶν ἐτράπετο, ὁ δ' Ἀντώνιος βιαιότερόν σφισι προσ-
ηνέχθη. καὶ διὰ τοῦτο ὅτι μάλιστα ὀργισθέντων τέ
σφων καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ δεινόν τι πράξειν προσδο-
κηθέντων, ἠναγκάσθησαν τῷ Σέξτῳ καὶ ἄκοντες ἐπι-
κηρυκεύσασθαι.

32 κἀν τούτῳ τούς τε στρατηγοὺς καὶ τοὺς ὑπάτους,
καίπερ ἐπ' ἐξόδῳ ἤδη τοῦ ἔτους ὄντος, παύσαντες
ἄλλους ἀντικατέστησαν, βραχὺ φροντίσαντες εἰ καὶ
2 ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας ἄρξουσι. καὶ εἷς γε τῶν τότε ὑπα-
τευσάντων Λούκιος Κορνήλιος Βάλβος ἐγένετο, Γα-
δειρεύς τε ὢν καὶ πλούτῳ καὶ μεγαλονοίᾳ τοσαύτῃ
τοὺς καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπους ὑπερενεγκὼν ὥστε καὶ
δωρεὰν τοῖς Ῥωμαίοις ἀνὰ πέντε καὶ εἴκοσι δραχμὰς
3 τελευτῶν καταλιπεῖν. τοῦτό τε οὖν ἐποίησαν, καὶ ἐν
τῇ τελευταίᾳ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ ἀγορανόμου τινὸς ἀπο-
θανόντος ἕτερον ἐς τὰς λοιπὰς ὥρας ἀνθείλοντο. κἀν
τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ τό τε ὕδωρ τὸ Ἰούλιον ὀνο-
4 μασμένον ἐς τὴν πόλιν ἐπωχετεύθη, καὶ ἡ πανήγυρις
ἡ ἐπὶ τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς σφαγέας εὐχθεῖσα
ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἐποιήθη. τά τε τοῖς ἑπτὰ ἀνδράσιν
ὠνομασμένοις προσήκοντα οἱ ποντίφικες, ἐπειδὴ μη-
δεὶς ἐκείνων παρῆν, ἐπετέλεσαν· καὶ τοῦτο καὶ ἄλ-
λοτε πολλάκις ἐγένετο.

33 ταῦτά τε οὖν οὕτως ἐν τῷ ἔτει ἐκείνῳ ἐπράχθη,
καὶ Σφαῖρον ὁ Καῖσαρ παιδαγωγόν τε καὶ ἐξελεύθε-
ρον αὐτοῦ γενόμενον δημοσίᾳ ἔθαψε. τόν τε Ῥοῦφον
τὸν Σαλουιδιῆνον ὡς καὶ ἐπιβουλεύσαντά οἱ ἀπέκτει-
2 νεν. οὗτος δὲ ἦν μὲν ἐξ ἀφανεστάτων, καὶ αὐτῷ ἡ
κεφαλὴ ποιμαίνοντι φλόγα ἀνέδωκεν· ἐς τοσοῦτο δὲ
ὑπὸ τοῦ Καίσαρος προήχθη ὥστε αὐτόν τε ὕπατον
μηδὲ βουλεύοντα ἀποδειχθῆναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ προαποθανόντα διὰ τοῦ Τιβέριδος, γεφύρας
3 ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ποιηθείσης, ἐξενεχθῆναι. ἀλλ' οὐδὲν
γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιόν ἐστι, κατηγορήθη τε
ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος, καὶ ὡς
πολέμιος ἐκείνου καὶ τοῦ δήμου παντὸς ἐσφάγη, ἱε-
ρομηνίαι τε ἐπ' αὐτῷ ἐγένοντο, καὶ προσέτι καὶ ἡ

φυλακὴ τῆς πόλεως τοῖς τρισὶν ἀνδράσι μετὰ τῆς εἰ-
θισμένης προσθήκης, τοῦ μηδὲν ἀπ' αὐτῆς ἀποτρι-
βῆναι, ἐπετράπη. ἔν τε τῷ πρὸ τούτου ἔτει θηρία τε 4
ἐν τῇ τῶν Ἀπολλωνείων ἱπποδρομίᾳ ἄνδρες ἐς τὴν
ἱππάδα τελοῦντες κατέβαλον, καὶ ἡμέρα ἐμβόλιμος
παρὰ τὰ καθεστηκότα ἐνεβλήθη, ἵνα μὴ ἡ νουμηνία
τοῦ ἐχομένου ἔτους τὴν ἀγορὰν τὴν διὰ τῶν ἐννέα
ἡμερῶν ἀγομένην λάβῃ, ὅπερ ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου
σφόδρα ἐφυλάσσετο· καὶ δῆλον ὅτι ἀνθυφῃρέθη αὖ-
θις, ὅπως ὁ χρόνος κατὰ τὰ τῷ Καίσαρι τῷ προτέρῳ
δόξαντα συμβῇ. Κάστορί τέ τινι ἥ τε τοῦ Ἀττάλου 5
καὶ ἡ τοῦ Δηιοτάρου ἀρχὴ ἐν τῇ Γαλατίᾳ τελευτη-
σάντων ἐδόθη· καὶ ὁ νόμος ὁ Φαλκίδιος ὠνομασμέ-
νος, πλείστην καὶ νῦν ἔτι ἰσχὺν ἐς τὰς τῶν κλήρων
διαδοχάς, ὥστε τινὰ τὸ τέταρτον τῆς καταλειφθείσης
οἱ οὐσίας, ἄν γέ πῃ βαρύνηται, λαβόντα τὸ λοιπὸν
ἀφεῖναι, ἔχων, ὑπὸ Πουπλίου Φαλκιδίου δημαρχοῦν-
τος ἐτέθη.

ταῦτα μὲν ἐν τοῖς δύο ἔτεσιν ἐγένετο, τῷ δ' ἐπι- 34
γιγνομένῳ, ἐν ᾧ Λούκιός τε Μάρκιος καὶ Γάιος Σα- a. u. 715
βῖνος ὑπάτευσαν, τά τε ὑπὸ τῶν τριῶν ἀνδρῶν πρα-
χθέντα ἀφ' οὗ ἐς τὴν ὀλιγαρχίαν ἐσῆλθον κῦρος πα-
ρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβε, καὶ τέλη τινὰ ὑπ' αὐτῶν προσ- 2
κατέστη διὰ τὸ τὰ ἀναλώματα πολλῷ πλείω ἤπερ ἐπὶ
τοῦ προτέρου Καίσαρος ἐτέτακτο γίγνεσθαι· πάμ-
πολλα γὰρ αὐτοὶ καὶ μάλιστα ἐς τοὺς στρατιώτας δα-
πανῶντες ᾐσχύνοντο μόνοι παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἀνα-
λίσκοντες. ἀμέλει τὸν πώγωνα ὁ Καῖσαρ τότε πρῶ- 3
τον ξυράμενος αὐτός τε μεγάλως ἑώρτασε καὶ τοῖς
ἄλλοις ἅπασι δημοτελῆ ἑορτὴν παρέσχε. καὶ ὁ μὲν
καὶ ἔπειτα ἐπελειοῦτο τὸ γένειον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι·
ἤδη γὰρ καὶ τῆς Λιουίας ἐρᾶν ἤρχετο, καὶ διὰ τοῦτο

καὶ τὴν Σκριβωνίαν τεκοῦσάν οἱ θυγάτριον ἀπεπέμ-
4 ψατο αὐθημερόν. τῶν δ᾽ οὖν ἀναλωμάτων πολὺ μειζόνων ἢ πρότερον γιγνομένων, καὶ τῶν προσόδων οὔτ᾽ ἄλλως ἀρκουσῶν καὶ τότε ἐλαττόνων διὰ τὰς στάσεις προσιουσῶν, καινά τινα τέλη ἐσήγαγον, ἔς τε τὸ βουλευτήριον πλείστους ὅσους οὐχ ὅτι τῶν συμμάχων ἢ καὶ στρατιώτας παῖδάς τε ἀπελευθέρων,
5 ἀλλὰ καὶ δούλους ἐνέγραψαν. Μάξιμον γοῦν τινα ταμιεύσειν μέλλοντα ἐγνώρισέ τε ὁ δεσπότης καὶ ἀπήγαγε. καὶ τούτῳ μὲν ἀδεὲς ἐγένετο τολμήσαντι τὴν ἀρχὴν αἰτῆσαι· ἕτερος δὲ ἐν τοῖς στρατευομένοις φωραθεὶς κατὰ τῶν τοῦ Καπιτωλίου πετρῶν ἐώσθη, προελευθερωθεὶς ἵνα ἀξίωμα ἡ τιμωρία αὐτοῦ λάβῃ.

35 πρόφασιν δέ σφισι τοῦ τῶν βουλευσόντων πλήθους ἡ τοῦ Ἀντωνίου στρατεία, ἣν ἐπὶ τοὺς Πάρθους ἡτοιμάζετο, παρέσχεν· ἀφ᾽ οὗπερ καὶ ἀρχὰς ἄλλας τε ἐπὶ πλείω ἔτη καὶ τὴν τῶν ὑπάτων ἐς ὀκτὼ ὅλα προκατεστήσαντο, τοὺς μὲν ἀμειβόμενοι τῶν συναρα-
2 μένων σφίσι, τοὺς δὲ ὑπαγόμενοι. ὑπάτους δὲ οὐ δύο ἐτησίους, ὥσπερ εἴθιστο, ἀλλὰ πλείους τότε πρῶτον εὐθὺς ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις εἵλοντο. καὶ πρότερον μὲν γὰρ μεθ᾽ ἑτέρους τινὲς μήτ᾽ ἀποθανόντας μήτ᾽ ἐπ᾽ ἀτιμίᾳ ἢ καὶ ἄλλως πως παυθέντας ἦρξαν· ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μέν, ὥς που τοῖς ἐς ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν χειροτονηθεῖσιν ἔδοξε, κατέστησαν, τότε δὲ ἐνιαύσιος μὲν οὐδεὶς ᾑρέθη, πρὸς δὲ δὴ τὰ τοῦ χρόνου μέρη
3 ἄλλοι καὶ ἄλλοι ἀπεδείχθησαν. καὶ οἱ μὲν πρῶτοι καὶ τὸ ὄνομα τῆς ὑπατείας κατὰ παντὸς τοῦ ἔτους, ὥσπερ καὶ νῦν γίγνεται, ἔσχον· τοὺς δ᾽ ἑτέρους αὐτοὶ μὲν οἱ ἐν τῇ πόλει τῇ τε ἄλλῃ Ἰταλίᾳ ἐν ἑκάστῳ τῷ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν χρόνῳ ὠνόμαζον, ὃ καὶ νῦν ποιεῖται, οἱ

δὲ λοιποὶ ἢ τινας αὐτῶν ἢ οὐδένας ᾔδεσαν, καὶ διὰ τοῦτο σμικροτέρους σφᾶς ὑπάτους ἐπεκάλουν.

οἴκοι μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον, τῷ δὲ δὴ Σέξτῳ 36
πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἑταίρων, καὶ ὅπως καὶ ἐφ' οἷς καταλλαγήσοιντο, συνέβησαν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοὶ πρὸς Μισηνῷ ἐς λόγους ἦλθον. εἱστήκεσαν δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ ἠπείρῳ, ὁ δὲ ἐν χώματί τινι ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐπ' αὐτὸ τοῦτο περιρρύτῳ οὐ πόρρω σφῶν πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῷ πεποιημένῳ· καὶ παρῆν πᾶς μὲν ὁ τού- 2
του ναυτικὸς πᾶς δὲ ὁ ἐκείνων πεζικὸς ὅχλος, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' οἱ μὲν ἐπὶ τῆς γῆς οἱ δὲ ἐπὶ τῶν νεῶν ἐξωπλισμένοι παρετετάχατο, ὥστε καὶ ἀπ' αὐτοῦ τούτου δῆλον πᾶσι γενέσθαι ὅτι ἔκ τε τοῦ φόβου τῆς παρασκευῆς σφων καὶ ἐξ ἀνάγκης, οἱ μὲν διὰ τὸν δῆμον ὁ δὲ διὰ τοὺς συνόντας οἱ, ἐσπείσαντο. αἱ δὲ 3
δὴ συνθῆκαι ἐπὶ τοῖσδε ἐγένοντο, τούς τε αὐτομολήσαντας τῶν δούλων ἐλευθέρους εἶναι, καὶ τοὺς ἐκπεσόντας πλὴν τῶν σφαγέων κατελθεῖν· τούτους γὰρ δῆθεν ὑπεξείλοντο, ἐπεὶ τῷ γε ἔργῳ καὶ ἐκείνων τινὲς κατιέναι ἔμελλον· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Σέξτος εἷς ἐξ αὐτῶν γεγονέναι ἐδόκει. ἀλλ' ἐγράφη γε τοὺς ἄλλους 4
πλὴν τούτων πάντας ἐπί τε ἀδείᾳ καὶ ἐπὶ τῷ τετάρτῳ τῆς δημευθείσης σφῶν οὐσίας ἐπανελθεῖν, καὶ ἐκείνων μέν τισι καὶ δημαρχίας καὶ στρατηγίας ἱερωσύνας τε εὐθὺς δοθῆναι, αὐτὸν δὲ τὸν Σέξτον ὕπατόν τε αἱρεθῆναι καὶ οἰωνιστὴν ἀποδειχθῆναι, ἔκ τε τῆς οὐσίας τῆς πατρῴας χιλίας καὶ ἑπτακοσίας 5
καὶ πεντήκοντα μυριάδας δραχμῶν κομίσασθαι, καὶ Σικελίας καὶ Σαρδοῦς τῆς τε Ἀχαΐας ἐπὶ πέντε ἔτη ἄρξαι μήτ' αὐτομόλους δεχόμενον μήτε ναῦς ἐπικτώμενον μήτε τινὰ φρούρια ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἔχοντα, ἀλλὰ 6
τήν τε εἰρήνην αὐτῇ τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης πρυτα-

νεύοντα καὶ σῖτον τοῖς ἐν τῇ πόλει τακτὸν πέμποντα. τὸν δὲ δὴ χρόνον αὐτῷ τοῦτον προσέγραψαν, ὅτι καὶ αὐτοὶ πρόσκαιρον δή τινα τὴν ἐξουσίαν ἀλλ' οὐκ ἀίδιον ἔχειν δοκεῖν ἤθελον.

37 ταῦτα μὲν οὖν συνθέμενοι καὶ συγγραψάμενοι τά τε γραμματεῖα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παρακατέθεντο, καὶ μετὰ τοῦτο δεξιάς τέ σφισιν ἔδοσαν καὶ ἐφίλησαν ἀλλήλους. γενομένου δὲ τούτου πολλὴ καὶ ἄπλετος βοὴ καὶ ἐκ τῆς ἠπείρου ἅμα καὶ ἐκ τῶν
2 νεῶν ἠγέρθη. πολλοὶ μὲν γὰρ στρατιῶται πολλοὶ δὲ καὶ ἰδιῶται παρόντες ἀθρόον καὶ ἐξαπιναίως, ἅτε καὶ τῷ πολέμῳ δεινῶς ἀχθόμενοι καὶ τῆς εἰρήνης ἰσχυρῶς ἐπιθυμοῦντες, ἐξέκραγον, ὥστε καὶ τὰ ὄρη συνηχῆσαι, κἀκ τούτου καὶ φρίκην σφίσι καὶ ἔκπληξιν μεγάλην ἐγγενέσθαι, καὶ πολλοὺς μὲν ὑπ' αὐτῶν τούτων ἐκθανεῖν, πολλοὺς δὲ συμπατηθέντας ἢ καὶ
3 ἀποπνιγέντας ἀπολέσθαι. οἵ τε γὰρ ἐν τοῖς σκάφεσιν ὄντες οὐκ ἀνέμειναν τῇ γῇ αὐτῇ προσελθεῖν ἀλλ' ἐξεπήδων ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ οἱ ἕτεροι ἐς αὐτὸν τὸν βυθὸν ἐπεσέβαινον. κἀν τούτῳ ἠσπάζοντό τε ἀλλήλους ἅμα νηχόμενοι καὶ περιέβαλλον κολυμβῶντες, ὥστε ποικίλην μὲν αὐτῶν θέαν ποικίλην δὲ καὶ
4 ἀκοὴν συμβῆναι. οἱ μὲν γὰρ τούς τε συγγενεῖς καὶ τοὺς ἑταίρους ζῶντας εἰδότες καὶ τότε παρόντας ὁρῶντες ἀπλήστῳ τῇ ἡδονῇ ἐχρῶντο· οἱ δὲ ἀπολωλέναι τέ σφας πρότερον νομίζοντες καὶ τότε παρὰ δόξαν θεωροῦντες ἄποροί τε ἐπὶ πολὺ ἐγίγνοντο καὶ ἀφασίᾳ συνείχοντο, ἀπιστοῦντές τε ἅμα τῇ ὄψει καὶ εὐχόμενοι ἀληθῆ ταύτην εἶναι· καὶ οὐ πρότερόν γε ἐγνώριζόν σφας πρὶν τά τε ὀνόματα αὐτῶν ἀνακαλέ-
5 σαι καὶ φθεγγομένων τι ἀκοῦσαι. οὕτω δὲ ἔχαιρον μὲν ὡς καὶ ἀναβιωσκομένων σφῶν, ἀναγκαζόμενοι δὲ

ἀθρόως ἥδεσθαι οὐκ ἀδακρυτὶ διῆγον. καὶ ἕτεροι ἀγνοοῦντές τε τοὺς φιλτάτους ἀπολωλότας, καὶ ζῆν παρεῖναί τε αὐτοὺς ἡγούμενοι, ἐζήτουν τέ σφας ἅμα περιφοιτῶντες, καὶ πάντα τὸν προστυγχάνοντα περὶ αὐτῶν ἐπηρώτων· καὶ τέως μὲν οὐδὲν ἀκριβὲς ἐμάν- 6
θανον, μαινομένοις τε ἐῴκεσαν καὶ ἐν ἀπόρῳ καθειστήκεσαν, ἐλπίζοντές τε ἅμα αὐτοὺς εὑρήσειν καὶ φοβούμενοι μὴ τεθνήκασι, καὶ μήτ' ἀπογνῶναι πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν μήτ' ἀπαλγῆσαι πρὸς τὴν ἐλπίδα δυνάμενοι· μαθόντες δὲ τὴν ἀλήθειαν τάς τε τρίχας 7
ἐσπαράττοντο καὶ τὰς ἐσθῆτας περιερρήγνυντο, ὀνομαστί τε αὐτοὺς ἀνεκάλουν ὡς καὶ ἐπακοῦσαί τι δυναμένους, καὶ πένθος ὡς καὶ τότε τελευτώντων αὐτοῦ τέ που κειμένων σφῶν ἐποιοῦντο. καὶ εἴγε τισὶ 8
μηδὲν αὐτοῖς τοιοῦτο παρῆν, ἀλλ' ἐπί γε τοῖς τῶν ἄλλων παθήμασιν ἐταράττοντο· ἢ γὰρ χαίροντί τινι συνήδοντο ἢ πενθοῦντι συνελυποῦντο, καὶ οὕτως εἰ καὶ ἔξω οἰκείου πάθους ἦσαν, ὅμως οὐκ ἠδύναντο διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμιλίαν ἡσυχάζειν. καὶ 9
ἐκ τούτου οὔτε κόρον οὔτ' αἰσχύνην, ἅτε καὶ τοῖς αὐτοῖς συμφερόμενοι, ἐλάμβανον, ἀλλὰ τήν τε ἡμέραν ὅλην καὶ τῆς νυκτὸς τὰ πλείω ἐς ταῦτα κατανάλωσαν.

μετὰ δὲ δὴ ταῦθ' οἵ τε ἄλλοι ὑπεδέχοντο ἀλλή- 38
λους καὶ ἀνθειστίων καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι, πρότερος μὲν ὁ Σέξτος ἐν τῇ νηί, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ ὅ τε Ἀντώνιος ἐν τῇ ἠπείρῳ· τοσοῦτο γὰρ ὁ Σέξτος τῇ δυνάμει σφῶν περιῆν ὥστε μὴ πρότερον αὐτὸν ἐς τὴν ἤπειρον ἐκβῆναι πρὶν ἐκείνους ἐς τὴν ναῦν ἐσελθεῖν. καὶ τοῦτο μέντοι ποιήσας, δυνηθείς τ' ἂν ἀμφοτέ- 2
ρους ἐν τῷ σκάφει σὺν ὀλίγοις παρόντας, ὥσπερ που καὶ ὁ Μηνᾶς αὐτῷ συνεβούλευε, φονεῦσαι, οὐκ ἠθέ-

λησεν, ἀλλὰ καίπερ πρὸς τὸν Ἀντώνιον, ἐπειδὴ τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ τὴν πατρῴαν τὴν ἐν ταῖς Καρίναις κα-
τεῖχε, τόπος γάρ τις τῆς τῶν Ῥωμαίων πόλεως οὕτω
καλούμενός ἐστιν, ἀποσκώψας τρόπον τινὰ ἥδιστον,
3 ταῖς γὰρ τροπίσι ταῖς τῶν νεῶν τῆς αὐτῆς ὀνομασίας
οὔσης, ἐν ταῖς Καρίναις αὐτοὺς ἑστιᾶν ἔφη, ὅμως
οὐδὲν ὡς καὶ μνησικακῶν σφισιν ἔπραξεν, ἀλλὰ τῇ
τε ὑστεραίᾳ ἀνθειστιάθη, καὶ τὴν θυγατέρα Μάρκῳ
Μαρκέλλῳ τῷ τοῦ Καίσαρος ἀδελφιδῷ ἠγγύησεν.
39 οὗτος μὲν οὖν ὁ πόλεμος ἀνεβέβλητο, τὰ δὲ δὴ
τοῦ Λαβιήνου τῶν τε Πάρθων ὧδε διεπολεμήθη. ὁ
Ἀντώνιος αὐτὸς μὲν ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας
ἐπανελθὼν ἐνταῦθα ἐπὶ πλεῖστον ἐνεχρόνισε, τάς τε
ἐπιθυμίας ἅμα ἀποπιμπλὰς καὶ τὰς πόλεις κακῶν,
2 ἵνα ὅτι ἀσθενέσταται τῷ Σέξτῳ παραδοθῶσι. καὶ
ἄλλα τε ἐν τούτῳ πολλὰ ἔξω τῶν πατρίων ἐξεδιῃτή-
θη, καὶ Διόνυσον ἑαυτὸν νέον αὐτός τε ἐκάλει καὶ
ὑπὸ τῶν ἄλλων ὀνομάζεσθαι ἠξίου· ἐπειδή τε οἱ
Ἀθηναῖοι πρός τε τοῦτο καὶ πρὸς τὰ ἄλλα τὴν Ἀθη-
νᾶν αὐτῷ κατηγγύησαν, δέχεσθαί τε τὸν γάμον ἔφη
καὶ προῖκα μυριάδας ἑκατὸν παρ' αὐτῶν ἐξέπραξεν.
αὐτὸς μὲν οὖν περὶ ταῦτα εἶχε, τὸν δὲ δὴ Οὐεντί-
3 διον τὸν Πούπλιον ἐς τὴν Ἀσίαν προύπεμψε. καὶ ὃς
ἦλθέ τε ἐπὶ τὸν Λαβιῆνον πρὶν ἔκπυστος γενέσθαι,
καὶ καταπλήξας αὐτὸν τῷ τε αἰφνιδίῳ τῆς ἐφόδου
καὶ τοῖς στρατεύμασιν, ἄνευ γὰρ τῶν Πάρθων μετὰ
τῶν αὐτόθεν στρατιωτῶν μόνων ἦν, ἐκεῖθέν τε μηδὲ
ἐς χεῖράς οἱ ὑπομείναντα ἐλθεῖν ἐξέωσε, καὶ φεύ-
γοντα ἐς τὴν Συρίαν ἐπεδίωξε, τὸ κουφότατον τοῦ
4 στρατοῦ λαβών. καὶ αὐτὸν πρὸς τῷ Ταύρῳ καταλα-
βὼν οὐκέτι περαιτέρω προχωρῆσαι εἴασεν, ἀλλ' ἐν-
ταῦθα ἐπὶ πλείους ἡμέρας καταστρατοπεδευσάμενοι

ἡσύχαζον· Λαβιῆνος μὲν γὰρ τοὺς Πάρθους, Οὐεν-
τίδιος δὲ τοὺς ὁπλίτας ἀνέμεινεν. ὡς οὖν καὶ οὗτοι 40
ἐν ταῖς αὐταῖς ἅμα ἀμφότεροι ἡμέραις ἦλθον, Οὐεν-
τίδιος μὲν δέει τῆς ἵππου τῶν βαρβάρων ἐν τῷ με-
τεώρῳ, οὗπερ ηὐλίζετο, κατέμεινεν, οἱ δὲ δὴ Πάρθοι 2
ἔκ τε τοῦ πλήθους σφῶν καὶ ἐκ τοῦ προνενικηκέναι
ποτὲ καταφρονήσαντες πρός τε τὸν γήλοφον ἅμα τῇ
ἕῳ, πρὶν καὶ τῷ Λαβιήνῳ συμμῖξαι, προσήλασαν, καὶ
ὡς οὐδείς σφισιν ἀντεπεξῄει, καὶ πρὸς τὸ ὄρθιον αὐτὸ
προσέβαλον. καὶ αὐτοὺς ἐνταῦθα ἤδη ὄντας οἱ Ῥω- 3
μαῖοι ἐπιδραμόντες ῥᾳδίως πρὸς τὸ κάταντες ἐτρέ-
ψαντο. καί σφων πολλοὶ μὲν ἐν χερσὶν ἀπέθανον,
τὸ δὲ δὴ πλεῖον ἐν τῇ ἀναστροφῇ περὶ ἀλλήλοις, οἱ
μὲν ἤδη τετραμμένοι οἱ δὲ ἔτι προσιόντες, ἐσφάλη-
σαν· οἵ τε περιλειφθέντες οὐ πρὸς τὸν Λαβιῆνον
ἀλλ' ἐς Κιλικίαν ἔφυγον. ὁ οὖν Οὐεντίδιος ἐπεδίωξε 4
μὲν αὐτοὺς μέχρι τοῦ στρατοπέδου, ἰδὼν δὲ ἐνταῦθα
τὸν Λαβιῆνον ἐπέσχε. καὶ ὃς παρετάξατο μὲν ὡς καὶ
ἐς χεῖρας αὐτῷ ἥξων, αἰσθόμενος δὲ τοὺς στρατιώ-
τας ἀθύμως διὰ τὴν τῶν βαρβάρων φυγὴν ἔχοντας
οὔτε τότε ἐθάρσησέν οἱ ἀνταῖραι, καὶ τῆς νυκτὸς
ἀποδρᾶναί ποι ἐπεχείρησε. προγνοὺς οὖν τοῦτο ἐξ 5
αὐτομόλων ὁ Οὐεντίδιος πολλοὺς μὲν ἐν τῇ ἀποχω-
ρήσει ἐνεδρεύσας ἔκτεινε, πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς
ἐγκαταλειφθέντας ὑπὸ τοῦ Λαβιήνου παρεστήσατο.
καὶ ἐκεῖνος δὲ τότε μὲν τὴν ἐσθῆτα μετενδὺς διέφυγε,
καὶ χρόνον τινὰ ἐν τῇ Κιλικίᾳ διέλαθεν, ὕστερον δὲ
ὑπὸ Δημητρίου ἑάλω· οὗτος γὰρ ἐξελεύθερός τε τοῦ 6
Καίσαρος τοῦ προτέρου ὤν, καὶ τότε τῇ Κύπρῳ πρὸς
τοῦ Ἀντωνίου προστεταγμένος, ἀνεζήτησέ τε αὐτὸν
μαθὼν ὅτι κρύπτοιτο, καὶ συνέλαβε.

μετὰ δὲ δὴ τοῦτο ὁ Οὐεντίδιος τήν τε Κιλικίαν 41

ἐκομίσατο, καὶ αὐτὸς μὲν ταύτην καθίστατο, Πουπήδιον δὲ δὴ Σίλωνα μεθ' ἱππέων πρὸς τὸν Ἀμανὸν
2 προύπεμψε. τοῦτο δὲ τὸ ὄρος ἔν τε τῇ μεθορίᾳ τῆς τε Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας ἐστί, καὶ στενοπορίαν τοσαύτην δή τινα ἔχει ὥστε καὶ πύλας ποτὲ ἐν αὐτῇ μετὰ τείχους ἐνοικοδομηθῆναι καὶ τὸ χωρίον ἀπ' αὐτῶν
3 ἐπονομασθῆναι. οὐ μέντοι καὶ κατασχεῖν αὐτὸ ὁ Σίλων ἠδυνήθη, ἀλλὰ καὶ ἐκινδύνευσεν ὑπὸ Φαρναπάτου ὑπάρχου τε τοῦ Πακόρου ὄντος καὶ τὴν δίοδον φυλάττοντος ἀπολέσθαι. κἂν ἔπαθε τοῦτο, εἰ μὴ ὁ Οὐεντίδιος μαχομένῳ αὐτῷ κατὰ τύχην ἐπιστὰς ἐπή-
4 μυνεν· ἀνελπίστοις τε γὰρ ἅμα καὶ ἐλάττοσι τοῖς βαρβάροις σφῶν οὖσι προσπεσὼν τόν τε Φαρναπάτην καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐφόνευσε, καὶ οὕτω τήν τε Συρίαν ἐκλειφθεῖσαν ὑπὸ τῶν Πάρθων ἀμαχὶ πλὴν τῶν Ἀραδίων παρέλαβε, καὶ μετὰ τοῦτο τὴν Παλαιστίνην, Ἀντίγονον τὸν βασιλεύοντα αὐτῆς ἐκφοβήσας,
5 ἀπόνως κατέσχε. καὶ ὁ μὲν ταῦτά τε διῆγε, καὶ χρήματα πολλὰ μὲν παρὰ τῶν ἄλλων ὡς ἑκάστων, πολλὰ δὲ καὶ παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ τε Ἀντιόχου καὶ Μάλχου τοῦ Ναβαταίου, ὅτι τῷ Πακόρῳ συνήραντο, ἐσέπραξε. καὶ αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἐπ' αὐτοῖς παρὰ τῆς βουλῆς, ἅτε οὐκ αὐτοκράτωρ ὢν ἀλλ' ἑτέρῳ ὑποστρατηγῶν, εὕρετο, ὁ δὲ Ἀντώνιος καὶ ἐπαίνους καὶ
6 ἱερομηνίας ἔλαβεν. οἵ γε μὴν Ἀράδιοι δείσαντες μὴ καὶ δίκην ὧν ἐς τὸν Ἀντώνιον ἐτετολμήκεσαν ὑπόσχωσιν, ἐκείνῳ μέν, καίτοι χρόνον ὑπ' αὐτοῦ πολιορκηθέντες, οὐ προσεχώρησαν, ὕστερον δὲ ὑπ' ἄλλων μόλις ποτὲ ἑάλωσαν.

7 κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον ἐγένετο μὲν καὶ ἐν Ἰλλυριοῖς τοῖς Παρθηνοῖς κίνησις, καὶ αὐτὴν ὁ Πολλίων μάχαις ἔπαυσεν, ἐγένετο δὲ καὶ ἐν Ἰβη-

ρίᾳ Κερητανῶν, καὶ αὐτοὺς ὁ Καλουΐνος κατεστρέ- 42
ψατο, προκατορθώσας τέ τι καὶ προδυστυχήσας διὰ
τοῦ ὑποστρατήγου λοχισθέντος τε ὑπὸ τῶν βαρβάρων
καὶ ἐγκαταλειφθέντος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. καὶ οὐ 2
πρότερόν γε ἐπεχείρησε τοῖς πολεμίοις πρὶν ἐκείνους
τιμωρήσασθαι· συγκαλέσας γὰρ αὐτοὺς ὡς καὶ ἐπ᾽
ἄλλο τι τῷ λοιπῷ στρατῷ περιέσχε, καὶ δύο τε ἑκα-
τονταρχίας ἐδεκάτευσε, καὶ ἑκατοντάρχους συχνούς,
ἄλλους τε καὶ τὸν ἐν τῷ πρώτῳ πίλῳ καλουμένῳ
στρατευόμενον, ἐκόλασε. ταῦτα δὲ ποιήσας ὥστε 3
καὶ ὄνομα κατὰ τὸν Κράσσον τὸν Μάρκον ἐπὶ τῇ
τοῦ στρατοῦ δικαιώσει λαβεῖν, πρός τε τοὺς ἐναντί-
ους ὥρμησε καὶ οὐ χαλεπῶς αὐτοὺς κατειργάσατο.
τυχών τε τῶν ἐπινικίων καίτοι τῆς Ἰβηρίας τῷ Καί- 4
σαρι προστεταγμένης, πρὸς γὰρ τὰς τῶν κρατούντων
βουλήσεις καὶ αἱ τιμαὶ τοῖς ὑποστρατηγοῦσί σφισιν ἐγί-
γνοντο, τό τε χρυσίον τὸ παρὰ τῶν πόλεων ἐς αὐτὰ εἰω-
θὸς δίδοσθαι ἐκ μόνων τῶν Ἰβηρικῶν ἔλαβε, καὶ ἀπ᾽
αὐτοῦ τὸ μέν τι ἐς τὴν ἑορτὴν ἀνάλωσε, τὸ δὲ δὴ
πλεῖον ἐς τὸ βασίλειον. κατακαυθὲν γὰρ αὐτὸ ἀνῳ- 5
κοδόμησε καὶ καθιέρωσεν, ἄλλοις τέ τισι λαμπρῶς
κοσμήσας καὶ εἰκόσιν, ἃς παρὰ τοῦ Καίσαρος ὡς καὶ
ἀποδώσων ᾐτήσατο. καὶ αὐτὰς ἀπαιτηθεὶς ὕστερον
οὐκ ἀπέδωκεν, εὐτραπελίᾳ χρησάμενος· ὡς γὰρ οὐκ 6
ἔχων ἱκανοὺς ὑπηρέτας "πέμψον τινάς" ἔφη "καὶ
ἆρον αὐτάς", καὶ οὕτως ἐκεῖνος ὀκνήσας τὴν ἱεροσυ-
λίαν ἀνακεῖσθαί σφας εἴασε.

ταῦτα μὲν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἐγένετο· ἐπὶ δ᾽ 43
Ἀππίου τε Κλαυδίου καὶ Γαΐου Νωρβανοῦ ὑπάτων, a. u. 716
οἷς πρώτοις δύο ἑκατέροις ταμίαι συνεγένοντο, τό τε
πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας βαρύτατά σφισιν ἐγκειμέ-
νους ἐστασίασε, καὶ αὐτοῖς τε ἐκείνοις καὶ τοῖς ὑπη-

ρέταις τοῖς τε στρατιώταις τοῖς συνεσπράσσουσί σφισι
2 τὰ χρήματα ἐς χεῖρας ᾔεσαν, καὶ στρατηγοὶ ἑπτὰ καὶ
ἑξήκοντα ἄλλοι ἐπ' ἄλλοις ἀποδειχθέντες ἦρξαν.
ταμιεῦσαί τέ τις ἐν παισὶν αἱρεθεὶς ἔπειτα τῆς ὑστε-
ραίας ἐς ἐφήβους ἐσῆλθε, καὶ ἕτερος ἐς τὸ βουλευ-
3 τικὸν ἐσγραφεὶς μονομαχῆσαι ἠθέλησε· καὶ ἐκεῖνός
τε ἐκωλύθη τοῦτο ποιῆσαι, καὶ προσαπηγορεύθη μήτε
βουλευτὴν μονομαχεῖν μήτε δοῦλον ῥαβδουχεῖν, μήτε
τὰς καύσεις τῶν νεκρῶν ἐντὸς πεντεκαίδεκα ἀπὸ τῆς
πόλεως σταδίων γίγνεσθαι.

4 πολλὰ μὲν δὴ καὶ πρὸ ἐκείνου τοῦ χρόνου τερα-
τώδη συνηνέχθη, ἄλλα τε γὰρ καὶ ἔλαιόν τι παρὰ
τῷ Τιβέριδι ἀνέβλυσε, πολλὰ δὲ καὶ τότε. ἥ τε
γὰρ σκηνὴ ἡ τοῦ Ῥωμύλου ἐξ ἱερουργίας τινός, ἣν
οἱ ποντίφικες ἐν αὐτῇ ἐπεποιήκεσαν, ἐκαύθη· καὶ
ἀρετῆς ἄγαλμα πρὸ πυλῶν τινων ἑστὸς ἔπεσεν ἐπὶ
στόμα, κάτοχοί τέ τινες ἐκ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν
5 γενόμενοι ὀργίζεσθαί σφισι τὴν θεὰν ἔφασαν. καὶ
ἀνεγνώσθη μὲν ἐπὶ τούτῳ τὰ Σιβύλλεια ἔπη· ὡς δὲ
καὶ ἐκείνων ταὐτά τε εἰπόντων, καὶ τὸ ἄγαλμα
ἐπί τε τὴν θάλασσαν καταχθῆναι καὶ τῷ ὕδατι αὐ-
τῆς καθαρθῆναι προσταξάντων, ἡ θεὸς πλεῖστόν τε
ὅσον ἀπὸ τῆς γῆς ἐς τὸν βυθὸν ἐχώρησε καὶ ἐν αὐτῷ
6 ἐνεχρόνισε καὶ μόλις ὀψέ ποτε ἀνεκομίσθη, φόβος αὖ
καὶ ἐκ τούτου οὐ σμικρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἔλαβεν,
οὐδ' ἀνεθάρσησαν πρὶν φοίνικας τέσσαρας περί τε
τὸν νεὼν αὐτῆς καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀναφῦναι.

ταῦτά τε οὖν τότε ἐγένετο, καὶ ὁ Καῖσαρ τὴν
44 Λιουίαν ἔγημεν. ἦν δὲ θυγάτηρ μὲν Λιουίου Δρού-
σου, ὃς ἔν τε τοῖς ἐκτεθεῖσιν ἐν τῷ λευκώματι ἐγε-
γόνει καὶ ἑαυτὸν μετὰ τὴν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ἧτταν
κατεχρήσατο, γυνὴ δὲ τοῦ Νέρωνος, μεθ' οὗ συν-

*διέφυγεν, ὥσπερ εἴρηται· καὶ ἐκύει γε ἐξ αὐτοῦ
μῆνα ἕκτον. διστάζοντος οὖν τοῦ Καίσαρος, καὶ* 2
*πυθομένου τῶν ποντιφίκων εἴ οἱ ὅσιον ἐν γαστρὶ
ἔχουσαν αὐτὴν ἀγαγέσθαι εἴη, ἀπεκρίναντο ὅτι εἰ
μὲν ἐν ἀμφιβόλῳ τὸ κύημα ἦν, ἀναβληθῆναι τὸν
γάμον ἐχρῆν, ὁμολογουμένου δὲ αὐτοῦ οὐδὲν κωλύει
ἤδη αὐτὸν γενέσθαι, τάχα μέν που καὶ ὄντως ἐν τοῖς
πατρίοις τοῦτο εὑρόντες, πάντως δ' ἄν, εἰ καὶ μὴ
εὗρον αὐτό, εἰπόντες. ἐξέδωκε δὲ αὐτὴν αὐτὸς ὁ* 3
*ἀνὴρ ὥσπερ τις πατήρ. καί τι καὶ τοιοῦτον ἐν τῇ
ἑστιάσει σφῶν συνηνέχθη· παιδίον τι τῶν ψιθύρων,
οἷα αἱ γυναῖκες γυμνὰ ὡς πλήθει ἀθύρουσαι τρέ-
φουσιν, ἰδὸν χωρὶς μὲν τὴν Λιουίαν μετὰ τοῦ Καί-
σαρος χωρὶς δὲ τὸν Νέρωνα μεθ' ἑτέρου τινὸς κατα-
κείμενον, προσῆλθέ τε αὐτῇ καὶ ἔφη "τί ποιεῖς ἐν-
ταῦθα, κυρία; ὁ γὰρ ἀνήρ σου" δείξας αὐτόν "ἐκεῖ
κατάκειται." ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἐπράχθη, συνοι-* 4
*κοῦσα δὲ ἤδη ἡ γυνὴ τῷ Καίσαρι τίκτει Κλαύδιον
Δροῦσον Νέρωνα. καὶ αὐτὸν ὁ Καῖσαρ καὶ ἀνείλετο
καὶ τῷ πατρὶ ἔπεμψεν, αὐτὸ τοῦτο ἐς τὰ ὑπομνήματα
ἐγγράψας, ὅτι Καῖσαρ τὸ γεννηθὲν Λιουίᾳ τῇ ἑαυτοῦ
γυναικὶ παιδίον Νέρωνι τῷ πατρὶ ἀπέδωκε. καὶ* 5
*ἐκεῖνος τελευτῶν οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπίτροπον καὶ
τούτῳ καὶ τῷ Τιβερίῳ αὐτὸν τὸν Καίσαρα κατέλιπεν,
ὁ δ' οὖν ὅμιλος ἄλλα τε ἐπὶ τούτῳ πολλὰ διεθρύλει,
καὶ τοῖς εὐτυχοῦσι τρίμηνα παιδία γεννᾶσθαι ἔλεγεν,
ὥστε καὶ ἐς παροιμίαν τὸ ἔπος χωρῆσαι.*

*ἐν μὲν δὴ τῇ πόλει ταῦτα ἐγίγνετο, ὑπὸ δὲ τὸν* 45
*αὐτὸν τοῦτον χρόνον ὁ Βογούας ὁ Μαῦρος ἐς τὴν
Ἰβηρίαν, εἴτ' οὖν κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀντωνίου εἴτε
καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ γνώμης, πλεύσας πολλὰ μὲν ἐλυμή-
νατο πολλὰ δὲ καὶ ἀντέπαθε, κἀν τούτῳ τῶν οἴκοι* 2

τῶν περὶ τὴν Τίγγιν ἐπαναστάντων αὐτῷ τῆς τε
Ἰβηρίας ἐξέστη καὶ τὴν οἰκείαν οὐκ ἐκομίσατο· οἵ τε
γὰρ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ πράσσοντες καὶ
ὁ Βόκχος προσγενόμενός σφισι κρείττους αὐτοῦ ἐγέ-
3 νοντο. καὶ ἐκεῖνος μὲν πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀπῆλθεν,
ὁ δὲ δὴ Βόκχος τὴν βασιλείαν αὐτοῦ αὐτίκα τε κα-
τέσχε καὶ μετὰ τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ Καίσαρος ἐβεβαι-
ώσατο· τοῖς τε Τιγγιτανοῖς πολιτεία ἐδόθη.
4 ἐν δὲ τούτῳ, καὶ ἔτι πρότερον, καὶ ὁ Σέξτος ὅ
τε Καῖσαρ ἐπολέμησαν· οἷα γὰρ οὐκ ἐθελονταὶ οὐδὲ
ἐκ προαιρέσεως ἀλλὰ ἀναγκαστοὶ τὴν ὁμολογίαν
πεποιημένοι, χρόνον οὐδένα αὐτῇ ὡς εἰπεῖν ἐνέμει-
ναν, ἀλλ' εὐθὺς τὰς σπονδὰς λύσαντες διηνέχθησαν.
5 ἔμελλον μὲν γάρ που καὶ ἄλλως, εἰ καὶ μηδεμίαν
σκῆψιν εὗρον, πολεμήσειν· αἰτίαι δ' οὖν αἵδε αὐτοῖς
ἐγένοντο. ὁ Μηνᾶς ἐν τῇ Σαρδοῖ καὶ τότε ἔτι καθά-
περ τις στρατηγὸς ὢν ὑπωπτεύθη τε ὑπὸ τοῦ Σέξτου
διὰ τὴν τοῦ Ἑλένου ἄφεσιν καὶ ὅτι καὶ τῷ Καίσαρι
ἐκεκοινολόγητο, καί πῃ καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοίων φθόνῳ
6 τῆς δυναστείας διεβλήθη. κἀκ τούτου μεταπεμφθεὶς
ὑπ' αὐτοῦ, πρόφασιν ὅπως περί τε τοῦ σίτου καὶ
περὶ τῶν χρημάτων ὧν διῳκήκει ἀπολογήσηται, οὐχ
ὑπήκουσεν ἀλλὰ τοὺς μὲν κατὰ τοῦτο πεμφθέντας
συλλαβὼν ἀπέκτεινε, πρὸς δὲ τὸν Καίσαρα προκηρυ-
κευσάμενος τήν τε νῆσον αὐτῷ καὶ τὸ ναυτικὸν τό
7 τε ἄλλο στράτευμα καὶ ἑαυτὸν παρέδωκε. καὶ αὐτὸν
ἐκεῖνος ἀσμένως ἰδών, ἐπειδὴ καὶ τὸν Σέξτον τούς
τε αὐτομολοῦντας παρὰ τὰ συγκείμενα ὑποδέχεσθαι
καὶ ναυπηγίαν τριήρων ποιεῖσθαι ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ
φρουρὰς ἔχειν ἔλεγεν, οὔτε ἐξέδωκεν ἐξαιτηθέντα
καὶ προσέτι καὶ ἐν τιμῇ μεγάλῃ ἦγαγε δακτυλίοις
τε χρυσοῖς ἐκόσμησε καὶ ἐς τὸ τῶν ἱππέων τέλος

ἐσέγραψε. τὸ δὲ δὴ τῶν δακτυλίων τοιόνδε ἐστίν. 8
οὐδενὶ τῶν πάλαι Ῥωμαίων, οὐχ ὅτι τῶν δουλευσάν-
των ποτέ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐν ἐλευθέρῳ γένει τραφέν-
των, δακτυλίοις χρυσοῖς πλὴν τῶν τε βουλευτῶν καὶ
τῶν ἱππέων χρῆσθαι, ὥσπερ εἴρηταί μοι, ἐξῆν· καὶ 9
διὰ τοῦτο τοῖς ἐξελευθέροις, οἷς ἂν ὁ τὸ κράτος ἔχων
ἐθελήσῃ, καίτοι καὶ ἄλλως χρυσοφοροῦσιν, ὅμως ἐν
τιμῆς μέρει, ὡς καὶ βελτίοσιν ἢ κατὰ ἀπελευθερίαν
ἱππεύειν τε δυναμένοις, δίδονται.

46 τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτόν ἐστιν, ὁ δὲ δὴ Σέξτος
ταῦτά τε τῷ Καίσαρι ἐγκαλῶν, καὶ ὅτι ἡ Ἀχαΐα
ἐκεκάκωτο καὶ οὔτε αὐτῷ οὔτε τοῖς κατελθοῦσι τὰ
ὁμολογηθέντα ἐγίγνετο, ἔπεμψε Μενεκράτην ἐς τὴν
Ἰταλίαν, ἐξελεύθερον καὶ αὐτὸν ἑαυτοῦ ὄντα, καὶ δι'
ἐκείνου ἄλλα τε τῆς Καμπανίας καὶ Οὐόλτουρνον
ἐπόρθησεν. ὁ οὖν Καῖσαρ μαθὼν τοῦτο τά τε γραμ- 2
ματεῖα τὰ τῆς συμβάσεως ἀνείλετο παρὰ τῶν ἀειπαρ-
θένων, καὶ τὸν Ἀντώνιον τόν τε Λέπιδον μετεπέμ-
ψατο. καὶ αὐτῷ Λέπιδος μὲν οὐκ εὐθὺς ὑπήκουσεν,
Ἀντώνιος δὲ ἦλθε μὲν ἐς τὸ Βρεντέσιον, ἐν γὰρ τῇ 3
Ἑλλάδι ἔτι ὢν ἐτύγχανε, πρὶν δὲ ἢ συμμίξαι τῷ
Καίσαρι ἐν Τυρσηνίᾳ ὄντι, δείσας ὅτι λύκος ἔς τε
τὸ στρατήγιον αὐτοῦ ἐσῆλθε καὶ στρατιώτας ἔφθειρεν,
ἐς τὴν Ἑλλάδα αὖθις, πρόφασιν τὰ τῶν Πάρθων ὡς
κατεπείγοντα ποιησάμενος, ἀπέπλευσε. πρὸς οὖν 4
τοῦτο ὁ μὲν Καῖσαρ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐγκαταλε-
λεῖφθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὅπως μόνος τῷ πολέμῳ συσχεθῇ,
ἐνόμιζεν, ἀλλ' οὔτι γε καὶ φανερῶς ὠργίζετο· ὁ δὲ δὴ
Σέξτος ἐθρύλει τε ὡς μὴ δικαιοῦντος τοῦ Ἀντωνίου
αὐτόν, καὶ προθυμότερον τῶν προκειμένων εἴχετο,
καὶ τέλος τῇ τε Ἰταλίᾳ ἐπέπλει καὶ ἀποβάσεις ποιού-
μενος πολλὰ μὲν ἐκάκου πολλὰ δὲ καὶ ἀντέπασχε.

5 κἀν τούτῳ ναυμαχία πρὸς Κύμῃ τοῦ τε Μενεκράτους
καὶ Καλουισίου Σαβίνου γίγνεται· καὶ ἐν αὐτῇ νῆες
μὲν πλείους τοῦ Καίσαρος, ἅτε πρὸς θαλασσουργοὺς
ἀντικαθισταμένου, ἀπώλοντο, ὁ δὲ δὴ Μενεκράτης τῷ
Μηνᾷ συμπεσὼν ἐκ φιλονεικίας καὶ φθαρεὶς ἀντίρ-
6 ῥοπον τὴν συμφορὰν τῷ Σέξτῳ παρέσχε. καὶ διὰ
τοῦτο οὔτε ἐκεῖνος προσεποιήσατό τι τῆς νίκης, καὶ
47 ὁ Καῖσαρ παρεμυθεῖτο ἑαυτὸν τῆς ἥττης. καὶ ἔτυχε
γὰρ ἐν τῷ Ῥηγίῳ τὸν χρόνον τοῦτον ὤν, δείσαντες
οἱ Σέξτειοι μὴ καὶ ἐς τὴν Σικελίαν περαιωθῇ, καί
τι καὶ πρὸς τὸν τοῦ Μενεκράτους θάνατον ἀθυμήσαν-
2 τες, ἀπῆραν ἐκ τῆς Κύμης. ὁ οὖν Σαβῖνος ἐπιδιώ-
κων αὐτοὺς μέχρι μὲν Σκυλλαίου τοῦ τῆς Ἰταλίας
ἀκρωτηρίου ἀπόνως ἦλθε· ὑπερβάλλοντι δ' αὐτῷ
ἐκεῖνο ἄνεμος μέγας προσπεσὼν πολλὰς τῶν νεῶν
τὰς μὲν πρὸς τὴν ἄκραν προσήραξε, τὰς δὲ καὶ με-
τεώρους κατέδυσε, πάσας δὲ τὰς λοιπὰς διεσκέδασε.
3 πυθόμενος οὖν τοῦτο ὁ Σέξτος ἔπεμψεν ἐπ' αὐτὰς
τὸ ναυτικόν, Ἀπολλοφάνει προστάξας. καὶ ὃς εὑρὼν
τὸν Καίσαρα ταύτῃ που παραπλέοντα, ἵνα μετὰ τοῦ
Σαβίνου ἐς τὴν Σικελίαν διαβάλῃ, ἐπ' αὐτὸν ᾖξε.
κἀκ τούτου ἐκεῖνος τάς τε ναῦς συνορμίσας καὶ τοὺς
ὁπλίτας ἐπ' αὐτῶν παρατάξας τὸ μὲν πρῶτον πάνυ
4 γενναίως αὐτὸν ἀπεκρούσατο· αἵ τε γὰρ νῆες ἀντί-
πρῳροι τεταγμέναι οὐδεμίαν οἱ ἀσφαλῆ ἐμβολὴν
ποιήσασθαι ἐπέτρεπον, ἀλλ' οἷα καὶ παχύτεραι καὶ
ὑψηλότεραι οὖσαι πλεῖον τοὺς πλησιάσαντας ἔβλα-
πτον, καὶ οἱ ὁπλῖται ἐς χεῖράς σφισιν ἰόντες πολὺ
5 κρείττους ἐγίγνοντο. ἔπειτα δὲ τοῦ Ἀπολλοφάνους
τοὺς μὲν τραυματίας τούς τε ἀεὶ πονουμένους ἐς
ἑτέρας ναῦς ἐπιτεταγμένας οἱ μετεκβιβάζοντος ἐξ
ἀνακρούσεως, ἄλλους δὲ ἀκραιφνεῖς μεταλαμβάνον-

τος, καὶ τούς τε πρόσπλους συνεχεῖς ποιουμένου καὶ
πυρφόροις βέλεσι χρωμένου, ἐτράπετο καὶ πρὸς τὴν
γῆν καταφυγὼν καθωρμίσατο. καὶ ἐπειδὴ καὶ ὣς οἱ 6
ἐναντίοι σφίσιν ἐνέκειντο, τάς τε ἀγκύρας τινὲς
ἐξαίφνης ἀπέκοψαν καὶ ἐς αὐτοὺς ἀπροσδόκητοι ἀν-
τεξώρμησαν. καὶ τοῦτό τε ἐπέσχε μὴ πάσας τὰς ναῦς
τὸν Ἀπολλοφάνη τὰς μὲν καταπρῆσαι τὰς δ' ἀναδή-
σασθαι, καὶ ὅτι νὺξ τῷ ἔργῳ ἐπεγένετο.

τούτου δὲ τοιούτου συμβάντος, ἄνεμός τις τῇ 48
ὑστεραίᾳ ἐξαίσιος τῷ τε Καίσαρι καὶ τῷ Σαβίνῳ
καθ' ἓν ὁρμοῦσιν ἐπιπεσὼν σμικρὸν τὸ πρότερον
πάθος αὐτῶν ἀπέφηνε. καὶ τὸ μὲν τοῦ Σαβίνου
ναυτικὸν ἧττον ἐπόνησεν· ὁ γὰρ Μηνᾶς, ἅτε ἐκ πολ- 2
λοῦ θαλαττουργὸς ὤν, τόν τε χειμῶνα προείδετο καὶ
ἐς τὸ πέλαγος εὐθὺς τὰς ναῦς ἀνώρμισε, καὶ αὐτὰς
ἀγκύραις χαλαραῖς, ἵνα μὴ τὰ σχοινία τεινόμενα διαρ-
ραγῇ, διαλαβὼν πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνεμον ἀντήρεττε,
καὶ οὕτως οὔτε τι σχοινίον ἔτεινε καὶ ἐν τῷ αὐτῷ
ἀεὶ ἔμενε, πᾶν ὅσον ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἀπεωθεῖτο,
ἐκ τῆς εἰρεσίας ἀνοκωχεύων. οἱ δ' ἕτεροι, ἅτε τῇ 3
προτεραίᾳ δεινῶς τεταλαιπωρηκότες καὶ τὰ θαλάττια
μηδέπω ἀκριβῶς εἰδότες, πρός τε τὴν γῆν ἐγγὺς οὖ-
σαν ἐξεβράσθησαν καὶ πολλὰς ναῦς ἀπέβαλον. ἥ τε
νὺξ ὥσπερ πρότερον οὐκ ἐλάχιστα αὐτοῖς ἐβεβοηθή-
κει, οὕτω τότε ἐς τὰ μάλιστα ἐλυμήνατο· ὁ γὰρ ἄνε-
μος καὶ δι' αὐτῆς πολὺς γενόμενος ἀπερρήγνυ τε
ἀπὸ τῶν ἀγκυρῶν τὰ σκάφη καὶ πρὸς τὰς πέτρας
ἐξεώθει. καὶ ἐκεῖνά τε οὕτω διώλλυτο, καὶ οἱ 4
ναῦται οἵ τε ἐπιβάται μήτε προϊδεῖν τι ὑπὸ τοῦ σκό-
τους μήτ' ἐπακοῦσαι διὰ τὸν θόρυβον καὶ διὰ τὴν
ἠχὼ τὴν ἐκ τῶν ὀρῶν ἄλλως τε καὶ τοῦ πνεύ-
ματος ἀντιπαταγοῦντός σφισι, δυνάμενοι μάτην προσ-

5 ἀπώλλυντο. καὶ διὰ τοῦτο ὅ τε Καῖσαρ τῆς μὲν
Σικελίας ἀπέγνω, τῆς δ' ἠπείρου τῆς παραθαλασσίας
φυλακὴν ἀγαπητῶς ἐποιήσατο, καὶ ὁ Σέξτος ἔτι καὶ
μᾶλλον ἤρθη, καὶ τοῦ τε Ποσειδῶνος υἱὸς ὄντως
ἐπίστευεν εἶναι, καὶ στολὴν κυανοειδῆ ἐνεδύσατο,
ἵππους τε, καὶ ὥς γέ τινές φασι, καὶ ἄνδρας ἐς τὸν
6 πορθμὸν ζῶντας ἐνέβαλε. καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Ἰταλίαν
ἦγε καὶ ἔφερεν, ἐς δὲ Λιβύην τὸν Ἀπολλοφάνην
ἔπεμψε. καὶ τοῦτον μὲν ὁ Μηνᾶς ἐπιδιώξας καὶ
καταλαβὼν ἐκάκωσε· μεθισταμένων δὲ τῶν περὶ τὴν
Σικελίαν νησιωτῶν πρὸς τὸν Σέξτον ὁ Καῖσαρ τοὺς
Λιπαραίους προκατέλαβε, καὶ ἔκ τε τῆς νήσου ἐξανέ-
στησε καὶ ἐς Καμπανίαν ἐκόμισε, καὶ ἐκεῖ ἐν Νέᾳ
πόλει κατοικεῖν μέχρις οὗ ἂν πόλεμος ᾖ ἠνάγκασε.
49 κἀν τούτῳ πλοῖά τε κατὰ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν Ἰτα-
λίαν ἐναυπηγεῖτο, καὶ ἐρέτας τὰ μὲν πρῶτα παρὰ
τῶν φίλων ὡς καὶ ἑκόντων διδόντων, ἔπειτα δὲ καὶ
παρὰ τῶν ἄλλων τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων
τῶν τε δημοτῶν τῶν εὐπόρων δούλους συνέλεγεν,
ὁπλίτας τε κατελέγετο, καὶ χρήματα παρά τε τῶν
πολιτῶν καὶ παρὰ τῶν συμμάχων τῶν τε ὑπηκόων,
τῶν τε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῶν ἔξω πάντων, ἤθροιζε.
2 καὶ τόν γε ἐνιαυτὸν τοῦτόν τε καὶ τὸν ὕστερον ἔς
a. u. 717 τε τὴν ναυπηγίαν τῶν νεῶν καὶ ἐς τὴν ἄθροισιν τήν
τε ἄσκησιν τῶν ἐρετῶν κατανάλωσεν, αὐτὸς μὲν
ἐφορῶν καὶ διατάττων ταῦτά τε καὶ τὰ ἄλλα τά τε
ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τὰ ἐν τῇ Γαλατίᾳ, κίνησις γάρ τις
παρ' αὐτοῖς ἐγένετο, τῷ δ' Ἀγρίππᾳ τὴν τοῦ ναυτι-
3 κοῦ παρασκευὴν ἐγχειρίσας. τοὺς γὰρ Γαλάτας αὐ-
τὸν τοὺς νεωτερίσαντας προσπολεμούμενον, ὅτεπερ
καὶ τὸν Ῥῆνον δεύτερος δὴ Ῥωμαίων ἐπὶ πολέμῳ
διέβη, μετεπέμψατο, καὶ τῇ τε δόσει τῶν νικητηρίων

ἐτίμησε καὶ ἐκπονῆσαι ἐξασκῆσαί τε τὸ ναυτικὸν ἐκέ-
λευσε. καὶ ὅς, ὑπάτευε δὲ μετὰ Λουκίου Γάλλου, 4
τὰ μὲν ἐπινίκια οὐκ ἔπεμψεν, αἰσχρὸν εἶναι νομίσας
τοῦ Καίσαρος κακῶς πεπραγότος γαυρωθῆναι, τὸ δὲ
δὴ ναυτικὸν πάνυ προθύμως ἐξειργάσατο. ἐγίγνετο
μὲν γὰρ ἐν πάσῃ τῇ παραθαλασσίῳ Ἰταλίᾳ τὰ σκά-
φη· ὡς δ' οὐδεὶς αἰγιαλὸς ἐγκαθορμίσασθαι αὐτοῖς 5
ἀσφαλὴς εὑρίσκετο, ἀλίμενα γὰρ ἔτι καὶ τότε τὰ
πλείω τῆς ἠπείρου ταύτης ἦν, ἔργον μεγαλοπρεπὲς
καὶ ἐνενόησε καὶ ἐξεποίησεν, ὃ ἐγὼ διὰ πλειόνων
ἐξηγησάμενος ἐκεῖνό τε ἐπιδείξω τῷ λόγῳ καὶ τἆλλα
τὰ κατ' αὐτὸ νῦν ὄντα.

ἐν τῇ Κύμῃ τῇ Καμπανίδι χωρίον τι μεταξὺ 50
Μισηνοῦ καὶ Ποτεόλων μηνοειδές ἐστιν· ὄρεσί τε
γὰρ σμικροῖς καὶ ψιλοῖς, πλὴν βραχέων, περιείλη-
πται, καὶ θάλασσαν τριπλῆν κολπώδη ἔχει. ἡ μὲν γὰρ 2
ἔξω τε καὶ πρὸς ταῖς πόλεσίν ἐστιν, ἡ δ' ὀλίγη δια-
φυῇ ἀπ' αὐτῆς διείργεται, ἄλλη ἐν αὐτῷ τῷ μυχῷ
λιμνώδης ὁρᾶται. καὶ καλεῖται αὕτη μὲν Ἀουερνίς,
ἡ δὲ μέση Λουκρινίς· ἡ γὰρ ἔξω τοῦ Τυρσηνικοῦ
οὖσα ἐς ἐκεῖνο καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τελεῖ. ἐν ταύτῃ 3
δὴ τῇ θαλάσσῃ τῇ ἐντὸς ἑκατέρας, στενοῖς τότε ἔσπλοις
τὸ διεῖργον τὴν Λουκρινίδα ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐπ'
ἀμφότερα παρ' αὐτὴν τὴν ἤπειρον ὁ Ἀγρίππας συν-
τρήσας λιμένας ναυλοχωτάτους ἀπέδειξεν. ἐργαζομέ- 4
νων δ' αὐτῶν εἰκών τις ὑπὲρ τῆς Ἀουερνίδος, εἴτ'
οὖν τῆς Καλυψοῦς, ᾗ τὸ χωρίον ἀνατιθέασιν, ἐς ὃ
καὶ τὸν Ὀδυσσέα ἐσπλεῦσαι λέγουσιν, εἴτε καὶ ἑτέρας
τινὸς ἡρωίνης οὖσα, ἱδρῶτος ὥσπερ τι σῶμα ἀνθρώ-
πινον ἀνεπλήσθη. καὶ τοῦτο μὲν ὅπῃ ποτὲ συμβαί-
νει, οὐκ ἔχω εἰπεῖν· τὰ δ' ἄλλα ὅσα ἐν τῷ τόπῳ
ἐκείνῳ ἀξιαφήγητα ἐθεασάμην, φράσω. τὰ ὄρη ταῦτα 51

πρὸς ταῖς ἔνδον θαλάσσαις ὄντα πηγὰς πυρός τε ἅμα πολλοῦ καὶ ὕδατος συμμιγοῦς ἔχει· καὶ αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ ἑκάτερον οὐδαμοῦ εὑρίσκεται, οὔτε γὰρ πῦρ αὐτὸ οὔθ' ὕδωρ ψυχρὸν αὐτὸ φαίνεται, ἐκ δὲ δὴ τῆς ὁμιλίας σφῶν τό τε ὕδωρ θερμαίνεται·
2 καὶ τὸ πῦρ ὑγραίνεται· καὶ ἐκεῖνο μὲν πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ τῶν προπόδων ἐς τὰς δεξαμενὰς χωρεῖ, τὴν δ' ἀτμίδα αὐτοῦ ἔς τε οἰκήματα μετέωρα διὰ σωλήνων ἀνάγουσι, κἀνταῦθα αὐτῇ πυριῶνται· ὅσῳ γὰρ ἂν ἐπὶ πλεῖον ἀπό τε τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἀναδράμῃ, ξηροτέρα γίγνεται. κατασκευαί τε οὖν περὶ ἀμφότερα πολυτελεῖς ἤσκηνται, καὶ ἔστιν ἔς τε βίου διαγωγὴν καὶ ἐς ἄκεσιν ἐπιτηδειότατα.
3 ταῦτά τε οὖν τὸ ὄρος ἐκεῖνο καὶ προσέτι καὶ γῆς φύσιν τοιάνδε παρέχεται. τοῦ πυρὸς τὸ μὲν κάειν οὐκ ἔχοντος, ὑπὸ γὰρ τῆς τοῦ ὕδατος συνουσίας κἂν τὸ φλογῶδες αὐτοῦ σβέννυται, διακρίνειν δὲ δὴ καὶ διατήκειν τὰ προστυχόντα οἷ καὶ ὡς δυναμένου, συμβαίνει τῆς γῆς τὸ μὲν λιπαρὸν ἐκτήκεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, τὸ δὲ τραχὺ καὶ ὀστῶδες ὡς εἰπεῖν ὑπολείπεσθαι.
4 σηραγγώδεις τε οὖν οἱ ὄγκοι ἐξ ἀνάγκης γίγνονται, καὶ αὐχμῷ μὲν δοθέντες ἐς κόνιν διαλύονται, ὕδατι δὲ σὺν κονίᾳ φυραθέντες συνίστανται, καὶ ἐφ' ὅσον γ' ἂν ἐν τῷ ὑγρῷ ὦσι, πήγνυνταί τε καὶ πετροῦνται. αἴτιον δὲ ὅτι τὸ μὲν κραῦρον αὐτῶν ὑπὸ μὲν τοῦ πυρὸς ὁμοφυοῦς οἱ ὄντος ἐπιτείνεταί τε καὶ θραύεται, τῇ δὲ δὴ συμμίξει τῆς νοτίδος ἀναψύχεται, κἀκ τούτου ἔσω διὰ παντὸς συμπιληθὲν ἄλυτον γίγνεται.
5 τοιαῦται μὲν αἱ Βαῖαί εἰσι, καὶ ἐς αὐτὰς τότε ὁ Ἀγρίππας, ἐπειδὴ τάχιστα τοὺς ἔσπλους ἐξεποίησε, τάς τε ναῦς καὶ τοὺς ἐρέτας ἤθροισε, καὶ τὰς μὲν κατέφραττε, τοὺς δὲ ἐπὶ ἰκρίων ἐρέττειν ἤσκει.

οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταράττοντο μὲν καὶ ὑπὸ ση- 52
μείων. ἄλλα τε γὰρ συχνά σφισιν ἐσηγγέλθη, καὶ
ὅτι δελφῖνες πολλοὶ περὶ τὴν Ἀσπίδα τὴν τῆς Ἀφρι-
κῆς πόλιν ἐμαχέσαντό τε ἀλλήλοις καὶ διεφθάρησαν·
καί τι καὶ αὐτοῦ πρὸς τῷ ἄστει αἷμα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 2
ῥυὲν ὄρνιθες διεφόρησαν. ἐπειδή τε ἐν τῇ πανηγύ-
ρει τῇ τῶν Ῥωμαίων οὐδεὶς τῶν βουλευτῶν ἐν τῷ
Καπιτωλίῳ, ὥσπερ εἴθιστο, εἱστιάθη, ἐν τέρατος
λόγῳ καὶ τοῦτ' ἔλαβον. τό τε τῇ Λιουίᾳ συμβὰν 3
ἐκείνῃ μὲν καθ' ἡδονὴν ἐγένετο, τοῖς δ' ἄλλοις δέος
ἐνεποίησε· λευκὴν γὰρ ὄρνιθα, κλωνίον δάφνης
ἐγκάρπου φέρουσαν, ἀετὸς ἐς τὸν κόλπον αὐτῆς ἐνέ-
βαλε. καὶ ἐδόκει γὰρ οὐ σμικρὸν τὸ σημεῖον εἶναι,
τήν τε ὄρνιθα ἐν ἐπιμελείᾳ ἦγε καὶ τὴν δάφνην ἐφύ-
τευσε. καὶ ἡ μὲν ῥιζωθεῖσα ηὔξησεν ὥστε καὶ τοῖς 4
τὰ ἐπινίκια μετὰ τοῦτο πέμψασιν ἐπὶ πλεῖστον ἐξαρ-
κέσαι, ἥ τε Λιουία ἐγκολπώσεσθαι καὶ τὴν τοῦ Καί-
σαρος ἰσχὺν καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ κρατήσειν ἔμελλε·
τοὺς δὲ δὴ ἄλλους τοὺς ἐν τῇ πόλει ταῦτά τε καὶ αἱ 53
διαλλαγαὶ τῶν ἀρχόντων ἰσχυρῶς ἐτάρασσον· οὐ
γὰρ ὅπως οἵ τε ὕπατοι καὶ οἱ στρατηγοί, ἀλλὰ καὶ
οἱ ταμίαι ἐπ' ἀλλήλοις ἀντικαθίσταντο, καὶ τοῦτ'
ἐπὶ χρόνον ἐγένετο. αἴτιον δὲ ὅτι πάντες οὐχ οὕτως 2
ἵν' οἴκοι ἐπὶ πλεῖον ἄρξωσιν, ὡς ἵνα ἐν τοῖς ἄρξασιν
ἀριθμῶνται καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς δυ-
νάμεις τὰς ἔξω λαμβάνωσιν ἐσπούδαζον. οὔκουν
οὐδὲ ἐς ῥητὸν ἔτι τινὲς χρόνον ᾑροῦντο, ἀλλ' ὥστε
ἐπιβῆναί τε τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχῆς καὶ ἀποστῆναι
ὅταν τοῖς τὸ κράτος ἔχουσι δόξῃ· καὶ πολλοί γε ἐπὶ 3
τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἑκάτερον ἔπραξαν. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ
παντάπασι τὰς ἀρχὰς ὑπὸ πενίας ἐγκατέλιπον· τῶν
γὰρ σὺν τῷ Σέξτῳ τότε ὄντων, ὡς καὶ κατὰ δίκην δή

4 τινα ἀτιμασθέντων, οὐ μνημονεύω. βουλομένου δ'
οὖν καὶ Μάρκου τινὸς Ὀππίου ἀγορανομίας ὑπ'
ἀπορίας, ἐκ γὰρ τῶν ἐπικεκηρυγμένων καὶ αὐτὸς καὶ
ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦν, ἐκστῆναι· τὸ πλῆθος οὐκ ἐπέτρε-
ψεν, ἀλλ' ἔς τε τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὸν βίον ἀναγκαῖα
καὶ ἐς τὸ τῆς ἀρχῆς ἀνάλωμα ἀργύριον αὐτῷ συνεσ-
5 ήνεγκε. καὶ λόγος γε ἔχει καὶ τῶν κακούργων τινὰς
ἐς αὐτὸ τὸ θέατρον ἐν προσωπείοις, ὡς καὶ ὑποκρι-
νομένους τι, ἐσελθόντας συγκαταβαλεῖν τὰ χρήματα.
καὶ ὁ μὲν οὕτω ζῶν τε ὑπὸ τοῦ ὁμίλου ἠγαπήθη, καὶ
ἀποθανὼν οὐ πολλῷ ὕστερον ἔς τε τὸ Ἄρειον πεδίον
6 ἐκομίσθη καὶ ἐκεῖ καὶ ἐκαύθη καὶ ἐτάφη· ἡ δὲ δὴ
βουλὴ ἀγανακτήσασα τῇ πάσῃ τοῦ πλήθους περὶ
αὐτὸν σπουδῇ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ, ὡς οὐχ ὁσίως ἐν τῷ
ἱερῷ χωρίῳ κείμενα, ἀνείλετο, πεισθεῖσα τοῖς ποντί-
φιξι, καίπερ πολλοὺς ἄλλους ἐν αὐτῷ καὶ πρότερον
καὶ μετὰ ταῦτα θάψασα.

54 κἀν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ καὶ ὁ Ἀντώνιος
ἦλθε μὲν ἐς τὴν Ἰταλίαν αὖθις ἐκ τῆς Συρίας, πρό-
φασιν μὲν ὡς καὶ τοῦ Σέξτειου πολέμου διὰ τὰς τοῦ
Καίσαρος συμφορὰς μεθέξων, οὐ μέντοι καὶ παρέ-
2 μεινεν αὐτῷ, ἀλλ' ἅτε ἐς κατασκοπὴν αὐτοῦ μᾶλλον
ἢ καὶ ἔργου τινὸς ἕνεκα ἀφιγμένος, ἐκείνῳ μὲν ναῦς
ἔδωκε καὶ ἑτέρας πέμψειν ὑπέσχετο, ἀνθ' ὧν ὁπλί-
τας ἀντέλαβεν, αὐτὸς δὲ ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς Πάρθους
3 στρατεύσων ἀπῆρε. πρὶν δὲ ἢ ἀποπλεῖν αὐτὸν ᾐτιά-
σαντο ἀλλήλους, πρότερον μὲν διὰ τῶν ἑταίρων,
ἔπειτα δὲ καὶ δι' ἑαυτῶν· καὶ οὐ γάρ πω σχολὴν
πολεμῆσαί σφισιν ἦγον, συνηλλάγησαν τρόπον τινά,
4 τῆς Ὀκταουίας ὅτι μάλιστα τοῦτο πρασσούσης. καὶ
ὅπως γε πλείοσι τοῖς τῆς συγγενείας συνδέσμοις συν-
έχοιντο, ὅτε τε Καῖσαρ Ἀντύλλῳ τῷ τοῦ Ἀντωνίου

υἱεῖ τὴν θυγατέρα, καὶ ἐκεῖνος τῷ Δομιτίῳ, καίτοι
τοῦ Καίσαρος σφαγεῖ τε γενομένῳ καὶ ἐν τοῖς ἀπο-
λουμένοις ἐκτεθέντι, τὴν ἑαυτοῦ τὴν ἐκ τῆς Ὀκταουίας
οἱ γεννηθεῖσαν ἠγγύησε. ταῦτά τε ἅμα πρὸς ἀλλή- 5
λους ἐπλάσσοντο· οὐ γάρ που καὶ ποιήσειν τι αὐτῶν
ἤμελλον, ἀλλ᾽ ἐς τὴν χρείαν τῶν παρόντων σφίσι
πραγμάτων ὑπεκρίνοντο. ἀμέλει καὶ τὴν Ὀκταουίαν
αὐτὴν εὐθὺς ἐκ τῆς Κερκύρας ὁ Ἀντώνιος ἐς τὴν
Ἰταλίαν, ἵνα δὴ μὴ συγκινδυνεύσῃ οἱ τοῖς Πάρθοις
πολεμοῦντι, ἀπέπεμψεν. οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἔν γε τῷ τότε 6
ἐκεῖνά τε οὕτως ἔπραξαν, καὶ τὸν μὲν Σέξτον τῆς
τε ἱερωσύνης ἅμα καὶ τῆς ὑπατείας ἐς ἣν ἀπεδέδεικτο
ἔπαυσαν, ἑαυτοῖς δὲ τὴν ἡγεμονίαν ἐς ἄλλα ἔτη
πέντε, ἐπειδὴ τὰ πρότερα ἐξεληλύθει, ἐπέτρεψαν.
καὶ μετὰ τοῦτο Ἀντώνιος μὲν ἐς τὴν Συρίαν ἠπείγετο,
Καῖσαρ δὲ ἐς τὸν πόλεμον καθίστατο. καὶ τὰ μὲν 7
ἄλλα κατὰ γνώμην αὐτῷ ἐχώρει, ὁ δὲ δὴ Μηνᾶς
ἄπιστός τε φύσει ὢν καὶ τὰ τοῦ κρείττονος ἀεὶ θε-
ραπεύων, καὶ προσέτι καὶ ἀγανακτήσας ὅτι μηδεμίαν
ἀρχὴν εἶχεν ἀλλὰ τῷ Σαβίνῳ ὑπετέτακτο, πρὸς τὸν
Σέξτον αὖθις ηὐτομόλησεν.

# ΔΙΩΝΟΣ

## ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΘ.

a. u. Ἐν μὲν οὖν τῷ χειμῶνι ἐν ᾧ Λούκιός τε Γέλλιος
718 καὶ Κοκκήιος Νερούας ὑπάτευσαν, ταῦθ᾽ οὕτως ἐγένετο· Καῖσαρ δέ, ὡς τό τε ναυτικὸν ἡτοίμαστο καὶ τὸ ἔαρ ἐνέστη, ἦρέ τε ἐκ τῶν Βαιῶν καὶ παρὰ τὴν Ἰταλίαν ἐκομίζετο, ἐλπίδα οὐκ ἐλαχίστην ἔχων ἁπανταχόθεν πέριξ τὴν Σικελίαν περισχήσειν. αὐτός τε γὰρ πολλαῖς ναυσὶν ἐπέπλει, καὶ αἱ τοῦ Ἀντωνίου ἐς τὸν πορθμὸν ἤδη παρῆσαν· ὅ τε Λέπιδος ἄκων
2 μέν, ὑπέσχητο δ᾽ οὖν αὐτῷ βοηθήσειν. μέγιστον δὲ τῷ τε ὕψει τῶν σκαφῶν καὶ τῇ παχύτητι τῶν ξύλων ἐθάρσει· ὑπερπαχῆ τε γὰρ καὶ ὑπερμεγέθη κατεσκευάσθη, ὥστε ἐπιβάτας τε πλείστους ὅσους ἄγειν, καὶ γὰρ πύργους ἔφερον, ὅπως ὥσπερ ἀπὸ τείχους ἐξ ὑπερδεξίων ἀγωνίζωνται, καὶ αὐτὰ πρός τε τὰς ἐμβολὰς τῶν ἐναντίων ἀντέχειν, καὶ τοὺς ἐμβόλους αὐτῶν, ἅτε καὶ βιαιοτέραν τὴν σύγκρουσιν ποιου-
3 μένων, ἀποστρέφειν. τοιούτοις μὲν λογισμοῖς ὁ Καῖσαρ ἐς τὴν Σικελίαν ἠπείγετο. καὶ αὐτῷ τὸ ἀκρωτήριον τὸ Παλίνουρον ὀνομαζόμενον ὑπερβάλλοντι χειμὼν μέγας ἐπέπεσε· καὶ οὗτός τε πολλὰς ναῦς ἔφθειρε, καὶ ὁ Μηνᾶς ταραττομέναις ταῖς λοιπαῖς

ἐπιγενόμενος συχνὰς τὰς μὲν ἔκαυσε τὰς δ' ἀνεδή-
σατο. εἰ δὲ μὴ αὖθις ἐπί τε τῇ ἀδείᾳ καὶ ἐπ' ἄλλαις 4
τισὶν ἐλπίσι μετέστη, καὶ τριήρεις ψευδαυτομόλους
δεξάμενος πᾶν τὸ ναυτικὸν οὗ ἦρχε προέδωκε, διὰ
κενῆς ἂν καὶ τότε ὁ ἐπίπλους τῷ Καίσαρι ἐγένετο.
τοῦτο δὲ ἔπραξεν, ὅτι οὔτε τῷ Λεπίδῳ πολεμῆσαι
ὑπὸ τοῦ Σέξτου ἐπετράπη καὶ πρὸς πάντα τἄλλα
ὑπωπτεύετο. Καῖσαρ δὲ προσήκατο μὲν αὐτὸν καὶ 5
τότε ἀσμενέστατα, οὐ μέντοι καὶ ἐπίστευσέ τι ἔτ'
αὐτῷ. ὡς δ' οὖν τάς τε πεπονηκυίας ναῦς ἐπε-
σκευάσατο, καὶ τοὺς δούλους τοὺς τριηρίτας ἠλευ-
θέρωσε, τούς τε περίνεως, πολλοὶ γὰρ φθειρομένων
ἐν τῇ ναυαγίᾳ τῶν σκαφῶν ἀπεκολύμβησαν, ἐς τὸ
τοῦ Ἀντωνίου ναυτικὸν ὀλιγανδροῦν κατέταξεν, ἔς 6
τε Λιπάραν ἦλθε, κἀνταῦθα τόν τε Ἀγρίππαν καὶ
τὰς ναῦς καταλιπὼν ἐς τὴν ἤπειρον ἐκομίσθη, ἵνα
καὶ τὸν πεζὸν ἐς τὴν Σικελίαν, ὅταν καιρὸς γένηται,
περαιώσῃ.

μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Σέξτος αὐτὸς μὲν ἐν Μεσ- 2
σήνῃ ὑφώρμει, τὸν διάπλουν αὐτοῦ τηρῶν, τῷ δ'
Ἀγρίππᾳ Δημοχάρην ἀνθορμεῖν ἐν Μύλαις ἐκέλευσεν.
οὗτοι οὖν τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ χρόνου ἀποπειρώμενοι 2
μὲν ἀλλήλων κατὰ τὸ παρεῖκον, οὐ μέντοι καὶ ἐναπο-
κινδυνεῦσαι παντὶ τῷ στόλῳ τολμῶντες κατανάλω-
σαν· οὔτε γὰρ τὰς δυνάμεις ἀλλήλων ᾔδεσαν, καὶ
πάντα πρός τε τὸ μεῖζον καὶ πρὸς τὸ φοβερώτερον
παρ' ἀμφοτέροις περὶ τῶν ἑτέρων ἐλογοποιεῖτο. τέλος 3
δὲ ὁ Ἀγρίππας συνιεὶς ὅτι οὐ συμφέρει οἱ διατρίβειν,
οἱ γὰρ τοῦ Σέξτου, ἅτε ἐν τῇ οἰκείᾳ ναυλοχοῦντες,
οὐδὲν ἐδέοντο σπεύδειν, τάς τε ἀρίστας τῶν νεῶν
ἔλαβε, καὶ ἐπὶ τὰς Μύλας πρὸς κατασκοπὴν τοῦ τῶν
ἐναντίων πλήθους ὥρμησε. καὶ ἐπειδὴ μήτε πάντας

αὐτοὺς ἰδεῖν ἠδυνήθη μήτ' ἀναχθῆναί τις αὐτῶν
ἠθέλησε, κατεφρόνησεν αὐτῶν, καὶ ἐπανελθὼν παρε-
σκευάζετο ὡς καὶ πάσαις ταῖς ναυσὶ τῆς ὑστεραίας
4 ἐπὶ τὰς Μύλας ἐπιπλευσόμενος. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο
καὶ ὁ Δημοχάρης ἔπαθε· μόνας τε γὰρ τὰς ἀφικο-
μένας ναῦς ὑποτοπήσας εἶναι, καὶ βραδύτατα αὐτὰς
ὑπὸ τοῦ μεγέθους πλεούσας ἰδών, τόν τε Σέξτον
τῆς νυκτὸς μετεπέμψατο, καὶ ἡτοιμάζετο ὡς καὶ αὐτῇ
τῇ Λιπάρᾳ προσμίξων. ἡμέρα τε ὑπέφηνε, καὶ ἀμ-
φότεροι ἅμα ὡς καὶ ἐπ' ἐλάττους σφῶν ἀλλήλους
3 ὄντας ἔπλεον. ἐγγὺς δὲ δὴ γενόμενοι, καὶ παρὰ
δόξαν πολλῷ πλείους τοὺς ἐναντίους ἑκάτεροι ὧν
ᾤοντο εἶναι ἰδόντες, τὰ μὲν πρῶτα ἐταράχθησαν
ὁμοίως ἀμφότεροι, καί τινες καὶ πρύμναν ἀνεκρού-
σαντο· ἔπειτα δὲ τὴν φυγὴν τῆς μάχης μᾶλλον φο-
βηθέντες, καὶ ἐν μὲν ταύτῃ καὶ κρατήσειν ἐλπίσαν-
τες, ἐν δὲ ἐκείνῃ πασσυδὶ ἀπολεῖσθαι προσδοκήσαν-
τες, ἀντεξώρμησαν καὶ συμμίξαντες ἐναυμάχησαν.
2 ἦσαν δὲ οἱ μὲν τῷ πλήθει τῶν νεῶν οἱ δὲ ταῖς ἐμ-
πειρίαις τῶν ναυτῶν προφέροντες, καὶ τοῖς μὲν τό
τε ὕψος τῶν σκαφῶν καὶ τὸ πάχος τῶν ἐπωτίδων
οἵ τε πύργοι συνήροντο, τοὺς δ' ἑτέρους οἵ τε διέκ-
πλοι ἀνέφερον, πρός τε τὴν ῥώμην τῶν τοῦ Καίσα-
ρος ἐπιβατῶν ἡ τόλμα αὐτῶν ἀντήρκει· αὐτόμολοι
γὰρ οἱ πλείους ἐκ τῆς Ἰταλίας ὄντες ἀπονοίᾳ πολλῇ
3 ἐχρῶντο. κἀκ τούτου πλεονεκτοῦντές τε ἅμα ἀλλή-
λων καὶ ἐλαττούμενοι οἷς εἶπον, ἴσην τὴν ἰσχὺν ἐκ
τοῦ τῶν ὑπαρχόντων σφίσιν ἀντιπάλου εἶχον· καὶ
διὰ τοῦτο καὶ ἀγχώμαλα ἐπὶ πλεῖστον ἠγωνίσαντο.
4 οἵ τε γὰρ Σέξτειοι τοὺς μὲν ἄνδρας τοὺς ἐναντίους
τῷ ῥοθίῳ ἐξέπλησσον. καί τινας ναῦς, ῥύμῃ τέ σφισι
προσπίπτοντες καὶ τὰς παρεξειρεσίας αὐτῶν ἀναρρη-

γνύντες, ἐτίτρωσκον, ἀπὸ δὲ δὴ τῶν πύργων ἐν τῇ προσμίξει βαλλόμενοι καὶ χειρῶν ἐπιβολαῖς σιδηρῶν προσαρτώμενοι οὐδὲν ἔλαττον ὧν ἔδρων ἔπασχον·
καὶ οἱ Καισάρειοι ἐς χεῖρας μέν σφισιν ἰόντες καὶ 5
ἐς τὰς ναῦς σφων μετεκβαίνοντες κρείττους ἐγίγνοντο, ἐκπηδώντων δὲ αὐτῶν ἐς τὴν θάλασσαν ὁπότε βαπτίζοιντο, καὶ ἑτέρων σκαφῶν ῥᾳδίως ἔκ τε τοῦ καλῶς νεῖν καὶ ἐκ τοῦ κούφως ἐσκευάσθαι ἐπιβαινόντων, ἀντιρρόπως ἠλαττοῦντο. κἀν τούτῳ καὶ τῶν νεῶν ἥ τε τῆς 6
ναυτιλίας τῶν ἑτέρων ὀξύτης ἰσοπαλὴς τῇ τῶν ἐναντίων βεβαιότητι καὶ ἡ τούτων βαρύτης ἰσοστασία τῇ ἐκείνων λεπτότητι ἐγίγνετο. ὀψὲ δ' οὖν ποτε καὶ πρὸς 4
νύκτα ἤδη οἱ τοῦ Καίσαρος ἐκράτησαν, οὐ μέντοι καὶ ἐπεδίωξάν τινα, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τὸ εἰκὸς συμβάλλεται, ὅτι μήτε καταλαβεῖν αὐτοὺς ἐδύναντο, καὶ ἐς τὴν γῆν βράχη ὧν ἄπειροι ἦσαν ἔχουσαν, ἐφοβήθησαν ἐξοκεῖλαι· ὡς δέ τινες λέγουσιν, ὁ Ἀγρίππας, ἅτε καὶ ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μαχόμενος, ἐξαρκεῖν οἱ τὸ τρέψαι τοὺς ἀντιπάλους ἡγεῖτο. καὶ γὰρ εἰώθει λέγειν πρὸς τοὺς πάνυ ἑταί- 2
ρους ὅτι οἱ πλείους τῶν ἐν ταῖς δυναστείαις ὄντων οὐδένα ἐθέλουσι κρείττω σφῶν εἶναι, ἀλλὰ τὰ μὲν πλείω, ὅσα γε καὶ πρόχειρον τὴν νίκην ἔχει, αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν ποιοῦνται τὰ δὲ δὴ χείρω καὶ ἀτοπώτερα ἄλλοις προστάττουσι. κἂν ἄρα ποτὲ τῶν ἀμεινόνων 3
τι ἀναγκασθῶσί σφισιν ἐπιτρέψαι, βαρύνονταί τε καὶ ἄχθονται τῇ εὐδοξίᾳ αὐτῶν· ἡττᾶσθαι μὲν γάρ σφας καὶ κακῶς πράττειν οὐκ εὔχονται, οὐ μέντοι καὶ παντελῶς τι καταπράξαντας τὴν δόξαν αὐτοὺς λαβεῖν αἱροῦνται. δεῖν οὖν παρῄνει τὸν ἄνδρα τὸν σωθη- 4
σόμενον τῆς μὲν δυσχερείας αὐτὸν τῶν πραγμάτων ἀπαλλάττειν, τὴν δὲ δὴ κατόρθωσίν σφων ἐκείνοις

φυλάττειν. ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν ταῦθ᾽ οὕτω πέφυκε καὶ
ὅτι καὶ ὁ Ἀγρίππας ἐπεμελεῖτο αὐτῶν οἶδα, οὐ μὴν
ἔν γε τῷ τότε παρόντι τοῦτ᾽ αἴτιον τῆς οὐ διώξεως
αὐτοῦ γράφω· οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ εἰ πάνυ ἐβούλετο, οἷός
τε ἦν ἐπισπέσθαι σφίσιν.

5 ἐν ᾧ δ᾽ οὖν ἡ ναυμαχία ἐγίγνετο, ὁ Καῖσαρ ὡς
τάχιστα τόν τε Σέξτον ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀπεληλυ-
θότα καὶ τὸν πορθμὸν φυλακῆς ἔρημον ὄντα ᾔσθετο,
τὸν μὲν καιρὸν τοῦ πολέμου οὐ παρέλιπεν, ἀλλ᾽ εὐ-
θὺς ἐπιβὰς τῶν Ἀντωνιείων νεῶν πρὸς Ταυρο-
μένιον ἐπεραιώθη, οὐ μὴν καὶ ἐν τύχῃ αὐτῷ ἐχρή-
2 σατο. πλέοντα μὲν γὰρ οὐδ᾽ ἀποβαίνοντα αὐτὸν
οὐδεὶς ἐκώλυσεν, ἀλλὰ καὶ πάνυ καθ᾽ ἡσυχίαν τά τε
ἄλλα καὶ τὸ στρατόπεδον ἐποιήσατο· ἐπεὶ δὲ ἥ τε
ναυμαχία ἐγένετο, καὶ ὁ Σέξτος ἔς τε τὴν Μεσσήνην
σπουδῇ ἀφίκετο, καὶ μαθὼν παρόντα αὐτὸν ἄλλους
τε διὰ ταχέων ἀκραιφνεῖς ἐς τὰς ναῦς ἀντενεβίβασε
3 καὶ ἐκείναις τε αὐτῷ ἅμα καὶ τοῖς ὁπλίταις κατὰ γῆν
προσέμιξε, τούτοις μὲν οὐδ᾽ ἐπεξῆλθεν, ἀνταναχθεὶς
δὲ καταφρονήσει τῆς τε ὀλιγότητος τῶν ἐναντίων
νεῶν καὶ ὅτι καὶ προήττηντο, τοῦ τε ναυτικοῦ τὸ
πλεῖον ἀπέβαλε καὶ αὐτὸς ὀλίγου προσδιεφθάρη·
4 οὔκουν οὐδ᾽ ἠδυνήθη πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ τοὺς ἐν τῇ
Σικελίᾳ ὄντας διαφυγεῖν, ἀλλ᾽ ἀγαπητῶς ἐς τὴν
ἤπειρον ἀπεσώθη. καὶ αὐτὸς μὲν ἐν ἀσφαλεῖ ἦν, ὁρῶν
δὲ τὸ στράτευμα ἐν τῇ νήσῳ ἀπειλημμένον δεινῶς
5 ἤχθετο. καὶ οὐ πρότερον ἀνεθάρσησε πρὶν ἰχθῦν
τινα ἐκ τῆς θαλάσσης αὐτόματον ἀναθορόντα πρὸς
τοὺς πόδας αὐτοῦ προσπεσεῖν· ἐκ γὰρ τούτου πι-
στεύσας τοῖς μάντεσιν, εἰποῦσίν οἱ ὅτι δουλώσεται
αὐτήν, ἀνερρώσθη.

6 καὶ ὁ μὲν τὸν Ἀγρίππαν σπουδῇ πρὸς τὴν ἐπι-

κουρίαν αὐτῶν μετεπέμπετο, ἐκεῖνοι δὲ ἐπολιορκοῦντο. καὶ ἐπειδὴ τά τε ἐπιτήδεια ἐπιλείπειν σφᾶς ἤρχετο καὶ βοήθεια οὐδεμία πω ἐφαίνετο, φοβηθεὶς ὁ Κορνουφίκιος, οὗτος γὰρ αὐτῶν ἦρχε, μὴ καὶ ὑπὸ λιμοῦ τῷ χρόνῳ κατὰ χώραν μένων ἐκπολιορκηθῇ, καὶ νομίσας διατρίβοντι μέν οἱ αὐτοῦ ταύτῃ μηδένα 2
τῶν πολεμίων ἐς χεῖρας, ἅτε καὶ κρείττονι τοῖς ὁπλίταις ὄντι, ἥξειν, ἂν δέ πῃ προχωρῇ, δυοῖν θάτερον, ἢ προσμίξαντάς σφισιν αὐτοὺς κρατήσειν, ἢ μὴ βουληθέντων αὐτῶν τοῦτο ποιῆσαι πρός τε τὸ ἀσφαλὲς ἀποχωρήσειν καὶ τῶν ἐπιτηδείων εὐπορήσειν καί τινα καὶ ὠφέλειαν παρὰ τοῦ Καίσαρος ἢ καὶ τοῦ Ἀγρίππου σχήσειν, τά τε σκάφη ὅσα ἔκ τε τῆς ναυμαχίας 3
ὑπελέλειπτο καὶ πρὸς τὸ τάφρευμα ἐξεπεπτώκει κατέκαυσε, καὶ αὐτὸς ἄρας ὡς πρὸς τὰς Μύλας ἐπορεύετο. καὶ αὐτῷ προσβαλόντες καὶ ἱππεῖς καὶ ψιλοὶ πόρρωθεν, οὐ γὰρ δὴ καὶ ὁμόσε χωρῆσαι ἐτόλμων, ἄποροι δεινῶς ἐγίγνοντο. αὐτοὶ μὲν γὰρ καὶ ἐπῄεσαν 4
ὁπότε καιρὸς εἴη, καὶ ἀνέστρεφον διὰ βραχέος· οἱ δέ, ὥς γε ὁπλῖται, οὔτ' ἄλλως ἐπιδιώκειν σφᾶς ὑπὸ τοῦ βάρους ἐδύναντο, καὶ τοὺς ἀόπλους τοὺς ἐκ τοῦ ναυτικοῦ σωθέντας περιέστελλον. κἀκ τούτου ἔπασχον μὲν πολλὰ καὶ δεινά, ἀντέδρων δὲ οὐδέν· εἰ γάρ που καὶ ἐπάξειάν τισιν, ἔτρεπον μὲν αὐτούς, πέρα δ' οὐ δυνάμενοι διώκειν χαλεπωτέρους σφᾶς ἐν τῇ ἀναστροφῇ, ἅτε καὶ μονούμενοι ταῖς ἐκδρομαῖς, εἶχον. ἔν τε οὖν τῇ ἄλλῃ πορείᾳ καὶ ἐν ταῖς διαβάσεσι τῶν 5
ποταμῶν μάλιστα ἰσχυρῶς ἐταλαιπώρουν· περιστοιχιζόμενοι γὰρ αὐτοὺς οἱ ἐναντίοι καὶ κατ' ὀλίγους οἷα ἐν τῷ τοιούτῳ, σπουδῇ ἀτάκτως χωροῦντας, ἔς τε τὰ καίρια παραγυμνουμένους ἔπαιον, καὶ ἐς τὰ πηλώδη τά τε ῥοώδη ἐσπίπτοντας ὡς καὶ ἐνισχομένους ἢ

7 καὶ παραφερομένους ἔβαλλον. καὶ τοῦτ' ἐπὶ τρεῖς
ὅλας ἡμέρας ἐποίησαν, καὶ τῇ γε τελευταίᾳ παντελῶς
αὐτοὺς ἐκάκωσαν, ἄλλως τε καὶ τοῦ Σέξτου τῷ ὁπλι-
τικῷ προσγενομένου σφίσιν, ὥστε τῶν μὲν ἀπολλυ-
μένων οὐδένα ἔτι λόγον ἐποιοῦντο, ἀλλὰ καὶ ἐν κέρ-
δει τὸ μηκέτ' αὐτοὺς κακοπαθεῖν ἐτίθεντο, καὶ ἤθε-
λον καὶ αὐτοὶ τῶν ἤδη τεθνηκότων ὑπὸ τῆς ἀνελπι-
2 στίας εἶναι. οἱ δὲ δὴ τραυματίαι πολλοί τε καὶ πλεί-
ους τῶν τελευτώντων ὄντες, ἅτε γὰρ καὶ λίθοις καὶ
ἀκοντίοις πόρρωθεν βαλλόμενοι, καὶ μηδεμίαν ἐκ
χειρὸς πληγὴν ὑπομένοντες, πολλαχῇ τε καὶ οὐ πάντῃ
καιρίαν ἐτιτρώσκοντο, αὐτοί τε δεινῶς ἐταλαιπώ-
3 ρουν, καὶ τοῖς περιλοίποις πολὺ πλείω πόνον ἢ οἱ
πολέμιοι παρεῖχον· εἴτε γὰρ φέροιντο, καὶ τοὺς ἀνέ-
χοντάς σφας προσαπώλλυσαν, εἴτε καὶ κατελείποντο,
τὸ στράτευμα πᾶν ἐς ἀθυμίαν ὀλοφυρόμενοι καθί-
στασαν. κἂν πασσυδὶ διεφθάρησαν, εἰ μή περ οἱ πο-
4 λέμιοι καὶ ἄκοντές σφων ἀπέσχοντο. ὅ τε γὰρ Ἀγρίπ-
πας τότε μὲν νικήσας τὴν ναυμαχίαν πρὸς τὴν Λι-
πάραν ἀνέπλευσεν, μαθὼν δὲ τόν τε Σέξτον ἐς τὴν
Μεσσήνην πεφευγότα καὶ τὸν Δημοχάρην ἄλλοσέ ποι
ἀπεληλυθότα, ἐπεραιώθη ἐς τὴν Σικελίαν καὶ κατα-
λαβὼν τάς τε Μύλας καὶ τὴν Τυνδαρίδα σῖτόν τέ
5 σφισι καὶ στρατιώτας ἔπεμψε· καὶ ὁ Σέξτος οἰηθεὶς
καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον ἥξειν ἐφοβήθη καὶ σπουδῇ προα-
νεχώρησεν, ὥστε καὶ σκεύη τινὰ καὶ ἐπιτήδεια ἐν τῷ
ἐρύματι καταλιπεῖν, ἐξ ὧν τὴν τροφὴν ἄφθονον οἱ
περὶ τὸν Κορνουφίκιον ἔχοντες πρὸς τὸν Ἀγρίππαν
6 ἀπεσώθησαν. καὶ αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ καὶ ἐπαίνοις καὶ
δωρεαῖς ἀνεκτήσατο, καίπερ ὑπεροπτικώτατά σφισιν
ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀγρίππου ναυκρατίᾳ, ὡς καὶ διαπεπο-
λεμηκότος, χρησάμενος. τοσοῦτον γάρ που καὶ ὁ Κορ-

νουφίκιος ἐπὶ τῇ τῶν στρατιωτῶν σωτηρίᾳ ἐφρόνει
ὥστε καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπὶ ἐλέφαντος, ὁσάκις ἔξω τῆς
οἰκίας ἐδείπνει, ἀνακομίζεσθαι.

τῷ δ' οὖν Καίσαρι ἐς τὴν Σικελίαν μετὰ τοῦτ' 8
ἐλθόντι ὁ Σέξτος περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἀντεστρατοπε-
δεύσατο· καὶ μάχην μὲν οὐδεμίαν εὐθὺς μεγάλην
ἐμαχέσαντο, ἱππομαχίας δέ τινας βραχείας ἐποιοῦντο.
ἀντικαθημένων δὲ αὐτῶν ἀλλήλοις, τῷ μὲν Σέξτῳ ὁ
Γάλλος ὁ Τισιῆνος, τῷ δὲ Καίσαρι ὁ Λέπιδος σὺν
ταῖς δυνάμεσι προσεγένοντο. οὗτός τε γὰρ περιπε- 2
σὼν τῷ χειμῶνι οὗπερ ἐμνημόνευσα καὶ τῷ Δημοχά-
ρει, ναῦς τε συχνὰς ἀπέβαλε καὶ οὐκ εὐθὺς πρὸς τὸν
Καίσαρα ἦλθεν, ἀλλ' εἴτε δὴ διὰ τὸ πάθος, εἴθ' ὅπως
καθ' ἑαυτὸν ἐκεῖνος πονοῖτο, εἴτε καὶ ἀπαγαγεῖν τὸν
Σέξτον ἀπ' αὐτοῦ βουληθείς, Λιλυβαίῳ προσέβαλε·
καὶ ὁ Γάλλος ἐνταῦθα αὐτῷ πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Σέξ-
του προσεπολέμει. καὶ οὕτως ἐκεῖθεν ἀμφότεροι, 3
ἐπειδὴ μηδὲν ἐπέραινον, πρὸς τὸ Ἀρτεμίσιον ἀφί-
κοντο. καὶ ὁ μὲν Γάλλος ἐπέρρωσε τὸν Σέξτον, ὁ δὲ
δὴ Λέπιδος τῷ τε Καίσαρι διηνέχθη, αὐτός τε γὰρ
ἐκ τοῦ ἴσου πάντα αὐτῷ διοικεῖν ὡς καὶ συνάρχων
ἠξίου, καὶ ἐκεῖνος ἐς πάντα αὐτῷ ὡς καὶ ὑποστρα-
τήγῳ οἱ ἐχρῆτο, κἀκ τούτου πρός τε τὸν Σέξτον ἀπέ-
κλινε καὶ ἐκοινολογεῖτο αὐτῷ δι' ἀπορρήτων. ὑποτο- 4
πήσας οὖν τοῦτο ὁ Καῖσαρ, καὶ μήτε ἐκφῆναι τολ-
μῶν, μὴ καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ αὐτὸν πολεμώσηται,
μήτ' αὖ ἀποκρύψασθαι ἀσφαλῶς δυνάμενος, ὕποπτον
μὲν γὰρ ἐνόμιζεν εἰ μὴ συμβουλεύοιτό τι αὐτῷ, δει-
νὸν δ' εἰ πάντα ἀνακοινοῖτο, διακινδυνεῦσαι ὅτι τά-
χιστα, πρὶν νεοχμωθῆναί τι, ἔγνω, καίτοι τῶν ἄλλων
ἕνεκα ἥκιστα ἐπειγόμενος· οὔτε γὰρ σῖτος οὔτε χρή- 5
ματα τῷ Σέξτῳ ὑπῆν, ἐξ ὧν ἤλπιζεν αὐτὸν ἀμαχὶ οὐ

πολλῷ ὕστερον καταλύσειν. ἐπεὶ δ' οὖν ἔκρινε τοῦτο,
αὐτός τε κατὰ γῆν τὸν στρατὸν ἐξάγων πρὸ τοῦ στρα-
τοπέδου προπαρέτασσε καὶ ὁ Ἀγρίππας ἅμα ἐπιπλέων
ἀπεσάλευεν· ὁ γὰρ Σέξτος πολὺ ταῖς δυνάμεσιν αὐ-
6 τῶν ἐλαττούμενος οὐδετέρωσε ἀντεπεξῄει. καὶ τοῦτο
καὶ ἐπὶ πλείους ἡμέρας ἐγένετο. τέλος δὲ δείσας μὴ
καὶ καταφρονηθεὶς διὰ ταῦθ' ὑπὸ τῶν συμμάχων
ἐγκαταλειφθῇ, ἀνταναχθῆναί ποτε ταῖς ναυσὶ προσ-
έταξε· καὶ γάρ τινα ἐλπίδα ἐν ταύταις μᾶλλον εἶχεν.
9 ὡς οὖν τό τε σημεῖον ἤρθη καὶ ἡ σάλπιγξ ὑπεσήμη-
νεν, ἐκεῖναί τε ἅπασαι πρὸς τῇ γῇ συνέμιξαν καὶ ὁ
πεζὸς ἀμφοτέρων ὁμοίως ἐπ' αὐτῆς τῆς ῥαχίας παρ-
2 ετάξατο, ὥστε τὴν θέαν ἀξιολογωτάτην γενέσθαι. ἥ
τε γὰρ θάλασσα ἡ ἐκεῖ πᾶσα τῶν νεῶν ἐπεπλήρωτο,
πολλαὶ γὰρ οὖσαι ἐπὶ πλεῖστον ἐπέσχον, καὶ ἡ χώρα
ἡ μὲν ἐγγὺς αὐτῆς ὑπὸ τῶν ὡπλισμένων, ἡ δ' ἄλλη
ἡ προσεχὴς ὑπὸ τοῦ λοιποῦ ἑκατέρων ὁμίλου κατεί-
χετο. ὅθενπερ καὶ ὁ ἀγὼν ἔδοξε μὲν τῶν ναυμαχούν-
των μόνων εἶναι, τῇ δ' ἀληθείᾳ καὶ τῶν ἄλλων ἐγέ-
3 νετο· οἵ τε γὰρ ἐν ταῖς ναυσὶν ὄντες προθυμότερον
ἐς τὴν τῶν ὁρώντων σφᾶς ἐπίδειξιν ἡμιλλῶντο, καὶ
ἐκεῖνοι, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀπείχοντο ἀλλήλων, ἀλλὰ
καὶ πρός γε τὴν τῶν δρωμένων ὄψιν καὶ αὐτοὶ τρό-
πον τινὰ ἠγωνίζοντο. ἀντιπάλου γὰρ ἐπὶ πολὺ τῆς
μάχης γενομένης, ὁμοιοτροπώτατα γὰρ τοῖς πρόσθεν
ἐναυμάχησαν, ἰσορρόπῳ καὶ αὐτοὶ συστάσει τῆς γνώ-
4 μης συνέσχοντο. μάλιστα μὲν γὰρ καὶ τὸν πόλεμον
πάντα ἐν αὐτῇ καταλυθήσεσθαι ἤλπιζον· εἰ δὲ μή,
οἱ μέν, εἰ καὶ τότε κρατήσειαν, οὐδὲν ἔτι μέγα ἐπι-
πονήσειν, οἱ δέ, εἰ τότε γε νικήσειαν, οὐκέθ' ἡττη-
5 θήσεσθαι προσδοκῶντες ἔρρωντο. καὶ διὰ τοῦτο καὶ
σιωπῇ, ὅπως αὐτοί τε πρὸς τὰ γιγνόμενα ἀποβλέ-

ποσι καὶ τοὺς ἐν τῷ ἔργῳ μὴ ἀποτρίβωσι, καὶ κραυ-
γῇ μικρᾷ ἐχρῶντο, τούς τε ναυμαχοῦντας ἀνακαλοῦν-
τες καὶ τοὺς θεοὺς ἐπιβοώμενοι, καὶ τοὺς μὲν κρα-
τοῦντάς σφων ἐπαινοῦντες τοὺς δ' ἡττωμένους λοι-
δοροῦντες, καὶ πολλὰ μὲν ἐκείνοις ἀντιπαρακελευό- 6
μενοι πολλὰ δὲ καὶ ἀλλήλοις ἀντιβοῶντες, τοῦ τε
τοὺς σφετέρους ῥᾷον τὰ λεγόμενα ἀκούειν καὶ τοῦ
τοὺς ἐναντίους ἧττον τῶν οἰκείων ἐπαΐειν. τέως μὲν 10
οὖν ἰσοπαλεῖς ἦσαν, οὕτω τε ταῦτα παρ' ἀμφοτέρων
ὁμοίως ἐγίγνετο, καί τι καὶ τοῖς σώμασιν ὡς καὶ ἰδεῖν
καὶ νοῆσαι δυναμένοις σφίσιν ἐνεδείκνυντο· ἐπεὶ δὲ
ἐτράποντο οἱ τοῦ Σέξτου, ἐνταῦθα ἤδη ἀθρόοι καὶ
ἀπὸ μιᾶς ὁρμῆς οἱ μὲν ἐπαιώνισαν οἱ δὲ ὠλοφύραντο.
καὶ οὗτοι μέν, ὡς καὶ αὐτοὶ συννενικημένοι, πρὸς 2
τὴν Μεσσήνην εὐθὺς ἀπεχώρησαν· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ
τούς τε ἐκπίπτοντας τῶν ἡττωμένων ἐς τὴν γῆν ἐξε-
δέχετο, καὶ ἐς αὐτὴν τὴν θάλασσαν ἐπεσβαίνων πάντα
τὰ σκάφη τά γε ἐς τὸ τεναγῶδες ὀκέλλοντα κατεπίμ-
πρη, ὥστε μήτε τοῖς ἔτι πλέουσιν ἀσφάλειαν εἶναι, 3
πρὸς γὰρ τοῦ Ἀγρίππου ἐκόπτοντο, μήτε τοῖς προσίσ-
χουσί πῃ, πρὸς γὰρ τοῦ Καίσαρος διώλλυντο, πλὴν ὀλί-
γων, ὅσοι ἐς τὴν Μεσσήνην προκατέφυγον. κἀν τούτῳ
τῷ πόνῳ ὁ μὲν Δημοχάρης ἁλισκόμενος ἑαυτὸν ἀπέ-
σφαξεν, ὁ δ' Ἀπολλοφάνης ἄθραυστον τὴν ναῦν ἔχων 4
καὶ δυνηθεὶς ἂν φυγεῖν προσεχώρησε τῷ Καίσαρι.
τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἄλλοι, ὅ τε Γάλλος καὶ οἱ ἱπ-
πεῖς οἱ σὺν αὐτῷ πάντες, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ πεζοί
τινες ἐποίησαν. ἀφ' οὗπερ οὐχ ἥκιστα ὁ Σέξτος ἀπο- 11
γνοὺς τὰ παρόντα φυγεῖν ἐβουλεύσατο, καὶ παραλα-
βὼν τήν τε θυγατέρα καὶ ἄλλους, τά τε χρήματα καὶ
τὰ λοιπὰ τὰ πλείστου ἄξια ἐς τὰς ναῦς τὰς ἄριστα τῶν
σωθεισῶν πλεούσας ἐσθέμενος, νυκτὸς ἀπῆρεν. οὐδὲ

ἐπεδίωξέ τις αὐτόν· ἐκεῖνός τε γὰρ λάθρᾳ ἐξέπλευσε,
καὶ ὁ Καῖσαρ ἐν μεγάλῃ ταραχῇ παραχρῆμα ἐγένετο.
2 ὁ γὰρ Λέπιδος τῇ τε Μεσσήνῃ προσέπεσε, καὶ
ἐσδεχθεὶς ἐς αὐτὴν τὰ μὲν ἐνεπίμπρη τὰ δ' ἥρπαζεν·
ἐπειδή τε ἐκεῖνος αἰσθόμενος τοῦτ' ἐπῆλθέ τέ οἱ διὰ
ταχέων καὶ ἐμποδὼν ἐγίγνετο, τῆς μὲν πόλεως ὑπ-
εξῆλθε φοβηθείς, ἐπὶ δὲ λόφον τινὰ καρτερὸν ἀνα-
στρατοπεδευσάμενος ἐγκλήματα ἐποιεῖτο, καταλέγων
3 πάνθ' ὅσα ἐλαττοῦσθαι ἐνόμιζε, καὶ τά τε ἄλλα ἀπή-
τει ὅσα αὐτῷ κατὰ τὴν πρώτην σφῶν συνωμοσίαν
ἐδέδοτο, καὶ τῆς Σικελίας ὡς καὶ συγκαταστρεψάμε-
νος αὐτὴν ἀντεποιεῖτο· καὶ ὁ μὲν ταῦτά τε τῷ Καί-
4 σαρι πέμπων τινὰς ἐπεκάλει, καὶ ἐς δίκην αὐτὸν
προυκαλεῖτο, εἶχε δὲ τάς τε δυνάμεις ἃς ἐκ τῆς Λι-
βύης ἐπῆκτο, καὶ τοὺς ἐγκαταλειφθέντας ἐν τῇ Μεσ-
σήνῃ πάντας, ἐπειδὴ καὶ πρώτως ἐς αὐτὴν ἐσεληλύ-
θει καί τινα καὶ ἐλπίδα νεωτέρων σφίσι πραγμάτων
12 ὑπεβεβλήκει· Καῖσαρ δὲ πρὸς μὲν ταῦτα οὐδὲν ἀν-
τεῖπε, νομίσας δὲ δὴ πάντα τὰ δίκαια παρά τε ἑαυ-
τῷ καὶ παρὰ τοῖς ὅπλοις, ἅτε καὶ ἰσχυρότερος αὐτοῦ
ὤν, ἔχειν, εὐθὺς ἐπ' αὐτὸν μετ' ὀλίγων τινῶν ὥρ-
μησεν ὡς καὶ ἐκεῖνόν τε ἐκ τοῦ αἰφνιδίου, οἷα μη-
δὲν δραστήριον ἔχοντα, καταπλήξων, καὶ τοὺς στρα-
2 τιώτας αὐτοῦ προσποιησόμενος. καὶ ἐσῆλθε μὲν
ἐς τὸ στρατόπεδον δόξας σφίσι διὰ τὴν ὀλιγότητα
τῶν συνακολουθούντων οἱ εἰρηνικόν τι πράξειν· ὡς
δ' οὐδὲν κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἔλεγε, παρωξύνθησαν
καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ, καί τινας τῶν ἄλλων καὶ ἀπέ-
κτειναν· ἐκεῖνος γὰρ ἐν τάχει βοηθείας τυχὼν ἐσώ-
3 θη. καὶ μετὰ τοῦτ' ἐπῆλθέ τε αὖθις αὐτοῖς μετὰ
παντὸς τοῦ στρατοῦ, καὶ κατακλείσας σφᾶς ἐς τὸ τά-
φρευμα ἐπολιόρκει. φοβηθέντες οὖν τὴν ἅλωσιν κοινῇ

*μὲν οὐδὲν διὰ τὴν τοῦ Λεπίδου αἰδῶ ἐνεόχμωσαν,
ἰδίᾳ δὲ κατ' ὀλίγους ὡς ἕκαστοι ἐγκατέλιπον αὐτὸν
καὶ μεθίσταντο· καὶ οὕτω καὶ ἐκεῖνος ἠναγκάσθη
ἐθελοντὴς δὴ ἐν ἐσθῆτι φαιᾷ ἱκέτης αὐτοῦ γενέσθαι.
καὶ ὁ μὲν ἐκ τούτου τῆς τε ἐξουσίας πάσης παρελύ-* 4
*θη, καὶ δίαιταν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ οὐκ ἄνευ φυλακῆς εἶχε·
τῶν δὲ δὴ τὰ τοῦ Σέξτου πραξάντων οἱ μὲν ἱππεύ-
οντες ἢ καὶ βουλεύοντες ἐκολάσθησαν πλὴν ὀλίγων,
τοῦ δὲ ἐν τῷ τεταγμένῳ ὄντος τὸ μὲν ἐλεύθερον ἐς
τὰ τοῦ Καίσαρος στρατόπεδα κατελέχθη, τὸ δὲ δε-
δουλευκὸς τοῖς δεσπόταις πρὸς τιμωρίαν ἀπεδόθη·
εἰ δέ του μηδεὶς κύριος εὑρίσκετο, ἀνεσκολοπίζετο.* 5
*τῶν τε πόλεων αἱ μὲν ἑκούσιαί οἱ προσχωρήσασαι
συγγνώμης ἔτυχον, αἱ δ' ἀντάρασαι ἐδικαιώθησαν.*

*πράσσοντι δ' αὐτῷ ταῦτα οἱ στρατιῶται ἐστασία-* 13
*σαν· ἄλλως τε γὰρ οὐκ ὀλίγοι ὄντες πρὸς τὴν ὄψιν
τοῦ πλήθους σφῶν ἐθρασύνοντο, καὶ τοὺς κινδύνους
τάς τε ἐλπίδας τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἐκλογιζόμενοι πρός τε
τὰ γέρα ἀπλήστως εἶχον, καὶ συλλεγόμενοι κατ' ἀλ-
λήλους ᾔτουν ὅ,τι τις ἐπόθει. ἐπειδή τε μάτην ἐθρύ-* 2
*λουν, ὁ γὰρ Καῖσαρ, ἅτε μηδενὸς ἔτι πολεμίου οἱ
παρόντος, ἐν ὀλιγωρίᾳ αὐτοὺς ἐποιεῖτο, ἐθορύβουν·
καὶ αὐτῷ καὶ προφέροντες πάνθ' ὅσ' ἐτεταλαιπώ-
ρηντο, καὶ προβάλλοντες εἴ τί που ὑπέσχητό σφισι,
πολλὰ ἐπηπείλουν, καὶ ἐνόμιζον καὶ ἄκοντα αὐτὸν
καταδουλώσεσθαι. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἐπέραινον, τῆς γοῦν* 3
*στρατείας ὡς καὶ κεκμηκότες ἀφεθῆναι ἠξίουν, θυμῷ
καὶ βοῇ ἀπλέτῳ χρώμενοι, οὐχ ὅτι καὶ ἐβούλοντο αὐ-
τῆς ἀπαλλαγῆναι, καὶ γὰρ ἤκμαζόν σφων οἱ πλείονες,
ἀλλ' ὅτι τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τὸν Ἀντώνιόν οἱ ἐσό-
μενον ὑπετόπουν καὶ διὰ τοῦθ' ἑαυτοὺς ἀνετίμων·
ὧν γὰρ ἀπαιτοῦντες οὐκ ἐτύγχανον, ταῦτ' ἐγκατα-*

λείψειν αὐτὸν ἀπειλοῦντες λήψεσθαι προσεδόκων.
4 οὐ μὴν οὐδὲ τοῦτό σφισι προυχώρησεν· ὁ γὰρ Καῖ-
σαρ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τόν τε πόλεμον ἀκριβῶς ᾔδει
γενησόμενον καὶ τὰ ἐκείνων βουλήματα σαφῶς συν-
ίει, ἀλλ' οὔτοι καὶ ὑπεῖξεν αὐτοῖς, νομίζων μηδὲν
δεῖν τὸν ἄρχοντα παρὰ γνώμην ὑπὸ τῆς τῶν στρα-
τιωτῶν βίας ποιεῖν, ὡς καὶ ἄλλο τι αὖθις σφων διὰ
14 τοῦτο πλεονεκτῆσαι ἐθελησόντων. προσποιησάμενος
οὖν εὔλογά τε αὐτοὺς ἀξιοῦν καὶ ἀνθρωπίνων δεῖ-
σθαι, διῆκε πρώτους μὲν τοὺς ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον πρὸς
τὴν Μούτιναν στρατεύσαντας αὐτῷ, ἔπειτα δὲ ὡς
καὶ οἱ ἄλλοι ἐνέκειντο, καὶ ἐξ ἐκείνων πάντας τοὺς
δέκατον ἔτος ἐν τῇ στρατείᾳ ἔχοντας. καὶ ἵνα γε τοὺς
λοιποὺς ἐπίσχῃ, προσανεῖπεν ὅτι οὐδενὶ ἔτ' αὐτῶν,
2 οὐδ' ἂν τὰ μάλιστα ἐθελήσῃ, χρήσεται. ἀκούσαντες
δὲ τοῦτο οὐδὲν ἔτ' ἐφθέγξαντο, ἀλλὰ καὶ πάνυ προσ-
έχειν αὐτῷ ἤρξαντο, ὅτι τοῖς τε ἀφειμένοις, οὐ πᾶσι,
πλὴν τῶν προτέρων, ἀλλὰ τοῖς ἀξιωτάτοις, τά τε ἄλλα
ὅσα ὑπέσχητο δώσειν καὶ χώραν νεμεῖν ἐπηγγείλατο,
καί σφισι πᾶσι μὲν πεντακοσίας δραχμάς, τοῖς δὲ δὴ
3 ναυκρατήσασι καὶ στέφανον ἐλάας ἔδωκε. κἀκ τού-
του τούς τε ἄλλους πολλὰ ὡς ἑκάστους, καὶ τοὺς
ἑκατοντάρχους ὡς καὶ ἐς τὰς βουλὰς αὐτοὺς τὰς ἐν
ταῖς πατρίσι καταλέξων, ἐπήλπισε. τοῖς τε ὑποστρα-
τήγοις ἄλλοις τε ἄλλα καὶ τῷ Ἀγρίππᾳ στέφανον
χρυσοῦν ἐμβόλοις ἠσκημένον ἐδωρήσατο· ὃ μήτε πρό-
4 τερον μήτ' αὖθις ἄλλῳ τῳ ἐγένετο. καὶ ὅπως γε διὰ
παντός, ὁσάκις οἵ τινα ἐπινίκια πέμψαντες τὸν στέ-
φανον τὸν δάφνινον ..., ἐκεῖνος τούτῳ τῷ ναυκρατητι-
κῷ χρῷτο, δόγματι ὕστερον ἐβεβαιώθη. οὕτω μὲν
τότε τοὺς στρατιώτας κατέστησε· καὶ|τὸ μὲν ἀργύριον
αὐτοῖς αὐτίκα, τὴν δὲ χώραν οὐ πολλῷ ὕστερον ἔδω-

κεν. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐξήρκεσεν ἡ ἐν τῷ δημοσίῳ ἔτι 5
τότε οὖσα, προσεξεπρίατο ἄλλην τε καὶ παρὰ Καμπανῶν τῶν ἐν τῇ Καπύῃ οἰκούντων συχνήν, καὶ γὰρ ἐποίκων ἡ πόλις πολλῶν ἐδεῖτο, καὶ αὐτοῖς τό τε ὕδωρ τὸ Ἰούλιον ὠνομασμένον, ἐφ' ᾧ καὶ τὰ μάλιστα διὰ πάντων ἀγάλλονται, τήν τε χώραν τὴν Κνωσίαν, ἣν καὶ νῦν ἔτι καρποῦνται, ἀντέδωκε.

ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐγένετο· τότε δὲ τά τε ἐν 6
τῇ Σικελίᾳ διῴκησε, καὶ τὴν Λιβύην ἑκατέραν ἀμαχὶ διὰ Στατιλίου Ταύρου παρεστήσατο, τῷ τε Ἀντωνίῳ τὸν ἴσον ἀντὶ τῶν ἀπολομένων νεῶν ἀριθμὸν ἀντέπεμψε. κἀν τούτῳ τά τε τῶν Τυρσηνῶν στασιάσαν- 15
τα ἔπειτα ἅμα τῷ τῆς νίκης αὐτοῦ πυθέσθαι κατέστη, καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει ἐπαίνους τε αὐτῷ ὁμοθυμαδὸν καὶ εἰκόνας καὶ προεδρίαν ἀψῖδά τε τροπαιοφόρον, καὶ τὸ ἐφ' ἵππου ἐσελάσαι τό τε στεφάνῳ δαφνίνῳ ἀεὶ χρῆσθαι, καὶ τὸ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἐνενικήκει, ἱερομηνίᾳ ἀιδίῳ οὔσῃ, ἐν τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου μετά τε τῆς γυναικὸς καὶ μετὰ τῶν παίδων ἑστιᾶσθαι ἔδωκαν. ταῦτα μὲν εὐθύς σφισι μετὰ τὴν νίκην ἔδοξεν, 2
ἤγγειλαν δὲ αὐτὴν πρῶτον μὲν στρατιώτης τις τῶν ἐν τῇ πόλει τότε ὄντων, κάτοχος ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκ θεοῦ δή τινος γενόμενος, καὶ ἄλλα τε πολλὰ καὶ εἰπὼν καὶ πράξας, καὶ τέλος ἔς τε τὸ Καπιτώλιον ἀναδραμὼν καὶ τὸ ξίφος πρὸς τοὺς τοῦ Διὸς πόδας ὡς μηκέτ' αὐτοῦ χρείας οὔσης θείς, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παραγενόμενοί τε ἐν αὐτῇ καὶ πεμφθέντες ἐς τὴν Ῥώμην ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. ἐπεὶ 3
δὲ καὶ αὐτὸς ἀφίκετο, καί σφας συναγαγὼν ἔξω τοῦ πωμηρίου κατὰ τὰ πάτρια τά τε πεπραγμένα οἱ ἀπελογίσατο καὶ τῶν ψηφισθέντων τινὰ παρήκατο, τόν τε φόρον τὸν ἐκ τῶν ἀπογραφῶν, καὶ εἰ δή τι ἄλλο

ἔτι τῷ δημοσίῳ ἐς τὸν πρὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου
χρόνον ἐπωφείλετο, ἀφῆκε, τέλη τέ τινα κατέλυσε,
καὶ τὴν τοῦ Λεπίδου ἱερωσύνην διδομένην οἱ οὐκ
ἔλαβεν, οὐδὲ γὰρ ἐξῆν ζῶντά τινα ἀφελέσθαι, καὶ
4 ἄλλα πολλὰ αὐτῷ προσεψηφίσαντο. ἤδη μὲν γάρ τι-
νες διεθρόησαν ὅτι ἐπί τε τῇ τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἐπὶ
τῇ τοῦ Λεπίδου διαβολῇ, καὶ ὥστε τὴν αἰτίαν τῶν
πρότερον ἀδίκως γενομένων ἐς ἐκείνους μόνους ἀπώ-
σασθαι, ταῦθ' οὕτω τότε ἐμεγαλοφρονήσατο· ἄλλοι
δὲ ὅτι, ἐπειδὴ μηδένα τρόπον ἀπολαβεῖν τὰ ὀφειλό-
μενα ἐδύνατο, χάριν τινὰ ἑαυτοῦ ἀζήμιον τὴν ἐκεί-
νων ἀδυναμίαν ἐποιήσατο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἄλλως
5 ἐθρυλεῖτο, τότε δὲ οἰκίαν τε αὐτῷ ἐκ τοῦ δημοσίου
δοθῆναι ἔγνωσαν· τὸν γὰρ τόπον ὃν ἐν τῷ Παλατίῳ,
ὥστ' οἰκοδομῆσαί τινα, ἐώνητο, ἐδημοσίωσε καὶ τῷ
Ἀπόλλωνι ἱέρωσεν, ἐπειδὴ κεραυνὸς ἐς αὐτὸν ἐγκα-
τέσκηψε. τήν τε οὖν οἰκίαν αὐτῷ ἐψηφίσαντο, καὶ
6 τὸ μήτε ἔργῳ μήτε λόγῳ τι ὑβρίζεσθαι· εἰ δὲ μή,
τοῖς αὐτοῖς τὸν τοιοῦτό τι δράσαντα ἐνέχεσθαι οἷσπερ
ἐπὶ τῷ δημάρχῳ ἐτέτακτο. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν αὐτῶν
βάθρων συγκαθέζεσθαί σφισιν ἔλαβε.

16 τῷ μὲν οὖν Καίσαρι ταῦτα παρὰ τῆς βουλῆς
ἐδόθη, αὐτὸς δὲ τόν τε Μεσσάλαν τὸν Οὐαλέριον,
ὃν πρότερον ἐν ταῖς προγραφαῖς ἐτεθανατώκει, ἐς
τοὺς οἰωνιστὰς ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν ἐσέγραψε, καὶ τοὺς
Οὐτικησίους πολίτας ἐποιήσατο, τήν τε ἐσθῆτα τὴν
ἁλουργῆ μηδένα ἄλλον ἔξω τῶν βουλευτῶν τῶν τε
ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντων ἐνδύεσθαι ἐκέλευσεν· ἤδη γάρ
2 τινες καὶ τῶν τυχόντων αὐτῇ ἐχρῶντο. κἀν τῷ αὐ-
τῷ τούτῳ ἔτει οὔτ' ἀγορανόμος τις ἀπορίᾳ τῶν αἱ-
ρεθησομένων ἐγένετο, ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ οἵ τε δή-
μαρχοι τὰ προσήκοντα αὐτοῖς ἔπραξαν, οὔτε πολίαρ-

χος ἐς τὰς ἀνοχὰς ἀπεδείχθη, ἀλλ' ἐκ τῶν στρατηγῶν
τινες τὰ ἐπιβάλλοντα αὐτῷ διήγαγον. τά τε ἄλλα τὰ
ἐν τῇ πόλει τῇ τε λοιπῇ Ἰταλίᾳ Γάιός τις Μαικήνας,
ἀνὴρ ἱππεύς, καὶ τότε καὶ ἔπειτα ἐπὶ πολὺ διῴκησεν.

ὁ δὲ δὴ Σέξτος ἔκ τε τῆς Μεσσήνης ἐξαναχθεὶς 17
καὶ τὴν δίωξιν φοβηθείς, προδοσίαν τέ τινα ἀπὸ τῶν
συνακολουθούντων οἱ ἔσεσθαι ὑποτοπήσας, προεῖπε
μέν σφισιν ὡς διὰ πελάγους τὸν πλοῦν ποιησόμενος,
ἀποσβέσας δὲ τὸ φῶς ὃ ἐν τοῖς νυκτερινοῖς πλοῖς αἱ 2
στρατηγίδες νῆες, ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ κατὰ πόδας
αὐτῶν ἐφέπωνται, προδεικνύουσι, παρά τε τὴν Ἰτα-
λίαν παρέπλευσε, καὶ διαβαλὼν ἐπὶ Κέρκυραν ἐς Κε-
φαλληνίαν ἐκεῖθεν ἦλθε· κἀνταῦθα καὶ οἱ ἄλλοι κατὰ
τύχην ὑπὸ χειμῶνος ἐκπεσόντες αὖθις αὐτῷ συνεγέ-
νοντο. συγκαλέσας οὖν αὐτοὺς τήν τε σκευὴν τὴν 3
στρατηγικὴν ἀπεδύσατο, καὶ εἰπὼν ἄλλα τε καὶ ὅτι
ἀθρόοι μὲν ὄντες οὔτε ὠφέλειάν τινα ἀλλήλοις διαρκῆ
παρέξουσιν οὔτε λήσουσι, σκεδασθέντες δὲ ῥᾷω τὴν
διάφευξιν ποιήσονται, παρῄνεσέ σφισιν ἰδίᾳ καὶ καθ'
ἑαυτὸν ἑκάστῳ τῆς σωτηρίας προσκοπῆσαι. κἀκ τού- 4
του πεισθέντων οἱ τῶν πλειόνων, καὶ ἄλλων ἄλλοσε
ἀποχωρησάντων, αὐτὸς ἐς τὴν Ἀσίαν μετὰ τῶν λοι-
πῶν ἐπεραιώθη, γνώμην ἔχων πρὸς τὸν Ἀντώνιον
εὐθὺς ὁρμῆσαι. γενόμενος δὲ ἐν Λέσβῳ, καὶ ἐκεῖνόν
τε ἐπὶ Μήδους ἐστρατευκέναι καὶ τὸν Καίσαρα καὶ
τὸν Λέπιδον πεπολεμῶσθαι μαθών, διενοεῖτο μὲν
κατὰ χώραν χειμάσαι· τῶν δὲ Λεσβίων προθυμότατα 5
αὐτὸν διὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μνήμην καὶ δεξα-
μένων καὶ κατεχόντων, ἐπειδὴ τόν τε Ἀντώνιον δυσ-
τυχήσαντα ἐν τῇ Μηδίᾳ ἐπύθετο καὶ Γάιος Φούρ-
νιος ὁ τῆς Ἀσίας τότε ἄρχων οὐκ εὐνοϊκῶς οἱ ἐχρῆτο,
οὐ κατέμεινεν, ἀλλὰ ἐλπίσας τὴν τοῦ Ἀντωνίου ἀρ- 6

χὴν διαδέξεσθαι, ὅτι τε ἐκ τῆς Σικελίας συχνοὶ πρὸς αὐτὸν ἀφίκοντο καὶ ὅτι καὶ ἕτεροι, οἱ μὲν κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δόξαν οἱ δὲ καὶ βίου δεόμενοι, συνελέγησαν, τό τε σχῆμα τὸ στρατηγικὸν ἀνέλαβε, καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ τὴν περαίαν καταληψόμε-
18 νος. κἀν τούτῳ τοῦ Ἀντωνίου ἔς τε τὴν φιλίαν ἀποσωθέντος καὶ τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτοῦ μαθόντος, καὶ τήν τε ἄδειαν αὐτῷ καὶ τὴν εὔνοιαν, ἂν τὰ ὅπλα κατάθηται, ὑποσχομένου δώσειν, ἀντέγραψε μὲν ὡς καὶ πεισθησόμενός οἱ, οὐ μέντοι καὶ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ' ἔκ τε τῶν συμφορῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπειδὴ πρὸς τὴν Αἴγυπτον αὐτίκα ἀπῆρε, καταφρονήσας τῶν τε παρόντων εἴχετο καὶ πρὸς τοὺς Πάρθους διεκηρυ-
2 κεύετο. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀντώνιος οὐκ ἀνέστρεψεν, ἀλλὰ τό τε ναυτικὸν καὶ τὸν Τίτιον τὸν Μάρκον, μεταστάντα τε πρὸς ἑαυτὸν πρότερον ἀπὸ τοῦ Σέξτου καὶ τότε συνόντα οἱ, ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψε. καὶ ὃς προαισθόμενός τε τοῦτο καὶ φοβηθείς, οὐδέπω
3 γὰρ ἱκανῶς παρεσκεύαστο, ἐξανήχθη καὶ προχωρῶν ᾗ μάλιστα διαφεύξεσθαι ἐδόκει, ἔς τε Νικομήδειαν ἀφίκετο, κἀνταῦθα καταληφθεὶς ἐπεκηρυκεύσατο μὲν αὐτῷ, ἅτε καὶ ἐλπίδα αὐτοῦ ἐκ τῆς εὐεργεσίας ἣν εὐηργέτητο ἔχων· ὡς δὲ ἐκεῖνος οὐκ ἔφη οἱ σπείσεσθαι ἂν μὴ τάς τε ναῦς καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν αὐτοῦ προπαραλάβῃ, τῆς τε κατὰ θάλασσαν σωτηρίας ἀπέγνω, καὶ τὰ σκεύη τὰ βαρύτερα ἐς τὰς ναῦς ἐμβαλὼν ταύτας τε κατέκαυσε καὶ ἐς τὴν μεσόγειαν
4 ὥρμησε. καὶ αὐτὸν ἐπιδιώξαντες ὅ τε Τίτιος καὶ ὁ Φούρνιος ἔν τε Μιδαείῳ τῆς Φρυγίας κατέλαβον καὶ περισχόντες ἐζώγρησαν. μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Ἀντώνιος εὐθὺς μὲν ὑπ' ὀργῆς ἐπέστειλέ σφισιν ἵνα ἀποθάνῃ, αὖθις δ' οὐ πολλῷ ὕστερον μετανοήσας ἵνα σωθῇ

. . . . . . . . . . . . . . . τοῦ οὖν 5
δευτέρου γραμματοφόρου τὸν πρότερον φθάσαντος,
ὕστερον τὰ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ γράμματα ὁ Τί-
τιος λαβών, καὶ νομίσας ὄντως δεύτερα εἶναι, ἢ καὶ
γνοὺς μὲν τὴν ἀλήθειαν, οὐκ ἐθελήσας δὲ αὐτῇ πι-
στεῦσαι, τῇ τάξει τῆς κομιδῆς αὐτῶν ἀλλ' οὐ τῇ γνώ-
μῃ προσέσχε. καὶ οὕτως ὅ τε Σέξτος ἐπί τε τοῦ Κορ- 6
νουφικίου τοῦ Λουκίου καὶ ἐπὶ Σέξτου τινὸς Πομ- a. u. 719
πηίου ὑπάτων ἀπέθανε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Καῖσαρ
ἱπποδρομίαν τε ἐποίησε καὶ τῷ Ἀντωνίῳ ἅρμα τε
ἔμπροσθεν τοῦ βήματος καὶ εἰκόνας ἐν τῷ Ὁμονοείῳ
ἔστησε, τό τε ἐξουσίαν σύν τε τῇ γυναικὶ καὶ
τοῖς τέκνοις ἑστιᾶσθαι ἐνταῦθα ἔχειν ἔδωκεν, ὥσπερ
ποτὲ καὶ αὐτῷ ἐψήφιστο· φίλος τε γὰρ ἔτι οἱ εἶναι 7
ἐπλάττετο, καὶ ἐκεῖνόν τε ἐπὶ ταῖς ἀπὸ τῶν Πάρθων
συμφοραῖς παρεμυθεῖτο δῆθεν, καὶ ἑαυτοῦ τὸ ἐπί-
φθονον πρός τε τὴν νίκην καὶ πρὸς τὰ ψηφισθέντα
ἐπ' αὐτῇ ἐξηκεῖτο.

καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἔπραττε, τὰ δὲ δὴ τοῦ Ἀντω- 19
νίου τῶν τε βαρβάρων ὧδε ἔσχεν. ὁ Οὐεντίδιος ὁ a. u. 716
Πούπλιος τὸν Πάκορον στράτευμά τε ἀθροίζειν καὶ
ἐς τὴν Συρίαν ἐμβαλεῖν μαθὼν ἔδεισεν, ἐπειδὴ μήτε
αἱ πόλεις πω καθειστήκεσαν καὶ τὰ στρατόπεδα ἐν
τοῖς χειμαδίοις ἔτι διέσπαρτο, καὶ τοιόνδε τι ἔς τε
τὴν διατριβὴν αὐτοῦ καὶ ἐς τὴν βραδυτῆτα τῆς στρα-
τιᾶς ἐποίησε. Χανναῖόν τινα δυνάστην γνωρίμως 2
μὲν καὶ αὐτῷ ἔχοντα, τὰ δὲ δὴ τῶν Πάρθων μᾶλλον
φρονοῦντα εἰδώς, τά τε ἄλλα ὡς καὶ πιστότατόν οἱ
ὄντα ἐτίμα καὶ σύμβουλον ἔστιν ὧν ἐποιεῖτο, ἐξ ὧν
αὐτὸς μὲν οὐδὲν βλαβήσεσθαι, ἐκείνῳ δὲ δὴ πίστιν
τοῦ καὶ τὰ ἀπορρητότατα δῆθεν αὐτῷ συνειδέναι
παρέξειν ἔμελλεν. ἐπειδή τε ἐνταῦθα ἦν, φοβεῖσθαί 3

τε ἐπλάσατο μή πως οἱ βάρβαροι τὴν συνήθη σφίσι διάβασιν τοῦ Εὐφράτου, παρ᾽ ᾗ τὸ Ζεῦγμα ἡ πόλις ἐστί, παραλιπόντες ἑτέρᾳ τινὶ ὁδῷ κάτω τοῦ ποταμοῦ χρήσωνται, τῇ μὲν γὰρ πεδία τοῖς πολεμίοις ἐπιτήδεια, τῇ δὲ γηλόφους ἑαυτοῖς πρέποντας εἶναι
4 ἔλεγε, καὶ τοῦτο αὐτόν τ᾽ ἀνέπεισε πιστεῦσαι, καὶ τὸν Πάκορον δι᾽ αὐτοῦ προσεξηπάτησε· τὴν γὰρ πεδιάδα ἣν προσεποιεῖτο ὁ Οὐεντίδιος μὴ βούλεσθαι αὐτὸν ἐλθεῖν, μακροτέραν τῆς ἑτέρας οὖσαν τραπεὶς παρέσχεν οἱ καιρὸν τὰς δυνάμεις ἀθροῖσαι. καὶ οὕτως ἐν τῇ Συρίᾳ αὐτῷ τῇ Κυρρηστικῇ γενομένῳ συμβαλὼν ἐνίκησεν. ἐπειδὴ γὰρ οὔτε τὸν ποταμὸν διαβῆναί σφας ἐκώλυσεν οὔτ᾽ αὖ διαβᾶσιν εὐθὺς ἐπέθετο, μαλακίαν τέ τινα καὶ ἀρρωστίαν τῶν Ῥωμαίων κατέγνωσαν, κἀκ τούτου πρὸς τὸ ἔρυμα αὐτῶν καίπερ ἐν μετεώρῳ ὂν προσήλασαν ὡς καὶ αὐ-
2 τοβοεί σφας αἱρήσοντες. ἐπεκδρομῆς τε αἰφνιδίου γενομένης κατά τε τοῦ πρανοῦς οὐ χαλεπῶς, ἅτε καὶ ἱππεῖς ὄντες, ἀπεώσθησαν, κἀνταῦθα ἀνδρείως μὲν ἀμυνόμενοι, κατάφρακτοι γὰρ οἱ πλείους αὐτῶν ἦσαν, ταραττόμενοι δὲ πρός τε τὸ ἀνέλπιστον καὶ περὶ ἀλλήλοις, ὑπό τε τῶν ὁπλιτῶν καὶ ὑπὸ τῶν σφενδονητῶν μάλιστα ἡττήθησαν· πόρρωθεν γὰρ σφοδραῖς ταῖς βολαῖς ἐξικνούμενοι χαλεπώτατοι αὐτοῖς ἐγί-
3 γνοντο. κἂν τῷ πόνῳ τούτῳ καὶ ὁ Πάκορος πεσὼν πλεῖστον αὐτοὺς ἔβλαψεν· ὡς γὰρ τάχιστα τὸν ἄρχοντά σφων ἀπολωλότα ᾔσθοντο, ὀλίγοι μὲν περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ προθύμως ἠγωνίσαντο, φθαρέντων δὲ καὶ τούτων πάντες οἱ λοιποὶ ἐνέδοσαν. καὶ αὐτῶν οἱ μὲν διὰ τῆς γεφύρας οἴκαδε διαφυγεῖν ἐθελήσαντες οὐκ ἠδυνήθησαν, ἀλλὰ προκαταληφθέντες ἀπώλοντο, οἱ δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἐς τὴν

Κομμαγηνὴν κατέφυγον. Οὐεντίδιος δὲ τὰ μὲν ἄλλα 4
τὰ ἐν τῇ Συρίᾳ μετέωρα πρὸς τὴν τοῦ πολέμου ἔκ-
βασιν γενόμενα, τὸν γὰρ Πάκορον ὅμοια τοῖς μάλιστα
τῶν πώποτε βασιλευσάντων καὶ ἐπὶ δικαιοσύνῃ καὶ
ἐπὶ πρᾳότητι ὑπερηγάπων, ῥᾳδίως, τὴν κεφαλὴν αὐ-
τοῦ κατὰ τὰς πόλεις περιπέμψας, κατεστήσατο· αὐ- 5
τὸς δὲ ἐπὶ τὸν Ἀντίοχον, πρόφασιν μὲν ὅτι τοὺς ἱκέ-
τας οἱ οὐκ ἐξέδωκε, τῇ δ' ἀληθείᾳ διὰ τὰ χρήματα ἃ
πάμπολλα εἶχεν, ἐπεστράτευσεν.

ἐνταῦθα δὲ ἤδη αὐτῷ ὄντι ὁ Ἀντώνιος ἐξαίφνης 21
ἐπιστὰς οὐ μόνον οὐχ ἥσθη ἀλλὰ καὶ ἐφθόνησεν, ὅτι
ἔδοξέ τι καθ' ἑαυτὸν ἠνδραγαθῆσθαι· καὶ διὰ τοῦτο
καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτὸν ἔπαυσε, καὶ ἐς οὐδὲν ἔτι οὔτ'
αὐτίκα οὔθ' ὕστερον αὐτῷ ἐχρήσατο, καίτοι καὶ ἱε-
ρομηνίας ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς ἔργοις καὶ ἐπινίκια δι'
αὐτὸν λαβών. οἵ γε μὴν ἐν τῷ ἄστει Ῥωμαῖοι ἐψη- 2
φίσαντο μὲν τῷ Ἀντωνίῳ ταῦτα πρός τε τὸ προῦχον
αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ἡ στρατηγία ἐκείνου ἦν,
ἐψηφίσαντο δὲ καὶ τῷ Οὐεντιδίῳ, ἅτε καὶ τὴν συμ-
φορὰν τὴν ἐπὶ τοῦ Κράσσου σφίσι γενομένην ἱκανώ-
τατα τοῖς Πάρθοις διὰ τοῦ Πακόρου, καὶ μάλισθ'
ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑκατέρου τοῦ ἔτους ἀμφότερα
συνηνέχθη, νομίζοντες ἀνταποδεδωκέναι. καὶ συνέβη 3
γε τῷ Οὐεντιδίῳ μόνῳ τε τὰ νικητήρια ἑορτάσαι
ὥσπερ καὶ μόνος ἐνίκησεν, ὁ γὰρ Ἀντώνιος προαπώ-
λετο, καὶ δόξαν ἀπό τε τούτου καὶ ἐκ τοῦ παραλόγου
ἅμα τῆς τύχης μείζω λαβεῖν· ἐν γὰρ τοῖς τοῦ Πομ-
πηίου τοῦ Στράβωνος ἐπινικίοις πομπεύσας ποτὲ
μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων αὐτὸς ἐπινίκια τῶν
Πάρθων πρῶτος Ῥωμαίων ἤγαγε.

ταῦτα μὲν χρόνῳ ὕστερον ἐγένετο, τότε δὲ ὁ Ἀν- 22
τώνιος προσέβαλε μὲν τῷ Ἀντιόχῳ, καὶ κατακλείσας

αὐτὸν ἐς Σαμόσατα ἐπολιόρκει· ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινεν, ἀλλ' ὅ τε χρόνος ἄλλως ἀναλοῦτο καὶ τὰ τῶν στρατιωτῶν ἀλλοτρίως οἱ διὰ τὴν τοῦ Οὐεντιδίου ἀτιμίαν ἔχειν ὑπώπτευσε, διεκηρυκεύσατο αὐτῷ κρύφα, καὶ πλαστὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας, ὅπως εὐπρε-
2 πῶς ἀπαναστῇ, ἐποιήσατο. ἀμέλει αὐτὸς μὲν οὔτε ὁμήρους, πλὴν δύο καὶ τούτων οὐκ ἐπιφανῶν, οὔτε τὰ χρήματα ἃ ᾔτησεν ἔλαβε, τῷ δ' Ἀντιόχῳ θάνατον Ἀλεξάνδρου τινὸς αὐτομολήσαντος παρ' αὐτοῦ πρότερον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐχαρίσατο. καὶ ὁ μὲν ταῦ-
3 τα πράξας ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀφωρμήθη, Γάιος δὲ δὴ Σόσιος τὴν ἀρχὴν τῆς τε Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας παρ' αὐτοῦ λαβὼν τούς τε Ἀραδίους πολιορκηθέντας τε μέχρι τότε καὶ λιμῷ καὶ νόσῳ ταλαιπωρηθέντας ἐχειρώσατο, καὶ τὸν Ἀντίγονον τοὺς φρουροὺς τοὺς παρ' ἑαυτῷ τῶν Ῥωμαίων ὄντας ἀποκτείναντα μάχῃ τε ἐνίκησε, καὶ καταφυγόντα ἐς τὰ Ἱεροσόλυμα πο-
4 λιορκίᾳ κατεστρέψατο. πολλὰ μὲν δὴ καὶ δεινὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς Ῥωμαίους ἔδρασαν, τὸ γάρ τοι γένος αὐτῶν θυμωθὲν πικρότατόν ἐστι, πολλῷ δὲ δὴ πλείω αὐτοὶ ἔπαθον. ἑάλωσαν μὲν γὰρ πρότεροι μὲν οἱ ὑπὲρ τοῦ τεμένους τοῦ θεοῦ ἀμυνόμενοι, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἐν τῇ τοῦ Κρόνου καὶ τότε ἡμέρᾳ ὠνομασμένῃ.
5 καὶ τοσοῦτόν γε τῆς θρησκείας αὐτοῖς περιῆν ὥστε τοὺς προτέρους τοὺς μετὰ τοῦ ἱεροῦ χειρωθέντας παραιτήσασθαί τε τὸν Σόσιον, ἐπειδὴ ἡμέρα αὖθις ἡ τοῦ Κρόνου ἐνέστη, καὶ ἀνελθόντας ἐς αὐτὸ πάντα
6 μετὰ τῶν λοιπῶν τὰ νομιζόμενα ποιῆσαι. ἐκείνους μὲν οὖν Ἡρώδῃ τινὶ ὁ Ἀντώνιος ἄρχειν ἐπέτρεψε, τὸν δ' Ἀντίγονον ἐμαστίγωσε σταυρῷ προσδήσας, ὃ μηδεὶς βασιλεὺς ἄλλος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπεπόνθει, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἀπέσφαξεν.

ἐπὶ μὲν δὴ τοῦ τε Κλαυδίου τοῦ τε Νωρβανοῦ
τοῦθ' οὕτως ἐγένετο, τῷ δ' ἐπιγιγνομένῳ ἔτει οἱ μὲν 23
Ῥωμαῖοι οὐδὲν ἐν τῇ Συρίᾳ λόγου ἄξιον ἔπραξαν· a. u. 717
Ἀντώνιος μὲν γὰρ ἔς τε τὴν Ἰταλίαν ἀφικνούμενος
καὶ ἐκεῖσε αὖθις ἐπανιὼν πάντα τὸν ἐνιαυτὸν κατέ-
τριψε, Σόσιος δέ, ἅτε τὰ ἐκείνου ἀλλ' οὐ τὰ ἑαυτοῦ 2
ἐπαύξων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν φθόνον τήν τε ὀρ-
γὴν αὐτοῦ φοβούμενος, διετέλεσε διασκοπῶν οὐχ
ὅπως προσκατορθώσας τι ἀπεχθήσοιτό οἱ, ἀλλ' ὅπως
ἡσυχίαν ἄγων χαρίσαιτο· τὰ δὲ δὴ τῶν Πάρθων
ἰσχυρῶς αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἐκ τοιοῦδέ τινος ἐνεωτερί-
σθη. ὁ Ὀρώδης ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐπειδὴ τῇ τε ἡλι- 3
κίᾳ καὶ τῷ πένθει τῷ τοῦ Πακόρου ἔκαμνε, Φραάτῃ
τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν λοιπῶν παίδων τὴν ἀρχὴν ζῶν
ἔτ' ἐνεχείρισε, καὶ ὃς παραλαβὼν αὐτὴν ἀνοσιώτατος
ἀνθρώπων ἐγένετο· τούς τε γὰρ ἀδελφοὺς τοὺς ἐκ 4
τῆς τοῦ Ἀντιόχου θυγατρὸς γεγεννημένους ἐδολοφό-
νησεν, ὅτι καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ γένος τὸ μητρόθεν
ἀμείνους αὐτοῦ ἦσαν, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον δυσανασχε-
τοῦντα ἐπὶ τούτῳ ἐπαπέκτεινε, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ
τῶν ἄλλων τοὺς γενναιοτάτους ἔφθειρε, καὶ πολλὰ 5
ἕτερα καὶ δεινὰ ἐποίει, ὥστε συχνοὺς τῶν πρώτων
ἐγκαταλιπόντας αὐτὸν τοὺς μὲν ἄλλοσε τοὺς δὲ καὶ
πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀποχωρῆσαι, ἐν οἷς καὶ ὁ Μοναί-
σης ἦν. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῦ Ἀγρίππου καὶ ἐπὶ τοῦ
Γάλλου ὑπατευόντων ἐγένετο· ἐν δὲ δὴ τῷ λοιπῷ 24
χειμῶνι, τοῦ τε Γελλίου καὶ τοῦ Νερούα ἀρχόντων, a. u. 718
Πούπλιος Κανίδιος Κράσσος ἐπὶ Ἴβηρας τοὺς ταύτῃ
στρατεύσας μάχῃ τε τὸν βασιλέα αὐτῶν Φαρνάβαζον
ἐνίκησε καὶ ἐς συμμαχίαν προσηγάγετο, καὶ μετ' αὐ-
τοῦ ἐς τὴν Ἀλβανίδα τὴν ὅμορον ἐμβαλών, καὶ ἐκεί-
νους τόν τε βασιλέα αὐτῶν Ζόβηρα κρατήσας, ὁμοίως

2 αὐτοὺς ᾠκειώσατο. τούτοις τε οὖν ἐπαρθεὶς ὁ Ἀντώνιος, καὶ προσέτι καὶ ἐπὶ τῷ Μοναίσῃ πολλὰ ἐπελπίσας, καὶ γὰρ ὑπέσχητο αὐτῷ τῆς τε στρατιᾶς ἡγήσεσθαι καὶ τὰ πλείω τῆς Παρθίας ἀκοντὶ προσποιήσειν, τόν τε πόλεμον τὸν πρὸς αὐτοὺς ἐς χεῖρας ἦγε καὶ τῷ Μοναίσῃ ἄλλα τε καὶ τρεῖς τῶν Ῥωμαίων πόλεις, μέχρις ἂν διαπολεμήσῃ, νέμεσθαι ἔδωκε, καὶ
3 προσέτι καὶ τὴν τῶν Πάρθων βασιλείαν ὑπέσχετο. πραττόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα δείσας ὁ Φραάτης, ἄλλως τε καὶ τῶν Πάρθων χαλεπῶς ἐπὶ τῇ τοῦ Μοναίσου φυγῇ φερόντων, ἐπεκηρυκεύσατό τε αὐτῷ οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἐπαγγελλόμενος, καὶ ἔπεισεν αὐτὸν
4 ἐπαναχωρῆσαι. γνοὺς οὖν τοῦτο ὁ Ἀντώνιος ὀργὴν μέν, ὥσπερ εἰκός, ἐποιεῖτο, οὐ μέντοι ἀπέκτεινε τὸν Μοναίσην, καίπερ ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπικρατείᾳ ἔτ' ὄντα· οὔτε γὰρ ἂν ἄλλον τινὰ τῶν βαρβάρων, ἄν γέ τι τοιοῦτο ποιήσῃ, σφετερίσασθαι προσεδόκησε, καί τινα
5 ἀπάτην ἐπ' αὐτοὺς παρεσκευάζετο. ἐκεῖνόν τε οὖν ἀφῆκεν ὡς καὶ τὰ τῶν Πάρθων οἱ προσποιήσοντα, καὶ πρέσβεις μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Φραάτην ἔπεμψε. καὶ λόγῳ μὲν τὴν εἰρήνην ἔπραττεν ἐπὶ τῷ τά τε σημεῖα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τοὺς ἐν τῇ τοῦ Κράσσου συμφορᾷ ἁλόντας κομίσασθαι, ἵνα ἀπαράσκευον τὸν βασιλέα διὰ τὴν τῆς συμβάσεως ἐλπίδα λάβῃ, ἔργῳ δὲ τὰ τοῦ πολέμου πάντα ἡτοιμάζετο. καὶ ἦλθε μέχρι τοῦ Εὐφράτου, νομίζων ἔρημον αὐτὸν φρουρᾶς εἶναι· ἐπεὶ μέντοι πάντα τὰ ταύτῃ διὰ φυλακῆς ἀκριβοῦς ὄντα εὗρεν, ἐκεῖθεν μὲν ἀπετράπετο, ἐπὶ δὲ τὸν τῶν Μήδων βασιλέα Ἀρταουάσδην τῷ τῆς Ἀρμενίας τῆς μείζονος βασιλεῖ, ὁμωνύμῳ τέ οἱ καὶ ἐχθρῷ ὄντι, πεισθεὶς στρατεῦσαι πρὸς τὴν Ἀρμενίαν εὐθὺς ὥσπερ εἶχεν ἐχώρησε, καὶ μαθὼν ἐνταῦθα τὸν Μῆδον πολὺ

ἀπὸ τῆς οἰκείας ἐπὶ τῇ τοῦ Πάρθου συμμαχίᾳ ἀπηρ-
κότα, τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ τοῦ στρατοῦ μέρος μετ'
Ὀππίου Στατιανοῦ ὑπελίπετο, ἐπακολουθεῖν σφας
κελεύσας, αὐτὸς δὲ τούς τε ἱππέας καὶ τοῦ πεζοῦ τὸ
κράτιστον λαβὼν ἠπείχθη ὡς καὶ αὐτοβοεὶ πάντα τὰ
τῶν ἐναντίων αἱρήσων, καὶ τοῖς Πραάσποις τῷ βα- 3
σιλείῳ αὐτῶν προσπεσὼν χώματά τε ἔχου καὶ προσ-
βολὰς ἐποιεῖτο. πυθόμενοι δὲ ταῦτα ὅ τε Πάρθος
καὶ ὁ Μῆδος ἐκεῖνον μὲν μάτην εἴων πονεῖσθαι, τά
τε γὰρ τείχη ἰσχυρὰ ἦν καὶ συχνοὶ ἀπ' αὐτῶν ἠμύ-
νοντο, τῷ δὲ δὴ Στατιανῷ ἀπροσδοκήτῳ τε ἐν τῇ 4
πορείᾳ καὶ κεκμηκότι προσπεσόντες πάντας, πλὴν
τοῦ Πολέμωνος τοῦ ἐν τῷ Πόντῳ βασιλεύοντος καὶ
τότε συστρατεύοντος αὐτῷ, ἐφόνευσαν· τοῦτον γὰρ
δὴ μόνον καὶ ἐζώγρησαν καὶ ἀπέλυσαν χρήματα λα-
βόντες. ἠδυνήθησαν δὲ ταῦτα πρᾶξαι, ὅτι ὁ μὲν Ἀρ- 5
μένιος οὐ παρεγένετο τῇ μάχῃ, ἀλλὰ καὶ δυνηθεὶς
ἄν, ὥς φασί τινες, ἐπικουρῆσαι τοῖς Ῥωμαίοις οὔτε
τοῦτ' ἐποίησεν οὔτε πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀφίκετο,
ἀλλ' ἐς τὴν οἰκείαν ἀνεχώρησεν, ὁ δ' Ἀντώνιος ἠπεί- 26
χθη μὲν πρὸς τὴν πρώτην πεμφθεῖσάν οἱ ὑπὸ τοῦ
Στατιανοῦ ἀγγελίαν ὡς καὶ βοηθήσων αὐτῷ, ὑστέρησε
δέ· ἔξω γὰρ τῶν νεκρῶν οὐδένα εὗρε. καὶ κατὰ μὲν
τοῦτ' ἐφοβήθη, ὅτι δὲ οὐδενὶ τῶν βαρβάρων ἐνέτυ-
χεν, ὑπετόπησέ τε ἀπεληλυθέναι ποι αὐτοὺς ὑπὸ
δέους καὶ ἀνεθάρσησε. κἀκ τούτου συμβαλών σφισιν 2
οὐ πολλῷ ὕστερον τροπὴν μὲν αὐτῶν ἐποιήσατο· οἱ
γὰρ σφενδονῆται πολλοί τε ὄντες καὶ μακροτέραν τῶν
τόξων ἱέντες πάντα καὶ τὸν κατάφρακτον ἰσχυρῶς
ἐλυμαίνοντο· οὐ μέντοι καὶ ἀξιόλογόν τι πλῆθος
ἔφθειρεν· οἱ γὰρ βάρβαροι διὰ ταχέων ἵππευον. τοῖς 3
τε οὖν Πραάσποις αὖθις προσέμιξε καὶ ἐκεῖνα ἐπο-

λιόρκει, τοὺς μὲν πολεμίους μηδὲν μέγα λυπῶν, οἵ τε
γὰρ ἔνδον ὄντες ἰσχυρῶς αὐτὸν ἀπεκρούοντο, καὶ οἱ
ἔξωθεν οὐ ῥᾳδίως αὐτῷ συνέμισγον, τῶν δὲ δὴ σφε-
τέρων πολλοὺς μὲν ἐν τῇ τῶν ἐπιτηδείων καὶ ζητή-
σει καὶ ἐπαγωγῇ ἀποβάλλων, συχνοὺς δὲ καὶ αὐτὸς
4 κολάζων. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἕως ἔτι αὐτόθεν ποθὲν
τὴν τροφὴν ἐλάμβανον, ἐξήρκουν ἐς ἀμφότερα, ὥστε
καὶ τὴν προσεδρείαν καὶ τὴν λῆψιν αὐτῆς ἀσφαλῆ
ποιεῖσθαι· ἐπεὶ δὲ τά τε ἐγγὺς πάντα κατανάλωτο
καὶ πόρρω ποι οἱ στρατιῶται προχωρεῖν ἠναγκάζον-
5 το, συνέβαινεν αὐτοῖς, εἰ μὲν ὀλίγοι ποι πεμφθεῖεν,
μὴ μόνον μηδὲν φέρειν ἀλλὰ καὶ προσαπόλλυσθαι,
εἰ δὲ δὴ πλείους, ἔρημον τὸ τεῖχος τῶν πολιορκησόν-
των καταλείπειν, καὶ πολλοὺς μὲν ἄνδρας ἐν τούτῳ
πολλὰς δὲ καὶ μηχανάς, ἐπεξιόντων σφίσι τῶν βαρ-
27 βάρων, ἀποβάλλειν. καὶ διὰ ταῦτα ὁ Ἀντώνιος καὶ
κριθὴν πᾶσιν αὐτοῖς ἀντὶ τοῦ σίτου ἔδωκε καὶ ἐδεκά-
τευσέ τινας, τό τε σύμπαν πολιορκεῖν δοκῶν τὰ τῶν
2 πολιορκουμένων ἔπασχεν· οἵ τε γὰρ ἐν τῷ τείχει τοὺς
καιροὺς τῶν ἐπεκδρομῶν ἀκριβῶς ἐτήρουν, καὶ οἱ ἔξω
τοῖς τε κατὰ χώραν μένουσιν αὐτῶν, ὁπότε δίχα γέ-
νοιντο, δεινῶς, καὶ προσελαύνοντες ἐξαπίνης καὶ ὑπο-
στρέφοντες δι᾽ ὀλίγου, ἐνέκειντο, καὶ τοῖς σιταγω-
γοῦσιν ἐπὶ μὲν τὰς κώμας ἀπιοῦσιν οὐκ ἠνώχλουν,
σκεδαννυμένοις δὲ δὴ καὶ ἀνακομιζομένοις προσέπι-
3 πτον ἀνέλπιστοι. προσκαθημένου δ᾽ οὖν καὶ ὣς αὐ-
τοῦ τῇ πόλει, δείσας ὁ Φραάτης μὴ καὶ κακόν τι αὐ-
τὴν ἐν τῷ χρόνῳ, ἤτοι καθ᾽ ἑαυτὸν τρόπον τινὰ ἢ
καὶ συμμαχίαν ποθὲν προσλαβών, ἐργάσηται, ἔπει-
σεν αὐτόν, ὑποπέμψας τινάς, ἐπικηρυκεύσασθαί οἱ
4 ὡς καὶ ῥᾷστα τῶν σπονδῶν τευξόμενον. κἀκ τούτου
τοῖς τε πεμφθεῖσιν ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐχρημάτισεν ἐπί τε

χρυσοῦ δίφρου καθήμενος καὶ τὴν νευρὰν τοῦ τόξου ψάλλων, καὶ καταδραμὼν αὐτοὺς πολλὰ τέλος τὴν εἰρήνην, ἄν γε παραχρῆμα ἀποστρατοπεδεύσωνται, δώσειν ὑπέσχετο. ἀκούσας οὖν τοῦτο ὁ Ἀντώνιος, καὶ φοβηθείς τε ἅμα τὴν μεγαλαυχίαν αὐτοῦ, καὶ πιστεύσας ὅτι, ἄν ποι μεταστῇ, σπείσεται, ἀπανέστη, μηδὲν τῶν ἐς τὴν πολιορκίαν παρεσκευασμένων ὡς καὶ ἐν φιλίᾳ φθείρας. ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ τοῦτο 28
καὶ τὰς σπονδὰς προσδεχομένου, οἵ τε Μῆδοι καὶ τὰ μηχανήματα κατέκαυσαν καὶ τὰ χώματα διεσκέδασάν, καὶ οἱ Πάρθοι λόγον μὲν οὐδένα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης αὐτῷ ἔπεμψαν, προσπεσόντες δὲ αἰφνίδιοι πολλὰ καὶ δεινὰ εἰργάσαντο. ὡς οὖν ἔμαθεν ὅτι ἠπάτηται, 2
πρεσβεύσασθαι μὲν οὐκέτ᾽ ἐτόλμησεν, οὔτε γὰρ ἐπὶ μετρίοις τισὶ καταλύσεσθαι προσεδόκησε, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐς ἀθυμίαν ἐκ τῆς τῶν σπονδῶν διαμαρτίας ἐμβαλεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἐπειχθῆναι δέ, ἐπειδήπερ ἅπαξ ἐξανειστήκει, ἐς τὴν Ἀρμενίαν ἔγνω. καὶ 3
ἑτέραν τινὰ ὁδόν, ἣν γὰρ ἦλθον, ἀποκεκλεῖσθαί σφισι παντελῶς ἐνόμιζον, ἰόντες πολλὰ καὶ ἄτοπα ἔπαθον. ἔς τε γὰρ χωρία ἄγνωστα ἐσπίπτοντες ἐσφάλλοντο, καὶ προσέτι καὶ οἱ βάρβαροι τὰ στενόπορα αὐτῶν προκαταλαμβάνοντες τὰ μὲν ἀπέσκαπτον, τὰ δὲ ἀπεσταύρουν, τήν τε ὑδρείαν πανταχοῦ ἐδυσχέραινον καὶ τὰς νομὰς ἐξέτριβον· καὶ εἴγε που κατὰ τύχην 4
δι᾽ ἐπιτηδειοτέρων τινῶν τόπων χωρήσειν ἔμελλον, ἐκείνων μέν σφας ὡς καὶ προκατειλημμένων ψευδαγγελίαις ἀπέτρεπον, ἑτέρας δ᾽ ὁδοὺς προλελοχισμένας ἰέναι ἐποίουν, ὥστε πολλοὶ μὲν ἐν τῷ τοιούτῳ, πολλοὶ δὲ καὶ ὑπὸ λιμοῦ ἐφθείροντο. καὶ ἐκ τούτου καὶ 29
αὐτομολία τις ἐγένετο. κἂν πάντες μετέστησαν, εἰ μή περ οἱ βάρβαροι τοὺς τολμήσαντας αὐτὸ ποιῆσαι ἐν

τοῖς τῶν ἄλλων ὀφθαλμοῖς κατετόξευσαν. τούτου τε
2 οὖν ἐπέσχον, καί τι καὶ τοιόνδε παρὰ τῆς τύχης εὕ-
ροντο. ἐσπεσόντες ποτὲ ἐς ἐνέδραν καὶ πυκνοῖς το-
ξεύμασι βαλλόμενοι τήν τε χελώνην ἐξαπιναίως συν-
ασπίσαντες ἐποίησαν καὶ τὰ γόνατά σφων τὰ ἀριστε-
3 ρὰ πρὸς τὴν γῆν ἤρεισαν. νομίσαντες οὖν αὐτοὺς οἱ
βάρβαροι, οὐ γάρ πω τοιοῦτόν τι ἑοράκεσαν, κατα-
πεπτωκέναι τε ὑπὸ τῶν τραυμάτων καὶ μιᾶς ἐπικο-
πῆς εἶναι, τὰ μὲν τόξα ἀπέρριψαν καὶ ἀπὸ τῶν ἵπ-
πων ἀπεπήδησαν, τοὺς δ' ἀκινάκας σπασάμενοι ἐγ-
γύς σφισιν ὡς καὶ ἐπισφάξοντες αὐτοὺς προσῆλθον.
4 κἂν τούτῳ ἐξαναστάντες οἱ Ῥωμαῖοι πᾶσάν τε ἀπὸ
παραγγέλσεως τὴν φάλαγγα ἅμα ἀνέπτυξαν, καὶ τοῖς
πλησίοις ἀντιπρόσωποι ὡς ἕκαστοι προσπεσόντες
παμπληθεῖς, οἷα γυμνοὺς ὡπλισμένοι, ἀπροσδοκή-
τους παρεσκευασμένοι, τοξότας ὁπλῖται, βαρβάρους
Ῥωμαῖοι, κατέκοψαν, ὥστε τοὺς λοιποὺς πάντας πα-
ραχρῆμα ἀποχωρῆσαι καὶ μηκέτι μηδέν' αὐτοῖς ἐπα-
κολουθῆσαι.

30 ἡ δὲ δὴ χελώνη αὕτη τοιάδε τίς ἐστι καὶ τόνδε
τὸν τρόπον γίγνεται. τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ οἱ ψιλοὶ
οἵ τε ἱππεῖς ἐν μέσῳ τοῦ στρατεύματος τετάχαται·
τῶν δ' ὁπλιτῶν οἱ μὲν ταῖς προμηκέσιν ἀσπίσι ταῖς
κοίλαις ταῖς σωληνοειδέσι χρώμενοι περί τε τὰ ἔσχα-
τα ὥσπερ ἐν πλινθίῳ τινὶ τάσσονται, καὶ τοὺς ἄλλους,
ἔξω τε βλέποντες καὶ τὰ ὅπλα περιβεβλημένοι, περι-
2 έχουσιν· οἱ δ' ἕτεροι οἱ τὰς πλατείας ἀσπίδας ἔχον-
τες ἔν τε τῷ μέσῳ συσπειρῶνται καὶ ἐκείνας καὶ
ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὑπεραί-
ρουσιν, ὥστε μήτ' ἄλλο τι πλὴν ἀσπίδων διὰ πάσης
ὁμοίως τῆς φάλαγγος ὁρᾶσθαι, καὶ ἐν σκέπῃ τῶν βε-
λῶν πάντας αὐτοὺς ὑπὸ τῆς πυκνότητος τῆς συν-

τάξεως γίγνεσθαι. οὕτω γάρ τοι δεινῶς ἰσχυρίζεται 3
ὥστε καὶ βαδίζειν τινὰς ἐπάνωθεν αὐτῆς, καὶ προσ-
έτι καὶ ἵππους καὶ ὀχήματα, ὁσάκις ἂν ἐν κοίλῳ τινὶ
καὶ στενῷ χωρίῳ γένωνται, ἐνελαύνεσθαι. τοιοῦτο
μὲν δὴ τὸ σχῆμα τῆς τάξεως ταύτης ἐστί, καὶ διὰ
τοῦτο καὶ τὴν τῆς χελώνης ἐπίκλησιν, πρός τε τὸ
ἰσχυρὸν καὶ πρὸς τὸ εὐσκέπαστον αὐτῆς, εἴληφε.
χρῶνται δὲ αὐτῇ διχῇ· ἢ γὰρ πρὸς φρούριόν τι προσ- 4
μίσγοντες προσπορεύονται, καὶ πολλάκις καὶ ἐπ' αὐτὸ
τὸ τεῖχος ἀναβιβάζουσί τινας, ἢ ὑπὸ τοξοτῶν ποτε
περιστοιχισθέντες κυπτάζουσι πάντες ἅμα, καὶ γὰρ οἱ
ἵπποι ὀκλάζειν καὶ κατακλίνεσθαι διδάσκονται, κἂν
τούτῳ δόκησίν σφισιν ὡς καὶ κεκμηκότες παρασχόν-
τες ἐξεγείρονταί τε πελασάντων αὐτῶν ἐξαίφνης, καὶ
ἐς ἔκπληξίν σφας καθιστᾶσιν.

31 ἡ μὲν οὖν χελώνη αὕτη τοιουτότροπός ἐστιν, Ἀν-
τώνιος δὲ ὑπὸ μὲν τῶν πολεμίων οὐκέτ' οὐδὲν δει-
νὸν ἔπαθεν, ὑπὸ δὲ δὴ τοῦ ψύχους ἰσχυρῶς ἐταλαι-
πώρησε· χειμών τε γὰρ ἤδη ἦν, καὶ ἡ Ἀρμενία ἡ ἐν
τοῖς ὄρεσι, δι' ὧνπερ καὶ μόνων ἀγαπητῶς ἐπορεύθη,
κρυσταλλώδης ἀεί ποτέ ἐστι. τά τε τραύματα, ἃ
πολλὰ εἶχον, ἐνταῦθα δὴ καὶ μάλιστα αὐτοῖς συνε-
πέθετο. ὅθενπερ συχνῶν μὲν ἀπολλυμένων συχνῶν 2
δε καὶ ἀπομάχων γιγνομένων, οὐκ ἤνεγκε τὴν καθ'
ἕκαστον αὐτῶν πύστιν, ἀλλ' ἀπηγόρευσε μηδὲν τοι-
οῦτο μηδένα οἱ ἀγγέλλειν. καὶ τόν τε Ἀρμένιον, καί-
τοι ἐν ὀργῇ τε ὅτι ἐγκατέλιπέ σφας ἔχων καὶ τιμω-
ρήσασθαι ἐπιθυμῶν, καὶ ὑπῆλθε καὶ ἐθεράπευσεν,
ἵνα τά τε ἐπιτήδεια καὶ χρήματα παρ' αὐτοῦ λάβῃ·
καὶ τέλος, ὡς οὔτ' ἀρκέσαι πρὸς πλείω πορείαν οἱ 3
στρατιῶται, καὶ ταῦτ' ἐν χειμῶνι, ἐδύναντο, καὶ ἅμα
καὶ μάτην ταλαιπωρήσειν ἔμελλον, ὑποστρέψαι γὰρ

ἐς τὴν Ἀρμενίαν οὐκ ἐς μακρὰν ἐνενόει, πολλὰ μὲν ἐθώπευσεν αὐτόν, πολλὰ δὲ καὶ καθυπέσχετο αὐτῷ, ὅπως σφίσι χειμάσαι κατὰ χώραν ἐπιτρέψῃ, λέγων ὅτι τῷ ἦρι ἐπὶ τοὺς Πάρθους αὖθις ἐπιστρατεύσει.
4 καί οἱ καὶ παρὰ τῆς Κλεοπάτρας χρήματα ἦλθεν, ὥστε τοῖς τε ὁπλίταις καθ' ἕκαστον . . . δραχμὰς καὶ τοῖς ἄλλοις τὸ ἱκνούμενον δοθῆναι. ἐπειδή τε οὐκ ἐξήρκεσέ σφισι τὰ πεμφθέντα, προσεπέδωκε τοῖς λοιποῖς οἴκοθεν, τὸ μὲν ἀνάλωμα ἑαυτοῦ τὴν δὲ τῆς χάριτος δόξαν τῆς Κλεοπάτρας ποιούμενος· πολλὰ μὲν γὰρ καὶ τοὺς φίλους ἠράνισε, πολλὰ δὲ καὶ παρὰ τῶν συμμάχων ἠργυρολόγησε.

32 καὶ ὁ μὲν ταῦτα πράξας ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπῆρεν, οἱ δὲ δὴ οἴκοι Ῥωμαῖοι ἠγνόουν μὲν οὐδὲν τῶν γεγονότων, οὐχ ὅτι τἀληθὲς ἐκεῖνος ἐπέστειλέ σφισι, πάντα γὰρ δὴ τὰ δυσχερῆ συνέκρυπτε, καὶ ἔστιν ἅ γε αὐτῶν καὶ ἐς τὸ ἐναντιώτατον, ὡς καὶ εὐπραγῶν, ἔγραφεν, ἀλλ' ὅτι ἥ τε φήμη τὴν ἀλήθειαν ἐσήγγελλε,
2 καὶ ὁ Καῖσαρ οἵ τε ἄλλοι οἱ συνόντες αὐτῷ καὶ ἐπολυπραγμόνουν ἀκριβῶς αὐτὰ καὶ διεθρύλουν, οὐ μέντοι καὶ ἐν τῷ κοινῷ διήλεγχον, ἀλλὰ καὶ ἐβουθύτουν καὶ ἑώρταζον· τοῦ γὰρ Καίσαρος πρὸς τὸν Σέξτον ἔτι καὶ τότε προσπταίοντος οὔτε εὐπρεπὴς οὔτε ἐπίκαιρος ὁ ἔλεγχος αὐτῶν γίγνεσθαι ἐδύνατο.
3 ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος ταῦτά τε οὕτως ἔπραξε, καὶ δυναστείας Ἀμύντᾳ μὲν Γαλατίας, καίπερ γραμματεῖ τοῦ Δηιοτάρου γενομένῳ, ἔδωκε, καὶ Λυκαονίας Παμφυλίας τέ τινα αὐτῷ προσθείς, Ἀρχελάῳ δὲ Καππαδοκίας, ἐκβαλὼν τὸν Ἀριαράθην. ὁ δ' Ἀρχέλαος οὗτος πρὸς μὲν πατρὸς ἐκ τῶν Ἀρχελάων ἐκείνων τῶν τοῖς Ῥωμαίοις ἀντιπολεμησάντων ἦν, ἐκ δὲ
4 μητρὸς ἑταίρας Γλαφύρας ἐγεγέννητο. οὐ μὴν ἀλλ'

ἐπὶ μὲν τούτοις ἧττόν πως ὁ Ἀντώνιος, ἐν γὰρ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐμεγαλοφρονεῖτο, κακῶς παρὰ τοῖς πολίταις ἤκουεν· ἐπὶ δὲ δὴ τῇ Κλεοπάτρᾳ μεγάλως διεβλήθη, ὅτι τε παῖδας ἐξ αὐτῆς, πρεσβυτέρους μὲν Ἀλέξανδρον καὶ Κλεοπάτραν, καὶ δίδυμοι γὰρ ἐτέχθησαν, νεώτερον δὲ Πτολεμαῖον τὸν καὶ Φιλάδελφον ἐπικληθέντα, ἀνείλετο, καὶ ὅτι πολλὰ μὲν τῆς 5
Ἀραβίας τῆς τε Μάλχου καὶ τῆς τῶν Ἰτυραίων, τὸν γὰρ Λυσανίαν, ὃν αὐτὸς βασιλέα σφῶν ἐπεποιήκει, ἀπέκτεινεν ὡς τὰ τοῦ Πακόρου πράξαντα, πολλὰ δὲ καὶ τῆς Φοινίκης τῆς τε Παλαιστίνης, Κρήτης τέ τινα καὶ Κυρήνην τήν τε Κύπρον αὐτοῖς ἐχαρίσατο.

τότε μὲν ταῦτ' ἔπραξε, τῷ δ' ἐχομένῳ ἔτει, ἐν ᾧ ὅ τε 33
Πομπήιος καὶ ὁ Κορνουφίκιος ὑπάτευσαν, στρατεῦ- a. u. 719
σαι ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἐπεχείρησεν, ἐλπίδα τοῦ Μήδου οὐκ ἐλαχίστην ἔχων, ὅτι πρός τε τὸν Φραάτην ἀγανακτήσας ἐπὶ τῷ μήτε τῶν λαφύρων πολλὰ παρ' αὐτοῦ μήτ' ἄλλην τινὰ τιμὴν λαβεῖν, καὶ τὸν Ἀρμένιον τιμωρήσασθαι τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπαγωγῆς ἐθελήσας, τὸν Πολέμωνα αὐτῷ προσέπεμψε καὶ φιλίαν
καὶ συμμαχίαν αἰτῶν. οὕτω γάρ που ὑπερήσθη τῷ 2
πράγματι ὥστε καὶ ἐκείνῳ σπείσασθαι καὶ τῷ Πολέμωνι μισθὸν τῆς κηρυκείας τὴν μικροτέραν Ἀρμενίαν μετὰ ταῦτα δοῦναι. τὸν δ' οὖν Ἀρμένιον πρότερον μὲν ἐς τὴν Αἴγυπτον ὡς καὶ φίλον, καὶ ὡς ἐνταῦθα αὐτὸν ἀπόνως περιλαβὼν κατεργάσηται, μετεπέμψατο· ἐπεὶ δ' ὑποτοπήσας τοῦτ' οὐχ ὑπήκουσεν, ἕτερόν
τινα τρόπον ἐξαπατῆσαι ἐπεβούλευσε. φανερῶς μὲν 3
γὰρ οὐκ ὠργίζετο αὐτῷ, μὴ καὶ πολεμωθείη· ὡς δ' ἐπὶ τοὺς Πάρθους καὶ τότε στρατεύσων, ἵνα ἀπαράσκευον αὐτὸν εὕρῃ, ἦρε μὲν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, μαθὼν δὲ καθ' ὁδὸν τὴν Ὀκταουίαν ἀπὸ τῆς Ῥώμης

ἀφικνεῖσθαι, οὐκέτι περαιτέρω προεχώρησεν ἀλλ'
4 ἀνεκομίσθη, καίτοι καὶ παραυτίκα οἴκαδε αὐτῇ ἐπα-
νελθεῖν κελεύσας, καὶ μετὰ τοῦτο τὰ δῶρα τὰ πεμ-
φθέντα παρ' αὐτῆς, τά τε ἄλλα καὶ τοὺς στρατιώτας
οὓς παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ᾐτήκει, λαβών.
καὶ ὁ μὲν ἔτι καὶ μᾶλλον τῷ τε ἔρωτι καὶ τῇ
34 γοητείᾳ τῇ τῆς Κλεοπάτρας ἐδούλευε· Καῖσαρ δὲ
ἐν τούτῳ, ἐπειδὴ ὅ τε Σέξτος ἀπωλώλει καὶ τὰ ἐν
τῇ Λιβύῃ καταστάσεως ἐδεῖτο, ἦλθε μὲν ἐς τὴν Σι-
κελίαν ὡς καὶ ἐκεῖσε πλευσόμενος, ἐγχρονίσας δὲ
2 ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ χειμῶνος οὐκέτ' ἐπεραιώθη. οἵ τε
γὰρ Σαλασσοὶ καὶ οἱ Ταυρίσκοι Λιβυρνοί τε καὶ
Ἰάπυδες οὐδὲν μὲν οὐδὲ ἐκ τοῦ πρὶν μέτριον ἐς τοὺς
Ῥωμαίους ἔπρασσον, ἀλλὰ τήν τε συντέλειαν τῶν
φόρων ἐξέλιπον καὶ ἐσβάλλοντες ἔστιν ὅτε ἐς τὰ ὁμο-
ροῦντά σφισιν ἐκακούργουν· τότε δὲ φανερῶς πρὸς
3 τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐπανέστησαν. δι' οὖν τοῦτ'
ἀναστρέψας τά τε ἄλλα ἐπ' αὐτοὺς παρεσκευάσατο,
καὶ ἐπειδή τινες τῶν ἀφεθέντων ὅτε ἐστασίασαν καὶ
μηδὲν λαβόντων στρατεύσασθαι αὖθις ἠθέλησαν, ἐς
ἕν σφας στρατόπεδον κατεχώρισεν, ἵνα ἰδίᾳ καὶ καθ'
ἑαυτοὺς ὄντες μήτε προσδιαφθείρωσί τινα, κἂν ἄρα
νεωτερίσαι τι βουληθῶσιν, ἔκδηλοι παραχρῆμα γέ-
4 νωνται. ὡς δ' οὐδὲν μᾶλλον ἐσωφρονίσθησαν, ὀλί-
γους ἐξ αὐτῶν τοὺς πρεσβυτάτους ἐς Γαλατίαν κλη-
ρουχήσοντας ἔπεμψε, νομίσας καὶ τοὺς ἄλλους ἐκ
τούτου καὶ ἐπελπίσειν καὶ καταστήσειν. ἐπεὶ δὲ καὶ
ὣς ἐθρασύνοντο, δίκῃ τινὰς αὐτῶν ἔδωκε. παροξυν-
θέντων τε ἐπὶ τούτῳ τῶν λοιπῶν συνεκάλεσέ τε αὐ-
τοὺς ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι, καὶ περισχὼν τῷ στρατῷ
5 τά τε ὅπλα ἀφείλετο καὶ τῆς στρατείας ἔπαυσε. καὶ
οὕτω τήν τε ἑαυτῶν ἀσθένειαν ἅμα καὶ τὸ τοῦ Καί-

σαρος φρόνημα μαθόντες ἀληθῶς τε μετεβάλοντο
καὶ πολλὰ αὐτὸν ἱκετεύσαντες ἀνεστρατεύσαντο. ὁ
γὰρ Καῖσαρ στρατιωτῶν τε δεόμενος, καὶ φοβηθεὶς
μὴ καὶ ὁ Ἀντώνιος αὐτοὺς σφετερίσηται, συγγιγνώσ-
κειν τέ σφισιν ἔφη καὶ χρησιμωτάτους πρὸς πάντα
αὐτοὺς ἔσχε.

τοῦτο μὲν ὕστερον ἐγένετο, τότε δὲ τοὺς μὲν ἄλλους 35
ἑτέροις τισὶ καταστρέψασθαι προσέταξεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ
τοὺς Ἰάπυδας ἐστράτευσε. καὶ τοὺς μὲν ἐντὸς τῶν ὀρῶν,
οὐ πάνυ πόρρω τῆς θαλάσσης, οἰκοῦντας ἀπονώτερον
προσηγάγετο, τοὺς δὲ ἐπί τε τῶν ἄκρων καὶ ἐς τὰ
ἐπὶ θάτερα αὐτῶν οὐκ ἀταλαιπώρως ἐχειρώσατο. τὸ 2
γὰρ Μέτουλον, τὴν μεγίστην σφῶν πόλιν, κρατυνά-
μενοι πολλὰς μὲν προσβολὰς τῶν Ῥωμαίων ἀπεκρού-
σαντο, πολλὰ δὲ μηχανήματα κατέφλεξαν, αὐτόν τε
ἐκεῖνον ἀπὸ πύργου τινὸς ξυλίνου ἐπιβῆναι τοῦ πε-
ριβόλου πειρώμενον κατέστρωσαν. καὶ τέλος, ὡς οὐ- 3
δὲν μᾶλλον ἀπανίστατο ἀλλὰ καὶ δυνάμεις προσμε-
τεπέμπετο, συμβῆναί τε βούλεσθαι ἐπλάσαντο, καὶ
φρουροὺς ἐς τὴν ἄκραν ἐσδεξάμενοι ἐκείνους τε τῆς
νυκτὸς ἅπαντας ἔφθειραν καὶ τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν,
καὶ οἱ μὲν ἑαυτοὺς οἱ δὲ καὶ τὰς γυναῖκας τά τε παι- 4
δία προσαπέκτειναν, ὥστε μηδ᾽ ὁτιοῦν ἀπ᾽ αὐτῶν
τῷ Καίσαρι περιγενέσθαι. οὐ γὰρ ὅτι ἐκεῖνοι, ἀλλὰ
καὶ οἱ ζωγρηθέντες σφῶν ἑκούσιοι οὐ πολλῷ ὕστερον
ἐφθάρησαν.

ἐπεὶ δ᾽ οὖν οὗτοί τε ἀπωλώλεσαν καὶ οἱ ἄλλοι 36
κατεστράφατο μηδὲν ἀξιόλογον πράξαντες, ἐπὶ Παν-
νονίους ἐπεστράτευσεν, ἔγκλημα μὲν οὐδὲν αὐτοῖς
ἐπιφέρων, οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ἠδίκητό τι ὑπ᾽ αὐτῶν, ἵνα
δὲ δὴ τοὺς στρατιώτας ἀσκῇ τε ἅμα καὶ ἐκ τῶν ἀλ-
λοτρίων τρέφῃ, πᾶν τὸ τῷ κρείττονι τοῖς ὅπλοις ἀρέ-

2 σκον δίκαιον ἐς τοὺς ἀσθενεστέρους ποιούμενος. οἱ δὲ δὴ Παννόνιοι νέμονται μὲν πρὸς τῇ Δελματίᾳ, παρ' αὐτὸν τὸν Ἴστρον ἀπὸ Νωρικοῦ μέχρι τῆς Μυσίας τῆς ἐν τῇ Εὐρώπῃ, κακοβιώτατοι δὲ ἀνθρώπων ὄντες, οὔτε γὰρ γῆς οὔτε ἀέρων εὖ ἥκουσιν, οὐκ
3 ἔλαιον, οὐκ οἶνον, πλὴν ἐλαχίστου καὶ τούτου κακίστου, γεωργοῦσιν, ἅτε ἐν χειμῶνι πικροτάτῳ τὸ πλεῖστον διαιτώμενοι, ἀλλὰ τάς τε κριθὰς καὶ τοὺς κέγχρους καὶ ἐσθίουσιν ὁμοίως καὶ πίνουσιν, ἀνδρειότατοι δ' οὖν διὰ πάντων ὧν ἴσμεν νομίζονται· θυμικώτατοι γὰρ καὶ φονικώτατοι, οἷα μηδὲν ἄξιον
4 τοῦ καλῶς ζῆν ἔχοντες, εἰσί. ταῦτα δὲ οὐκ ἀκούσας οὐδ' ἀναγνοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ μαθὼν ὥς γε καὶ ἄρξας αὐτῶν, οἶδα· μετὰ γάρ τοι τὴν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἡγεμονίαν τῇ τε Δελματίᾳ, ἧς ποτε καὶ ὁ πατήρ μου χρόνον τινὰ ἦρξε, καὶ τῇ Παννονίᾳ τῇ ἄνω καλουμένῃ προσετάχθην, ὅθεν ἀκριβῶς πάντα
5 τὰ κατ' αὐτοὺς εἰδὼς γράφω. ὀνομάζονται δὲ οὕτως ὅτι τοὺς χιτῶνας τοὺς χειριδωτοὺς ἐξ ἱματίων τινῶν ἐς πάννους ἐπιχωρίως πως καὶ κατατέμνοντες καὶ προσαγορεύοντες συρράπτουσι. καὶ οἱ μὲν εἴτ' οὖν διὰ τοῦτο εἴτε καὶ δι' ἄλλο τι οὕτως ὠνομάδαται·
6 τῶν δὲ δὴ Ἑλλήνων τινὲς τἀληθὲς ἀγνοήσαντες Παίονάς σφας προσεῖπον, ἀρχαίου μέν που τοῦ προσρήματος τούτου ὄντος, οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖ, ἀλλ' ἔν τε τῇ Ῥοδόπῃ καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ τῇ νῦν μέχρι τῆς θαλάσσης. ὑφ' οὗπερ καὶ ἐγὼ ἐκείνους μὲν Παίονας τούτους δὲ Παννονίους, ὥσπερ που καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς καὶ Ῥωμαῖοί σφας καλοῦσι, προσαγορεύσω.

37 ἐπ' οὖν τούτους ὁ Καῖσαρ τότε στρατεύσας τὸ μὲν πρῶτον οὔτε τι ἐδῄου οὔτε τι ἥρπαξε, καίπερ

καὶ τὰς κώμας αὐτῶν τὰς ἐν τοῖς πεδίοις ἐκλιπόντων· ἤλπιζε γὰρ ἐθελοντὰς αὐτοὺς ὑπάξεσθαι· ὡς δὲ καὶ προχωροῦντα αὐτὸν πρὸς Σισκίαν ἐλύπησαν, ὠργίσθη καὶ τήν τε χώραν σφῶν ἔκαε καὶ πάνθ' ὅσα ἐδύνατο λείαν ἐποιεῖτο. πλησιάσαντος δὲ αὐτοῦ τῇ 2
πόλει οἱ ἐπιχώριοι παραυτίκα μὲν ὑπὸ τῶν δυνατῶν ἀναπεισθέντες ὡμολόγησάν τε αὐτῷ καὶ ὁμήρους ἔδοσαν, μετὰ δὲ τοῦτο τάς τε πύλας ἀπέκλεισαν καὶ ἐς πολιορκίαν κατέστησαν. εἶχον μὲν γὰρ καὶ τείχη ἰσχυρά, τὸ δ' ὅλον ποταμοῖς δύο ναυσιπόροις ἐθάρσουν. ὁ γὰρ Κόλοψ ὀνομαζόμενος παρ' αὐτὸν τὸν 3
περίβολον παραρρέων ἐς τὸν Σαοῦον ὀλίγον ἀπέχοντα αὐτοῦ ἐμβάλλει καὶ νῦν πᾶσαν τὴν πόλιν ἐγκεκύκλωται, Τιβερίου τάφρῳ τινὶ μεγάλῃ ἐς τοῦτο αὐτὸν καταστήσαντος, δι' ἧς ἐς τὸ ἀρχαῖον αὖθις ῥεῖθρον ἐπανέρχεται. τότε δὲ τῇ μὲν τοῦ Κόλοπος 4
παρ' αὐτὰ τὰ τείχη παρεξιόντος, τῇ δὲ τοῦ Σαούου ὀλίγον ἄπωθεν παραρρέοντος διάκενόν τι κατελέλειπτο, ὃ καὶ σταυρώμασι καὶ ταφρεύμασιν ὠχύρωτο. ὁ οὖν Καῖσαρ πλοῖα παρὰ τῶν ταύτῃ συμμάχων 5
ποιηθέντα λαβών, καὶ διά τε τοῦ Ἴστρου ἐς τὸν Σαοῦον καὶ δι' ἐκείνου ἐς τὸν Κόλοπα αὐτὰ ἀγαγών, προσέβαλέ σφισι τῷ πεζῷ ἅμα καὶ ταῖς ναυσί, καί τινας καὶ ναυμαχίας ἐν αὐτῇ ἐποιήσατο. καὶ γὰρ οἱ 6
βάρβαροι μονόξυλα πλοῖα ἀντικατασκευάσαντες διεκινδύνευον, καὶ ἔν τε τῷ ποταμῷ ἄλλους τε συχνοὺς καὶ τὸν Μηνᾶν τὸν τοῦ Σέξτου ἐξελεύθερον ἀπέκτειναν, καὶ ἐν τῇ γῇ ἰσχυρῶς αὐτὸν ἠμύνοντο, μέχρις οὗ τῶν συμμάχων τινὰς ἐνηδρεῦσθαί τε καὶ ἐφθάρθαι ἐπύθοντο· τότε γὰρ ἀθυμήσαντες ἐνέδοσαν. καὶ οὕτως ἁλόντων ἐκείνων καὶ τὸ ἄλλο Παννονικὸν ὁμολογίᾳ προσηγάγετο.

38 καὶ μετὰ ταῦτα ἐκεῖ μὲν Φούφιον Γέμινον σὺν δυνάμει τινὶ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Ῥώμην ἀνεκομίσθη, καὶ τὰ μὲν ἐπινίκια ψηφισθέντα οἱ ἀνεβάλετο, τῇ δ' Ὀκταουίᾳ τῇ τε Λιουίᾳ καὶ εἰκόνας καὶ τὸ τὰ σφέτερα ἄνευ κυρίου τινὸς διοικεῖν, τό τε ἀδεὲς καὶ τὸ ἀνύβριστον ἐκ τοῦ ὁμοίου τοῖς δημάρχοις ἔχειν
2 ἔδωκεν. ὡρμημένου δὲ αὐτοῦ καὶ ἐς τὴν Βρεττανίαν κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς ζῆλον στρατεῦσαι, καὶ ἤδη καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν μετὰ τὸν χειμῶνα ἐν ᾧ ὅ τε
a. u. 720 Ἀντώνιος τὸ δεύτερον καὶ Λούκιος Λίβων ὑπάτευον προκεχωρηκότος, τῶν τε νεοαλώτων τινὲς καὶ Δελ-
3 μάται σὺν αὐτοῖς ἐπανέστησαν. καὶ Παννονίους μὲν ὁ Γέμινος, καίτοι τῆς Σισκίας ἐκπεσών, ὅμως μάχαις ἀνεκτήσατο, τούς τε Σαλασσοὺς καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετ' αὐτῶν νεωτερίσαντας ὁ Μεσσάλας ὁ Οὐαλέριος ἐχειρώσατο· ἐπὶ δὲ δὴ τοὺς Δελμάτας πρότερος μὲν ὁ Ἀγρίππας, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπεστράτευσε.
4 καὶ τοὺς μὲν πλείους σφῶν αὐτοὶ πολλὰ καὶ δεινὰ παθόντες ὥστε καὶ τὸν Καίσαρα τρωθῆναι καὶ τῶν στρατιωτῶν τισι κριθὴν ἀντὶ τοῦ σίτου δοθῆναι, καὶ ἑτέρους τὴν τάξιν ἐκλιπόντας δεκατευθῆναι, κατεστρέψαντο, τοῖς δὲ δὴ λοιποῖς ὁ Ταῦρος ὁ Στατίλιος ἐπολέμησεν.

39 Ἀντώνιος δὲ ἐν τούτῳ τῆς μὲν ἀρχῆς αὐθημερὸν ἐξέστη, Λούκιον Σεμπρώνιον Ἀτρατῖνον ἀντικαταστήσας· ὅθεν εἰσὶν οἳ τοῦτον ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνον ἐν τῇ
2 τῶν ὑπάτων ἀναριθμήσει ὀνομάζουσι· πράττων δ' ὅπως ὅτι ἀπονώτατα τὸν Ἀρμένιον τιμωρήσηται, τήν τε θυγατέρα αὐτοῦ ὡς καὶ τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ υἱεῖ συνοικίσων ᾔτησε, Κύιντόν τινα Δέλλιον παιδικά ποτε ἑαυτοῦ γενόμενον πέμψας, καὶ πολλά τινα αὐ-
3 τῷ δώσειν ὑπέσχετο. καὶ τέλος ἔς τε τὴν Νικόπολιν

τὴν τοῦ Πομπηίου αἰφνίδιον ἅμα τῷ ἦρι ἦλθε,
κἀνταῦθα αὐτὸν ὡς καὶ συμβουλεύσοντα καὶ συμ-
πράξοντά τινα κατὰ τῶν Πάρθων μετεπέμψατο.
ἐπειδή τε οὐκ ἀφίκετο τὴν ἐπιβουλὴν ὑποπτεύσας,
τόν τε Δέλλιον αὖθις ἐς λόγους οἱ προσέπεμψε, καὶ
αὐτὸς οὐδὲν ἧττον σπουδῇ πρὸς τὰ Ἀρτάξατα ἤλασε.
καὶ οὕτως αὐτὸν ὀψέ ποτε, τὰ μὲν πείθων διὰ τῶν 4
ἑταίρων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν στρατιωτῶν καταπλήσ-
σων, πάντα τε ἁπλῶς ὡς πρὸς φίλον καὶ γράφων καὶ
πράττων, ἐπηγάγετο ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσελθεῖν.
κἀνταῦθα συλλαβὼν τὰ μὲν πρῶτα ἄδετόν τε εἶχε, 5
καὶ κατὰ τὰ φρούρια ἐν οἷς οἱ θησαυροὶ ἦσαν πε-
ριῆγεν, εἴ πως ἀμαχί σφας λάβοι, σκηπτόμενος δι'
οὐδὲν ἄλλο αὐτὸν συνειληφέναι ἢ ἵνα τοὺς Ἀρμενίους
καὶ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ καὶ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ δα-
σμολογήσῃ. ὡς δ' οὔτε οἱ χρυσοφύλακες προσεῖχον 6
αὐτῷ καὶ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες Ἀρτάξην τὸν πρεσβύ-
τατον τῶν παίδων αὐτοῦ βασιλέα ἀνθείλοντο, ἔδησεν
αὐτὸν ἀργυραῖς ἁλύσεσιν· αἰσχρὸν γάρ, ὡς ἔοικεν,
ἦν βασιλέα αὐτὸν γεγονότα σιδηραῖς δεθῆναι. κἀκ 40
τούτου τοὺς μὲν ἐθελοντὶ τοὺς δὲ καὶ βίᾳ λαβὼν
πᾶσαν τὴν Ἀρμενίαν κατέσχεν· ὁ γὰρ Ἀρτάξης ἐπει-
δὴ συμβαλὼν οἱ ἠλαττοῦτο, πρὸς τὸν Πάρθον ἀπε-
χώρησε. πράξας δὲ ταῦτα, καὶ τῷ υἱεῖ τὴν τοῦ Μήδου 2
θυγατέρα, ὅπως ἔτι καὶ μᾶλλον αὐτὸν προσεταιρίσηται,
μνηστεύσας, τά τε στρατόπεδα ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ κατέλιπε
καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀνεκομίσθη, τήν τε ἄλλην λείαν
πολλὴν καὶ τὸν Ἀρμένιον μετά τε τῆς γυναικὸς καὶ
μετὰ παίδων ἄγων. καί σφας σὺν τοῖς ἄλλοις αἰχμα- 3
λώτοις καὶ ἐν ἐπινικίοις τισὶν ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν
προπέμψας αὐτὸς ἐφ' ἅρματος ἐσήλασε, καὶ τά τε
ἄλλα πάντα τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐχαρίσατο καὶ τὸν Ἀρμέ-

νιον μετὰ τῶν οἰκείων ἐν χρυσοῖς δεσμοῖς προσήγαγε.
προεκάθητο δὲ ἐν μέσῳ τῷ πλήθει ἐπί τε βήματος
4 ἐπαργύρου καὶ ἐπὶ δίφρου ἐπιχρύσου. οἵ γε μὴν
βάρβαροι οὔθ' ἱκέτευσαν αὐτὴν οὔτε προσεκύνησαν,
καίτοι πολλὰ μὲν καὶ ἀναγκαζόμενοι, πολλὰ δὲ καὶ
ἐλπίσιν ἀναπειθόμενοι, ἀλλ' ὀνομαστί ἑ προσαγορεύ-
σαντες δόξαν μὲν φρονήματος ἔλαβον, κακουχίᾳ δὲ
πολλῇ διὰ τοῦτο συνέσχοντο.

41 μετὰ δὲ τοῦτο ὁ Ἀντώνιος τούς τε Ἀλεξανδρέας
εἱστίασε, καὶ τὴν Κλεοπάτραν τούς τε παῖδας αὐτῆς
ἐν ἐκκλησίᾳ παρεκαθίσατο, δημηγορήσας τέ τινα
ἐκείνην τε βασιλίδα βασιλέων καὶ τὸν Πτολεμαῖον,
ὃν Καισαρίωνα ἐπωνόμαζον, βασιλέα βασιλέων κα-
2 λεῖσθαι ἐκέλευσε. καὶ αὐτοῖς καὶ τὴν Αἴγυπτον τήν
τε Κύπρον, ἄλλην διανομήν τινα ποιησάμενος, ἔδωκε·
τοῦ τε γὰρ προτέρου Καίσαρος τὴν μὲν γυναῖκα τὸν
δὲ υἱὸν ὄντως γεγονέναι ἔλεγε, καὶ ἐς τὴν ἐκείνου
δὴ χάριν ταῦτα ποιεῖν ἐσκήπτετο, ὅπως τὸν Καίσαρα
τὸν Ὀκταουιανὸν ἐκ τούτου, ὅτι ποιητὸς ἀλλ' οὐ
3 γνήσιος αὐτοῦ παῖς ἦν, διαβάλλῃ. ἐκείνοις μὲν δὴ
ταῦτ' ἔνειμε, τοῖς δὲ δὴ αὐτοῦ παισὶ τοῖς ἐκ τῆς
Κλεοπάτρας οἱ γεγονόσι, Πτολεμαίῳ μὲν τήν τε Συ-
ρίαν καὶ τὰ ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου μέχρι τοῦ Ἑλλησ-
πόντου πάντα, Κλεοπάτρᾳ δὲ τὴν Λιβύην τὴν περὶ
Κυρήνην, τῷ τε ἀδελφῷ αὐτῶν Ἀλεξάνδρῳ τήν τε
Ἀρμενίαν καὶ τἆλλα τὰ πέραν τοῦ Εὐφράτου μέχρις
Ἰνδῶν δώσειν ὑπέσχετο· καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὡς ἔχων
4 ἤδη ἐχαρίζετο. καὶ ταῦτα οὐκ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ
μόνον εἶπεν, ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν Ῥώμην, ἵνα καὶ παρ'
ἐκείνων τὸ κῦρος λάβῃ, ἐπέστειλεν. οὐ μέντοι καὶ
ἐν τῷ κοινῷ τι αὐτῶν ἀνεγνώσθη· ὅ τε γὰρ Δομίτιος
a. u. 722 καὶ ὁ Σόσιος ὑπατεύοντες ἤδη τότε, καὶ ἐς τὰ μά-

λιστα αὐτῷ προσκείμενοι, οὐκ ἠθέλησαν, καίπερ τοῦ
Καίσαρος ἐγκειμένου σφίσιν, ἐς πάντας αὐτὰ ἐκφῆναι.
νικησάντων δὲ ἐν τούτῳ ἐκείνων, ἀντεπεκράτησεν 5
ὁ Καῖσαρ μηδὲν τῶν περὶ τοῦ Ἀρμενίου γραφέντων
δημοσιευθῆναι· τοῦτόν τε γὰρ ἠλέει ἅτε καὶ λάθρᾳ
πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῷ Ἀντωνίῳ κεκοινολογημένος, καὶ
ἐκείνῳ τῶν νικητηρίων ἐφθόνει. τοιαῦτα δ' οὖν ὁ 6
Ἀντώνιος πράττων ἐτόλμα τῇ βουλῇ γράφειν ὅτι τῆς
τε ἀρχῆς παύσασθαι καὶ ἐπ' ἐκείνῃ τῷ τε δήμῳ πάντα
τὰ πράγματα ποιήσασθαι ἐθέλει, οὐχ ὅτι τι καὶ πρά-
ξειν αὐτῶν ἔμελλεν, ἀλλ' ὅπως ταῖς παρ' αὐτοῦ ἐλ-
πίσι τὸν Καίσαρα ἤτοι ἀναγκάσωσιν, ἅτε καὶ παρόντα,
τῶν ὅπλων προαποστῆναι, ἢ καὶ ἀπειθήσαντα μισή-
σωσι.

τότε μὲν δὴ ταῦτά τε ἐγένετο, καὶ τὴν πανήγυριν 42
τὴν τῇ Ἀφροδίτῃ τῇ γενεθλίῳ τελουμένην οἱ ὕπατοι
ἐποίησαν· ἔν τε ταῖς ἀνοχαῖς αἱρετοὶ ὑπὸ τοῦ Καί-
σαρος πολίαρχοι, παῖδες, ἄνηβοι, ἐξ ἱππέων ἀλλ'
οὐκ ἐκ βουλευτῶν γεγονότες, ἦρξαν. καὶ τὴν στοὰν 2
τὴν Παύλου καλουμένην Αἰμίλιος Λέπιδος Παῦλος
ἰδίοις τέλεσιν ἐξῳκοδόμησε κἀν τῇ ὑπατείᾳ καθιέρω-
σεν· ὑπάτευσε γὰρ ἐν μέρει τοῦ ἔτους τούτου. ὅ τε
Ἀγρίππας τὸ ὕδωρ τὸ Μάρκιον ὠνομασμένον, ἐκλι-
πὸν φθορᾷ τῶν ὀχετῶν, καὶ ἀνεκτήσατο δαπάνῃ οἰ-
κείᾳ καὶ ἐπὶ πολλὰ τῆς πόλεως ἐπωχέτευσεν. οὗτοι μὲν 3
οὖν, καίπερ ἐξ ἰδίων χρημάτων φιλοτιμούμενοι, καὶ
ὑπεστέλλοντο καὶ ἐμετρίαζον· ἄλλοι δὲ καὶ ἐλαχίστην
τινὰ ἀρχὴν ἔχοντες καὶ ἐπινίκια διεπράττοντό σφισιν,
οἱ μὲν διὰ τοῦ Ἀντωνίου, οἱ δὲ διὰ τοῦ Καίσαρος, ψη-
φίζεσθαι, καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ χρυσίον πολὺ
παρὰ τῶν δήμων ἐς τοὺς στεφάνους ἐσέπραττον.

τῷ δ' ὑστέρῳ ἔτει ἀγορανόμος ὁ Ἀγρίππας ἑκὼν 43

a. u. 721 ἐγένετο, καὶ πάντα μὲν τὰ οἰκοδομήματα τὰ κοινὰ
πάσας δὲ τὰς ὁδούς, μηδὲν ἐκ τοῦ δημοσίου λαβών,
ἐπεσκεύασε, τούς τε ὑπονόμους ἐξεκάθηρε, καὶ ἐς
2 τὸν Τίβεριν δι᾽ αὐτῶν ὑπέπλευσε. κἀν τῷ ἱππο-
δρόμῳ σφαλλομένους τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὸν τῶν
διαύλων ἀριθμὸν ὁρῶν τούς τε δελφῖνας καὶ τὰ
ᾠοειδῆ δημιουργήματα κατεστήσατο, ὅπως δι᾽ αὐτῶν
αἱ περίοδοι τῶν περιδρόμων ἀναδεικνύωνται. καὶ
3 προσέτι καὶ ἔλαιον καὶ ἅλας πᾶσι διέδωκε, τά τε βα-
λανεῖα προῖκα δι᾽ ἔτους καὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς
γυναιξὶ λοῦσθαι παρέσχε· καὶ τοὺς κουρέας ἐν ταῖς
πανηγύρεσιν, ἃς πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ἐποίησεν
ὥστε καὶ τοὺς τῶν βουλευτῶν παῖδας τὴν Τροίαν
ἱππεῦσαι, ἐμισθώσατο, ἵνα μηδεὶς μηδὲν αὐτοῖς
4 ἀναλώσῃ. καὶ τέλος σύμβολά τέ τινα ἐς τὸ θέατρον
κατὰ κορυφὴν ἔρριψε, τῷ μὲν ἀργύριον τῷ δὲ
ἐσθῆτα τῷ δὲ ἄλλο τι φέροντα, καὶ ἄλλα πάμπολλα
ὤνια ἐς τὸ μέσον καταθεὶς διαρπάσαι σφίσιν ἐπέ-
5 τρεψεν. Ἀγρίππας μὲν δὴ ταῦτά τε ἐποίει, καὶ τοὺς
ἀστρολόγους τούς τε γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασεν·
ὑπὸ δὲ τὰς αὐτὰς ἡμέρας δόγμα ἐγένετο μηδένα τῶν
ἐς τὴν γερουσίαν τελούντων ἐπὶ λῃστείᾳ κρίνεσθαι,
καὶ οὕτως οἵ τε τότε ἐν τοιαύτῃ τινὶ αἰτίᾳ ὄντες
ἀφείθησαν, καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἄδειά τισι κακουργεῖν
6 ἐδόθη. ὁ δ᾽ οὖν Καῖσαρ τήν τε ὑπατείαν, ἦρξε γὰρ
μετὰ Λουκίου τοῦ Τούλλου δεύτερον, τῇ πρώτῃ εὐ-
θὺς ἡμέρᾳ κατὰ τὸν τοῦ Ἀντωνίου τρόπον ἀπεῖπε,
καὶ ἐς τὸ τῶν εὐπατριδῶν γένος ἐκ τοῦ πλήθους
7 τινὰς ψηφισαμένης τῆς βουλῆς ἐσήγαγεν. ἐπειδή τε
Λούκιός τις Ἀσέλλιος στρατηγῶν τὴν ἀρχὴν διὰ μα-
κρὰν ἀρρωστίαν ἀφεῖναι ἠθέλησε, τὸν υἱὸν αὐτοῦ
ἀνταπέδειξε· καὶ στρατηγοῦ ἑτέρου τῇ τελευταίᾳ

ἡμέρᾳ ἀποθανόντος ἄλλον ἐς τὰς περιλιπεῖς ὥρας
ἐφείλετο. τοῦ τε Βόκχου τελευτήσαντος οὐδενὶ τὴν
βασιλείαν αὐτοῦ ἔδωκεν, ἀλλ' ἐς τὰ τῶν Ῥωμαίων
ἔθνη αὐτὴν ἐσέγραψεν. ἐπειδή τε οἱ Δελμάται παν- 8
τελῶς ἐκεχείρωντο, τάς τε στοὰς ἀπὸ τῶν λαφύρων
αὐτῶν καὶ τὰς ἀποθήκας τῶν βιβλίων τὰς Ὀκταουι-
ανὰς ἐπὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ κληθείσας κατεσκεύασεν.

Ἀντώνιος δὲ ἐν τούτῳ ἤλασε μὲν μέχρι τοῦ Ἀρά- 44
ξου ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς Πάρθους στρατεύσων, ἠρκέσθη
δὲ τῇ πρὸς τὸν Μῆδον ὁμολογίᾳ· συμμαχήσειν τε
γὰρ ἀλλήλοις, ὁ μὲν ἐπὶ τοὺς Πάρθους ὁ δὲ ἐπὶ τὸν
Καίσαρα, συνέθεντο, καὶ ἐπὶ τούτῳ στρατιώτας τέ 2
τινας ἀντέδοσάν σφισι, καὶ ὁ μὲν τῆς Ἀρμενίας τῆς
νεοκτήτου τινὰ ἔλαβεν, ὁ δὲ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ
Ἰωτάπην ὡς καὶ τῷ Ἀλεξάνδρῳ συνοικήσουσαν, καὶ
τὰ σημεῖα τὰ στρατιωτικὰ τὰ ἐν τῇ τοῦ Στατιανοῦ
μάχῃ ἁλόντα. κἀκ τούτου ὁ μὲν Ἀντώνιος τῷ τε Πο- 3
λέμωνι τὴν μικροτέραν Ἀρμενίαν, ὥσπερ εἶπον,
χαρισάμενος, καὶ Λούκιον Κλουούιον ποιήσας τε ἅμα
ὕπατον καὶ παύσας, συνῆν γὰρ αὐτῷ, ἔς τε τὴν Ἰω-
νίαν καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῷ τοῦ Καίσαρος πολέμῳ
ὥρμησεν· ὅ τε Μῆδος τὰ μὲν πρῶτα συμμάχοις τοῖς 4
Ῥωμαίοις χρώμενος τούς τε Πάρθους καὶ τὸν Ἀρτά-
ξην ἐπελθόντας οἱ ἐνίκησε, τοῦ δ' Ἀντωνίου τούς
τε ἑαυτοῦ στρατιώτας μεταπέμψαντος καὶ προσέτι
καὶ τοὺς ἐκείνου κατασχόντος ἀνθηττήθη τε καὶ
ἑάλω, καὶ οὕτως ἡ Ἀρμενία μετὰ τῆς Μηδίας ἀπώ-
λετο.

---

# ΔΙΩΝΟΣ

## ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Ν.

Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ῥωμαίων τῆς μὲν δημοκρατίας ἀφῄρητο, οὐ μέντοι καὶ ἐς μοναρχίαν ἀκριβῆ ἀπεκέκριτο, ἀλλ' ὅ τε Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἐξ ἴσου ἔτι τὰ πράγματα εἶχον, τά τε πλείω σφῶν διειληχότες, καὶ τὰ λοιπὰ τῷ μὲν λόγῳ κοινὰ νομίζοντες, τῷ δὲ ἔργῳ, ὥς που πλεονεκτῆσαί τι ἑκάτερος αὐτῶν
2 ἐδύνατο, ἰδιούμενοι. μετὰ δὲ δὴ τοῦτο, ὡς ὅ τε Σέξτος ἀπωλώλει καὶ ὁ Ἀρμένιος ἑαλώκει τά τε προσπολεμήσαντα τῷ Καίσαρι ἡσύχαζε καὶ ὁ Πάρθος οὐδὲν παρεκίνει, καὶ ἐκεῖνοι φανερῶς ἐπ' ἀλλήλους ἐτράποντο καὶ ὁ δῆμος ἀκριβῶς ἐδουλώθη. αἰτίαι δὲ τοῦ πολέμου καὶ σκήψεις αἵδε αὐτοῖς ἐγένοντο.
3 Ἀντώνιος μὲν Καίσαρι ἐπεκάλει ὅτι τόν τε Λέπιδον τῆς ἀρχῆς ἐπεπαύκει καὶ τὴν χώραν τήν τε δύναμιν τήν τε ἐκείνου καὶ τὴν τοῦ Σέξτου, κοινήν σφων ὀφείλουσαν εἶναι, ἐσφετέριστο· καὶ τούτων τε τὴν ἡμίσειαν ἀπῄτει, καὶ τῶν στρατιωτῶν οὓς ἐκ τῆς Ἰταλίας τῆς ἀμφοτέροις σφίσι προσηκούσης κατεί-
4 λεκτο. Καῖσαρ δὲ ἐκείνῳ ὅτι ἄλλα τε καὶ τὴν Αἴγυπτον μὴ λαχὼν εἶχε, τόν τε Σέξτον ἀπεκτόνει, αὐτὸς γὰρ ἑκὼν πεφεῖσθαι αὐτοῦ ἔλεγε, καὶ τὸν Ἀρμένιον ἐξαπατήσας καὶ συλλαβὼν καὶ δήσας πολλὴν τῷ δήμῳ
5 κακοδοξίαν προσετετρίπτο· τά τε ἡμίσεα καὶ αὐτὸς

τῶν λαφύρων ἀπῄτει, καὶ παρὰ πάντα ἐπέφερεν αὐτῷ τήν τε Κλεοπάτραν καὶ τοὺς παῖδας οὓς ἐξ αὐτῆς ἀνῄρητο, τά τε δωρηθέντα σφίσι, καὶ ἐν τοῖς μάλιστα ὅτι τὸν Καισαρίωνα ἐπωνόμαζεν οὕτω καὶ ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος γένος ἦγε. ταῦτά τε οὖν ἀλλή- 2
λοις ἀντενεκάλουν καί πῃ καὶ ἀνταπελογοῦντο, τὰ μὲν ἰδίᾳ σφίσιν ἐπιστέλλοντες, τὰ δὲ καὶ ἐν τῷ κοινῷ λέγων μὲν ὁ Καῖσαρ γράφων δὲ ὁ Ἀντώνιος· πρέσβεις τε ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ συνεχῶς ἀνταπέστελλον, ὅπως ὅτι μάλιστα τά τε ἐγκλήματα δικαιότατα ποιεῖσθαι δόξωσι καὶ τὰ ἀλλήλων ἅμα κατασκοπῶσι· κἀν τούτῳ καὶ χρήματα ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι ἤθροιζον, 2
καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ πολέμου παρασκευὴν ὡς καὶ ἐφ' ἑτέρους τινὰς ἐποιοῦντο, μέχρις οὗ ὅ τε Δομίτιος ὁ a. u. 722
Γναῖος καὶ ὁ Σόσσιος ὁ Γάιος, ἀμφότεροι τῆς τοῦ Ἀντωνίου μερίδος ὄντες, ὑπάτευσαν. τότε γὰρ οὐδὲν ἔτ' ἐπεκρύψαντο, ἀλλ' ἄντικρυς ἐπολεμώθησαν. ἐπράχθη δὲ ὧδε.

ὁ μὲν Δομίτιος οὐδὲν φανερῶς, ὥς γε καὶ συμ- 3
φορῶν πολλῶν πεπειραμένος, ἐνεόχμωσεν· ὁ δὲ δὴ Σόσσιος, οἷα κακῶν ἄπειρος ὤν, πολλὰ μὲν τὸν Ἀντώνιον ἐν αὐτῇ εὐθὺς τῇ νουμηνίᾳ ἐπῄνεσε, πολλὰ δὲ καὶ τὸν Καίσαρα κατέδραμε. κἂν παραχρῆμα ἐπ' αὐτῷ τι ἐχρημάτισεν, εἰ μὴ Νώνιος Βάλβος δημαρχῶν ἐκώλυσεν. ὁ γὰρ Καῖσαρ ὑποτοπήσας τὸ μέλλον 4
ὑπ' αὐτοῦ γενήσεσθαι, καὶ μήτε περιιδεῖν αὐτὸ μήτ' αὖ ἐναντιωθεὶς προκατάρχειν τοῦ πολέμου δόξαι ἐθελήσας, τότε μὲν οὔτε ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσῆλθεν οὐθ' ὅλως ἐν τῇ πόλει διητήθη, ἀλλά τινα αἰτίαν πλασάμενος ἐξεδήμησε, διά τε ταῦτα καὶ ἵνα κατὰ σχολὴν πρὸς τὰ ἀγγελθέντα οἱ βουλευσάμενος τὸ δέον ἐκ πλείονος λογισμοῦ πράξῃ· ὕστερον δὲ ἐπα- 5

νελθὼν τήν τε γερουσίαν ἤθροισε, καὶ φρουρὰν τῶν
τε στρατιωτῶν καὶ τῶν φίλων ἐγχειρίδια κρύφα
ἐχόντων περιβαλόμενος, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ὑπάτων
ἐπὶ δίφρου ἀρχικοῦ ἱζήσας, πολλὰ μὲν αὐτόθεν ἐκ τῆς
ἕδρας καὶ μέτρια ὑπὲρ ἑαυτοῦ διελέχθη, πολλὰ δὲ
6 καὶ τοῦ Σοσίου τοῦ τε Ἀντωνίου κατηγόρησεν. ἐπει-
δή τε οὔτ' ἄλλος τις οὔτ' αὐτῶν τῶν ὑπάτων οὐδέ-
τερος φθέγξασθαί τι ἐτόλμησεν, ἐκέλευσέ σφας ἐν
ῥητῇ ἡμέρᾳ αὖθις συνελθεῖν ὡς καὶ διὰ γραμμάτων
τινῶν ἀδικοῦντα τὸν Ἀντώνιον ἐξελέγξων. οἱ οὖν
ὕπατοι μήτ' ἀντειπεῖν αὐτῷ θαρσοῦντες μήτε σιω-
πῆσαι ὑπομένοντες τῆς τε πόλεως λάθρᾳ προεξεχώ-
ρησαν καὶ μετὰ τοῦτο πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀπῆλθον,
καί σφισι καὶ τῶν ἄλλων βουλευτῶν οὐκ ὀλίγοι
7 συνεφέσποντο. μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Καῖσαρ ἑκών τε
αὐτοὺς ἐκπεπομφέναι ἔφασκεν, ἵνα μὴ καὶ ὡς ἀδικῶν
τι ἐγκαταλελεῖφθαι ὑπ' αὐτῶν δοκῇ, καὶ ἐπιτρέπειν
καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐθέλουσι πρὸς τὸν Ἀντώνιον
μετὰ ἀδείας ἀπᾶραι.

3 τοῦτο δ' οὖν τοιοῦτον ὑπ' ἐκείνων γενόμενον
ἀνεσήκωσαν παρὰ τοῦ Ἀντωνίου αὖ φυγόντες καὶ
πρὸς τὸν Καίσαρα ἐλθόντες ἄλλοι τε καὶ ὁ Τίτιος
καὶ ὁ Πλάγκος, καίπερ ἀνὰ πρώτους τε ὑπ' αὐτοῦ
τιμώμενοι καὶ τὰ ἀπόρρητα αὐτοῦ πάντα εἰδότες.
2 ἐπειδὴ γὰρ ταῦτά τε οὕτως ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἐπέ-
πρακτο, καὶ προσέτι καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτῶν ὁ Καῖ-
σαρ τήν τε γερουσίαν συνήγαγε καὶ ἀνέγνω καὶ εἶπεν
ὅσα ἠθέλησε, καὶ αὐτὰ ὁ Ἀντώνιος ἀκούσας βουλήν
τέ τινα ἐκ τῶν παρόντων ἤθροισε καὶ λεχθέντων ἐφ'
ἑκάτερα πολλῶν τόν τε πόλεμον ἀνείλετο καὶ τὴν
τῆς Ὀκταουίας συνοίκησιν ἀπεῖπε, προσκρούσαντές
τι αὐτῷ ἐκεῖνοι, ἢ καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ τι ἀχθεσθέντες,

ηὐτομόλησαν. καί σφας ὁ Καῖσαρ ἀσμενέστατα δεξά- 3
μενος τά τε ἄλλα τὰ τοῦ Ἀντωνίου παρ' αὐτῶν πάντα,
καὶ ἃ ἔπραττε καὶ ἃ ἐνενόει, καὶ τὰ ἐν ταῖς διαθήκαις
αὐτοῦ γεγραμμένα τόν τε ἔχοντα αὐτὰς ἔμαθε· καὶ γὰρ
σεσημασμένοι σφᾶς ἦσαν. κἀκ τούτου περιοργὴς ἔτι 4
καὶ μᾶλλον γενόμενος οὐκ ὤκνησεν οὔτ' ἀναζητῆσαι
αὐτὰς οὔτε λαβεῖν οὔτε ἔς τε τὸ βουλευτήριον καὶ μετὰ
τοῦτο καὶ ἐς ἐκκλησίαν ἐσκομίσαι καὶ ἀναγνῶναι.
τοιαῦτα γάρ που ἐν αὐταῖς ἀνεγέγραπτο ὥστε μηδ'
αἰτίαν τινὰ παρ' αὐτῶν, καίτοι παρανομώτατον
πρᾶγμα ποιήσας, σχεῖν· τῷ τε γὰρ Καισαρίωνι ὡς 5
καὶ ἐκ τοῦ Καίσαρος ὄντως γεγονότι ἐμεμαρτυρήκει,
καὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἐκ τῆς Αἰγυπτίας οἱ τρεφομένοις
ὑπερόγκους δή τινας δωρεὰς ἐδεδώκει, τό τε σῶμα
τὸ ἑαυτοῦ ἔν τε τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ σὺν ἐκείνῃ τα-
φῆναι ἐκεκελεύκει. δι' οὖν ταῦτα ἀγανακτήσαντες 4
ἐπίστευσαν ὅτι καὶ τἆλλα τὰ θρυλούμενα ἀληθῆ εἴη,
τοῦτ' ἔστιν ὅτι, ἂν κρατήσῃ, τήν τε πόλιν σφῶν τῇ
Κλεοπάτρᾳ χαριεῖται καὶ τὸ κράτος ἐς τὴν Αἴγυπτον
μεταθήσει. καὶ τοσαύτῃ γε ἐπὶ τούτοις ὀργῇ ἐχρή- 2
σαντο ὥστε πάντας, οὐχ ὅπως τοὺς διαφόρους αὐτῷ
ἢ καὶ ἐκ μέσου ἀμφοῖν ὄντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς πάνυ
φίλους, δεινῶς αὐτὸν αἰτιάσασθαι· τοῖς τε γὰρ ἀνα-
γνωσθεῖσιν ἐκπλαγέντες, καὶ πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος
ὑποψίαν ἀνταγωνιζόμενοι, τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις ἔλεγον.
καὶ τήν τε ὑπατείαν αὐτόν, ἐς ἣν προεκεχειροτόνητο, 3
καὶ τὴν ἄλλην ἐξουσίαν πᾶσαν ἀφείλοντο· πολέμιόν
τε λόγῳ μὲν οὐκ ἀπέφηναν, φοβηθέντες τοὺς συνόν-
τας αὐτῷ, ὅτι καὶ ἐκείνους ἐν ἐχθρῶν μοίρᾳ, ἂν μὴ
προλείπωσιν αὐτόν, νομισθῆναι ἐχρῆν, ἔργῳ δὲ παν-
τὸς μᾶλλον ἀπέδειξαν. τοῖς μὲν γὰρ συνεξεταζομένοις 4
οἱ τήν τε ἄδειαν καὶ ἐπαίνους, ἂν ἐγκαταλείπωσιν

αὐτόν, ἐψηφίσαντο, τῇ δὲ Κλεοπάτρᾳ τὸν πόλεμον ἄντικρυς ἐπήγγειλαν, καὶ τάς τε χλαμύδας ὡς καὶ
5 ἐν χερσὶν ὄντος αὐτοῦ μετημπίσχοντο, καὶ πρὸς τὸ Ἐνυεῖον ἐλθόντες πάντα τὰ προπολέμια κατὰ τὸ νομιζόμενον, διὰ τοῦ Καίσαρος ὡς καὶ φητιαλίου, ἐποίησαν. ἅπερ που λόγῳ μὲν πρὸς τὴν Κλεοπάτραν,
5 ἔργῳ δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἔτεινεν· οὕτω γάρ που αὐτὸν ἐδεδούλωτο ὥστε καὶ γυμνασιαρχῆσαι τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι πεῖσαι, βασιλίς τε αὐτὴ καὶ δέσποινα ὑπ' ἐκείνου καλεῖσθαι, στρατιώτας τε Ῥωμαίους ἐν τῷ δορυφορικῷ ἔχειν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς πάντας
2 σφᾶς ταῖς ἀσπίσιν ἐπιγράφειν. ἔς τε τὴν ἀγορὰν μετ' αὐτοῦ ἐσεφοίτα, καὶ τὰς πανηγύρεις οἱ συνδιετίθει, τάς τε δίκας συνεξήταζε, καὶ συνίππευε καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ καὶ ἐκείνη μὲν ἐν δίφρῳ τινὶ ἐφέρετο, ὁ δὲ Ἀντώνιος αὐτοποδὶ αὐτῇ μετὰ τῶν εὐνούχων ἠκολούθει. καὶ τό τε στρατήγιον βασίλειον ὠνό-
3 μαζε, καὶ ἀκινάκην ἔστιν ὅτε παρεξώννυτο, ἐσθῆτί τε ἔξω τῶν πατρίων ἐχρῆτο, καὶ ἐπὶ κλίνης ἐπιχρύσου δίφρου τε ὁμοίου καὶ ἐν τῷ κοινῷ ἑωρᾶτο. συνεγράφετό τε αὐτῇ καὶ συνεπλάττετο, αὐτὸς μὲν Ὄσιρις καὶ Διόνυσος, ἐκείνη δὲ σελήνη τε καὶ Ἶσις λέγοντες εἶναι. ἐξ οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα ἔκφρων
4 ὑπ' αὐτῆς ἐκ μαγγανείας τινὸς γεγονέναι ἔδοξεν. οὐ γὰρ ὅτι ἐκεῖνον ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους τούς τι παρ' αὐτῷ δυναμένους οὕτω καὶ ἐγοήτευσε καὶ κατέδησεν ὥστ' αὐτὴν καὶ τῶν Ῥωμαίων ἄρξειν ἐλπίσαι, τήν τε εὐχὴν τὴν μεγίστην, ὁπότε τι ὀμνύοι, ποιεῖσθαι τὸ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ δικάσαι.

6 τῇ μὲν οὖν Κλεοπάτρᾳ διὰ ταῦτα τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο, τῷ δ' Ἀντωνίῳ οὐδὲν δῆθεν τοιοῦτον ἐπήγγειλαν, εὖ γε εἰδότες ὅτι καὶ ἄλλως πολεμωθή-

σοιτο, οὐ γάρ που προδοὺς ἐκείνην τὰ τοῦ Καίσαρος πράξειν ἔμελλε, καὶ βουλόμενοι καὶ αὐτὸ τοῦτο προσεγκαλέσαι οἱ, ὅτι τὸν ὑπὲρ τῆς Αἰγυπτίας πόλεμον ἑκὼν κατὰ τῆς πατρίδος, μηδενὸς αὐτῷ δεινοῦ οἴκοθεν ἰδίᾳ συμβάντος, ἀνείλετο.

ἥ τε οὖν ἡλικία παρ' ἀμφοτέρων σπουδῇ συνή- 2
γετο καὶ χρήματα ἁπανταχόθεν συνελέγετο, τά τε ἐμπολέμια πάντα κατὰ τάχος ἠθροίζετο. καὶ ἐγένετο ἡ πᾶσα παρασκευὴ πολὺ τῶν πρὸ αὐτῆς μεγίστη. ἔθνη γὰρ τοσάδε ἑκατέρῳ τόνδε τὸν πόλεμον συνήρατο. Καίσαρι μὲν ἥ τε Ἰταλία, πάντας γὰρ καὶ τοὺς 3
ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου ἀποικισθέντας, τὰ μὲν ἐκφοβήσας ἅτε ὀλίγους ὄντας, τὰ δὲ καὶ εὐεργετήσας, προσετέθειτο· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τοὺς τὴν Βονωνίαν ἐποικοῦντας αὐτὸς αὖθις, ἵνα δὴ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ ἀπῳκίσθαι δοκῶσι, προσκατεστήσατο· ἥ τε οὖν Ἰταλία 4
καὶ ἡ Γαλατία τό τε Ἰβηρικὸν καὶ τὸ Ἰλλυρικόν, καὶ Λίβυες οἵ τε ἐκ τοῦ πρὶν ῥωμαΐζοντες πλὴν τῶν περὶ τὴν Κυρήνην καὶ οἱ τοῦ Βογούου τοῦ τε Βόκχου γεγονότες, Σαρδώ τε καὶ Σικελία καὶ αἱ ἄλλαι νῆσοι αἱ ταῖς εἰρημέναις ἠπείροις προσεχεῖς συνεμάχησαν, τῷ δ' Ἀντωνίῳ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τῇ ἠπείρῳ τῶν Ῥω- 5
μαίων ἀκούοντα καὶ τὰ ἐν τῇ Θρᾴκῃ, ἥ τε Ἑλλὰς καὶ ἡ Μακεδονία, καὶ Αἰγύπτιοι οἵ τε Κυρηναῖοι μετὰ τῶν περιχώρων, καὶ οἱ νησιῶται οἱ προσοικοῦντές σφισιν, οἵ τε βασιλεῖς καὶ οἱ δυνάσται πάντες ὡς εἰπεῖν οἱ τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ τῇ τότε ὑπ' ἐκεῖνον οὔσῃ γειτνιῶντες, οἱ μὲν αὐτοὶ οἱ δὲ δι' ἑτέρων. καὶ τοσαύτῃ γε προθυμίᾳ ἀμφότεροι ὁμοίως ἐχρή- 6
σαντο ὥστε καὶ ἐνόρκους τὰς συμμαχίας σφῶν ἑκατέρῳ ποιήσασθαι.

οὗτοί τε οὖν οὕτως ἔρρωντο, καὶ ὁ Ἀντώνιος 7

τοῦτο μὲν ἀντώμοσε τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις ἀκηρυκτὶ πολεμήσειν, τοῦτο δὲ ὑπέσχετο τήν τε ἀρχὴν ἐντὸς δύο μηνῶν μετὰ τὴν νίκην ἀφήσειν καὶ τὸ πᾶν αὐτῆς κράτος τῇ τε γερουσίᾳ καὶ τῷ δήμῳ ἀπο-
2 δώσειν. μόλις τε δῆθέν τινες ἔπεισαν αὐτὸν ἕκτῳ μηνὶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα δὴ κατὰ σχολὴν τὰ πράγματα καταστήσηται. καὶ ὁ μέν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μὴ ἤμελλεν αὐτὸ πράξειν, ἀλλ' ὡς πάντη γε πάντως κρατήσων ἐπηγγέλλετο. τά τε γὰρ ἑαυτοῦ πολὺ τοῖς πλήθεσιν ἰσχυρότερα ἑώρα ὄντα, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων
3 ἀσθενώσειν δωροδοκίαις ἤλπιζε· χρυσίον γὰρ ὡς ἑκασταχόσε, καὶ οὐχ ἥκιστα ἔς τε τὴν ἄλλην Ἰταλίαν καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐσπέμπων διεκίνει τε ὡς ἕκαστα καὶ σφετερίζεσθαι ἐπειρᾶτο. ὅθενπερ καὶ ὁ Καῖσαρ τά τε ἄλλα δι' ἀκριβεστέρας φυλακῆς ἐποιήσατο καὶ χρήματα τοῖς στρατιώταις ἔδωκε.

8 τοιαύτης δ' οὖν τῆς τε ὁρμῆς καὶ τῆς παρασκευῆς αὐτῶν οὔσης πολλὰ μὲν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ποικίλα ἐθρυλεῖτο, πολλὰ δὲ καὶ παρὰ τῶν θεῶν καὶ ἐναργῆ προεδείκνυτο. πίθηκός τε γὰρ ἐς τὸ Δημήτριον ἐν ἱερουργίᾳ τινὶ ἐσελθὼν πάντα τὰ ἔνδον
2 συνέχεε, καὶ βύας πρῶτον μὲν ἐς τὸν τῆς Ὁμονοίας ναόν, ἔπειτα δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους πάντας ὡς εἰπεῖν τοὺς ἁγιωτάτους ἐπέπτετο, καὶ τέλος, ἐπειδὴ πανταχόθεν ἀπηλαύνετο, ἐπί τε τοῦ ναοῦ τοῦ Γενίου τοῦ δήμου ἱδρύθη καὶ οὔτε ἑάλω οὔτ' ἐξανέστη πλὴν ὀψέ ποτε. ὅ τε ὀχὸς ὁ τοῦ Διὸς ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἱπποδρομίᾳ συνετρίβη, καὶ λαμπὰς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης αἰωρηθεῖσα ἐς
3 τὸν αἰθέρα ἀνέδραμε. καὶ συχνὰ μὲν ὑπὸ χειμῶνος ἐπόνησεν, ὥστε καὶ τρόπαιόν τι ἐν τῷ Ἀουεντίνῳ ἑστὸς καὶ νίκης ἄγαλμα ἀπὸ τῆς τοῦ θεάτρου σκηνῆς

κεσεῖν, τήν τε γέφυραν τὴν ξυλίνην πᾶσαν καταρ-
ραγῆναι· συχνὰ δὲ καὶ ὑπὸ πυρὸς ἐφθάρη, καὶ προσ-
έτι καὶ ἐκ τῆς Αἴτνης πλεῖστόν τε ἐρρύη καὶ πόλεσι
καὶ χώραις ἐλυμήνατο. ταῦτ' οὖν οἱ Ῥωμαῖοι τὰ μὲν 4
ὁρῶντες τὰ δ' ἀκούοντες, ἀνεμιμνήσκοντο καὶ τὸ τοῦ
δράκοντος, ὅτι ἄρα καὶ ἐκεῖνος ἐς τὰ τότε παρόντα
σφίσιν ἐσήμηνεν· ἐν γὰρ τῇ Τυρσηνίδι ὀλίγον πρὸ
τούτων πρότερον δράκων δικέφαλος, μέγας ὥστε καὶ
ἐς πέντε καὶ ὀγδοήκοντα πόδας ἐξικνεῖσθαι, αἰφνί-
διον ἀνεφάνη καὶ πολλὰ κακώσας ἐκεραυνώθη. ταῦτα 5
μὲν οὖν ἐπὶ πάντας αὐτοὺς ἔφερε· Ῥωμαῖοί τε γὰρ
τὸ προμαχόμενον ἀμφοτέρωθεν ὁμοίως ἦν, καὶ ἔμελ-
λον ἔν τε τῷ τότε παρόντι πολλοὶ ἑκατέρωθεν φθα-
ρήσεσθαι, καὶ ἔπειτα τοῦ κρατήσαντος πάντες οἱ
περιλειφθέντες γενήσεσθαι. τῷ δὲ δὴ Ἀντωνίῳ τὴν 6
μὲν ἧτταν οἱ παῖδες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὄντες προεμαν-
τεύσαντο, δίχα γὰρ γενόμενοι μηδενὸς κελεύσαντος,
καὶ οἱ μὲν Ἀντωνιείους οἱ δὲ Καισαρείους σφᾶς ἐπι-
καλέσαντες, συνέμιξαν ἀλλήλοις ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ
ἡττήθησαν οἱ τὸ ἐκείνου ὄνομα φέροντες, τὸν δ'
ὄλεθρον εἰκών τις αὐτοῦ ἐν τῷ Ἀλβανῷ παρὰ τῷ
Διὶ ἀνακειμένη· λιθίνη γὰρ οὖσα αἷμα πολὺ ἀνῆκε.

μετεώρων δ' οὖν πάντων ὁμοίως ἐπὶ τούτοις 9
ὄντων ἐν μὲν τῷ ἔτει ἐκείνῳ πλέον οὐδὲν ἐγένετο.
ὅ τε γὰρ Καῖσαρ τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ἄλλως τε καὶ ἐπει-
δὴ τὰ χρήματα παρὰ τοῦ Ἀντωνίου παρόντα ᾔσθετο,
καθιστάμενος οὐκ ἠδυνήθη πρὸ τοῦ χειμῶνος ἀπαν-
τῆσαι· καὶ ἐκεῖνος ὥρμησε μὲν ὡς καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ 2
τὸν πόλεμον ἀδοκήτοις σφίσι ποιησόμενος, ἐλθὼν δὲ
ἐς Κέρκυραν, καὶ πυθόμενος τὰς ναῦς τὰς πρόπλους
τὰς ἐς τὴν προσκοπὴν αὐτοῦ πεμφθείσας περὶ τὰ
Κεραύνια ὄρη ναυλοχεῖν, ὑπετόπησεν αὐτὸν τὸν Καί-

3 σαρα μετὰ παντὸς τοῦ ναυτικοῦ ἀφῖχθαι, καὶ οὐκέτι
περαιτέρω προεχώρησεν, ἀλλ' ἐς τὴν Πελοπόννησον,
ἤδη γὰρ ἐκ μετοπώρου ἦν, ἀναπλεύσας αὐτὸς μὲν ἐν
Πάτραις παρεχείμασε, τοὺς δὲ δὴ στρατιώτας παν-
ταχόσε διέπεμψεν, ἵνα τά τε χωρία φυλάττωσι καὶ
4 τῶν ἐπιτηδείων ῥᾷον εὐπορῶσι. κἀν τούτῳ ἦλθον
μὲν καὶ ἐθελονταὶ παρ' ἀμφοτέρων αὐτῶν πρὸς ἑκα-
τέρους καὶ βουλευταὶ καὶ ἄλλοι τινές, ἑάλω δὲ καὶ
κατάσκοπος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Λούκιος Μέσσιος· καὶ
αὐτὸν καίπερ τῶν ἐν τῇ Περουσίᾳ πρότερον ἁλόντων
ὄντα ἀφῆκε, πᾶσάν οἱ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν προεπι-
5 δείξας. τῷ τε Ἀντωνίῳ ἐπέστειλεν ὅπως ἢ ἀναχω-
ρήσῃ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἵππου δρόμον ἡμερήσιον καὶ
ἐφῇ οἱ ἀδεῶς προσπλεῦσαι ἐπὶ τῷ ἐντὸς πέντε ἡμε-
ρῶν συμμῖξαι σφᾶς, ἢ αὐτὸς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐς τὴν
6 Ἰταλίαν περαιωθῇ, οὐχ ὅτι τι γενήσεσθαί σφων ἐνό-
μιζεν, ὁ γοῦν Ἀντώνιος πολλά τε αὐτοῦ κατεγέλασε,
καὶ εἶπε "καὶ τίς ἡμῖν δικάσει, ἄν τι παρὰ τὰ συγκεί-
μενα πραχθῇ;" ἀλλ' ὅτι τοῖς τε ἑαυτοῦ στρατιώταις
θάρσος καὶ τοῖς ἐναντίοις ἔκπληξιν ἐμβαλεῖν ἐκ τού-
του προσεδόκησε.

10 μετὰ δὲ δὴ ταῦτα ἦσαν μὲν ὕπατοι ἐς τὸ ἐχόμε-
a. u. 723 νον ἔτος ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος προαποδεδειγ-
μένοι τότε ὅτε ἐς τὰ ὀκτὼ ἔτη τὰς ἀρχὰς ἐσάπαξ
προκατεστήσαντο, καὶ τό γε τελευταῖον ἐκεῖνο ἦν·
παραλυθέντος δὲ τοῦ Ἀντωνίου, ὥσπερ εἶπον, ὁ
Μεσσάλας ὁ Οὐαλέριος ὁ προγραφείς ποτε ὑπ' αὐτῶν
2 ὑπάτευσε μετὰ τοῦ Καίσαρος. κἀν τούτῳ ἄνθρωπός
τέ τις μανιώδης ἐς τὸ θέατρον ἐν πανηγύρει τινὶ
ἐσπηδήσας τὸν στέφανον τὸν τοῦ προτέρου Καίσαρος
ἀνείλετο καὶ περιέθετο, καὶ διεσπάσθη ὑπὸ τῶν πε-
ριεστηκότων· καὶ λύκος τε ἐς τὸ Τυχαῖον ἐσπίπτων

συνελήφθη καὶ κατεσφάγη, κύων τε κύνα ἐν τῷ ἱπ- 3
ποδρόμῳ παρ' αὐτὴν τὴν ἅμιλλαν τῶν ἵππων κατειρ-
γάσατο καὶ κατέφαγε. καὶ πῦρ ἄλλα τε οὐκ ὀλίγα
καὶ αὐτοῦ τοῦ ἱπποδρόμου πολὺ τό τε Δημήτριον
καὶ ἕτερον ναὸν Ἐλπίδος ἔφθειρεν. ἔδοξαν μὲν γὰρ 4
οἱ ἐξελεύθεροι αὐτὸ πεποιηκέναι· πᾶσι γὰρ τοῖς ἐν
τε τῇ Ἰταλίᾳ αὐτῶν οὖσι καὶ πέντε μυριάδων οὐσίαν
ἢ καὶ πλείω κεκτημένοις τὸ ὄγδοον αὐτῆς συντελέσαι
ἐκελεύσθη, κἀκ τούτου καὶ ταραχαὶ καὶ φόνοι καὶ
ἐμπρήσεις ὑπ' αὐτῶν πολλαὶ ἐγένοντο, καὶ οὐ πρότε-
ρόν γε κατέστησαν πρὶν ἢ τοῖς ὅπλοις καταδαμα-
σθῆναι. ἀφ' οὗπερ καὶ οἱ ἐλεύθεροι οἵ τι χωρίον ἐν 5
τῇ Ἰταλίᾳ κεκτημένοι φοβηθέντες ἡσύχασαν· καὶ γὰρ
ἐκείνοις τὸ τέταρτον τῆς ἐπετησίας προσόδου δοῦναι
προσετάχθη, μελλήσαντές τε ἐπὶ τούτῳ κινηθήσεσθαι
οὐδὲν ἔτι νεοχμῶσαι ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἀμαχὶ καὶ ἄκον-
τες αὐτὸ συνεσήνεγκαν. ἔδοξε μὲν οὖν διὰ ταῦθ' 6
ὑπὸ τῶν ἀπελευθέρων τὸ πῦρ ἐξ ἐπιβουλῆς γεγονέ-
ναι, οὐ μέντοι ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐς τὰ πάνυ τέρατα διὰ
τὸ τῶν καυθέντων πλῆθος ἐσεγράφη.

τοιούτων δὴ σημείων προφανέντων σφίσιν οὔτ' 11
ἐφοβήθησαν οὔθ' ἧττόν τι ἐπολέμησαν, ἀλλὰ τὸν μὲν
χειμῶνα κατασκοπαῖς τε χρώμενοι καὶ παραλυποῦντες
ἀλλήλους διετέλεσαν· ὁ γὰρ Καῖσαρ ἐξανήχθη μὲν
ἐκ τοῦ Βρεντεσίου καὶ ἔπλευσε μέχρι τῆς Κερκύρας
ὡς καὶ ἀπροσδοκήτοις τοῖς πρὸς τῷ Ἀκτίῳ ὁρμοῦσιν
ἐπιθησόμενος, χειμῶνι δὲ περιπεσὼν καὶ πονηθεὶς 2
ἀνεχώρησε· τοῦ δὲ δὴ ἦρος ὁ μὲν Ἀντώνιος οὐδαμῇ
ἐκινήθη, οἵ τε γὰρ τριηρῖται, ἅτε καὶ σύμμικτοι ἐκ
παντοδαπῶν ἐθνῶν ὄντες καὶ πόρρω ἀπ' αὐτοῦ χει-
μάζοντες, οὔτε τινὰ ἄσκησιν ἐπεποίηντο καὶ νόσῳ
αὐτομολίαις τε ἠλάττωντο· καὶ ὁ Ἀγρίππας τήν τε 3

Μεθώνην ἐκ προσβολῆς λαβὼν καὶ τὸν Βογούαν ἐν
αὐτῇ κτείνας, τάς τε κατάρσεις τῶν ὁλκάδων ἐπιτη-
ρῶν καὶ ἀποβάσεις ἄλλοτε ἄλλῃ τῆς Ἑλλάδος ποιού-
4 μενος, ἰσχυρῶς αὐτὸν ἐτάραττεν· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ
ἐπί τε τούτοις θαρσήσας καὶ βουληθεὶς ὅτι τάχιστα
τῇ τοῦ στρατεύματος ὁρμῇ λαμπρῶς ἠσκημένου χρή-
σασθαι, τόν τε πόλεμον καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ πρὸς
τοῖς ἐκείνου μᾶλλον ἢ ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ πρὸς τῇ
5 Ῥώμῃ ποιήσασθαι, πάντας μὲν τοὺς στρατιώτας ὧν
τι ὄφελος ἦν, πάντας δὲ τούς τι δυναμένους καὶ τῶν
βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων ἐς τὸ Βρεντέσιον συν-
ήγαγε, τοὺς μὲν ὅπως τι συμπράξωσιν αὐτῷ, τοὺς
δ' ὅπως μηδὲν μονωθέντες νεοχμώσωσι, τό τε μέγι-
στον ὅπως ἐνδείξηται τοῖς ἀνθρώποις ὅτι καὶ τὸ πλεῖ-
στον καὶ τὸ κράτιστον τῶν Ῥωμαίων ὁμογνωμονοῦν
6 ἔχοι. κἀντεῦθεν τακτόν τε τῶν οἰκετῶν ἀριθμὸν
πᾶσιν ἐπαγαγέσθαι καὶ τὴν τροφὴν αὐτοὺς ἑαυ-
τοῖς, πλὴν τῶν στρατιωτῶν, ἐπικομίσασθαι κελεύσας,
12 ἀθρόᾳ τῇ παρασκευῇ τὸν Ἰόνιον διέβαλεν. ἦγε δὲ
αὐτοὺς οὐκ ἐς τὴν Πελοπόννησον οὐδ' ἐπὶ τὸν Ἀν-
τώνιον, ἀλλὰ πρὸς τὸ Ἄκτιον, ἐν ᾧ τὸ πλεῖον αὐτῷ
τοῦ ναυτικοῦ ὥρμει, εἴ πώς σφας ἐθελοντὰς ἢ καὶ
ἄκοντας προπαραστήσαιτο. καὶ διὰ τοῦτο τόν τε
πεζὸν ὑπὸ τὰ ὄρη τὰ Κεραύνια ἐκβιβάσας ἐκεῖσε
2 ἔπεμψε, καὶ αὐτὸς ταῖς ναυσὶ τὴν Κέρκυραν ἐκλει-
φθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐμφρουρούντων λαβὼν ἐς τὸν λιμένα
τὸν γλυκὺν ὠνομασμένον κατέσχε· καλεῖται δὲ οὕτως
ὅτι πρὸς τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἐς αὐτὸν ἐσβάλλοντος γλυκαί-
νεται· καὶ ναύσταθμόν τε ἐν αὐτῷ ἐποιήσατο καὶ ἐκεῖ-
3 θεν ὁρμώμενος ἐπὶ τὸ Ἄκτιον ἐπέπλει. ὡς δ' οὐδείς οἱ
οὔτ' ἀντανήγετο οὔτ' ἐς λόγους ᾔει, καίτοι δυοῖν αὐτοῦ
θάτερον ἢ πρὸς ὁμολογίαν σφᾶς ἢ πρὸς μάχην προκα-

λουμένου, τὴν μὲν γὰρ τῇ πίστει τὴν δὲ τῷ δέει οὐκ
ἐδέχοντο, κατέλαβε τὸ χωρίον τοῦτο ἐν ᾧ νῦν ἡ Νι-
κόπολίς ἐστι, καὶ ἐν αὐτῷ ἐπὶ μετεώρου, ὅθεν ἐπὶ 4
πάντα ὁμοίως τῆς τε ἔξω τῆς πρὸς Πάξοις θαλάσσης
καὶ τῆς ἔσω τῆς Ἀμπρακικῆς τῆς τε ἐν τῷ μέσῳ αὐ-
τῶν, ἐν ᾧ οἱ λιμένες οἱ πρὸς τῇ Νικοπόλει εἰσίν,
ἄποπτόν ἐστιν, ἱδρύθη. καὶ αὐτό τε ἐκρατύνατο καὶ
τείχη ἀπ' αὐτοῦ ἐς τὸν λιμένα τὸν ἔξω τὸν Κόμαρον
καθῆκε, κἀκ τούτου καὶ ἐφήδρευε καὶ ἐφώρμει τῷ 5
Ἀκτίῳ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. ἤδη μὲν
γὰρ ἤκουσα ὅτι καὶ τριήρεις ἐκ τῆς ἔξω θαλάσσης ἐς
τὸν κόλπον διὰ τοῦ τειχίσματος ὑπερήνεγκε, βύρσαις
νεοδάρτοις ἀντὶ ὁλκῶν ἐλαίῳ ἐπαληλιμμέναις χρησά-
μενος· ἔχω δ' οὐδὲν ἔργον τῶν νεῶν τούτων ἐν τῷ 6
κόλπῳ γενόμενον εἰπεῖν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πιστεῦ-
σαι τῷ μυθολογήματι δύναμαι· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ σμι-
κρὸν τὸ πρᾶγμα ἦν, διὰ χωρίου οὕτως ὀλίγου καὶ
ἀνωμάλου τριήρεις ἐπὶ βυρσῶν διαγαγεῖν. τοῦτο 7
μὲν οὖν οὕτω λέγεται γενέσθαι, τὸ δ' Ἄκτιον Ἀπόλ-
λωνος ἱερόν ἐστι, καὶ πρὸ τοῦ στόματος τοῦ πορθμοῦ
τοῦ κόλπου τοῦ Ἀμπρακικοῦ κατ' ἀντιπέρας τῶν πρὸς
τῇ Νικοπόλει λιμένων κεῖται. ὅ τε πορθμὸς ἴσος
ἐπὶ πολὺ διὰ στενοῦ τείνει, καὶ ἔστι καὶ αὐτὸς καὶ
τὰ πρὸ αὐτοῦ πάντα καὶ ἐνορμίσασθαι καὶ ἐναυ-
λοχήσασθαι. ταῦτ' οὖν προκατασχόντες οἱ Ἀντωνί- 8
ειοι ἐπί τε τοῦ στόματος πύργους ἑκατέρωθεν ἐπῳ-
κοδόμησαν καὶ τὸ μέσον ναυσὶ διέλαβον, ὥστε σφίσι
καὶ τοὺς ἔκπλους καὶ τὰς ἀναχωρήσεις ἀσφαλεῖς
εἶναι· αὐτοί τε ἐπὶ θάτερα τοῦ πορθμοῦ κατὰ τὸ
ἱερόν, ἐν χωρίῳ ὁμαλῷ μὲν καὶ πλατεῖ, ἐμμαχέ-
σασθαι δὲ ἢ ἐνστρατοπεδεύσασθαι ἐπιτηδειοτέρῳ,
ἐνηυλίζοντο· ἐξ οὗπερ οὐχ ἥκιστα τῇ νόσῳ καὶ

ἐν τῷ χειμῶνι, καὶ ἐν τῷ θέρει πολὺ μᾶλλον, ἐπιέσθησαν.

13 ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος ἐπειδὴ τάχιστα τὴν τοῦ Καίσαρος ἄφιξιν ἐπύθετο, οὐκ ἐμέλλησεν ἀλλ' ἐς τὸ Ἄκτιον μετὰ τῶν συνόντων οἱ ἠπείχθη. καὶ ἦλθε μὲν οὐ πολλῷ ὕστερον, οὐ μέντοι καὶ ἐς ἀγῶνα εὐ-
2 θὺς κατέστη, καίτοι ἐκείνου τόν τε πεζὸν πρὸ τοῦ στρατοπέδου σφῶν συνεχῶς προπαρατάσσοντος καὶ ταῖς ναυσὶ πολλάκις σφίσιν ἐπιπλέοντος, τάς τε ὁλκάδας αὐτῶν κατάγοντος, ὅπως πρὶν πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτῷ συνελθεῖν, μόνοις τοῖς τότε παροῦσίν οἱ
3 συμμίξῃ· ἐκ γὰρ αὐτοῦ τούτου οὐκ ἠθέλησεν ἐς ἅπαν ἀναρρῖψαι, ἀλλὰ πείραις καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐχρήσατο, μέχρις οὗ τὰ στρατεύματα συνελέξατο. τούτοις δέ, ἄλλως τε καὶ τοῦ Καίσαρος μηκέθ' ὁμοίως ἐγκειμένου, τόν τε πορθμὸν ἐπιδιέβη
4 καὶ οὐ πόρρω αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσατο, κἀκ τούτου καὶ ἱππικὸν περὶ τὸν κόλπον περιπέμψας ἀμφοτέρωθεν αὐτῷ προσήδρευεν. ὁ οὖν Καῖσαρ αὐτὸς μὲν ἡσύχαζε καὶ οὐδένα ἔτι κίνδυνον αὐθαίρετον ἀνῃρεῖτο, ἐς δὲ δὴ τὴν Ἑλλάδα τήν τε Μακεδονίαν ἔπεμψέ
5 τινας, ὅπως τὸν Ἀντώνιον πρὸς ἐκεῖνα ἀπαγάγῃ. καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἔπραττον, Ἀγρίππας δὲ τότε μὲν τήν τε Λευκάδα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σκάφη αἰφνιδίως ἐπεσπλεύσας ἔλαβε, καὶ Πάτρας εἷλε Κύιντον Νασίδιον ναυμαχίᾳ νικήσας, ὕστερον δὲ καὶ τὴν Κόρινθον παρεστήσατο. ὡς οὖν ταῦτά τε συνέβη, καὶ ὁ Τίτιος ὁ Μάρκος ὅ τε Ταῦρος ὁ Στατίλιος τό τε ἱππικὸν τοῦ Ἀντωνίου ἐξαίφνης ἐπεκδραμόντες ἐκράτησαν καὶ Φιλάδελφον βασιλέα Παφλαγονίας προσεποιήσαντο,
6 κἀν τούτῳ καὶ ὁ Δομίτιος ὁ Γναῖος ἀχθεσθείς τι τῇ Κλεοπάτρᾳ μετέστη, καὶ χρήσιμος μὲν οὐδὲν τῷ Καί-

σαρι ἐγένετο, νοσήσας γὰρ οὐκ ἐς μακρὰν ἐτελεύτη-
σεν, ἔδοξε δ' οὖν ὡς καὶ κατεγνωκὼς τῶν πραγμά-
των παρ' οἷς ἦν ηὐτομοληκέναι, καὶ γὰρ καὶ ἄλλοι
αὐτὸν συχνοὶ ἐμιμήσαντο, οὐκέθ' ὁμοίως ὁ Ἀντώνιος 7
ἐθάρσει, ἀλλ' ὑπετόπει τε πάντας καὶ ἀπέκτεινεν ἐκ
τούτου ἄλλους τε καὶ Ἰάμβλιχον Ἀραβίων τινῶν βα-
σιλέα βασανίσας, Κύιντόν τε Ποστούμιον βουλευτὴν
διασπάσασθαί τισιν ἐπιτρέψας. καὶ τέλος φοβηθεὶς 8
μὴ καὶ ὁ Δέλλιος ὁ Κύιντος ὅ τε Ἀμύντας ὁ Γαλά-
της, ἔτυχον δὲ ἐπὶ μισθοφόρους ἔς τε τὴν Μακεδο-
νίαν καὶ ἐς τὴν Θρᾴκην πεπεμμένοι, τὰ τοῦ Καίσα-
ρος ἀνθέλωνται, ὥρμησε πρὸς αὐτοὺς ὡς καὶ ἐπικου-
ρήσων σφίσιν, ἄν τι πολέμιον προσπέσῃ. κἀν τούτῳ 14
ναυμαχία τις ἐγένετο. ὁ γὰρ Σόσιος Λουκίου Ἀρ-
ρουντίου ναυσὶν ὀλίγαις ἐφορμοῦντός σφισιν ἐλπίσας
ἄξιόν τι λόγου πράξειν, ἂν πρὶν τὸν Ἀγρίππαν, ᾧ
πᾶν τὸ ναυτικὸν ἐπετέτραπτο, ἐπελθεῖν, συμβάλῃ
αὐτῷ, ἐξανήχθη τε ἐξαπιναίως ὑπὸ τὴν ἕω, ὁμίχλην 2
βαθεῖαν τηρήσας, ἵνα μὴ τὸ πλῆθός σφων προϊδὼν
φύγῃ, καὶ παραχρῆμα τῇ πρώτῃ προσβολῇ τρεψάμε-
νος αὐτὸν ἐπεδίωξε μέν, οὐχ εἷλε δέ· τοῦ γὰρ Ἀγρίπ-
που κατὰ τύχην ἀπαντήσαντός οἱ οὐ μόνον οὐδὲν τῆς
νίκης ἀπώνατο, ἀλλὰ καὶ προσδιεφθάρη μετά τε τοῦ
Ταρκονδιμότου καὶ μετ' ἄλλων πολλῶν.

ὁ οὖν Ἀντώνιος διά τε τοῦτο, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς 3
ἐπανελθὼν ἱππομαχίᾳ τινὶ πρὸς τῆς τοῦ Καίσαρος
προφυλακῆς ἡττήθη, οὐκέτ' ἔγνω δίχα στρατοπεδεύε-
σθαι, ἀλλ' ἐκλιπὼν τῆς νυκτὸς τὸ πλησίον τῶν ἐναν-
τίων τάφρευμα ἀνεχώρησεν ἐπὶ θάτερα τοῦ πορθμοῦ,
ἔνθα αὐτῷ τὸ πλέον τοῦ στρατοῦ ηὐλίζετο. καὶ ἐπει- 4
δὴ καὶ τὰ ἐπιτήδεια αὐτόν, ἅτε καὶ τῆς σιτοπομπίας
εἰργόμενον, ἐπιλείπειν ἤρχετο, διαγνώμην ἐποιήσατο

πότερον κατὰ χώραν μείναντες διακινδυνεύσωσιν ἢ
μεταστάντες ποι χρόνῳ τὸν πόλεμον διενέγκωσιν.
15 εἰπόντων δὲ ἄλλων ἄλλα ἐνίκησεν ἡ Κλεοπάτρα, τά
τε ἐπικαιρότατα τῶν χωρίων φρουραῖς παραδοθῆναι
καὶ τοὺς λοιποὺς ἐς τὴν Αἴγυπτον μεθ' ἑαυτῶν ἀπᾶ-
ραι συμβουλεύσασα. ταύτην γὰρ τὴν γνώμην ἔσχεν,
2 ἐπειδὴ ὑπὸ σημείων ἐταράχθη. χελιδόνες τε γὰρ περί
τε τὴν σκηνὴν αὐτῆς καὶ ἐν τῇ νηὶ τῇ στρατηγίδι,
ἐφ' ἧς ἐπέπλει, ἐνεόττευσαν, καὶ γάλα αἷμά τε ἐκ
κηροῦ ἐρρύη· τάς τε εἰκόνας αὐτῶν, ἃς οἱ Ἀθηναῖοι
ἐν τῇ ἀκροπόλει τὸ τῶν θεῶν σχῆμα ἐχούσας ἔστη-
3 σαν, κεραυνοὶ ἐς τὸ θέατρον κατήραξαν. ἔκ τε οὖν
τούτων καὶ ἐκ τῆς τοῦ στρατεύματος καὶ ἀθυμίας ἐπ'
αὐτοῖς καὶ ἀρρωστίας ἡ Κλεοπάτρα αὐτή τε ἔδεισε
καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐξεφόβησεν. οὐ μέντοι καὶ κρύφα,
ἢ καὶ φανερῶς ὡς καὶ φεύγοντες, ἐκπλεῦσαι, μὴ καὶ
ἐς δέος τοὺς συμμάχους ἐμβάλωσιν, ἠθέλησαν, ἀλλ'
ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν παρασκευαζόμενοι, ἵνα ἅμα, ἄν τι
4 ἀνθίστηται, βιάσωνται τὸν ἔκπλουν. κἀκ τούτου
πρῶτον μὲν τὰ ἄριστα τῶν σκαφῶν, ἐπειδὴ ἐλάττους
οἱ ναῦται ἔκ τε τῆς φθορᾶς καὶ ἐκ τῆς αὐτομολίας
ἐγεγόνεσαν, ἐπιλεξάμενοι τὰ λοιπὰ κατέπρησαν, ἔπει-
τα δὲ νύκτωρ πάντα τὰ τιμιώτατα λαθραίως ἐς αὐ-
τὰς ἐσεφόρησαν. ἐπειδή τε ἕτοιμα ἦν, συνεκάλεσεν
ὁ Ἀντώνιος τοὺς στρατιώτας καὶ εἶπε τοιάδε.

16 "ὅσα μὲν ὑπ' ἐμοῦ προσῆκον ἦν ἐκπορισθῆναι
πρὸς τὸν πόλεμον, πάνθ' ἱκανῶς, ὦ ἄνδρες στρατιῶ-
ται, προπαρεσκεύασται. καὶ γὰρ πλῆθος πολὺ ὑμῶν
ἐστι, πᾶν ὅ,τιπερ ἄνθος καὶ παρὰ τῶν ὑπηκόων καὶ
παρὰ τῶν συμμάχων ἐξειλεγμένον· καὶ παντὸς εἴδους
μάχης, ὅσα γε καὶ παρ' ἡμῖν νομίζεται, ἐπὶ τοσοῦτον
χειροτέχναι ἐστὲ ὥστε καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι φο-

βεροὶ τοῖς ἀντιπάλοις εἶναι. ὁρᾶτε δέ που καὶ αὐτοὶ 2
ὅσον μὲν καὶ οἷον ναυτικὸν ἔχομεν, ὅσους δὲ καὶ
οἵους ὁπλίτας, ἱππέας, σφενδονήτας, πελταστάς, το-
ξότας, ἱπποτοξότας· ὧν τὰ μὲν πλείω οὐδ' ὑπάρχει
ἀρχὴν τοῖς ἐναντίοις, ὅσα δὲ κέκτηνται, πολὺ ἐλάτ-
τονα καὶ ἀσθενέστερα τῶν ἡμετέρων ἐστί. καὶ μὴν 3
καὶ τὰ χρήματα ἐκείνοις μὲν ὀλίγα καὶ ταῦτα ἐκ συν-
τελείας βιαίου πεπορισμένα οὔτ' ἂν ἐπὶ πολὺ ἐξαρ-
κέσειεν ἄν, καὶ τοὺς συνεσενηνοχότας αὐτὰ οἰκειοτέ-
ρους ἡμῖν ἢ τοῖς λαβοῦσι πεποίηκεν εἶναι, ὥστε μήτ'
ἄλλως εὐνοϊκῶς σφας αὐτοῖς ἔχειν καὶ προσέτι καὶ
ἐκ τοῦ φανεροῦ στασιάζειν· ἡμῖν δὲ ἐκ περιουσίας
παρεσκευασμένα οὔτε λελύπηκέ τινα καὶ πάντας ἡμᾶς
ὠφελήσει. πρὸς δὲ τούτοις τοσούτοις τε καὶ τοιούτοις 17
οὖσιν ὤκνησα μὲν ἄλλως αὐτὸς περὶ ἐμαυτοῦ σεμνόν
τι εἰπεῖν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦθ' ἓν τῶν πρὸς τὸ τοῦ
πολέμου κράτος φερόντων ἐστὶ καὶ μέγιστόν γε παρὰ
πᾶσιν ἀνθρώποις εἶναι πεπίστευται, λέγω δὲ τὸ καὶ
στρατηγοῦ τινος ἀρίστου τοὺς καλῶς πολεμήσοντας
τυχεῖν, ἀναγκαιότατόν μοι τὸν περὶ ἐμαυτοῦ λόγον 2
αὐτὴ ἡ χρεία πεποίηκεν, ἵν' ἔτι μᾶλλον εἰδῆτε τοῦθ'
ὅτι αὐτοί τε τοιοῦτοί ἐστε οἷοι καὶ ἄνευ ἄρχοντος
ἀγαθοῦ νικᾶν, καὶ ἐγὼ τοιοῦτος οἷος καὶ μετὰ κακῶν
στρατιωτῶν κρατεῖν δύνασθαι. τήν τε γὰρ ἡλικίαν 3
ταύτην ἄγω ἐν ᾗ καὶ μάλιστα ἄνθρωποι καὶ τῷ σώ-
ματι καὶ τῇ διανοίᾳ ἀκμάζουσι, καὶ μήτε τῇ τῆς νεό-
τητος προπετείᾳ μήτε τῇ τοῦ γήρως ἐκλύσει κακύ-
νονται, ἀλλ' αὐτὸ τὸ μέσον ἑκατέρου ἔχοντες ἔρρων-
ται τὰ μάλιστα· καὶ προσέτι τοιαύτῃ μὲν φύσει τοι- 4
αύτῃ δὲ καὶ παιδείᾳ κέχρημαι ὥστε καὶ γνῶναι πάντα
τὰ προσήκοντα καὶ εἰπεῖν ῥᾷστα δύνασθαι. τήν τε
ἐμπειρίαν, ἥπερ που καὶ τοὺς ἀνοήτους καὶ τοὺς ἀπαι-

δεύτους λόγου τινὸς ἀξίους δοκεῖν εἶναι ποιεῖ, διὰ
πάντων μὲν τῶν πολιτικῶν πάντων δὲ τῶν στρατιω-
5 τικῶν προσείληφα· ἔκ τε γὰρ μειρακίου δεῦρο ἀεὶ ἐν
αὐτοῖς ἐξήτασμαι, καὶ πολλὰ μὲν ἤρχθην πολλὰ δὲ
ἦρξα, ἀφ᾽ ὧν τοῦτο μὲν ὅσα τε καὶ οἷα χρὴ προστάσ-
σειν, τοῦτο δ᾽ ὅσα καὶ οἷα χρὴ πειθαρχοῦντα πράτ-
6 τειν. μεμάθηκα, ἐφοβήθην, ἐθάρσησα· ἐξ ὧν τοῦ
μὲν τὸ μὴ ῥᾳδίως τι δεδιέναι, τοῦ δὲ τὸ μὴ προχεί-
ρως ἀποτολμᾶν εἴθισμαι. εὐτύχησα, ἔπταισα· παρ᾽
ὧν τὸ μήτ᾽ ἀπογιγνώσκειν τι μήθ᾽ ὑπερφρονεῖν ἔχω.
18 λέγω δὲ ταῦτα ἐν εἰδόσι, μάρτυρας ὑμᾶς τοὺς
ἀκούοντας αὐτῶν ποιούμενος, οὐχ ἵν᾽ ἄλλως τι περὶ
ἐμαυτοῦ κομπάσαιμι, ἱκανὸν γάρ μοι πρὸς εὔκλειαν τὸ
συνειδὸς ὑμῶν ὑπάρχει, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ ἐκ τούτων κα-
ταμάθητε ὅσῳ βέλτιον τῶν ἐναντίων παρεσκευάσμε-
2 θα. ἐλαττούμενοι γὰρ ἡμῶν καὶ τῷ πλήθει τῶν τε
στρατιωτῶν ἅμα καὶ τῶν χρημάτων καὶ τῷ πολυειδεῖ
τῆς παρασκευῆς, οὐδενὶ τῶν πάντων τοσοῦτον ἐλλεί-
πουσιν ὅσον τῇ τε ἡλικίᾳ καὶ τῇ ἀπειρίᾳ τοῦ στρα-
τηγοῦντος αὐτῶν. περὶ οὗ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν δέο-
3 μαι καθ᾽ ἕκαστον ἀκριβῶς εἰπεῖν, κεφαλαιώσας δὲ
ἐρῶ τοῦτο ὃ καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι τε ἀρρωστότα-
τος τῷ σώματί ἐστι, καὶ ὅτι οὐδεμίαν πώποτε ἐπιφα-
νῆ μάχην οὔτε ἐν τῇ ἠπείρῳ οὔτε ἐν τῇ θαλάσσῃ αὐ-
τὸς νενίκηκεν. ἀμέλει καὶ ἐν τοῖς Φιλίπποις ἐν τῷ
αὐτῷ ἀγῶνι ἐγὼ μὲν ἐκράτησα ἐκεῖνος δὲ ἡττήθη.
4 τοσοῦτον μὲν ἀλλήλων διαφέρομεν, τὰ δὲ δὴ πολ-
λὰ τῶν ἄμεινον παρεσκευασμένων καὶ αἱ νῖκαι γί-
γνονται. εἰ δ᾽ οὖν τινα καὶ ἐκεῖνοι ἰσχὺν ἔχουσιν,
ἀλλ᾽ ἔν τε τῷ ὁπλιτικῷ καὶ κατὰ τὴν γῆν εὕροιτ᾽ ἂν
αὐτὴν οὖσαν, ταῖς δὲ δὴ ναυσὶν οὐδ᾽ ἀνταραι τὸ πα-
5 ράπαν ἡμῖν δυνήσονται. ὁρᾶτε γάρ που καὶ αὐτοὶ

καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ πάχος τῶν ἡμετέρων σκαφῶν,
ὥστε εἰ καὶ τὸν ἀριθμὸν ἰσοπαλεῖς αὐταῖς ἐκεῖναι
ἦσαν, ἀλλ' ὑπό γε τούτων οὐδὲν ἂν οὔτε ταῖς ἐμβο-
λαῖς οὔτε ταῖς προσβολαῖς ἐκακούργησαν· τὸ μὲν γὰρ
ἡ παχύτης τῶν ξύλων, τὸ δὲ αὐτὸ τὸ ὕψος τῶν νεῶν,
καὶ εἰ μηδεὶς ἀπ' αὐτῶν ἠμύνετο, πάντως ἂν ἐπέσχε.
ποῦ δὴ καὶ τοξοτῶν καὶ σφενδονητῶν τοσούτων ἐπι- 6
πλεόντων, καὶ προσέτι καὶ ἀπὸ τῶν πύργων ἄνωθεν
αὐτῶν ἐφικνουμένων, δυνήσεταί τις σφισι προσμῖξαι;
εἰ δὲ δὴ καὶ πλησιάσειέ τις, πῶς μὲν ἂν οὐχ ὑπ'
αὐτοῦ τοῦ πλήθους τῶν κωπῶν βαπτισθείη, πῶς δ'
οὐκ ἂν ὑπὸ πάντων τῶν τε ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων
καὶ τῶν ἀπὸ τῶν πύργων βαλλόμενος καταποντωθείη;
μὴ γάρ, ὅτι περὶ Σικελίαν Ἀγρίππας ἐναυκράτησε, 19
παρὰ τοῦτο καὶ ἀρετὴν αὐτοὺς ναυτικὴν ἔχειν ἡγεῖ-
σθε· οὔτε γὰρ πρὸς τὸν Σέξτον ἀλλὰ πρὸς τοὺς δού-
λους αὐτοῦ, οὔτε πρὸς ὁμοίαν ἡμῖν ἀντιπαρασκευὴν
ἀλλὰ πρὸς πολὺ διάφορον ἠγωνίσαντο. εἴ τέ τις τὴν 2
εὐτυχίαν αὐτῶν ἐκείνην ἐν μεγάλῳ τιθείη, δίκαιός
ἐστι καὶ τὴν ἧτταν τὴν αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος, ἣν ὑπ'
αὐτοῦ τοῦ Σέξτου ἐνικήθη, ἀντιλογίσασθαι· καὶ οὕ-
τως οὐχ ὅπως ἴσα πρὸς ἴσα, ἀλλὰ καὶ πολὺ πλείω
καὶ κρείττω πάντα τὰ ἡμέτερα τῶν ἐκείνοις ὑπαρ-
χόντων εὑρήσει. τὸ δ' ὅλον, πόστην μὲν ἡ Σικελία 3
μερίδα τῆς ἄλλης ἀρχῆς, πόστην δὲ ἡ τοῦ Σέξτου δύ-
ναμις τῆς ἡμετέρας παρασκευῆς εἶχεν, ὥστε τινὰ εἰ-
κότως ἂν τὰ τοῦ Καίσαρος, τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ὄντα καὶ
μήτε πλείω μήτ' ἀμείνω γεγονότα, καταδεῖσαι μᾶλ-
λον ἐξ ὧν ηὐτύχησεν ἢ θαρσῆσαι ἐξ ὧν ἔπταισεν.
ὅθεν που καὶ ἐγὼ ταῦτα λογιζόμενος οὐκ ἠθέλησα τῷ 4
πεζῷ προαποκινδυνεῦσαι, ἐν ᾧ δὴ δοκοῦσι τρόπον
τινὰ ἰσχύειν, ἵνα μηδεὶς ὑμῶν πταίσματός τινος ἐν

*ἐκείνῳ γενομένου ἀθυμήσῃ, ἀλλὰ ταῖς ναυσίν, αἷς
κράτιστοί τ' ἐσμὲν καὶ παμπληθὲς αὐτῶν περίεσμεν,
ἵν' ἐν ταύταις κρατήσαντες καὶ τοῦ πεζοῦ σφων κα-
5 ταφρονήσωμεν. εὖ γὰρ δὴ τοῦτο ἴστε ὅτι πᾶσα ἡ
τοῦ πολέμου ῥοπὴ ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ ναυτικοῦ ἀμφοτέ-
ροις ἡμῖν ἤρτηται· κἂν τούτῳ περιγενώμεθα, οὐδὲν
ἔτι δεινὸν οὐδ' ὑπὸ τῶν ἄλλων πεισόμεθα, ἀλλ'
ὥσπερ ἐν νησιδίῳ τινὶ αὐτούς, ἅτε πάντων τῶν πέ-
ριξ ἡμετέρων ὄντων, ἀπειληφότες ἀκονιτί, κἂν μη-
δενὶ ἄλλῳ, τῷ γε λιμῷ χειρωσόμεθα.*

20 *καὶ μὴν ὅτι οὐχ ὑπὲρ μικρῶν οὐδ' ὑπὲρ φαύλων
τινῶν ἀγωνιούμεθα, ἀλλ' ὥστε προθυμηθέντες μὲν
τῶν μεγίστων τυχεῖν, ἀμελήσαντες δὲ τὰ δεινότατα
2 παθεῖν, οὐδὲ λόγου προσδεῖν ἡγοῦμαι. τί γὰρ οὐκ ἂν
ἡμᾶς, ἄν γε καὶ κρατήσωσιν, ἐργάσαιντο, πάντας μὲν
ὡς εἰπεῖν τοὺς μετὰ τοῦ Σέξτου τῶν ἐλλογίμων γε-
νομένους ἀπεκτονότες, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν μετὰ τοῦ
3 Λεπίδου συναραμένων σφίσιν ἀπολωλεκότες; καὶ τί
λέγω ταῦτα, ὁπότε καὶ αὐτὸν τὸν Λέπιδον, μήτε τι
ἀδικήσαντα καὶ προσέτι καὶ συμμαχήσαντα αὐτοῖς,
τῆς τε ἡγεμονίας ἁπάσης παραλελύκασι καὶ ὥσπερ
τινὰ αἰχμάλωτον ἐν φρουρᾷ ἔχουσι, καὶ τούς τε ἐξ-
ελευθέρους πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ προσέτι
καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τὰ χωρία κεκτημένους ἠργυρο-
λογήκασιν οὕτως ὥστε καὶ ἐς ὅπλα τινὰς αὐτῶν ἐλ-
4 θεῖν ἀναγκάσαι, κἀκ τούτου συχνοὺς φθεῖραι; ἀλλ'
ἔστιν ὅπως φείσονται ἡμῶν οἱ τῶν συμμάχων μὴ πε-
φεισμένοι; ἀφέξονται τῶν ἡμετέρων οἱ τὰ τῶν οἰκείων
δεδασμολογηκότες; φιλανθρωπεύσονταί τι νικήσαν-
τες οἱ καὶ πρὶν κρατῆσαι τί πεποιηκότες; καὶ ἵνα γε
μὴ πάντα τὰ τῶν ἄλλων λέγων διατρίβω, ἀλλ' αὐτὰ
5 τὰ ἐς ἡμᾶς αὐτοῖς τετολμημένα καταλέξω, τίς μὲν*

οὐκ οἶδεν ὅτι κοινωνὸς ἐγὼ καὶ συνάρχων τοῦ Καί-
σαρος ἀποδειχθείς, καὶ τήν τε προστασίαν τῶν κοι-
νῶν ἐκ τοῦ ἴσου αὐτῷ λαβὼν καὶ τιμῶν καὶ ἀρχῶν
τῶν ὁμοίων τυχών, καὶ τοσοῦτον ἤδη χρόνον ἐν αὐ-
ταῖς ὤν, πάντων αὐτῶν, ὅσον ἐπ' ἐκείνῳ ἐστίν, ἀπε-
στέρημαι, καὶ ἰδιώτης μὲν ἐξ ἡγεμόνος ἄτιμος δὲ ἐξ
ὑπάτου γέγονα, οὐχ ὑπὸ τοῦ δήμου οὐδ' ὑπὸ τῆς 6
βουλῆς, πῶς γάρ, ὁπότε καὶ ἔφυγον ἄντικρυς ἐκ τῆς
πόλεως καὶ οἱ ὕπατοι καὶ ἄλλοι τινές, ἵνα μηδὲν τοι-
οῦτο ψηφίσωνται; ἀλλ' ὑπό τε αὐτοῦ ἐκείνου καὶ
ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν ὄντων, οἵτινες οὐκ αἰσθάνονται
μόναρχον αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοὺς πρώτους ἀσκοῦντες. ὁ 7
γὰρ τολμήσας τὰς διαθήκας μου ζῶντος, δύναμιν το-
σαύτην ἔχοντος, Ἀρμενίους νικῶντος, καὶ ζητῆσαι καὶ
βίᾳ τοὺς λαβόντας αὐτὰς ἀφελέσθαι καὶ ἀνοῖξαι καὶ
δημοσίᾳ ἀναγνῶναι πῶς ἂν ἢ ὑμῶν ἢ ἄλλου τινὸς
φείσαιτο; καὶ ὅ γε τοιοῦτος ἐς ἐμὲ τὸν φίλον, τὸν 8
ὁμοτράπεζον, τὸν συγγενῆ γεγονὼς πῶς ἂν φιλάν-
θρωπόν τι πρὸς τοὺς ἄλλους, πρὸς οὓς οὐδὲν αὐτῷ
συμβόλαιόν ἐστι, ποιήσειε;

καὶ μὴν εἰ δεῖ τι τοῖς ἐψηφισμένοις ὑπ' αὐτοῦ 21
τεκμαίρεσθαι, ὑμῖν μὲν καὶ φανερῶς ἀπειλεῖ, πολε-
μίους γοῦν ἄντικρυς τοὺς πλείονας ὑμῶν πεποίηται,
ἐμοὶ δ' οὐδὲν αὐτῷ τοιοῦτον ἐπήγγελκε, καίτοι καὶ
πολεμῶν μοι καὶ πάντα οὐχ ὅπως τὰ τοῦ κεκρατηκό-
τος ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ πεφονευκότος με ἤδη ποιῶν.
ὥσθ' ὁπότε ἐμέ, ὃν μηδέπω καὶ νῦν πολέμιον ἔχειν 2
προσποιεῖται, τοιαῦτα δέδρακεν, ἥκιστα ἂν ὑμῶν ἀπό-
σχοιτο, οἷς καὶ αὐτὸς ἐκπεπολεμῶσθαι σαφῶς ὁμολο-
γεῖ. τί ποτ' οὖν αὐτῷ βούλεται τὸ τὰ μὲν ὅπλα πᾶ- 3
σιν ὁμοίως ἡμῖν ἐπιφέρειν, ἐν δὲ δὴ τῷ ψηφίσματι
τοῖς μὲν πολεμεῖν τοῖς δὲ μὴ φάσκειν; οὐ μὰ Δί'

οὐχ ἵνα διαφορότητά τινα ἐν ἡμῖν ἐργάσηται, οὐδ'
ἵνα τοῖς μὲν ἄλλως τοῖς δὲ ἄλλως, ἄν γε καὶ κρατήσῃ,
χρήσηται, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς στασιάσας συγκρούσῃ καὶ
4 κατὰ τοῦτ' ἀσθενεστέρους ποιήσῃ. οὐ γὰρ ἀγνοεῖ γε
ὅτι ὁμοφρονούντων μὲν ἡμῶν καὶ καθ' ἓν πάντα πραττ-
όντων οὐδαμῇ οὐδαμῶς κρείττων ἂν γένοιτο, διενεχ-
θέντων δέ, καὶ τῶν μὲν ταῦτα τῶν δὲ ἐκεῖνα ἑλομέ-
νων, τάχα ἂν κρατήσειε· καὶ διὰ τοῦτο τοῦτον ἡμῖν τὸν
22 τρόπον προσφέρεται. ὥσπερ οὖν καὶ ἐγὼ καὶ οἱ συν-
όντες μοι Ῥωμαῖοι τόν τε κίνδυνον, καίπερ ἄδειάν
τινα τῶν ἐψηφισμένων ἕνεκα ἔχοντες, προορώμεθα
καὶ τὴν ἐπιβουλὴν αὐτοῦ συνίεμεν, καὶ οὔτε προϊέ-
μεθα ὑμᾶς οὔτ' αὖ ἰδίᾳ τὸ συμφέρον ἡμῖν αὐτοῖς
2 προσκοποῦμεν, οὕτω που καὶ ὑμᾶς, οὓς οὐδ' αὐτὸς
ἀρνεῖται μὴ οὐκ ἐχθροὺς καὶ ἐχθίστους γε ἡγεῖσθαι,
χρὴ πάντα ταῦτ' ἐνθυμηθέντας, καὶ κοινοὺς μὲν τοὺς
κινδύνους κοινὰς δὲ καὶ τὰς ἐλπίδας ποιησαμένους,
καὶ συνάρασθαι τὰ πράγματα παντοίως καὶ συσπου-
δάσαι προθύμως, θέντας παρ' ἄλληλα καὶ ἃ πεισό-
μεθα, ὥσπερ εἶπον, ἡττηθέντες, καὶ ὧν τευξόμεθα
3 κρατήσαντες. μέγα μὲν γὰρ καὶ τὸ μηδὲν μήθ' ὑβριστι-
κὸν μήτε πλεονεκτικὸν ἐλαττωθέντας πῃ ἡμᾶς παθεῖν,
μέγιστον δὲ τὸ νικήσαντας πάνθ' ὅσα τις ἂν εὔξαιτο
πρᾶξαι. αἴσχιστον δὲ τοσούτους καὶ τοιούτους ὄντας,
καὶ ὅπλα καὶ χρήματα καὶ ναῦς καὶ ἵππους ἔχοντας,
τὰ χείρονα ἀντὶ τῶν ἀμεινόνων ἑλέσθαι, καὶ παρὸν
καὶ ἐκείνοις τὴν ἐλευθερίαν παρασχεῖν, συνδουλεῦ-
4 σαι μᾶλλον αὐτοῖς ἐθελῆσαι. τοσοῦτον γάρ που δια-
φέρομεν ἀλλήλων ὥσθ' ὁ μὲν καὶ ὑμῶν μοναρχῆσαι
ἐπιθυμεῖ, ἐγὼ δὲ καὶ ἐκείνους ἐλευθερῶσαι βούλομαι,
καθάπερ που καὶ τοῖς ὅρκοις πεπίστωμαι. ὡς οὖν
ὑπὲρ ἀμφοτέρων ὁμοίως ἀγωνιούμενοι, καὶ κοινὰ

τἀγαθὰ πᾶσι κατακτησόμενοι, σπουδάσωμεν, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἔν τε τῷ παραχρῆμα κρατῆσαι καὶ διὰ παντὸς εὐδαιμονῆσαι."

τοιαῦτά τινα ὁ Ἀντώνιος εἰπὼν πάντας μὲν τοὺς 23
πρώτους τῶν συνόντων οἱ ἐς τὰς ναῦς ἐσεβίβασε, μή τι νεωτερίσωσι καθ' ἑαυτοὺς γενόμενοι, ὥσπερ ὅ τε Δέλλιος καὶ ἄλλοι τινὲς αὐτομολήσαντες, παμπληθεῖς δὲ καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ ὁπλίτας ἐνεβιβάσατο· ἐπειδὴ γὰρ τῷ τε μεγέθει τῶν τοῦ Καί- 2
σαρος νεῶν καὶ τῷ πλήθει τῶν ἐπιβατῶν αὐτοῦ ὁ Σέξτος οὐχ ἥκιστα ἥττητο, τά τε σκάφη κατεσκεύασε πολὺ τῶν ἐναντίων ὑπερέχοντα, τριήρεις μὲν γὰρ ὀλίγας, τετρήρεις δὲ καὶ δεκήρεις καὶ τὰ λοιπὰ τὰ διὰ μέσου πάντα ἐξεποίησε, καὶ ἐπ' αὐτὰ πύργους 3
τε ὑψηλοὺς ἐπικατεσκεύασε καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐπανεβίβασεν, ὥστε καθάπερ ἀπὸ τειχῶν αὐτοὺς μάχεσθαι. Καῖσαρ δὲ καθεώρα μὲν τὴν παρασκευὴν αὐτῶν καὶ εὐτρεπίζετο, μαθὼν δὲ δὴ καὶ τὴν διάνοιάν σφων παρά τε ἄλλων καὶ παρὰ τοῦ Δελλίου συνήγαγε καὶ αὐτὸς τὸ στράτευμα καὶ ἔλεξεν ὧδε.

"ὁρῶν, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ ἐξ ὧν ἀκοῇ 24
μεμάθηκα καὶ ἐξ ὧν ἔργῳ πεπείραμαι, τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν πολεμικῶν, μᾶλλον δὲ πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις πραγμάτων, τοῖς τά τε δικαιότερα καὶ τὰ εὐσεβέστερα καὶ φρονοῦσι καὶ πράττουσι κατορθούμενα, τοῦτό που καὶ αὐτὸς οὐχ ἥκιστα ἐννοῶ καὶ ὑμῖν παραινῶ προσκοπεῖν. καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλιστα 2
καὶ πολλὴν καὶ μεγάλην ἰσχύν, ἀφ' ἧς ἄν τις καὶ τὰ ἧττον δίκαια προελόμενος κρατήσειν ἐλπίσειεν, ἔχομεν, ὅμως πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τῇ τοῦ πολέμου ὑποθέσει ἢ ἐπὶ ταύτῃ θαρσῶ. τὸ γάρ τοι Ῥωμαίους τε ὄντας 3
καὶ τῆς πλείστης καὶ ἀρίστης τῆς οἰκουμένης ἄρχον-

*τας καταφρονεῖσθαι καὶ καταπατεῖσθαι πρὸς γυναι-
κὸς Αἰγυπτίας ἀνάξιον μὲν τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν
τὸν Πύρρον, τὸν Φίλιππον, τὸν Περσέα, τὸν Ἀντίο-
χον καθελόντων, τῶν τοὺς Νουμαντίνους, τοὺς Καρ-
4 χηδονίους, ἀναστησάντων, τῶν τοὺς Κίμβρους, τοὺς
Ἄμβρωνας κατακοψάντων, ἀνάξιον δὲ καὶ ἡμῶν
αὐτῶν τῶν τοὺς Γαλάτας κατεστραμμένων, τῶν
τοὺς Παννονίους κεχειρωμένων, τῶν μέχρι τοῦ Ἴστρου
προκεχωρηκότων, τὸν Ῥῆνον διαβεβηκότων, ἐς Βρετ-
5 τανίαν πεπεραιωμένων. πῶς μὲν γὰρ οὐ μέγα ἂν
ἀλγήσειαν πάντες ἐκεῖνοι οἱ τὰ προειρημένα κατειρ-
γασμένοι, εἰ αἴσθοιντο ἡμᾶς ὀλέθρῳ γυναικὶ ὑπο-
πεπτωκότας; πῶς δ' οὐκ ἂν ἡμεῖς μεγάλως ἀσχη-
μονήσαιμεν, εἰ πάντων ἀρετῇ πανταχοῦ περιόντες
6 ἔπειτα τὰς τούτων ὕβρεις πρᾴως φέροιμεν, οἵτινες,
ὦ Ἡράκλεις, Ἀλεξανδρεῖς τε καὶ Αἰγύπτιοι ὄντες,
τί γὰρ ἂν ἄλλο τις αὐτοὺς χεῖρον ἢ ἀληθέστερον εἰ-
πεῖν ἔχοι; καὶ τὰ μὲν ἑρπετὰ καὶ τἆλλα θηρία ὥσπερ
τινὰς θεοὺς θεραπεύοντες, τὰ δὲ σώματα τὰ σφέτερα
7 ἐς δόξαν ἀθανασίας ταριχεύοντες, καὶ θρασύνασθαι
μὲν προπετέστατοι, ἀνδρίσασθαι δὲ ἀσθενέστατοι
ὄντες, καὶ τὸ μέγιστον γυναικὶ ἀντ' ἀνδρὸς δουλεύ-
οντες, ἐτόλμησαν τῶν τε ἡμετέρων ἀγαθῶν ἀντιποιή-
σασθαι καὶ δι' ἡμῶν αὐτὰ κατακτήσασθαι, ὥστε
σφίσιν ἑκουσίους ἡμᾶς τῆς ὑπαρχούσης ἡμῖν εὐδαι-
25 μονίας παραχωρῆσαι; τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν ὀδύραιτο
ὁρῶν στρατιώτας Ῥωμαίους δορυφοροῦντας τὴν βα-
σιλίδα αὐτῶν; τίς δ' οὐκ ἂν στενάξειεν ἀκούων
ἱππέας καὶ βουλευτὰς Ῥωμαίων κολακεύοντας αὐτὴν
2 ὥσπερ εὐνούχους; τίς δ' οὐκ ἂν θρηνήσειε καὶ
ἀκούων καὶ ὁρῶν αὐτὸν τὸν Ἀντώνιον τὸν δὶς ὕπα-
τον, τὸν πολλάκις αὐτοκράτορα, τὸν τὴν προστασίαν*

*μετ' ἐμοῦ τῶν κοινῶν ἐπιτραπέντα, τὸν τοσαύτας
μὲν πόλεις τοσαῦτα δὲ στρατόπεδα ἐγχειρισθέντα,
νῦν πάντα μὲν τὰ πάτρια τοῦ βίου ἔθη ἐκλελοιπότα,* 3
*πάντα δὲ τἀλλότρια καὶ βαρβαρικὰ ἐξηλωκότα, καὶ
ἡμῶν μὲν ἢ τῶν νόμων ἢ τῶν θεῶν τῶν προγονι-
κῶν μηδὲν προτιμῶντα, τὴν δ' ἄνθρωπον ἐκείνην
καθάπερ τινὰ Ἶσιν ἢ σελήνην προσκυνοῦντα, καὶ* 4
*τούς τε παῖδας αὐτῆς ἥλιον καὶ σελήνην ὀνομάζοντα,
καὶ τὸ τελευταῖον καὶ ἑαυτὸν Ὄσιριν καὶ Διόνυσον
ἐπικεκληκότα, κἀκ τούτων, καθάπερ πάσης μὲν τῆς γῆς
πάσης δὲ τῆς θαλάσσης κυριεύοντα, καὶ νήσους ὅλας
καὶ τῶν ἠπείρων τινὰς κεχαρισμένον; ἄπιστα μὲν εὖ* 5
*οἶδ' ὅτι καὶ θαυμαστὰ ταῦθ' ὑμῖν, ὦ ἄνδρες στρατιῶ-
ται, φαίνεται· διὰ τοῦτο δὲ δὴ μᾶλλον ἀγανακτεῖν
ὀφείλετε. εἰ γὰρ ἃ μηδ' ἀκούσαντες πιστεύετε, ταῦτ'
ὄντως γίγνεται, καὶ ἐφ' οἷς οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν
ἀλγήσειε μαθών, ταῦτ' ἐκεῖνος ποιεῖ τρυφῶν, πῶς
οὐκ ἂν εἰκότως ὑπεροργισθείητε;*

*καίτοι ἔγωγε καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς οὕτω περὶ αὐτὸν* 26
*ἐσπούδασα ὥστ' αὐτῷ καὶ τῆς ἡμετέρας ἡγεμονίας
μεταδοῦναι καὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀδελφὴν συνοικίσαι
καὶ στρατεύματα χαρίσασθαι· καὶ μετὰ τοῦθ' οὕτως
ἐπιεικῶς, οὕτω φιλικῶς πρὸς αὐτὸν ἔσχον ὥστε μήθ'* 2
*ὅτι τὴν ἀδελφήν μου ὕβρισε, μήθ' ὅτι τῶν γεννη-
θέντων οἱ ἐξ αὐτῆς τέκνων ἠμέλησε, μήθ' ὅτι τὴν
Αἰγυπτίαν αὐτῆς προετίμησε, μήθ' ὅτι τοῖς ἐκείνης
παισὶ πάνθ' ὡς εἰπεῖν τὰ ὑμέτερα ἐδωρήσατο, μήτε
δι' ἄλλο μηδὲν ἐθελῆσαι αὐτῷ πολεμῆσαι. αἴτιον* 3
*δὲ ὅτι πρῶτον μὲν ἐνόμιζον οὐ τὸν αὐτὸν δεῖν τρό-
πον πρός τε τὴν Κλεοπάτραν καὶ πρὸς τὸν Ἀντώνιον
προσφέρεσθαι· ἐκείνην μὲν γὰρ καὶ ὑπὸ τοῦ ἀλλο-
φύλου πολεμίαν εὐθὺς οἷς ἔπραττεν εἶναι, τοῦτον*

δέ, ἅτε καὶ πολίτην, ἐνδέχεσθαι σωφρονισθῆναι.
4 ἔπειτα δὲ ἤλπιζον ὅτι εἰ καὶ μὴ ἐθελούσιος, ἀλλ'
ἄκων γε ἐκ τῶν ἐπ' ἐκείνῃ ψηφισθέντων μεταγνώ-
σεται. διὰ μὲν δὴ ταῦτα οὐδένα αὐτῷ πόλεμον ἐπήγ-
γειλα· ἐπειδὴ δὲ ὑπεριδὼν αὐτὰ καὶ καταφρονήσας
οὔτ' ἀφιέντων αὐτὸν ἡμῶν ἀφεθῆναι οὔτ' ἐλεούντων
ἐλεηθῆναι βούλεται, ἀλλ' εἴτε ὡς ἀλόγιστος εἴθ' ὡς
5 μαινόμενος, καὶ γὰρ τοῦτ' ἐγὼ ἀκηκοὼς πεπίστευκα,
ὅτι ὑπ' ἐκείνης τῆς καταράτου μεμάγευται, τῆς μὲν
ἡμετέρας εὐεργεσίας καὶ τῆς παρ' ἡμῶν φιλανθρω-
πίας οὐδὲν προτιμᾷ, τῇ δὲ γυναικὶ δουλεύων τόν τε
πόλεμον καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς αὐθαι-
ρέτους καὶ καθ' ἡμῶν καὶ κατὰ τῆς πατρίδος ἀναι-
ρεῖται, τί λοιπὸν ἄλλο πλὴν ἀμύνασθαι καὶ τοῦτον
27 μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἡμῖν προσήκει; μήτ' οὖν Ῥω-
μαῖον εἶναί τις αὐτὸν νομιζέτω, ἀλλά τινα Αἰγύπτιον,
μήτ' Ἀντώνιον ὀνομαζέτω, ἀλλά τινα Σαραπίωνα·
μὴ ὕπατον, μὴ αὐτοκράτορα γεγονέναι ποτὲ ἡγείσθω,
2 ἀλλὰ γυμνασίαρχον. ταῦτα γὰρ ἀντ' ἐκείνων αὐτὸς
ἐθελοντὴς ἀνθείλετο, καὶ πάντα τὰ πάτρια σεμνο-
λογήματα ἀπορρίψας εἷς τῶν ἀπὸ Κανώβου κυμβα-
λιστῶν γέγονε. μὴ μέντοι μηδὲ δείσῃ τις αὐτὸν
3 ὡς καὶ ῥοπὴν τῷ πολέμῳ παρέξοντα. ἦν μὲν γὰρ
οὐδὲ ἐν τῷ πρὶν ἄξιός τινος, ὥς που σαφῶς ἴστε οἱ
περὶ Μούτιναν αὐτοῦ κεκρατηκότες· εἰ δ' οὖν ποτε
καὶ ἐκ τῆς σὺν ἡμῖν στρατείας ἀρετήν τινα ἔσχεν,
ἀλλ' εὖ ἴσθ' ὅτι νῦν πᾶσαν αὐτὴν ἐν τῇ τοῦ βίου
4 μεταβολῇ διέφθαρκεν. ἀδύνατον γάρ ἐστι βασιλικῶς
τέ τινα τρυφῶντα καὶ γυναικείως θρυπτόμενον ἀν-
δρῶδές τι φρονῆσαι καὶ πρᾶξαι, διὰ τὸ πᾶσαν ἀνάγ-
κην εἶναι, οἵοις ἄν τις ἐπιτηδεύμασι συνῇ, τούτοις
5 αὐτὸν ἐξομοιοῦσθαι. τεκμήριον δέ, ἕνα πόλεμον ἐν

παντὶ τούτῳ τῷ χρόνῳ πεπολεμηκὼς καὶ μίαν στρα-
τείαν πεποιημένος παμπόλλους μὲν ἐν ταῖς μάχαις
πολίτας ἀπολώλεκεν, αἴσχιστα δὲ ἀπὸ τῶν Πραάσπων
ἀποκεχώρηκε, πλείστους δὲ καὶ ἐν τῇ φυγῇ προσα-
ποβέβληκεν. ὥστ' εἰ μὲν γελοίως πως ὀρχεῖσθαι 6
καὶ κορδακίζειν τινὰ ἡμῶν ἐχρῆν, πάντως ἂν ἔλαττον
αὐτοῦ ἠνέγκατο· ταῦτα γὰρ μεμελέτηκεν· ἐπειδὴ δὲ
ὅπλων καὶ μάχης δεῖ, τί τις ἂν αὐτοῦ φοβηθείη; τὴν
ἀκμὴν τοῦ σώματος; ἀλλὰ παρήβηκε καὶ ἐκτεθήλυν-
ται. τὴν ῥώμην τῆς γνώμης; ἀλλὰ γυναικίζει καὶ
ἐκκεκιναίδισται. τὴν εὐσέβειαν τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς 7
ἡμῶν; ἀλλὰ πολεμεῖ καὶ ἐκείνοις καὶ τῇ πατρίδι.
τὴν πιστότητα τὴν πρὸς τοὺς συμμάχους; καὶ τίς οὐκ
οἶδεν ὅπως τὸν Ἀρμένιον ἐξαπατήσας ἔδησε; τὴν
ἐπιείκειαν τὴν πρὸς τοὺς φίλους; καὶ τίς οὐχ ἑόρακε
τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κακῶς ἀπολωλότας; τὴν εὐδοξίαν
τὴν παρὰ τοῖς στρατιώταις; καὶ τίς οὐχὶ καὶ ἐκείνων 8
αὐτοῦ κατέγνωκε; σημεῖον δὲ ὅτι συχνοὶ καθ' ἑκά-
στην ἡμέραν πρὸς ἡμᾶς μεθίστανται. νομίζω δὲ
ἔγωγε ὅτι καὶ πάντες οἱ πολῖται ἡμῶν τοῦτο ποιή-
σουσιν, ὥσπερ ποτὲ καὶ πρότερον, ὅτε ἐκ τοῦ Βρεν-
τεσίου πρὸς τὴν Γαλατίαν ᾔει. μέχρι μὲν γὰρ πλου- 9
τήσειν ἀκινδύνως ἤλπιζον, καὶ μάλα ἄσμενοί τινες
αὐτῷ συνῆσαν· μάχεσθαι δὲ δὴ πρὸς ἡμᾶς τοὺς
ὁμοφύλους ὑπὲρ τῶν μηδέν σφισι προσηκόντων,
ἄλλως τε καὶ ἐξὸν αὐτοῖς ἀδεῶς σὺν ἡμῖν καὶ σώζε-
σθαι καὶ εὐδαιμονεῖν, οὐκ ἐθελήσουσιν.

ἀλλ' ἐρεῖ τις ὅτι καὶ συμμάχους πολλοὺς καὶ 28
χρήματα πολλὰ ἔχει. οὐκοῦν ὅπως μὲν τοὺς τὴν
Ἀσίαν τὴν ἤπειρον οἰκοῦντας νικᾶν εἰώθαμεν, οἶδε
μὲν ὁ Σκιπίων ἐκεῖνος ὁ Ἀσιατικός, οἶδε δὲ καὶ ὁ
Σύλλας ὁ εὐτυχής, ὁ Λούκουλλος, ὁ Πομπήιος, ὁ Καῖ-

σαρ ὁ πατὴρ ὁ ἐμός, ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ τοὺς μετά τε τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου στρατευσαμένους
2 κεκρατηκότες. τούτου δὲ δὴ οὕτως ἔχοντος, καὶ τὸν πλοῦτόν σφων ὅσῳ πλείονα ἑτέρων νομίζετε εἶναι, τοσούτῳ μᾶλλον σπουδάσατε σφετερίσασθαι· ὑπὲρ γὰρ τῶν μεγίστων ἄθλων μεγίστους καὶ τοὺς ἀγῶνας
3 ἄξιόν ἐστι ποιεῖσθαι. καίτοι μεῖζον οὐδὲν ἂν ἄλλο φήσαιμι ὑμῖν προκεῖσθαι τοῦ τὸ ἀξίωμα τὸ τῶν προγόνων διασῶσαι, τοῦ τὸ φρόνημα τὸ οἰκεῖον φυλάξαι, τοῦ τοὺς ἀφεστηκότας ἀφ' ἡμῶν τιμωρήσασθαι, τοῦ τοὺς ὑβρίζοντας ὑμᾶς ἀμύνασθαι, τοῦ πάντων ἀνθρώπων νικήσαντας ἄρχειν, τοῦ μηδεμίαν γυναῖκα
4 περιορᾶν μηδενὶ ἀνδρὶ παρισουμένην. ἢ πρὸς μὲν Ταυρίσκους καὶ Ἰάπυδας καὶ Δελμάτας καὶ Παννονίους προθυμότατα αὐτοὶ ὑμεῖς οἱ νῦν παρόντες ὑπὲρ ὀλίγων τινῶν τειχῶν καὶ γῆς ἐρήμου πολλάκις ἐμαχέσασθε, καὶ πάντας αὐτοὺς καίτοι πολεμικωτάτους ὁμολογουμένως ὄντας ἐχειρώσασθε, καὶ νὴ Δία καὶ πρὸς Σέξτον ὑπὲρ Σικελίας μόνης καὶ πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἀντώνιον ὑπὲρ Μουτίνης μόνης ὁμοίως ἠγωνίσασθε, ὥστ' ἀμφοτέρων αὐτῶν κρατῆ-
5 σαι· πρὸς δὲ δὴ γυναῖκα πᾶσι τοῖς ὑμετέροις ἐπιβουλεύουσαν, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸν τὰ ὑμέτερα τοῖς ἐκείνης παισὶ διαδεδωκότα, καὶ πρὸς τοὺς καλοὺς αὐτῶν ἑταίρους καὶ τραπεζεῖς, οὓς καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι κοπρίας ἀποκαλοῦσιν, ἧττόν τι προθυμηθή-
6 σεσθε; διὰ τί; διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν; ἀλλ' οὐδὲν πλῆθος σωμάτων ἀρετῆς κρατεῖ. διὰ τὸ γένος; ἀλλ' ἀχθοφορεῖν μᾶλλον ἢ πολεμεῖν μεμελετήκασι. διὰ τὴν ἐμπειρίαν; ἀλλ' ἐρέττειν μᾶλλον ἢ ναυμαχεῖν ἴσασιν. ἐγὼ μὲν καὶ αἰσχύνομαι ὅτι πρὸς τοιούτους ἀνθρώπους ἀγωνίζεσθαι μέλλομεν, ὧν καὶ κρατήσαν-

τες οὐκ εὐδοκιμήσομεν καὶ ἡττηθέντες ἀσχημονή-
σομεν. μὴ γάρ που τὸ μέγεθος τῶν σκαφῶν αὐ- 29
τῶν ἢ τὸ πάχος τῶν ξύλων ἀντίπαλον ταῖς ἀρεταῖς
ἡμῶν εἶναι νομίζετε. ποία μὲν γὰρ ναῦς αὐτὴ
καθ' ἑαυτὴν ἢ ἔτρωσέ τινα ἢ ἀπέκτεινε; πῶς
δ' οὐ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ τε ὕψους καὶ τοῦ πάχους
καὶ δυσκινητότεραι ἔσονται τοῖς ἐλαύνουσιν αὐτὰς
καὶ ἀπειθέστεραι τοῖς κυβερνῶσι; τί δ' ἂν ὄφελος 2
τοῖς ἀπ' αὐτῶν μαχομένοις γένοιτο μήτε διεκπλεῖν
μήτε περιπλεῖν, ἅπερ που ναυμαχίας ἔργα ἐστί, δυ-
ναμένοις; οὐ γάρ που πεζομαχεῖν ἡμῖν ἐν τῇ θαλάττῃ
μέλλουσιν, οὐδ' αὖ ὥσπερ ἐν τείχεσί τισι κατακε-
κλειμένοι πολιορκηθῆναι παρεσκευάδαται, ἐπεὶ τοῦτό 3
γε καὶ πάνυ πρὸς ἡμῶν ἂν εἴη, λέγω δὲ τὸ πρὸς
ξύλινα παραφράγματα προσμῖξαι. ἄν τε γὰρ ἐν τῷ
αὐτῷ καθάπερ ἐμπεπηγυῖαι αἱ νῆες αὐτῶν μένωσιν,
ἐξέσται μὲν ἡμῖν τοῖς ἐμβόλοις αὐτὰς ἀναρρηγνύναι,
ἐξέσται δὲ καὶ μηχαναῖς πόρρωθεν τιτρώσκειν, ἐξέσται
δὲ καὶ πυρφόροις βέλεσι καταπιμπράναι· ἄν τε καὶ 4
κινηθῆναί πῃ τολμήσωσιν, οὔτ' ἂν διώκουσαί τινα
καταλάβοιεν οὔτ' ἂν τραπεῖσαι ἐκφύγοιεν, ἀργόταται
μὲν ὑπὸ τῆς βαρύτητος ἐς τὸ δρᾶσαί τι, ἑτοιμόταται
δὲ ὑπὸ τοῦ μεγέθους ἐς τὸ παθεῖν οὖσαι. καὶ τί δεῖ 30
πλείω λέγοντα περὶ αὐτῶν διατρίβειν, ὁπότε πολλά-
κις ἤδη πειραθέντες σφῶν, καὶ περὶ Λευκάδα καὶ
ἐνταῦθα πρῴην, οὐχ ὅσον οὐκ ἠλαττώθημεν αὐτῶν,
ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ κρείττους ἐγενόμεθα; ὥστε μὴ
τοῖς ἐμοῖς λόγοις μᾶλλον ἢ τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν
ἔργοις ἐπιρρωσθέντες ἐπιθυμήσατε παντὶ ἤδη τῷ
πολέμῳ τέλος ἐπιθεῖναι. εὖ γὰρ ἴστε τοῦθ' ὅτι ἂν 2
καὶ τήμερον αὐτοὺς νικήσωμεν, οὐδὲν ἔτι πρᾶγμα
ἕξομεν. ἄλλως τε γὰρ φύσει πᾶν τὸ ἀνθρώπειον,

ὅταν ἐν τοῖς πρώτοις ἀγῶσι σφαλῇ, καὶ πρὸς τὰ
λοιπὰ ἀθυμότερον γίγνεται· καὶ ἡμεῖς ἀναμφιλόγως
ἐν τῇ γῇ ἀμείνους αὐτῶν ἐσμεν, ὥστε κἂν ἀκεραίων
3 σφῶν ὄντων κρατῆσαι. καὶ ταῦθ᾽ οὕτω καὶ αὐτοὶ
ἐκεῖνοι ἴσασιν ὥστε, οὐ γὰρ ἀποκρύψομαι ὑμᾶς ὅσα
ἀκήκοα, ἀθυμεῖν τε ἐπὶ τοῖς ἤδη γεγονόσι καὶ ἀπο-
γιγνώσκειν κατὰ χώραν μένοντας σωθήσεσθαι, καὶ
διὰ ταῦτα διαδρᾶναί τέ πῃ ἐπιχειρεῖν, καὶ τὸν ἔκ-
πλουν τοῦτον οὐχ ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν ἀλλ᾽ ὡς ἐς φυγὴν
4 ποιεῖσθαι. καὶ τά γε ἄριστα καὶ τιμιώτατα τῶν
ὑπαρχόντων αὐτοῖς κτημάτων ἐς τὰς ναῦς ἐκτέθειν-
ται, ἵνα ἂν δυνηθῶσι, μετ᾽ αὐτῶν διαφύγωσιν. ὡς
οὖν καὶ ὁμολογοῦντας αὐτοὺς ἀσθενεστέρους ἡμῶν
εἶναι, καὶ τὰ ἆθλα τῆς νίκης ἐν ταῖς ναυσὶ φέρον-
τας, μὴ περιίδωμεν ἄλλοσέ ποι πλεύσαντας, ἀλλὰ
αὐτοῦ ταύτῃ κρατήσαντες πάντα αὐτὰ ἀφελώμεθα."
31 τοιαῦτα δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ εἶπε. καὶ μετὰ τοῦτο
ἐβουλεύσατο μὲν παρεξεῖναι αὐτούς, ὅπως φεύγουσί
σφισι κατὰ νώτου ἐπίθηται, αὐτός τε γὰρ ταχυναυ-
τῶν διὰ βραχέος σφᾶς αἱρήσειν ἤλπισε, καὶ ἐκείνων
ἐκδήλων ὅτι ἐκδρᾶναί πῃ ἐπιχειροῦσι γενομένων
2 ἀμαχὶ τοὺς λοιποὺς ἐκ τούτου προσάξεσθαι προσεδό-
κησε, κωλυθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππου φοβηθέντος
μὴ ὑστερήσωσιν αὐτῶν ἱστίοις χρήσεσθαι μελλόντων,
καί τι καὶ θαρσήσας ὡς οὐ χαλεπῶς κρατήσων ὅτι
ὑετός τε ἐν τούτῳ λάβρος καὶ ζάλη πολλὴ ἔς τε τὸ
τοῦ Ἀντωνίου ναυτικὸν μόνον ἐσέπεσε καὶ πᾶν αὐτὸ
3 συνετάραξε, τούτου μὲν ἐπέσχε, παμπόλλους δὲ καὶ
αὐτὸς πεζοὺς ἐπὶ τὰς ναῦς ἐπιβιβάσας, καὶ πάντας
τοὺς ἑταίρους ἐς ὑπηρετικὰ ἐμβαλών, ὅπως ἐν τάχει
περιπλέοντες τοῖς τε ναυμαχοῦσι τὰ δέοντα παραινέ-
σωσι καὶ ἑαυτῷ τὰ προσήκοντα διαγγέλλωσι, τὸν ἔκ-

πλουν σφῶν ἐπετήρει. καὶ αὐτῶν ἀναχθέντων τε 4
ὑπὸ σάλπιγγος, καὶ πυκναῖς ταῖς ναυσὶν ὀλίγον ἔξω
τῶν στενῶν παραταξαμένων καὶ μηδαμῇ προϊόντων
ὥρμησε μὲν ὡς καὶ ἑστῶσί σφισι προσμίξων ἢ καὶ
ἀναχωρῆσαί σφας ποιήσων· ἐπεὶ δ' οὔτ' ἀντεξώρμη-
σαν οὔτ' ἀνέστρεψαν, ἀλλὰ κατὰ χώραν ἔμενον καὶ
προσέτι καὶ ἰσχυρῶς τῇ συντάξει ἐπεπύκνωντο, ἐν 5
ἀπόρῳ τε ἔσχετο, καὶ τὰς κώπας ἐς τὸ ὕδωρ τοῖς
ναύταις καθεῖναι κελεύσας ἀνέσχε χρόνον τινά, καὶ
μετὰ τοῦτο τὰ κέρατα ἐξαίφνης ἀμφότερα ἀπὸ ση-
μείου ἐπεξαγαγὼν ἐπέκαμψεν, ἐλπίσας μάλιστα μὲν
περιστοιχιεῖσθαί σφας, εἰ δὲ μή, τὴν γοῦν τάξιν αὐ-
τῶν διαλύσειν. ὁ οὖν Ἀντώνιος φοβηθεὶς τήν τε 6
ἐπίκαμψιν αὐτοῦ καὶ τὴν περίσχεσιν ἀντεπεξηγάγετο
ὅσον ἐδύνατο, καὶ ἐς χεῖράς οἱ καὶ ἄκων ἦλθε.
καὶ οὕτω συμπεσόντες ἐναυμάχησαν, πολλὰ μὲν πα- 32
ρακελεύσματα ἐν ἑαυτοῖς ἑκάτεροι καὶ τῆς τέχνης καὶ
τῆς προθυμίας ποιούμενοι, πολλὰ δὲ καὶ [κελεύματα]
παρὰ τῶν ἐκ τῆς ἠπείρου σφίσιν ἐπιβοώντων ἐσα-
κούοντες. ἠγωνίζοντο δὲ οὐχ ὁμοιοτρόπως, ἀλλ' οἱ 2
μὲν τοῦ Καίσαρος, ἅτε καὶ μικροτέρας καὶ ταχυτέρας
τὰς ναῦς ἔχοντες, ῥοθίῳ τε ἐχρῶντο καὶ ἐνέβαλλον
πεφραγμένοι πάντῃ τοῦ μὴ τιτρώσκεσθαι· καὶ εἰ μὲν
κατέδυσάν τινα, εἰ δὲ μή, ἀνεκρούοντο πρὶν ἐς χεῖ-
ρας ἐλθεῖν, καὶ ἤτοι τοῖς αὐτοῖς αὖθις ἐξαίφνης 3
ἐνέβαλλον, ἢ τοὺς μὲν εἴων ἐπ' ἄλλους δὲ ἐτρέποντο,
καί τι καὶ τούτους ὡς διὰ βραχέος ἐργασάμενοι πρὸς
ἄλλους καὶ πάλιν μάλα ἄλλους ἐχώρουν, ὅπως ὡς
μάλιστα ἀπροσδοκήτοις τισὶ προσφέρωνται. οἷα γὰρ 4
φοβούμενοι μὲν τὴν ἐκ πολλοῦ αὐτῶν ἀλκήν, φοβού-
μενοι δὲ καὶ τὴν ἐν χερσὶ μάχην, οὔτε ἐν τῷ πρόσ-
πλῳ οὔτε ἐν τῇ συμμίξει ἐνεχρόνιζον, ἀλλ' ὑποδρα-

*μόντες αἰφνίδιον ὥστε τὴν τοξείαν σφῶν φθῆναι,
καὶ τρώσαντές τινα ἢ καὶ συνταράξαντες μόνον ὥστε
5 τὴν κάθεξιν ἐκφυγεῖν, ἀνεχώρουν ἔξω βέλους. οἱ δ'
ἕτεροι τούς τε προσπλέοντάς σφισι πολλοῖς καὶ πυκνοῖς
καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασιν ἔβαλλον, καὶ ἐς τοὺς προσ-
6 μιγνύντας χεῖρας σιδηρᾶς ἐπερρίπτουν. καὶ εἰ μὲν
ἐπιτύχοιεν αὐτῶν, κρείττους ἐγίγνοντο, εἰ δ' ἁμάρ-
τοιεν, τρωθέντων ἂν σφισι τῶν σκαφῶν ἐβαπτίζοντο,
ἢ καὶ περὶ τὸ μὴ παθεῖν τοῦτο ἀποδιατρίβοντες εὐ-
επιθετώτεροι ἄλλοις τισὶν ἐγίγνοντο· δύο τε γὰρ
ἢ καὶ τρεῖς ἅμα τῇ αὐτῇ νηὶ προσπίπτουσαι αἱ μὲν
7 ἔδρων ὅσα ἐδύναντο, αἱ δὲ ἔπασχον. ἐπονοῦντο δὲ
καὶ ἔκαμνον τοῖς μὲν οἵ τε κυβερνῆται καὶ οἱ ἐρέται
μάλιστα, τοῖς δὲ οἱ ἐπιβάται· καὶ ἐῴκεσαν οἱ μὲν
ἱππεῦσι τοτὲ μὲν ἐπελαύνουσι τοτὲ δὲ ἐξαναχωροῦσι
διὰ τὸ τούς τε ἐπίπλους καὶ τὰς ἀνακρούσεις ἐπ'
αὐτοῖς εἶναι, οἱ δὲ ὁπλίταις τούς τε πλησιάζοντάς
σφισι φυλασσομένοις καὶ κατέχειν αὐτοὺς ὅτι μάλιστα
8 πειρωμένοις. κἀκ τούτου ἐπλεονέκτουν τε ἀλλήλων,
οἱ μὲν ἔς τε τοὺς ταρσοὺς τῶν νεῶν ὑποπίπτοντες
καὶ τὰς κώπας συναράσσοντες, οἱ δὲ ἄνωθεν αὐτοὺς
καὶ πέτραις καὶ μηχανήμασι βαπτίζοντες· καὶ ἠλατ-
τοῦντο αὖ οἱ μὲν ὅτι τοὺς προσιόντας σφίσιν οὐδὲν
κακουργεῖν ἐδύναντο, οἱ δὲ ὅτι, εἰ μὴ καὶ κατέδυσάν
τινας ἐμβαλόντες, οὐκέτ' ἐξ ἴσου σφίσιν ἐν τῇ συν-
έρξει ἠγωνίζοντο.
33 ἀγχωμάλου οὖν ἐπὶ πολὺ τῆς ναυμαχίας οὔσης
καὶ μηδετέρων ὑπερέχειν πῃ δυναμένων τέλος τοιόνδε
τι ἐγένετο. ἡ Κλεοπάτρα κατόπιν τῶν μαχομένων
ἀποσαλεύουσα οὐκ ἤνεγκε τὴν πολλὴν καὶ ἄκριτον
2 τοῦ ἀδήλου μέλλησιν, ἀλλ' ἀποκναισθεῖσα, ἀπό τε
τοῦ γυναικείου καὶ ἀπὸ τοῦ Αἰγυπτίου, τῇ τε ἐπὶ*

πολὺ μετεώρῳ ἀγωνίᾳ καὶ τῇ ἀεὶ ἐφ' ἑκάτερα περι-
δεεῖ προσδοκίᾳ αὐτή τε ἐς φυγὴν ἐξαπιναίως ὥρμησε
καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπηκόοις σημεῖον ἦρε. καὶ 3
οὕτω τά τε ἱστία αὐτῶν εὐθὺς ἀραμένων καὶ ἐς τὸ
πέλαγος ἀφέντων, ἀνέμου τινὸς κατὰ τύχην φοροῦ
συμβάντος, νομίσας ὁ Ἀντώνιος οὐχ ὑπὸ τῆς Κλεο-
πάτρας αὐτοὺς ἐκ παραγγέλσεως ἀλλ' ὑπὸ δέους ὡς
καὶ νενικημένους φεύγειν ἐφέσπετό σφισι. γενο- 4
μένου δὲ τούτου καὶ οἱ λοιποὶ στρατιῶται καὶ ἠθύ-
μησαν καὶ ἐταράχθησαν, καὶ προσαποδρᾶναι καὶ αὐ-
τοὶ τρόπον τινὰ ἐθελήσαντες οἱ μὲν τὰ ἱστία ἤγειρον,
οἱ δὲ τούς τε πύργους καὶ τὰ ἔπιπλα ἐς τὴν θάλασσαν
ἐρρίπτουν, ὅπως κουφίσαντες διαφύγωσι. καὶ αὐτοῖς 5
περὶ ταῦτα ἔχουσιν οἱ ἐναντίοι προσπεσόντες, τοὺς γὰρ
φεύγοντας, ἅτε καὶ ἄνευ ἱστίων ὄντες καὶ πρὸς τὴν
ναυμαχίαν μόνην παρεσκευασμένοι, οὐκ ἐπεδίωξαν,
πολλοὶ ἑκάστῃ νηὶ καὶ ἕκαθεν καὶ ἐν χρῷ ἐμαχέ-
σαντο, ὥστε καὶ ποικιλώτατον καὶ ὀξύτατον ἀπ' ἀμφο-
τέρων ὁμοίως τὸν ἀγῶνα γενέσθαι. οἱ μὲν γὰρ τά 6
τε κάτω τῶν νεῶν πάντα πέριξ ἐκακούργουν καὶ τὰς
κώπας συνέθραυον τά τε πηδάλια ἀπήραττον, καὶ
ἐπαναβαίνοντες ἐπὶ τὰ καταστρώματα τοὺς μὲν κα-
τέσπων ἀντιλαμβανόμενοι τοὺς δὲ ἐώθουν, τοῖς δὲ
ἐμάχοντο, ἅτε καὶ ἰσοπληθεῖς αὐτοῖς ἤδη ὄντες· οἱ δὲ 7
τοῖς τε κοντοῖς σφας διεωθοῦντο, καὶ ταῖς ἀξίναις
ἔκοπτον, πέτρους τε καὶ ἄλλους τινὰς ὄγκους ἐπ'
αὐτὸ τοῦτο παρεσκευασμένους ἐπικατέβαλλον, καὶ
τούς τε ἀναβαίνοντας ἀπεκρούοντο καὶ τοῖς ἐς χεῖρας
ἰοῦσι συνεφέροντο. εἴκασεν ἄν τις ἰδὼν τὰ γιγνό- 8
μενα, ὡς μικρὰ μεγάλοις ὁμοιῶσαι, τείχεσί τισιν ἢ
καὶ νήσοις πολλαῖς καὶ πυκναῖς ἐκ θαλάσσης πολιορ-
κουμέναις. οὕτως οἱ μὲν ἐπιβῆναί τε τῶν σκαφῶν

ὥσπερ ἠπείρου καὶ ἐρύματός τινος ἐπειρῶντο, καὶ πάντα τὰ ἐς τοῦτο φέροντα σπουδῇ προσῆγον· οἱ δὲ ἀπεωθοῦντο αὐτούς, ὅ,τι ποτὲ ἐν τῷ τοιούτῳ φιλεῖ δρᾶσθαι μηχανώμενοι.

34 ἀντιπάλως οὖν αὐτῶν μαχομένων ὁ Καῖσαρ ἀπορήσας ὅ,τι πράξῃ, πῦρ ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετεπέμψατο. πρότερον μὲν γὰρ οὐκ ἠθέλησεν αὐτῷ, ὅπως τὰ χρήματα περιποιήσηται, χρήσασθαι· τότε δὲ ἰδὼν ὅτι ἀδύνατόν οἱ εἴη ἄλλως πως κρατῆσαι, ἐπ' ἐκεῖνο
2 ὡς καὶ μόνον σφίσιν ἐπικουρῆσον κατέφυγε. κἀνταῦθα ἄλλο αὖ εἶδος μάχης συνηνέχθη. οἱ μὲν γὰρ πολλαχῇ ἅμα προσπλέοντές τισι βέλη τε πυρφόρα ἐπ' αὐτοὺς ἐξετόξευον καὶ λαμπάδας ἐκ χειρὸς ἐπηκόντιζον καί τινας καὶ χυτρίδας ἀνθράκων καὶ πίττης πλήρεις
3 πόρρωθεν μηχαναῖς ἐπερρίπτουν· οἱ δὲ ταῦτά τε ὡς ἕκαστα διεκρούοντο, καὶ ἐπειδή τινα αὐτῶν διεκπίπτοντα τῶν τε ξύλων ἥπτετο καὶ φλόγα αὐτίκα πολλήν, ἅτε ἐν νηί, ἤγειρε, τὸ μὲν πρῶτον τῷ ποτίμῳ ὕδατι ᾧ ἐπεφέροντο ἐχρῶντο, καί τινα κατέσβεσαν, ἐπεὶ δὲ
4 ἐκεῖνο καταναλώθη, ἤντλουν τὸ θαλάττιον. καὶ εἰ μὲν πολλῷ τε καὶ ἀθρόῳ αὐτῷ ἐχρῶντο, ἐπεῖχόν πως τῇ βίᾳ τὸ πῦρ· ἀδύνατοι δὲ δὴ πανταχῇ τοῦτο ποιεῖν ὄντες, οὔτε γὰρ πολλὰ ἢ καὶ μεγάλα τὰ ἀντλητήρια εἶχον, καὶ ἡμιδεᾶ αὐτὰ ἅτε ταραττόμενοι ἀνέφερον, οὐχ ὅσον οὐκ ὠφελοῦντό τι, ἀλλὰ καὶ προσπαρώξυνον αὐτό· ἡ γὰρ ἅλμη ἡ θαλαττία ἂν κατ'
5 ὀλίγον ἐπιχέηται φλογί, ἰσχυρῶς αὐτὴν ἐκκάει. ὡς οὖν καὶ ἐν τούτῳ ἥττους ἐγίγνοντο, τά τε ἱμάτια αὐτῶν τὰ παχέα καὶ τοὺς νεκροὺς ἐπέβαλλον· καὶ χρόνον μέν τινα ἐκολούσθη τε ὑπ' αὐτῶν τὸ πῦρ καὶ ἔδοξέ πῃ λωφᾶν, ἔπειτα δὲ ἄλλως τε καὶ τοῦ ἀνέμου σφοδρῶς ἐπισπέρξαντος ἐπὶ πλεῖον ἐξέλαμψεν, ἅτε

καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων αὐξανόμενον. καὶ μέχρι μὲν 6
μέρος τι νεὼς ἐκάετο, προσίσταντό τέ τινες αὐτῷ
καὶ ἐς αὐτὸ ἐσεπήδων, καὶ τὰ μὲν ἀπέκοπτον τὰ δὲ
διεφόρουν· καὶ αὐτὰ οἱ μὲν ἐς τὴν θάλασσαν οἱ δὲ
καὶ ἐπὶ τοὺς ἐναντίους ἐρρίπτουν, εἴ πως καὶ ἐκεί-
νους τι λυμήναιντο. καὶ ἕτεροι πρὸς τὸ ἀεὶ ὑγιὲς 7
αὐτῆς μεθιστάμενοι ταῖς τε χερσὶ ταῖς σιδηραῖς καὶ
τοῖς δόρασι τοῖς μακροῖς τότε δὴ καὶ τὰ μάλιστα
ἐχρῶντο, ὅπως τινὰ ἀντίπαλον ναῦν προσαρτήσαντές
σφισι μάλιστα μὲν μετεκβῶσιν ἐς αὐτήν, εἰ δὲ μή,
καὶ ἐκείνην συγκαταφλέξωσιν. ὡς δ' οὔτε τινὲς 35
ἐπέλαζόν σφισιν, αὐτὸ τοῦτο φυλασσόμενοι, καὶ τὸ
πῦρ τούς τε τοίχους πέριξ ἐπενέμετο καὶ ἐς τὸ ἔδα-
φος κατῄει, ἐνταῦθα τὰ δεινότατα αὐτοῖς ἐπεγένετο.
οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ καπνοῦ, καὶ μάλιστα οἱ ναῦται, 2
πρὶν καὶ πλησιάσαι σφίσι τὴν φλόγα ἐφθείροντο,
οἱ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ μέσῃ ὥσπερ ἐν καμίνοις ὠπτῶντο.
ἄλλοι ὑπὸ τῶν ὅπλων πυρουμένων κατετήκοντο.
ἄλλοι πρίν τι τοιοῦτο παθεῖν, ἢ καὶ ἡμίκαυτοι, οἱ 3
μὲν ἀπορριπτοῦντες τὰ ὅπλα ἐτιτρώσκοντο ὑπὸ τῶν
πόρρωθεν βαλλόντων, οἱ δὲ ἐς τὴν θάλασσαν ἐκπη-
δῶντες ἀπεπνίγοντο ἢ καὶ παιόμενοι ὑπὸ τῶν
ἐναντίων ἐβαπτίζοντο ἢ καὶ ὑπὸ θηρίων ἐσπαράτ-
τοντο. μόνοι τε ἀνεκτῶς, ὡς ἐν τοιούτοις παθήμα- 4
σιν, ἀπήλλαξαν ὅσοι, πρίν τινι αὐτῶν συνενεχθῆναι,
οἱ μὲν ἀλλήλους οἱ δὲ καὶ αὑτοὺς ἀπέκτειναν· οὔτε
γὰρ κολαστήριόν τι ὑπέμειναν καὶ νεκροὶ ὥσπερ ἐν
πυρᾷ ταῖς ναυσὶ συγκατεκαύθησαν. ὁρῶντες δὲ 5
ταῦτα οἱ Καισάρειοι πρότερον μέν, ὡς ἔτι ἀμύνεσθαί
τινες αὐτῶν ἐδύναντο, οὐ προσέμισγόν σφισιν· ἐπεὶ
δὲ τὰ σκάφη τε τὸ πῦρ συνῄρει, καὶ οἱ ἄνθρωποι
οὐδὲ ἑαυτοῖς ἔτι βοηθῆσαι, μὴ ὅτι πολέμιόν τινα

λυπῆσαί τι ἐδύναντο, σπουδῇ τε προσέπλεον αὐτοῖς, εἴ πως τὰ χρήματα περιποιήσαιντο, καὶ κατασβεννύναι τὸ πῦρ, ὃ αὐτοὶ παρεσκευάσαν, ἐπειρῶντο.
6 κἀκ τούτου συχνοὶ καὶ ἐκείνων καὶ ὑπὸ τῆς φλογὸς καὶ ὑπὸ τῶν ἁρπαγῶν ἀπώλοντο.